

Уилям Макдоналд
Коментар на Стария Завет
том 3

Издательство „Верен“

Уилиям Макдоналд

Коментар на Стария Завет

том 3

Притчи – Малахия

Издателство „Верен“

Първо издание

© 1992 by William McDonald

Оригинално заглавие: Believer's Bible Commentary – Old Testament

© на българското издание: 2007 Издателство „Верен“ ЕООД

Превод от английски: Момчил Петров

Превод на стиховете: Красимира Ненова

Корица: Лидия Терзиева

Предпечат и печат: Издателство „Верен“ ЕООД

пл. „Славейков“ 1, 1000 София

www.veren.org

ISBN 978-954-8225-58-8

СЪДЪРЖАНИЕ

Притчи	7
Еклисиаст	93
Песен на песните	137
Въведение в Пророците	147
Ися	151
Еремия	209
Плачът на Еремия	243
Езекиил	249
<i>Жертвите по време на хилядолетното царство</i>	<i>282</i>
Даниил	287
Осия	305
Йоил	315
Амос	321
Авдия	329
Йона	333
Михей	339
Наум	345
Авакум	349
Софония	355
Агей	361
Захария	365
Малахия	381
Обща библиография	387
Периодът между Стария и Новия Завет	393

ПРИТЧИ

„Тази книга не е албум със снимки или наръчник за добри обноски – тя предлага ключ към живота. Всички модели на поведение, които представя на вниманието ни, се оценяват по един критерий, който може да бъде обобщен с въпроса: това мъдрост ли е, или безумие?“

Дерек Киднър

Въведение

I. Уникално място в канона

Книгата Притчи е все така актуална и днес. Тя се занимава с проблемите на живота, с които всеки от нас се сблъсква.

Ако за някоя книга в Библията може да се каже, че е насочена специално към младите хора, това е именно тази.

Когато един младеж казал на Карлайл, че в книгата Притчи няма нищо особено, той му отвърнал: „Опитай се да съчиниш няколко поговорки и вече ще мислиш по-различно за нея.“¹

Притчи е най-съвършеният сборник от изпитан, осветен здрав разум, съставен, за да могат младите хора да не правят същите печални грешки, които по-старите от тях вече са допускали.

Целта на Притчи е посочена в 1:1–7. Накратко, тя е да даде мъдрост и разум на младия човек, за да може той да открие истинското блаженство в живота и да избегне примките и капаните на греха. Ключовият стих е 9:10: „Страхът от ГОСПОДА е начало на мъдростта и познаването на Светия е разум.“

Арнот нарича книгата „Закони от небето за живот на земята.“² Това кратко и ясно описва нейното съдържание.

Притчата, или по-скоро поговорката, е

сбито формулирана мъдрост, често пъти изразена остроумно, за да се запомня лесно. Повечето от притчите се състоят от две фрази, които или изразяват едно и също нещо с различни думи, или са в контраст помежду си.

Съществуват няколко вида притчи, както се вижда по-долу:

1. Някои представляват единични твърдения, които просто изразяват даден факт:

Когато пътищата на човека са угодни на ГОСПОДА, Той помирява с него дори и враговете му (16:7).

2. Някои се състоят от две изречения, в които едно нещо е сравнено с друго: Както студена вода за жадна душа, така е и добра вест от далечна земя (25:25).

3. Други се състоят от по две изречения, обикновено свързани с *но* или *а*, които описват противопоставени едно на друго неща:

Споменът на праведния е благословен, а името на безбожните ще изгние (10:7).

Този тип притчи се срещат главно в гл. 10–15.

4. Има и притчи от по две изречения, в които една и съща мисъл е повторена по малко по-различен начин:

Защото блудницата е дълбока яма и чужда жена е тесен ров (23:27).

II. Авторство

Тази книга понякога е наричана „Притчи Соломонови“, тъй като повечето от поговорките в нея са написани от този изключително мъдър цар (1:1; 10:1; 25:1). В 3 Царе 4:32 се казва, че Соломон е съчинил 3,000 притчи, така че това са няколкостотин от тях, които Божият Дух е вдъхновил да бъдат включени в Свещеното Писание.

За за гл. 30 е казано, че съдържа „думите на Агур, сина на Якей“ (30:1). Глава 31 е представена като „думите на цар Лемуил“ (31:1). Днес не знаем нищо за самоличността на тези двама мъже. Някои предполагат, че това може би са други имена, които Соломон е използвал.

III. Датиране

Тъй като в Притчи 25:1 се казва, че хората на Езекия са събрали част от Соломоновите притчи, книгата е добила окончателния си вид най-рано около 700 г. пр. Хр. Първоначалният принос на Соломон вероятно датира около 900 г. пр. Хр. Ако Агур и Лемуил не са поетични имена на самия Соломон и те са живели или преди 900 г. пр. Хр. или след 700 г. пр. Хр., това още повече разширява възможния период на съставянето на сборника.

IV. Исторически фон и теми

Написана от Соломон и другите автори, поетичната и картинна книга Притчи предлага изобилно наставление. Нейният обхват от теми е доста обширен – от наказването на дете до управлението на царство. Понякога човек се чуди дали изобщо съществува истина, която да не се среща тук, поне в зародиш. Книгата разглежда проблема с алкохола, покупките на изплащане, малолетната престъпност и управлението на работници. Тук ще срещнем всякакви хора – свадливата жена, гордия безумец, човека, който не обича да му показват недостатъците, и идеалната съпруга. Но най-хубавото от

всичко е, че тук е и Господ Иисус, който ни говори като олицетворената Мъдрост. „Свършените неща в книгата говорят за Него; реалните недостатъци викат за Него“ (цитирано в *Ежедневни бележки на Скрипчър Юниън*).

Трудно е да се състави схематичен план на Притчи. Тази книга не развива последователно една мисъл, като филм, а по-скоро показва отделни картини, като серия от диапозитиви.

Докато я изучавате, ще откриете, че в много отношения тя напомня Посланието на Яков.

Друг ценен подход за изучаването ѝ е търсенето на илюстрации на отделните притчи от:

1. самата Библия,
2. историята,
3. биографии,
4. литературата,
5. природата,
6. вестници и периодични издания,
7. радио и телевизия,
8. вашия собствен опит.

Полезно е да помним, че докато някои от притчите са твърдения, които изразяват *абсолютна истина*, други твърдения са *верни в общия случай*, но понякога могат да имат изключения. Например винаги е вярно, че „Името на ГОСПОДА е здрава кула“ (18:10), но може да има и изключения от твърдението, че „приятел обича всякога“ (17:17).

Докато използваме настоящия коментар, е много съществено най-напред да прочетем съответния стих или стихове. Много от обясненията ще бъдат безсмислени, ако преди това не сме прочели стиха, за който става въпрос.

Класификация на някои от темите в книгата Притчи

Господ

Благословието на ГОСПОДА (10:22)
Упование в ГОСПОДА (3:25, 26)

Сътворението (3:19, 20; 16:4; 20:12; 22:26; 29:13б)

Наказание от Господа (3:11, 12)

Страхът от ГОСПОДА (1:7, 29; 2:5; 8:13; 9:10; 10:27; 14:26, 27; 15:16, 33; 16:6; 19:23; 22:4; 23:17; 24:21; 28:14)

Ръководство от Господа (3:5, 6; 16:3, 9)

Съд и справедливост от Господа (15:25а; 17:3; 21:2; 29:26)

Всеприсъствието на Господа (15:3)

Всезнанието на Господа (15:11; 16:2)

Господ отговаря на молитва (15:8, 29)

Закрила от Господа (15:25б; 18:10)

Богатият и бедният (10:15; 13:7, 8; 14:20, 21, 31; 15:16; 17:1, 5; 18:23; 19:1, 4, 17; 21:13; 22:2, 7, 16, 22, 23; 28:3, 6, 11, 27; 29:7, 13)

Източник на мъдрост (2:6–8)

Суверенитетът и властта на Господа (16:1, 7, 9, 33; 19:21; 20:24; 21:30, 31; 22:12)

Господ е достоен за доверие (29:25б)

Родителски грижи

Напътствие за възпитание на децата (13:24; 19:18; 22:6, 22:15; 23:13, 14; 29:15, 17)

Покорство и непокорство към родителите (1:8, 9; 6:20, 22; 13:1, 19–26; 20:20; 23:22; 30:17)

Родителски съвет (1:8–19; 2:1–22; 3:1–35; 4:1–27; 5:1–23; 6:1–35; 7:1–27; 23:19–35; 24:4–22; 31:1–9)

Говорене

Уместно (15:23; 25:11)

Неподходящо (17:7)

Истинно (12:19а; 13:5)

Злословене (25:23)

Презрително (11:12а)

Обезпокоително (27:14)

Зло (12:13а; 15:28б)

Прекомерно (10:19а; 13:3б)

Ласкателно (20:19; 26:28б; 28:23; 29:5)

Безумно (12:23б; 14:3а, 7; 15:26; 18:6, 7)

Кротко (15:1а)

Благо (10:20а, 15:4а 21а; 16:21, 23, 24; 23:16)

Увреждащо (11:9, 11; 12:18а; 15:4б; 16:27; 18:21; 26:18, 19)

Грубо (15:16)

Прибързано (18:13; 29:20)

Изцелително (12:18б; 15:4а; 16:24; 18:21)

Лъжливо, измамно (4:24; 6:17; 10:18а, 31б, 32б; 12:19б, 22а; 14:25б; 15:4б; 17:4, 20б; 26:18, 19, 23–26, 28а)

Въздържано (10:19б; 11:12б, 13б; 12:23а; 13:3а; 17:27а, 28; 21:23)

Удовлетворително (12:14; 18:20)

Клеветническо (10:18б; 30:10)

Сплетни и клюки (11:13а; 16:28; 17:9б; 18:8; 20:19; 22:11а; 26:10, 22–16, 28)

Разумно (15:28а)

Истинни и лъжливи свидетели (6:19; 12:17; 14:5, 25; 19:5, 9, 28; 21:28; 25:18)

Мъдро (10:31а; 14:3б; 15:2а; 18:4)

Безполезно (14:23б)

Разнообразни теми

Мерзости

- за Господа (3:32; 6:16; 8:7; 11:1, 20; 12:22; 15:8, 9, 26; 16:5; 17:15; 20:10, 23; 21:27; 28:9)

- за другите (13:19; 16:12; 24:9; 26:25; 29:27)

Стари граници (22:28; 23:10, 11)

Даване и вземане на заем (22:7б)

Прилежният човек (21:5; 22:29; 27:18, 23–27; 28:19а)

Контрастът между прилежния човек и мързеливеца (10:4, 5; 12:24, 27; 13:4)

Врагът (16:7; 24:17, 18; 25:21; 27:6)

Завист (3:31; 14:30; 23:17; 24:1, 19; 27:4)

Лъжливи везни и теглилки (11:1; 16:11; 20:10, 23)

Приятели, съседни и приятелство (3:27–29; 6:1–5; 11:12; 12:26; 14:21; 16:28; 17:9, 17; 18:17, 24; 21:10; 22:24, 25; 24:17, 19; 25:8, 9, 17, 20, 21, 22; 26:18, 19; 27:6, 9, 10, 14, 17; 28:23; 29:5)

Мед (16:24; 24:13; 25:16, 27; 27:7)

Трудолюбие (12:9, 11; 14:4, 23а)
 Взаимовръзката между физическото, умственото и духовното здраве (3:1, 2, 7, 8, 16; 4:10, 22; 9:11; 13:12; 14:30; 15:13, 30; 16:24; 17:22; 18:14; 27:9)
 Справедливост и несправедливост (13:23; 17:15, 26; 18:5; 21:15; 22:8, 16; 24:23, 24)
 Царят или владетелят (14:28, 35; 16:10, 12–15; 19:12; 20:2, 8, 26, 28; 21:1; 22:11, 29; 23:1; 24:21, 22; 25:2–7, 15; 28:15, 16; 29:2, 4, 12, 14, 26; 30:31; 31:4, 5)
 Жребиат (16:33; 18:18)
 Старост (16:31; 17:6; 20:29)
 Пристрастие (18:5; 24:23б–25; 28:21)
 Гордост и смирение (3:34б; 8:13; 11:2; 15:33; 16:5, 18, 19; 18:12; 22:4; 29:23)
 Репутация (10:7; 22:1)
 Контрастът между праведния и безбожния (3:32, 33; 10:3, 6, 7, 9, 11, 16, 24, 25, 28, 29–32; 11:3–11, 17–21, 23, 27, 31; 12:2, 3, 5–8, 12–14, 20, 21, 26, 28; 13:2, 5, 6, 9, 21, 25; 14:2, 9, 11, 14, 22, 32; 15:8, 9, 26; 24:15, 16; 28:1, 12)
 Присмехуликът или присмивателят (3:34а; 9:7, 8, 12; 13:1; 14:6; 15:12; 19:25; 21:11, 24; 22:10; 24:9; 29:8а)
 Слуги и роби (14:35; 17:2; 19:10; 29:19, 21)
 Мързеливецът (6:6–11; 10:26; 15:19; 18:9; 19:15, 24; 20:4, 13; 21:25; 22:13; 24:30–34; 26:13–16)
 Печелене на души (11:30; 24:11, 12)
 Караници и раздори (10:12; 12:18; 13:10; 15:1–4, 18; 16:27, 28; 18:6–8; 21:9, 19; 28:25)
 Поръчителство (6:1–5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26, 27; 27:13)
 Готовност за приемане на наставление и поправка (1:5; 9:7–9; 10:17; 12:1, 15; 13:1, 10, 18; 15:5, 10, 12, 31, 32; 17:10; 19:20, 25; 21:11; 25:12; 27:5, 6; 28:23; 29:1)
 Избухливост и търпение (14:17, 29; 15:18; 16:32; 19:11)
 Умереност и самоконтрол (23:1–3; 25:28)

Вино (20:1; 21:17; 23:20, 21, 29–35; 31:4–7)
 Мъдростта да приемаш ръководство или съвет от други (11:14; 12:15; 15:22; 20:18; 24:6)
 Мъдростта като Личност (1:20–33; 8:1–36; 9:1–6; 14:1а; 16:16, 22; 19:23)
 Контрастът между мъдрия и безумния (3:35; 10:8, 13, 14, 23; 12:15, 16, 23; 13:16; 14:3, 8, 15, 16, 18, 19, 24, 33; 15:7, 14, 20, 21; 17:11, 12, 16, 21, 24, 25, 28; 18:2, 6–8; 29:8, 9, 11)
 Божието слово и покорството към него (13:13, 14; 16:20; 19:16; 28:4, 7, 9; 29:18; 30:5, 6)

Богатство

Богатство, придружено от неприятности (15:6, 16, 17; 16:8; 17:1)
 Богатството привлича приятели (19:4, 6)
 Богатство, придобито чрез насилие (11:16)
 Богатство, придобито по нечестен път (10:2; 13:22б; 15:6б; 20:17; 21:6; 22:16; 28:8)
 Бързо придобито богатство (13:11; 20:21; 28:20б, 22)
 Честно придобито богатство (10:16)
 Подаръци и подкупи (15:27; 17:8, 23; 18:16; 19:6; 21:14; 25:14; 29:4)
 Наследено богатство (19:14)
 Ограничената стойност на богатството (11:4)
 Богатството е далеч по-малоценно от мъдростта (16:16)
 Не е добре да се уповаваме на богатството (11:28)
 Престорено богатство (13:7)
 Защитата, която богатството осигурява (10:15а; 13:8; 18:11)
 Управление на богатството и щедрост (3:9, 10, 27, 28; 11:24–26; 19:6; 21:26б; 22:9; 28:27)
 Преходността на богатството (23:4, 5; 27:24)

Злата жена

Злата жена или блудницата (2:16–19; 5:3–23; 6:24–35; 7:5–27; 9:13–18; 22:14; 23:27, 28; 30:20)

Други жени

Красива жена без разум (11:22)

Свадливата жена (19:13; 21:9, 19; 25:24; 27:15, 16)

Добрата съпруга и майка (12:14; 18:22; 31:10–31)

Благодатната жена (11:16)

Благоразумната жена (19:14)

Омразната жена (30:23)

Жената на младостта (5:18, 19)

Схема на изложението

I. Въведение (1:1–7)

II. Притчи на Соломон за мъдростта и безумието (1:8–9:18)

A. Съветът на Мъдростта (1:8–33)

B. Пътеките на Мъдростта (гл. 2)

B. Наградите на Мъдростта (3:1–10)

Г. Мъдростта като награда (3:11–20)

Д. Практикуваната мъдрост (3:21–35)

Е. Мъдростта като семейно богатство (4:1–9)

Ж. Мъдростта и двете пътеки (4:10–27)

З. Безумието на разврата (гл. 5)

И. Безумието на поръчителството, леността и измамата (6:20–7:27)

Й. Безумието на прелюбодейството и блудството (6:20–7:27)

K. Мъдростта като Личност (гл. 8)

Л. Покани от Мъдростта и Безумието (9:1–18)

III. Притчи на Соломон за практически морал (10:1–22:16)

A. Контрастът между праведния и порочния живот (10:1–15:33)

B. Възвеличаване на праведния живот (16:1–22:16)

IV. Притчи на мъдрите (22:17–24:34)

A. Думите на мъдрите (22:17–24:22)

B. Други поучения на мъдрите (24:23–34)

V. Притчи на Соломон, събрани от хората на Езекия (25:1–29:27)

VI. Думите на Агур (гл. 30)

VII. Думите на цар Лемуил, на които го научи майка му (31:1–9)

VIII. Съвършената жена и майка (31:10–31)

Коментар

I. Въведение (1:1–7)

1:1 Соломон, синът на Давид, е най-мъдрият, най-богатият и най-почитаният от царете на Израил (3 Царе 3:12, 13; 4:30, 31). Той изрича три хиляди притчи, но само някои от тях са запазени в тази книга. Това са поговорките, записани от 1:1 до 29:27.

1:2, 3 Ст. 2–6 ни казват защо той е написал тези притчи. Накратко, те осигу-

рват практическа мъдрост за справяне с живота.

Тук хората могат да се научат на проицателност и да получат такова **наставление**, което им дава умение за практикуване на мъдростта в живота им. Тук те могат да се научат да **разбират думи на разум**, да различават доброто от злото, полезното от безползното, благотворното от вредното. Тук хората разбират кое е мъдро, праведно, уместно и благородно.

1:4 От тези притчи, **простите** придо-

биват „ум и разум“, а младите хора по-лучват прозорливост и свят здрав разум.

1:5 Мъдрите ще станат още по-мъдри, ако живеят според наставленията на тези притчи, и **разумният ще** се научи как да се държи, а също и как да съветва другите. Нима не е изключително показателно, че тази книга, предназначена особено за младите, от самото начало заявява: „**Мъдрият нека слуша**“? Точно това се има предвид под мъдър човек в книгата Притчи – това е човекът, който е готов да приема наставление. Той е готов да слуша вместо постоянно да говори. Той не е нетърпим всезнайко.

1:6 Книгата е предназначена да даде на човека способността да **разбира притча и дълбока реч**, т. е., поука, която често се крие под повърхността. Тя ще му помогне да разбере значението на **думите на мъдрите** и скритите истини, които се съдържат в тях.

1:7 Тук стигаме до ключовия стих на книгата (вж. също 9:10). **Страхът от ГОСПОДА е началото** или основната част **на познанието**. Ако човек иска да бъде мъдър, това, с което трябва да започне, е да благоговее пред Бога, да се уповава на Него и да се Му покорява. Има ли нещо по-разумно от това, творението да се доверява на своя Творец? От друга страна, има ли нещо по-нелогично от това, човек да отхвърля Божието Слово и да живее според своите собствени чувства? Единственото мъдро поведение е човек да се покае за греховете си, да приеме Исус Христос като свой Господ и Спасител и да живее за Него посветено и с цяло сърце.

Безумните презират мъдрост и наставление. Както мъдрият човек в тази книга е онзи, който желае и се стреми да се учи, така безумният е този, който не дава да му се каже каквото и да било. Той е не приема съвет и е горделив. Ако изобщо може да се поучи, това винаги става по трудния начин.

II. Притчи на Соломон за мъдростта и безумието (1:8–9:18)

A. Съветът на Мъдростта (1:8–33)

1:8 Първите седем глави започват предимно с обръщението „**Сине мой**“. То се среща около 15 пъти. В тези глави се разкрива сърцето на родителя, който иска най-доброто за живота на своето дете. Ако се вслушва в съвета на родителите си, младият човек ще избегне капаните на живота и ще придобие разум за практическите ежедневни неща.

Колко много дължим на влиянието на благочестиви родители, особено благочестиви майки! Хенри Бош ни напомня:

Много велики мъже от миналото са били богато благословени от онова, което са научили на коленете на майка си. Спомнете си за Мойсей, Самуил и Тимотей. Майчината грижа и благочестиво влияние, които тези духовни водачи са изпитали, са принесли богати плодове в живота им. Помислете си също и за Августин, Джон Нютън и ревностните братя Уесли. Техните имена вероятно никога нямаше да осветяват страниците на историята, ако не бяха онези благочестиви жени, които са ги отгледали в домове, в които законът на любовта и християнското свидетелство са били тяхно ежедневно ръководство и вдъхновение.³

1:9 Когато синът следва съвета на родителите си, той ще се превърне в **благодатен венец за главата** му и изящна **огърлица за шията** му, което е поетичен начин да се каже, че послушанието носи почит и морална красота в живота на мъдрия син.

1:10 Често, когато някой млад човек съсипва живота си, обяснението е, че се е „събрал с лоши другари“. Този процес е описан много живописно в ст. 10–19.

Най-напред обаче светва предупредителната светлина. Животът е пълен с

примамки към злото. Ние трябва да имаме мъжеството и гръбнака да казваме „не“ хиляди пъти на седмица.

1:11 Ето я кварталната банда, която кани нашия млад приятел да участва във въоръжен грабеж. Ако се наложи, ще „пречукат“ жертвата. Нашият приятел може да се ласкае от мисълта, че тези корави момчета го приемат като един от тях. „Ела с нас“, казват те. Той може да бъде подмамен и от възбудата да участва в нещо толкова дръзко.

1:12–14 Може би е отегчен от спокойния живот и иска да направи нещо заради „тръпката“. Е, ето какво! Перфектното престъпление! Внезапна и жестока смърт, после незабавно отстраняване на всякакви издайнически улики. А големият стимул, разбира се, е че всички ще станат богати за една нощ. Ще има достатъчна плячка, за да се напълнят къщите на всички съучастници. Затова те вербуват: „Включи се и ще направиш пачки. На всеки по равно. Не можеш да загубиш.“

1:15, 16 Но един по-мъдър глас казва: „Сине мой, не прави това. Стой колкото е възможно по-далеч от тях. Нямай нищо общо с техните планове за бързо забогатяване. Не можеш да спечелиш.“

„Трябва да разбереш, че тези момчета живеят живот на постоянни престъпления. Те са бързи на спуська. Извършват едно убийство след друго.“

1:17, 18 Една птица има досатъчно разум да избегне всяка мрежа или примка, която ясно се вижда. А тези хора залагат капан за собствените си души и после падат право в него.

1:19 В тази история има поука. Онези, които се опитват да забогатеят бързо, плащат за алчността си със собствения си живот. **Такива са пътищата на всеки, който ламти за нечестна придобивка – тя отнема живота на своя притежател.**

Този пасаж разглежда опита човек да

стане богат чрез насилие. Но приложението му е по-широко. Тук се включват всевъзможни схеми за бързо забогатяване, било то хазарт, лотария или борсови спекулации.

По-нататък чуваме два гласа, които викат към хората, докато те преминават край тях. Единият е гласът на Мъдростта, а другият е гласът на чуждата жена. Мъдростта, макар и представена тук като жена, всъщност символизира Господ Иисус Христос.⁴ Чуждата жена е символ на греховното изкушение и на безбожния свят.

В ст. 20–33 Мъдростта се обръща към онези, които безумно си мислят, че могат да се справят и без нея.

1:20 Обърнете внимание, че **Мъдростта** стои и **вика** на стратегически места, така че всеки да може да чуе нейното послание. Тя **издига гласа си по градските площади**.

1:21 Ето я при шумните кръстовища, ето я и при входовете на портите. Така и Господ Иисус вика към човечеството, когато хората преминават край Него:

По кръстопътищата многолюдни
на живота,

където злото между раси и народи вие,
над врявата на егоизма и войната
се чува Твоят глас, Човешки Сине!

Франк Мейсън Норт

1:22 Мъдростта вика към простите, присмивачите и безумните. Простите са наивни, лековерни хора, които са отворени за всякакви влияния, както добри, така и лоши. Тук тяхното непостоянство изглежда ги води в погрешна посока. **Присмивачите** са онези, които се отнасят с презрение към мъдрия съвет; за тях няма нищо свято или сериозно. **Безумните** са онези, които безразсъдно отхвърлят наставлението; те са горди и упорити в своето невежество.

1:23 Този стих може да бъде разбиран

по два начина. Първо, той може да означава:

Понеже не послушахте поканата ми, сега **се обърнете** и чуйте **моего изобличение**. **Ще излея духа си на вас** с осъдителни думи и ще ви кажа каква е пригответната ви присъда.

Според това тълкуване ст. 24–27 описват тяхната участ.

Второто възможно значение е:

Обърнете се и се покаяйте, когато ви укорявам. Ако го сторите, **ще излея духа си на вас** в благословение и **ще ви известя** мъдрите **си слова**.

Тук думата **дух** вероятно означава мисли или разум. Христос действително излива Светия Дух на онези, които отговарят на Неговия призив, но тази истина не е така ясно изразена в Стария Завет, както в Новия.

1:24 Една от най-големите трагедии в живота е глупавото отхвърляне на умолителния глас на Мъдростта. То предизвиква скръбта по пропиляната възможност, изразена на Елеонския хълм: „Колко пъти съм искал, ... но не искахте.“

1:25 Мъдростта скърби за хората, които **отхвърлят всичките ѝ съвети** и по никакъв начин не искат да се вслушат в нейната градивна критика.

Онова, което прави упорития отказ на човека толкова безразсъден, е, че Божиите заповеди и предупреждения са замислени за доброто не на Бога, а на човека. Д. Г. Барнхаус разказва една история за илюстрация. Едно малко момиченце се промушило през металната ограда, която държала посетителите на два метра от клетката на лъвовете в зоопарка във Вашингтон. Когато дядо му заповядал да излезе, то избягало още по-навътре, за да го дразни. Един дебнеш лъв го сграбчил, завлякъл го в клетката и го разкъсал. Според Барнхаус поуката е следната:

Бог ни е дал заповеди и принципи, които са за наше добро. Той никога не ни

дава някаква заповед, понеже е деспотичен, или защото не иска да се веселим. Бог казва: „Да нямаш други богове освен Мен“ не защото ревнува за Своето собствено положение и изключителни права, а защото знае, че когато сложим каквото и да било нещо пред Него, то ще ни нарани. Ако разберем принципа, скрит зад този факт, можем да разберем и защо Бог ни наказва. „Защото Господ наказва този, когото люби“ (Евр. 12:6). Той не иска да избягаме от Него право в ноктите на лъва, защото лъв действително има – дяволът, който търси кого да погълне.⁵

1:26 Ако човекът упорства в своя отказ да слуша, това отхвърляне неминуемо ще доведе до катастрофа и гибел. Тогава ще дойде редът на Мъдростта да **се смее**. „**Аз също ще се смея на вашето нещастие, ще се присмея, когато дойде вашият ужас**.“

Означава ли това, че Господ действително ще **се смее**, когато безбожните бъдат застигнати от бедствие, както е загатнато тук и в Пс. 2:4? Ако приемаме смеха за нещо, в което се крие жестокост, злоба или отмъстителност, тогава отговорът определено е „не“. Трябва да разглеждаме този смях в по-скоро в образен смисъл. Той изразява идиоматично колко нелепо и смешно е някой, който е само човек, да се противопоставя на Всемогъщия Върховен Владетел – все едно комар да се противи на тягата на доменна пещ. Но възможно е и идеята да е следната: човек може да се присмива на заповедите на Мъдростта или да се прави, че те не съществуват. Но когато той жъне жетвата на своето безумие, тези заповеди остават неизменни и изглежда – поне за присмивача – че те се смеят последни – смехът на справедливостта.

1:27 Денят за разплата със сигурност ще дойде. Присъдата, от която хората се ужасяват, ще ги връхлети **като буря**.

Бедствието им ще се стовари отгоре им като торнадо. **Притеснение, страх, ужас** и отчаяние ще ги погълнат.

1:28 **Тогава** хората **ще призват** Мъдростта, но напразно. Те отчаяно ще се стремят да я открият, но няма да могат. Твърде късно ще осъзнаят, че светлината, която са отхвърлили, вече е недостъпна. Те *не са искали* да виждат и затова сега и *не могат* да виждат. Божият Дух няма да се бори вечно с човека (Бит. 6:3). Именно това прави призива на евангелието особено спешен:

Не пропускай времето, не закъснявай!
Докато все още вика Исусовият глас,
ела завчас!

Ако продължаваш да чакаш във греха,
може и да не намериш отворена врата.
Тогава ще ти кажат: Викът ти закъсня!
Така че побързай, навреме ела!
неизвестен автор, XIX в.

1:29 Осъждането на тези присмивачи е, че те са **намразили** наставленията на Мъдростта и упорито са отказвали да почитат Йахве. Може би са се подигравали, че евангелието е добро за жени и деца, но не и за тях. „Като се представяха за мъдри, те глупееха“ (Римл. 1:22). За омразата към мъдростта се говори и в Йоан 3:19–21а.

1:30 Те **не** са дали място в живота си на добрия съвет, който се съдържа в Божието Слово, и са се смiali, когато Писанието е осъждало техните безбожни думи и дела. Не са се боели от Бога и от Неговото **изобличение**.

1:31 Сега трябва да платят потресаващата цена на своеволието си и да се преситят с лошите **плодове на своите си** планове. За това са си виновни те самите, а не Мъдростта. Те просто не са я послушали.

1:32 „Защото небрежните падат от собственото си своеволие, безрасъдният се погубват от своето безразличие“ (Мо-

фат). Всеки човек е свободен да прави свой собствен избор в живота си, но не е свободен да избере *последствията* на своя избор. Бог е постановил определени морални принципи в света. Тези принципи диктуват последствията на всеки избор. Не е възможно да разлчим онова, което Бог е съчетал.

1:33 В положителен аспект, онзи, който се вслушва в думите на Мъдростта, ще живее в безопасност и свободен **от зло**. Учениците на Мъдростта се радват на добър живот, като избягват страданията, скърбите и срама, които следват по петите своеволните и безбожните.

Б. Пътеките на Мъдростта (гл. 2)

В гл. 2 Соломон насърчава своя син да върви в пътеките на мъдростта. Първите четири стиха представят условията, необходими, за да получи човек Божието познание – той трябва усърдно и искрено да го търси с цялото си сърце. В останалата част от главата виждаме обещанието, че мъдростта и благоразумието ще му бъдат дадени. 22-та стиха съответстват на 22-те букви на еврейската азбука.

2:1 Отначало бащата насърчава **сина** си да приеме учението му и да **запази заповедите** му. Човек трябва да **запази** тези притчи „**в себе си**“, т. е. да ги запомни.

2:2 Синът трябва да има отворено **ухо** и **сърце**, т. е. разум. Той трябва да бъде внимателен слушател, а не да говори невъздържано. Той не е призван да говори за проблемите си, както става в съвременното съветване, а да слуша мъдрия съвет на други.

2:3, 4 Ако наистина е сериозен, нека **призове благоразумието** и потърси **разума**. Ценността на целта има огромно значение. Житейски закон е, че ние получаваме онова, към което се стремим.

Онова, от което се нуждаем, е неударжимия стремеж, който кара хората да копаят за **сребро** или да търсят **скрити**

съкровища. Трагедията е, че много често хората проявяват повече усърдие в придобиването на материални богатства, отколкото на духовни.

2:5 Но онези, които търсят, задължително **намират**. Които копнеят да встъпят в правилни взаимоотношения с Господа и наистина да познаят Бога, никога няма да бъдат разочаровани. Затова един от отците на ранната църква е казал, че човекът, който търси Бога, вече Го е намерил. Христос разкрива Отца на всички, които вярват в Него. Да познаваш Христос, означава да познаваш Бога.

2:6 След като сме били спасени чрез вяра в Христос, вече сме в положение, в което получаваме божествена **мъдрост** от **ГОСПОДА**. Той ни учи как да мислим правилно, как да преценяваме, как да различаваме истината от заблудата и как да развиваме в себе си божествена проникателност.

2:7 Той осигурява богати запаси от **истинска мъдрост за честните** и е специален **щит** и **закрила за ходещите в непорочност**.

2:8 Той **закрила пътеките** на онези, които живеят чист, морален живот. **Светиите** Му ще избегнат болката и горчивината, които грехът води след себе си. „Здрав и чисти, избраните Божии приятели идват и си отиват“ (Нокс).

2:9 Този стих е паралелен на ст. 5. И двата започват с „**тогава**“ и изброяват предимствата на сериозното търсене на познаването на Бога.

Човекът, който горещо желае да познава и да върши Божията воля, се научава как да постъпва правилно, да действа честно, да се държи искрено – накратко, как да избере праведната пътека и **всеки добър път**.

2:10 Причината, поради която това става, е че **мъдростта** завладява ума и **сърцето** на човека, а **знанието** за онова, което е праведно, му се **усплажда**, а не му е противно. За истинския вярващ Божи-

ите заповеди не са тягостни. Игото на Христос е благо и бремето Му е леко.

2:11 **Разсъдливостта**, или способността на човека да взема мъдри решения, го спасява от много опасни капани. Трезвата преценка ни предпазва от обвързване с покварени хора. Никой от нас не осъзнава колко често всеки ден биваме запазвани от духовна, морална и физическа гибел. Християнинът има добре защитен живот, понеже е избягал от произлязлата от страстите поквара в света.

2:12 Ние сме спасени от партньорство със **зли мъже** (ст. 12–15) и от прегръдките на развратната **жена** (ст. 16–19).

Първият важен факт е, че сме спасени от света на безбожните мъже, които изопачават фактите и изкривяват истината. Тяхната реч изобщо не е достойна за доверие.

2:13–15 Това са мъжете, **които оставят** добре осветените улици **на правотата** и се прокрадват в мрачните пътеки на престъплението и нечестието.

Те изпитват примитивно удоволствие от това, да **вършат зло**, и **се наслаждават** на това, как грехът им преобръща всичко с главата надолу.

Тези хора следват **криви пътища** и поведението им е лукаво и **лъжливо**.

2:16 Мъдростта може да ни спаси не само от такива мъже, но и от ноктите на **чуждата жена**. Може да разбираме тази жена като истинска проститутка или като символ на лъжливата религия или на безбожния свят.

Нейният метод е ласкателството: „У дома не те оценяват по достойнство. Ти си толкова красив, толкова талантлив. Заслужаваш много повече. Нуждаеш се от любов, съчувствие и разбиране – и аз мога да ти ги дам.“

2:17 Тя е невярна на **другаря на младостта си** – на своя съпруг. **Забравила е завета на своя Бог** – брачните клетви, които е дала пред Бога. „Завета на своя Бог“ може да се отнася и до Десетте за-

поведи и особено седмата, която забранява прелюбодейството.

2:18 Първата част на ст. 18 може да се преведе: „**Понеже домът ѝ води надолу към смъртта**“ или: „тя потъва надолу в смъртта, където е домът ѝ“ (РВ, бел.). Втората, паралелна част от стиха изглежда подкрепя превода на НИПБКДж. Заедно те изразяват мисълта: **домът ѝ води надолу към смъртта** и следователно онези, които влизат в него, се плъзгат към гроба. **Пътеките ѝ водят към сенките**, затова онези, които я следват, скоро ще бъдат в царството на споминалите се духове. Тъй като всички един ден ще умрат, тук смъртта вероятно има по-дълбок смисъл от общата съдба на всички смъртни – това е морална смърт, която води до вечната смърт.

2:19 След като човек веднъж е впримчен от нея, е почти невъзможно да избяга. Стихът като че ли изключва всяка надежда за спасение. Но много твърдения в Библията трябва да се разбират като общи правила, от които понякога може и да има изключения. Тук главното е, че след като човек веднъж е бил посветен в нейните тайни, за него е безкрайно трудно отново да **достигне** до правия път.

2:21, 22 Под Мойсеевия закон почтените хора – **праведните и непорочните** – получават за награда сигурно място в Ханаанската земя. В Новия Завет тези материални благословения на земята отстъпват място на духовните благословения в небесните места. Но остава в сила фактът, че правдата и кротостта получават награда както в този живот, така и в бъдещия. Също така е вярно, че **безбожните ще се отсекаат от земята** на благословието. Коварните нямат трайно наследство там.

В. Наградите на Мъдростта (3:1–10)

3:1 Като всички добри родители Мъдростта иска най-доброто за своите деца.

Тя знае, че това може да стане само чрез послушание на нейните поучения, което с други думи означава покорството към свещените Писания. Тук тя умолява **сина** си да ги запомни с ума си и да ги изпълнява със **сърцето** си.

3:2 Общо взето онези, които се покоряват на родителите си, живеят по-дълъг и по-добър живот. Онези, които се надигат против съвета на родителите си, предизвикват в живота си болести, злополуки, трагедии и преждевременна смърт. Така този стих съответства на петата заповед (Изм. 20:12), която обещава **дългоденствие** на онези, които почитат родителите си. Джей Адамс пише:

Библията учи, че душевният мир, който води до по-дълъг и по-щастлив живот, идва от спазването на Божиите заповеди. Гузната съвест е бreme, което разрушава тялото. Чистата съвест е важен фактор, който води до дълголетие и физическо здраве. И така, в известна степен соматичното (телесно) добруване на даден човек произтича от благосъстоянието на неговата душа. Тясната психосоматична връзка между поведението на човека пред Бога и неговото физическо състояние е установен физически принцип.⁶

3:3, 4 Милостта и истината трябва да се проявяват във външното държание (**вържи ги около шията си**) и да имат трайно място във вътрешния живот (**напиши ги на плочата на сърцето си**).

Това е начинът да **намериш благоволение и благоразумие** (или успех) **пред Бога и хората**. Или накратко, истинско удовлетворение носи животът, който е фокусиран върху Божията воля. Но това неизбежно повдига въпроса как можем да знаем каква е Божията воля в нашия живот. В следващите два стиха е даден един класически отговор на този въпрос.

3:5 Преди всичко трябва изцяло да се предадем **на ГОСПОДА** – с духа, душа-

та и тялото си. Трябва да се уповаваме на Него не само за спасението на душите си, но и за управлението на живота си. Трябва да Му се предоставим безрезервно.

Друг важен елемент е здравословното недоверие към себе си – съзнанието, че ние не знаем какво е най-добро за нас, че сме неспособни сами да намерим правия път. Еремия изразява това много ясно: „ГОСПОДИ, зная, че пътят на човека не зависи от него; не е за човека, който ходи, да оправя стъпките си“ (Ер. 10:23).

3:6 И последно, трябва да признаем господството на Христос: „**Във всички те си пътища познавай Него.**“ Всяка област от живота ни трябва да бъде предадена под Неговия контрол. Ние не бива да имаме своя собствена воля, а само чисто желание да научим каква е Неговата воля и да я изпълняваме.

Когато тези условия са изпълнени, имаме обещанието, че Бог **ще насочва пътеките ни**. Той може да прави това чрез Библията, чрез съвета на благочестиви християни, чрез свръхестествено подреждане на обстоятелствата, чрез вътрешния мир на Духа или чрез съчетание от всички тези фактори. Но ако Го чакаме, Неговото ръководство ще бъде толкова очевидно, че противопоставянето ще бъде открито непокрство.

3:7, 8 Самонадеяността ни кара да „не бързаме“ да се предаваме на божественото ръководство. Но когато се **боим от ГОСПОДА и се отклоняваме от зло**, тогава всичко е наред. **Това носи изцеление за тялото и освежителна влага за костите**. Тук отново виждаме тясната връзка между моралното и духовно състояние на човека и неговото физическо здраве.

Съществуват оценки, че страхът, скръбта, завистта, обидата, омразата, вината и други емоционални стресове са причина за над 60% от нашите болести. Към тях можем да прибавим и ужасния данък, вземан от алкохола (цироза на

черния дроб), тютюна (емфизем, рак, сърдечни болести), разврата (венерически болести, СПИН). Тогава можем да си дадем сметка за значението на обещанието, че „**Той ще прави равни пътеките ти**“. Тук, разбира се, със сигурност е включено и обещанието за водителство. Благодарение на божественото вдъхновение Соломон значително е изпреварил времето си в областта на медицинските познания.

3:9 Един от начините, по които можем да **почитаме** господството на Христос, е нашето настойничество на **имота**. Всичко, което имаме, принадлежи на Него. Ние сме настойници, отговорни за управлението на притежанията си. Имаме привилегиите да изберем по-скромен стандарт на живот за себе си и да предоставим всичко, което го надхвърля, за Божието дело, като да се доверим на Бога за бъдещето. Като Дейвид Ливингстън и ние трябва да разглеждаме всичко, което притежаваме, в неговата връзка с Божието Царство.

3:10 На щедрия евреин в Стария Завет са обещани претъркани **хамбари** и преливащи от **вино линове**. Макар и нашите благословения да са от по-духовно естество, ние пак не можем да надминем Господа по даване!

Г. Мъдростта като награда (3:11–20)

3:11, 12 Също така можем да почитаме Господа, като сме послушни на Неговото наказание. Твърде често ние сме склонни да мислим, че наказанието е равносилно на отгъщение, но в библейския си смисъл думата включва всичко, което съдържа правилното възпитание на едно дете – т. е. наставление, предупреждение, насърчение, съвет, дисциплиниране **изобличение** и **наказание**. Всичко, което Бог допуска да дойде в живота ни, има своята цел. То не бива да ни **дотяга** и ние не бива да го **отхвърляме**, нито да

го отбягваме или да се отказваме под тежестта му. Вместо това нека бъдем загрижени да се изпълни Божията цел чрез това дисциплиниране и така да извлечем максимална полза от него. Крайната цел на Божието наказание е да станем участници в Неговата святост.

Дисциплинирането е признак на любов, а не гняв. **Наказанието** е доказателство за синовна връзка (вж. Евр. 12:6–8).

Помислете – градинарят подрязва лозите, а не плевелите.

3:13 Блаженият човек е онзи, **който е намерил мъдрост**. Това придобива особено значение, когато си спомним, че Мъдростта тук е завоалиран образ на Самия Христос. Нека поставим Христос в следващите стихове и да видим какво ще стане.

3:14 Ползата от познаването на Господ Иисус далеч надминава всяка **печалба**, която човек би могъл да придобие от **сребро** или **злато**. Той дава нещо, което никога не може да се купи с пари.

О, ти, съкровище неизследимо,
о, Ти, извор на доволство!

Защо ли аз да се тревожа
за аплодисменти хорски,
за светски блясък, удоволствия?
Че една усмивка Твоя е за мене
по-желана

от това, което може някой тук
да ми даде.

Аз си имам тук Исуса.

Да, Единородният е мой.

Кой е по-богат от мене?

Чие злато повече тежи?

Той самият и каквото притежава –
всичко ми принадлежи.

неизвестен автор

3:15 Той е **по-ценен от скъпоценни камъни**, както и от всякакви други скъпоценности, по-желателен от всяко земно благо.

3:16 С **десницата** Си Той предлага дъ-

лъг живот, даже вечен живот, а с другата ръка – духовни **богатства и чест**.

3:17 Всичките **Му пътища са приятни пътища и всичките Му пътеки са мир**. „Където Той е водачът, пътуването е приятно, където Той сочи пътя, всичко е мир“ (Нокс, с малки изменения).

3:18 За **тези, които се хващат за Него**, Той е като **дърво**, чийто плод е **живот**, който си струва да се живее. Онези, които стоят близо до Него, **са блажени**.

3:19, 20 Тези два стиха описват Божията **мъдрост** в сътворението, в съда и в Неговото провидение. При сътворението Той е **основал земята и установил небеса**. С **разум** Той е отворил изворите на великата бездна във времето на потопа. В Своя промисъл Той издига водата от океаните в **облаците**, а после я разпределя под формата на дъжд над земята.

И кое е активното действащо лице на Божеството, което върши всичко това? Това е Христос, Божията Мъдрост (Йоан 1:3; Кол. 1:16; Евр. 1:2).

Д. Практикуваната мъдрост (3:21–35)

3:21 Привилегията да бъдем наставлявани от Мъдростта, която е сътворила и поддържа вселената, е твърде голяма, за да си позволим да я пропуснем. Не бива да изпускаме от поглед **здравосмислението и разсъдителността**.

3:22–24 Те ни дават вътрешна жизненост (**живот за душата ти**) и външна красота (**украшение за шията ти**).

Правят ни способни да **ходим безопасно в пътя си**, защитени от опасността да се спънем или да се подхлъзнем.

Гарантират ни добър нощен **сън**, без гузна съвест и страхове.

3:25 Те предпазват човека от онзи **внезапен ужас**, който постига **безбожните**. Онези, които завиждат на привидното благополучие на безбожните, не си дават сметка за неизбежните опасности на този начин на живот – като грабежи,

кражби, отмъщения, подкупи, изнудване, отвличане и убийства.

3:26 ГОСПОД закриля онези, които ходят в Неговите пътища. Той няма да позволи **крака** ни да се **улови** в капан. Ние често забелязваме свръхестествените намеси и спасения на Бога в живота си. Но те са само върхът на айсберга. Някой ден ще си дадем сметка за всичко, от което – и за което – сме били спасени.

3:27 Обърнете внимание на отрицателните форми в ст. 27–31: „**Не въздържай** ... не казвай ... не замисляй ... не се карай ... не завиждай ... не избирай ...“

Първо, никога **не въздържай** никакво **добро от онези, които имат нужда от него, когато** си в състояние да го дадеш. Тук може да става дума за изработената заплата, за дължимия дълг, за инструментите, взети назаем.

Но в по-широк смисъл би могло да означава: „Никога не задържай милост или добро дело от някой, който се нуждае от него.“ Това предписание може би е поставено тук, за да предупреди праведните да не бъдат дотолкова заети със собствените си правилни взаимоотношения с Бога, че да пренебрегнат отговорността си спрямо другите (вж. Як. 4:17).

3:28 Не отпращай **ближния си** за **утре, когато** можеш да облекчиш нуждата му днес.

Кой е моят близен? Всеки, който се нуждае от моята помощ. От какво има нужда моят близен? Да чуе добрата вест на спасението. Ако Светият Дух подбужда сърцето ми да свидетелствам на някого, трябва го направя днес. Никога не отказвайте на подтика на Духа.

3:29 Любовта към нашия **близен** ни забранява да **замисляме зло против** него, тъй като той **живее** доверчиво и без подозрения в съседната къща. Това изключва всички подли, саркастични и жестоки отмъщения, които твърде често следват съседските свадни.

3:30 Тук сме предупредени да не вли-

заме в конфликт **с човек**, когато той **не** е сторил **нищо**, с което да ни предизвика. В света вече има достатъчно вражди и няма нужда да ги умножаваме!

3:31, 32 Може да изглежда, че **насилникът** постига незабавен успех. Но **не** бива да **завиждаме** на благополучието му или да следваме **пътищата му**. **ГОСПОД** мрази, ненавижда, презира и се отвращава **от ходещия по лъжливи пътища**, а включва **праведните** в Своя **доверен съвет** (вж. Йоан 14:23).

3:33 Божието осъждение или Неговото доверие, Неговото **проклятие** или Неговото благословение – това е изборът! Над **дома на безбожния** е надвиснал тъмен облак, а над **жилището на праведните** грее слънцето на Божието благоволение.

3:34 Изборът отново е между Божието презрение и Неговата **благодат**. **Той се присмива на присмивачите, а на смирените дава благодат**. Колко е важен този избор, се вижда от факта, че този стих е цитиран два пъти в Новия Завет (Як. 4:6; 1 Петр. 5:5).

3:35 И последният избор е между почитта и позора. **Мъдрите хора наследяват чест; безумните** се прочуват с позора, в който изпадат.

Е. Мъдростта като семейно богатство (4:1–9)

4:1 В първите девет стиха Соломон разказва здравите поучения, които му е предал баща му, и насърчава своите **деца** да не жалят усилия в стремежа си да придобият истински разум. Книгата Притчи изобилства с настойчиви призови към младите да послушат **поуката** на мъдрия **баща**.

4:2 Струва си да се поддържа приятелство с благочестиви по-възрастни хора. От тях може да се научи много и да се извлече полза от дългогодишния им опит. Тяхното **учение** е **добро** и **не** е за пренебрегване.

4:3 Тук Соломон говори за времето, когато е бил **син на баща си** и „**единствен**“ на майка си. В действителност той не е единствен син, но може би изразът „**единствен на майка си**“ означава „любимия на майка си“ (Нокс).

4:4 Бащата на Соломон, Давид, е **наставлявал** своя син да **държи** благоразумния му съвет и така да **живее** пълноценен живот. Наставлението на Давид е дадено накратко в ст. 4б–9.

4:5, 6 Неговата главна грижа е била синът му да **придобие мъдрост** и **разум** – което в действителност означава да живее за Господа. Каквото и да прави Соломон, той никога **не** бива да **забравя** това, защото единствено животът, живян за Бога, е пълноценен.

4:7 Първата стъпка в придобиването на **мъдростта** е да имаш мотивация или решимост. В живота си ние получаваме онова, към което се стремим. На всяка цена трябва да **придобиваме мъдрост** и каквото и да правим, трябва да **придобиваме** и чист **разум** и разсъдливост. Това означава, че освен всичко останало, ние ще се научим да избираме между злото и доброто, между доброто и най-доброто, между душевното и духовното, между временното и вечното.

4:8 Ако дадем на Мъдростта първото място сред приоритетите си, тя щедро **ще ни възвиси**. Ако **я прегърнем** с любов, **тя ще ни донесе почит**.

4:9 „Тя ще те украси с очарование и ще те увенчае със слава“ (Мофат). Мъдростта дава морална красота на своите деца. Сравнете за контраст колко е отблъскващ един живот на разпуснатост и неморалност.

Ж. Мъдростта и двете пътеки (4:10–27)

4:10 След като е цитирал съвета на баща си, Соломон възобновява призива към **сина** си. Общо правило е, макар и не без изключения, че чистият **живот** води до

дълголетие. Помислете за това как тютюнът, алкохолът, наркотиците и сексуалните грехове са пряко свързани с болестите и смъртта.

4:11, 12 Един баща може да бъде удовлетворен, ако е **наставлявал** сина си **в пътя на мъдростта** и е бил добър образец. Наставлението обаче трябва да бъде съчетано с личен пример. Делата на един баща говорят по-силно от думите му.

Синът, който върви **по прави пътища**, ще ходи безпрепятствено и ще **тича**, без да се **спъва**.

Сирийската версия гласи: „Докато вървиш стъпка по стъпка, ще разкривам пътя пред теб.“ Това разкрива два важни принципа: Първо, Бог ни води стъпка по стъпка, а не ни разкрива целия план наведнъж. Второ, Бог води хората, когато те се движат към Него. Един кораб трябва да бъде в движение, за да може кормчията да го насочва. Така е и с велосипеда – може да се управлява само когато се движи. Същото важи и за нас – Бог ни води само когато се движим към Него.

4:13 Трябва да се **хванем здраво** за добрата **поука** и да **не я изпусваме** да ни се изплъзне. Трябва да пазим мъдростта, както пазим живота си – защото **тя** е нашият **живот**, особено когато мислим за Въплътената Мъдрост в личността на Господ Исус.

4:14 Ст. 14–19 предупреждават срещу злите другари и съпоставят пътя на тъмнината с пътя на светлината. Тези предупреждения срещу връзките с несправедни хора не ни забраняват да им свидетелстваме, но определено ни забраняват да ставаме съучастници в техните замисли.

4:15 В тези кратки, подобни на стака-то заповеди има нотка на настоятелно предупреждение. **Отбягвай** живота в грях. Не се приближавай да го проучваш. **Отвърни се от него** и продължи по друг път. Не се спирай. Може да изглежда интересно, интригуващо и вълнуващо, но накрая ще те погуби.

4:16, 17 Последователите на греха **не заспиват** добре, **ако не сторят** някое мрачно дело. Измъчва ги тежко безсъние, **ако не подмамат някого** към катастрофа и разруха.

Те се хранят с **хляба на нечестиято** и **виното на насилиято**. Иначе казано, **нечестиято** им е храна и питие.

Тези стихове представят една драстична картина на греховната природа на човека. Тъй като естеството му е грях, съгрешаването за него е като храната и пиетието за тялото. Този пасаж не се отнася само за престъпници. (Вж. коментара към Ер. 17:9.)

4:18, 19 Животът на праведния човек не е такъв. Той е **като светлината на зората, която свети все по-ярко, докато** достигне пълния си блясък по пладне. С други думи, **пътеката на праведните** постоянно става все по-добра и **все по-ярка**. **Безбожните** залитат в дълбок **мрак**, без да имат представа **от какво се събват**.

4:20 Соломон продължава да увещава **сина** си да **внимав**а в неговото наставление в мъдрост. В такъв стих трябва да чуем гласа на Господа, който ни говори.

4:21 За наше добро е **да не** изпускате поученията на Мъдростта от поглед, а да ги **пазим** като съкровище **в сърцето си**.

4:22 Думите на Мъдростта са **животворни** и съзидателни. Както казва Иисус: „Думите, които ви говоря, са дух и живот“ (Иоан 6:63).

И те са **изцеление за цялото тяло**, защото избавят човека от греховете и стресовете, които причиняват толкова много болести.

4:23 Ст. 23–27 са старозаветното съответствие на Римл. 12:1. Те настоятелно ни умоляват да предоставим цялото си същество на Бога – сърцето, устата, устните, очите и краката. Бог започва с вътрешния човек и продължава навън.

Първо е **сърцето**. То говори за вътрешния **живот**, ума, мислите, мотиви-

те, желанията. Умът е изворът, от който извира делата. Ако изворът е чист, и потокът, който изтича от него, ще бъде чист. Човек е такъв, каквито са мислите му. Този стих подчертава важността на чистия мисловен живот.

4:24, 25 **Нечестни уста** означава недобросъвестна и неискрена реч. **Лъжливи** **те устни** говорят за начин на говорене, който не е открит и честен.

Очите и погледите, които гледат напред, говорят за целенасочен вървеж, който не се отклонява в грях или в нещо безполезно. Във време, в което масмедията ни бомбардират с реклами, предназначени да усилят животинските ни апетити, трябва да се научим да държим погледа си насочен към Иисус (Евр. 12:2).

4:26, 27 **Ако внимаваме в пътя** на светостта, **всичките ни пътища** ще **бъдат** добре **уредени** и сигурни.

По протежение на целия път **надясно** и **наляво** има странични улици и отклонения, които водят към свърталищата на греха. „Нека бъдем верни на Иисус, дори хиляди гласове от света да ни викат.“

Когато сме изкушени да отидем на подобно място, нека се запитаме: „Бих ли искал Иисус да ме намери там, когато се завърне?“ **Отклони крака си от зло**.

3. Безумието на разврата (гл. 5)

5:1, 2 Соломон е загрижен да предупреди **сина** си срещу един от най-големите грехове на младостта. Онези, които **внимават** в благоразумния съвет и се учат от опита на другите, трупат истинско **знание**. Понеже говоренето им е чисто и истинно, това ги предпазва да не изпаднат в неприятности. Нищо друго освен Божието Слово не е надеждна защита срещу съблазнита и измамата, които се ширят в днешно време. Ето защо Павел съветва Тимотей да се прилепи към Словото, когато е заобиколен от отстъплението (2 Тим. 3:13–17).

5:3 Останалата част на гл. 5 разглеж-

да „най-древната професия“ – проституцията. **Чуждата жена** е проститутката, онази, която се продава за долни цели. Тя може да се приеме като символ на греха, на злия свят, на лъжливата религия, на идолопоклонството, както и на всяко друго съблазнително изкушение, на което човешките синове биха се поддали. **От устните ѝ капе мед** – сладки, ласкателни и благовидни думи. Тя е ласкател, говори изкусно и хитро.

5:4 В началото изглежда приятна и желателна, **но последствията ѝ са горчиви като пелин**. Това е отдавна познато – лицето на греха изглежда привлекателно, но гърбът му е ужасно грозен.

Цената на споделянето на леглото с нея е огромна – вина, угризения на съвестта, срам, венерически болести, разбит брак, разсипан дом, умствени разстройства и куп други злини.

5:5, 6 Тя води жертвите си по еднопосочната улица към **смъртта** и **Шеол**. Тя е невъздържана жена, за която добрият живот няма никакво значение. Характерът ѝ е **непостоянен** и несигурен и тя не осъзнава колко ниско е паднала. „Високият път на Живота не е за нея, измамни и хлъзгави са пътеките ѝ“ (Мофат).

5:7 Докато разсъждава за големия риск, който крият връзките с такава жена, Соломон вмъква сериозно предупреждение към **синовете** си да го слушат и да **не отстъпват от** онова, което има да им каже.

5:8 Една от силните предпазни мерки е да се **отдалечиш от** изкушението, колкото може повече. Безполезно е да молим Бога да ни избави, ако упорито продължаваме да си играем с обекти или места, свързани с греха.

В някои случаи е необходимо наистина да избягаме. Йосиф прави именно това и макар че изгубва дрехата си, той запазва чистотата си и по-късно получава награда.

За да се подчиним на предупреждени-

ето в ст. 8, може да се наложи да си потърсим нова работа, да се преместим да живеем на друго място или да предприемем някоя друга съответна на такава опасност стъпка.

5:9, 10 Посетителите на публичните домове прахосват мъжката си сила и **дават** златните си **години на жестока** съблазнителка.

Освен това „порядъчните“ граждани, които поддържат тайни неморални връзки – било то действителни, или чрез порнографски материали или филми – често стават жертва на изнудване. Ако не платят съответния „откуп“, са заплашени с публично излагане.

5:11 Краят на такъв живот е съпътстван от неспирно стенание, защото **тялото** се измъчва от гонорея, сифилис, слепота, двигателни увещдания, СПИН и емоционални разстройства.

5:12, 13 Към всичко това се прибавя и допълнителната мъка на съжалението и угризенията. Съсипаният клетник се обвинява за това, че **не е послушал** родителите си, **учителите си** от неделното училище, приятелите си християни. Може и да избегне огромни нещастия, но е бил прекалено твърдоглав, за да приеме техните предупреждения.

5:14 Възможността за публичен позор също е реална. Най-вероятно това е идеята в този стих, въпреки че би могло да се включва и осъждането за извършени злодеяния.

5:15, 16 С образен език Соломон съветва своя син да търси сексуално удовлетворение изцяло в **своята си** съпруга в живот на чиста семейна любов.

Според ПБКДж (както и РИВ – бел. прев.) този стих описва благословенията на верните брачни взаимоотношения, които оказват влияние и върху семейството и приятелите.

В някои преводи този стих е под формата на въпрос: „Защо да се изливат изворите ти навън, водните ти потоци – по

улиците?“ Това е живописно описание на крайното прахосване на репродуктивната сила на човека при посещенията при проститутката.

Нокс превежда стиха така: „Зато ва нека потомството ти бъде изобилно, като води, които бликат от твоя извор и се изливат по улиците.“ Тук изворът е жената, а водите са децата, които излизат от къщата и щастливо си играят по улиците.

5:17 Истинското брачно отношение е изключително и затова децата се радват на сигурността на своята принадлежност. Този стих предупреждава за трагедията на незаконните деца или на съмнителното бащинство вследствие на безразборни сексуални връзки.

5:18 Изворът тук отново е символ на собствената жена на мъжа. Нека намира своята радост и компания в **жената на младостта си**. „Оставяйки всички други“, както се изразява Майкъл Грифитс, човек открива, че „богатствата, които извираат от тази изключителна връзка, и топлината на гостоприемството, които лъхат от този дом за благословение на другите, нямат край.“⁴⁷

5:19, 20 Нека човек запази интимността на брачния съюз за съпругата си и да я приема като **любящата и изящна** жена, която е в действителност. **Нека нейните гърди** бъдат неговия приятен дял и нека **винаги се възхищава от нейната любов**.

Защо да се възхищава от фалшивите ласки на чужда? И защо да държи чужда в обятията си?

5:21, 22 Макар че човешко око може и да не го проследи до публичния дом, до motelската стая или на тайната среща, Бог вижда всичко, което става. „Тайният грях на земята е открит позор в небето.“

Човек не може да върши **грях** и да се измъкне безнаказан. Присъщите на греха последствия са неизбежни. Джей Адамс коментира:

Трудно е да се оставят грешните навици, но ако не бъдат премахнати, те още по-здраво ще вържат своя клиент. Въжета-та на неговия собствен грях го оплитат още по-силно. Той разбира, че грехът образува спирала надолу, като го повлича заедно със себе си. Пленен е и завързан с дебелите въжета на греха. И накрая се превръща в негов роб.⁸

5:23 Еликот нарича този стих последната сцена от живота на развратника. Той не е упражнявал самоконтрол. В резултат от това сега умира. „Той умира от липса на разум; крайното му безумие го разсипва“ (Мофат).

Поетът Шели е илюстрация за това. Резултатът от неговите връзки, според Грифитс, е изоставяния, самоубийства, незаконни деца и ревност. Г. Сампсън се чуди „дали в живота на някой поет изобщо е имало такава ярка дияра от катастрофи, каквато този „красив, но безплоден“ ангел е оставил след себе си.“

И. Безумието на поръчителството, леността и измамата (6:20–7:27)

6:1 Първите пет стиха са предупреждение срещу **поръчителството**. Това е поемането на отговорност за дълга на друг човек, в случай че той се окаже неспособен да го плати. Представете си, че приятелят ви иска да си купи кола на изплащане, но кредитният му рейтинг не е достатъчно висок. Лизинговата компания изисква подписа и на някой друг, който може да плати в случай, че клиентът стане неплатежоспособен. **Ближният** ви идва при вас и ви моли да подпишете договора за изплащане заедно с него. Това означава, че ако той не изплати дълга, ще трябва да го платите вие.

Ближният в този стих е вашият приятел. **Чуждият** е лизинговата компания, пред която сте дали гаранция.

6:2 **Впримчил си се с думите на уста си, уловил си се с думите на уста**

си. С други думи, ако си дал прибързано обещание, си паднал в капан. Направил си огромна грешка.

6:3 Сега най-доброто, което можеш да направиш, е да **се избавиш** от това съглашение. Опитай се да убедиш приятеля си да заличи подписа ти от договора, който си бил подведен да подпишеш.

6:4, 5 Въпросът е толкова важен, че не бива да си даваш почивка, докато не се освободиш от тази отговорност. Трябва да се изплъзнеш **като сърна от ловеца** или **като птица ... от птицеловеца**.

Но защо Библията толкова строго предупреждава против поръчителството? Не е ли добрина да направиш такава услуга на приятеля си или на ближния си? Може да изглежда като добрина, но може и въобще да не е.

1. Може да му помогнеш да купи нещо, което не е по Божията воля за него.
2. Може да го насърчиш да бъде разточителен и дори комарджия.
3. Ако той не изгълни задължението си и ти трябва да платиш за нещо, което не е твое, приятелството приключва и настъпва огорчение.

По-добре да му дадеш пари, ако има основателна нужда. Но в никакъв случай не бива да ставаш поръчител за него.

6:6, 7 Ст. 6–11 са предупреждение против леността. Нагледният урок за нас е **мравката**, която неспирно тича напред-назад, като често носи прекомерно големи товари. Тя свършва много работа без помощта на началник, бригадир или надзирател. Когато наблюдаваме множество мравки, ни се струва, че те търчат хаотично във всички посоки, но всъщност дейността им е целенасочена и **без да имат видим началник**.

6:8 Това малко създадено прилежно и усърдно работи **през лятото** и **събира храната си в жетва**. Акцентът тук е не върху събирането на запаси за бъдещето, а върху усърдния труд в настоящето.

Този пасаж не бива да се използва като

наставление християните да трупат запаси за черни дни. Забранено ни е да си събираме съкровища на земята (мат. 6:19). Вярно е, че мравките се грижат да осигурят бъдещето си, и също така е вярно, че и християните трябва да се грижат да осигурят своето. Но разликата е, че бъдещето на мравките е в този свят, докато бъдещето на вярващите е в небесата. Ето защо мъдрите християни трупат своите съкровища на небето, а не на земята.

6:9 Мързеливецът сякаш може да спи безкрайно. Неговата философия е: „Хубаво е да се става сутрин, но още по-хубаво е да си поспиш.“ Той като че ли е напълно глух за всякакви будилници.

6:10, 11 Когато най-сетне го събудят, той казва: „Нека си подремна само още мъничко, още **малко спане**, кратка дрямка, малка сладка почивчица.“

Другите може и да почакаат, но **беднотията** няма да чака. **И беднотията ти ще дойде като разбойник** и нуждата ти – **като въоръжен мъж**.

6:12 Ст. 12–15 са класическо описание на измамника. Той е злонамерен и с мила усмивка прикрива коварно сърце. Всичко, което устните му бълват, е лъжа.

6:13, 14 Използва най-разнообразни указателни жестове и мимики, за да даде знак на съучастника си или да приспи бдителността на жертвите си. Той **намига с очите си, дава знаци с краката си** и маха с пръстите си.

Сърцето му е изпълнено със злонамереност и **измами**, докато непрестанно замисля пакости и **сее раздори**.

6:15 „Такива хора скоро ще бъдат достигнати от съдбата си, внезапно съкрушени безнадеждно и непоправимо“ (Нокс). Ако внимателно потърсите, вероятно ще откриете илюстрация на всичко това в днешния вестник.

6:16 Бог мрази **нещата** (ст. 16–19), които характеризират безбожния човек (ст. 12–15), особено сеенето на раздори (сравн. ст. 14 и 19).

Формулата „**шест неща ... дори седем ...**“ може да означава, че този списък е конкретен, но не е изчерпателен. Или пък може би означава, че седмото е най-лошо от всички.⁹

6:17 Надменни очи. Гордостта е пръст, която се обожествява. Камериерът на един император казал:

Не мога да отрека, че моят господар беше суетен. Той трябваше да бъде централната фигура във всичко. Когато отиваше на кръщение, искаше да бъде бебето. Когато отиваше на сватба, искаше да бъде булката. Когато отиваше на погребение, искаше да бъде трупът.¹⁰

Лъжлив език. Езикът е създаден да прославя Бога. Да лъжеш, означава да извърщаваш употребата му за нещо позорно. Правилно ли е вярващият изобщо някога да лъже? Отговорът е, че Бог не може да лъже и не може да предостави тази привилегия и на никои друг.

Ръце, които проливат невинна кръв. Всеки човешки живот има неизмерима стойност за Бога. Той доказва това като плаща за нашето изкупление безкрайно висока цена на Голгота. Постановяването на смъртното наказание (Бит. 9:6) отразява Божието отношение към убийството.

6:18 Сърце, което крои зли планове. Тук, разбира се, става дума за ума, който постоянно замисля някакво зло. Господ Исус изброява някои от тези зли въображения в Марк 7:21, 22.

Крака, които бързо тичат към зло. Бог мрази не само ума, който планира злото, но и **краката, които** с нетърпение бързат да го извършат.

6:19 Лъжесвидетел, който говори лъжа. Тук става дума за публично свидетелство в съда. В ст. 17б се имат предвид по-скоро ежедневните разговори.

Такъв, който сее раздори между братя. Поразителното тук е, че Бог поставя

онзи, който причинява разделения **между братя**, редом с убийците, лъжците и лъжесвидетелите!

Колко от изброените по-горе седем гряха можете да откриете в съдебния процес и разпъването на нашия Господ?

И. Безумието на прелюбодейството и блудството (6:20–7:27)

6:20 Тук е разгледана темата за прелюбодейството или неверността. Честотата, с която тя се появява, не е случайна. Думите на ст. 20 са своеобразна формула, която се използва за предаване на важно наставление.

6:21 Някои крайни буквалисти по време на Исус са мислели, че изпълняват този стих, като носят филактерии – малки кожни кутийки, съдържащи части от Писанието. По време на молитва тези юдеи носели едната от тях на лявата си ръка (близо до **сърцето**), а другата на главата (близо до **шията**). И днес някои евреи все още ги използват.

Но в *действителност* този стих означава, че трябва да направим Божието Слово част от живота си до такава степен, че то да ни придружава и насочва, където и да ходим. Тук не става въпрос да почитаме Писанията външно, а да ги изпълняваме от сърце.

6:22 Покорството на Божието Слово носи:

- ръководство – **Когато ходиш, ще те води.**
- закрила – **Когато спиш, ще те пази (закрила).**
- наставление – **Когато се събудиш, ще разговаря с теб.**

6:23 Този стих допълва предходния:

- **заповедта е светилник** – за ръководство,
- **законът е светлина** – за закрила,
- **поучителните изобличения са път на живот** – за поука.

6:24, 25 Едно от специалните служения на Словото е да спасява мъжете от сла-

дкодумния, ласкателен език на чужденката.

Никой не бива да бъде уловен от естествената ѝ красота, нито от съблазнителното примигване на клепачите ѝ.

6:26 Различните преводи предават този стих по различен начин. Идеята в НИПБКДж (и РИВ – бел. прев.) е, че човек изпада до бедност (до парче хляб) заради връзката си с блудна жена и може да изгуби скъпоценната си душа заради жена на друг мъж. И двата вида връзки вземат висок данък.

РИСПБ гласи: „Защото блудницата може да бъде наета за парче хляб, но прелюбодейката дебне самия живот на човека.“ Тук е направена разлика между блудницата, която може да бъде наета, и прелюбодейната жена, която не се задоволява, докато не държи живота на човека изцяло в ръцете си.

6:27, 28 Незаконните отношения с жената на друг мъж са като да сложиш огън в пазвата си. Не можеш да го направиш, без да бъдеш изгорен. Това е като да ходиш по разпалени въглища; не може да стане, без краката ти да обгорят. Грифитс предупреждава:

Прелюбодейството е пълно безумие, защото последиците за всички, които го извършват, са саморазруха, рани и позор, унижение и неукротимия гняв на онеправданата страна.¹¹

6:29 Напълно сигурно е, че човекът, който влиза при жената на ближния си, ще бъде заловен и наказан. В света на морала действия принцип, според който такъв грях обикновено излиза наяве. Дори по някаква малко вероятна случайност грехът му не бъде разкрит в този живот, за него ще се изисква обяснение в следващия.

6:30, 31 Тези стихове могат да се разбират по два начина. Според ПБКДж и НИПБКДж (както и РИВ – бел. прев.)

хората изпитват известно съчувствие, ако човек краде, за да нахрани себе си и гладното си семейство, но дори и тогава, ако бъде заловен, той трябва да заплати обезщетение, даже и ако това означава да изгуби всичко, което притежава.

РИСПБ превежда ст. 30 като въпрос и внушава, че хората наистина презират крадеца, дори и ако краде, за да задоволи глада си, и той трябва да заплати пълно обезщетение.

И в двата случая съществената идея е, че крадецът може да възстанови щетите от престъплението си, докато прелюбодеецът никога не може да заличи напълно злините, които е причинил.

6:32 Онзи, който прелюбодейства, е лишен от разум, защото се самоунищожава социално, духовно, морално, а дори може би и физически (Втор. 22:22).

6:33 Само за един миг страст той получава рани и срам, вероятно от разгневиения съпруг. Навлича си позор и унижение, които ще го следват през целия му живот. (Слава на Бога, Той дава прошка, ако този човек се покае, признае греха си и го изостави.)

6:34 Тук виждаме яростта на ревнивия съпруг, който внезапно се връща и намира жена си в прегръдките на друг мъж. Когато тръгне да си отмъщава, няма да може да бъде умиловителен с никакви молби или извинения.

6:35 Нищо, което виновникът би платил, няма да удовлетвори съпруга; никакъв откуп няма да е достатъчен да заплати накърняването на брака му.

7:1 Гл. 7 продължава да предупреждава младите хора за опасността да съсият живота си с разврат. Те трябва да пазят тези боговдъхновени заповеди като много по-ценни от земните, материални богатства.

7:2 Пътят към изобилния живот е корството на Божието Слово. Затова Неговите заповеди трябва да се пазят като зеницата на окото. Във връзка с този

израз в *Международната стандартна библейска енциклопедия* четем:

Очната сфера, в центъра на която се намира зеницата, е наречена „ябълка“ заради овалната си форма. Нейната голяма ценност и внимателната защита, осигурена му от клепачите, които автоматично се затварят и при най-малката опасност за възможна вреда, са я направили символ на най-ценното, което човек най-ревностно се стреми да запази.¹²

7:3 Този стих поетично ни казва да оставим Божието Слово да контролира всичко, което правим (**вържи ги на пръстите си**), и никога да не поставяме под въпрос покорството към него (**напиши ги на плочата на сърцето си**).

7:4 Трябва да се отнасяме към **Мъдростта** с почитта и уважението, които дължим на **сестра**, и да **направим разума свой сродник**. В този пасаж **Мъдростта** е противопоставена на злата жена, която трябва внимателно да избягваме.

7:5 Онези, които следват Мъдростта и нейните наставления, ще бъдат опазени от **чуждата жена** и **чужденката**. Тук за описание на злата жена са използвани две различни думи. **Чуждата жена** е прелюбодейка, невярна на брачните си клетви. **Чужденката** е прелъстителка и авантюристка.

7:6 Ст. 6–23 са картинен разказ за проститутка, която предлага услугите си на един млад мъж и го впримчва в мрежата си. Авторът вижда трагичната драма, когато поглежда през **решетката на прозореца си**.

7:7 Един празноглав млад човек безцелно се шляе из града. Той може би е от порядъчно семейство, но сега е излязъл да се позабавлява. Може би е млад войник, който не иска да изостава от хвалбите на другарите си. Той всъщност не е закоравял грешник, а просто неопитно момче от малък град.

7:8 Сега навлиза в зоната на „червени-те фенери“. Пресича улицата близо до нейния ъгъл. Бавно се шляе като безделник. Точно в това е проблемът. Ако беше заст с някаква градивна дейност, нямаше да е тук. Ако краката му бяха обути с готовност за проповядване на благовестието на мира, нямаше да има време за губене! В живота, отдаден на Бога, има сигурна защита от греха. От друга страна, както казва Айзък Уотс: „Сатана винаги намира по някоя пакост, която да извършат безделните ръце.“

7:9 Той обикаля насам-натам вече цяла вечер – от здрача по залез до среднощната **тъмнина**. „В образа на спускащия се мрак“, пише Барнс, „има определено символично значение. Нощта се спуска над живота на младия човек и сенките в него стават все по-дълбоки.“

Той е като пеперуда, която лети към пламъка. Ужасният момент на опасността приближава, когато изкушението на греха и възможността за извършването на греха се срещат. Постоянно трябва да се молим тези две неща никога да не съвпадат в нашия живот.

7:10 Проститутката се появява, облечена убийствено по последната холивудска мода, гримирана, напудрена и напарфюмирана. Зад чаровния ѝ външен вид се крие сладострастно, потайно и лукаво **сърце**.

7:11, 12 Не е за нея да бъде мила и кротка жена. Тя е нахална, **размирна** и агресивна. Домакинството не ѝ подхожда. Трябва да дебне клиенти по улиците.

Тя е едва ли не вездесъща. **Кога навън, кога по площадите, причаква на всеки ъгъл**. Грехът е като нея. Лесно е да го срещнеш. И евангелието би трябвало да бъде лесно за намиране, но за съжаление ние не успяваме да го направим широко достъпно.

7:13 Тя започва с шоквата терапия – втурва се към него, прегръща го и го целува. Олеле-мале! Той е поразен от тази

демонстрация на любов. Не разбира, че това е похот, а не любов.

7:14 После се преструва на религиозна. „Дължна бях да принеса примирителни жертви, днес изгълних обреците си“, казва тя. Той се сеца за майка си, за Библията на масата във всекидневната, и си казва: „С тази жена всичко трябва да е наред. Тя е религиозна. Едва ли е грешно да бъда с някой, който принася примирителни жертви и изгълнява обреците си.“ Примката се затяга.

В примирителните жертви има допълнителна примамка. Онези, които ги принасят, трябва да ги ядат същия ден или на следващия (Лев. 7:15 и сл.), следователно тя има изобилие от превъзходна храна, с която да го нагости. Тя вярва, че поне един от пътищата към сърцето на мъжа минава през стомаха му.

7:15 После се преструва, че именно него е търсила. Каква лъжа! Всъщност тя е готова да се нахвърли върху първия мъж, който ѝ се изпречи. Но той се чувства поласкан от мисълта, че наистина е важен – някой наистина го оценява, интересува се от него.

7:16, 17 Тя му прави повече от намек за предложението си, като му описва леглото си: „Постлала съм леглото си с покривки, с покривки от пъстра египетска прежда, покатила съм леглото си със смирна, алое и канела.“ Всичко тук е предназначено да възбуди плътската му природа. Дори обонянието му трябва да бъде пленено с екзотични парфюми.

7:18 Сега вече тя захвърля маската си. Открито го кани да легне с нея. С грижливо подобрени думи тя прави всичко да звучи изключително приятно.

7:19, 20 Обезоръжава го като обяснява, че мъжът ѝ не е у дома си и няма да бъде къщи дълго време, защото е заминал на дълъг път. Очаквал е, че ще отсъства дълго, защото е взел много пари в ръката си. Той няма да си дей-

де до пълнолуние. Мракът, описан в ст. 9, подсказва, че пълнолунието няма да е скоро.

7:21 Колкото повече говори тя, толкова повече съпротивата на младежа се топи. С още малко ласкателства тя го подмамва.

7:22 Той взема необмислено решение да тръгне с нея към къщата ѝ.

Докато върви с нея, той е като вол, който, без да знае, отива на клане.

Еврейският текст на последната част от стиха е много неясен, както се вижда от множеството преводи:

„Както безумен в окови за наказание“ (ПБКДж, НИПБКДж, РИВ).

„Като окован в наказанието на безумните“ (АСПБ).

„Като бързо уловен елен“ (РИСПБ).

„Като куче с вързана муцуна“ (Мофат).

„... или като игриво агне“ (Нокс).

„...и като псе – на верига, както елен – на изстрел“ (СИ).

Общата идея е, че жертвата непреодолимо се движи към оковите и наказанието.

7:23 Изразът „докато стрела пронизва дроба му“ може да означава:

1. Метода, по който волът от предишния стих бива убит, т. е. нож пробжда вътрешностите му.

2. Възпламеняването на мъжката страст.

3. Последствията от разврата за човешкото тяло. Младият мъж се втурва при блудницата, както птицата се заплита в примка, без да си дава сметка какво ще му струва това (напр. венерически болести или СПИН).

7:24, 25 Ето защо не е чудно, че авторът призовава синовете си да слушат внимателно! Те трябва да пазят сърцата си и от най-малкото желание да се свържат с такава жена. Трябва да пазят краката си да не се заблудят в пътеките ѝ.

7:26, 27 Списъкът на нейните жертви е много дълъг. Тя е съсипала и повалила голяма войска.

Всеки, който влезе в **дома ѝ**, е на широкия път **към Шеол**. Той с бърза крачка върви **към клетките на смъртта**.

К. Мъдростта като Личност (гл. 8)

8:1 Гл. 8 е в ярък контраст с гл. 7. Там блудницата кани при себе си човешките синове. Тук **мъдростта** ги кани да я последват, като им посочва много сериозни причини, поради които да го сторят. Паралелен пасаж в Новия Завет е Йоан 7:37, където Христос призовава хората да отидат при Него и да пият.

8:2, 3 Тези стихове описват къде е Мъдростта. Списъкът с места показва, че тя е широко достъпна за хората във всекидневните им пътувания.

8:4, 5 Тя отправя своя призив към всякакви хора – както към големци, така и към онези с по-ниско положение. Тя призовава **простите** и **безумните**. Тя иска да бъде „водач на всекиго“, казва Киднер.

8:6–9 След това е описан характерът на поученията на Мъдростта. Тя **говори превъзходни неща, ... правда, ... истина, и правота**. От **устните ѝ** не излиза нищо зло, никакви **лукави** или **криви** неща. Всеки, който притежава дори и малък разсъдък и разум, ще признае, че думите ѝ са истинни и справедливи.

8:10, 11 Стойността на **поучението** на Мъдростта е несравнима. То е по-желателно от **сребро, ... избрано злато, ... скъпоценни камъни** или каквото и да е друго нещо, което хората ценят високо.

8:12, 13 Мъдростта и **благоразумието** живеят заедно. Те вървят ръка за ръка, така че, ако имаш Мъдрост, имаш и разсъдливост. Мъдростта дава **разсъдливо знание** за управление на житейските дела.

Има и неща, с които Мъдростта *не* съжителства. Това са нейните морални противоположности и тя ги презира. Това са всички форми на **злото – гордост, високомерие**, покварено поведение, **лъжлива** реч.

8:14–21 Някои от наградите и предимствата на Мъдростта са:

- добър **съвет** (ст. 14а),
- разумна преценка (ст. 14б),
- **разум** (ст. 14в),
- морална **сила** да се върши правда и да се устоява на злото (ст. 14г),
- водачески умения (ст. 15а, 16а),
- справедлив съд (ст. 15б, 16б),
- обич и дружба (вж. Йоан 14:21) (ст. 17а),
- лесен достъп за онези, които искрено я търсят (ст. 17б),
- **трайни богатства**, съчетани с **чест** и **правда** (ст. 18),
- характер, по-стойностен **от чисто злато** и **избрано сребро** (ст. 19),
- ръководство в пътя на **правдата** и **правосъдието**, носещо изобилен **имот** (ст. 20, 21).

Вече споменахме, че тези пасажи, които разглеждат Мъдростта, могат уместно да бъдат приложени към Господ Исус, тъй като Новият Завет го описва като Мъдрост (Мат. 11:19; Лука 11:49; 1 Кор. 1:24, 30; Кол. 2:3). Никъде другаде приложението не е по-ясно и по-красиво изразено отколкото в следващите стихове. Християнската църква неизменно е разглеждала този пасаж като описание на Господ Исус Христос. Какво разбираме за Христос в „този величествен образец на свято красноречие“?

8:22 Неговия произход от вечността: **„ГОСПОД ме имаше в началото на пътя Си, преди древните Си дела.“** Не бива да разбираме думата „имаше“ като загатване, че Христос някога е имал начало. Бог никога не е съществувал без качеството или атрибута мъдрост, нито пък някога е съществувал без Личността на Своя Син. Тук смисълът е съвсем същият, както в Йоан 1:1: „В началото ... Словото беше у Бога ...“

8:23 Неговото назначение от вечността. **„Поставен“** означава помазан или назначен. Дълго преди да бъде създадено

творението, Той е определен да бъде Месият на Израил и Спасителят на света.

8:24–26 Неговото предварително съществуване. Думите „**родих се преди**“ не означават, че Той някога е бил създаден и следователно има начало. Те са поетичен израз, описващ вечното съществуване на Сина и факта, че Неговата личност е отделна от тази на Бог Отец.

Изразът „**първите пращинки**“ говори за началото на света.

8:27–29 Присъствието Му при сътворението. Той е бил там, когато **небесата** са били разпрострени над земите и моретата, когато са били оформени **облаците**, когато са бликнали **изворите**. Той е бил там, когато са били определени границите на океаните и на **водите** е било повядано да не преминават определените им предели. Той е присъствал и когато са били сложени **основите на земята** – вътрешната структура, която поддържа външната ѝ кора.

8:30а Неговата роля при сътворението. Тук научаваме, че Господ Исус е бил активното действащо лице при сътворението. НПБКДж много точно предава първата част на ст. 30: „**Тогава аз бях майсторски работник при Него...**“ Това, разбира се, е потвърдено и от Йоан 1:3; Кол. 1:16 и Евреи 1:2.

8:30б Неговото положение на любов и **наслада ... пред Бога**. Вечната и безпределна любов на Отца към Неговия Син правят още по-голямо чудото, че Той е решил да изпрати този Син да умре за грешниците.

8:30в Неговата лична наслада пред Бога. Това още повече възвеличава благодатта на нашия Господ Исус Христос. Той е решил да остави този живот на чиста и съвършена радост, за да дойде в тази джунгла на срам, скръб и страдание.

8:31 Неговото **веселие в земния Му кръг**. Удивително е, че от цялата безбрежна вселена Той особено се интересува от тази незначителна планета.

Неговата особена **наслада в човешките синове**. Последното чудо е, че Той е насочил Своята обич към бунтовното човечество.

Уилям Каупър ни е оставил тази великолепна песен, написана по ст. 22–31:

Преди Бог да издигне планините,
и тучните поля да сътвори,
преди да бликнат изворите,
които пълнят буйните реки,

Ти бе от времена предвечни
за чудния АЗ СЪМ
наслада, радост безконечна,
а Твоёто Име – Мъдростта.

Когато като шатра разпростря
небе над обитаема земя,
когато границата начерта
на мощни океани и моря,
по мярка и отвес ги изработи –
тогава още бе със Него Ти.
Ти бе наслада за Отца,
а хората – за Тебе радостта.

А да се радваш как могъл си
на същества от прах и пръст,
които Те видяха и отхвърлиха,
разпънаха на дървен кръст?

Мистерия, за нас незнайна?
Божествена неизследима тайна?

В гърма говорещият глас
ни казва: „Грешний, твой съм Аз!“

8:32–36 Този заключителен пасаж разкрива вечните последици от отговора на човека на призива на Мъдростта. Тя предрича благословение за онези, които **слушат** поучението ѝ, които ходят в нейните **пътища**. Обещава блаженство на онези, които чакат край **портите** ѝ **ден след ден**, които вярно бдят при **вратите** ѝ. Предлага **живот** и божествено **благоволение** на онези, които я търсят, но загуба на личността и смърт очаква онези, които я пропускат.

Приложете тези последни два стиха

към Христос. Онзи, който Го намери, получава вечен живот и стои в пълното Божие благоволение (вж. Йоан 8:51; 17:3; Еф. 1:6; 1 Йоан 5:12). Но онези, които Го пропускат, нанасят на себе си вечна вреда и **всички, които Го мразят, обичат смъртта** (ср. Йоан 3:366).

Л. Покаяние от Мъдростта и Безумието (9:1–18)

9:1 Тук виждаме как **Мъдростта** строи **дома си** и подготвя голямо угощение за онези, които ще се отзоват на поканата ѝ. Това празненство е особено подходящ образ на радостта, общението и удовлетворението, които тя дава на гостите си.

За **седемте стълба** са предлагани различни тълкувания. Някои коментатори ни насочват към Исаия 11:2, където са описани седемте дарби на Светия Дух, които притежава Месията. Но от тях всъщност ясно са изброени само шест. Алтернативно тълкуване откриваме в Яков 3:17, където мъдростта отгоре е описана като (1) чиста, (2) миролюбива, (3) кротка, (4) отстъпчива, (5) пълна с милост и добри плодове, (6) безпристрастна, (7) нелицемерна.

9:2, 3 Сервирани са месо и **вино** в изобилие. Виждаме богата **трапеза**. Царствената домакиня изпраща **слугините си** да прогласят поканата ѝ **от височините на града**. Възложената на слугините задача трябва да напомни на нас, които познаваме Божията Мъдрост, т. е. Господ Иисус Христос, да споделим тази мъдрост с другите, като ги каним да дойдат, да я видят и сами да ѝ се насладят.

9:4–6 Дадени са точните думи на поканата. Тя е отправена към **простите**. Това са доверчивите хора, които са склонни да се отклоняват и затова се нуждаят от помощ и ръководство. Поканата не е отправена към мъдрите, защото те вече са в двореца.

Менюто включва най-отбрани ястия и

най-изтънченото **вино, размесено** от самата Мъдрост.

Онези, които влизат, са призвани да се разделят с **невежеството** и да покажат, че в живота им е настъпила нравствена промяна.

9:7–9 Тук изглежда, че ходът на мисълта се прекъсва, но тези стихове може би обясняват защо поканата не е отправена към присмивачите, или защо гостите на Мъдростта трябва да ги оставят.

Ако **изобличих присмивател**, в отговор ще получиш само ругатни. Ако **изобличих безбожен**, той ще се обърне и ще се нахвърли върху теб.

Начинът, по който човек реагира на изобличение, е показателен за неговия характер. Присмивателят ще **те намрази**, докато **мъдрият** ще ти благодари. Как реагирате, когато родител, учител, работодател или приятел ви изобличава?

Вместо да се обижда от критиката, мъдрият човек я взема присърце и така **става още по-мъдр**. **Праведният** се облагодетелства от нея, като увеличава запаса си от **полезно знание**.

9:10 Библията отново ни напомня, че началната точка на всяка истинска **мъдрост е в страха от ГОСПОДА**. „Знание означава да познаваш Божеството“ (Мофат). Понеже познава Светия, вярващият може на колена да види повече, отколкото другите виждат, когато се надигат на пръсти.

Светият (на евр. в мн. ч.) може да бъде множествоно число, означаващо величие, съвършенство и всеобхватност, или пък може да определя подразбиращото се Елохим, дума за Бога в множествоно число.

9:11 Мъдростта **умножава дните и прибавя години**. Тя дава не само дълъг живот, но и добро и пълноценно съществуване, а отвъд него – живот, който никога не свършва.

9:12 От най-голяма полза за самия човек е да бъде **мъдр**; той облагодете-

телства **себе си** много повече отколкото когото и да било друго. От друга страна, ако реши да се **присмива**, той сам ще понесе последиците от своя избор, макар че, разбира се, и други биха могли да бъдат засегнати. Дългосрочно погледнато, той **сам** побеждава или губи.

9:13 Онези, които отхвърлят поканата за угощението на Мъдростта, са първи кандидати да гладуват при Глупостта. Обърнете внимание на явния контраст между изисканата покана на Мъдростта (ст. 1–6) и евтиното предложение на Глупостта (ст. 13–18).

Глупостта е като жена бърлива – устата, празноглава и нахална.

9:14–16 Тя седи пред предната врата на къщата си или на добре забележимите височини на града, но не като благородна дама, а като безсрамна блудница, каквато е всъщност.

Тръгнала е да завлича хората, които лесно се поддават, **простите**, които нямат разум.

9:17 Нейното мото е: „**Крадената вода е сладка и хляб, който се яде тайно, е вкусен.**“ Тя всъщност има предвид, че незаконните сексуални отношения са привлекателни, защото са забранени, и защото носят тръпката на потайността.

Когато на падналата човешка природа се забрани определено нещо, самата забрана още повече подклажда желанието ѝ да го прави (вж. Римл. 7:7, 8). Блудницата различа именно на този поковарен инстинкт в човека и кани на гости наивните и лековерните.

9:18 Тя обаче не им казва каква е другата страна на монетата. След краткия миг на удоволствие и страст идва цял живот на угризения и цяла вечност в дълбините на Шеол.

Дори и светът понякога признава истината в този стих. Една много популярна френска песен от XIX в., която разказва за светската представа за „любовта“, много добре изразява това:

Удоволствието от любовта продължава само една нощ;

разочарованието от любовта продължава цял живот.¹³

III. Притчи на Соломон за практически морал (10:1–22:16)

Дотук в книгата Притчи съществува ясна последователност на мисълта и връзка между стиховете. Темите се разглеждат на цели пасажии. От 10:1 до 22:16 имаме поредица от 375 притчи, всяка от които е отделна и самостоятелна. Повечето представят контрастиращи твърдения, разделени от „а“ или „но“.

Може и да не е случайно съвпадение, че числената стойност на буквите в името на Соломон на еврейски е 375, точно колкото е броят на притчите в тази част от книгата, озаглавена „**Притчите на Соломон**“.

A. Контрастът между праведния и порочния живот (10:1–15:33)

10:1 Поведението на сина има пряко въздействие върху емоционалното здраве на родителите му. Всеки син може да се окаже Павел (**мъдър син**) или Юда (**глупав син**) и да донесе радост или скръб.

10:2 Незаконно придобитото богатство е нетрайно; то си има своя начин да изчезне. А в часа на смъртта не може да я отложи нито за миг. **Правдата**, от друга страна, **избавя от смърт** най-малко по два начина. Тя предпазва човека от рисковете на греховния живот и като външно доказателство за неговото новорождение показва, че той притежава вечен живот.

10:3 Общо правило е, че Бог **няма да остави да гладува душата на праведния**. Давид казва: „Млад бях, ето, остарях, но не видях праведния оставен, нито потомството му да проси хляб“ (Пс. 37:25). Но също така е вярно и че Господ „осуetyава алчното желание на безбожните“ (РИСПБ). Тъкмо когато се

протягат да сграбчат задоволството и сигурността, те им се изпълзват.

10:4 Мързеливият, нехаен човек жъне бедност. А онзи, който е **трудолюбив** и предприемчив, успява.

10:5 Лятото е време за **жетва**. Безмислено е да положиш целия труд за оран, сеене и браносване, а да спиш, когато дойде времето да се пожъне реколтата. Исус казва на всички Свои ученици: „Повдигнете очите си и вижте, че нивите са вече бели за жетва“ (Йоан 4:35).

10:6 Според закона на жетвата жънем онова, което сме посяли. Ако сеем праведен живот, ще получим **благословения** от Бога и похвалата на останалите хора. Ако сеем плевелите на греха, **устата** ни ще бъде покрита с **насилие**. Точно това се случва с Аман – **устата** му бива покрита и той е отведен на насилствена смърт (Ест. 7:8–10).

10:7 Светият живот се помни дълго след като човекът си е отишъл. **Името на безбожните** разнася зловоние, а не благоухание. Хората все още наричат синовете си Павел – но не и Юда!

10:8 Мъдрият **по сърце** човек **ще приеме заповеди** в смисъл, че е готов да се вслуша в благоразумен съвет. **Глупакът** с голяма уста стига до разруха заради нежеланието си да се учи и да бъде послушен.

10:9 В правдивия живот има безопасност и сигурност, но животът, изграден върху измама, ще бъде разкрит и изложен на показ.

10:10 Контрастът в този стих е поясен, ако следваме Септуагинта: „Който намига с око, докарва беди, а който смело изобличава, докарва мир“ (РИСПБ). Намигащото око говори за хитруване и лукавство. Когато тази форма на лъжа бъде открито изобличена, на мястото на скръбта идва мир.

10:11 **Устата на праведния човек е извор на живот**, от който бликат наставление, утеха и благоразумен съвет.

Устата на безбожните ще замлъкне заради тяхното **насилие** и злонамереност.

10:12 Изпълненият с омраза дух не може да прости и да забрави; той държи да разравя стари ядове и караници. Сърцето, изпълнено с **любов**, простира покривало на тайна над прегрешенията и провалите на другите. Разбира се, тези прегрешения и провали трябва да бъдат признати и оставени, но любовта не клюкарства за другите и не подклажда котела на раздора.

10:13 Думите на интелigentния човек са полезни за другите. Глупакът не може да помогне на никого, а само си докарва наказание.

10:14 Мъдрите ценят **знанието** и го **съхраняват** за подходящия момент. „Той пази онова, което трябва да каже, за точните време, място и хора (ср. Мат. 7:6)“, пише Барнс. Но никога не знаеш какво ще изрече устата на **безумния** дърдорко. Той винаги носи беди на другите и на себе си.

10:15 **Богатият** става все по-богат, а **бедният** – все по-беден. Тези, които имат пари, могат да правят пари. Бедният не може дори да започне; неговата **бедност** е негова гибел. Богатият може да си купи качествени стоки, които траят дълго. Бедният купува износени неща втора употреба, които го водят до още по-голяма бедност, защото трябва постоянно да ги поправя. Тук не се казва, че това е добро, а че реално нещата стоят така.

10:16 Богатството, придобито чрез почтен труд, е благословение. Печалбата от непочтена работа води до **грях**. Сравнете един християнин дърводелец и един невярващ барман. Доходът на дърводелеца е резултат от позитивна, продуктивна работа и се използва за благотворни цели. Работата на бармана е деструктивна. Колкото повече работи, толкова повече съгрешава. Колкото повече съгрешава, толкова повече печели.

10:17 Онзи, чиято практика е да се

вслушва в благочестива **поука**, стои на пътя **към живота**. Онзи, който обръща гръб на добрия съвет, сам се **заблуждава** и води и другите към заблуда.

10:18 Тази поговорка съпоставя човека, **който крие омразата** си зад неискрени думи, и онзи, който открито я изявява, като **клевети** ближния си. Първият е лицемер, вторият е безумен и никой от тях не е за предпочитане. Третата алтернатива, онази, която вярващите трябва да се научат да практикуват, е изобщо да не се храни омраза.

10:19 Колкото повече говорим, толкова по-голяма е вероятността да кажем нещо погрешно. Бъбривците трябва да бъдат нащрек! Страстта към непрестанно говорене често води до преувеличение, издаване на тайни и други подобни грехове. Опитите да се отвърне на нечия шега често прерастват в неприлични истории. Човекът, който упражнява самоконтрол в речта си, е **разумен**. Той предпазва себе си от разочарование, от необходимостта да се извинява и от явен грях.

10:20 Онова, което добрият човек казва, е отражение на това какъв е той в действителност. Понеже характерът му е чист, речта му също е чиста. Тъй като **сърцето** (или умът) **на безбожните не струва нищо**, и думите, които излизат от него, са празни.

10:21 Някой уместно е перифразирал тази притча така: „Доброто храни себе си и другите. Злото не може да опази дори собствения си живот.“ Тук **безумните** са твърдоглави, упорити хора.

10:22 Само **благословието на ГОСПОДА** истински **обогатява** живота.

Но вярно ли е наистина, че Той **не прибавя към него скръб**? Как можем да съгласуваме това с факта, че най-благочестивите хора преминават през времена на дълбока скръб?

Има няколко възможни обяснения за втората част на тази притча:

1. Бог не изпраща скръб. Всяка скръб,

болест и страдание идват от Сатана. Бог често ги допуска в живота на Своите деца, но Той не е техен източник.

2. Скръбта не е естествен елемент на Божието благословение, както е на благополучието без Бога.

3. Друг възможен превод е „и трудът не може да прибави нищо към него“ (бел. в РИСПБ). Тук мисълта е, че трудът без Бога не може да прибави нищо към благословието. Трудът е нещо добро, но ако не е управляван от Бога, той е безплоден (вж. Пс. 127:1, 2).

10:23 Безумният се забавлява да причинява беди; това е неговото любимо **забавление**. На **разумния** му доставя удоволствие да постъпа мъдро.

10:24 Бедствието, от което се страхуват злосторниците, ще ги постигне. Желанието на праведните – Божията воля в този живот и Божието присъствие в следващия – ще се изпълни. В този дух К. С. Луис казва:

Накрая Лицето, което е насладата или ужасът на вселената, трябва да се обърне към всеки от нас или с едноно изражение или с другото, или да ни удостои с неизразима слава, или да ни покрие със срам, който не можем нито да отстраним, нито да прикрием.¹⁴

10:25 **Щом вихрушката** на Божия съд **отмине, безбожният няма** да се намери никъде. Но **праведният човек** е основан на Вековната Канара; нищо не може да го поклати.

10:26 **Оцетът дразни зъбите и димът люти на очите**. Също така и **ленивият пратеник**, който се шляе по пътя, е мъчение, разочарование и досада **за онези, които го изпращат**.

10:27 Благочестивият живот води до дълголетие. **Безбожните** се отсичат преждевременно, например в резултат от войни между банди, убийства за отмъщение, пиянство, наркотици и разгул.

10:28 Нещата, които **праведните** с нетърпение очакват, ще се сбъднат в **радост**. С безбожните не е така – техните **очаквания** ще бъдат напълно разочаровани. Г. С. Боус илюстрира това:

Александър Велики не бил удовлетворен дори след като покорил всички народи. Той плакал, защото нямало още светове за завладяване, и умрял на ранна възраст, отдаден на разврат. Ханибал, който напълнил три големи коша със златни пръстени, които взел от убитите рицари, се самоубил, като погълнал отрова. Малцина разбрали за смъртта му и той напуснал този свят без никой да скърби за него. Юлий Цезар, който „обагрил дрехите си в кръвта на повече от един милион свои врагове“, завладял 800 града, само за да бъде прободен от най-близките си приятели по време на най-големия си триумф. Наполеон, ужасяващият завоевател, след като бил истинско бич за Европа, прекарал последните си години в изгнание.¹⁵

Със сигурност **очакването на безбожните ще загине!**

10:29 В Своето провидение **ГОСПОД** се показва като **крепост за непорочния и съсияя за злодеите**.

10:30 Бог гарантира жилище на **праведния**, но **безбожните** ще бъдат изгнаници и скитници.

Пленичеството на Израил е илюстрация на това.

10:31 Устата на добрия човек е като дърво, което цъфти с **мъдрост**. **Лъжливата** и извратена реч ще бъде **отсечена**.

10:32 Може да се разчита, че добрият човек ще говори онова, което е **благоугодно**. **Безбожният** знае само как да изопачава фактите и да говори **лъжливого**.

11:1 Нечестните търговци понякога имали два комплекта теглилки – един за купуване и един за продаване. Теглилките за купуване били по-тежки отколкото

то трябвало да бъдат, и така търговецът взимал повече стока, отколкото е платил. Теглилките за продаване били по-леки от стандартните и така купувачът получавал по-малко от онова, за което плащал.

И днес в бизнеса съществуват нечестни практики, които попадат под забраната за **лъжливите везни**, както и други подобни практики в училищния, обществения, домашния и църковния живот.

11:2 Най-напред идва **гордостта**, а после идва падението; след това **идва и срамът**, свързан с падението. Но **смирните** хора, които реалистично преценяват себе си, са далеч от опасността да се препънат.

11:3 Честността е най-добрата линия на поведение. **Чистотата на искрените** хора ще ги води по правия път; животът на Йосиф е пример за това. Нечестие то **на неверните** е тяхното поражение; животът на Валаам свидетелства за това.

11:4 **Богатствата** не могат да запазят от Божия гняв в настоящето или във вечността. **Правдата** е защита от преждевременна **смърт** тук и сега. А само онези, които са се облекли в Божията правда, ще избегнат втората смърт.

11:5 **Непорочният** човек е воден от **правдата** – съвършения водач. А **безбожният** ще падне като жертва на **безбожието си**.

11:6 **Правдата** не само води добрите, тя ги **избавя** от видими и невидими опасности. Отстъпниците, като Юда, **ще се хванат** в мрежите на страстите и **алчността си**.

11:7 Някой е казал, че безумецът е човек, за когото всички планове свършват с гроба. Когато капакът на ковчега се затвори над него, всичките му надежди угасват. Нещата, за които е живял, вече не му принадлежат и цялото му **очакване** за благополучие се изпарява.

11:8 Бог **избавя праведния от беда** и вместо това я изпраща върху **безбожния**. Така тримата евреи са избавени от

огнената пещ, а техните екзекутори биват изгорени от огъня (Дан. 3:22–26).

11:9 Отстъпникът или лицемерът се стреме да подкопае вярата на ближния си със съмнения и отричане. Знанието на истината прави праведните способни да разкрият заблудата и да спасят себе си и другите от препъване.

11:10 Тук виждаме два случая, в които градът радостно се весели – когато праведните процъфтяват, и когато безбожните погиват.

11:11 Благословието на праведните може би са молитвите, с които те се молят за града (1 Тим. 2:1, 2), или добрините, които тяхното присъствие и благочестиво влияние носят на града. (В Мат. 5:13 Исус нарича последователите Си солта на земята.)

Измамите, неспазените обещания, мошеничествата и богохулствата на безбожните са в състояние да съсипят всяко местно управление.

11:12 Който презира ближния си, няма разум, а благоразумният човек мълчи. Маловажаването на даден човек обижда Бога, наранява този човек, подклажда кавги и не е от полза за никого. Благоразумният човек знае, че е по-добре да не казва нищо, ако не може да похвали някого, или ако думите му няма да послужат за изграждане.

11:13 Ключарят сякаш намира злостна наслада в това, да разпространява слетгни, да разказва на другите и да издава тайни. Той не скрива нищо, а разказва всичко, което знае.

Верният приятел знае как да оправдава доверие и да се въздържа от говорене.

11:14 Без мъдро ръководство и държавническа мисъл народът със сигурност пада в беда. От друга страна, в многостранния съвет на многото добри съветници има истинска безопасност.

11:15 Да поръчителстваш за чужд човек означава да гарантираш за неговия дълг. Онзи, който прави това, ще

пострада, защото ще му излезе солено. Човекът, който мрази поръчителството, се спасява от много главоболия. Вж. бележките по 6:1–5.

11:16 Благодатна жена придобива уважение и чест, както виждаме в случая с Авигея (1 Царе 25). Насилниците могат да придобиват богатства, но никога не могат да си спечелят добро име.

11:17 Характерът на човека оказва влияние върху собственото му здраве. Благият човек избягва киселините в стомаха, стомашно-чревните язви, опасността от удар и сърдечно-съдовите проблеми, които жестокият сам си предизвиква.

Някога в *Британския медицински журнал* излезе материал, в който се твърдеше, че в човешкото тяло няма нито един вид тъкан, която да е напълно неповлияна от духа. Човек с жесток темперамент смущава собствената си плът.

11:18 Злият придобива измамна печалба, но който сее правда, получава трайна награда. Наистина много често ни се струва, че злите хора забогатяват за една нощ, но тяхното богатство не носи удовлетворение, не е трайно и не може да им помогне точно когато най-много се нуждаят от него. Наградата на праведния живот е реална и трайна.

11:19 Всяко поведение води в една от двете посоки – или към живот, или към смърт. Тази поговорка обаче не твърди, че спасението се придобива чрез добри дела. Никой не може да устои в правдата, ако не е в правилни взаимоотношения с Бога. Най-напред човек трябва да се роди отново. Следователно човекът, който следва злото, доказва, че избобщо не се е обърнал.

11:20 Лъжливиото сърце е омразно и отвратително за ГОСПОДА. Той обича прямите хора. Никой възглед за Бога не може да е пълен без разбирането, че Той е способен и да мрази, както е способен и да обича.

От друга страна непорочното сърце има **Неговото благоволение**.

11:21 „Ръка с ръка да се съедини“ – този израз означава нещо напълно сигурно. Две неща са сигурни в този несигурен свят – наказанието на **злия** и избавлението на **потомството на праведните**.

11:22 **Златна халка на зурлата на свиня** е нещо крайно неуместно. Колкото красива е **халката**, толкова отблъскваща е **зурлата**. **Красивата жена без разум** също така съчетава две противоположности – физическа привлекателност и морална недостатъчност.

11:23 **Праведните** хора се стремят **само** към **добро** и го получават. **Нечестивите** търсят зло и го получават под формата на **гняв** или осъждане.

Тази притча набляга на това, колко е важно да имаме достойни цели, защото в крайна сметка получаваме в живота си онова, към което сме се стремили. Ето защо Емерсън е казал: „Впрегни в каручката си звезда.“ Един британски държавник насърчавал екипа си: „Каквото и да правите, купувайте големи карти!“

11:24 Тук виждаме един славен парадокс. Когато сме щедри, всъщност загубяваме. Когато трупаме съкровища на земята, осиромашаваме.

Когато пестим, губим. Когато даваме, придобиваме.

Джим Елиът казал: „Не е глупак онзи, който дава онова, което не може да задържи, за да спечели онова, което не може да изгуби.“ А д-р Барнхаус отбелязал, че човек винаги дава десетък – ако не на Господа, то на доктора, на зъболекаря или на автомонтъора.

11:25 **Благотворителният** човек жъне дивиденди, каквито скъперникът никога не може да има. Онова, което правим за другите, се връща при нас като благословение.

Когато една учителка в неделното училище се подготви внимателно за часа си и старателно предаде урока си, кой ми-

слите, че има по-голяма полза от това – учениците или самата тя?

11:26 Егоистичният човек крие **житото** си от пазара във време на глад, надявайки се на по-голяма печалба, когато цените скочат. Той е спекулант, който се обогатява, като докарва другите до сиромашия и глад. Не е изненадващо, че **народът ще го проклена!** Хората имат нужда някой да задоволи отчаяната им нужда още сега.

Светът загива от глад за хляба на живота. Хлябът е безплатен и винаги ще бъде. Ние трябва да го споделим с другите. Какво чакаме? **Благословение ще почива на този, който продава** житото – онзи, който разпространява добрата новина на благовестието.

11:27 Когато човек има чисти и неегоистични мотиви, той печели уважението на другите. Но онзи, **който търси злото** на другите, ще го получи за себе си.

11:28 Новозаветният паралел на тази поговорка е в 1 Тим. 6:17–19. **Богатствата** са несигурни и следователно недостойни за доверие. Нашата надежда трябва да бъде в живия Бог, който ни дава всичко изобилно, за да се наслаждаваме.

„Страстта към златото“, казва Самюъл Джонсън, „студена и безпощадна, е крайната поквара на изродения човек.“

Праведните, т. е. онези, които се уповават на Господа, **ще процъфтяват** в живот и жизненост **като** пролетна **зеленина**.

11:29 Има няколко вида хора, които разсипват **дома си** – например пияницата, свадливият и прелюбодеецът. Но тук това вероятно е човекът, който е алчен за печалба (вж. 15:27) и в своето лудо преследване на богатства губи от поглед истинските ценности на живота. Той **ще наследи вятър** – ще остане с празни ръце, без нищо, което може да задоволи алчността му. Наказанието за безумието му ще бъде да е слуга на онзи, който постъпва по-мъдро.

11:30 Праведният живот е като плодносно дърво, което носи на другите насита и бодрост. **Мъдрият човек печели** и други за живот в мъдрост и правда.

Това е един от най-великите текстове за печелене на души в Библията. Той ни напомня за обещанието, което Иисус дава на Петър: „хора ще ловиш“ (Лука 5:10). Каква неизразима привилегия е да бъдеш използван от Бога за извършването в душите на хората на едно дело, което ще доведе до вечно благословение! Всяка душа, спечелена за Господа, завинаги ще прославя Божието Агне!

11:31 Дори на праведните хора се въздава за престъпленията им в този живот. Мойсей не е бил допуснат да влезе в Обещаната земя, а Давид е трябвало да заплати четирикратно. Ако праведният жъне онова, което е посял, **колко повече безбожният!** Или, както казва Петър, „ако праведният едва се спасява, то къде ще се яви безбожният и грешният?“ (1 Петр. 4:18).

12:1 Всеки, който е готов да приеме **поучение** и наставление, показва, че наистина иска да се учи. Човекът, който не допуска да му кажат каквото и да било, и **който** отказва **изобличение**, е **глулав**.

12:2 Моралният, етичен човек може да бъде сигурен в Господното **благоволение**. **Злонамереният** човек също така може да бъде сигурен в Неговото осъждане. „Представете си“, пише Форман, „Върховната Сила във вселената е против делото на злия човек и тя е решила той да се провали! Върховната Сила оставя този човек сам на себе си с мъчливо презрение.“

12:3 Животът, в който господства **безбожие**, няма стабилност. Такива хора са като семето, което пада на канаристи места (Мат. 13:5, 6); почвата е плитка и понеже нямат корен, растенията бързо изсъхват.

Коренът на праведния човек е дълбоко в Бога. Той може да устои под на-

пора на бурите на живота. Този човек е описан в Псалм 1:3.

12:4 Добродетелната жена носи радост и веселие на **мъжа си**. Онази, която опозорява мъжа си, му носи ужасно разочарование – сякаш **костите му** са изгнили.

12:5 Целите **на праведните** са благородни и също така сигурно е, че плановете **на безбожните са измама**. С други думи, целите на човека са огледало на неговия характер.

12:6 С говоренето си грешниците се стремят да заложат смъртоносни капани за невинните и нищо неподозиращите. **Праведните избавят** себе си и другите, като говорят истината.

12:7 Когато справедливостта постигне **безбожните**, това е техният край. Благочестивите хора имат солидна основа; бедствието не може да ги помете.

12:8 Хората говорят добро за разумния и за онзи, който постъпва мъдро, но към безпринципния човек изпитват само презрение.

12:9 По-добре е презрян, който има слуга, отколкото онзи, който се гордее, а няма хляб. Съчетанието от ниско положение и храна на масата е по-добро, отколкото човек да се преструва на големец, а да гладува.

12:10 Милостта на **праведния** се простира дори върху безсловесните животни, а **безбожникът е немилостив**, даже когато се мисли за много добър.

Макар че Бог е превъзвишен, Той пак се грижи за животните и постановява правила за отношението към тях (Изх. 20:10; 23:4, 5). Той дори заповядва какво да прави човек, когато намери птиче гнездо (Втор. 22:6).

12:11 Човекът, който се занимава с полезна, градивна работа, като например земеделие, ще успява да задоволява нуждите си. Но който прахосва времето си, като преследва безполезни неща, има не само празна паница, но и празна глава.

12:12 Изразът „**плячката на злите**“ е метонимия, която означава „онова, което се хваща в мрежата на злите“, или несправедливо отнетото от другите. С други думи, безбожният желае онова, което принадлежи на други.

А **праведните** са доволни да работят тихо, за да задоволят своите нужди.

12:13 Безбожните хора често се хващат в капана на собствените си думи. Като не успеят да разкажат последователно някоя измислена история, те сами се впримчват. Лъжецът трябва да има добра памет, защото иначе разказите му се объркват. За да подкрепи една лъжа, той трябва да изгради цяла система от други лъжи.

Праведният ще избегне бедата. Бог не обещава на Своите деца, че няма да ги сполетят *никакви* бедни, но им обещава, че успешно ще се избавят от тях.

12:14 Доброто говорене и доброто поведение носят своята награда в себе си. Мъдрата, блага, чиста реч получава за отплата любов, благосклонност и уважение. Добрите дела се връщат върху човека като благословение.

12:15 **На безумния** не можеш да кажеш нищо. Той знае всичко и няма да те послуша. **Но мъдрият** човек ще приветства съвета. Той е наясно, че за един човек е невъзможно да види даден въпрос от всички страни.

12:16 Глупакът не въздържа **гнева си**. Той избухва и при най-малката провокация. **Благоразумният** знае как да пренебрегне обидата и да упражнява самоконтрол.

12:17 Свидетел, който казва **истината** в съда, дава честно свидетелство. **Лъжесвидетелят** говори лъжи.

12:18 Някои хора използват езика си **като меч**; режат, шибат с думи и причиняват болка на хората. А мъдрият говори думи на **изцеление** и здраве – изцелява раните, причинени от бърборкото.

12:19 Истината е вечна. Защо? Защо-

то истината е онова, което Бог казва за дадено нещо; следователно тя никога не се променя. **Лъжливият език трае само миг.**

12:20 **Сърцата на онези, които** замислят **зло**, са изпълнени с предателство. **Радост** изпълва сърцето на онези, които търсят **мир**.

12:21 В общия случай е вярно, че на **праведния** не се случва сериозна **беда**. Това не е правило без изключения, но без изключение е сигурно, че праведните са избавени от лошите последици, които следват поведението на безбожните.

Безбожните ще бъдат постигнати от много такива бедни.

12:22 Бог мрази лъжците. Колко много трябва да се пазим от скриването на истината, благородните лъжи, преувеличенията и полустините! Сигурен начин да бъдем **благоугодни** на Бога е да бъдем абсолютно честни и достойни за доверие.

12:23 **Благоразумният човек** не тръби наоколо си колко много знае. Той скромно **покрива своето знание**. Но не е необходимо да бъдете дълго в компанията на **безумните**, за да видите как те изригват своята **глупост**.

12:24 Обикновено в живота прилежните, **трудолюбиви** хора се издигат до ръководни позиции, както каймакът винаги изплува на повърхността. Ленистта води до нищета, а нищетата унижава човека до **принудителен труд**.

Осуалд Чеймбърс казва, че немарливостта е обида за Светия Дух; би могъл да каже същото и за ленистта.

12:25 **Тъгата ... потиска** човека. **Добрата**, насърчителна или състрадателна **дума** има чудотворната способност да ободрява и съживява.

12:26 Противно на външния изглед **праведният** човек всъщност е много по-добре от своя несправеден съсед. Но отвън нещата не изглеждат по този начин. Живеейки, както си иска, грешни-

кът сякаш получава всичко, към което се стреми, и това повежда хората да си мислят, че забраненият плод наистина е по-сладък. Ето защо християнинът трябва внимателно да подбира приятелите си. (В ПБКДж стихът гласи: Праведният трябва грижливо да подбира приятелите си, понеже пътят на безбожните ги въвежда в заблудение – бел. прев.)

12:27 Ленивият безделник или не ловува, или **не пече** улова си. В първия случай му липсва подтика да започне, а във втория му липсва мотивацията да доведе докрай онова, което е започнал.

Еврейският текст на втората част на тази поговорка е също така неясен, както и на първата, но смисълът почти сигурно е, че трудолюбивият човек цени постигнатото с труда си и го използва максимално пълноценно. Рут постъпва именно така – тя очуква зърното, което е събрала от пабиръка (Рут 2:17). Изучавайки Библията, ние трябва да усъвършенстваме онова, което сме научили, чрез размишление, молитва и практическо послушание:

От Твоето Свято Слово се храним,
растем и живеем,

Все по-добре опознаваме Господа и
вършим, каквото умеем.

12:28 По цялото протежение на тясната **пътека на правдата има живот** и в края на **пътя** също има живот. В нея няма смърт, както в широкия път, който води към гибел. Тук думата „живот“ говори за бъдещето отвъд смъртта, за вечния живот. В НМПБ този стих е преведен така: „В пътя на правдата има живот; в хода на пътя ѝ има безсмъртие.“

13:1 Както в духовното, така и във физическото развитие съществува един нормален процес на израстване. Например едно бебе първо трябва да се научи да пълзи, преди да започне да ходи или да говори. В духовната сфера един човек,

който се е покаял за греховете си, трябва най-напред да слуша и да се учи, преди да може да се заеме със служение за Бога. **Мъдрият син** е послушен на поучението и **наставлението**. **Присмивателят** го презира; той мисли, че има всички отговори и отказва да бъде поправян.

13:2 Ето **човек**, който говори за изграждане, насърчение и утешение; той бива възнаграден дори само с благотворния резултат от думите, които е изговорил. С **неверните** ще стане точно обратното – те замислят **насилие** за другите, но то ще постигне самите тях.

13:3 Онзи, който внимава в думите си, контролира целия си живот (вж. Яков 3:26). Човекът, който не упражнява самоконтрол, изпада в беда. Поуката е да внимаваш какво говориш – то може да се използва против теб.

13:4 „Ако желанията бяха коне, прясците щяха да яздат.“ **Ленивият** има големи желания, но това не е достатъчно. „Желанието без усилие е безполезно.“ **Трудолюбивият** човек се залавя здраво за работата си и успява. Това важи и за духовните неща, както и за временните. Бош илюстрира това:

Известно е, че Адам Кларк е писал своя коментар върху Писанията в продължение на 40 години. Ноа Уебстър е посветил 36 години на съставянето на своя речник; той два пъти е прекосявал океана с цел да събере материала, необходим, за да бъде книгата абсолютно точна. Милтън е ставал в четири часа всяка сутрин, за да разполага с достатъчно часове, през които да съчинява и редактира своята поезия, която се нарежда сред най-доброто в световната литература. Гибън е прекарал 26 години в работа върху своята книга *Упадъкът и падението на Римската империя*, но тя се издига като паметник на най-прецизни проучвания и неуморно посвещение на неговата задача. Браянт редактирал един от своите поетични

шедьоври сто пъти, преди да го публикува, само за да постигне пълна прелест и съвършенство на изказа. Тези хора са се наслаждавали на онова, което са вършили, и всеки от тях е посветил цялата си енергия в усилията си, без значение колко трудна е била задачата.

Най-щастливи и продуктивни са хората, усърдни в труда си за благого на човечеството и за Божията слава.¹⁶

13:5 Праведният мрази всякаква непочтеност, а **безбожният** „постъпва безсрамно и позорно“ (РИСПБ). Дж. Алън Блеър разказва една случка от живота на един велик американец:

Говори се, че Ейбръхъм Линкълн никога не поемал дело, в което справедливостта не била на страната на клиента му. Веднъж един човек дошъл да го наеме. Линкълн се взирал в тавана, но внимателно слушал излагането на фактите. Изведнъж се завъртял в стола си.

„Чисто юридически нещата стоят твърде добре за вас“, казал той, „но те са ужасни от гледна точка на равенството и справедливостта. Ще трябва да потърсите някой друг да ви представлява. Аз не бих могъл. Докато пледирам пред заседателите, постоянно ще си мисля: „Линкълн, ти си лъжец!“ Може да се изпусна и да го кажа на глас.“

Лъжата, както и всички други грехове, насърбяват Божието сърце. Никой християнин не бива да лъже и да мами, независимо какви могат да бъдат последиците за него. Ако го прави, никога няма да напредне в Божиите неща.¹⁷

13:6 Праведният живот е защитен живот. Бог обещава да пази **непорочния**. Но **грешните** живеят в постоянен риск, защото **беззаконието** им рано или късно ги **събаря**.

13:7 Тази притча може да се разглежда по два начина. Първо, възможно е човек,

който в действителност няма особени материални притежания, да създава впечатлението, че е **богат**; докато друг, който всъщност има много пари, да си дава вид, че е **беден**.

Може да се разглежда и по друг начин. Безбожният милионер всъщност е духовен просяк, докато и най-скромният вярващ, макар и беден финансово, е Божи наследник и сънаследник с Иисус Христос. Морган илюстрира това:

Нашата епоха изобилства с хора, които забогатяват, но всъщност не притежават нищо. Те са натрупали огромно богатство, но въпреки това то няма покупателна способност за истинските неща в живота. То не може да осигури здраве, не носи щастие, често пъти разрушава мира. От друга страна има и такива, които се лишават от финансовите си средства и по този начин забогатяват в най-върховния смисъл на тази дума. Как може да бъде обяснено това? Не е ли отговорът в наблягането на *себе си* в двете противоположни твърдения? Да правиш себе си богат означава да разрушаваш своята способност за живот. Да ограбваш себе си, за да обогатиш други, означава да живееш. Невъзможно е да мислим за тази притча на еврейската мъдрост, без да мислим за Онзи, който стана въплътената Мъдрост.¹⁸

13:8 Богатият **човек** често получава заплахи от онези, които искат парите му. Той става жертва на грабежи, изнудване и отвлечения за **откуп** и трябва да се мъчи да запази **живота** си, като наема охрана или като изпълнява исканията на насилниците. На **бедния** човек никога **не** му се налага да **чува** подобни **заплахи**.

13:9 Свидетелството на **праведните** е като **светлина**, която **гори** ярко и **весело**. Животът и надеждите на **безбожните** са като **светилник**, който **ще изгасне**.

13:10 Първият ред може да се разбира

по два начина. Единият е, че когато се появи съперничество, неизменната причина за него е **гордостта**. Вторият е, че „от гордостта произхожда само раздор“ (НПБДжНД), т. е. от гордостта никога не може да произлезе нищо добро, а само ожесточена вражда. К. С. Луис пише:

Именно гордостта е била главната причина за страданието във всеки народ и във всяко семейство, откакто свят светува. Други пороци понякога могат да обединят хората; можете да намерите добро отношение, шеги и приятелство сред пияни или нецеломъдрени хора. Но Гордостта винаги означава вражда – тя е вражда. И то не само вражда между човек и човек, но вражда с Бога.¹⁹

Онези, които с готовност **приемат добър съвет**, са мъдри; те не стават жертви на гордостта и междуличностните конфликти, които я съпътстват.

13:11 Богатството от суета идва бързо и без усилия. Това може да са пари, спечелени от хазарт, тото или борсови спекулации. Това богатство има свойството да изтича между пръстите на човека. За разлика от него, богатството, придобито чрез честен труд, се **увеличава**, вместо да се стопява.

13:12 Дългото отлагане на **очакването** не е обезсърчително; но когато **желанието** най-после се осъществи, то е извор на огромно удовлетворение. Нека приложим това към идването на Господа.

13:13 „Словото“ тук е Божието Слово. Нашата нагласа към него е въпрос на живот и смърт. **Който го презира**, задейства лоста на самоунищожението. **Който се уповава** и се подчинява на **заповедта**, ще бъде изобилно **възнаграден**.

13:14 Съветът и наставлението на **мъдрия** са **извор на живот** и насърчение за онези, които се вслушват в тях. Те избавят човека от смъртоносните **примки**, заложени по житейския му път.

13:15 Здравият разум дава на човека благоволение пред Бога и хората. „Благоуразумният човек е високо ценен“ (ЖБ).

Във втората част на поговорката думата, преведена като „неравен“, (РИ, „жесток“ – СИ) на еврейски всъщност означава постоянен, траен, вечен. Така преводът на стиха би бил: „пътят на неверните е постоянен“. Ние предпочитаме по-стария превод, а всеки ежедневник ни дава достатъчно илюстрации за това, че пътят на неверните действително е **неравен!**

13:16 Поведението на **човека** разкрива неговия характер. Ако човекът е **блago-разумен**, това се проявява в отговорния начин, по който **действа**. **Безумният** демонстрира своята **глупост**, така че всички да я видят.

13:17 Ненадеждният **пратеник** носи беда на всички засегнати. Много по-добре е да се изпрати **верен посланик**; той изпълнява мисията си и носи удовлетворение на всички.

„И така, от страна на Христос ние сме посланици ...“ (2 Кор. 5:20).

13:18 **Онези, който отхвърля поучение** и наставление, ще си спечели **бедност и срам** със своя инат. Човекът, **който слуша изобличение**, ще **бъде почитан**.

13:19 Добрите хора са доволни, когато постигат целите си, но безумните мразят да се отказват от своя грях. Контрастът тук сякаш е между праведните, които се стремят към достойни неща, и грешниците, които не желаят да **се откажат от злото**.

13:20 Трябва да търсим компанията на **мъдрите**; те ще ни помогнат и ние да станем **мъдри**. „Лошите другари покриват добрите нравы“ (1 Кор. 15:33). Човек често може да бъде познат по компанията, в която се движи. **Другарят на безумните** достига до разруха.

13:21 Грешниците често са безмилост-

но преследвани от бедни, физически страдания, лоша слава, загуба на имущество. **Праведните** се радват на **добро** име, **добър** живот и **добра** награда.

13:22 **Добрият** оставя наследство не само **на синовете**, но и **на внуците** си. В светлината на Стария Завет това вероятно означава, че той им оставя *материални* богатства. Но за християните днес най-доброто е да оставят богато *духовно* наследство на потомците си. **Богатството на грешния се запазва за праведния**; „нечестно придобитото богатство си има начин да си намери по-добри ръце.“

13:23 **Бедните** усилено обработват земята си и получават **много** продукция от малка площ. Те използват онова, което имат, по най-добрия възможен начин.

Втората част на стиха може да означава: (1) че богатите хора, които притежават по-големи ферми, често стигат до разруха заради своята несправедливост, или (2) че бедните често губят своята обработваема земя поради несправедливост.

13:24 Библията насърчава телесното наказание, независимо от мнението на съвременните „експерти“. Спестяването на наказанието на детето, когато то е заслужено, означава детето да бъде насърчавано в греха, което в крайна сметка съдейства за неговата гибел. Родителят, **който щади тоягата**, може да си мисли, че порявя любов, но Бог казва, че това е омраза.

Дълги години д-р Бенджамин Спок насърчава родителите да бъдат снизходителни към децата си. Но след като е живял достатъчно дълго, за да види едно поколение от невъзпитани и невъздържани деца, той признава, че е сгрешил: „Неспособността да бъдем твърди според мен е най-масовият проблем на родителите в Америка днес.“ За това той обвинява, поне отчасти, експертите: „детски психиатри, психолози, учители, социални работници и педиатри като мен.“⁴²⁰

Родителят, **който** истински **обича** детето си, не си затваря очите пред непослушанията, а **наказва** детето си **на време**.

13:25 Бог гарантира, че нуждите на **праведния** ще бъдат снабдени, а **безбожните** получават обещанието за **празен корем**.

14:1 Благоразумната домакиня се грижи за **дома** и семейството си. **Безумната** жена пренебрегва съпруга и децата си и се чуди защо семейството ѝ върви към разруха.

Дали е възможно една жена да разруши **дома си** и чрез твърде много религиозни дейности?

14:2 Поведението на човека отразява неговото отношение към **ГОСПОДА**. Праведният човек се ръководи от онова, за което знае, че е угодно на Бога. Лъжливият човек не се интересува от това, какво мисли Бог, и така разкрива презрението си към Него. Киднър пише:

Всяко отклонение от Божията пътека е противопоставяне на човешката воля и прещенка на Божията; но презрението, до което то води, е крайно безразсъдно и нелогично.²¹

14:3 **В устата на безумния е бичът на гордостта**. Ще му се наложи да яде бой за арогантните си думи. Речта **на мъдри-те ще ги пази** от подобни наказания.

14:4 Един обор, **където няма говеда**, може да бъде чист и пометен, но не е ли по-добре в него да има малко мръсотия, при положение, че именно трудът **на воловете** ще доведе до изобилна жетва? Заплатата на труда несравнимо ще компенсира неговите неприятни аспекти.

Тази притча няма за цел да насърчи домове или църкви, които изглеждат като опустошени от природно бедствие. Но тя определено цели да изобличи онази страст към реда и чистотата, която пречи на напредъка и плодотворността.

14:5 Веднъж Ч. Х. Макинтош казал, че е по-добре да отидеш на небето с чиста съвест, отколкото да останеш на земята с нечиста. Колко много трябва да внимаваме винаги и по всяко време да говорим истината!

14:6 Като упорито и продължително отказва да слуша, **присмивателят** губи способността си да чува. Той никога не може да намери истинска мъдрост, докато отхвърля Господа.

Благоразумният човек бързо разбира онова, което е правилно. „Защото, който има, на него ще се даде и ще му се преумножи ...“ (Мат. 13:12).

14:7 Не търси приятелството на **безумния човек**, „защото там няма да намериш думи на знание“ (РИСПБ), или „няма да чуеш от него и една разумна дума“ (Мофат).

14:8 За **благоразумния** човек мъдростта означава да разбира как да постъпва честно, добросъвестно и покорно. Онова, което безумният мисли за мъдрост, всъщност е **глупост** и същността на тази глупост е стремежът да измами другите, който в крайна сметка го води до самоизмама.

14:9 Макар че еврейският текст тук е неясен, начинът, по който е предаден, е добър по смисъл.

Глукакът се присмива на греха,
не вярва,
че крие той кама ужасна във ръкава.
Как може – казва – толкоз сладко нещо
да носи скърби и болезки?

Не знае той, че тъкмо тъй
грехът омайва
и както смее се, във пъкъла го вкарва.
Ела на себе си! Дръпни се от греха!
Или накрая Този, който ни спасява,
ще ти затвори портата Си под носа.

Джон Бънин

Праведните се радват на Господното

благоволение, свободни от осъждението и винага за греха.

14:10 В човешкото сърце има скърби, които никое друго човешко същество не може да сподели (Господ обаче може и го прави). Така има и радост, която може да разбере само човекът, когато тя пряко засяга.

14:11 Обърнете внимание на контраста между **дом** и **шатра**. *Домът* или *къщата* е постоянно жилище, а *шатрата* е нещо временно. Но именно **шатрата на праведните** странници ще оцелее, докато **домът на безбожните** жители на земята ще рухне.

14:12 **Пътят, който се вижда прав** в очите на хората, е спасението чрез добри дела или добър характер. Много повече хора отиват в ада поради именно това погрешно разбиране, отколкото поради което и да е друго. (Вж. също и 16:25.)

В един по-широк смисъл **пътят, който се вижда прав на човека**, е неговият собствен път, пътят на своеволието, който презира божественото ръководство или човешкия съвет. Той може да завърши само в гибел и духовна **смърт**.

14:13 В живота няма чиста, непомачана радост. **Тъгата** винаги присъства в определена степен. Нокс казва: „Радостта е смесена с тъга, смехът идва със сълзи.“

14:14 **Отстъпникът по сърце ще се насити от пътищата си, а добрият човек – от това, което е в него.** Човекът, който се отдалечава от Господа, жъне последиците от своеволието си. Ето защо Ноемин казва: „Всесилният ми е направил живота много горчив. Пълна излязох, а ГОСПОД ме доведе обратно празна“ (Рут 1:20б, 21а). А блудният син казва: „Колко много наемници на баща ми имат хляб и в излишък, а пък аз умирам от глад!“ (Лука 15:17).

Праведният човек е удовлетворен от своите пътища, защото те са Господните пътища. Такъв човек може да каже за-

едно с Давид: „Чашата ми прелива“ (Пс. 23:5в) и заедно с Павел: „Аз се борих в добрата борба, пътя свърших, вярата опазих“ (2 Тим. 4:7).

14:15 Наивният, лековерен човек е податлив **на всяка** нова идея или увлечение. **Благоразумният** човек внимателно преценява всичко и така опазва **стъпките си** от заблуда. Вярата изисква най-сигурното доказателство и го намира в Божието Слово. Лековерието се доверява на всичко, което казва първият срещнат учен, философ или психолог.

14:16 **Мъдрият се бои** в смисъл, че е внимателен и предпазлив. Стихът, разбира се, би могъл да означава и че той се бои от Господа.

Безумният е високомерен, лекомислен и необуздан, както и явно **самонадеян**.

14:17 **Избухливият човек постъпва глупаво**. В гнева си той върши разни неща, без да се замисля за последиците от тях. Блъска врати, хвърля каквото му падне под ръка, крещи проклетия и обиди, троши мебели и излиза вбесен. Но ако трябва да избираме, бихме били по-благоклонни към него отколкото към **злонамерения** човек. Всички мразят такива хора заради тяхното хладнокръвно коварство.

14:18 **Невежите наследяват глупост**. Като отказват да приемат разумното поучение, те сами избират да станат още по-глупави.

Почитта и наградата на **благоразумните** е да придобиват все повече и повече **знание**.

14:19 Тази притча казва, че в крайна сметка доброто побеждава злото. Бог ще защити делото на праведните. Дошъл е денят, в който Аман е трябвало да **се поклони пред** Мардохей. Ще дойде и денят, в който всяко коляно във вселената ще **се поклони пред** Исус Христос като Цар на царете и Господ на господарите.

14:20 **Бедният е мразен даже от ближ-**

ния си. Често става именно така, макар че не би трябвало. Много хора създават приятелства, за да постигнат собствения си интерес. Те избягват бедните и търсят богатите, за да постигнат егоистичните си цели. Ние трябва да се интересуваме от хората заради онова, което можем да направим за тях, а не заради онова, което можем да получим от тях.

В известен смисъл **приятелите на богатия са много**, но от друга страна той никога не знае колко истински приятели има – такива, които го обичат заради него самия, а не заради онова, което има.

14:21 Този стих очевидно е свързан с предходния. Грех е да презираме бедните, защото Бог ги е избрал (Як. 2:5). Човекът, **който оказва милост на сиромасите, е блажен** в делото си.

Никога не трябва да забравяме, че Господ Исус дойде на света като беден човек. Някои го наричат „моят приятел беднякът от Назарет“.

14:22 Онези, които имат зли намерения и **замислят пакости**, са обречени да се **отклонят**. **Онези, които замислят добро** за другите, са възнаградени с **милост и истина**. Това означава, че Бог им оказва благост и е верен на обещанията Си към тях за закрила и награда. Това означава още, че и хората им се отплащат с лоялност и върност.

14:23 Всяка почтена работа е полезна. Говоренето без труд **води човека само до бедност**. Всички познаваме хора, които с часове говорят за проблемите си, но никога не помръдват пръста си, за да ги решат. Те разпалено говорят за евангелизирането на света, но никога не се надигат от креслото си, за да свидетелстват на съседа си. Без да поспрат дори да си поемат дъх, те разказват какво планират да направят в бъдеще, но никога не го правят.

14:24 **Славата на мъдрите е тяхното богатство**. Тяхната мъдрост им носи богатство, било то материално или духов-

но. **Простите** постигат с целия си труд и живот единствено **глупост**.

14:25 Верният свидетел в съда **избавя** невинните хора да не бъдат осъдени. Измамният свидетел изопачава фактите с всички произтичащи от подобна измама гибелни резултати.

Проповедникът на евангелието е **верен свидетел**, който **избавя души** от вечна смърт. „Либералните християни“ и привържениците на култове са измамни свидетели, които говорят **лъжи** и отклоняват души.

14:26 Човекът, който се бои от **ГОСПОДА**, има солидна причина за **силна увереност**. Ако Бог е на негова страна, никой не може да застане успешно против него (Римл. 8:31). **Синовете** на този човек **ще имат прибежище** под Божиите криле, когато злото ги нападне.

14:27 Доверието в Бога е извор на духовна сила и жизненост, които правят човека способен да **избегне примките на смъртта**.

14:28 Броят, задоволството и лоялността на населението определят **славата на царя**. Какъв престиж носи **на княза** да се хвали с титлата си, ако има много малко или никакъв **народ**, над който да царува?

14:29 Човекът, който с търпение устоява на провокации, показва **много разум**. **Избухливият** проявява **безумие** и то става явно за всички.

14:30 Спокойно сърце означава удовлетворен ум. Ето защо Нокс превежда тази поговорка така: „Мирът на ума е здраве за тялото.“

Завистта и страстта са вредни за здравето на човека. Д-р Пол Адолф потвърждава това:

Някои от най-важните причини за така наречените нервни болести, които психиатрите признават, са вината, обидата (непростителният дух), страхът, безпокойството, неудовлетвореността, коле-

банието, съмнението, ревността, себичността и отегчението. За съжаление много от психиатрите, колкото и точно и ефективно да откриват причините за емоционалните разстройства, причиняващи болестите, сериозно се провалят в своите методи за справяне с тези разстройства, понеже изключват от своя подход вярата в Бога.²²

14:31 Който мами **сиромаша**, обижда Твореца **Му**. Джордж Хърбърт казва, че човекът е Божи образ, но и бедният човек е отпечатък на Христос.

Втората част означава, че онези, които са състрадателни **към нуждаещия се**, всъщност по този начин **почитат** Бога.

14:32 „Когато безбожният пожъне онова, което е посял, това е неговият край; и при вратата на смъртта праведният продължава да има надежда“ (Нокс). Юда е илюстрация на първото твърдение, а Павел – на второто.

14:33 Фразата „**Мъдрост почива в сърцето на разумния**“ може да означава: (1) че мъдростта е у дома си в неговото сърце или (2) че човек не задължително трябва да изважда на показ всичко, което знае.

Втората фраза е по-трудна за разбиране. Тя може да означава: (1) че е лесно да се разбере **какво има вътре в безумния**, (2) че в сърцето на безумните мъдростта е непозната (РИСПБ) или (3) че „мъдростта трябва да креши силно, за да могат безумните да я чуят“ (Бъркли, бел.).

14:34 За да бъде една **нация** велика, водачите и народът ѝ трябва да имат почтен, морален характер и да бъдат известни с **правдата** си. Корупцията, „мръсните номера“, скандалите и всички форми на гражданска несправедливост носят на страната позор.

14:35 Владетелят е благосклонен към **слугата**, който постъпва мъдро (спомнете си за Йосиф, Мардохей, Даниил). **Гневът му** е насочен **против онзи, кой-**

то постъпва позорно. „Царят е благосклонен към способния слуга; гневът му е против некадърния“ (Мофат).

15:1 По-голямата част от гл. 15 е посветена на говоренето. Благият или успокоителен **отговор** предотвратява избуването или ескалацията на **гнева**. Ако отговорите на човек с **оскърбителна дума**, това възбужда плътската му природа и много скоро вече сте предизвикали жестока разправия. Спърджън ни дава една чудесна илюстрация:

Някога живеех в една къща, където дворот ми беше отделен от градината на съседа само с много калпав плет. Той имаше куче, а това куче беше удивително лош градинар и никак не ми помагаше да отглеждам растенията си. Една вечер, докато се разхождах сам, видях как това куче правеше някаква пакост в градината ми и понеже бях надалеч, запратах по него една пръчка с настойчивия съвет да се прибира веднага у дома си. То обаче, вместо да си тръгне, захапа пръчката и ми я донесе, въртейки опашка. Пусна пръчката в краката ми и ме погледна извънредно дружелюбно. Какво можех да сторя, освен да го потупам по гърба и да му кажа „добро куче“ със съжаление, че изобщо съм изрекъл и една груба дума по негов адрес?²³

15:2 **Езикът на мъдрия** излива полезна информация. Той знае какво, кога, къде и как да говори. **Глупостта** блика като порой от **устата на безумните**.

15:3 Бог е всезнаещ, за Него няма нищо скрито. **Очите Му са на всяко място**. Той **наблюдава** всяка дума, действие, мисъл и мотив, както на **злите**, така и на **добрите**. Това кара Давид да възкликне: „Това знание е пречудно за мен, високо е, не мога да го стигна“ (Пс. 139:6).

15:4 **Благите**, мили думи ободряват, утешават и съживяват. Острото, злонамерено говорене **съкрушава духа**.

15:5 Среждали сме този безумец и преди. Той смята разсъжденията на **баща си** за остарели, представите му – за старомодни и **поучението** му – за безполезно. За разлика от него, мъдрият син приема родителското **поправление** и се възползва от него. Той е **благоразумен** и така става още по-мъдр.

15:6 Онези, които са израснали в благочестиви семейства, могат да свидетелстват за истинността на първото твърдение. Въпреки че родителите може да не са били богати, те са оставили на децата си духовно наследство с неизмерима стойност.

Нечестно придобитото богатство на безпринципния човек носи **разсипия** на семейството му и на него самия. Добра илюстрация на това правило е Ахан (Иис. Нав. 7).

15:7 Думите на **мъдрия** човек са полезни с **полезно знание**. **Безумният** човек не може да поучи никого, защото собственият му ум е празен.

15:8 Първото твърдение разкрива безполезността на ритуалите, лишени от съдържание. **Безбожният** може да принесе скъпи приноси на **ГОСПОДА**, но Бог ги презира. Той иска първо животът на човека да бъде чист. „Послушанието е по-добро от жертвата“ (1 Царе 15:22). Бог се наслаждава на смирената **молитва на праведния** човек. „Жертви, благоугодни на Бога, са дух съкрушен; съкрушено и разкаяно сърце, Боже, Ти няма да презреш“ (Пс. 51:17).

15:9 **Пътят на безбожния** силно дразни **ГОСПОДА**. Той **обича онзи, който** живее в послушание към Словото Му.

15:10 Тази поговорка може да се разгледа по два начина. Възможно е тя да описва два различни вида хора – своеволния (**онзи, който оставя пътя**), и неподатливия на поучение (**онзи, който мрази изобличение**), и наказанието, което ще получат – съответно **тежко наказание** и смърт. Но е възможно и двете

изречения да описват един и същ човек. Първоначално своеволието му носи сурово и **тежко наказание**. Но той отказва да си вземе поука от него и така се хвърля към смъртта. Използваната еврейска поетична структура (паралелизъм) подкрепя по-скоро второто тълкуване.

15:11 Шеол и Авадон са символи на невидимия свят отвъд гроба. Ако Бог знае всичко, което става в смъртта и в света след земния живот, **колко повече** знае Той мислите и тайните **на човешките синове** на земята? „Всичко е голо и разкрито пред очите на Този, пред когото има да отговаряме“ (Евр. 4:13).

15:12 Присмивателят мрази да го изобличават и не **отива при мъдрите** за съвет, а при някой, за когото мисли, че ще му каже онова, което той иска да чуе. Такова поведение е против собствените му интереси; то само го закоравява в упорството му и го оставя в гроба на застоя.

15:13 Веселото сърце се отразява в **засмяно лице**, но разбитото **сърце** има по-дълбоко въздействие. То води до униение и отчаяние.

15:14 Най-интелигентните хора никога не спират да **търсят знание**. **Устата на безумните** неспирно предъква глупост. „Мъдрите стават още по-мъдри, а глупците – още по-тъпи.“

15:15 Тук сякаш са противопоставени песимистът и оптимистът. Първият винаги е съспан. Той е унил, изпълнен със страхове и негативизъм. Оптимистът като че ли винаги е на върха. Той се наслаждава на живота в пълна степен.

15:16 По-добре да бъдеш беден вярващ, отколкото богат човек, който постоянно и за всичко се безпокои. Богатството е свързано с **безпокойство**. Животът на вяра е живот, свободен от подобни грижи.

15:17 Ястие от зеленчуци в атмосфера на **любов** е по-добро и от най-доброто печено филе в атмосфера на вражда. Мо-

фат казва: „По-добре чиния със зеленчуци, отколкото най-добрата пържола, сервирана с омраза.“

Угоеният вол е бил отглеждан в обор и хранен с най-добрата храна; месото му е крехко и с превъзходен вкус.

Джоузеф Р. Сайзоу казва:

В един недалечен град посетих едно от най-люксозните имения, които съм виждал в Америка. В къщата имаше италиански камини, белгийски гоблени, ориенталски килими и скъпи картини. Казах на един приятел: „Колко ли щастливи трябва да са били хората, които са живели тук!“ „Не са били“, отвърна той. „Въпреки че са били милионери, мъжът и жената никога не си говорели. Това място е било инкубатор на омраза! Те не изпитвали любов към Бога и един към друг.“ (*Хляб за всеки ден*)

15:18 Избухливият **човек** винаги разпалва **раздори**. Мъдрият човек знае как да избегне **кавгата** или да я потуши, след като вече е започнала.

15:19 Пътят на ленивия е осяян с всякакви трудности. Може би той се опитва да изтъкне тези трудности като извинение за това, че не прави нищо. **Пътят на праведните** е прав и равен.

15:20 Живеещият в чистота **син** носи огромно удовлетворение на **баща си**. Своенравният син обаче се държи презрително към **майка си**, като не зачита волята ѝ и пренебрегва съзлите ѝ.

15:21 Глупакът се наслаждава на глупостта си. Той никога не е познавал нещо по-добро. Мъдрият **човек** намира своята радост в трезв и нравствен живот.

Свинята обича да се валя из тинята, докато овцата предпочита чистото пасище.

15:22 Когато хората действат самостоятелно, без **съвет** от други, плановете им често **се осуetyават**. По-безопасно е да се събере широк спектър от информация и съвети. Хората, които са натрупали известен опит, могат да предупредят

как да се избегнат евентуални опасности, да предложат най-добрите методи и т. н.

15:23 Способността да дадеш добро-детелен, полезен **отговор** носи истинско удоволствие. Също и **навременната дума** – казана в точния момент, за да послужи за конкретната нужда – **колко е добра!** Както се казва в Исая 50:4, „... да зная как да помогна с дума на уморения.“ Иисус знае как да каже такава дума.

15:24 За разумния пътят на живота е нагоре, за да се отклони от пътеката, която води надолу към смърт и разруха. Тук отново ни се напомня за двата пътя и за двете участии на човешкия род.

15:25 ГОСПОД съсипва имението на надменния и властен човек, а закривля **междата** на малкия двор на угнетената вдовица.

15:26 ГОСПОД се отвращава от злите планове на безскрупулните хора, но се наслаждава на **чистите думи**.

15:27 Тази притча може би се отнася преди всичко за съдия или друг обществен служител, който увеличава банковата си сметка, като приема подкупи. С това той изкривява правосъдието и се покварява. Но има нещо дори още по-лошо – той докарва безкрайни неприятности на собственото си семейство. Човекът, който отказва да има каквото и да било общо с **подкупи**, може истински да се радва на живота.

15:28 Добрият човек мисли, преди да говори. Той **обмисля как да отговори**. Безбожният отваря **устата** си и от нея рухва порой от простачина, цинизъм и злина.

15:29 ГОСПОД е далеч от безбожните в смисъл, че няма близко общение с тях и те не могат да дойдат при Него в молитва. Вярващите имат незабавен достъп до Властелина на вселената в небесната престолна зала чрез молитва. „Знаем, че Бог не слуша грешници, а ако някой се бои от Бога и върши Божиата воля, него слуша“ (Йоан 9:31).

15:30 Лъчезарното изражение на човека е заразно. То радва **сърцето** на всички, които го срещат. Така и **добрите вестии** радват цялото същество на човека.

15:31 Човекът, който се вслушва в съвета, водещ към верния път **на живота**, ще намери своето място **между мъдрите** на земята. Цялостното учение на Библията, и по-конкретно евангелието, е именно този животворен съвет.

15:32 Ако човек не се вслушва в благочестиво **изобличение**, това означава, че той **презира** самия себе си, защото сам се хвърля във водопада на гибелта. **Който слуша изобличение**, действа в свой собствен интерес.

15:33 Страхът от ГОСПОДА е дисциплината, която води към **мъдрост**. **Смирението** е пътят към **славата**.

Б. Възвеличаване на праведния живот (16:1–22:16)

16:1 Името Йахве (ГОСПОД) се появява девет пъти в първите единадесет стиха на гл. 16. Човек може предварително да планира замислите си, но ГОСПОД е суверен и преобръща всички думи на човека за изпълнението на Своите цели. „Човек предполага, но Господ разполага.“

Валаам например е искал да прокългне народа на Израил, но думите са излезли от устата му като благословение (Чис. 22:38; 23:7–10).

Или пък помислете за Каяфа, който говори неща, надхвърлящи собствената му мъдрост (Йоан 11:49–52). Ирод и Пилат се наговарят да сторят на Иисус именно онова, което Бог вече е предопределил да стане (Деян. 4:27, 28).

Тази притча може да означава още, че въпреки че преследваните Божии хора често обмислят предварително какво да кажат когато ги съдят, Бог е Онзи, който им дава точните думи в точния момент (Мат. 10:19).

16:2 Пътищата на човека са неговите външни действия; той преценява себе си

според тях и се обявява за **чист**. Но Бог вижда мотивите и намеренията на сърцето. „Кой осъзнава прегрешения? Очисти ме от тайните грехове“ (Пс. 19:12).

16:3 Най-добрият начин да бъдем сигурни, че ще успеем да постигнем целите и мечтите си, е да посветим **делата си на ГОСПОДА**. Дж. А. Блър ни съветва:

Понякога сме обезпокоени и потиснати, дори когато се опитваме да вършим Господното дело. Може ли нещо да бъде подалеч от онова, което иска Бог? Бог не може да действа чрез страхливи сърца. Когато някой християнин се окаже в подобно състояние, той трябва да спре и да се запита: „Чие дело е това?“ Ако делото е Божие, никога не забравяйте, че бремето за това дело е Негово. Не си ти важната личност. Важната личност е Христос! Той работи чрез нас. Какво трябва да направим, когато нещата не вървят добре? Да идем при Него! Всичко по-малко от това е непокорство.²⁴

Молитва: „Дай ми око, което да вижда Бога във всичко, ръка, която да Му служи във всичко, и сърце, което да Го благославя за всичко.“ (*Ежедневни бележки на Скрипчър Юнигън*)

16:4 Този стих не казва, че Бог е създавал определени хора, за да бъдат осъдени. Библията никъде не поддържа доктрината за предварителното осъждане. Хората биват осъдени чрез своя собствен съзнателен избор, а не по Божието предопределение.

Притчата твърди, че Бог има намерение, предназначение и **цел за всяко нещо**. Всяка причина предизвиква резултат, за всяко действие има награда или наказание. Той е предопределил **деня** на гибелта или **на злото за безбожния**, също както е приготвил небесата за онези, които Го обичат. „Всичко, което Господ е направил, има своята съдба; а съдбата на безбожния е гибел“ (САП).

16:5 Човешката гордост е омразна на **ГОСПОДА**. Както вече беше обяснено, изразът **„ръка с ръка да се съедини“** означава „несъмнено“, „положително“, „със сигурност“. В този контекст това вероятно се отнася до сигурността, че гордостта ще бъде наказана.

16:6 Учението на този стих следва да се разглежда в светлината на останалите Писания по този въпрос. Той не може да означава, че човек ще се спаси, ако е милостив и честен; спасението е по благодат чрез вяра в Господа. Може да се каже, че **милостта и истината** очистват **беззаконието** само в смисъл, че те са признаци на спасителната вяра.

Втората част на притчата е ясна сама по себе си. Чрез вяра в **ГОСПОДА** хората избягват бедите и гибелта.

16:7 Както много други притчи това също е общ принцип, който определено има изключения. „Праведният живот обезоръжава съпротивата.“ Или, както казва Барнс, „добротата има силата да очарова и печели дори враговете си на своя страна.“

Стентън се отнасял към Линкълн с крайно презрение. Наричал го „долен подъл клоун“ и „истинска горила“. Казвал, че не е нужно да се ходи чак до Африка, за да се хване горила, след като такава има в Спрингфийлд, Илинойс. Линкълн никога не си отмъщавал. Напротив, направил Стентън свой военен министър, като бил убеден, че той има най-добрите качества за този пост.

Години по-късно, когато Линкълн паднал убит от куршума на наеман убиец, Стентън погледнал сбръчканото му лице и казал през сълзи: „Там лежи най-великият човешки властник, когото светът е виждал.“

16:8 По-добре е да имаш скромен доход, придобит с честен труд, **отколкото големи доходи с неправда** или измама.

16:9 Както ни беше напомнено и в ст. 1, човек може да планира живота

си в големи подробности, но единствено **ГОСПОД** определя дали тези планове някога ще се изпълнят. Савел от Тарс възнамерявал да преследва светиите християни в Дамаск, но накрая станал един от тях! Онисим възнамерявал да напусне Филимон завинаги, но Бог го върнал обратно при несравнимо по-добри условия.

16:10 Тъй като **царят** е Божи представител (Римл. 13:1), указите и решенията му имат власт и не подлежат на обсъждане. Ето защо **устата му не бива да говори невярно в съда**.

16:11 Бог поддържа „Служба за стандарти“. Той постановява **вярна теглилка и верни весни**. Когато хората действат в съответствие с Неговите стандарти, Той ги утвърждава и ги благославя.

16:12 Всъщност за **всички е мерзост да вършат беззаконие**, но особено много за **царете**. Те заемат положение на Божии представители и следователно носят по-голяма отговорност. **Престолът се утвърждава** само когато царете вършат **правда**.

Трябва да отбележим, че стихът може също така да означава, че **е мерзост за подчинените да вършат беззаконие** спрямо своите **царе**. Законното и почтено управление трябва да бъде подкрепяно с **правда**. Когато моралните стандарти бъдат изоставени, настъпва анархия.

16:13 Добрите **царе** не харесват ласкателите и лицемерите. Те търсят искрени и честни хора, на чиято дума може да се разчита.

16:14 Ако се разгневи, царят може бързо да осъди виновниците на **смърт**. **Мъдрият човек** няма да предизвиква владетеля ненужно, а ще се стреми да го успокои.

16:15 Когато **царят** е радостен, щастие то на **лицето** му излъчва веселие из цялото царство. **Благоволението му е освежително като облаците**, които носят **късен дъжд**.

16:16 Земните богатства не могат да се сравняват с **мъдростта** и знанието. Богатствата често изчезват само за една нощ, но божествената мъдрост остава за цялата вечност.

16:17 Праведният следва **пътя** на светостта, без да се отклонява към греха. Който върви право по този път, **запазва** живота си от бедности и нещастия.

16:18 Високото дърво привлича светкавиците. Така и Бог унижава горделивите. Надменните хора обикновено преживяват нещо унизително, предназначено да смири егото им. За да се спуска огромен балон е необходима съвсем малка карфичка. Именно **гордостта** предизвиква **падането** на Луцифер – както Марлоу я описва, „амбициозна гордост и арогантност, заради която Бог го изхвърля от лицето на небесата“.

16:19 По-добре сам да бъдеш **скромен** и да бъдеш другар на **смирнените**, отколкото да имаш дял в привидните привилегии на **горделивите**.

Ако искаш да управляваш – слугувай.

Ако искаш да се издигаш – слезни.

Но колкото и ниско да слезеш, най-висшият по-ниско се сниши.

неизвестен автор

16:20 Който **внимава в словото, ще намери добро и който се уповава на ГОСПОДА, е блажен**. С други думи, притчата казва: „Чети Библията си; изпълнявай написаното в нея; уповавай се на Онзи, който я е написал.“

16:21 Истински **мъдрият** човек получава признание за своето благоразумие и проникновение. Освен това приятният начин, по който говори, ще възбуди и у другите по-голямо желание да го слушат и да се поучават от думите му. „Сладостта на устните увеличава убедителността“ (НАСПБ).

16:22 **Разумът** служи като **извор на живот** и освежаване на притежателя си,

докато **глупостта** е като бич за **безумните**. „Глупостта е наказанието на безумните“ (Бъркли).

16:23 Речта на **мъдрия** човек е показател за онова, което се крие в **сърцето** му. С думите си той разкрива своето познание. В изявленията му има определена убедителност. Той говори с авторитет.

16:24 Нежните, **благ** думи имат качествата на **медена пита** – сладки на вкус и **изцеление за костите**. Както казва Киднър: „Да казваме мили думи е най-простото благодеяние, което можем да извършим за някого; то носи полза за сърцето, а оттам и за тялото му.“

Учман Ни разказва за една жена, чийто съпруг никога не изразявал удовлетворение от онова, което тя вършела. Тя постоянно се тревожела, че е лоша съпруга и майка. Може би това било причината да се разболее от туберкулоза. Когато била на смъртно легло, съпругът ѝ казал: „Не зная какво ще правим без теб. Ти вършеше толкова много неща и правеше всичко превъзходно.“ „Защо не каза това по-рано?“ ,запитала тя. „Аз постоянно се обвинявах, защото никога не чух от теб едно „Браво“.“²⁵

16:25 Това е повторение на 14:12, за да се подчертае принципът. Мисълта, че човек може да влезе в рая, като бъде добър, и като върши добро, изглежда разумна и логична. Но истината е, че единствените хора, които някога ще влязат в рая, са грешниците, спасени по благодат.

16:26 **Гладът на работника работи за него, защото устата му го принуждава**. Той знае, че ако не работи, няма да получи заплатата си, а без пари не може да си купи храна. Така че, дори ако някога се изкуши да спре да работи, гладът му го кара да продължава.

Това важи и в духовната област. Осъзнаването на нашата дълбока духовна нужда ни води към Словото и молитва.

16:27 В ст. 27–30 виждаме няколко различни описания на безбожието. Най-

напред виждаме един **лош човек**, който като че ли **копае зло**, думите му са като **изгарящ огън**, парещи и оскърбителни.

16:28 **Лъжливият човек** е такъв, който изопачава истината. Той также, потулва истината, прикрива фактите и така предизвиква **раздори**. **Клюкарят разделя най-близки приятели**.

16:29 **Насилникът** се стреми да отклони **близкия си** от истината, като го **подмамва** да стане негов съучастник в престъпленията (вж. Римл. 1:32).

16:30 Изражението на лицето също може да е свързано със злина. Намигането може да бъде знак за **измисляне** на някакви **коварства**. Свитите **устни** могат да изразяват решимостта на злодея да реализира на практика тези злодеяния.

16:31 Думата „ако“ трябва да се пропусне. **Бялата коса** е символ на дълъг живот. Тя е **венец на слава** и красота, защото тук тя се разглежда като награда за праведен живот. Така този стих е противоположен на Псалм 55:23: „Мъже кръвници и измамници няма да стигнат и до половината на дните си.“

16:32 Човекът, който проявява самообладание, е по-голям герой от пълководец-завоевател. Победата в тази област е по-трудна от превземането на град. Ако не вярвате, опитайте сами!

Макар и един от най-могъщите царе на Русия, Петър Велики претърпял провал в тази област. В пристъп на гняв той ударил градинаря си и няколко дни по-късно градинарят умрял. „Уви“, казал тъжно Петър, „покорих други народи, но не успях да покора себе си!“²⁶

16:33 В старозаветни времена и дори до Петдесетница хвърлянето на **жребий** е било позволен начин за откриване на Божията воля. Процедурата приличала твърде много на случайност, но **ГОСПОД** я управлявал, за да даде водителството Си.

Днес завършеното Божие Слово ни дава общите принципи на Божията воля. Когато се нуждаем от конкретно ръководство за неща, които не са засегнати в Словото, научаваме волята Му, като чакаме Неговия отговор в молитва. Тогава разбираме, че всяко решение, съобразено с този отговор, е от **ГОСПОДА**.

17:1 Парче сухар или **сух** хляб, който се яде в спокойна обстановка, е по-добър и от най-изтънченото ястие в изискана **къща, пълна с пиршества**, в която има **кавги** и нещастие.

17:2 Способният **слуга** често се издига **над син, който докарва срам**. Така слугата на Соломон Еровоам придобива властта над десет от племената на Израил, а за сина на Соломон, Ровоам, остават само две.

Слугата често получава равен дял от **наследството** заедно със синовете. В случая с Аврам за известно време дори е изглеждало, че слугата му ще бъде негов единствен наследник (Бит. 15:2, 3).

17:3 Бог може да направи онова, което никой тигел или **пещ** не могат. Те могат да изпитват **сребро** и **злато**, но **ГОСПОД** може да **изпитва** човешкото **сърце**. В процеса на това изпитание Той премахва шлаката и очиства живота, докато не види отражението на Своя образ.

Ако ли пътят ти през огън преминава,
благодатта Ми всички твои нужди
ще снабди.

И няма пламъците да те нараняват,
а ще отмахнат шлаката,
златото ще се подобри.

Джордж Кийт

17:4 Злодейт слуша **устните на греха**. Той приватства лъжи, неоснователни слухове, фалшиви обвинения. Лъжците обичат да слушат сплетни, клевети и **езика на погибелта**. В този смисъл характерът на разговорите, които човек обича, показва какво е сърцето му.

17:5 В 14:31 вече видяхме, че **който се присмива на сиромаха, безчестни Създателя му** (вж. Яков 5:1–4). Онзи, **който безсърдечно се присмива на бедствие**, (което почти неизменно води хората до бедност), **няма да остане ненаказан** от Господа. В книгата на пророк Авдия е произнесено проклятие над Едом за това, че се е радвал на падането на Ерусалим.

17:6 Многобройното и благочестиво потомство носи почит **на старците** (вж. Пс. 127:3–5; 128:3). Така и **синовете** могат да бъдат благодарни за своите **бащи**. Няма причина за конфликт между поколенията.

17:7 Благородната и **превъзходна реч** изглежда неуместна в устата **на безумния** простак. Още по-неподходящи са **лъжливи устни за началник**. От един началник се очаква повече. Хората от света очакват от нас, Божиите деца, повече. За нас те имат по-високи стандарти, отколкото за себе си.

17:8 Подкупът действа като магия за добър късмет, или поне така си мисли онзи, който го предлага. Където и да го използва, той върши чудеса за него – отваря врати, осигурява услуги и привилегии или го спасява от неприятности.

17:9 Човекът, който отказва да си спомни извършена срещу него неправда, **се стреми към любов** и приятелство. Онзи, който държи да разравя миналите неправди, може да отчужди **приятелите**.

„Когато се учим да обичаме“, пише Адамс, „се учим и да покриваме, да забравяме и да подминаваме много грешки у другите.“

Една жена казва на друга: „Не помниш ли онази гадост, която каза тя за теб?“ Другата жена: „Не само, че не помня; ясно си спомням, че забравих!“

Джордж Вашингтон Карвър не бил приет в някакъв колеж, защото бил черен. Години по-късно някой го попитал за името на колежа, а той отговорил: „Няма значение!“ Любовта победила.

17:10 Едно просто **изобличение прави** по-дълбоко **впечатление на благо-разумния, отколкото жесток бой на безумния**. Обикновено чувствителните хора нямат нужда от сурови форми на възпитание. Но за нечувствителните и безразличните понякога е необходимо лечение с боздуган. На тях им е трудно да допуснат, че могат в нещо да грешат.

17:11 **Злият човек търси само разпри**. Той не желае да се подчинява на законната власт. Решен е да постъпва, както му харесва. **Жестокият пратеник, който ще бъде изпратен против него**, може да бъде служителят на реда, изпратен от царя, за да го арестува, или пък пратеникът на смъртта, изпратен от Бога.

17:12 **Мечка, лишена от малките си**, е разярена и неукротима. Но тя далеч не е така опасна, както **безумният в пристъп на своята глупост**. Щом в главата му се загнезди някаква безумна идея, нищо не в състояние да го спре.

17:13 Проклятие почива върху дома на всеки, който отвръща на добро със зло. Давид отплаща с предателство на своя верен военачалник Урия и с това навлича нещастие на дома си (2 Царе 12:9, 10).

17:14 Когато в дигата се появи дупка, водата, изтичаща през нея, бързо я разширява. Същото е и с караниците. Дребните разпри могат да придобият колосални размери. Затова е най-добре да спрем, докато спорът е все още незначителен. В противен случай скоро можем да бъдем ввлечени в голяма война.

17:15 Бог мрази изкривяването на справедливостта. И оправдаването на виновния, и осъждането на невинния са Му еднакво омразни. Днес такива мерзости изобилстват в нашите съдилища, но хората ще трябва да отговарят за това, когато застанат пред Бога. Призивът „Справедливостта, следвай справедливостта“ ехти по коридорите на историята.

17:16 Човек е **безумен**, ако харчи мно-

го пари за образование, а намеренията му не са сериозни. За да се учи добре, човек трябва да бъде силно мотивиран, да има „желание да учи“ (Мофат).

Друго и по-вероятно значение на притчата е следното: глупакът не бива да харчи пари за мъдрост, ако преди това няма способността да проумява нещата. „Защо е това – пари за мъдрост в ръката на безумния, щом няма способност да разбира?“ (Бъркли). Той си мисли, че може да си **купи мъдрост**, както си купува хляб. Не си дава сметка, че трябва да има разумно сърце.

17:17 Истинският приятел **обича** в беда също както в благополучие. Често едва в трудни времена може да се види кои приятели са истински верни. Една колоритна бележка от Библията на Д. Л. Муди гласи: „Истинският приятел е като бръшляна – колкото по-голяма е разрухата, толкова по-плътено се прилепва.“²⁷

Като брат се явява в беда. Една от най-големите привилегии на братските отношения е, че когато имаш най-голяма нужда, винаги има кой да застане до теб.

Не е трудно да открием Господ Исус в този стих.

И минута няма,

през която Той над нас не бди –
ни една, ни една!

Нито толкоз тъмна нощ, в която

да не ни развесели –
ни една, ни една!

Джонсън Оутман

17:18 Този стих допълва предходния, като показва, че любовта не бива да бъде лишена от проникателност. Би било про-ява на лоша преценка да се съгласим да гарантираме за дълговете на свой приятел в случай, че не може да ги плати сам. Всеки, който се нуждае от **поръчител**, е рисков кредитополучател. Защо да ставаме **поръчители** за лоши кредити?

17:19 Човекът, **който обича препир-**

ня, обича престъпление и обратното. Онзи, **който въздига вратата си**, е такъв, който (1) говори надменно (Мофат); (2) шумно парадирва с богатството си; или (3) живее луксозно и може би над възможностите си. Такъв човек сам си търси унищожението.

17:20 Коварното сърце никога не печели и **лукав език** никога не благоуспява. Те предизвикват беди и пречат на щастието.

17:21 Родителят на безчувствения глупак живее със **скръб**. **Няма радост** да бъдеш **баща** на „нехранимайко“.

17:22 Тук отново научаваме, че нагласата на ума на човека е тясно свързана с възстановяването му от болест или нещастен случай. Веселието е мощно целително средство. **Унилият**, печален дух изглежда жизнеността на човека.

В бележка под линия към този стих във превода Бъркли е коментирано: „Актуална, ненадмината терапия.“

Съвременните лекари твърдят, че смехът от сърце е изключително полезно упражнение. Те казват, че когато избухнете в бурен смях, диафрагмата се спуска дълбоко надолу в коремната кухина и белите ви дробове се разширяват, което значително увеличава поеманото количество кислород. Същевременно, разширявайки се настрана, диафрагмата подлага сърцето ви на нежен ритмичен масаж. Този благороден орган реагира, като започва да бие по-бързо и по-силно. Циркулацията на кръвта се ускорява. Стимулират се всички вътрешни органи – черен дроб, стомах, панкреас, далак и жлъчен мехур – цялото ви тяло получава укрепващ масаж. Всичко това потвърждава казаното за смеха преди повече от 2000 години от този мъдър древен грък, Аристотел: „Това е безценно за здравето телесно упражнение.“²⁸

Но не всеки смях е здравословен. Ха-

уърд Полис, професор по психология в университета в Тенеси, твърди, че когато смехът и усмивката се използват по агресивен начин – за подигравка, за присмех, за да накараме някого да се почувства неудобно – те са „нездрословни“ и в действителност могат да нанесат повече вреда на онзи, който се присмива, отколкото на обекта на присмеха.

Унил дух изсушава костите. Блейк Кларк е съгласен с това:

Емоциите могат да ви разболеят. Те могат да предизвикат косата ви да пада на кичури, да причинят непоносимо главоболие, да задържат дихателните пътища, да накарат очите и носа да текат от астма и алергии, да сковат гърлото ви с ларингит, да причинят силни обриви по кожата, дори да предизвикат падане на зъбите. Емоциите могат да поразят вътрешностите на човека с язви и тумори, да предизвикат помияне на жените, да направят мъжете импотентни – и още куп други злини. Емоциите могат да убиват.²⁹

17:23 Безбожният приема подкуп от пазвата, за да повлияе на решението на съдията в своя полза.

17:24 Разумният човек поставя мъдростта като цел пред очите си и върви право към нея. Безумният няма определен стремеж. Вместо да търсят мъдрост, за което е нужна дисциплина, **очите** му блуждаят във фантазии по целия свят.

17:25 Една от най-големите скърби в живота е да бъдеш родител на дете, което причинява само **тъга ... и горчивина**.

17:26 Да се глобява праведният също не е добре, още повече да бъдат бити благородните за правото. И все пак това извращаване на правосъдието се случва всеки ден.

17:27 Който пести думите си, е умен и хладнокръвният е благоразумен. Не-обмислената реч и бързата избухливост издават повърхностен характер.

17:28 Не можеш да съдиш, че някой е **безумен** само по вида на лицето му; той може да изглежда много мъдър. „Със затворена уста безумният може да бъде счетен за разумен“ (Мофат).

„Понякога“, пише Джеймс Г. Синклеър, „е по-добре да държиш устата си затворена и да оставиш хората да се чудят дали не си глупак, отколкото да я отвориш и да разсееш всяко съмнение.“

18:1 Трудността в тълкуването на тази поговорка са очевидни от многото различни предложени интерпретации.

Човек, който се отлъчва, търси своето си желание и се противи на всеки здрав разум. Това е вълкът-единак, който е решен да следва своя собствен път дори ако той е в противоречие с изпитаното знание или одобрените методи. С налагането на собствената си воля той плюе в лицето на благоразумието и мъдростта.

Преводът на РИСПБ е съвсем различен: „Отчужденият търси повод да се разбунтува срещу всеки здрав разум.“ С други думи, човекът, който е изпаднал в отчуждение, си търси оправдания за всевъзможни безотговорни действия.

Преводът на Нокс е донякъде сходен и не се нуждае от обяснение: „Никой не си намира така бързо извинение, както онзи, който се е скарал с приятел; той е винаги виновен.“

Еврейските коментатори възприемат притчата като препоръка за живот, отделен от греха и безумието. Човекът, който прави това, желае най-доброто за себе си и е изпълнен с цялата истинска мъдрост. Но това тълкуване не е особено вероятно, макар и да е вярно само по себе си.

18:2 Безумният отказва да слуша благоразумните хора; той се вълнува **само от това, да изявява сърцето си** или да показва какъв е.

18:3 С идването на безбожния идва и презрение и с позора идва и безчестие.

Това е друг начин да се каже, че външно видимият срам и безчестие следва по петите вътрешната злина и подлост.

18:4 В най-общ смисъл думите от устата на човека не го издават. Те са дълбоки води, които крият истинските му мисли и мотиви.

За разлика от тях, **изворът на мъдростта** е леещ се, **бликащ поток** – посланието на мъдростта е ясно и открито.

Според Мофат стихът казва, че думите на мъдрия човек са дълбок вир, стремителен поток и извор на живот. Те са дълбоки, а не плитки; течащи, а не застоjali; освежителни, а не блудкави.

18:5 Тук Бог осъжда изопачаването на моралната преценка. **Да се показва пристрастие към безбожните,** означава да се толерира тяхната поквара. Да се лишава **праведният** от справедливост, означава, както се изразява Лауъл, да се поставя истината на ешафода, а злото – на престола.

18:6 Гръмогласният глупак постоянно си търси **боя** или си навлича неприятности. Пияницата е особено добър в това, но всичко, с което може да се похвали, са посинени очи, контузии и рани.

18:7 Речта **на безумния** е неговото падане. Неговият необмислен и нечист език го довежда до окончателната му разруха.

18:8 Думите на **клоукаря са като** вкусни хапки; слушателите с радост ги поглъщат. Сякаш казват: „Хм, хм! Харесва ми. Кажй още!“

18:9 Мързеливият или **небрежен** човек има множество общи черти с **разсичника**; и двамата причиняват големи опустошения и бедствия. Грифите предупреждава:

Днес знаем, че именно немарливата изработка на коли, самолети, некачествено строителство и други подобни неща са причината за множество фатални инциденти. Това е вярно и за някои служения,

както и за ръководството на църквата, където небрежното изпълнение на отговорностите може да доведе до разпадане на общността. Църквата може да бъде разрушена от глупава небрежност и леност, също както и от атаки от дявола.³⁰

18:10 Името на ГОСПОДА е нарицателно за Самия Господ. Господ е убежище и защита за онези, които се уповават на Него. Затова в моментите на жестоки изкушения призовете Господното име и Той ще ви запази от съгрешаване.

18:11 Богатият човек се уповава на имота си за защита. **Във въображението** си той го вижда като **висока стена**, която може да го защити от всякакви опасности. Но богатствата му изневеряват, когато най-много се нуждае от тях.

В ст. 10 виждаме факт, а в ст. 11 – въображение. Праведният човек от ст. 10 вярва във факт, а богатият от ст. 11 – в измислица.

18:12 Гордостта е стъпила с единия крак в гроба, а с другия – на бананова кора. Смирението върви безопасно към славата. Уилям Лоу ярко описва този контраст: „Не гледайте на гордостта само като на неподобаваща черта на характера, нито на смирението само като на прекрасна добродетел – едното е самият пъкъл, а другото – самият рай.“

18:13 Човек трябва да провери всички факти, преди да даде мнението си. В противен случай ще бъде засрамен, когато всички подробности излязат наяве. Всеки въпрос има две страни – всеки развод, всеки конфликт и т. н. Не се съгласявайте с никого, преди да сте изслушали и другата страна.

18:14 Духът на човека може да издържи на всякакви физически немоции, но далеч по-трудно е да се понася **унил дух**. Емоционалните проблеми често са далеч по-сериозни от физическите болки.

Д-р Пол Адолф разказва за една възрастна пациентка, която благополучно се

възстановявала в болница от счупване на бедрената става. След като оздравяла, тя била преместена в старчески дом. След няколко часа общото физическо състояние на пациентката рязко се влошило и тя умряла за по-малко от един ден – „не от счупено бедро, а от разбито сърце.“³¹

Един човек, който много хубаво бил понесъл ужасите на концентрационния лагер, след освобождаването си разбрал, че доносът срещу него е бил направен от собствения му син. „Това откритие го срина и той умря. Той можа да понесе атака от врага, но атаката от онзи, когото обичаше, го уни.“

18:15 Мъдрият човек никога не спира да се учи. Умът му е винаги отворен за наставление и **ухото** му е внимателно да слуша **знание**.

18:16 Подкупът или паричният **подарък**, който **човек** предлага, го отвежда в присъствието на онези, на които иска да повлияе.

Също така е вярно – което понякога се подкрепя с тази притча – че духовната дарба на даден човек му осигурява възможности да я упражнява. Ако той например може да поучава или да проповядва Словото, ще има много благоприятни възможности да го прави. Но това не е смисълът на този стих.

18:17 Когато някой човек ни разказва някакъв случай от своята гледна точка, той звучи много убедително и ние сме склонни да му повярваме. Но когато дойде **ближният му** и му зададе няколко насочващи въпроса, може да се окаже, че все пак не е бил прав.

18:18 Когато вярващите в старозаветни времена хвърляли **жребий**, те всъщност се обръщали с молба към Господа да разреши въпрос, който надхвърлял способностите им. **Жребият** осигурявал справедливо и мирно разрешаване на спорове между силни съперници, които иначе биха търсили решение чрез сила.

И ние трябва да оставим Господ да

бъде окончателният Съдия, когато имаме проблеми с другите. Това става не чрез хвърляне на жребий, а чрез четене и покорство на Библията, изповядване на греховете си един пред друг, молитва и вътрешното свидетелство на Духа.

18:19 Конфликтите между близки роднини често са най-трудни за разрешаване. По-лесно е да завладееш **укрепен град**, отколкото да постигнеш помирение между **излъгани братя**. Техните **разногласия са като резета на крехост** – студени, здрави и непоклатими. Гражданските войни винаги са най-жестоки.

18:20 Понякога казваме, че човек трябва да си сърба попарата – да понесе последиците от действията си и думите си. Ако думите му са били благотворни, те ще му донесат удовлетворение. Той ще получи награда в зависимост от вида на говоренето си.

18:21 Езикът има голям потенциал за добро и зло. Онези, които обичат да го използват много, трябва да бъдат готови да понесат последиците.

18:22 Тук под „жена“ се има предвид „*добра жена*“. Човекът, който намира *добра жена*, намира съкровище. Богобоязливата невеста, която е добър помощник, е белег за Господното **благоволение**.

18:23 Сиромасите често говорят меко, скромно, умолително. Богатите, от друга страна, могат да им отговорят грубо и да бъдат арогантни. Но не всички богати хора имат лоши обноски!

18:24 Тук отново срещаме притча, която има множество тълкувания.

В ПБКДж, НИПБКДж и СИ текстът гласи: „Който желае да има приятели, трябва и сам да бъде дружелюбив.“ Според този превод мисълта е, че приятелското отношение печели приятели, както и че някои приятели са по-близки от други.

Други преводи (РИВ, АСПБ, НАСПБ, ПБДжНД) казват, че **човек**, който има

много приятели идва до унищожение, но има приятел, по-близък и от брат. Това значи, че е по-добре да имаш един истински приятел, отколкото множество приятели, които ще те дърпат надолу.

РИСПБ гласи: „Има приятели, които се преструват на такива, но има и приятел, който е по-близък от брат.“ Това описва контраста между приятелите само за ядене и пиене и онези, които са верни и в добро, и в зло.

За щастие всички версии са единни по отношение на втората част – че **има приятел, по-близък и от брат**. Г. Кемпбъл Морган пише:

Всички размисли за този велик стих в крайна сметка водят до едно място, до Една Личност. Той е Приятелят на грешниците. Тук коментарите секват. Нека сърцето се удивлява и прекланя.³²

19:1 Тук контрастът е между беден, но честен човек и непочтен (и може би богат) **безумен**, който изкривява истината. **Сиромасът** има всички предимства пред **безумния**; той е далеч по-добре във всяко отношение.

19:2 Не е добре за душата да бъде **без знание**. Такъв човек знае какво иска да направи, но не знае как да го направи и така се оказва неподготвен.

Бързането само влошава положението му. В своята припряност той няма време да потърси напътствия или да ги следва, след като са му дадени, и така изгубва посоката си и започва да се върти в кръг.

19:3 Когато хората разсипват живота си, те се обръщат и обвиняват за това Господа. Така например Адам се опитва да прехвърли вината на Бога с думите: „Жената, която Ти си ми дал с мен...“ (Бит. 3:12).

По-често, отколкото предполагаме, отстъплението се дължи на морално падение. Човек изпада в някакъв грях и после, вместо да го признае и да го ос-

тави, той се отвръща от християнската вяра и **негодува против ГОСПОДА**. У. Ф. Аденей коментира: „Чудовищно е да обвиняваме Божие провидение за последиците от действията, които Той е забранил.“

19:4 Фактът, че **богатството прибавя много приятели**, е доказателство за вродения егоизъм на човешкото сърце. **Сиромасът бива оставен от приятеля си**, защото такъв приятел търси връзки само с онези, от които би могъл да има полза.

19:5 Който лъжесвидетелства или постъпва нечестно по друг начин, със сигурност ще бъде наказан от Господа, дори и ако не го хванат в този живот.

19:6 **Благородният** тук означава щедър човек или човек с власт. **Мнозина** се стремят да спечелят приятелството му с надеждата да използват услугите му. Хората са склонни да се отнасят приятелски към онези, от които се надяват да се облагодетелстват.

19:7 Роднините на **сиромаса** често го изоставят. **Колко повече** му обръщат гръб **приятелите му**. Той прочувствено ги умолява за помощ и състрадание, **но тях ги няма**.

19:8 Стремежът към мъдрост и здрав разум е от най-голям личен интерес. **Благоразумието** и проникателността са сигурен път към успеха.

19:9 Не бива да се изненадваме колко често се повтаря това. Все пак една от Десетте заповеди се отнася именно за лъжесвидетелството (Иzx. 20:16).

19:10 **Разкошът не подхожда на безумен**. Той не знае как да се държи в културна и изискана обстановка. Нито пък робът знае какво да прави, когато получи власт. Той се държи арогантно с предишните си началници.

19:11 Разумният човек знае как да се владее. Той може милостиво да **подминава** неправдите, когато някой го онеправдава. Великодушното, което Давид

често е проявявал към Саул, е добра илюстрация на тази притчка.

19:12 **Гневът на царя, като реването на лъв**, предупреждава нарушителите за надвиснала опасност. **Благоволението му** към покорните поданици е приятно и освежително **като роса на тревата**.

В Римл. 13:1–7 апостол Павел излага тези два аспекта на държавната власт и предупреждава: „Затова е необходимо да се покорявате не само поради страх от гнева, но и заради съвестта“ (ст. 5).

19:13 Две от нещата, които правят семейния живот ужасен, са **своенравният син** и **заядливата жена**. Първият носи скръб на **баща си**, а втората е досадна като постоянно капане на вода върху ламарина.

19:14 Човек може да наследи имоти и пари **от бащите**, но само **ГОСПОД** може да даде **благоразумна жена**. Тя е специален подарък от Бога.

Това ни напомня за почти приказната женитба на Исаак и Ребека, за която е казано: „От Господа стана това“ (Бит. 24:50). Този брак е бил уреден в небето.

19:15 **Леността** е като опият, който **хвърля** човека в **дълбок сън**. **Нехайната душа** сама се излага на бедност и **ще гладува**.

Това е вярно и по отношение на изучаването на Библията и молитвата.

19:16 **Който пази заповедта** на Господа, прави най-доброто за себе си – и в близък, и в далечен план, и физически, и духовно. Който живее безотговорно и лекомислено, **ще умре**.

19:17 Да **дадеш** на сиромаса, означава да **заемеш** на **ГОСПОДА**. Бог не само ще върне взетото назаем, но и **ще отплати** с голяма лихва. Дори и чаша вода, дадена в Неговото име, ще бъде възнаградена (Мат. 10:42). Хенри Бош илюстрира тази истина със следната случка:

Веднъж един баща дал на момчето си половин долар и му казал, че може да

прави с него каквото си поиска. По-късно попитал момчето какво е направило с парите, и то отговорило, че ги е дало на заем на някого. „Имаш ли сигурна гаранция?“, попитал го баща му. „Да, дадох ги на един беден просяк, който изглеждаше много гладен!“ „Колко си глупав. Никога няма да си ги получиш обратно!“ „Но, тактко, аз имам най-сигурната гаранция, защото Библията казва, че който е дал на сиромаша, е заел на Господа!“ Като размислил за това, бащата, който бил християнин, останал толкова доволен, че дал на сина си още половин долар! „Ето!“ , казало момчето. „Казах ти, че ще си ги получи обратно, само че не знаех, че ще стане толкова бързо!“³³

Каквото похарчим за себе си, губим.
Но като съкровища несметни
печелим, каквото на Тебе заемем –
Ти си, който даваш всичко.

Кристофър Уордсвурт

19:18 Възпитавай сина си, докато все още е млад и податлив на корекция. Телесното наказание, прилагано справедливо и в атмосфера на истинска любов, не само няма да му навреди, но точно обратното – ще му принесе огромна полза.

Втората фраза: „**но не надигай душата си да го умъртвиш**“ означава, че не бива да допускаш душата му да бъде умъртвена, като пропускаш да го наказваш. Снизходителността към злото у него е жестокост. Това, разбира се, би могло *също така* да означава: „Не се разгневявай дотолкова, че да изпаднеш в опасността да го нараниш.“

19:19 Избухливият човек ще **бъде наказан** за яростта си. Дори **ако го избавиш** от последиците на буйния му характер, скоро той отново ще изпадне в ярост и тогава **ще бъде по-лошо**.

19:20 Слушай здравия разум и **приемай наставление** отрано в живота си, за да станеш мъдър на по-късна възраст.

Както е казал някой, „мъдростта е дългосрочна инвестиция.“

19:21 В галата на човека се въртят всякакви **мисли**, но онова, което ще се сбъдне, са целите **на ГОСПОДА**. „Човек си има своята злина, но Бог си има Своите начини.“ В крайна сметка човек не може да постигне нищо против истината (2 Кор. 13:8).

19:22 Преводът на Дарби на този стих е безценен: „**Милосърдието** на човека е неговото обаяние; **и сиромаш е по-добър от лъжец**.“ Качеството, което те кара да обикнеш някой човек, е неговото **милосърдие**. То го прави желан за приятел. **Сиромаш**, който не може да предложи нищо освен състрадание, **е по-добър** от богаташ, който обещава помощ, но никога не я предоставя.

19:23 **Страхът от ГОСПОДА** е пътят към **живота**. **Който го има**, има всички основания да бъде доволен. Той няма да бъде постигнат от гибел.

19:24 **Ленивият топва ръката си в чинията и дори не я връща обратно към устата си**. Успява да се протегне до купата с пържени картофи, но е твърде **ленив**, за да ги вдигне до устата си. Те са много тежки.

19:25 Дори **ако биеш присмивач**, той няма да се промени, но поне би послужило за урок на някои възприемчиви наблюдатели. Това ни напомня за 1 Тим. 5:20: „Онези, които съгрешават, избличавай пред всички, за да имат и другите страх.“

Не е необходимо да биеш **благоразумния**. Една избличителна дума ще го накара да поправи грешката си и така той ще стане по-мъдър.

19:26 Син, **който съсипва** или злослови **баща си** и изгонва **майка си** от дома ѝ, навлича **срам и позор** и на себе си, и на съкрушените си родители. Това е благодарността му за всичко, което те са сторили за него.

19:27 Тази притча е като диамант –

накъдето и да я обърнеш, блести с нова светлина. Трите най-вероятни тълкувания са следните:

Според ПБКДж, РИВ, СИ значението е: „Отличен съвет към младите хора в училища и университети, където Библията е подложена на атака! По-добре да жертваш обучението в университета, отколкото да се подложиш на масиран огън от съмнения и отричане.“

РИСПБ и Бъркли превеждат: „Престани, сине мой, да слушаш наставление, а да се отклоняваш от думите на знанието.“ Няма никакъв смисъл да получаваш добро наставление, ако нямаш намерение да го изпълняваш. Губиш и своето време, и времето на учителите си, и увеличаваш бремето на вината си. „По-добре да не знаеш, отколкото да знаеш и да не изпълняваш.“

Третото тълкуване е предупреждение: „Престани да слушаш наставление, сине мой, и ще се отклониш от думите на знанието“ (НИПБКДж).

19:28 Негоден свидетел се присмива на правосъдието – освен когато *той* е изправен на съд! Той алчно **поглъща** или сипе **грях**. Това напомня описания от Елифаз човек, който пие беззаконие като вода (Йов 15:16).

19:29 Докато **присмивачите и безумните** играят на сцената пред публиката на човешката история, **присъдите** и наказанията ги чакат зад кулисите. Когато завесата се спусне, ще се състои неизбежната среща.

20:1 Виното действително прави хората за посмешище, но мисълта тук е, че то ги превръща в присмиватели и подиграватели. Спиртното питие ги прави крамолници.

Виното се приготвя от грозде, а спиртното питие – от зърно. И двете съсипват живота на човека. Най-напред човек започва да пие в компания, после става пияница и накрая – алкохолик. Той се опитва да се отърси от този навик, но е

като окован с вериги от него. Христос дава силата за разчупване на тези окови, но преди това човекът трябва да иска да се освободи.

20:2 Когато **царят** се разгневи, дворецът му се изпълва със страх. Този страх е **като реване на лъв** – предупреждение за надвиснала опасност. **Който раздражня** царя, излага **живота си** на смъртна опасност.

Поуката за нас е в Римл. 13:4: „Понеже тя (властта) е Божия служителка за твое добро. Но ако вършиш зло, да се боиш, защото тя не носи напрасно меч, понеже е служителка на Бога, отмъстителка за наказание на този, който върши зло.“

20:3 За почтения човек е важно да **страни от кавги**. **Глукакът** не си намира място, ако не се скара с някого.

20:4 Времето за оран в Израел е през ноември и декември, когато духа предимно северен вятър. **Ленивият** използва студеното време за извинение на бездействието си. Без оран обаче няма да има и сеитба, а без сеитба няма как да има жетва. Той ще излезе да търси зърно в нивата си и ще се чуди защо няма.

20:5 Мислите и **намеренията на човека** често са скрити дълбоко в съзнанието му. Общо взето той не ги разкрива. **Но разумният** знае как да **ги извади** с помощта на мъдри въпроси. Добрият съветник например може да помогне на човек да извади на светло нечистите си мисли и така да ги излекува.

20:6 Не е трудно да намериш хора, които *се хвалят*, че са верни, но съвсем друго е да **намериш** такива, които *наистина* са достойни за доверие. Има разлика между това, какви са хората в действителност, и онова, което те искат другите да мислят за тях.

20:7 **Праведният ходи в честност и чистота**. **Децата му** получават достойно наследство и се ползват от неговия живот и пример.

20:8 **Цар, който седи на съдийски**

престол, пресява всяко зло с очите си. Когато Христос седне на Съдийския Си престол, всевиждащите Му очи като огън ще пронизват всяка неискреност и ще пресеят всяко доказателство.

20:9 Никой не може да се очисти от грях със собствени усилия. **Кой може да каже: Очистих сърцето си, чист съм от греха си?** Ако човек мисли, че е чист, той е жертва на чиста самоизмама.

Но чрез скъпоценната кръв на Христос има очистиране. Истинските вярващи са „изпрали дрехите си и са ги избелили в кръвта на Агнето“ (Откр. 7:14).

Кръвта е, която ни заплаща свободата и пурпурните ни петна избистри.

Предизвикваме и ада, и земята да покажат

един грях, който тя не може да очисти.

Огъстъс Топлейди

20:10 Бог мрази измамни **грамове и мерки**. Това включва всеки нечестен начин да се облагодетелстваш за сметка на другите. Например номера на бакалина да натиска с пръсти везната, докато тегли месото. Това включва дори практиката да прилагаме към другите по-строги стандарти отколкото към себе си.

20:11 Характерът на човека се разкрива рано в живота му. Някои деца са злобни, докато други са мили. „Детето е баща на мъжа.“ Характерът му се пренася и в зрелостта му, за добро или за зло.

20:12 ГОСПОД е създал **слушащото ухо и гледащото око**. Какво друго може да означава това, освен че те принадлежат на Него и трябва да се използват за Негова слава?

20:13 Не прекалявай със **спането, за да не свършиш в приюта за бедни**. Ставай и върви да работиш. Ще спечелиш пари да си платиш наема, да си купиш храна и да дадеш за Господното дело.

20:14 Това е стар трик на купувача. Докато разглежда употребяваната кола,

той гръмко недоволства от изкривените ламарини, износените гуми, шумния двигател, отвратителния цвят. „**Лошо! Лошо!**“ Продавачът не разбира, че това е трик и наивно намалява цената. Купувачът му дава парите, после отива и се хвали на приятелите си каква страхотна сделка е направил.

20:15 Човек може да носи златни бижута и **скъпоценни камъни**, но най-добрата украса е мъдрата реч. Украсявайте се с нея!

20:16 **Вземи дрехата на този, който става поръчител на чужд човек, вземи му залог заради чужденците**. Всеки, който е достатъчно глупав да дава финансови гаранции за хора, които не познава, се излага на опасен риск. Ако имате делови отношения с такъв човек, уверете се, че има достатъчно допълнителни гаранции, за да бъдете предпазени, в случай, че не изпълни задълженията си или фалира. Този съвет е особено важен, ако чужденецът е неморален човек.

20:17 Всяко нечестно придобито богатство може да носи моментно задоволство, но в крайна сметка се оказва неприятно и мъчително като пълна шепа **камъчета в устата**. Този стих осъжда подаването на фалшиви данъчни декларации, скалпването на неверни отчети за разходи, подкупването на чиновници, слагането на етикети с невярно съдържание и рекламирането на качества на продуктите, които те всъщност нямат.

20:18 Добре е да събереш много съвети, преди да замисляш каквито и да било **намерения**. Никой военачалник не обявява война, без предварително да се консултира с други военни експерти.

20:19 Ключката разкрива поверителните неща. **Затова не се свързвай с ключкар, защото, ако той говори пред теб против други, можеш да бъдеш сигурен, че ще говори и пред други против теб**.

20:20 Според Мойсеевия закон човек, който злослови родителите си, заслужа-

ва смъртно наказание (Изх. 21:17). Това в днешно време би следвало да подтикне към размисъл онези млади хора, които се държат враждебно към родителите си. Ако тази горчивина не бъде изцелена, тя ще донесе мрак в настоящия им живот и вечна гибел.

20:21 Блудният син получава своя дял от **наследството ... набързо**, но и го губи също така бързо. Но принципът, разкрит в тази поговорка, важи и за всички начини за бързо забогатяване. Лесно придобитото лесно се губи.

20:22 Не търси отплата за враговете си. Отмъщението е на Господа. Той ще отплати. **Почакай ГОСПОДА. Той ще те избави** и ще отмъсти за теб.

20:23 Адам Кларк работел за един търговец на копринени платове, който му казал да разтяга плата, докато го мери за клиента. Отговорът на Адам бил: „Вашата коприна може и да се разтяга, господине, но моята съвест – не.“ Години по-късно Бог удостоил Адам Кларк със способността да напише широко използван коментар върху Библията.

20:24 Този стих набляга на Божия суверенитет, а не на свободната воля на човека, макар че и двете са реални факти. Тук мисълта е, че Бог е върховен господар над човешките дела и че Той знае кое е най-доброто за нас. Затова би трябвало да търсим напъствие от Него, а не да се опитваме да бъдем господари на съдбата си и да определяме сами **пътя си**.

20:25 **Примка е за човека да казва прибързано: Посвещавам! – и след като е дал клетви, да размисля.** Опасно е да посвещаваме нещо на Господа, а после да премисляме решението си. Преди да даде **клетва**, човек трябва да бъде сигурен, че е в състояние да я изпълни, и че е решен да го направи.

20:26 **Мъдър цар** не насърчава **безбожните**. Той **докарва върху тях колелото** за вършеене – отлъчва ги от праведните, извежда ги на съд и ги наказва.

20:27 Общопирето е, че в този стих изразът „**духът на човека**“ се отнася за съвестта. Тя ни е дадена от **ГОСПОДА** да ни служи като **светило**, което осветява мислите, мотивите, чувствата и действията. Тя одобрява или осъжда най-вътрешните мисли и намерения на нашия живот (вж. Римл. 2:14, 15).

20:28 Водач, който се характеризира с **милост и истина**, ще спечели уважението и подкрепата на своите подчинени. Той поддържа своята власт чрез **милост**, а не чрез тирания.

20:29 Славното **украшение на младите мъже е силата им**, докато **бялата коса на старците** се свързва с мъдрост и опит. Всяка църква се нуждае както от сила за служение, така и от зрелост за мъдър съвет.

20:30 „**Удари, които нанаряват, очистват злото; и удари – най-вътрешните части на тялото.**“

Изглежда мисълта тук е, че от телесното наказание има полза за победа над моралното зло. Детето си спомня болката от последния пердах, когато се изкушава да открадне от портмонето на майка си.

21:1 Също както водопроводът или каналът направляват **водните потоци**, така и **ГОСПОД** управлява и насочва мислите и действията на **царя**. Това е насърчение за християните, които живеят в страни с репресивни правителства, или за мисионерите, които разпространяват благовестието във враждебни страни.

21:2 Човекът не е компетентен да преценява своя живот или служение; той съди по онова, което се вижда отвън. **ГОСПОД претегля** мислите и мотивите на човешките **сърца**.

21:3 **ГОСПОД** не се радва на всеизгаряне и **жертва** така, както на послушанието на Неговия глас (1 Царе 15:22). Бог не е ритуалист. Той иска вътрешна реалност.

21:4 В тази притча са изброени три

неща, които са грях в очите на Бога: **надменно око**, т. е. външният израз на гордостта; **горделиво сърце**, т. е. вършещият източник; и **светилото на безбожните**, което означава тяхното благополучие, щастие, живот или надежда.

21:5 Тук онези, които работят усърдно, са противопоставени на онези, които се стремят да забогатеят за един ден. Едните получават уверение за **изобилие**, другите – за **бедност**.

21:6 Онези, които търсят да забогатеят чрез измама и с **лъжлив език**, гонят вятъра. Те преследват нещо, което ще се изплъзне от ръцете им, и загиват, докато го гонят. Те са като пътник в пустинята, който преследва мираж, който в крайна сметка ще се окаже примка на **смъртта**.

21:7 **Насилието на безбожните ще ги завлече, защото отказват да вършат правдата.** Във вселената действа морален принцип, който гарантира, че насилието, злините и несправедливостта няма да останат ненаказани. Никога!

21:8 „Пътят на виновния човек е много крив, а делото на чистия е право“ (ПБДЖНД). Вината кара човека да лъже, да се крие, да се преструва, да се страхува и да мами. Онзи, който е изповядал и изоставил греховете си, няма какво да крие; той може да ходи в светлина.

21:9 Къщите в библейските земи имали плоски покриви. Тази поговорка казва, че би било по-добре да живееш сам в някой тесен ъгъл на един от тези покриви, изложен на жега, студ, дъжд, сняг, вятър и градушка, отколкото да живееш в къща, споделена със заядлива, своенравна жена. Бурите отвън могат да бъдат по-поносими от ураганите вътре.

21:10 **Душата на безбожния** винаги крои някаква нова злина и безмилостно я изпълнява против ближния си. Така неговият грях е едновременно преднамерен и безмилостен. Съвременните социологически извинения за престъпленията са просто безпочвени.

21:11 Въпреки че **присмивателят** може и да не научи нищо от наказанието, което получава, навияният човек ще го види и ще бъде предупреден. **Мъдрият** няма нужда да бъде наказван; той ще се поучи от обикновено наставление.

21:12 **Праведният Бог наблюдава дома на безбожния и довежда безбожните до унищожение.** Бог наблюдава внимателно делата на безбожните; в определеното време Той задейства лоста, който докарва върху тях гибелта им.

21:13 Богатият човек от Лука 16:19–31 е бил крайно незаинтересован от отчаяната нужда на просяка пред портата си. В отвъдния си живот той самият вика за облекчение, но викът му остава без отговор.

21:14 Библията често съобщава факти, без да ги одобрява. Тук тя посочва, че разгневеният човек ще бъде успокоен ако виновникът му пхне в ръцете **дар**, и изпадналият в ярост ще бъде умилостивен от **подарък**, пуснат в джоба му.

21:15 **Радост е за праведния да върши правда, а ужас е за тези, които вършат беззаконие.** Това е илюстрирано от Второто пришествие на Христос. Тогава изкупените ще ликуват, но за другите ще бъде ден на ужас (2 Сол. 1:6–9).

21:16 В Притчи срещаме всякакви хора. Този **човек, който се отбива от пътя на разума**, е като скитник в пустинята на греха. За последно го виждаме да **почива в събранието на мъртвите**.

21:17 Вместо да дадат задоволството и удовлетворението, които обещават, **веселбата** и животът в разкош (**вино и масло**) само водят човека до бедност. Те източват финансовите му ресурси и го хвърлят и в духовна сиромашия.

21:18 В Исая 43:3 Бог казва, че дава Египет като откуп за Своя народ Израил. Господ възнаграждава Кир за това, че освобождава юдеите, като му позволява да завладее Египет и съседните царства.

В широк смисъл този стих означава,

че безбожните ще бъдат наказани, за да могат праведните да бъдат освободени.

21:19 Нотка на свещен хумор! Автoрът предпочита неудобството, отдалечеността и самотата на пустинята пред това да бъде затворен в една къща със **свадлива, своенравна жена**.

21:20 Тук контрастът е между малкото **жилище на мъдрия** човек, където има изобилен запас от всякакви блага, и дома на **безумния човек**, където грехът, пражосничеството и разточителството водят до оскъдност.

Това ми напомня за един алкохолик, който продавал мебелите си и друга по-къщнина, за да си купува уиски. След като се обърнал към Христос, някой му казал: „Ти не вярваш в тези глупости, че Исус е превърнал водата във вино, нали?“ Отговорът бил: „За водата във вино не знам, но знам, че в моята къща Той превърна уискито в мебели!“

21:21 Идеята тук сякаш е, че онзи, **който търси правда и милост**, всъщност получава повече от онова, за което е искал; освен **правдата** получава и **живот, и чест**.

21:22 Мъдрият християнин **събаря крепостта** не с артилерия и бомби, а с вяра, с молитва и с Божието Слово (вж. 2 Кор. 10:4). В духовните битки мъдростта може да постигне онова, което въоръжената сила не може.

21:23 Който може да контролира **езика си**, се спасява от много неприятности. „Така и езикът е малка част, но с големи неща се хвали. Ето, съвсем малък огън, а колко голяма гора запалва! И езикът е огън, светът на неправдата. Между нашите части езикът е, който опетнява цялото тяло и запалва колелото на живота, а сам той се запалва от пъкълa“ (Як. 3:5, 6).

21:24 Ако срещнете **безочливо надменен човек**, просто го наречете „**присмивател**“. Това е **името му!** **Името**, разбира се, е нарицателно за характера

на човека. „Защото, каквото е името му, такъв е и той“ (1 Царе 25:25).

21:25, 26 **Ленивият** е разкъсван от желанието си за богатства от една страна и от решимостта си да не се напруга от друга страна. Убийствена безизходица! Докато той прахосва времето си в свят на мечти и неизпълнени надежди, праведният работи усърдно и печели пари, за да може щедро да **дава** за достойни каузи.

21:27 Бог се отвращава от даровете на непокаялите се грешници, но Той още повече мрази, когато такъв дар има за цел да го „подкупи“ или да Го склони да извини, да одобри или да благослови някакъв нечестив замисъл.

21:28 „Лъжлив свидетел ще загине, но думата на човека, който е чул, ще устои“ (РИСПБ). Лъжесвидетелят се кълне пред Бога, че ще говори истината, а после целенасочено нарушава клетвата си. Човекът, който слуша внимателно и отговаря честно, дава непоклатимо свидетелство.

21:29 Наглото лице на **безбожния** показва, че той е закоравял в беззаконията си. Челото му е кораво като гранит. **Праведният** е готов да приеме наставление и благодарение на това е в безопасност, понеже **изправя** поведението си.

21:30 Човек е безсилен да надхитри Бога в **мъдрост, разум** или стратегия. Никой от неговите заговори не може да му помогне **срещу ГОСПОДА**. „Ще се изпълнят намеренията на ГОСПОДА“ (Ер. 51:29).

21:31 Хората могат да разработват планове, за да си осигурят военен успех, **но победата в деня на битката** идва само **от ГОСПОДА**. По-добре е човек да се уповава на Него, отколкото на коне – или на ядрени оръжия – (вж. Пс. 20:7).

Плъмпчър обобщава ст. 30 и 31 така:

Ст. 30: Нищо не успява срещу Бога.

Ст. 31: Нищо не успява без Бога.

22:1 **Добро име** значи добра репутация и е плод на добър характер. То е по-добро

отколкото голямо богатство, защото е по-скопящено, по-силно и по-трайно.

По същите причини и **добрата слава** е по-добра **отколкото сребро и злато**.

22:2 Социалните различия са изкуствени в смисъл, че всички принадлежим към човешкото семейството и всички сме създадени от един и същ Създател. Смъртта заличава класовите различия.

22:3 **Благоразумният** се оглежда и **е скрива** от идващия съд. Израилтяните правят това в нощта на Пасхата като намазват вратите си с кръвта. Ние го правим, като намираме убежище в Христос.

Безразсъдните **вървят напред** в безумие и „си плащат за него“ (Мофат).

22:4 **Смирението и страха от ГОСПОДА** могат да изглеждат като нещо много скучно и банално, но не ги пренебрегайте, преди да сте ги опитали. Те ще бъдат възнаградени с духовни богатства, божествена чест и изобилен живот.

22:5 **Пътят на лъжливия** е осяян с всякакви трудности и проблеми. Който пази себе си чист, ще ги избегне.

22:6 Обичайното тълкуване на тази притча е, че ако **възпитаваш детето** си правилно (**в пътя, по който трябва да върви**), то ще продължи добре и в понататъшния си живот. Разбира се, има и изключения, но това остава общото правило. Хенри Уорд Бийчър отбелязва:

Не е трудно да накараш дете или дърво да растат прави, ако ги възпитаваш, докато са млади, но да ги накараш да се поправят, след като вече си позволил нещата да тръгнат зле, не е лесно.³⁴

Сузана Уесли, майката на Чарлз, Джон и още 15 други деца, се придържаха към следните принципи при тяхното възпитание: (1) Покори своеволието на детето и така действай заедно с Бога за спасението на душата му. (2) Научи го да се моли веднага щом се научи да говори. (2) Не му давай нищо, за което реве, а

да му давай само нещо, което е добро за него, и което то е поискало учтиво. (4) За да се избегнат лъжите, не наказвай нещо, което е било открито признато, но никога не оставяй някое бунтовно или греховно дело да мине незакаzano. (5) Хвали и награждавай доброто поведение. (6) Стриктно изгълнявай всички обещания, които си дал на детето си.

Тази притча може да се разглежда и като призив към родителите да възпитават децата си в съответствие с техните естествени дарби, а не да ги принуждават да усвояват професии или занаяти, към които нямат влечение. В тази връзка Киднър казва, че стихът учи уважение към индивидуалността и наклонностите на детето, но не и към своеволието му.

Тази притча може да се приеме и като предупреждение, че ако възпитаваме детето си в пътя, в който самото то иска да върви, то ще продължи да се разглежда и да подхранва своя егоцентризъм и натаък в живота си. Джей Адамс пише:

Този стих представлява не обещание, а предупреждение към родителите, че ако позволят на детето си да живее според собствените си желания („антиавторитарно“), не могат да очакват то да промени тези навици, когато порасне. Децата се раждат грешници и когато им се позволи да следват собствените си желаниета, те съвсем естествено развиват греховните си навици. Тук основната мисъл е, че подобни навици и модели на поведение се вкореняват много дълбоко, ако са били създадени у детето от най-ранната му възраст.³⁵

22:7 Парите са сила, която може да се използва за добро или за зло. Твърде често **богатият** я използва за зло и може би точно затова парите са наречени „неправедното богатство“.

Който взема назаем, е роб на заемодателя. Дългът е форма на робство. Той

изисква да се плащат непосилни лихви и така принуждава човека да се съсипе от работа, като ограничава гъвкавостта му и способността му да се възползва от възможностите си.

22:8 Който сее беззаконие, не получава нищо задоволително или достойно. Опитът хора да бъдат подчинени чрез ярост, ще бъде осуетен.

22:9 Щедрият човек ще бъде благословен за това, че показва човеколюбие към другите. Като споделя благата си със сиромаша, той придобива блаженство в настоящия си живот и бъдеща награда.

22:10 Когато присмивателят не се поправя с наставление, не приема корекция и не взема предвид предупреждението, следващата стъпка е изгонване. **Изгони го!** След като Исмаил бива изгонен от дома, препирнята, кавгите и обидите престават (Бит. 21:9, 10).

22:11 Човекът, който обича чистота на сърцето и чиято реч е любезна, ще се радва на приятелството на царе. Може би споменатият тук цар е самият Бог.

Думичка, с благодат изречена,
с вълнение, или сълза проляна,
сърце ранено често е лекувала
приятел искрен е създала.

неизвестен автор

22:12 ГОСПОД запазва знанието за истината, за да не изчезне тя никога от земята въпреки огромното желание на демони и хора. Господ събаря лъжеученията и разобличава лъжите.

22:13 Ако ленивият не може да си намери извинение, за да не отиде да работи, той ще си измисли такова, колкото и смешно да е. Тук той казва, че има лъв ... наред площадите на града. Какво ли прави един лъв в града? Най-вероятно става въпрос за обикновена котка!

22:14 Съблазнителните думи на чужди жени крият капан, от който е трудно

да измъкнеш. Човекът, който се е отдалечил от ГОСПОДА, ще падне в този капан. Това ни напомня, че Бог често изоставя хората на греха им, когато тези хора отхвърлят познанието за Бога (вж. Римл. 1:24, 26, 28).

22:15 Пакостите и своеволието са естествени за сърцето на детето, но правилното възпитание може да го спаси от тези пороци. Матю Хенри съветва:

Децата трябва да бъдат поправяни и дисциплинирани от родителите си; така и всички ние трябва да бъдем възпитавани от своя небесен Отец (Евр. 12:6, 7) и чрез това възпитание да укротим безумието си и да целуваме Неговата тояга.³⁶

22:16 Работодателят, който забогатява, като плаща мизерни надници на работниците си, сам ще изпадне в недоимък. Същото ще се случи и с онзи, който дава на богатия, вероятно с цел да си осигури неговата благосклонност. Ние трябва да даваме на онези, които не могат да ни се отплатят.

IV. Притчи на мъдрите (22:17–24:34)

A. Думите на мъдрите (22:17–24:22)

22:17 Ст. 17–21 формират пасаж, който въвежда в притчите, представени от 22:22 до 24:22. Тук читателят е призован да приклони ухото си и да чуе думите на мъдрите. Може би Соломон е събрал някои от тези притчи от други хора, но втората половина на стиха сочи, че някои от тях са негови собствени.

22:18 Човек трябва да пази тези притчи в ума си (да ги помни и да им се подчинява) и да ги държи винаги готови на устните си (да ги предава и на други).

22:19 Причината Соломон да запише тези притчи е читателите да могат искрено да се уповават на ГОСПОДА.

22:20 В РИСПБ този стих гласи: „Не ти ли писах тридесет поговорки на съвет и знание?“ Някои библиейски изследователи сочат, че притчите, които следват (до 24:22), могат да бъдат разделени на около 30 групи по следния начин:

22:22, 23	23:22–25
24, 25	26–28
26, 27	29–35
28	24:1, 2
29	3, 4
23:1–3	5, 6
23:4, 5	7
6–8	8, 9
9	10
10, 11	24:11, 12
12	13, 14
13, 14	15, 16
23:15, 16	17, 18
17, 18	19, 20
19–21	21, 22

Преводът Бъркли гласи: „Не ти ли писах преди със съвети и знание ...?“ „Преди“ контрастира с „днес“ от ст. 19.

22:21 Целта на автора е да предаде думите на истината, за да могат неговите ученици да са способни да поучават другите, които търсят съвет от тях, или за да бъдат доволни **онези, които** са ги изпратили да се учат.

22:22, 23 Тук започва пасажът, който завършва в 24:22. Никой не бива да се възползва от **бедния** и беззащитен човек. Нито пък е добре някой да показва несправедливост към **страдащия в портата** – това е съдебната зала. Защото Бог защитава делото на бедния и ще накаже богатия потисник и несправедливия съдия.

22:24, 25 Другарството с **гневлив, сприхав човек**, е лошо нещо. Човек често заприличва на другарите си. Това може да се окаже примка, защото в миг на страст човек може да съсипе и живота, и свидетелството си.

22:26, 27 Да станеш **поръчител** означава да бъдеш гарант за дълга на някой друг. Това е глупаво. След като не мо-

жеш да си позволиш да изплатиш дълга му изцяло, защо да рискуваш да изнесат мебелите от къщата ти и да се изложих на неудобство и срам?

22:28 **Старите граници** са последователно подредени камъни, които обозначавали границите на имота на даден човек. Нечестните хора често пъти ги премествали нощем, за разширят имота си за сметка на съседите си.

В духовен план старите граници биха могли да бъдат „вярата, която веднъж завинаги беше предадена на светиите“ (Юда 3). Човек никога не бива да си играе с фундаменталните учения на християнството.

22:29 **Човек, прилежен в работата си**, ще се издигне на почетна позиция. **Той няма да служи на неизвестни хора.** Това отново ни напомня, че каймакът винаги изплува отгоре. Виждаме тази истина в живота на Йосиф, Мойсей, Даниил и Неемия.

Височините на великите – достигнати и задържани – не са постигнати внезапно, без борба. Но докато техните другари са си спали, те са се трудили усърдно през нощта.

Лонгфелоу

23:1–3 Тук ни е отправено предупреждение срещу лакомията и преяждането. **Когато ядем с влиятелен човек, трябва много да внимаваме какво или кой (ПБДЖНД) е пред нас.** Тогава трябва да **сложим нож на гърлото си** – да държим под контрол апетита си за ядене и пиене.

Ст. 3 внушава идеята, че някой би могъл да ни кани да ядем и да пием с цел да ни повлияе по някакъв начин. Тогава това не безкористно гостоприемство, а средство да бъдем използвани за някаква прикрита цел.

23:4, 5 Непрестанната борба да се **обогатим** е форма на „мъдрост“, която трябва да избягваме. Това означава

да прекараме живота си, като преследваме фалшиви ценности и разчитаме на краткотрайни неща. **Богатството** си има свой начин да си направи **крила** и да **отлети като орел**.

26:6–8 Друга социална ситуация, която трябва да избягваме! Не гостувай **на онзи, който има лошо око**, на скъперник, на когото му се свиди всяка хапка, която изяждаш. От значение са мислите, а не думите му. Защото, докато ти казва: „Взemi си, ... хапни си още, яж и пий!“ той всъщност брои всяка лъжичка, която изяждаш.

ЖБ перифразира тези стихове така:

Не се обвързвай със зли хора; не търси техните услуги и подаръци. Тяхната любезност е трик; те искат да те използват като своя пионка. Вкусната храна, която ти сервират, ще вкисне в стомаха ти и ти ще я повърнеш. Тогава ще трябва да вземеш назад думите си, с които високо си оценил тяхната „любезност“.

23:9 Не се опитвай да поучаваш **безумния**, упорит глупак. Губиш си времето с него. **Той ще презре мъдростта на думите ти**.

23:10, 11 Не отнемай собствеността на някой друг, като **преместваш тайно старите** гранични камъни. Не ограбвай беззащитните, като заграбваш нивите им. **Защото Отмъстителят им е мощен**. Ще си имаш работа с *Него!* **Той ще защити делото им против теб**.

23:12 Няма лесен начин да придобиеш **поука**. Това изисква дисциплина и усърдие. Не вярвай на рекламите, които обещават успех само „с три лесни урока.“

23:13, 14 Не е израз на любов да оставиш **детето** си да расте без контрол. Библията не насърчава снизходителността към греха у детето, а напротив – призовава за наказание с **пръчка** и обещава, че детето **няма да умре**. Това може да означава, че боят няма да го убие, но също и че той всъщност ще го спаси от

преждевременна и нелепа смърт. **Той ще избави душата му от Шеол**.

Вместо да накаже своите зли синове, Илий само меко ги упреква: „Защо правите такива неща?“ (1 Царе 2:22–25). Той проявява снизходителност, която довежда до разрухата на неговия дом, на свещенството и на цялата нация.

Давид също претърпява провал във възпитанието на децата си. Той никога не наскъръбва Адония с корекция (1 Царе 1:6). След като извършва два предателски опита да узурпира престола, той бива екзекутиран от Соломон.

23:15, 16 Бащата се радва, когато синът му има **мъдро сърце и устни**, които **говорят** истината. Учителят изпитва същата радост, когато ученикът му се учи на мъдрост и я споделя с другите. И апостол Павел казва: „Понеже ние сега живеем, ако вие стоите твърдо в Господа“ (1 Сол. 3:8). А Йоан казва: „За мен няма по-голяма радост от това – да слушам, че моите деца ходят в истината“ (3 Йоан 4).

23:17, 18 Има нещо по-добро от това, да завиждаме на благополучието на безбожните – и това е да живеем в постоянна връзка с **ГОСПОДА**. Заниманието с безбожните носи обезсърчение; заниманието с Господа носи наслада. Затова поуката е, че трябва да направим близкото общуване с Бога цел на своя живот. Също така нека да помним, че **има** един бъдещ ден на разплата за безбожните и светла надежда за награда на праведните, която никога няма да бъде разочарована. **Бъдещето** продължава след смъртта във възкресението и славния живот в райа.

23:19 Каквото и да правят другите, покорният **син** трябва да приема поука, да **бъде мъдр** и да **насочва сърцето си в правия път, пътя на Бога**.

23:20, 21 Има два вида „гуляйджийи“ – такива, които пият прекалено много, и такива, които ядат прекалено много. И двамата са лоша компания за всеки, който се стреми да води добър живот.

Невъздържаността си взема своето. **Пияницата и гуляйджията** са обречени на сиромашия. Бездействието, което произтича от пресищането, ще **облече** човека в дрипи.

23:22 Младите хора трябва да приветстват съветите на **баща си** и да не се отнасят с презрение към **майка си**. Старите хора имат зад себе си години натрупан опит. Младите трябва да признават това и да се стараят да се възползват от техния опит колкото повече е възможно.

23:23 Трябва да сме готови да платим огромна цена за **истината**, но в никакъв случай да **не я продаваме**. Същото се отнася и за **мъдростта, поуката и разума**. Не бива да жалим усилия, за да се сдобим с тях, но никога не бива да ги отстъпваме за нищо в този свят.

23:24, 25 Нашите съвременни обичаи повеляват: „Подари на баща си вратовръзка за рождения ден, а на майка си – кутия с бонбони.“ Но синът, който живее мъдро и благоразумно, носи много голяма радост на родителите си. Заради това е отправен и призивът: „**Нека се веселят баща ти и майка ти и нека се възхищава тази, която те е родила.**“

23:26–28 Горещата молба: „**Сине мой, дай сърцето си...**“ въвежда много сериозни предупреждения срещу неморалността и пианството. Авторът казва: „Слушай ме внимателно и съблюдавай съвета, който ти давам.“ Проститутката е като **дълбока замаскирана яма**, заложена като капан за невнимателните. Тя е **тесен ров**, в който е лесно да паднеш, но е много трудно да се измъкнеш. **Тя приличва като грабител**. Може би изпитва патологична омраза към мъжете и им отмъщава, като ги впримчва чрез измама, както рибарят закача на кукичката си стръв, за да хване рибата. Всеки ден тя обогатява списъка на **неверните** хора, чиито бракове и семейства се разпадат.

23:29, 30 Останалата част на гл. 23 е класическо описание на пияницата. Той

трупа на главата си всякакъв вид **горко** и залита от една **скръб** в друга. Животът му е пълен с **кавги**, тъй като постоянно налита на бой. Непрекъснато мърмори и се оплаква, но не му идва на ума, че самият **той** е причина за всичките си проблеми! Тялото му е покрито с натъртвания, рани, синини, причинени от напълно ненужни сбивания. Очите му са замъглени и кървясали. Цяла нощ той седи в кръчмата, поглъщайки едно след друго **подправени** питиета.

23:31, 32 Авторът го предупреждава да внимава да не бъде запленил от бистрото **червено вино**, от приятния му блясък, от това, **че се поглъща гладко**. Но той не слуша и търпи последиците, които са като ухапването на **змия** и жиленето на **усойница** – отровни и болезнени.

23:33, 34 Очите му ще виждат странности – тук може би се загатва за ужасите на алкохолния транс и делириум тременс, тежкото умствено разстройство, предизвикано от продължителната злоупотреба с алкохол. Говорът му е несвързан, извратен и вулгарен. Той се олюлява насам-натам, сякаш е подмятан от вълна в морето, или като кацнал на върха на мачта, която лудо се клати от една страна на друга.

23:35 Някой го е пребил, но когато идва в съзнание, той казва, че **не** го е **заболяло**. Смазали са го от бой, но той **не** е **усетил**. Щом се **събуди**, той веднага замисля да отиде до бара още едно питие.

24:1, 2 Не е мъдро да завиждаш на успехите на злите хора или да пожелаваш тяхната компания. Те имат способността да завличат другите до собственото си ниво. А какво е това ниво? Умовете им вечно замислят **насилие** и разговорите им са свързани с **беда**.

24:3, 4 Тук **домът** може да се разбира като символ на човешкия живот. Истинският живот **се гради** не чрез безбожие, а чрез богоугодна **мъдрост**. Безбожието съсипва живота, а **разумът** му придава

устойчивост. Безбожието го оставя празен; истинското знание го изпълва със **скъпоценно и приятно** обзавеждане.

24:5, 6 Мъдрият човек може да притежава по-голяма сила от силния човек и човекът с мозък е по-силен от човека с мускули. Война може да се води само с **мъдри** съветници и колкото повече са тези **съветници**, толкова по-добре.

24:7 Мъдростта като че ли винаги е отвъд способностите на **безумния**. Той никога не може да говори с авторитет като старейшините в градската **порта**.

24:8, 9 Онзи, който използва дадените му от Бога способности, за да измисля нови злини, заслужава титлата „майстор на коварството“. **Измислянето на безумие е грях** и закоравелият в своето безбожие арогантен **присмивател** си спечелва презрението на **хората**.

24:10 Един от тестовите за стойността на човека е начинът, по който той се държи, когато е поставен под натиск. Ако се отказва, когато пътят стане труден, той не струва много.

Ако стъпките ми се разколебаят
и се готвя назад да отстъпя,
и от тръните в пустинята ридая –
покажи ми краката Си, Исусе.
Кървящите, с пирони закованите,
покажи ми краката Си, мили Исусе.
И дали тогава ще посмея, о, Христе,
да Ти покажа моите крака, ръце?

Ейми Кармайкъл

24:11, 12 Когато невинни хора са отвещдани към газовите камери, пещите и други средства за екзекуция, когато неродени деца биват избивани в клиниките за аборти, е непроситимо да гледаме от страни и да не се опитаме да ги спасим. Безполезно е да се правим, че не знаем за това. Както казва Данте, „най-горещите места в ада са запазени за онези, които са запазвали неутралност във времената на големи морални кризи.“

Не се ли отнася това за нас, вярващите, на които е поверена добрата новина за спасението? Мъже и жени загиват без Христос. Исус казва: „Повдигнете очите си и вижте, че нивите са вече бели за жетва“ (Йоан 4:35). Смеем ли да останем неутрални?

Виж как сенките наоколо се удължават, скоро ясен ден ще се развидели.

Можеш ли изгубени да ги оставиш?

Господ идва – днес ги покани!

Анна Шиптън

24:13, 14 Тук **медът** е използван като символ на мъдростта. И двете са благотворни и **сладки на вкуса**. **Знай, че такава е и мъдростта за душата ти – ако я намериш, има бъдеще и надеждата ти няма да се отсече**. С други думи, човекът, който намира мъдрост, получава уверение за блестящо бъдеще и изпълнение на всичките си надежди.

24:15, 16 Тук е отправено предупреждение към безскрупулния човек да не се опитва да заграби дома на **праведния**. Може би праведният е бил постигнат от някаква временна беда и безбожният е готов да се нахвърли върху имота му.

Праведният може да **пада** в беда или бедствие **седем пъти**, но той всеки път ще се възстановява. Безбожните могат да се препънат в окончателна разруха дори само от едно-единствено нещастие.

24:17, 18 Добрият човек никога **не** бива да **се радва**, когато противникът му бъде сполетян от беда, или да празнува, когато го вижда да се спъва. **ГОСПОД** ще счете духа на злорадство и отмъстителност за нещо, което заслужава по-голямо наказание от вината на врага.

24:19, 20 Отново сме предупредени да не се разстройваме от привидния успех на злодеите и да **не завиждаме на безбожните**. Този път основанието е, че перспективите на безбожните са много лоши. Те не могат да очакват нищо до-

бро. Напротив, светлината на техния живот ще бъде угасена.

24:21, 22 Тази поговорка призовава към почит и уважение към **ГОСПОДА**, а също и към **царя** като Негов представител. Тя съдържа предупреждение срещу онези, които възнамеряват да променят божествено определените институции и да свалят гражданската власт. И двата вида бунт водят до внезапно и невъобразимо **унищожение** на виновните.

Библията учи християните да се подчиняват на човешките власти, докато не се налага да правят компромиси с верността си към Господа. Ако властта им заповядва да не се покоряват на Господа, тогава вярващите трябва да откажат и смирено да понесат последиците. При никакви обстоятелства те не бива да участват в разговори за сваляне на правителства.

Б. Други поучения на мъдрите (24:23–34)

24:23–26 Тук започва нов цикъл от поучения на **мъдрите**, които продължават до ст. 34.

Позорно е да се **показва пристрастие**, когато се отсъжда кое е правилно и кое – погрешно. Съдията, който размива моралните граници, като оправдава виновния, ще бъде проклян от хората и мразен от народите. **Онези** съдии обаче, **които изобличават** греха, ще бъдат възнаградени от Бога и благославяни от хората. **Онези, които** постановяват честни и справедливи присъди, ще получат целувка на одобрение от народа.

24:27 Както човек трябва да отсече дърветата и да култивира земята, преди да си построи **дом**, така трябва и да сложи живота си в ред, преди да създаде семейство. В този смисъл притчата може да се приеме като предупреждение да не се прибягва с встъпването в брак с всички произтичащи от него отговорности, преди човек да е духовно, емоционално и финансово подготвен.

24:28, 29 Никой не бива при никакви обстоятелства да отправя фалшиви обвинения **против ближния си** или да разпространява лъжи за него. Дори ако ближният ти наистина е извършил тези неща, нямаш извинение да отвърщаш на злото със зло.

24:30–34 Авторът минал **покрай лозето** на мързеливеца и видял, че **всичко е обрасло с тръни**. Навсякъде растяла **коприва**. **Каменната му ограда** била разрушена. Всичко това е един нагледен урок. Когато някой копнее за само още **малко спане**, още **малко дрямка**, още малко прозявка, можем да сме сигурни, че внезапно бъде сполетян от **бедотия**, която ще го връхлети **като разбойник** и **като въоръжен крадец**.

Когато се поддадем на леност в духовната област, нашият живот (лозето) започва да се изпълва с делата на плътта (тръни и коприва). Не се ражда плод за Бога. Духовната ни защита (оградата) пада и дяволът заема здрави позиции в живота ни. Резултатът от нашата студенина и отстъпление е бедност на душата.

V. Притчи на Соломон, събрани от хората на Езекия (25:1–29:27)

25:1 Поговорките в гл. 25–29 са написани от Соломон, но са **събрани** години покъсно от хората на **юдовия цар Езекия**. Броят им е 140. Този брой отговаря на числената стойност на буквите в еврейската форма на името Езекия.

25:2 **Слава на Бога е да облича нещо в тайна**. Помислете за всички тайни, скрити в природата, в писаното Му Слово, в Неговия промисъл! „Той не би бил Бог“, казва Томас Картрайд, „ако мислите и делата Му не надхвърляха предела на човешкия разум.“

Слава на царете е да издирват нещо. В контекста това вероятно означава, че мъдрият цар винаги ще се стреми да бъде информиран за важните дела, свързани с царството му, и ще разследва подробно,

за да постановява правдиви присъди и да провежда благоразумна политика.

Приложението за нас е, че ние трябва старателно да издирваме духовните съкровища, скрити в Библията.

25:3 Височината на небето изглежда безкрайна, а **дълбочината на земята** сякаш е **неизследима**. Също така има нещо неразгадаемо и в **сърцето на благородните царе**; никой не знае точно какво мислят.

25:4, 5 Когато **среброто** се стапя в тигел, **примесът** или нечистотата изплува на повърхността като пяна. Когато тази пяна се отдели, остава разтопен метал, от който **златарят** може да направи фино **произведение**. **Примесът** тук е символ на **безбожните** съветници в царския двор. Когато те бъдат отстранени, царството **ще се утвърди в правда**.

Първото нещо, което Христос ще направи, когато се завърне да царува, ще бъде да прочисти царството Си от бунт, беззаконие и всяко друго зло.

25:6, 7 Мъдрият човек **не се** самоизтъква в предните редици в царския двор и не търси място сред знаменитостите. Далеч **по-добре** е да бъдеш поканен на почетно място, отколкото да го заемеш сам и после да бъдеш публично унижен **в присъствието на царя**.

Този съвет ни напомня за Еремия 45:5: „А ти търсиш ли за себе си големи неща? Не търси ...“, както и за думите на Господ Исус в Лука 14:8–10.

Последната фраза „**когото** (или „каквото“) **очите ти са видели**“ може би е част от следващия стих, както е в РИС-ПБ: „Онова, което очите ти са видели, не прибързвай да отнесеш на съд ...“

25:8–10 Библията осъжда желанието на човека да се съди с ближния си – да се втурва **в съда** за разрешаване на всяка дребна обида. Той може да разкаже всичко, което е видял, и въпреки това да бъде **засрамен** от свидетелството на **ближния си**.

По-разумно е да обсъждаме недоволствата си в личен разговор (вж. Мат. 18:15), а не да ги разнасяме сред околните. Един неизвестен автор ни съветва:

Появява се малко неразбирателство с някой приятел и ти нямаш куража да отидеш при него и да му кажеш за това насаме, а го споменавах на някой друг. Забравяш залегналия в Божието Слово принцип и това води до беда. Да говориш за нещо подобно не е добро и в крайна сметка то води до увеличение на отчуждението. Ако само се вслушахме в този пасаж и ако съобразявахме поведението си с него, щяхме да избегнем много дребнави „причини“ за обиди и да си спестим много терзания на ума.

В ст. 10 виждаме опасността да бъдем укорени и от третата страна за това, че не сме отишли пряко при онзи, който ни е обидил, и така да си спечелим **лошото име** на клокар – или на нещо по-лошо!

25:11 Уместната дума е **като златни ябълки в сребърни съдове**. Правилната дума е така привлекателна в морално отношение като съчетанието от скъпоценни и красиви метали.

25:12 Златната **обица и украшение** от чисто злато подчертават физическата красота; така и **мъдрият изобличител** увеличава моралната красота на онзи, който е готов да се учи.

25:13 Обикновено **сняг във време на жетва** би бил бедствие. Тук става въпрос за сняг, прибавен към водата, която пие жетварят на полето.

Както ледената напитка освежава човека в горещ ден, така и **верният посланик освежава онези, които го изпрашат**.

25:14 **Който** обещава **подарък**, но не го донася, е **като облаци и вятър**, които карат хората да мислят, че ще завали, но отминават, **без да дадат дъжд**.

Въпреки че тази притча не говори за

духовните дарове, тя има актуално приложение и във връзка с тях. Човек може да претендира, че е велик учител или проповедник, но е много разочароващо, когато не живее според очакванията на хората. Индианците имат поговорка: „Духа ли силен вятър, не чакай дъжд.“

25:15 Вежливостта и търпението често могат по-лесно да убедят началника, отколкото ако човек е раздразнен и възбуден. В този смисъл **мек език** може да строши **кости** – той може да постигне повече от силни челюсти и зъби.

25:16 Медът е приятен, когато се яде умерено, но прекалените количества от добрите неща водят до приляване. Трябва да ядем, за да живеем, а не да живеем, за да ядем. Лари Кристенсън илюстрира тази истина със следния разказ:

Едни наши приятели имат осем деца и всички обичат сладолед. В един горещ летен ден едно от по-малките момиченца заявило, че много му се искало да не ядат нищо друго освен сладолед! Другите изразили съгласие и за тяхна най-голяма изненада бащата им казал: „Добре, утре можете да ядете колкото си искате сладолед – нищо друго освен сладолед!“ Децата закрепваха от удоволствие и едва издържали до следващия ден. На закуска те се бутали, викайки поръчките си за шоколадов, ягодов или ванилов сладолед – искали пълни супени паници! За закуска в 10 часа – отново сладолед. На обяд – сладолед, този път малко по-малки порции. Когато дошли за следобедна закуска, майка им тъкмо вадела пресни кифлички от фурната и ароматът се разнесъл из цялата къща.

„М-м-м!“ казал малкият Теди. „Пресни кифлички! Любимите ми!“ Той посегнал към шкафа за сладко, но майка му го спряла.

„Забрави ли? Днес е сладоледен ден – нищо друго освен сладолед.“

„А, да ...“

„Искаш ли да ти сипя една купичка?“

„Не, благодаря. Дай ми да си гребна само една фунийка.“

До времето за вечеря ентусиазмът за сладоледената диета бил спаднал сериозно. Докато седели, гледайки пълните купички със сладолед, Мери, чието предложение довело до цялото това приключение, погледнала към татко си и казала: „А не можем ли да заменим този сладолед за коричка хляб?“³⁷

25:17 Умереността е необходима не само при яденето на мед, но и при гостуването. Важно е да знаеш кога да си тръгнеш. Има опасност да злоупотребиш с гостоприемството на домакина.

„Колко по-добро е приятелството на Бога от това на хората!“ казва Картрайд. „Колкото по-често идваме при Бога, толкова по-добре дошли сме при Него.“

25:18 Ето три уместни сравнения за **човек, който свидетелства лъжливо против ближния си**:

- **боздуган** – размазващ и разбиващ на парчета,
- **меч** – със своите две остриета,
- **остра стрела** – пробощаща и разкъсваща.

25:19 Ако силно захапеш нещо със счупен зъб, ще съжаляваш, че си го направил. Така и ако отпуснеш тежестта си на **изкълчен крак**, ще паднеш. Точно така ще се почувстваш и ако се довериш на **неверен човек във време на беда** – ще изпиташ болка и разочарование.

25:20 Да **пееш песни на наскърбено сърце** е предизвикателно, дразнещо и нежелателно. То е неуместно като **събличане на дреха в студено време** или като **изливането на оцет върху сода** – предизвиква бурно недоволство.

Кийт Уестън разказва за един свой колега пастор, който правел първото си посещение в болница. „Той намерил един измъчен пациент, на когото и двата крака били вдигнати и опънати с тежести,

двете му ръце били гипсирани, а в една-та имало забодена игла за системи. Със своята широка евангелска усмивка той извадил голямата си евангелска Библия и му казал: „Братко, имаш ли радост?“ Уестън каза: „Пасторът така и не ми каза какво му е отговорил пациентът, но не е било особено любезно.“³⁸

25:21, 22 Павел цитира тези стихове в Римл. 12:20. Ние можем да победим злото с добро, като отвърщаме на всяка обида или неучтивост с добрина.

Една разлютена съседка повикала една наскоро повярвала жена и избухнала в яростна тирада срещу нейната петгодишна дъщеря за това, че ѝ е стъпкала цветята, че ѝ е счупила прозореца и ѝ е нанесла ред други щети. Когато съседката спряла, за да си поеме въздух, християнката я помолила да дойде в дома ѝ, за да обсъдят въпроса.

Когато съседката пристигнала, на масата били сложени кафе и сладкиши. „О, съжалявам, имате гости.“ „Не“, отговорила вярващата жена, „реших, че можем да поговорим за дъщеря ми на чаша кафе.“ Тя благодарила за храната и помолила Бога за мъдрост. Когато отворила очите си, гостенката ѝ плачела. „Не е твоята дъщеря, а моята“, признала тя. „Не зная защо се нахвърлих върху теб. Просто не мога да се справям с децата си, мъжа си и дома си!“

Веднага щом съседката направила това признание, младата християнка започнала да ѝ говори за Христос. След шест седмици съседката и семейството ѝ вече били новородени.³⁹

25:23 Северният вятър донася дъжд; също така и **тайно злословещият език** предизвиква **разгневени лица**. Почти сигурно е, че сърдито гледат жертвите на клюките, но така би трябвало да гледа и всеки, който ги чува. Ако хората изобличават клюкаря, той скоро ще остане без работа.

25:24 Този стих е почти идентичен с

21:9 и е повторен, за да подчертае мъката да живееш със заядлива жена.

25:25 Евангелието е Божията **добра вест от далечна земя** – рай. Като **студена вода за жадна душа** евангелието е освежително и утоляващо жаждата.

25:26 Когато добрите се покланят **пред безбожния**, когато правят компромиси, отстъпват или не отстояват истината, това е като размътен **извор и замърсен кладенец**. Търсиш чистота и неопетненост, но оставаш разочарован.

25:27 **Не е добре да се прекалява с меда**. „Отвъд Божието „Достатъчно!“ идва гадене, а не екстаз“, пише Киднър.

Еврейският текст на втората част на стиха е неясен. Той би могъл да означава, както е предаден в НИПБКДж и СИ: „тъй и да ламтиш за слава, не е слава“ (думата „не“ е взета от първата част на стиха); или както превежда Дарби „да издирваш тежките неща само по себе си е тежест“; или както е в РИВ: „и думи на почит използвай пестеливо“. И трите възможности са добри по смисъл.

25:28 Човек, който не се е научил да дисциплинира живота си, е като незащитен **град**, окрит за всякакви атаки, изложен на всякакви изкушения.

26:1 **Сняг през лятото** определено не е на място и **дъждът в жетва** е вреден. Също толкова неуместно и вредно е да се почитат безумните. Това е морално неподходящо и само ги насърчава в безумието им.

26:2 **Врачето и лястовицата** прехвърчат и се стрелкат из въздуха, но никога не кацат върху нас. Също така и **незаслуженото проклетие** никога няма да постигне човека, независимо какво казват суеверията. Валаам се опитва да прокълне Израил, но не успява (Чис. 23:8; Втор. 23:5).

26:3 Както е необходимо да се използва **бич за коня и юзда за магарето**, така и тежкото наказание е единственият език, който **безумният** изглежда разби-

ра. „Не бъдете като кон или като муле, без разум, чиито челюсти трябва да се държат с оглавник и юзда, иначе не се приближават към теб“ (Пс. 32:9).

26:4, 5 Тези два стиха са в видимо противоречие. Първият казва да **не отговаряме на безумния**, а вторият – да **отговаряме на безумния**. Какво е обяснението? Втората част на всеки от стиховете предлага ключа за разбирането им.

Не отговаряй на безумния по такъв начин, че и ти да **станеш** безумен. Не губи самообладание, не се дръж грубо, не говори необмислено.

Но отговаряй на безумния. Все пак не го оставяй да си отиде с безумието си. Укорявай го и го изобличавай, както заслужава **безумието му**, за да не се има за мъдър в очите си.

26:6 Да изпратиш **известие чрез ръката на безумния** означава да действаш против собствените си интереси. Това е като да си отрежеш **краката** или да **пиеш** отрова. Безумният няма да предаде съобщението, както трябва. Само ще ти причини скръб. Да си **отсечеш краката**, означава да станеш безпомощен.

26:7 **Краката на недъгавия човек висят отпуснати** и безполезни. Така е и **притчата в устата на безумните**. Тя е безполезна за тях, тъй като не знаят кога, къде и как да я приложат.

26:8 **Никой не изхвърля скъпоценни камъни** на боклука. Също така абсурдно е да **отдаваш чест на безумния**. Друго възможно значение на стиха е, че както камъкът бързо изхвърча от прашка (СИ), така и безумният бързо ще се покаже недостоеен за честта, която му е оказана.

26:9 Когато **пияницата държи тръни**, те причиняват болка и са опасни както за самия него, така и за другите. **Така и притчата в устата на безумните** може да бъде погрешно използвана или изопачена. Той може да я използва, за да оправдае безумието си и да направи неверни изводи за другите.

26:10 Еврейският текст на този стих е неясен, както личи от многото преводи: „Великият Бог, който е направил всичко, ще даде на безумния надницата му и на грешника заплатата му“ (НИПБКДж).

„**Както стрелец, който ранява всеки, така е и който наема безумен или който наема минувачи**“ (НА-СПБ, РИВ).

„Силният върши всичко произволно: и глупеца надарява, и всеки минувач награждава.“ (СИ).

„Чиновник, който наема първия срещнат безумец, само трупа мъка за всички засегнати“ (САП).

„Законът слага край на караниците, кара безумния да замълчи и враждата изчезва“ (Нокс).

Невъзможно е да се каже кое значение е правилното.

26:11 **Псето** не се гнуси от **бълвоца си**, както и **безумният** не се отвращава от **своята глупост**. И двамата се връщат към онова, което е отвратително и противно. Във 2 Петр. 2:22 този стих е използван, за да опише хората, които са преживели морално обновление, но никога не са били истински новородени. В крайна сметка те се връщат към старите си пътища.

26:12 Самонадеяният човек е неподатлив на корекция, наставление или изобличение. Безполезно е да се опитваш да го изобличаваш. Понякога на невежия безумец може да се помогне с бой, но гордият човек е глух за съвет.

26:13–16 Ето го отново **ленивият** с неговия въображаем **лъв**, който му пречи да отиде да работи. Той **се завърта на леглото си както врата на пантите си**. Ту лежи по гръб, ту по корем, мята се насам-натам. Движението е интензивно, но никак не води напред към ставане. Покъсно, когато седне на масата, той **натопява ръката си в чинията**, но не може да събере достатъчно енергия да вдигне

храната до устата си. Дори нещо толкова приятно като яденето е изтощително усилие. Той е по-мъдър в очите си от седмина, които отговарят разумно – седем интелигентни мъже, единодушни в мнението си, че грешни, не биха променили неговото мнение дори и на йота.

26:17 Минувачът, който се ядосва и се бърка в чужда разпрания, която не го засяга, си търси белята. Това е като да хванеш куче за уши – страх те е да продължаваш да го държиш, но те е страх и да го пуснеш.

26:18, 19 Като луд, който хвърля главни и смъртоносни стрели, е човекът, който постъпва подло към ближния си, а после, когато злото вече е сторено, казва: „Само се пошегувах.“ Все едно да оправдаеш убийство като някаква шега. Тази притча може да се приложи към безотговорно ухажване и годеж.

26:20, 21 Както горивото подхранва огъня, така и клюката подхранва неприятностите. Ако сплетникът спре да трупя обвинения, клюки и лъжи, конфликтът скоро замира.

Преди няколко години в *Атланта Джърнъл* се появила следната бележка:

Аз съм по-смъртоносна от свистящия снаряд на оръдие. Побеждавам, без да убивам. Разрушавам домове, разбивам сърца, опустошавам съдби. Пътувам на крилете на вятъра. Никоя невинност не е достатъчно силна, за да ме сплаши, никоя чистота не е достатъчно чиста, за да ме спре. Не ме е грижа за истината, не зачитам справедливостта, нямам милост към беззащитните. Жертвите ми са многобройни като морския пясък и често са също толкова невинни. Никога не забравям и рядко прощавам. Името ми е Клюка!⁴⁰

26:22 Това е повторение на 18:8. Падналата човешка природа поглъща клюките като сладки зальци.

26:23–26 Както сребърна глеч, намазана на глинен съд, така са горещи устни със зло сърце. Блестящото сребърно покритие прикрива малоценността и посредствеността на глинените грънци. Така и горящите от престорена любов устни често прикриват изпълнено с омраза сърце. Престорената обич на предателя Юда е илюстрация на идеята на тази поговорка.

Хронично изпълненият с омраза човек се стареа да прикрие враждебността си с благи думи, като същевременно в сърцето си крои измама. Колкото и мило да ти говори, не можеш да му вярваш. Той крие седем мерзости в сърцето си – това означава, че е пълен с поквара и злоба. Макар и за известно време омразата му да е прикрита с измама, в крайна сметка злината му ще излезе наяве пред всички.

26:27 Злото, което човек върши, се връща върху него, също както станало с изделието, изработено от Луи Силни. Пръчали му да изработи окови, с които да оковат някои от най-опасните затворници по време на една от ранните френски войни. Той закалил много здрава стомана и изковал окови, ненадминати по своята здравина.

По-късно самият Луи бил обвинен в измяна и изпратен в затвора. Чували го да стене: „Това са моите собствени окови! Ако знаех, че ги кова за себе си, колко по-различно щях да ги направя!“

26:28 Тази притча остро осъжда клеветника и ласкателя. Първият мрази своите жертви, а вторият води своите до съсипване.

27:1 Никой не е сигурен за утрешния ден. Затова не се хвали с онова, което смяташ да направиш, като богатия глупак (Лука 12:16–21). Вж. и Яков 4:13–15.

27:2 Да се хвалиш сам е глупаво и е проява на лош вкус. Изисканият човек се стреми да остане в сянка, като хвали другите. „Пазете се от автобиографии“ (бележка под линия, Бъркли).

27:3 Натрапчивите, предизвикателни забележки на глупака често могат да се понесат по-трудно отколкото **тежко** физическо бреме. По-добре човек да носи **камъни** или **пясък**, отколкото някой устат глупак постоянно да го ядосва.

27:4 **Яростта** и гневът са **жестоки** и съкрушителни, но често са краткотрайни. А ревността постоянно разяжда човека отвътре и затова е по-мъчителна. Това се отнася например за човек, чийто брак е бил разрушен от трети човек.

27:5 Откровеното **открито изобличение** може да помогне на онзи, към когото е отправено, но никой няма полза от тайна **любов** – любов, която отказва да посочи недостатъците на човека, или за която изобщо не се знае, че съществува.

27:6 Повечето хора не искат да бъдат честни с теб за недостатъците ти; страхуват се, че ще се настроиш против тях. Само истинският приятел е готов да рискува твоето благоразположение, за да ти помогне с конструктивна критика.

Целувките от неприятел са измамни или **изобилни**.

За да помогне на въоръжената тълпа да разпознае Исус сред учениците Юда дава знак – и този знак е целувка. С универсалният символ на любовта е злоупотребено по най-долен начин.

Като се приближава до Исус, Юда Му казва: „Привет, Учителю!“ и после многократно Го целува. Използвани са две различни думи за целуване (Мат. 26:48, 49). Първата, в ст. 48 е обичайната дума за целуване. Но в ст. 49 е използвана по-силна дума, която изразява многократни, горещи целувки.

27:7 Преситеният човек губи способността си да оценява най-отбраните и сладки храни. **Гладният** е благодарен и за най-мизерните остатъци.

Това е вярно и за материалните притежания, и за духовните привилегии.

27:8 **Човек, който се скита далеч от дома си**, е незадоволен и не го свърта на

едно място. Изпълнен е със страст към пътешествия и скитане. Той е **като птица, която блужда далеч от гнездото си**. Бяга от отговорностите си и е неспособен да изгради нищо стабилно и трайно.

27:9 Приятният аромат на **маслото и благоуханното кадене** е сравнен с любящия **съвет** от приятел. Дружбата с **приятел** има нещо истински трогателно.

27:10 Приятелството трябва да се культивира и да се поддържа живо. Често най-старите приятели са и най-добрите. Затова не губете връзката със старите си приятели и тези на семейството.

„**Не отивай в дома на брат си**“ – тук очевидно става дума за обидения брат, който е надалеч. Когато дойдат неприятности, можеш да намериш повече подкрепа и състрадание от верен съсед отколкото от близък роднина, който се е отчуждил от теб.

27:11 Поведението на сина отразява възпитанието на бащата. Ученикът носи радост или срам за учителя си. Бележката под линия в превода Бъркли изразява този принцип много точно:

„Единствената защита на учителя – успеха на неговите ученици.“

27:12 Ной е благоразумен, затова скрива себе си и семейството си в ковчег. Останалите хора продължават напред с невнимание и безразличие и си пащат за това. (вж. бележките към 22:3.)

27:13 На съвременен език първата част на стиха означава, че на човека, който е станал поръчител за чужд човек, ще „му свалят и ризата от гърба“.

Във втората част се казва: „вземи му залога заради чужденците“. С други думи, увери се, че имаш законни претенции към собствеността на онзи, който гарантира дълговете на чужденеца, така че ако длъжникът не може да плати, да плати поръчителят.

27:14 Човек не се радва на гръмоглас-

ните ласкателни поздрави **рано** сутрин, когато се опитва да спи. Те са по-скоро дразнение, отколкото благословение.

27:15, 16 Неспирното капане на водата по покрива на къщата в **дъждовен ден** много напомня на хокаща, свадлива съпруга. И двете са в състояние да подлудят човека.

Който я обуздава, обуздава вятъра и хваща масло с десницата си. Каквото и да ѝ казваш, тя ще се измъква, ще се оправдава, ще обвинява други и ще продължава да мърмори.

27:17 Навремето е било обичайна гледка домакинът да седи на масата и да точи ножа върху парче желязо с остри ръбове. Както търкането на **желязо в желязо** води до неговото наостряне, така и обмяната на идеи между хората изостря разума им. Споделянето на мнения дава на човека по-широк поглед към нещата. Задаването на въпроси изостря съобразителността. Приятелското общуване подпомага развитието на личността.

27:18 Който се грижи добре за смокинята, ще бъде възнаграден с богата реколта. Ако сме прилежни в работата си, килерът или фризерът ни ще бъдат пълни.

Също така и онзи, който вярно служи на работодателя си, ще бъде почитан. Исус казва: „Който служи на Мен, него ще почете Моят Отец“ (Йоан 12:26).

27:19 Когато погледнеш в чиста **вода**, виждаш в нея отражението на **лицето** си. Така и когато наблюдаваш други хора, виждаш в тях много от онова, което откриваш в себе си – същите емоции, изкушения, амбиции, мисли, силни страни и слабости.

Ето защо се получава така, че когато човек проповядва за себе си, той с изненада открива за колко много други хора се отнася това, което говори.

27:20 За **Шеол** и **Авадон** – смъртта и гроба, никога не наставя време, когато те да не искат повече жертви. **Така и чо-**

вешките очи никога не се насищат от нищо, което светът може да им предложи. Артър Г. Гиш илюстрира това:

Толстой разказва за един фермер, който страстно копнеел да притежава още и още земя. Накрая чул, че може да купи евтина земя от башкирците. Той продал всичко, което имал, предприел дълго пътешествие до тяхната област и сключил с тях сделка. За хиляда рубли можел да купи цялата земя, която бил в състояние да обходи за един ден. На следващата сутрин той тръгнал и дълго вървял в една посока, а след това завил наляво. Много пъти заобикалял, за да включи в имота си още земи с добра почва. При последната си обиколка обаче осъзнал, че е отишъл твърде далеч. Хукнал да бяга колкото можел по-бързо, за да се върне до началната точка преди залеза. Тичал все по-бързо и по-бързо, докато накрая залитнал и се строполил на мястото, откъдето бил тръгнал, точно когато слънцето залязло. Бил мъртъв. Погребали го в една малка яма – цялата земя, от която имал нужда.⁴¹

За щастие, жаждата на човешкото сърце е напълно задоволена в Христос:

Христос, о, Той е изворът,
дълбок и сладък извор на любов.
Тук аз отпих от струите вода,
ще пия по-обилно горе в небеса.
Там океан е пълен, знам,
и Неговата благодат прелива.
И слава, слава обитават там
в страната на Емануила.

Ан Рос Кузен

27:21 Както **топлинята** или тигелът изпитват **среброто** и **пещта** изпитва **златото**, така и **човек** бива изпитван от **хвалбата**, с която го хвалят. Това значи, че човек бива изпитван от начина, по който реагира на похвалата – дали се

превъзнася и тази хвалба го съсипва, или я приема спокойно и смирено.

Този стих би могъл да означава също, че изпитание за човека са нещата, на които той отдава възхвала (АСПБ, бел.). Неговите критерии и ценности са отражение на характера му.

Или пък може да означава, както предполага Барнс: „Нека човек да отговаря на хвалбата си“, т. е. „нека очисти хвалбата си от примеса на ласкателството и лицемерието, с които най-вероятно е примесена.“

27:22 Всички знаем какво е **хаван**. При счукване или стриване на прах различни вещества могат да се отелят от съдържашите се в тях примеси.

Дори до сложиш **безумния в хаван** заедно с жито и да го стриеш на ситно, пак няма да успееш да го отделиш от **безумието му**. Можеш да отделиш житото от плявата, но безумието е прекалено дълбоко втъкано в безумеца, за да може да се отдели от него.

27:23–27 В този пасаж са описани благословенията на земеделския живот, като дебело е подчертано значението на усърдието на фермера.

За отглеждането на **стадата и добитъка** трябва да се полагат неуморни и непрестанни грижи. Благосъстоянието на стадата може да се постигне само с постоянно трудолюбие. Със създамата сила това се отнася и за грижата за овцете в местната църква.

Когато човек не се грижи постоянно и внимателно за делата си, **запасите** му ще бъдат нетрайни, както и царското достойнство преминава бързо.

Земеделецът изпитва огромно задоволство, когато вижда как посевите поникват, и когато по-късно жъне поникналото по хълмовете. **Агнетата му осигуряват** вълна за **облекло**, а от продажбите на **козлите** ще може да си осигури пари за още ниви. За семейството и слугите му има изобилие от **храна**.

28:1 Гузната съвест кара човека да подскача и при най-лека шум. На хората с чиста съвест не им се налага постоянно да се оглеждат през рамо; **праведните са уверени като млад лъв**.

28:2 Когато в **страната престъпленията** са широкоразпространени, тя страда от чести смени на правителствата. Когато владетелят е почтен и **разумен човек**, страната се радва на уравновесено и стабилно състояние.

В продължение на около 200 години Северното царство (Израил) сменя 19 царе, т. е. средната продължителност на всяко царуване е само десет години.

28:3 **Безбожен човек, който** се издига от бедност до положение на власт и богатство, често много повече **потиска слабите**, отколкото хора, които произхождат от по-високи социални слоеве. Такъв е **като пороен дъжд**, който удавя нивите със зърно и унищожава посевите, вместо да им помага да растат.

28:4 Хората, които отхвърлят ограниченията на Божия **закон** и на гражданските закони, често **хвалят безбожните**. Това, разбира се, е опит да оправдаят самите себе си.

Онези, **които пазят закона**, се противопоставят на престъпниците и защитават правдата.

28:5 Злите хора не разбират правото. Като отказват да го практикуват, те губят и способността да го разбират.

Онези, които търсят Господната воля, получават и съответната способност да я разбират. Между морала и разума съществуват тясна връзка (вж. Пс. 119:100).

28:6 **Сиромасът, който** живее чист, честен живот, е по-добър от **богат човек**, който е **лъжлив**, който се преструва, че живее почтен живот, докато всъщност върши измами и коварства.

28:7 Изпълнителният **син** е **благоразумен**, а който се движи с **гуляйджий** и пияници, носи позор на **баща си**.

28:8 Според Мойсеевия закон на евреите е забранено да изискват лихва от други евреи. Те могат да вземат лихва от езициници, но не и от евреи (Втор. 23:19, 20). Днес **лихварство** обикновено означава изискване на прекомерно високи лихви.

Онези, които се обогатяват чрез **лихварство** или други незаконни доходи, ще изгубят богатството си; то ще бъде отнето от тях и ще бъде дадено на някой, който знае как да го използва по-добре и ще постъпва милостиво с **бедните**.

28:9 Когато някой не слуша и не се подчинява на Божия **закон**, Бог също няма да чуе **молитвата му**. Такава молитва дори е омразна на Бога.

Все едно ще е да коленича
пред идоли от камък и дърво,
ако на Твореца – жив и личен –
молитва само с думи принесе.

Джон Бъртън

28:10 Който съблазнява **праведните** да паднат в грях, **ще падне в ямата** на наказанието. Иисус предупреждава: „Който съблазни един от тези малките, които вярват в Мен, за него би било по-добре да се окачеше на врата му един воден камък и да потънеше в морските дълбочини“ (Мат. 18:6).

А невинните ще наследят добро. Тук **невинните** може би са хората, които водят другите в пътеките на светостта, а не към грях. Или пък онези, които отказват да станат жертви на привличането на греха.

28:11 **Богатият**, който се перчи с богатството си, се мисли за много умен. Гордостта от неговата рядко срещана финансова изобретателност го прави да изглежда **мъдър в собствените си очи**. Той бърка богатството с мъдростта.

Бедният човек, който има разум, може да прозре какво всъщност се крие зад подобна претенция. Веднъж Чарлз

Лемб се обърнал към един такъв надут човек със следната забележка: „Извинете, господине, Вие нещо специално ли сте?“

28:12 Когато **праведните** се издигат на власт, настава голяма радост. **Когато побеждават безбожните, човек се крие от страх**.

28:13 Съществуват два вида прошка – съдийска и родителска. Когато се доверим на Христос като на свой Господ и Спасител, ние получаваме прошка за наказанието на греха; това е съдийската прошка. Когато като вярващи изповядваме греховете си, ние получаваме родителска прошка (1 Ин. 1:9). Благодарение на родителската прошка можем да поддържаме общение с Бога, нашия Баща.

За онзи, **който крие престъпленията си**, няма благословение. Това е човекът, който отказва да извади на светло греховете си и да ги признае пред Бога и пред всеки друг, когото е онеправдал. Но всеки, **който признава и оставя** греховете си, получава уверението, че Бог не само ги прощава, но също така и ги забравя (Евр. 10:17).

28:14 Едно от необходимите условия за истинско щастие е да имаш меко сърце пред Господа. Човекът, който се закоравява и не се покаява, попада в беда. Бог може да се противопостави на гордия и наглия, но той не може да се противопостави на съкрушеното и разкаяно сърце.

28:15 Тиранинът, който погазва **беден**, слаб и беззащитен народ, е озверял и безчовечен. Той е **като ревящ лъв и гладна мечка**.

28:16 Очевидно началникът, описан тук, е **без разум** в смисъл, че се стреми да забогатее на всяка цена. Такъв човек е **голям потисник**, защото забогатява за сметка на другите. Владетелят, **който мрази грабителството** и живее самоотвержено за доброто на своя народ, **ще продължи дните си**.

28:17 Човек, който е виновен за про-

ливането на човешка кръв, ще бяга до гроб – никой да не го подкрепя. Убиецът, извършил предумишлено убийство, е беглец, който бяга към гибелта си. Никой не бива да се меси или да се опитва да попречи на справедливостта. Бог е казал: „Който пролее човешка кръв, и неговата кръв от човек ще се пролее“ (Бит. 9:6).

28:18 В първата част на тази поговорка се говори за спасение от беди в този живот, а не за спасение от вечно проклятие в следващия. Вечното спасение от наказанието за греха не може да се получи чрез праведен живот, а само чрез вяра в Господ Иисус Христос. Праведният живот е плод на това спасение, макар че **който ходи непорочно, ще се избави** от много примки в настоящия живот.

Човекът, който се хвърля от едно нещастие в друго, ще бъде повален с един удар.

28:19 Контрастът тук е между изобилие от храна и изобилие от **бедност**. Прилежният земеделец се наслаждава на първия вид изобилие. Онзи, който се занимава с празни и безсъдържателни дейности, ще получи втория.

28:20 **Верният човек** е онзи, който е честен и не се стреми към голямо богатство. Той ще бъде богато благословен. Онзи, който иска да забогатее бързо, като използва безпринципни средства, ще бъде наказан.

28:21 Груба несправедливост е съдия да **гледа на лице**, но въпреки това **човек** често би направил именно това **за един залък хляб**, т. е. по най-дребнави съображения.

28:22 Стиснатият и свидлив скъперник преследва **богатството**, без да си дава сметка, че скоро **ще го постигне** **недоимък**.

28:23 Когато приятел те **изобличи** с любов, на момента е трудно да го приемеш. Това наранява гордостта ти. Но после си даваш сметка, че щом той ти е посочил грешките, значи наистина го е

било грижа за теб, и така изпитваш благодарност към него.

Ласкателството може да изглежда приятно на момента, но в крайна сметка осъзнаваш, че ласкателните думи всъщност не са били искрени, а човекът просто се е опитвал да спечели благоразположението ти. Той вероятно **ласкае** всеки, с когото се среща.

28:24 **Син, който краде** родителите си, може да се оправдае с извинението, че в крайна сметка всичко ще бъде негово, или че междувременно го е посветил на Господа (Марк 7:11). Но Бог не може да бъде измамен; Той поставя такъв човек в същата категория като крадците и убийците.

28:25 Гордият, ненаситен човек **причинява разпри**, може би като изтиква настрани всички други в бесплодната надпревара за богатства, власт или превъзходство (вж. Як. 4:1). Мир и удовлетворение намира човекът, който се бои от Бога.

28:26 **Който се уповава на своята собствена мъдрост**, за да го води в животата му, е **безумен**. Той хвърля котвата си вътре в лодката и затова неспируно ще се носи, тласкан от вълните и вятъра. Онзи, който търси ръководство от Господа, постъпва с **мъдрост** (вж. Ер. 9:23, 24).

28:27 Бог ще възнагради онези, които оказват милост **на бедните**. Човекът, който отвърща **очите си** от действителни случаи на нужда, ще има **много** скърби.

28:28 **Когато безбожните се издигат** на власт, населението **се крие** от страх. Но когато безбожните владетели паднат, **праведните се умножават**.

29:1 Човек, който постоянства в греха въпреки многократни предупреждения, **ще бъде съкрушен внезапно**, без надежда за друг шанс. Хората, живели преди потопа, отказали да послушат Ной. Потопът дошъл и те всички измрели.

Един мой познат, който упорито беше отхвърлял призива на евангелието,

срещнал една християнка, която често се беше молила за него. Тя му казала: „Не мислиш ли, че е време да се обърнеш към Господа?“ Той ѝ отговорил: „Че какво изобщо е направил Той за мен?“ В края на същата седмица той загина при мистериозна злополука. Това беше едно от онези нещастия, които никога не биха могли да се случат – но се случи!

29:2 Характерът на владетеля на дадена страна оказва въздействие върху духа на народа. **Когато праведните се умножават** на брой и във властта, **народът се радва**. **Безбожен** владетел причинява всенародна скръб.

29:3 Син, който обича мъдростта и живее посветен, осветен християнски живот, носи радост на баща си. Но такъв, който живее неморално, **разпилява** парите му. Както си спомняте, блудният син пропилява имота на баща си с разгулния си живот.

29:4 Като упражнява **правосъдие**, **царят** укрепва **страната** си. Онзи, който приема подкупи, за да изкривява справедливостта, подкопава стабилността на властта си.

29:5 Ласкателят излага на опасност **ближния си**, като отказва да му каже истината, или като го хвали за неща, които не са верни. Така той насърчава гордостта, която води до падение.

29:6 **Злият** човек често се впримчва в мрежата на собствения си грях. **Праведният** човек е щастлив, защото не трябва да се страхува от последиците на някакво престъпление. Той **се радва и се весели**.

29:7 **Праведните** хора са сериозно загрижени за **правото на бедните**. **Безбожните** изобщо не се интересуват от тях.

29:8 **Присмивачите** подпалват **града**. Те всяват смут, като подклаждат страстите, разбунват хората и предизвикват разделения. **Мъдрите** се стремят да предотвратят разногласията и да съдействат за мира.

29:9 Тази притча може да се разглеж-

да по два начина. По-вероятният смисъл е, че когато **мъдър човек** спори с **безумен**, глупакът **само се сърди** или **се смее** (НИПБКДж, РИСПБ, РИВ). Той никога няма да се убеди и **няма** да има **покой**.

Другото тълкуване е, че когато **мъдър човек** спори с **безумен**, е без значение дали **мъдрият** си служи със строгост или хумор. Така или иначе няма да бъде постигнато нищо положително.

29:10 Тук отново има две възможни тълкувания. Едното е изразено в АСПБ: „Кръвожадните мразят невинния; те търсят живота на праведния.“ Тук и в двата случая кръвожадните са злите агресори.

Другото значение се среща в НИПБК-Дж, НПБДжД, РИВ. Тук в първото изречение **кръвожадните** търсят живота на **невинния**, но във второто **праведните** се стараят да го съхранят и да го запазят.

29:11 **Безумният изригва** всичките си чувства, а **мъдрият** ги задържа. Адамс съветва:

Представата, че е добре да позволим на гнева си да се излее по неконтролируем начин, като казваме и правим каквото ни дойде на ума, без да преценим последиците, без да преброим до десет, без да го задържим и да го укротим, без да изслушаме всичко докрай, е напълно погрешна.⁴²

29:12 Тук мисълта може би е, че ако **владетелят** иска да му угаждат, да го ласкаят и да го успокояват с приятни вести, тогава **всичките му служители** ще постъпват точно по този начин. Те ще го лъжат и ще го ласкаят.

29:13 В човешкото общество между **бедния и потисника** може да има огромна пропад, но те **се срещат** на едно и също ниво пред Бога. **ГОСПОД** е Онзи, който **дава светлина на очите** им.

29:14 Когато съди някой владетел, Бог особено силно се интересува дали той се отнася милостиво и безпристрастно към

ниците. Ако това е така, Той обещава да **утвърди престола му навеки.** В действителност знаем само един такъв владетел. Името Му е Исус.

29:15 Тази поговорка пряко противоречи на мнението на много модерни специалисти, които пропагандират „толерантна антиавторитарност“, при която на детето е позволено всичко. **Пръчката** е телесното наказание; **изобличението** е устното наставление. Тези две форми на родителско възпитание изграждат **мъдрост.** Те не потискат детето и не деформират неговата личност, както казват „експертите“.

29:16 **Когато безбожните** стават все по-многобройни и по-силни, и престъпността се увеличава. **Но праведните** ще доживеят да **видят падането им.** Разбира се, има и изключения, но това са изключения, които потвърждават правилото.

29:17 Дете, което е било правилно възпитано от родителите си, ще им донесе **наслада и спокойствие,** вместо безпокойство и разбито сърце.

29:18 **Където няма видение, народът се покварява, а блажен онзи, който пази закона.** Тук **видение** означава *пророческо* откровение, т. е. Божието Слово (вж. 1 Царе 3:1). Мисълта е, че когато Божието Слово не се познава и не е на почит, сред народа се възцарява анархия. Истински блажените са онези, които изпълняват закона, т. е. Божието Слово.

29:19 Този стих описва твърдоглавата недисциплинираност на много **слуги.** Устните заповеди не са достатъчни. Те разбират нарежданията на господаря си, но не ги изпълняват. Остават си мълчаливи и намусени. Исус казва: „И защо Ме зовете: Господи, Господи!, и не вършите това, което казвам?“ (Лука 6:46).

29:20 От всички теми, разглеждани в Притчи, най-голям дял имат нашите **думи.** Тук научаваме, че човек, който говори, преди да мисли, е по-безнадежден от **безумния.** Това го поставя в катего-

рията на човека, който в гордостта си се мисли за мъдър (26:12).

29:21 Ако **глезиш слугата си** и му угаждаш, той скоро ще забрави истинското си положение и ще очаква да се отнасяш с него като със **син.** Прекомерната фамилиарност в отношенията между работодател и работник често поражда презрение.

Думата „**син**“ във втората част на стиха е с много несигурно значение.

29:22 Всеки от нас в един или друг момент се е срещал с тези двамата. **Гневливият човек възбужда** най-различни неприятности, а яростният или **избухливият човек** извършва купичка грехове.

29:23 Гордият може да бъде сигурен, че ще бъде **унижен.** До положение на **чест** ще бъде издигнат **смиреният.**

Професор Смит изкачвал Вайсхорн. Когато стигнали съвсем близо до върха, водачът се дръпнал настрана, за да отстъпи на туриста честта да стъпи пръв на върха. Въодушевен от гледката и забравил за свирепия вятър, който духал, професорът скочил и застанал прав на върха. Водачът го дръпнал надолу и извикал: „На колене, сър! Тук сте в безопасност само на колене.“ Върховете на живота, били те върхове в знанието, в любовта или в светския успех, са изпълнени с опасности. (*Избрани откъси*)

О, Агне Божие, дръж ме близо до прободената си страна, че само там съм сигурно опазен във мир – и в тяло, и в душа.

Около мен са врагове, капани, а вътре – страсти, страхове, борби. Благодатта, която ме потърси и намери, едничка чист ще може да ме съхрани.

Джеймс Г. Дек

29:24 Съучастникът на крадеца се

държи, като че ли мрази живота си. Защо? Защото когато **чува клетвата**, когато съдията го поставя под клетва да каже всичко, което знае, той **не разкрива** нищо, т. е. не свидетелства, и по този начин нарушава клетвата. Според Мойсеевия закон човек, който е бил поставен под клетва от съдията, и въпреки това отказва да свидетелства, се счита за виновен и съответно подлежи на наказание (вж. Лев. 5:1). Тогава не е имало „позоваване на Петата поправка“.

29:25 **Страхът от човека** кара хората да отстъпват под натиска да вършат зло или да не смеят да вършат онова, което е правилно. Колко много хора са отишли в ада, защото са се страхували какво ще кажат за тях приятелите им, ако се доверят на Христос!

Човекът, **който се уповава на ГОСПОДА**, е в **безопасност**, каквото и да стане. „Ние се страхуваме толкова много от хората“, пише Уилям Гърнал, „защото се страхуваме толкова малко от Бога.“

29:26 Много хора гледат към някой земен **владелец**, като че ли той е решението на всички техни проблеми, **но** всъщност **съдът идва от ГОСПОДА**.

29:27 Между **неправедния** и **праведния** човек няма разбирателство. **Правият** гледа с неодобрение на безбожния, а безбожният се отвращава от **праведния**. Също както правата пръчка изпява кривата, така и контрастът между чистия и покварения живот е очевиден.

Така завършват притчите на Соломон.

VI. Думите на Агур (гл. 30)

30:1 Всичко, което знаем за **Агур**, се намира в тази глава. Той представя себе си като **син на Якей**.

Думите „**неговата мъдрост**“ могат да бъдат преведени и като „от Маса“ (РИС-ПБ). Това би определило Агур като потомък на Исмаил (Бит. 25:14).

Второто изречение би могло да бъде

преведено и така: „Той каза: Изморих се, о Боже, изморих се, о Боже, изморих се“ (РИ). Това естествено води към онова, което следва – неспособността на безкрайно нищожния да разбере Безкрайния.

30:2 Агур започва с признание на собствената си неспособност да достигне до **разум**. Това определено е изказване, предизвикано от истинско смирение – единствената правилна нагласа за всеки, който се интересува от делата и пътищата на Бога.

30:3 Той не претендира, че е **научил мъдрост** или че е намерил Бога, като го е търсил с човешки средства. Признава, че сам по себе си няма силата да постигне **знанието на Пресветия**.

30:4 Чрез поредица от въпроси той разказва за Божието величие, както е разкрито в природата.

Първият описва Бога като всемогъщ Господар, който има достъп до височините и дълбините на вселената, където никой човек не може да Го последва. Вторият изтъква Неговата власт над внушителната сила на **вятъра**. Третият описва мощта Му над **водите**, както в облаците над земята, така и в моретата и океаните. Следващият говори за това как е определил границите на континентите.

Как е Името Му и как е Името на Сина Му? Тук мисълта е: „Кой може някога да познае напълно толкова велико Същество, толкова непонятно, толкова загадъчно, толкова силно, така всеприсъстващо?“ Отговорът е, че никой не може да Го разбере напълно. Но всъщност ние знаем, че Неговото Име е Господ (Йахве) и Името на Сина Му е Господ Исус Христос.

Това е текст, който изненадва повечето евреи, които са били учени, че Бог никога не е имал Син. От този стих старозаветните светии са могли да разберат, че Бог има Син.

30:5 Сега Агур преминава от открове-

нието на Бога в природата към Неговото откровение в Словото Му. Той отстоява безпогрешността на свещените Писания: „**Всяко Божие слово е изпитано.**“ След това говори за сигурността на всички, които **прибягват при** Бога на Библията: „**Той е щит на тези, които прибягват при Него.**“

30:6 След това авторът защитава абсолютната достатъчност на Писанията. Никой не би трябвало да смее да **добави** своите мисли и предположения към онова, което е изговорил Бог.

Този стих осъжда култовете, които приписват на собствените си писания и традиции същия авторитет като на Библията.

30:7–9 Тези стихове съдържат единствената молитва в книгата Притчи. Молитвата е кратка и по същество. Тя съдържа две молби – една, засягаща духовния живот, и една, засягаща материалния.

Най-напред Агур иска животът му да бъде достоен и честен. Той не иска да го пропилен в несъществени неща. Не иска да постига съвършенство в несъществени неща, не иска да мами другите, нито да бъде мамен.

По отношение на материалните неща той моли да бъде избавен от крайностите на **бедността** и **богатството**. Ще бъде напълно доволен, ако ежедневните му нужди бъдат задоволени. Той всъщност казва: „**Давай ми всекидневния хляб.**“

Агур посочва и причините, поради които иска да избегне двете еднакво лоши крайности на охолството и бедността. Ако **се пресити**, той би могъл да се почувства независим от Господ и да **се отрече от** Него, като вече не изпитва сериозна нужда от връзка с Него. Може да изпадне в безразсъдството да каже: „**Кой е ГОСПОД?**“ – т. е. кой е Той, че да търся от Него онова, което искам или ми трябва?

Опасността от бедността е, че той би

могъл да **открадне**, и после, за да се прикрие, да отрече под клетва, че го е извършил.

30:10 С ясно видим преход Агур предупреждава за опасността да **клеветим слуга пред господаря му**. Наказанието ще бъде, че проклятието, което той би изрекъл против нас, ще се сбъдне, защото Бог е Защитникът на угнетените.

Новият Завет ни предупреждава да не съдим Господните слуги; пред своя собствен Господар те стоят или падат (Римл. 14:4).

30:11 Поколението, описано тук, поразително много прилича на днешното поколение, както и на онова, което ще живее в последните времена (2 Тим. 3:1–7). Обърнете внимание на следните особености:

Непочтителни към родителите си. Те кълнат **баща си** и са неблагодарни към **майка си**, като по този начин нарушават Петата заповед. Враждебността на младите хора към родителите им е една от главните характеристики на нашето западно общество.

30:12 *Себеправедни.* Тези хора са безчестни и нечисти, но въпреки това не изпитват чувство на срам. Външно те изглеждат като варосани гробници, но отвътре са пълни с мъртвешки кости.

30:13 *Гордост и арогантност.* Те напомнят на раби Симеон бен Йохай, който казал: „Ако на света има само двама праведни хора, това сме аз и моят син. Ако има само един, съм аз.“

30:14 *Свирепи и тиранични.* В ненаситната си алчност за богатство те разкъсват и **пояждат сиромасите** с дълги работни часове, ниски заплати, мизерни условия на труд и други форми на социална несправедливост.

30:15, 16 Алчността на потисниците в предходния стих води към други примери на желания, които никога не могат да бъдат задоволени.

1. Ненаситността (или пиявицата, или

вамфирът) е представена като майка на две дъщери, които имат безкрайната способност да смучат кръв. И двете се наричат „Дай“.

2. **Шеол** никога не казва: „Няма повече свободни места.“ Смъртта никога не излиза в отпуск и гробът никога не отказва да настани жертвите си.
3. **Безплодната утроба** никога не е готова да приеме безплодието си, а постоянно се надява на майчинство.
4. **Земята** никога не се насища с вода, независимо колко дъжд се излива върху нея. Тя винаги може да попие още малко.
5. **Огънят** никога не казва: **Стига!** Той ще погълне толкова гориво, колкото му се даде.

Изразът „три са, които ... четири, които ...“ е литературен похват, целящ да създаде кулминация. Грант посочва, че **четири** е числото на земната пълнота или завършеност (както четирите посоки на света) или числото на творението, за разлика от Твореца.⁴³

30:17 Тази притча изглежда изолирана от останалите, въпреки че е подобна на ст. 11. Тя учи, че син, който се **присмива на баща си** и не се покорява на **майка си**, ще загине от насилствена смърт и няма да получи достойно погребение. За еврейското възприятие е голяма трагедия и позор тялото да остане непогребано. Съдбата на непокорния син е трупу̀т му да бъде изяден от лешояди.

30:18, 19 Агур изброява **четири** неща, които са **твърде чудни** за него. Размисляй ги за тях, изпитваме смътното подозрение, че под повърхността се крие духовна аналогия, но каква е тази аналогия и каква е общата нишка, която свързва тези неща? Повечето коментатори предполагат, че и четирите не оставят следа след себе си. Това като че ли се потвърждава от начина, по който прелюбодейката в ст. 20 успява да прикрие вината си. Киднър казва, че общият знаменател е

„леснотата, с която подходящото действащо лице се справя с толкова трудни обекти като въздуха, скалата, морето – и младата жена.“⁴⁴

1. **Пътя на орел във въздуха.** Тук се сблъскваме с чудото на полета. Грациозността и скоростта на полета на орела са пословични.
2. **Пътя на змия върху скала.** Чудото тук е движението на влечугото без помощта на крака, ръце или крила.
3. **Пътя на кораб сред морето.** Възможно е тук думата „кораб“ да е поетично название за риба (вж. също Пс. 104:26) и Агур да се възхищава на навигационното майсторство на морските същества.
4. **Пътя на мъж при девица.** Най-простото обяснение за този израз е свързан с инстинкта за ухажване. Някои обаче поддържат не дотам идилично схващане и свързват израза с прелъстяването на девицата.

30:20 Петото „чудо“, явно добавено за да допълни мярката, е начинът по който **жената прелюбодейка** задоволява своята похот, а после изтрива **устата си** и защитава абсолютната си невинност.

30:21–23 След това са изброени четири нетърпими неща – неща, които хвърлят земята в смут.

1. **Слуга, когато стане цар.** Той става арогантен и надменен, опиянен от новото си положение.
2. **Безумен, когато се насити.** Благополучието му го прави по-безочлив от когато и да било.
3. **Омразна жена, която накрая успява да се омъжи.** Нейният противен характер нормално би ѝ попречил да се омъжи, но по някаква щастлива случайност тя успява да се сдобие със съпруг. Тогава става високомерна и надменна, като се подиграва на онези, които все още не са се омъжили.
4. **Слугиня, която измести господарката си.** Тя не знае как да се държи изис-

кано и благоприлично, а е недоядлана, груба и вулгарна.

30:24 Сега Агур се спира на четири неща, които са **извънредно мъдри** независимо от малките си размери.

30:25 1. Мравките са мънички създания, привидно напълно беззащитни, но въпреки това работят усилено през летните месеци. Повечето от разпространените видове мравки не си събират храна за зимата, защото според енциклопедията „се скупчват една до друга и прекарват зимата, спейки в гнездата си“. Един вид мравки правят изключение и трупат храна в топлия и сух сезон, за да могат да я използват по-късно, когато стане студено. Този текст набляга върху усиления труд на мравките, с който те приготвят **храната си**.

30:26 2. Скокливите мишки (дамани) са слабички и беззащитни, но въпреки това имат мъдростта да търсят закрила по скалите. Пукнатините в скалите осигуряват най-добрата защита. Духовното приложение можем да открием в песента „Вековна Канага, за мен разломена“.

30:27 3. Скакалците нямат видим началник, но редът, в който се строят, е забележителен.

30:28 4. Гушерът, или паякът (НИПБКДж), е малък, но въпреки това успява да влезе **в царските дворци**. Същата способност за проникване на необичайни и високи места виждаме и в живота на много християни. Бог не оставя никакво място без свидетелство за себе си, дори и царските дворци.

30:29–31 Последната поредица е свързана с **четири** примера за великолепно, **величаво** или грациозно движение.

1. Лъвът, царят на **животните**, ходи величествено и невъзмутно.

2. Вторият пример е много несигурен. Може да става дума за наперен **петел** (РИВ), боен кон (СИ) или за хрътка (НИПБКДж). Всички те подхождат на описанието за величественост.

3. Овенът или **козелът**, който крачи пред стадото, е илюстрация на величие.

4. За четвъртия пример също има известно съмнение дали трябва да се чете „цар, срещу когото никой не може да се изправи“ (ПБКДж), „цар между своя народ“ (РИСПБ, СИ) или „**цар, чиято армия е с него**“ (НИПБКДж, РИВ). Във всеки случай идеята е, че царят крачи с царствено величие.

30:32, 33 Главата завършва с два стиха, които изглеждат странно несвързани с онова, за което става дума дотук. Уилям ги перифразира така:

Ако слаб човек в безумието си се е надигнал против Бога или дори е хранил лоши мисли за Него, нека се вслуша в гласа на мъдростта и да сложи ръка на устата си; защото в противен случай със сигурност ще има последици, както има последици при биенето на мляко, при удрянето на нос и при предизвикването на гняв.⁴⁵

VII. Думите на цар Лемуил, на които го научи майка му (31:1–9)

31:1 Нямаме начин да разберем кой е бил **цар Лемуил**. Името му означава „посветен на Бога“ или „принадлежащ на Бога“. Важното е, че той е съхранил за нас мъдрия съвет, който му е дала **майка му**.

31:2 Тук бихме могли да допълним мисълта със следните думи: „**Какво** да ти кажа и какви бисери на мъдростта да ти предам, **сине мой**, когото съм посветила на Господа?“

31:3 Първо е предупреждението за избягване на живот на разгул и похот. В *Коментар на проповедника* се посочва, че „както тогава, така и сега, изкушенията на харема са били проклетие за всички източни царства“.

31:4–8 Второ следва призив за въздържане от прекомерната употреба на **вино** и **спиртни** напитки. Опасността за царете е, че пиенето може да накърни

способността им да отсъдят и да вземат правилни решения. Те могат да **забравят** стандартите на правосъдието, изисквани от закона, и да не защитят правата на потиснатите. Тук е одобрена медицинската употреба на виното като стимулант за умирация и антидепресант за отчаяния. За такива хора може да е добре да пият, за да **забравят** нуждата и **злостраданието си**.

31:9 Царят трябва да бъде отговорен представител на всички, които не могат да се защитят сами и да защитава делото на онези, които са оставени да умрат. Той трябва да говори в защита на **сиромаша** и **немотния**.

VIII. Съвършената жена и майка (31:10–31)

Заключителната част на книгата описва съвършената съпруга. Тя е написана под формата на акростих – всеки стих започва с поредна буква от еврейската азбука. Преводът на Нокс прави опит да възпроизведе тази форма на английски език, като използва двадесет и две от двадесет и шестте букви.

31:10–12 **Добродетелната жена** е способна, прилежна, почтена и добра. Стойността ѝ не може да се сравни дори със скъпоценни бисери. **Мъжът ѝ** може да има пълно доверие в нея, без да се страхува, че може да бъде лишен от почтено придобито изобилие. Целият ѝ стремеж е насочен към това, да му помогне; винаги е готова да му съдейства.

31:13–15 Тя винаги **търси вълна и лен** и се радва да прави от тях дрехи. Когато ходи да пазарува, **тя е като търговските кораби**, които се връщат в пристанището натоварени със стоки **отдалеч**. Виждете я как отива в супермаркета и товари количките с най-изгодните покупки. **Става** преди изгрев, за да приготви **храна за дома си**. Определеното за **слугините** ѝ може да включва не само закуската им, но и задачите им за деня.

31:16–18 Когато чуе, че някоя близка **нива** се продава, тя отива да я види. Вижда, че това е точно нивата, която ѝ трябва, и затова **я купува**, а после грижливо **сади лозе** с парите, които е спечелила. Подготвя се за работата си с голяма енергия и ентузиазъм. Не се страхува от изморителна работа. Тихо и кротко се наслаждава на плодовете на своя труд. След като другите са си легнали, тя често работи до късно **през нощта**.

31:19–22 **Протяга ръцете си към вретеното и пръстите ѝ държат хурката**, т. е. занимава се с предене на вълна и лен. И при всичко това намира време да помогне на **немотните**. Тя щедро разделя богатата си с онези, които не са така състоятелни. Не се страхува от приближаването на зимата, защото килерите ѝ са пълни с топли дрехи. **Прави си завивки и облеклото ѝ е висон и пурпур**.

31:23 **Мъжът ѝ** е знатен в обществото. Той **седи в портите** със **старейшините**. Спокойно може да се отдаде на обществени дела, без да се тревожи за положението в дома си.

31:24–27 Жена му **тъче тъкани и ги продава** на пазара. Тя печели пари и като **доставя пояси на търговците**. Облечена с трудолюбие и достойнство, тя посреща бъдещето с увереност. Напътствието, което дава на семейството си, е уравновесено между **мъдрост и кротка поука**. Следи отблизо делата на домакинството и не си губи времето с незначителни, безплодни дейности.

31:28, 29 **Синовете ѝ** разбират, че тя е изключителна жена, и ѝ го казват. **Мъжът ѝ** също **я хвали** като истински подарък от Бога. Той ѝ казва: „Има **много** добри съпруги на света, **но ти надмина всички!**“

31:30, 31 Тук писателят добавя своето *амин* към онова, което съпругът ѝ токущо ѝ е казал. То е вярно. Една жена може да има **красота**, но да няма разум. Тя може да бъде чаровна, но непрактична.

Но жена, която се бои от ГОСПОДА, като описаната по-горе, е от най-добрите. Нека я почитат заради усърдието и благородния ѝ характер. Когато старейшините на града се срещнат, нека я хвалят за изключителните ѝ постижения.

Забележително и съвсем уместно е, че

книгата Притчи завършва с такива много положителни думи за жените. В тази книга се открояват три жени: олицетворението на *Мъдростта*, която кани желаещите да се поучат на угощението си, неморалната или *чуждата* жена, и последно – *добродетелната жена*.

Крайни бележки

¹ (Въведение) Quoted by D. L. Moody in *Notes from My Bible*, p. 81.

² (Въведение) Арнот използва това като заглавие на своя коментар върху Притчи (вж. библиографията).

³ (1:8) Henry Bosch, ed., *Our Daily Bread*.

⁴ (1:19) Еврейската дума за мъдрост (*хокма*) е съществително от женски род, затова е съвсем естествено тази добродетел да бъде персонифицирана като жена.

⁵ (1:25) Donald Grey Barnhouse, *Words Fitly Spoken*, p. 239.

⁶ (3:2) Jay Adams, *Competent to Counsel*, p. 125.

⁷ (5:18) Michael Griffiths, *Take My Life*, p. 117.

⁸ (5:22) Adams, *Counsel*, p. 145.

⁹ (6:16) Derek Kidner, *The Proverbs: An Introduction and Commentary*, p.73. Вж. подобни форми в 30:15, 18.

¹⁰ (6:17) J. Oswald Sanders, *On To Maturity*, p. 63.

¹¹ (6:28) Griffiths, *Life*, p. 116.

¹² (7:2) *International Standard Bible Encyclopedia*, I:209.

¹³ (9:18) Френският текст гласи: *Plaisir d'amour ne dure qu'une nuit*; Chagrin d'amour dure toute la vie.

¹⁴ (10:24) C. S. Lewis, *Weight of Glory*, ed. by Walter Hooper, p. 13.

¹⁵ (10:28) G. S. Bowes, quoted in *Our Daily Bread*.

¹⁶ (13:4) Bosch, ed., *Daily Bread*,

¹⁷ (13:5) J. Alien Blair, further documentation unavailable.

¹⁸ (13:7) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, p. 203.

¹⁹ (13:10) C. S. Lewis, *Christianity*, pp. 110, 111.

²⁰ (13:24) Benjamin Spock, taken from the Tampa Tribune, Tampa, FL, January 22, 1974.

²¹ (14:2) Kidner, *Proverbs*, p. 106.

²² (14:30) Paul Adolph, „God in Medical Practice,“ in *The Evidence of God in an Expanding Universe* by John Clover Monsma, pagination unavailable.

²³ (15:1) Charles Haddon Spurgeon, quoted by A. Naismith in *1200 More Notes, Quotes and Anecdotes*, p. 239.

²⁴ (16:3) J. Allen Blair, further documentation unavailable.

²⁵ (16:24) Watchman Nee, *Do All to the Glory of God*, p. 55.

²⁶ (16:32) Henry Durbanville, *Winsome Christianity*, p. 41.

²⁷ (17:17) Moody, *Notes*, p. 83.

²⁸ (17:22) Paul Brock, *Reader's Digest*, September, 1974.

²⁹ (17:22) Blake Clark, *Reader's Digest*, May, 1972.

³⁰ (18:9) Griffiths, *Life*, p. 53.

³¹ (18:14) Adolph, „God in Medical Practice,“ pagination unavailable.

³² (18:24) Morgan, *Searchlights*, p. 204.

³³ (19:17) Henry Bosch, ed., *Our Daily Bread*.

³⁴ (22:6) Quoted in *A Treasury of Illustrations*, NY: Fleming Revell Co., 1904, pp. 11-12.

- ³⁵ (22:6) Adams, *Counsel*, p. 158.
- ³⁶ (22:15) Matthew Henry *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, III:919.
- ³⁷ (25:16) Larry Christenson, *The Christian Family*, p. 58.
- ³⁸ (25:20) Keith Weston, *Living in the Light*, p. 122.
- ³⁹ (25:21, 22) Sarah Anne Jepson, „Preparing Tables of Forgiveness,“ *Good News Broadcaster*, June 1975, p.13.
- ⁴⁰ (26:20, 21) *Atlanta Journal*, further documentation unavailable.
- ⁴¹ (27:20) Arthur G. Gish, *Beyond the Rat Race*, p. 91.
- ⁴² (29:11) Adams, *Counsel*, p. 221.
- ⁴³ (30:15, 16) F. W. Grant, *The Numerical Bible*, I:15.
- ⁴⁴ (30:18, 19) Kidner, *Proverbs*, p. 180.
- ⁴⁵ (30:32, 33) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, p. 437.

Библиография

- Annot, William. *Laws from Heaven for Life on Earth*. London: James Nisbet & Co., n.d.
- Bridges, Charles. *A Commentary on Proverbs*. Reprint. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1983.
- Delitzsch, Franz. „Proverbs.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 16, 17. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Harris, R. Laird. „Proverbs.“ In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Henry, Matthew. „Proverbs.“ In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. 3. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n.d.
- Ironside, H. A. *Notes on the Book of Proverbs*. Neptune, N.J.: Loizeaux Brothers, 1964.
- Jensen, Irving L. *Proverbs*. Everyman's Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1982.
- Kidner, Derek. *The Proverbs: An Introduction and Commentary*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1964.
- MacDonald, William. *Listen, My Son*. Kansas City, KS: Walterick Publishers, 1965.
- Plumptre, E. H. „Proverbs.“ In *Commentary on the Holy Bible* (Speaker's Commentary). London: John Murray, 1873.
- Spence, H.D.M., and Joseph S. Exell, eds. „Proverbs.“ In *The Pulpit Commentary*, Vol. 9. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1909.
- Weston, Keith. *Living in the Light*. Bromley, Kent, England: STL Books, 1983.

ЕКЛИСИАСТ

„Не познавам нищо по-прекрасно като страстно изследване на човешката болка и удоволствие, като оценка на провала и успеха, като благородна тъга; не познавам поезия, по-неукротима в своя стремеж към духовно просветление.“

Е. К. Стедман

Въведение

I. Уникално място в канона

Еклисиаст е една от книгите на Библията, чиято *уникалност* никога не е била поставяна под въпрос, макар и почти всичко останало по отношение на нея *е било подлагано* на многобройни съмнения (напр. нейното авторство, датиране, тема, теология).

Причината, поради която тази книга сякаш изглежда в разрез с останалата част от Божието Слово, е че тя представя чисто човешките разсъждения „под слънцето“. Този израз, *под слънцето*, представлява най-важният ключ за разбирането на Еклисиаст. Фактът, че той се среща 29 пъти, е показател за общата гледна точка на автора. Неговото търсене е ограничено само до тази земя. Той преобръща света, за да разреши загадката на живота. И в цялото си търсене той се обляга на собствения си ум, без помощта на Бога.

Ако при изследването на книгата читателят не помни постоянно този израз – *под слънцето* – той ще се изправи пред огромни трудности. Ще му се струва, че тя противоречи на останалите Писания, че излага странни доктрини, че защитава, меко казано, съмнителен морал.

Но ако помним, че Еклисиаст е обобщение на човешката, а не на божествената мъдрост, ще разберем защо, докато част от заключенията в нея са верни,

други са само частично верни, а трети изобщо не са верни.

Нека разгледаме някои илюстрации. Еклисиаст 12:1 е истинен и надежден съвет към младите хора от всички времена: те трябва да помнят своя Създател в дните на младостта си. Ст. 4 от първа глава е само частично верен; действително *е вярно*, че след едно поколение следва друго, но *не е вярно*, че земята стои вечно (вж. Пс. 102:25–26 и 2 Петр. 3:7, 10). А следните твърдения, разгледани сами по себе си, *изобщо не са верни*: „Няма нищо по-добро за човека, освен да яде и да пие, и да оставя душата си да вижда доброто от труда му“ (2:24); „Човекът няма никакво предимство пред животните“ (3:19); и „Мъртвите не знаят нищо“ (9:5).

Ако обаче няхахме никакво откровение от Бога, вероятно и ние бихме стигнали до същите заключения.

Еклисиаст и боговдъхновението

Когато казваме, че някои от заключенията в книгата, направени „под слънцето“, са само частично верни, а други изобщо не са верни, какво означава това за боговдъхновението на Еклисиаст? Отговорът е, че този факт ни най-малко не засяга въпроса за боговдъхновението.

Книгата е част от боговдъхновеното Божие Слово. Тя е вдъхновена от Бога в смисъл, че Господ е определил тази книга да бъде включена в канона на Писанието. Ние смятаме, че Еклисиаст е дословно и напълно вдъхновена от Бога, както и ос-

таналата част от Библията. (Вж. Въведение в Стария Завет, том 1, стр. 20)

Но боговдъхновените книги на Библията понякога съдържат твърдения на Сатана или на хора, които не са верни. В Битие 3:4 например Сатана казва на Ева, че тя няма да умре, ако яде от плода на дървото, което е сред градината. Това е лъжа, но тя е цитирана в Писанията, за да ни научи, че дяволът е бил лъжец от самото начало. Или, както отбелязва д-р Чафър:

Боговдъхновението записва лъжите на Сатана (или на хората), но не ги оправдава и не ги одобрява. То съхранява точния запис на казаното – било то добро или лошо.¹

Неправилно прилагане на книгата Еклисиаст

Именно поради причината, че представя човешките заключения „под слънцето“, Еклисиаст е една от любимите книги на скептиците и на лъжливите култове. Те я цитират с огромен ентузиазъм, за да докажат своите неверни или еретични доктрини, особено доктрини, свързани със смъртта и отвъдното. Например, използват стихове от тази книга в подкрепа на идеята, че след смъртта човешката душа спи, а безбожните престават да съществуват. Изваждат стихове от контекста, за да отречат безсмъртието на душата и доктрината за вечното наказание.

Но те никога не вкарват ключа в ключалката. Никога не казват на жертвите си, че Еклисиаст изразява човешката мъдрост под слънцето и следователно не е валиден източник на текстове за доказване на доктрини на християнската вяра.

II. Авторство

До XVII в. повечето юдеи и християни са вярвали, че Соломон е написал книгата Еклисиаст. Един век по-рано консерва-

тивният като цяло Мартин Лутер отрича авторството на Соломон, но той е изключение.

За някои ще бъде изненадващо да научат, че днес повечето библейски изследователи, дори и консервативните, смятат, че книгата не е написана от Соломон, а е представена в стила на Соломон – не като измама, а като литературен похват.

Проблемът с авторството на Соломон

Главният аргумент за отхвърляне на традиционната представа за авторството на цар Соломон е *лингвистичен*. Това означава, че според много експерти книгата съдържа думи и граматически конструкции, които са се появили едва по времето на Вавилонския плен или по-късно.

Повечето протестанти смятат идеята, че някой би могъл да сложи думи в устата на Соломон, за неприемлив литературен похват, граничещ с фалшификация.

Аргументите „за“ и „против“ са дълги и сложни и тук не можем да навлезем в тях. Достатъчно е да отбележим, че никое от възраженията, повдигнати против авторството на Соломон, не е необоримо. Отговорни изследователи, като например Глийсън Арчър, посочват, че идеята, че Соломон е написал тази книга, е все още напълно реална възможност.²

Аргументи за авторството на Соломон

Тъй като традиционният възглед за авторството на Еклисиаст никога не е бил наистина оборен – без значение колко непопулярен е понастоящем – ние смятаме за най-благоуразумно да поддържаме, че авторът на Еклисиаст е Соломон.

Косвените белези, че Соломон е написал тази книга, са свързани с думите в 1:1, 12, че авторът ѝ е „син на Давид, цар в Ерусалим“. Макар че думата „син“

може да се отнася и за потомък от по-късно поколение, тези изрази, комбинирани с преките признаци, които много точно съответстват на известните факти от биографията на Соломон, имат голяма тежест.

Мнозина използват факта, че писателят казва: „аз ... бях цар...“, като доказателство, че когато е писал книгата, той вече не е бил цар. Поради това, твърдят те, това не би могъл да бъде Соломон, защото той е бил цар до края на живота си. Това обаче не непременно е правилен извод. Тъй като той е писал в напредналата си възраст, е напълно възможно просто да говори за далечното си минало именно по този начин.

Преките исторически свидетелства в Еклисиаст много точно подхождат именно на Соломон и на никой друг.

Соломон е бил цар в Ерусалим, който: (1) е известен с огромната си *мъдрост* (1:16); (2) е притежавал огромно *богатство* (2:8); (3) не си е отказвал никакво *удоволствие* (2:3); (4) е имал много *слуги* (2:7) и (5) е бил прочут с *грандиозните си строителни и благоустройствени проекти* (2:4–6).

*Еврейската традиция*³ приписва Еклисиаст на Соломон и в продължение на много векове християнските учени са били нейни поддръжници, което се променя едва напоследък.

Това, заедно с факта, че лингвистичните аргументи, с които се отхвърля авторството на Соломон, са били сериозно оспорвани от специалисти по еврейски език, ни кара да предпочетем традиционното юдео-християнско становище за авторството.

Ш. Датиране

Ако приемем, че цар Соломон е човешкият автор, то книгата е написана около 930 г. пр. Хр., при положение, че той е писал в напреднала възраст, когато е бил разочарован от своя егоистичен живот.

Ако отхвърлим Соломон като „Проповедника“ (*Кохелет*), тогава „възможният период на написването на книгата обхваща повече от хиляда години“.⁴

В съответствие с характеризирането на езика на книгата от страна на много изследователи като „късен“ еврейски (въпреки че Арчър го нарича „уникален“), времето на написването на Еклисиаст се определя на *късния период на епохата след Вавилонския плен* (ок. 350–250 г. пр. Хр.). Някои протестантски изследователи предпочитат непосредствено предходния *късноперсийски период* (ок. 450–350 г. пр. Хр.).

Най-късната възможна дата за Еклисиаст е 250–200 г. пр. Хр., тъй като апокрифната книга *Екклесиастикус* (ок. 190 г. пр. Хр.) съвсем ясно използва Еклисиаст, а ръкописите от Мъртво море (късно през II в. пр. Хр.) също съдържат фрагменти от Еклисиаст.

IV. Исторически фон и теми

Приемането на Соломон за автор на Еклисиаст ни дава основа, на която ще ни бъде много по-лесно да проследим историческия фон и темите на книгата с известна сигурност.

Търсенето на Соломон

В един момент от своя живот Соломон решава да открие истинския смисъл на човешкото съществуване. Той е решен да открие истински щастливия живот. Богато надарен с мъдрост и подкрепен от голямо богатство (3 Царе 10:14–25; 2 Лет. 9:22–24), цар Соломон смята, че ако изобщо някой може да намери трайно удовлетворение, то това е именно той.

Но търсенето на Соломон има едно самоналожено ограничение. Той смята да го извърши сам, със свои сили. Надява се, че неговият собствен интелект ще му даде възможността да открие пълнотата на живота, без да прибегва към божественото откровение. Това ще бъде чисто

човешко търсене, независимо от божествената мъдрост. Соломон смята да търси най-голямото щастие в живота „под слънцето“.

Откритията на Соломон

Соломоновото търсене на смисъл завършва с мрачното заключение, че животът е „суета и гонене на вятър“ (1:14). Доколкото му се удава да установи, животът под слънцето просто не си струва усилията. Той не успява да открие смисъл или трайно удовлетворение. Въпреки всичките си богатства и мъдрост Соломон не успява да открие истинското щастие.

И разбира се, заключението му е правилно. Ако човек никога не се издигне над слънцето, животът е безполезно упражнение. Той е безмислен. Дори ако се събере всичко, което светът може да предложи, то не може да задоволи човешкото сърце. Паскал е казал: „В човешкото сърце има вакуум, който само Бог може да запълни.“ А Августин отбелязва: „Ти си ни направил за Себе Си, о, Господи, и сърцето ни няма да намери покой, докато не се успокои във Теб.“

Опитът на Соломон илюстрира истината в думите на Господ Исус: „Всеки, който пие от тази вода, пак ще ожадне“ (Йоан 4:13). Водата на този свят не може да осигури трайно удовлетворение.

Търсенето на Соломон на истинската същност на живота е само временен етап, една глава от неговата биография. Ние не знаем на каква възраст е бил той, когато е предприел това философско търсене на истината, но когато пише своя дневник за него, явно вече е доста възрастен (1:12; 11:9). В крайна сметка Соломон успява да погледне и над слънцето; това се вижда от факта, че той автор на основната част от три книги от Библията. Грехът и моралният провал, които помрачават последните години

от неговия живот, ни напомнят в колко тежко отстъпление може да изпадне един вярващ човек, и колко несъвършени са дори и най-блестящите предобрази³ на Господ Исус.

Соломон и Бог

Очевидно е, че Соломон е вярвал в Бога, дори по времето, когато е търсил пълноценното удовлетворение. В Екклисиаст той споменава Името Му не по-малко от 40 пъти. Но това не означава, че по това време той е бил посветен вярващ. Думата за „Бог“, която Соломон използва навсякъде в книгата, е *Елохим*, името, което разкрива Бога като Могъщия Създател. Нито веднъж той не нарича Бога *Йахве* (ГОСПОД), Богът, който встъпва в завет с човека.

Това е много важно наблюдение. Човекът под слънцето може да знае, че има Бог. Павел ни напомня за това в Римляни 1:20:

Понеже от създаването на света това, което е невидимо у Него – вечната Му сила и божественост – се вижда ясно, разбираемо от творенията, така че те са без извинение.

Съществуването на Бога е видно от творението. Атеизмът е белег не за мъдрост, а за умишлена слепота. Соломон, най-мъдрият човек, който някога е живял, търсейки да напира истината със собствения си разум, признава факта на съществуването на Върховно Същество.

Но докато всеки човек би могъл да знае, че съществува Бог (*Елохим*), който е създал всички неща, Бог като *Йахве* може да бъде познат само чрез специално откровение. Затова постоянното споменаване на Бога (*Елохим*) не бива да се отъждествява със спасителната вяра. Всичко, което то доказва е, че творението свидетелства за съществуването на Бога и че хората, които го отричат, са безумни (Пс. 14:1; 53:1).

Необходимостта от Еклисиаст

Неизбежно е да си зададем въпроса: „Защо Бог е наредил в Библията да бъде включена книга, която не се издига над слънцето?“

Преди всичко книгата е включена, за да не трябва никой да преминава наново през разочарованния опит на Соломон, който търси удовлетворението там, където не може да се намери.

Естественият човек инстинктивно си мисли, че може да постигне щастие чрез притежания, удоволствия или пътувания от една страна, или чрез наркотици, алкохол и секс от друга страна. Но посланието на тази книга е, че един, който е бил по-мъдър и по-богат, отколкото който и да било от нас би могъл да стане някога в този живот, вече е опитал и се е провалил. Така ние можем да си спестим всички разходи, мъки, неудовлетворение и разочарования, като погледнем над слънцето към Онзи, който единствен може да ни задоволи – Господ Исус Христос.

Но тази уникална книга има и допълнителна стойност за онези, които все още не са готови да приемат евангелие-

то. Д-р У. Т. Дейвисън изразява това по следния начин:

Не е необходимо да посочваме надълго и нашироко контраста между Еклисиаст и Евангелието на Христос. Може би има известна нужда да изтъкнем факта, че появата на новото Евангелие не е направила безмислена или безполезна литературата на мъдростта от по-ранната епоха. Тя е вършила своята работа на своето си време и продължава да има още работа за вършене. В живота на всеки човек има моменти, в които той не е готов да седне в краката на Исус, и в които за него е по-добре да отиде в училището на Кохелет. Сърцето трябва да се изпразни, преди да може да бъде напълнено с истината. Съвременният проповедник често трябва да преподава урока, който още не е остарял, и никога няма да остарее: „Бой се от Бога и пази заповедите Му, защото това е всичко за човека.“ Той трябва да дойде при Христос, за да се научи как да прави това ефективно и да научи следващите уроци, за които настоящият само подготвя пътя.⁶

Схема на изложението

I. Пролог: всичко е суета под слънцето (1:1–11)

II. Всичко е суета (1:12–6:12)

A. Суетата на интелектуалните търсения (1:12–18)

B. Суетата на удоволствието, престижа и охолството (гл. 2)

B. Суетата на цикъла на живота и смъртта (гл. 3)

Г. Суетата на неравенствата в живота (гл. 4)

Д. Суетата на масовата религия и политика (5:1–9)

E. Суетата на нетрайните богатства (5:10–6:12)

III. Съвети за живота под слънцето (7:1–12:8)

A. Доброто и по-доброто под слънцето (гл. 7)

B. Мъдростта под слънцето (гл. 8)

B. Наслаждението на живота под слънцето (гл. 9)

Г. Мъдрият и безумният под слънцето (гл. 10)

Д. Разпространението на доброто под слънцето (11:1–12:8)

IV. Епилог: най-доброто под слънцето (12:9–14)

Коментар

I. Пролог: всичко е суета под слънцето (1:1–11)

1:1 Авторът се представя като **проповедника, сина на Давид, цар в Ерусалим**. Използваната тук дума „проповедник“ е много интересна. Еврейският ѝ еквивалент е *кохелет* и означава човек, който призовава някого за нещо или свиква събрание. Гръцката дума е *еклесиастес* и означава човек, който събира събрание. Това е довело до различни преводи на думата, като напр. „говорител, представител, проповедник и т. н.“

Проповедникът е син на Давид. Макар че *син* би могло да означава и внук или още по-късен потомък, първото значение вероятно е най-уместното. Соломон е единственият наследник на Давид, който е цар над Израил в *Ерусалим* (ст. 12). Всички останали са царе над Юда. Членовете на други династии, които царуват над Израил, използват като своя столица Сихем (3 Царе 12:25) или Самария (3 Царе 16:24), но не и Ерусалим.

1:2 Соломон незабавно стига до същността на въпроса; не се налага да чакаме до последната глава. Резултатът от цялото му изследване е, че под слънцето **всичко е суета**. Животът е преходен, мимолетен, безполезен, празен и безплоден. Той няма смисъл. Нищо на земята не може да предложи истинска цел на съществуването.

Вярно ли е това? Да, напълно! Ако този живот е всичко, ако смърттапуска финалната завеса на човешкото съществуване, тогава животът не е нищо друго освен пара – неуловим и мимолетен.

Апостол Павел ни напомня, че цялото творение е било подчинено на суета или безмислие вследствие на влизането на греха в него (Римл. 8:20). Не е без значение и фактът, че първите родители нари-

чат своя втори син Авел, което означава „суета“ или „пара“. Соломон е прав. **Всичко е суета** под слънцето.

1:3 Животът на крехкия човек е изпълнен с **труд** и дейности, но докъде го довеждат те в крайна сметка? Човекът сякаш върти мелница – изтощително кръгово движение без никакъв напредък. Питаш го защо работи и той ти отговаря: „За да печеля пари, разбира се.“ А защо иска пари? За да си купи храна. А защо му е храна? За да поддържа силите си. Добре, но защо му е сила? Сила му е необходима, за да може да работи. И така, той отново е там, откъдето е тръгнал. Работи, за да получи пари да си купи храна, с която да възстанови силите си, за да може да работи, за да получи пари да си купи храна, с която да възстанови силите си и т. н., до безкрайност. Както отбелязва Хенри Торо, той живее живот на тихо отчаяние.

Един християнин видял на автобусната спирка една жена, която плачела, и я попитал дали би могъл да ѝ помогне с нещо. „Ах“, отвърнала тя, „просто съм изтощена и отегчена. Съпругът ми работи много, но не печели, колкото искам аз. Затова и аз започнах работа. Ставам рано всяка сутрин, приготвям закуска за четирите ни деца, опаковам им обяд и хващам автобуса за работа. После се връщам вкъщи за още малко блъскане, няколко часа сън и на другия ден е пак същото. Мисля, че просто ми втръсна тази безкрайна баналност.“

Х. Л. Менкен казва:

Най-същественният факт за човешкото съществуване е не че то е трагедия, а че е отегчително – не че в него преобладава болката, а че е лишено от каквото и да било смисъл.⁷

1:4 Преходността на човека е в ярък контраст с привидната неизменност на

околната природа. Поколение след поколение се сменят с неумолимо постоянство. Такъв е животът под слънцето.

Всеки мечтае да бъде вечен,
Но колко скоро тъкмо той се превръща
в липсващото лице!¹⁸

Уил. Х. Хатън

Ако не познавахме божественото откровение, бихме могли да си помислим, че настоящата **земя** ще продължи да съществува **вечно**. До този извод стига и Соломон. Но Петър ни казва, че земята и делата по нея ще изгорят в идещия Господен Ден (2 Петр. 3:10).

1:5 Природата се движи в непрестанен, неумолим цикъл. **Слънцето** например **изгрява** от изток, обикаля небесата, за да залезе на запад, а после **бърза** към другата страна на света, за да изгрее отново от изток. Този привидно безкраен цикъл, век след век, кара човека да си даде сметка, че не е нищо повече от преминаваща сянка.

Ако някой се изкушава да обвини Соломон, че допуска груба научна грешка, като казва, че слънцето се движи, когато всъщност земята се движи спрямо слънцето, съветваме го да задържи огъня. Соломон просто се изразява образно. Слънцето *изглежда*, сякаш изгрява и залязва. Дори и учените постоянно използват такива изрази и те са така лесно разбираеми, че не изискват никакво обяснение.

1:6 Соломон продължава мисълта си в ст. 6. Посоките на **вятъра** се сменят също така еднообразно катко годишните времена. През зимата северните ветрове духат над Израил към Негев, разположената на **юг** пустиня. Когато дойде лятото, южните ветрове носят топлина в своя полет на север. С почти отегчителна монотонност те следват **кръгообразните си пътища**, а после, с пълно безразличие към света на хората, напускат сцената.

1:7 Не само земята, слънцето и вятърът, но и водата следва своята монотонна програма в течение на вековете. **Всички реки отиват в морето**, но никога не настъпва момент, в който океанът да прелее, защото слънцето изпарява огромни количества вода. Когато въздухът се охлади, парата кондензира и образува облаци. На свой ред облациите кръстосват небесата и изливат водата над земята под формата на дъжд, сняг или градушка. Реките се пълнят с вода и я отнасят обратно в океана. Непрестанната активност на природата напомня на човека за неговия неспирен труд. Може би Кристоферсън е имал предвид този стих, когато е писал: „Аз съм само река, която неспирно тече, но никога не стигна до морето.“

1:8 Животът, ако е наистина ограничен само до тази земя, е пълен с досада. Човешкият език е недостатъчен да изрази еднообразието, отегчението и безполезнаостта на всичко това. Човек никога **не се насища**. Независимо колко много неща вижда, той иска още. И ушите му никога не достигат момент, в който вече да не искат да чуят нещо ново. Той непрестанно пътува и трескаво търси нови усещания, нови гледки, нови звуци. Обхванат е от онова, което един американски социолог нарича „фундаментален копнеж за нови преживявания“. Но се връща незадоволен и изтощен. Човекът е така устроен, че целият свят не може да донесе трайно щастие на сърцето му. Това обаче не означава, че е положението е безнадеждно. Всичко, от което се нуждае, е да се издигне над слънцето и да отиде при Онзи, който „насища жадната душа и изпълва гладната душа с добрини“ (Пс. 107:9).

Мимолетна е светската радост –
самата суета.

Празен ослепителният блясък,
празни купища злата.

Празни слава и разкош,
 празна и човешка мощ.
 Само Ти можеш да дадеш
 задоволство на душата.
 Няма никой като Теб, Господи Исусе,
 на земята.
 Да, за жадната душа
 няма като Теб в света.⁹

неизвестен автор

1:9 Друг момент в разочарованието на Соломон е откритието, че няма **нищо ново под слънцето**. Историята постоянно се повтаря. Той копнее за нова тръпка, но не след дълго разбира, че всичко в някакъв смисъл е провал и разочарование.

1:10 Вярно ли е, че няма нищо наистина **ново**? Да, в известен смисъл. Дори и най-модерните открития са приложения на принципи, които са били заложени в творението от самото начало. Много от прехвалените постижения на човека имат своите съответствия в природата. Птиците например са летели много преди човекът да успее да полети. Дори космическите пътувания не са нещо ново. Енох и Илия са били пренесени през космоса, без дори да е трябвало да си носят запаси от кислород! Така че онези, които прекарват живота си в търсене на новости, са осъдени на разочарование. **То вече е станало в древни времена, дълго преди да се родим.**

1:11 Друг горчив хап, който човек трябва да преглътне, е скоростта, с която забравя и бива забравен. Дълготрайната известност е мираж. Много от нас изпитват огромна трудност да си спомнят имената на пращадците и прабабите си. А може би още по-малко могат да посочат имената на последните четирима вице-президенти. В нашето самонадеяние ние си мислим, че светът не може да мине без нас. Обаче умираме и много скоро биваме забравени, а животът на планетата си продължава както обикновено.

II. Всичко е суета (1:12–6:12)

A. Суетата на интелектуалните търсения (1:12–18)

1:12 Толкова за заключенията на Соломон. Сега той се заема за ни преразкаже пътешествието, което е направил в търсенето на *summum bonum* – най-висшето благо в живота. Той ни припомня, че е бил **цар над Израил в Ерусалим** – с цялото богатство, обществено положение и способности, които това предполага.

Когато Соломон казва **Аз ... бях цар**, той няма предвид, че царуването му вече е приключило. Той е бил **цар** и все още е такъв (ст. 1).

1:13 Тук Соломон започва своето търсене на щастие **под небето**. Първо той решава да поеме пътя на интелектуалното усъвършенстване. Мисли си, че би могъл да бъде щастлив, ако просто успее да натрупа достатъчно знание. Затова съсредоточва силите си в това, да получи възможно най-всестранното образование. Посвещава се на изследвания и търсения, синтез и анализ, индукция и дедукция. Но скоро остава разочарован от учението като самоцел. Той казва, че това е неблагоприятна работа, с която **Бог** е оставил хората да се занимават – да следват дълбокия си вътрешен подтик да открият смисъла на живота.

Малкълм Магъридж, един мъдър човек от нашето съвремие, стига до подобни заключения:

Образованието, големият идол и измама на вековете, има претенциите, че ни подготвя за живота и се предписва като универсално лекарство за всичко – от малолетната престъпност до старческото оглупяване. В повечето случаи то само води до нарастване на глупостта, напompване на надменността, засилване на лековерието и оставя подложените на него на милостта на промивачите на мозъци,

имащи на свое разположение печатните машини, радиото и телевизията.¹⁰

Наскоро някой беше надраскал с дебели черни букви на стената на една университетска библиотека следния изразителен надпис: АПАТИЯТА ВЛАДЕЕ. Някой е разбрал онова, което Соломон е научил векове по-рано – че образованието е не сигурен път към удовлетворението, а ако е самоцел, може да бъде истинска досада.

Това *не* означава, че интелектуалните занимания не могат да имат важна роля в живота. Те имат своето място, но това място е при краката на Исус. Те не бива да бъдат самоцел, а средство за Негова прослава.

Споменаването на **Бог** в този стих не бива да се отъждествява с дълбока лична вяра. Името на *Бога* тук е, както го нарича У. Дж. Ердман, Неговото естествено име – *Елохим*.¹¹ Както споменахме във въведението, това име Го разкрива като Всемогъщия Творец на вселената. Но никъде в тази книга Соломон не Го нарича Йахве – Бога на завета, който показва изкупителна благодат към онези, които полагат упованието си в Него.

1:14 Няма никакво съмнение, че Соломон е получил най-доброто образование, достъпно по това време в Израил. Това е очевидно от неговото твърдение, че е **видял** всичко, което **се върши под слънцето**. Това означава, че се е запознал в подробности с науките, философията, историята, изящните изкуства, социалните науки, литературата, религията, психологията, етиката, езиците, и други области на човешкото познание.

Но нито дългата поредица от научни степени и титли пред името му, нито цяла стая, облепена с дипломи, не му дава онова, което търси. Точно обратното, той стига до извода, че всичко това е **гонене на** нещо толкова неуловимо като **вятъра**.

1:15 С разочарование той открива, че наученото от книгите не решава загадките на живота. **Има криви** неща, които **не могат да се изправят** и липсващи неща, които **не могат да се броят**. Робърт Латурин отбелязва:

Животът е пълен с парадокси и аномалии, които не могат да се обяснят; и обратно, в него липсват толкова много неща, които биха му дали смисъл и ценност.¹²

Човекът може да лети до Луната, но полетът на пчелата противоречи на всички познати закони на аеродинамиката. Учените са проникнали в тайните на атома, но не могат да овладеят мълнията или да съхранят енергията ѝ. Болести като детския паралич и туберколозата са под контрол, но обикновената настинка си остава неовладяна.

1:16 След като е придобил всичките си академични лаври, Соломон си прави лична равностетка. Той може да се похвали, че има **повече мъдрост от всички, които са владели преди него в Ерусалим** (3 Царе 4:29–31; 2 Лет. 1:12). Умът му е погълнал огромни запаси от знание. Освен това притежава и **мъдрост** – знае как да прилага **знанието** си в практическите, ежедневни житейски дела, да произнася разумни присъди и да се отнася благоразумно с другите.

1:17 Соломон си припомня как е насочил усилията си към това, от една страна да придобие **мъдрост**, а от друга да опознае **лудостта и безумието**. С други думи, той е изследвал двете крайности на човешкото поведение, за да види дали истинският смисъл на човешкия живот не се крие в някоя от тях или и в двете. Преминал е през целия диапазон на житейските преживявания, но печалният му извод е, че всичко **това е гонене на вятър**.

Векове по-късно един младеж на име

Хенри Мартин с голямо усърдие преследвал и постигнал най-високите отличия на университета в Кеймбридж. В мига на своя академичен триумф обаче той заявил: „Много се изненадах да открия, че съм уловил сянка.“ Това е частът на благословената загуба на илюзиите, защото, както отбелязва Дж. У. Джоует: „Сега очите му се издигнаха далеч над университетските награди към вседостатъчната награда на горното призвание от Бога в Христос Иисус, нашия Господ.“

1:18 Ако интелектуализмът беше ключът към живота, тогава университетите щяха да бъдат люлки на мира и задоволството. Те обаче не са. По-скоро приличат на врящи от вълнение и смут казани. Старата, изтъркана карикатура на студент, който е увил главата си с огромен пешкир и преглъща аспирин с големи чаши кафе, много точно съответства на заключението на Соломон в ст. 18:

Защото в многото мъдрост има много тъга, и който умножава знание, умножава печал.

С други думи: „Колкото по-мъдър ставаш, толкова повече тревоги имаш; колкото повече знаеш, толкова повече те боли.“ В този смисъл има известна истина в пословиците: „Блажени невежите“ и „Онова, което не знаеш, не може да те нарани.“

Б. Суетата на удоволствието, престижа и охолството (гл. 2)

2:1 След като не е успял да намери удовлетворение в интелектуалните си търсения, сега Соломон се впуска в преследване на удоволствия. *Изглежда логично, че човек ще бъде щастлив, ако може да се наслаждава на достатъчно удоволствия*, мисли си той. Удоволствие по дефиниция означава приятните усещания, произтичащи от задоволяването на личните желания. И така, той решава да го преживее, да се опита да достигне всич-

ки сетивни наслади, които човек може да изпита. Ще изпие чашата на веселието до дъно и тогава най-послед сърцето му няма да иска повече.

Но търсенето завършва с провал. Соломон стига до извода, че удоволствията под слънцето са **суета**. Следните стихове отразяват разочарованието му:

Опитах спуканата щерна, Господи,
но ах, водата ѝ изтича.

Превих се глътка да отпия,
но нямаше дори това.

Горчиво почнах да ридая –
а тя ми се изсмя.¹³

Б. Е.

Означава ли това, че Бог не иска Неговите хора да изпитват удоволствие? Ни най-малко! Всъщност истината е точно обратната. Бог иска тези, които Му принадлежат, да имат добър живот. Но Той иска ние да осъзнаем, че този свят не може да ни осигури истинско удоволствие. То може да се намери само над слънцето. В Неговото „присъствие има пълнота от радости“; отъдно на Него – „веселия навеки“ (Пс. 16:11). В този смисъл Бог е най-големият хедонист или любител на удоволствията!

Голямата лъжа, разпространявана от киното, телевизията и рекламните медии, е, че човек може да си направи свой собствен рай тук долу без Бога. Но Соломон разбира, че всичко, което този свят може да предложи, са помийни шахти или варели, докато Бог предлага извора на живота.

2:2 Когато си спомня за целия празен **смях**, той вижда, че е **лудост**, и всичкото приятно прекарано време всъщност не е донесло нищо. И действително е така. Зад смеха се крие скръб и оези, които се опитват да забавляват другите, често сами имат огромна нужда от помощ.

В своята книга *Тайната на щастието* Били Грѐм разказва за един емоционал-

но разстроен човек, който потърсил помощ от психиатър. Човекът страдал от дълбока депресия. Опитвал разни неща, но нищо не му помагало. Още сутрин се събуждал потиснат и мрачен, а в хода на деня състоянието му се влошавало още повече. Вече бил отчаян. Не можел да продължава повече така. Преди да си излезе от кабинета, психиатърът му споменал за някакво представление в един от местните театри. В него участвал един италиански клоун, който карал публиката да се залива от смях всяка вечер. Докторът препоръчал на пациента си да отиде на представлението и му казал, че ще бъде превъзходна терапия да се посмее няколко часа и да забрави проблемите си. Просто да отиде и да гледа италианския клоун! С гузно изражение пациентът измърморил: „Аз съм този клоун.“ Той също можел да каже **за смеха: Лудост е! – и за веселието: Какво постига то?**

Колко често в живота ни се случва да гледаме другите хора отстрани и да си мислим, че те нямат проблеми, трудности или нужди. Но това е илюзия, както е илюстрирано от стихотворението на Е. А. Робинсън „Ричард Кори“:

Когато Ричард Кори вървеше из града,
се спирахме със удивление
да го погледнем.

Той беше благородник от главата
до пета,
облечен стилно, царствено висок
и бледен.

И беше винаги любезно съдържан,
и винаги човечен, като разговаря.
Сърдечно казваше „Добрутро!“,
с достойнство крачеше по тротоара.

А беше и богат, да, по-богат от царя,
без пропуски блестящо образован.
Е, мислехме си, той олицетворява
онуй, което ние искаме да бъдем.

И тъй работехме до късно,
трудохме се здраво,
кога и без месо и хляб си лягахме
в постелята.

А Ричард Кори, в тиха лятна вечер,
прибра се в къщи
и главата си простреля.¹⁴

2:3 После Соломон – старозаветният блуден син – се обръща към **виното**. Той става познавач на вина от най-отбраните реколти. Може би ако успее да изпита най-изтънчените вкусови усещания, най-после цялото му същество ще намери спокойствие и задоволство.

Той обаче е достатъчно мъдър да сложи граница на своето епикурейство. Това е изразено с думите „**докато сърцето ми ме водеше в мъдрост**“. С други думи, Соломон няма намерение да се отдаде на невъздържаност и пианство. Няма и намек, че се е *пристрастил* към алкохола. Никъде в неговото изследване на реалността не се вижда и сянка от пристрастяване към наркотични средства. Той е бил твърде мъдър за това!

Друго нещо, което решава да опита, е **безумието**, т. е. невинни и приятни форми на безсмислена дейност. В случай, че **мъдростта** не дава отговор, той е готов да проучи и нейната противоположност. Понякога глупаците изглеждат по-щастливи от онези, които са много умни. Затова Соломон решава да не остави необърнат и този камък. Отдава вниманието си на невинни глупости, себеугаждане и забавление. Това е един отчаян ход, с който той се опитва да открие най-доброто, с което човек да запълни малкото си, бързо отлитачи дни под слънцето. Но и тук не открива отговора.

2:4, 5 Тогава Соломон решава да се впусне в обширна строителна програма. След като ключът не се намира в образованието, удоволствието, виното или безумието, тогава той несъмнено е в притежанията. Построява си луксозни **къщи**

и си засажда огромни масиви с **лозя**. От онова, което знаем за строителните проекти на Соломон, можем да бъдем сигурни, че не е пестил средства.

Той построява огромни имения с паркове и **градини** – истински рай. Навсякъде има **паркове** от **всякакви плодни дървета**. Не е трудно да си представим как той развежда приятелите си из тези паркове и подхранва егото си с тяхното възхищение и ентусиазъм.

Вероятно никой гост не е имал смелостта да каже онова, което Самюъл Джонсън казал на един милионер, който го завел на подобна разходка. След като разгледал целия лукс и великолепието, Джонсън отбелязал: „Това са нещата, поради които е трудно за човека да умре.“

В света все още има много заблудени милионери като царя от разказа на Андерсен *Новите дрехи на царя*. Царят излязъл на парад, като си мислел, че е облечен със зашеметяващо красиви дрехи, но едно малко дете успяло да види, че той всъщност е чисто гол.

2:6 Такива огромни имения имат нужда от напояване през горещите и сухи лета. Затова Соломон построява водопроводи, езера и водоеми с всички необходими канали и тръби за пренасяне на **вода**.

Ако натрупването на притежания би могло да донесе мир и щастие, значи Соломон ги бил постигнал. Но както всички нас и той трябвало да научи, че истинското удоволствие идва от благородното себеотрицание, а не от трескавото трупане на богатства. Той харчел парите си за това, което не е хляб, и труда си за онова, което не насища (Ис. 55:2).

2:7 За използването и поддръжката на грандиозните имения на царя са необходими цели армии **слуги**, затова той наема роби и робини. Нещо повече, той притежава и роби, които са **родени в дома** му – изключително важен символ на високо положение за културата на онова време.

За Соломон, както и за повечето хора,

един от аспектите на величието е в това, да им служат. Да седиш на трапезата е по-висше, отколкото да служиш. Но Един по-велик от Соломон е дошъл в света като Роб на робите и ни е показал, че истинското величие в Неговото царство се състои в това, да служиш (Марк 10:43–45; Лука 9:24–27).

Най-големите **стада от едър и дребен добитък**, притежавани някога от жител на **Ерусалим**, пасат в пасищата на Соломоновите ферми. Ако ключът към щастливият живот е престижът, то Соломон-несъмнено го притежава. Ключът обаче не е този. Някой е казал: „Исках всички неща, за да се наслаждавам на живота; но получих живот, за да се наслаждавам на всички неща.“

2:8 А какво да кажем за финансовите му възможности! Той притежава в изобилие **сребро и злато, и съкровища на царе и страни**. Това може би са налозите, които царят е събирал от подчинените си страни или богатството, превзето от техните територии, а може и да се отнася за произведенията на изкуството, подарени му от гостуващите му сановници, като например Савската царица.

Той решава да опита и с музика. Твърдят, че музиката има силата да омагьосва. Затова царят си събира най-изтънчените **певци и певици**. Ерусалимските новини вероятно са изобилствали от възторжени репортажи за всички публични концерти. Но, разбира се, царят се е наслаждавал и на частни представления – вечерна музика, камерни ансамбли – каквото си поискате. Въпреки всичко си мисля, че неговото разочарование е добре изразено от Самюъл Джонсън в *Историята на Раселас, княз на Абисиния*:

И аз бих могъл да извикам арфиста и певица, но звуците, които ми доставяха удоволствие вчера, днес ме отегчават, а утре ще ми бъдат още по-досадни. Не мога да открия у себе си каквато и да било спо-

собност за някакво сетивно усещане, която да не е била наситена със съответното ѝ удоволствие, но въпреки това не се чувствам удовлетворен. У човека със сигурност има някакво латентно сетиво, за което този свят не може да предложи задоволяване. Или човек изпитва някакви желаниа, несвързани със сетивата, които трябва да бъдат задоволени, преди той да може да бъде истински щастлив.¹⁵

После Соломон решава да опита със секс. Не само вино (ст. 3) и музика (ст. 8), но и жени. Вино, песни и жени! Значението на думата, преведена в РИВ като **изобилни великоления**, всъщност е неясно и тя се превежда главно според контекста. В РИ и НАСПБ е преведена като „насладите на човешките чада – наложници твърде много“. Библията ни съобщава (без да го одобрява), че Соломон е имал 700 жени и 300 наложници (3 Царе 11:3). Как е могъл да предположи, че това би могло да е път към щастие? Само си помислете за всички ревности, клюки и разправии, които биха могли да съществуват в подобен харем!

Но и нашето собствено болно общество упорства в заблудата, че сексът е пътят към щастие и удовлетворение. В определените от Бога граници на моногамния брак това би могло да бъде вярно. Но злоупотребата със секса води само до страдание и самоунищожение.

Една от жертвите на съвременната секс-мания осъзнала, че всъщност е била измамена. Ето какво пише тя:

Предполагам, че съм искала сексът да бъде нещо като психеделичен джакпот, който кара целия свят да заблести като хазартен автомат, но когато всичко свърши, се чувствах измамена. Мислех си: „Това ли е всичко? *Наистина* ли това е всичко?“¹⁶

2:9 И така, Соломон **става велик.**

Той има удовлетворението да надмине по престиж всички свои предшественици – доколкото това въобще е удовлетворение. И естествената му **мъдрост** му е **останала** след всички експерименти и емоционални пътешествия. Той не си е изгубил ума.

2:10 В своето търсене на удовлетворение той не поставял ограничения на разходите си. Когато виждал нещо и го **пожелавал**, винаги го купувал. Ако си помислел, че би могъл да се наслади на някакво удоволствие, позволявал си го. В тази безкрайна поредица от придобиване на неща и вършене на неща той намирал известно удовлетворение. Тази мимолетна радост била цялата **награда**, която получавал за своите усилия, вложени в търсенето на удоволствия и притежания.

2:11 Тогава царят си прави равносметка на всичко, което е извършил, на цялата енергия, която е вложил, и какъв е резултатът? Всичко е суета и празнота, гонене на вятър. Той не е успял да открие трайно удовлетворение под слънцето. Също като Лутер той разбира, че „целият свят е като коричка, която се хвърля на куче“. Отегчен е от всичко.

Ралф Бартън, прочут карикатурист, също бил отегчен. Ето какво пише той:

Имах малко трудности, много приятели, големи успехи. Сменях жена след жена, къща след къща, посетих великите страни на света. Но ми дойде до гуша от тези средства за запълване на двадесет и четирите часа на деня.¹⁷

Неуспехът на удоволствията и притежанията да запълнят човешкото сърце е илюстриран от една случка с измислен герой, който трябвало само да си пожелае нещо и веднага го получавал:

Поискал си къща и тя се появила! На вратата стояли слуги и чакали нареж-

данията му. Поискал си кадилак и той пристигнал, и то със собствен шофьор. Отначало бил въодушевен, но после взело да му втръсва. Казал на прислужника си: „Искам да създам нещо, да изстрадам нещо. Предпочитам да бъда в ада, но не и тук!“ А прислужникът му отговорил: „А вие къде мислите, че сте?“¹⁸

Точно там се намира и нашето съвременно общество – в ада на материализма, опитвайки се да задоволи човешките сърца с неща, които не могат да донесат трайна радост.

2:12 Заради обезсърчаващите резултати от цялото си изследване Соломон започва да размисля дали е по-добре да бъде мъдър човек или глупак. Той решава да проучи този въпрос. След като животът е преследван на сапунени мехури, има ли човекът, който живее благоразумно, някакво предимство пред онзи, който живее в другата крайност и се забавлява в своята **лудост и безумие**?

Като абсолютен монарх, при това мъдър и богат, той има всички възможности да разбере това. И ако той не може, какъв шанс би имал някой след него? Едва ли някой, **който идва след царя**, би могъл да осветли въпроса по-добре.

2:13 Общото му заключение е, че **мъдростта** е по-добра от **безумието** в същата степен, в която **светлината превъзхожда тъмнината**. Мъдрият човек върви в светлината и вижда всички опасности по пътя. Безумният от друга страна ходи пипнешком из мрака и пада във всяка яма или капан.

2:14 Но до каква разлика в крайна сметка води дори и това предимство – че очите на мъдрият могат да видят къде отива той? Накрая и двамата умират и дори най-голямата мъдрост не може да забави или да отмени този момент. Това е **участта на всичките**.

2:15 Когато Соломон си дава сметка, че и него го очаква същата съдба като

безумния, той се пита защо през целия си живот толкова много се е старал да бъде **мъдър**. Единственото предимство на мъдростта, което си заслужава усилията, е, че тя осветява пътя на живота. Но извън това тя с нищо не е по-добра. Ето защо и търсенето на мъдрост също е голямо прахосване на усилия.

2:16, 17 Той продължава да развива тази идея в ст. 16 и 17. След погребението и мъдрият, и безумният бързо биват забравени. Само едно или две поколения по-късно те сякаш никога не са съществували. Имената и лицата, които днес изглеждат толкова важни, ще потънат в забора. **Мъдрият** не може да се похвали с по-дълготрайна слава от **безумния**, в това отношение той изобщо не го превъзхожда.

Горчивата равностетка, че известността е мимолетна, и че човек бързо бива **забравен**, кара Соломон да **намрази живота**. Вместо задоволство и пълноценност в човешките дейности под слънцето той намира само скръб. Това го кара да си даде сметка, че **всичко е суета и гонене на вятър**.

Един известен в миналото спортист, придобил голяма известност, казва:

Най-голямото вълнение в живота си изпитах, когато за първи път отбелязах решителния гол в един голям мач и чух рева на ликуващите тълпи. Но същата вечер в тишината на стаята ми ме обзе усещането за безсмисленост. Струва ли си наистина? Няма ли нищо по-добро, за което да живееш, от това да вкарваш голове? Такива мисли бяха началото на моето търсене на удовлетворение. В сърцето си знаех, че никой друг не може да удовлетвори тази нужда, освен Самият Бог. Скоро след това открих в Христос онова, което никога не бих могъл да намеря в света.¹⁹

2:18 Една от най-големите несправед-

ливости, която измъчва Соломон, е, че няма да има възможността да се наслаждава на богатствата, които е натрупал. К. Е. Стюарт пише:

Смъртта е червей в корена на дървото на насладата. Тя разваля удоволствието, вгорчава насладата, защото отсича човека точно когато се кани да седне и след години мъчителни усилия да пожъне плодовете на своя труд.²⁰

Той трябва да остави всичко на своя наследник.

2:19 Най-дразнецото е, че наследникът може и да не е **мъдър**. Може да бъде прахосник, конте, празноглавец, безделник, но независимо от това той ще наследи състоянието. Той ще има властта да прахоса богатство, за което нито се е трудил, нито е планирал.

Това наистина измъчва Соломон. Може би е имал предчувствието, че именно това ще се случи в собственото му семейство. Може би Соломон е предусещал, че синът му Ровоам ще пропиее с безумието си всичко, което той с толкова труд е събирал. От историята знаем, че Ровоам е сторил тъкмо това. Като отказва да послуша по-възрастните си съветници, той предизвиква разделението на царството. Когато египтяните нахлуват в Юда, той се откупва, като им дава съкровищата на храма. Златните щитове отиват да запълнят съкровищниците на Египет, а Ровоам е принуден да ги замени с бронзови щитове (вж. 2 Лет. 12:9–10).

2:20 Перспективата да остави делото на живота си и богатството си на недостоен наследник хвърля проповедника в отчаяние и униние. Всичко изглежда безсмислено и нелепо. Това го кара да мисли, че всичките му усилия са били на вятъра.

2:21 Той е счрушен от мисълта, че човек, който изгражда състояние посредством мъдри вложения, правилни

решения и умели ходове, е принуден след смъртта си да го остави на някой, който изобщо не си е мръднал пръста за всичко това. Не е ли това нелепица и **голямо бедствие**?

Въпреки изводите на Соломон по цял свят родители продължават да посещават най-добрите години от живота си на трупане на богатство, което да оставят на децата си. Те алтруистично наричат това свой морален дълг. Но Джеймисън, Фосет и Браун предполагат, че „зад богатството, което светските родители твърдят, че събират за децата си, се крие основно егоизъм.“²¹ Главната им мисъл е да подсигурят изобилно собствените си старини. Те мислят най-вече за себе си. Това че децата им наследяват онова, което остане, е само резултат от смъртта на родителите и законите за наследяването.

От християнска гледна точка няма причина родителите да работят, да икономисват, да спестяват и да правят жертви с цел да оставят пари на децата си. Най-доброто наследство е духовно, а не финансово. Парите, оставени със завещания, често са предизвиквали сериозна ревност и разделения в иначе щастливи и задружни семейства. Децата са изпадали в морална и духовна разруха, като са ставали внезапно наследници на големи завещания. А неизбежно следват и други злини.

Духовният подход е да вложим парите си в работата за Бога *сега* и да не ги оставяме на деца, които понякога са недостойни, неблагодарни и дори неспасени. Мартин Лутер смятал, че може да повери семейството си на Бога, също както е поверил и себе си. В завещанието си той написал:

Господи Боже, благодаря ти, че Си благоволил да ме направиш беден и неимотен човек на земята. Нямам нито къща, нито земя, нито пари, които да оставя след себе си. Ти ми даде съпруга и деца, които

сега Ти връщам. Господи, храни ги, учи ги и ги пази, както правеше с мен.

2:22 Соломон стига до заключението, че **човек** не получава нищо с трайна стойност като резултат от **целия си труд** и скръбта си **под слънцето**. Той полага **усилия**, блъска се, терзае се, ядосва се – но за какво? Какво значение има това пет минути след като умре?

Без божественото откровение и ние бихме стигнали до същия извод. Но от Божието Слово знаем, че можем да живеем своя живот за Бога и за вечността. Ние знаем, че всичко, което правим за Него, ще бъде възнаградено. В Господа трудът ни не е напразен (1 Кор. 15:58).

2:23 За човека, който няма надежда отвъд гроба обаче е вярно, че дните му са изпълнени с мъка и досаден и изтощителен **труд**, а нощите – с мъчително безсъние. Животът е едно огромно неудовлетворение, изпълнен с тревоги и мъки.

2:24 В такъв случай логичната житейска философия за човека, чието съществуване е изцяло под слънцето, е да намира наслада в ядене и пиене, и в **труда** си. Проповедникът препоръчва не лакомия и пианство, а намирането на удоволствие винаги когато е възможно, в обикновените неща от живота. Дори и това е от Божията ръка – възможността хората да се наслаждават на обикновените радости на живота – на вкуса на хубавата храна, на освежителното действие на напитките и на удовлетворението от честния труд. Човек няма способността да се наслаждава, ако тя не му бъде дадена от Бога.

Един по-късен проповедник, апостол Павел, потвърждава мнението на Соломон. Той казва, че ако няма възкресение на мъртвите, най-разумното поведение е да ядем и да пием, защото утре ще умрем! (1 Кор. 15:32).

Соломон казва, че способността да ядем и да намираме удоволствие в други неща идва от Бога. Без Него не бих-

ме могли да се наслаждаваме и на най-обикновените удоволствия. Ние зависим от Него за храната си, за апетита си, за храносмилането си, за зрението си, за слуха си, за обонянието си, за паметта си, за здравето си, за здравия си разум и за всичко, което е нужно за нормалните преживявания, носещи ни удоволствие.

2:25 В ст. 25 той добавя, че е имал възможността да се наслаждава на такива неща повече от всеки друг (РИ).

Джон. Д. Рокфелер имал доход от около един милион долара седмично, но лекарите му позволявали да яде храна на стойност само няколко цента. Един от биографите му казва, че той живеел на диета, която би била презряна дори от просяк:

Той тежеше не повече от 50 кг и на закуска получаваше всичко премерено – една глътка кафе, една лъжичка овесени ядки, едно парченце яйце и парченце месо с размерите на грахово зърно.²²

Той е бил най-богатият човек на света, но не е имал способността да се наслаждава на храната си.

2:26 И последно, проповедникът смята, че е забелязал в живота един общ принцип, според който Бог възнагражда правдата и наказва греха. **На човека, който Му е угоден, Бог дава мъдрост и знание, и радост, а на закоравелия грешник дава бремето на тежък труд**, да събира и да трупа – само за да види как всичко това отива в ръцете на някой, когото Бог е избрал за това. Какво би могло да бъде по-безплодно и отчайващо?

В. Суетата на цикъла на живота и смъртта (гл. 3)

3:1 Като изследовател на живота и човешкото поведение Соломон забелязва, че съществува предварително определено **време за всичко и точно време за всяко събитие**. Това означава, че Бог е

програмирали всички събития в огромен компютър и, както казват испанците, „*Que sera, sera*“: Каквото ще стане, ще стане! Означават също, че в историята има циклични схеми от събития, които се проявяват с неизменно постоянство. Така човекът е в плен на един модел на поведение, определен от дадени неизменни закони или принципи. Той е роб на часовника и календара на съдбата.

В ст. 1–8 проповедникът изброява 28 дейности, вероятно предназначени да символизират целия цикъл на живота. Това се подсказва от числото двадесет и осем, което представлява числото на света (4), умножено по числото на пълнотата (7).

Списъкът е съставен от противоположности, 14 положителни и 14 отрицателни. В известен смисъл те сякаш взаимно се компенсират, така че резултатът от всичко е нула.

3:2 Има време за раждане. Самият човек няма контрол над него и дори родителите трябва да изчакат деветте месеца, които съставляват нормалната продължителност на бременността.

Също така има **и време за умирање.** Според Псалм 90:10 полагащата се на човека продължителност на живота е 70 години, но и без това изглежда, че смъртта е предварително уречен час, който трябва да бъде точно спазен.

Вярно е, че Бог предварително знае последния миг от нашия живот на земята, но за християнина това не е нито ужасяващо, нито фатално. Ние знаем, че сме безсмъртни, докато не изпълним задачата си. И независимо че смъртта е нещо напълно възможно, тя не е съвсем сигурна. Блажената надежда за завръщането на Христос вдъхновява вярващия да чака Спасителя, а не погребалния агент. Както проповедникът Питър Пел ярко изразява това, „Аз чакам не онзи, който ще ме свали в гроба, а Онзи, който ще ме вдигне на небето!“

Време за насаждане и време за изкореняване на насаденото. С тези думи Соломон сякаш обхваща цялата сфера на земеделските дейности, които са тясно свързани с годишните времена (Бит. 8:22). Несъобразяването на сеитбата и жетвата с тези сезони може да донесе само катастрофа.

3:3 Време за убиване и време за изцеляване. Коментаторите на Библията се впускат надълго и нашироко да обясняват, че това не би могло да се отнася за предумишлено убийство, а само за военни действия, за смъртно наказание или за самоотбрана. Но не бива да забравяме, че наблюденията на Соломон са базирани на неговото знание под слънцето. Без божественото откровение на него му изглежда, че животът е или клиника, или болница; или бойно поле, или пункт за първа помощ.

Време за събаряне и време за градене. Най-напред идва бригадата за разчистване, която събаря вече остарелите и неизползваеми сгради. След това идват строителите, които издигат модерни комплекси и благоустрояват опустошения район.

3:4 Време за плачене и време за смене. Животът сякаш постоянно се люшка между трагедия и комедия. Ту носи черната маска на трагика, ту – пъстрото лице на клоуна.

Време за жалеене и време за танцуване. Погребалното шествие преминава с опечалените, които ридаят, потънали в скръб. Не след дълго обаче същите хора танцуват на сватбено тържество – те вече напълно са се отърсили от скорошната си тъга.

3:5 Време за хвърляне на камъни и време за събиране на камъни. В буквален смисъл това означава, че има време за разчистване на земята, за култивиране (Ис. 5:2), а след това – за събиране на камъните за строителството на къщи, зидове или други градежи. Ако думите

се разбират преносно, както правят повечето съвременни коментатори, те се отнасят за брачните отношения. В тази връзка САП прави следната перифраза: „време за секс и време за въздържане от секс.“

Време за прегръщане и време за въздържане от прегръщане. В областта на чувствата има време за градене на отношения, както и време за оттегляне. Има време, когато любовта е чиста, както и когато е незаконна.

3:6 Време за търсене и време за изгубване. Това ни напомня за икономическите цикли, в които се редуват печалби и загуби. Отначало пазарите са перспективни с растящите си цени. После цените започват да падат и фирмите се оказват на червено.

Време за пазене и време за изхвърляне. Повечето домакини са известни с тази своя странна привычка. В продължение на месеци или дори години те скътават разни неща по килери, мазета и тавани. После, в пристъп на желание за разчистване, изнасят всичко навън и викат някое местно благотворително дружество да откара събраните вещи.

3:7 Време за късане и време за шиене. Дали е възможно Соломон да е мислил за постоянните промени на модата? Някой известен моден дизайнер налага нова тенденция и по целия свят дрехите се удължават или скъсяват. Днес модата е дръзка и привличаща вниманието. Утре се връща към отживелия стил от времето на бабите ни.

Време за мълчане и време за говорене. Времето за мълчане е когато сме критикувани несправедливо, когато се изкушаваме да критикуваме другите или да говорим неща, които са неверни, нелюбезни или не са изграждащи. Заради необмисленото си говорене Мойсей не е допуснат да влезе в Обещаната земя (Чис. 20:10; Пс. 106:33).

Времето за говорене е когато на карта

е заложен някой важен принцип или кауза. Мардохей съветва Естир, че е дошло **времето** тя да **говори** (Ест. 4:13–14). Той би могъл да добави заедно с Данте, че „най-горещите места в ада са запазени за онези, които са оставали неутрални във времената на големи морални кризи.“

3:8 Време за обичане и време за мразене. Не бива да се опитваме да вместим тези думи в християнски контекст. Соломон не говори като християнин, а като човек от света. На него му изглежда, че човешкото поведение се лющка между периоди на любов и периоди на омраза.

Време за война и време за мир. Какво друго е историята, ако не списък на жестоки и безсмислени войни, прекъсвани от кратки периоди на **мир**?

3:9 Въпросът, който се върти в ума на Соломон, е: „**Каква трайна полза има работникът от цялата си мъка?**“ За всяко градивно действие има съответното разрушително. За всеки плюс има минус. Четиринадесетте позитивни дейности се унищожават от четиринадесетте негативни. И така, математическата формула на живота е четиринадесет минус четиринадесет равно на нула. В края на всичко човек остава само с една нула.

3:10 Соломон е направил изчерпателен обзор на всички дейности, задължения и търсения, които Бог е дал на човека, за да запълни с тях времето си. Той токущо ни е представил техния списък в стихове 2–8.

3:11 Той стига до заключението, че **Бог е направил всяко нещо хубаво на времето му** или по-скоро, че има подходящо време за всяко действие. Тук той не мисли за красотата на Божието творение, а за факта, че за всяко действие има точно определено време и че на своето си време то е свършено уместно.

Освен това Бог е **положил вечността** в човешкия ум. Въпреки че живее в свят, подвластен на времето, човекът има усещане за вечността. Той инстинктивно

мисли за „завинаги“ и макар че не може да разбере това понятие, осъзнава, че отвъд този живот е възможно да съществува безбрежен океан от време.

Божии дела и пътища обаче са неразбираеми за човека. Без божественото откровение няма как да разгадаем загадките на творението, на providението, на свършенството на вселената. Въпреки огромния напредък на човешкото познание ние все още виждаме нещата сякаш през затъмнено стъкло. Много често трябва да признаем с въздишка: „Колко малко знаем за Него!“

3:12 Тъй като животът се управлява от определени неумолими закони и понеже всички дела на човека го довеждат дотам, откъдето е тръгнал, Соломон решава, че най-добрата линия на поведение е човек да бъде щастлив и да се наслаждава на живота колкото е възможно повече.

3:13 Той няма предвид, че животът трябва да е оргия от пианство, разсипничество и разврат, а че за човека е **дар от Бога** да може да се наслаждава на храната и пиетите си и да намира каквото може удоволствие в ежедневната си работа. Това е един твърде занижен възглед за живота, под нивото на християнското гледище, но ние трябва винаги да помним, че гледната точка на Соломон е изцяло земна.

3:14 Той правилно разбира, че Божиите постановления са неотменими. Онова, което Бог е решил, ще устои и човек не може да го промени нито с прибавяне, нито с изваждане. Глупаво е творенията да се борят с определеното от своя Създател. Много по-добре е да Го уважават и да се подчиняват на Неговата власт.

3:15 Настоящите събития са само повторение на онова, което вече е ставало преди, а и в бъдеще няма да се случи нищо, освен онова, което **вече е било**. Бог подрежда всичко по такъв начин, че нещата да се случват отново и отново. Той връща това, което е станало в

миналото, и така историята се повтаря. Изразът „**Бог издирва миналото**“ често се използва, за да се изтъкне фактът, че от невярващите ще се търси отговорност за миналите им грехове. Макар само по себе си да е вярно, това едва ли е главната идея на този пасаж. Тук става дума за това, че Бог отново връща отминали събития, за да формира нов цикъл в историята. Р. К. Спроул нарича това „темата на вечното повторение“. „Според тази представа в неограниченото време има периодични цикли, в които всичко се повтаря. Драмата на човешкия живот е пиеса, в която следват бис след бис.“²³

3:16 Сред останалите неща, които измъчват Проповедника, са и несправедливостта и **беззаконието**. В съдилищата, където трябва да се раздава справедливост, той намира извращения, и в кръговете на управляващите, където трябва да се упражнява **правда**, намира нечестие.

3:17 Тези нередности на живота го карат да вярва, че трябва да **има време**, когато **Бог ще съди** хората и несправедливостите на земята ще бъдат наказани. Соломон не казва изрично, че това ще стане в следващия живот, но този извод се налага от само себе си, тъй като толкова много несправедливости остават ненаказани в този свят. Неговото заключение отразява едно усещане, което праведните хора често изпитват. Почтеността и честността изискват да има време, когато сметките ще бъдат прегледани и праведният ще бъде отмъстен.

3:18 В заключителните стихове на гл. 3 проповедникът се обръща към темата за смъртта. За него тя е жестока превратност, която слага край на най-добрите амбиции, усилия и удоволствия на човека. Той вижда в нея точно същото, което и ние бихме виждали, ако няхахме светлината на Библията.

Забележете, че Соломон въвежда възгледите си с думите: „**Казах в сърцето си**.“ Тук той говори не за онова, което

Бог му е открил, а за изводите, до които е достигнал със собствения си разум. Това са неговите собствени размисли под слънцето. Следователно това не е пасаж, от който може да се изгради достоверна доктрина за смъртта и отвъдното. Но много от лъжливите култове правят тъкмо това. Те използват тези стихове в подкрепа на своите лъжеучения за съня на душата и за пълното унищожение на безбожните мъртви. Внимателното изучаване на пасажа обаче ще покаже, че Соломон не защитава нито едно от тези твърдения.

Онова, което той всъщност казва, е, че чрез този кратък живот на земята **Бог изпитва** човека, за да му покаже колко крехък и преходен е той – също като **животните**. Но казва ли той, че човекът не е нищо повече от животното?

3:19 Не, идеята не е, че човекът е животното, а че в *едно отношение* той няма никакво предимство пред животното. Както смъртта връхлита **животните**, така тя идва и върху човека. **Едно дихание имат всички** и при смъртта това дихание им бива отнето. Така че животът за човека е също толкова празен, както и за по-низшите творения.

3:20 **Всички** споделят един и същ край в гроба. И двете отиват на едно и също място – **в пръстта**. И двете са дошли оттам, и двете се връщат обратно там. Разбира се, това предполага, че тялото е всичко за човешкия живот. Но ние знаем, че това не е така. Тялото е само шатрата, в която обитава човекът. Но от Соломон не може да се очаква да знае пълната истина за бъдещото състояние.

3:21 Незнанието на Соломон за това, какво става при смъртта, се вижда от въпроса: „**Кой знае, че духът на човека се издига горе, а духът на животното слиза долу на земята?**“ Това не бива да се възприема като доктринален факт. То е човешко питане, а не божествена сигурност.

От Новия Завет знаем, че при смъртта духът и душата на вярващия отиват при Христос (2 Кор. 5:8; Фил. 1:23), а тялото му отива в гроба (Деян. 8:2). Духът и душата на невярващия отиват в Хадес, а тялото му отива в гроба (Лука 16:22б–23). Когато Христос дойде във въздуха, телата на онези, които са починали като вярващи, ще бъдат възкресени в прославена форма и отново ще се съединят с духа и душата (Фил. 3:20–21; 1 Сол. 4:16–17). Телата на невярващите мъртви ще бъдат възкресени при съда пред Големия бял престол, ще се съединят отново с духа и душата, а след това ще бъдат хвърлени в огненото езеро (Откр. 20:12–14).

Строго погледнато, животните имат тяло и душа, но нямат дух.²⁴ В Библията не е казано нищо за живот след смъртта за животните.

3:22 От онова, което знае за смъртта, както и от онова, което не знае, Соломон стига до извода, че най-доброто, което човек може да направи, е да се радва на ежедневните си дейности. Така или иначе това е неговият жребий в живота и той може да си сътрудничи с неизбежното. Може да намери удовлетворение, като приема онова, което не може да промени. Но преди всичко трябва да се радва на живота си такъв, какъвто е, защото никой не може да му каже **какво ще бъде** на земята, след като той я напусне.

Г. Суетата на неравенствата в живота (гл. 4)

4:1 Робърт Бърнс казва: „Нечовечността на човек към човека хвърля неизброими хиляди в голяма скръб!“ Чувствителните сърца от всички времена са били наскърбявани от **потисничеството** на хора от други хора. Това измъчва и Соломон. Той е натъжен от **сълзите на угнетените**, от **насилието на потисниците им** и от липсата на някой, който да защити потъпканите. Силата е на страната на **потисниците** и никой не смее да се про-

типовостави на тази сила. От тази гледна точка изглежда, че винаги ще бъде „на ешафода – истината, злото – на престола“. Той не е могъл да види, че „невидимо и неусетно, скрит във сянка, събитията направлява Бог, над Своите бди“.²⁵

4:2 Така, в своята потиснатост той решава, че **мъртвите** са много по-добре **отколкото живите**. За него смъртта предоставя добре дошло бягство от преследванията и жестокостите на живота. Него не го е грижа за по-дълбоките аспекти на смъртта – че човек, който умира в невъзможност, е осъден на много по-жестоко страдание и от най-лошото потисничество на земята. За него въпросът не е: „Има ли живот след смъртта?“; а по-скоро: „Има ли живот след раждането?“

4:3 Цинизмът на Соломон достига своя връх в констатацията, че макар и мъртвите да са по-добре от живите, най-много за завиждане са неродените. Те никога не са живели, за да бъдат докарани до лудост от потисничествата **под слънцето**. Никога не им се е налагало да изтърпят „тази отвратителната подигравка с щастие, наречена живот“.

4:4 Има и нещо друго, което го възмушва – фактът, че човешките дейности и умения са мотивирани от желанието на **човека** да превъзхожда **ближния си**. Той вижда, че колелото на живота се задвижва от духа на съперничеството. Желанието да имат по-хубави дрехи и по-луксозна къща изглежда толкова празно и незаслужаващо усилия за хората, създадени по Божия образ и по Неговото подобие.

Когато Микеланджело и Рафаело получили задачата да украсят Ватикана с художествените си умения, между тях избухнало дълбоко съперничество. „Въпреки че двамата имали различна работа, те станали толкова ревниви, че накрая дори не си говорели.“²⁶ Други прикриват завистта си по-успешно от тези двама гении, но същата нагласа на съперничест-

во е в основата на голяма част от всички неща, които хората вършат.

Един съвременен циник пише: „Опитах всичко, което този живот може да ми предложи, но всичко, което видях, е как един човек се опитва да изпревари друг в безплоден опит да намери щастие.“²⁷

4:5 Като противоположност на онези, чийто мотив и награда е завистта, виждаме **безумния** – глупавия, прост мързеливец. Той **сгъва ръцете си** и преживява с малкото храна, с която може да се сдобие без много усилия. Може би той е по-мъдър от другите, които са тласкани неумолимо от своята завист и лакомия.

4:6 Докато другите наоколо му се съсипват в бясна надпревара, безумният разсъждава така: **По-добре пълна шепя със спокойствие отколкото две шепи пълни с труд и гонене на вятър**. Или, според перифразата на Х. К. Лиополд: „По-добре да се радвам на спокойствие, макар да имам съвсем малко, отколкото да придобивам повече с всичките ядове, свързани с това.“

4:7, 8 Има и друго безумие, което поражда Проповедника. Това е безумната лудост на човека, който е сам, а неспирно работи и трупа богатства. **Няма нито син, нито брат**, никакви близки роднини. Той вече има повече пари, отколкото някога ще му трябват. Въпреки това ден след ден се съсипва от работа и се лишава от най-простите удоволствия на живота. Никога не му идва на ум да се запита: „**За кого се трудя и лишавам душата си от благо?**“ В своето тълкуване Чарлз Бриджис коментира: „Скъперникът – колко точно му подхожда това име – злочестият роб на мамона, неусетно остарява, като се съсипва, икономисва и стиска здраво спечеленото, като окаян каторжник!“ Името му е скъперник и каквото е името му, такъв е и животът му – скъпернически, лишен от всякакво благо. Какъв празен, нещастен начин на съществуване, мисли си Соломон!

Със сигурност Самюъл Джонсън е бил прав, когато е казал: „Страстта към златото, безчувствена и безпощадна, е последната, крайна поквара на деградирания човек.“

4:9 Самотата на скъперника подтиква Соломон да изтъкне предимствата да приятелството и партньорството. Той използва четири илюстрации, за да подчертае тезата си. Първата е, че **двама** работници **са по-добре отколкото един**, защото, като си помагат, те могат да работят по-ефективно.

4:10 Освен това, ако по време на работата се случи злополука, единият може да помогне на **другаря си**. Но тежко на човека, който падне от стълбата, когато е сам. Наоколо няма да има никой, който да му се притече на помощ.

4:11 **Двама** в едно легло в студена нощ са по-добре от един, защото **се топят** взаимно. Ние бихме могли да възразим на този аргумент, като посочим раздражението, причинено от партньор, който има студени крака или издърпва завивката към себе си, както и далеч по-добрата контролирана топлина на електрическото одеяло. Но остава същественото – че приятелството и общуването предлагат удоволствия и предимства, които остават непознати за онзи, който живее в изолация.

4:12 Третата илюстрация е свързана със защита при нападение. Един крадец често може да надвие една жертва, но обикновено двама успешно се противопоставят на нападателя.

И последно, въже, изработено от три нишки, е по-силно от въже с една или две нишки. Въсъщност три нишки, преплетени заедно, са повече от три пъти по-силни от три отделни нишки.

4:13–16 Безумието и суетите на живота не са присъщи само на низшите класи, те се срещат дори и в царските дворци. Соломон описва един **цар**, който е преодолял бедността и затворническите око-

ви, за да се издигне на власт; сега обаче, когато вече е стар, той не приема съвет и не желее да слуша съветниците си. По-добре е вместо него да царува младеж, който е готов да се учи и се вслушва в съвети, дори и да е **беден**. Соломон си мисли за множествата, които са подчинени на царя, и за младежа, който е на път да поеме властта му – явният наследник. Всички се стичат под неговото знаме. Те са изморени от стария владетел и искат промяна, като се надяват на по-добро управление. Но и онези, които ще дойдат после, няма да бъдат доволни от него.

Това непостоянство и неспирна жажда за нещо ново карат Соломон да си даде сметка, че дори и най-високите почести на света са **суета**. Те също са като **гонене на вятър**.

Д. Суетата на масовата религия и политика (5:1–9)

Човекът е инстинктивно религиозен, но това не непременно е нещо добро. Въсъщност то може да бъде определено зло. Самата религиозност може да му попречи да види своята нужда от спасение като безплатен дар на Божията благодат. Освен това, религията на човека може да бъде и просто фарс, външна изява без вътрешна реалност. Суетата може да проникне и в религиозния живот също както и във всяка друга сфера, а може би дори и много повече. И така, в гл. 5 Соломон отправя някои предупреждения срещу формализма и показността в отношенията със Създателя.

5:1 Най-напред той съветва хората да внимават в **стъпките си, когато отиват в Божия дом**. Това би могло да се разбира в най-общ смисъл като призив към благоговение, но тук съветът по-скоро е хората е да бъдат готови повече **да слушат**, отколкото да се впускат в необмислено говорене. Прибързаните обещания са **жертвата на безумните**. Лекомис-

лените хора дават такива обещания, без дори да се замислят, че това е зло.

5:2 Поклонниците трябва да избягват безразсъдството в молитвите, в обещанията и в обявяването на посещения на **Бога**. Присъствието на Всемогъщия не е място за прибързано или невъздържано говорене. Фактът, че Бог е безкрайно извисен над човека, както **небето** е издигнато над **земята**, би трябвало да накара човека да обуздава думите си, когато се доближава до Бога.

5:3 Също както хиперактивният ум често ражда неспокойни сънища, така и хиперактивната уста бълва порои от глупави думи, дори и в молитва. Александър Поуп пише: „Думите са като листата – където са най-много, под тях трудно се намира плодът на някакъв смисъл.“

Соломон не претендира, че ст. 3 е изчерпателно научно обяснение за произхода на сънищата; той просто посочва връзката, която вижда между мислите, бушуващи в главата му през деня, и неспокойните сънища, които често следват през нощта.

5:4 Когато човек дава клетви пред **Бога**, елементарната честност изисква те бъдат изпълнени навреме. Бог не харесва глупака, който говори като порой, а после не изпълнява. Затова съветът е: „**Изпълни това, което си обещал!**“

5:5 Ако не смяташ да **изпълниш**, изобщо **не обещавай**.

Колко добре проповедникът познава склонността на човека да се пазари с Бога, когато се намира в затруднено и отчаяно положение: „Господи, ако ме избавиш от това, ще ти служа завинаги.“ Но после е склонен бързо да забравя, след като кризата е отминала.

В моменти на духовно въодушевление също е лесно човек да даде обет за посвещение, за безбрачие, за бедност или други подобни. Бог никога не е изисквал такива клетви от Своя народ. Най-често е по-добре такива обети изобщо да не

се правят, като например за безбрачие. Но когато са дадени, трябва да се спазват. Бракната клетва със сигурност е потвърдена в небето и не може да бъде нарушена без тежки последици. Клетвите, дадени преди човек да повярва, трябва да се спазват, освен в случаите, в които нарушават Божието Слово.

5:6 Затова общото правило е да **не позволяваш на устата си да те вкара в грях** чрез нарушени клетви. И не се опитвай да се извиняваш пред Божия пратеник, че това е било **грешка** и всъщност не си имал това предвид. Също така не си мисли, че механичното принасяне на жертва пред Него ще изкупи нехайното ти нарушаване на клетвите.

Изразът Божия пратеник (НИПБК-Дж, РИ: служител, РИВ, СИ: **Ангел**) може да се отнася за свещеника, тъй като нарушените клетви е трябвало да се изповядват пред него (Лев. 5:4–6). Но това предполага познаване на Мойсеевия закон, а тук Соломон говори за хората изобщо, а не само за получената чрез откровение от Бога религия. Затова може би е по-сигурно да приемем, че тук това означава всеки, който служи като представител на Бога.

Основната мисъл е, че Бог твърде силно се наскърбява от неискрено говорене. Защо тогава да казваш неща, които със сигурност ще Го разгневят? Това неизбежно ще Го предизвика да осуети и да **унищожи** всичко, което се опитваш да направиш.

5:7 Също както в **множеството на сънищата има** удивителна нереалност, така и в необмислено изговорените думи има суета и разруха. Това, което човек трябва да прави, казва Соломон, е да се бои от Бога. Той обаче няма предвид любящото доверие към Йахве, а буквалния страх да не предизвикаме негодуванието на Всемогъщия. Г. Кемпбъл Морган ни напомня, че това е страхът на роб, а не на син. Ако не разберем това, ще припишем

на Соломон по-дълбоко духовно проникновение, отколкото той е възнамерявал да вложи тук.

5:8 После Соломон се връща на темата за **угнетяването на бедния и изкривяването на правосъдието**. Той препоръчва да не изпадаме в отчаяние, когато виждаме как тези злини се извършват в страната. Все пак има изградена определена йерархия в управлението и по-висшестоящите наблюдават зорко подчинените си.

Но действително ли е така? Много често системата на проверките и ревизиите се извращава и всяко ниво на бюрократичния апарат получава своя дял от подкупите.

Единственото успокоение, което праведните хора имат, е да знаят, че Бог е по-високо и от най-върховните власти и един ден Той ще уреди всички сметки. Но тук Соломон едва ли говори точно за това.

5:9 Ст. 9 е един от най-неясните стихове в Еклисиаст. Причината за това е, че оригиналният еврейски текст е несигурен. Това може да се види от голямото разнообразие от преводи:

НПБДжНД: И земята носи полза във всичко – и сам царят зависи от нивите.

НАСПБ, СИ: А предимството на страната изцяло е царят, който се грижи за страната.

САП: Дори царят зависи от жетвата.

РИ: При това, ползата от земята е за всичките, и сам царят служи на нивите.

НИПБКДж, РИВ: **И ползата от земята е за всичките; и сам царят има полза от нивите.**

Общата мисъл може би е, че дори и най-върховният държавник зависи от реколтата на нивите и следователно от Божия промисъл. Всички носят отговорност пред Бога.

Е. Суетата на нетрайните богатства (5:10–6:12)

5:10 Хората, които обичат парите, никога не се **насищат**; те винаги искат още. Богатството не може да купи и задоволство. Печалбите, дивидентите, лихвите и капиталите само изострят апетита за още и още. Колко празно е всичко това!

5:11 Изглежда, че **когато** богатствата на някой човек **се увеличат**, съответно нараства и броят на паразитите, които живеят от тях – били те бизнес консултанти, данъчни съветници, счетоводители, адвокати, домакински персонал или роднини, които живеят на неговия гръб.

Човек може да носи само един чифт дрехи на гърба си наведнъж и за един ден може да изяде само определено количество храна. И така главната полза от богатството му остава да гледа банковите си извлечения, акциите си и договорите си и да си казва заедно с други богати безумци: „Душо, имаш много блага, натрупани за много години. Успокой се, яж, пий и се весели!“ (Лука 12:19).

5:12 Що се отнася до спокойния **сън** обаче **онзи, който работи**, има предимство. Без значение дали е бил на пиршество или само леко е похапнал, той може да спи без грижи или опасения. **Сънят на богатия** е неспокоен, той цяла нощ се тревожи за състоянието на капиталовия пазар, опасява се от кражби и злоупотреби с имуществото си и постоянно пие вода, за да укроти бушуващите киселини в стомаха си.

5:13 Соломон вижда, че трупането на богатства води до катастрофални последици. Ето човек, който има огромни богатства, но вместо да ги използва за градивни цели, той ги пази скътани на сигурно място.

5:14 Но изведнъж най-неочаквано се случва някаква катастрофа като например срив на пазара и всичките пари се из-

паряват. Дори този човек да е имал **син**, сега той вече няма **нищо**, което да му остави. Останал е без пукнатата стотинка.

5:15 Излязъл е от утробата на майка си с празни ръце и сега напуска този свят отново с празни ръце. Въпреки всичките пари, които е успял да натрупа през живота си, той умира като просяк.

Сесил Роудс години наред експлоатирал природните ресурси на Южна Африка. Малко преди смъртта си той разкаяно плакал:

В Африка намерих много. Имам диаманти, злато и земи, но сега трябва да изоставя всичко. Не мога да взема със себе си нищо от онова, което придобих. В живота си не търсих вечни съкровища и затова сега всъщност не притежавам нищо.²⁸

5:16 Соломон казва, че **това е тежко зло**, болезнено страдание. Той е могъл да използва парите си за нещо, от което има трайна полза. Вместо това обаче си тръгва така празен, както е дошъл, без да има нещо от труда си. **Трудил се е на вятъра**.

5:17 Трагедията се утежнява и от факта, че последните дни на живота на този човек са изпълнени с мрак, **досада**, тревога, **болест**, и **гняв**. Животът му е бил приказката за Пепеляшка, обърната наопаки – от богатства към дрипи.

Разбира се, в известен смисъл всеки човек, като умира, оставя всичко. Но тук Проповедникът като че ли изтъква безумието на това, да се трупат пари, вместо да се използват за полезни цели, а после всичко да се изгуби и човек да се окаже без нищо насреща за цял живот труд.

5:18 Затова най-добрата стратегия е да се наслаждаваш на обикновените неща от ежедневието – ядене, пиене и труд. Така, каквото и да се случи, нищо не може да отнеме на човека удовлет-

вята, които той вече е изпитал. В най-добрия случай **животът** е много кратък, защо тогава да не **виждаш добро** от него, докато все още можеш?

5:19 Соломон смята, че е прекрасно, когато **Бог** е дал на **човек богатство и имот** и същевременно му е дал и способността да се наслаждава на тези неща, да се радва на своя дял в живота и да намира удовлетворение в труда си. Това съчетание на обстоятелствата е специален **дар от Бога**.

5:20 Такъв човек няма да се измъчва от мисли за краткотрайността на **живота си** или за неговите трагедии и нередности, защото **Бог занимава** ума му с **радостта** от настоящите обстоятелства, в които се намира.

6:1, 2 В живота има жестока ирония, която слага тежко бреме върху хората. Става дума за **човек, на когото Бог** е дал всяко **богатство и имот, и почет**, което сърцето му би могло да пожелае, **но** за нещастие **Бог не му дава** възможност да се наслаждава на тези неща. Забележете, че Соломон обвинява **Бога** за това, че лишава човека от възможността да се радва на богатството си.

После изведнъж ранна смърт отнема от този човек възможността да намери радост в богатствата си. Той оставя всичко на някой чужденец, дори не на син или на някой близък роднина. Това определено прави живота приличен на сапунен мехур или злокачествена болест.

6:3 Дори и **ако човек** има голямо семейство и доживее до напреднала възраст, тези превъзходни милости не означават нищо, ако той не може да се наслаждава на живота си или ако в края на всичко не получи **прилично погребение**. В такъв случай **мъртвороденото** дете е много повече за завиждани от него.

6:4 Защото пометнатото дете **идва в нищожност** и си **отива** анонимно. Името му е покрито с неизвестността на

онзи, който никога не се е родил и никога не е умрял.

6:5 Въпреки че мъртвороденото дете никога не вижда **слънцето** и никога не научава нищо, то пак се радва на **повече покой** от скъперника. То не преживява влудяващите превратности на живота.

6:6 **Дори** ако скъперникът може да живее **два пъти по хиляда години**, какво **добро** му носят те, ако не е могъл да се наслаждава на благостите на живота? Той споделя съдбата на мъртвороденото, като отива в гроба.

6:7 Главната причина човек да работи е, за да може да купува храна за себе си и за семейството си. Но странното е, че той никога **не се насища**. Колкото повече нараства доходът му, толкова повече иска да купува. Задоволството е като примамка, окачена на пръчка пред него и винаги успява да му убегне.

6:8 В това безплодно търсене **мъдрият** няма никакво **предимство пред безумния**. И дори ако бедният човек знае как да се справя с живота по-добре от другите, това пак не го поставя пред тях.

6:9 Далеч **по-добре** е да си доволен от ястията, които са сложени пред теб, отколкото постоянно да жадуваш за нещо допълнително. Стремещът винаги да имаш нещо повече е безумен като **гоненето на вятър**. Както казва Лиополд, той е като „страстно блуждаене от едно нещо към друго в търсене на истинско удовлетворение.“²⁹

6:10, 11 Каквото и да е, богат или беден, мъдър или безумен, стар или млад, той вече е получил **името човек**. Тук *човек* е еврейската дума *адам* и означава „червена пръст“. Как може червената пръст да спори със Създателя?

6:12 Според проповедника простият факт е, че никой не **знае** какво е най-доброто за него в този **суетен живот** на сенки. И никой не знае **какво ще бъде** на земята, **след** като той си отиде.

III. Съвети за живота под слънцето (7:1–12:8)

A. Доброто и по-доброто под слънцето (гл. 7)

7:1 Горчивата нотка в края на гл. 6 е, че човек не може да определи кое е най-доброто за него под слънцето. Но Соломон си има своите представи, че някои неща са добри, а други са по-добри. Това е темата на гл. 7. Тук думите *добър* и *по-добър* се срещат заедно по-често отколкото в която и да е друга глава от Стария Завет.

Първо, **добро име** е **по-добро от скъпоценно масло**. **Добро име**, разбира се, означава **добър характер**. **Скъпоценното масло** е символ на нещо скъпо и благоуханно. Мисълта тук е, че и най-скъпият парфюм не може да замести почтения живот.

Проповедникът казва, че **денят на смъртта** е **по-добър от деня на раждането**. Това е едно от твърденията му, които ни оставят в недоумение. Дали казва това като общовалидна аксиома или има предвид само човека **с добро име**? Ако бъде приложено към истинските вярващи, това наблюдение е съвсем вярно. Но то със сигурност не е вярно за хората, които умират с неизповядани и непростени грехове.

7:2 После Соломон решава, че е **по-добре да отидеш** на погребение, отколкото да гуляеш на празненство. **Смъртта е край на всички живи** и когато се изправим пред нея, сме принудени да се замислим и за своя собствен край.

Всеки разумен човек трябва да отчита факта на смъртта и да има житейска философия, която ще му даде възможност уверено да посрещне този неизбежен момент. Евангелието разказва за Спасителя, който чрез смъртта е унищожил този, който има властта на смъртта, тоест дявола, и е избавил всички онези,

който чрез страха от смъртта през целия си живот са били подчинени на робство (Евр. 2:14–15).

7:3 Още нещо „по-добро“: **печалта е по-добра от смеха**. Проповедникът е убеден, че сериозността постига повече от безгрижието. Тя изостря ума и му помага да проникне във важните въпроси на живота, докато лекомислието само прахосва времето и пречи на хората да разберат действително важните неща.

Изминах мила с Удоволствие,
то бърбеше, не млъкна за минута,
но туй не ме направи мъдър,
макар че много приказки издума.

Изминах мила със Скърбта.
Не каза нито дума тя.
Но колко много аз научих
и пътят с нея не бе скучен.

Робърт Браунинг Хамилтън

Защо чрез тъжното лице сърцето става по-добро. Един от парадоксите на живота е, че радостта може да съжителства с тъгата. Дори езическите философи са приписвали определена терапевтична стойност на страданието и тъгата. Но онова, което за невярващите е вярно само донякъде, има далеч по-славна стойност за Божието дете. Скърбите и страданията са средствата, които усъвършенстват добродетелите в живота му. Те му помагат да оцени по-добре страданията на Христос. Правят го способен да утешава други, които се намират в подобни изпитания. И те са залог за бъдещата слава (Римл. 8:17).

7:4 Мъдрият човек запазва спокойствието и равновесието си и в присъствието на смъртта. Той може да се справи със скръбта и напрежението, защото корените му са дълбоки. **Безумните** не могат да посрещнат сериозните кризи. Те се опитват да заглушат звуците на живо-

та със смях и веселие. Избягват болници и морги, защото повърхностната им природа не може да устои на натоварването на живота.

7:5 Има и още нещо, което е *по-добро*. **По-добре да се слуша изобличението на мъдрия, отколкото да слуша човек песента на безумните.** Градивната критика наставлява, поправя и предупреждава. Празният смях на безумните не остава след себе си нищо стойностно.

7:6 **Какъвто е гласът на тръните под котела, такъв е и смехът на безумния** – ефектен и шумен, но безполезен. Горещите тръни могат да искрят, да прашят и да пукат, но те не са добро гориво. Отделят малко топлина и огънят бързо угасва. Това е шум без резултат, пяна без съдържание.

7:7 **Даве и мъдрият** постъпва безумно, когато се превърне в безчестен потисник. Той се опива от властта и губи чувството си за мярка и способността си да се въздържа. Всички, които се отдават на корупция и нечестно облагодетелстване, развалят собствения си ум. След като веднъж изпадат дотам, да приемат подкупи, те губят способността си да установяват безпристрастни присъди.

7:8 На Соломон му се струва, че **краят на работата е по-добър от началото ѝ**. Може би той си мисли за огромната инерция, която трябва да бъде преодоляна, за да започне човек някакъв проект, и за неблагоприятния труд и дисциплина, които трябва да се вложат на ранните етапи от изпълнението му. После в пълен контраст се очертават чувството на радост от постигнатото и удовлетворението, които съпътстват завършването му.

Не е необходима голяма проникателност обаче, за да си дадем сметка, че това правило не винаги е в сила. Краят на *праведните* дела е по-добър от началото им, но краят на греха е по-лош. Последните дни на Йов са **по-добри от началото**

(Йов. 42:12), но краят на безбожните е ज्याсяващ (Евр. 10:31).

Проповедникът е стъпил на по-твърда почва, когато казва, че **търпеливият по дух превъзхожда гордия по дух**. Търпението е привлекателна добродетел, докато гордостта е коренът на всички грехове. Търпението прави човека угоден на Бога (Римл. 5:4), докато гордостта е път към гибел (Пр. 16:18).

7:9 След това проповедникът отправя предупреждение против склонността да губим самообладание. Подобна липса на самоконтрол разкрива явна слабост на характера. Някой е казал, че величината на човека може да се прецени по големината на онова, което може да го извади от равновесие. И ако храним в сърцата си недоволство и яд, това означава, че сме **безумни**. Интелигентните хора не троят живота си с подобно безсмислено поведение.

7:10 Друга глупост е да живееш в миналото. Когато постоянно опяваме за „доброто старо време“ и си мечтаем то да се върне, защото е било много по-добро, ние живеем в един нереален свят. По-добре да посрещнем обстоятелствата такива, каквито са, и да живеем победоносно въпреки тях. По-добре да запалим свещ, отколкото да проклинаме тъмнината.

7:11 Мисълта на Соломон за мъдростта и наследството може да се разбира по няколко начина. Първо, мъдростта е добра заедно с наследството (НИПБКДж, НАСПБ); тя позволява на наследника да управлява добре полученото. Второ, **мъдростта е добра като наследство** (НПБДжНД; РИВ); ако човек може да избере само едно нещо, което да получи в наследство, мъдростта е добър избор. Трето, мъдростта е добро нещо, *както и* наследството (СИ); тя е извор на богатство. Освен това тя е предимство за **онези, които гледат слънцето** – това са онези, които живеят на земята. Защо това е така, е обяснено в ст. 12.

7:12 Мъдростта прилича на **парите** по това, че и двете дават някаква **защита** и сигурност. С помощта на **парите** човек може да се подсигури срещу материални и финансови загуби, докато **мъдростта** осигурява допълнителна защита от морални и духовни вреди. Ето защо мъдростта превъзхожда парите; тя защитава живота на онези, които я притежават, а не само материалните им богатства.

Когато си спомним, че Христос е Божията мъдрост, и че онези, които намират Него, намират живот, безкрайното превъзходство на мъдростта става очевидно. В Него са скрити всички съкровища на мъдростта и познанието (Кол. 2:3).

7:13 Едно от нещата, които мъдрият човек ще направи, е да **разгледа** суверенния контрол на Бога над всички неща. Ако **Той е направил** нещо **криво, кой може да го изправи?** С други думи, кой може да успее да отмени волята Му? Наредбите му са неотменими и не се поддават на човешко въздействие.

7:14 Бог е преценил за уместно да допусне в живота ни времена на благоденствие и времена на бедствие. Когато дойде **благоденствие**, трябва да се радваме и да му се наслаждаваме. **В деня на бедствие** трябва да си дадем сметка, че Бог изпраща и доброто, и злото, и щастието и бедите, за да не мисли човек да знае какво предстои да се случи. Това може да бъде едновременно милост и обезсърчение.

Възможно е и мисълта тук да е, че Бог съчетава доброто със злото, за да не могат хората да Го упрекват.

Но във всеки случай всички тези изводи определено са направени на равнището под слънцето. Те не се издигат над нивото на човека от плът и кръв.

7:15 Изречът на Соломон „**всичко видях**“ прилича на нашия „вече нищо не може да ме изненада“, когато се сблъскваме нещо неочаквано и парадоксално. В хода на празния си живот той е видял

всякакви противоречия. Виждал е **праведни** хора да умират млади и **безбожни** да доживяват до дълбока старост.

7:16 Тъй като проповедникът не може да открие точно определена връзка между правдата и благословието от една страна и греха и наказанието от друга, той решава, че най-добрата линия на поведение е да се избягват крайностите. Това повърхностно, небиблейско заключение е известно като „правилото на златната среда“.

Като избягва крайната праведност и прекалената мъдрост, човек може да избегне преждевременното си унищожение. Това, разбира се, не е вярно. Божият стандарт за Неговите хора е, че те не бива да съгрешават (1 Йн. 2:1). А гаранцията Му към тях е, че те са безсмъртни, докато не завършат делото си.

7:17 Другата опасност, според виждането на Соломон, е крайната злина. Дръзкия човек също може да бъде отсечен **преди времето си**. Следователно умереността е идеалът, към който трябва да се стремим, казва проповедникът.

Ясно е, че това са човешки разсъждения, а не откровения от Бога. Бог не може да търпи никакъв грях. Неговият стандарт винаги е съвършенството.

7:18 Според проповедника най-разумното е да **държиш** този факт – преждевременната гибел на свръхправедния човек – и да не изпускаш от очи неговата противоположност – самоунищожението на порочния. Онзи, **който се бои от Бога** (като се придържа към средата), **ще избегне** и двата капана.

Този съвет погрешно приписва на Бога благоразположение към умерения грях и неправда. Но той идва от наблюденията на Соломон под слънцето. Ако не помним това, ще бъдем много объркани от една толкова светска философия.

7:19 Соломон вярва, че **мъдростта** дава повече сила и защита на човека, отколкото дават **десет началници** на един

град. Това означава просто, че мъдростта е по-велика от въоръжената сила. Бог не задължително е на страната на по-големите батальони.

7:20 Фактът, че този стих започва със **защото**, показва, че той е тясно свързан с предходния. Но каква е връзката? Връзката е, че всички ние се нуждаем от превъзходствата на мъдростта, описани от проповедника, защото всички сме несъвършени. Няма никой, който да е абсолютно праведен сам по себе си, **който неизменно върши добро** и никога не съгрешава.

Ст. 20 често се използва за потвърждение на всеобщото разпространение на греха и това приложение е основателно. Но в своя контекст, пише Лиополд, стихът ни казва защо се нуждаем от поздрав съюз с мъдростта, която току-що е била описана.³⁰

7:21 Здравословният усет за собственото ни несъвършенство ще ни помогне и да приемаме спокойно критика. Ако **чуем** някой **слуга да ни кълне**, въпреки че е с много по-ниско положение от нас, винаги можем да се радваме, че не ни познава по-добре, защото тогава щеше да има много повече, за което да ни кълне!

Когато Семей проклина Давид, Ависей иска да му отсече главата, но отговорът на Давид подсказва, че проклятията на Семей може би не са съвсем безпричинни (2 Царе 16:5–14).

7:22 И винаги трябва да помним, че и ние сме виновни в същото нещо. **Много пъти** и ние сме **проклинали други** в сърцето си. Трудно можем да очакваме от другите да бъдат съвършени, след като самите ние сме толкова далеч от съвършенството.

Това е едно от разочарованията на перфекционистите. Те искат всичко и всички други да бъдат съвършени, но живеят в несъвършен свят и самите те не могат да достигнат до целта, която поставят за другите.

7:23 Проповедникът използва своята необикновена **мъдрост**, за да изследва всички тези области на живота. Той иска да бъде достатъчно **мъдър**, за да разгадае всички тайни и да различи всички заплетени неща. Но тъй като прави всичките си проучвания без Бога, той разбира, че окончателните отговори му се изплъзват. Без специално откровение от Бога животът си остава неразрешима загадка.

7:24 Обясненията на нещата, доколкото такива съществуват, са неясни, недостъпни и **изключително дълбоки**. Светът е пълен със загадки. Сферата на непознатото остава неизследвана. Ние сме измъчвани от мистерии и въпроси без отговори.

7:25 Въпреки неуспеха си да открие отговорите, Соломон упорито продължава да търси още по-голяма мъдрост и да се мъчи да открие решението на уравнението на човешкия живот. Той иска да разбере **злото на безумието и глупостта на лудостта**, т. е. защо хората се предават на поквара и позор.

7:26 В тази връзка той си мисли особено много за неморалната **жена** или проститутката – жена, чиято влияние е **по-горчиво от смъртта**. Умът ѝ е пълен с изкусни начин да впримчи мъжете, а онези, които попаднат в ноктите ѝ, са като оковани във вериги. Всеки, който иска да бъде **угоден на Бога, ще избегне** капаните ѝ, но човекът, който си играе с греха, със сигурност ще пресече пътя ѝ и ще бъде уловен **от нея**.

Напълно възможно е жената тук да е символ на света и на светската мъдрост (Кол. 2:8; Як. 3:15).

7:27, 28 Ст. 27–29 като че ли изразяват цялостното разочарование на Соломон от неговите събрата – другите човешки същества. Когато за първи път срещал някого, той имал големи очаквания, но след като го опознавал по-добре, надеждите му рухвали. Никой не отговарял на идеала му. Може би по-нататък срещал

някаой друг, който бил доста по-привлекателен. Вероятно си мислел: „Трябва да опозная този човек по-добре. Иска ми се да завържа близко приятелство с него.“ Но колкото повече навлизал в това ново познание, толкова повече се разочаровал. Открил, че „съвършеният непознат“ не съществува и че близките отношения всъщност *пораждат* презрение.

Соломон решава да изчисли броя на приятелствата, в които поне донякъде е намерил истинско удовлетворение и реализирани надежди. Колко от хората, които е познавал, би нарекъл „сродни души“?

Той многократно търсил съвършен човек, но не успял да намери нито един. Всеки, когото срещал, имал някакви недостатъци или слабости на характера.

Всичко, което открил, е, че добрите мъже са рядкост, а добрите жени са още по-голяма рядкост. Сред хиляда мъже той успял да намери един, който се доближавал до неговия идеал – мъж, който е лоялен, самоотвержен приятел, на когото може да разчита.

Но сред хиляда жени не успял да намери такава, която поне приблизително да се доближава до съвършенството. Той не намерил и **една жена** сред всички. Такъв шокиращ изблик на мъжки шовинизъм днес ни звучи непонятно и обидно, но това е, понеже нашата преценка се основава на християнските принципи и ценности. Това не би било шокиращо за правверния евреин, който всеки ден благодари на Бога, че не се е родил жена. Не би било шокиращо и за мъжете в някои култури, в които на жените се гледа като на роби или просто като на собственост.

Коментаторите правят какви ли не гимнастики в тълкуването с цел да омекотят тези остри думи на Соломон, но добронамерените им усилия са насочени в погрешна посока. Фактът е, че проповедникът вероятно е имал предвид точно това, което е казал. И изводът му все още

се споделя от светски и плътски мъже по целия свят.

Мнението на Соломон за жените е твърде едностранчиво. Г. Кемпбъл Морган разкрива едно далеч по-баласнирано виждане, като пише следното:

За добро или за зло влиянието на жените е изключително силно. Веднъж чух един от най-проницателните наблюдатели да казва, че в човешката история никога не се е надигало някакво голямо хуманно движение, без именно жените да са са играли определяща роля в него. Дали такава пресилена твърдение може да бъде доказано, аз не зная; но вярвам, че в него има голяма доза истина. Също толкова е вярно и че ролята, която жените са изиграли в похваляването на човечеството, е била ужасяваща. Когато жените на една нация са благородни, целият живот на тази нация е стабилен и сигурен. Когато те са покварени, народът е обречен. Жената е последната крепост на доброто или на злото. Състраданието или жестокостта се развиват най-силно в нея.³¹

По-късно Соломон се реваншира, като написва една от най-възвишените възхвали на жените – Притчи 31 гл. В Еклисиаст той пише от земната перспектива на човешките предразсъдъци, а в Притчи 31 – от извисения връх на божественото откровение.

С идването на християнската вяра жената е издигната на най-високото връх на достойнството и уважението. Господ Исус е нейният най-верен Приятел и Освободител.

7:29 Премисляйки безкрайното си разочарование от хората, които е срещал, Проповедникът много правилно достига до извода, че човекът е паднал от първоначалното си състояние. Колко вярно е това! **Бог е направил човека** по Своя собствен образ и по Свое подобие. Но човекът е **потърсил много** греховни хи-

трини, които са обезобразили и изкривили божествения образ в него.

Дори и в падналото си състояние човекът все още усеща интуитивен глад за съвършенство. През целия си живот той търси съвършения партньор, съвършената работа, съвършеното всичко. Но не може да открие съвършенство нито в другите, нито в себе си. Проблемът е, че това търсене е ограничено само *под слънцето*. Единственият съвършен живот, живян някога на тази земя, е животът на Господ Исус Христос. Но сега Той е над слънцето, издигнат до Божиата десница. И Бог задоволява човешкия глад за съвършенство с Христос – с никой и с нищо друго.

Б. Мъдростта под слънцето (гл. 8)

8:1 Въпреки неуспеха на човешката мъдрост да разреши всички човешки проблеми, Соломон продължава да почита **мъдрия** човек повече от другите. Никой друг не е способен да издирва скритите значения на нещата. Според царя-проповедник **мъдростта** се отразява дори и във външния вид на **човека**. **Лицето му** е лъчезарно и строгите му иначе черти се смекчават.

8:2 Мъдростта учи човека как да се държи в присъствието на царя независимо дали този цар е Бог или някой земен монарх. Преди всичко тя учи на покорство. Еврейските думи на втората част на стиха са неясни, както се вижда от следните преводи:

- заради клетвата на Бога (ПБКДж).
- заради клетвата пред Бога (НАСПБ, СИ, РИ).
- заради клетвата *си* към Бога (НИПБКДж, РИВ).

Тук клетвата може да се разбира като обещанието за вярност към властта или като Божиата клетва, с която Той е упълномощавал царете да владеят (напр. вж. Пс. 89:35).

8:3 Неяснотата продължава и в ст. 3.

Този стих би могъл да се разбира като съвет да напуснем присъствието на царя, без да се бавим, когато се стигне до някакво неприятно положение. Но той може и да съветва да **не бързаме** да си тръгваме от гняв, непокорство и дързост или пък да напускаме работата си.

Във всеки случай акцентът на пасажа е, че е неразумно да се противопоставяме на царя, тъй като той има огромна власт да прави **всичко, каквото иска**.

8:4 Когато **царят** говори, **думата** му е облечена с **власт**. Тя има върховна сила и подчинените му не могат да я подлагат на съмнение.

8:5 Онези, които изпълняват **заповедта** на царя, няма защо да се страхуват от негодуванието му. Мъдростта дава на човека винаги да разбира какво е уместно при изпълнението на царските заповеди, както за **времето**, така и за **правилното** действие.

8:6 Има правилен и погрешен начин за вършене на нещата, както и правилно и погрешно време. **Злощастieto** на хората, е че те не винаги могат да различат тези съдбоносни моменти.

8:7 Има толкова много неща, които човек **не знае** или не може да направи. Той не може да знае бъдещето – **какво ще се случи** или кога **ще стане**.

8:8 Той не може да поречи на **духа** си да напусне тялото му, нито да определи точното време на **смъртта** си. Не може да получи **уволнение от тази война** – войната, която смъртта безмилостно води срещу него. Не може да я победи или да отмени настъпването ѝ с никакво **безбожие**, на което би се предал.

8:9 Това са някои от нещата, които проповедникът е забелязал, докато е изучавал живота **под слънцето** – в един свят, където човек потъква друг човек и човек упражнява власт **над друг човек за своя вреда**.

8:10 Животът е толкова празен. **Безбожният** умира и бива **погребан**. По-

рано той е посещавал мястото за поклонение. Сега, когато е мъртъв, хората възхваляват благочестието му в същия **град**, където е изпълнявал коварните си кроежи. Религията може да бъде фасада, зад която се прикрива нечестието. Всичко това е толкова празно и безсмислено.

8:11 Безкрайното бавене на съдебните процеси и наказанието на престъпниците само насърчава беззаконието и предизвиква презрение към съдебната система. Макар че е важно на всеки обвиняем да бъде гарантиран справедлив процес, възможно е и престъпникът да бъде прекомерно толериран за сметка на жертвата. Бързо налаганото честно и безпристрастно правосъдие служи като спирачка за престъпността. А безкрайните отлагания насърчават престъпниците да нарушават закона. Те разбират, че могат да минат безнаказано или най-много да получат някаква лека присъда.

8:12 Въпреки че е виждал много случаи, които му се струват като изключения, Соломон вярва, че на онези, **които се боят от Бога**, ще им бъде най-добре в дългосрочна перспектива. Дори някой закоравял престъпник да доживее до напреднала възраст, това не отменя факта, че правдата в крайна сметка ще бъде възнаградена, и че пътят на **грешника** е тежък.

8:13 Проповедникът е убеден, че **безбожният** в крайна сметка ще загуби. Поради отказа си да **се бои пред Бога**, той се обрича на кратък живот. Неговият живот е мимолетен като **сянка**.

8:14 Соломон като че ли постоянно преминава от общите правила към явните изключения. Понякога изглежда, че **праведните** биват наказвани, сякаш са **безбожни**. А понякога **безбожните** сякаш получават наградата на почтени, **праведни** граждани. Тези отклонения от онова, което би трябвало да бъде, карат проповедника-философ да се отвърщава от **суетата** на живота.

8:15 Единственото разумно нещо според него е да се наслаждаваш на живота, докато можеш. **Няма нищо по-добро за човека под слънцето от това, да яде и да пие и да прекарва приятно времето си. Това ще бъде ползата от изтощителния труд, който човек полага през целия си живот, който Бог му дава на света.** Според философията на Соломон човек не бива да чака да получи щастието си на небето. Той го иска тук и сега.

8:16 Така проповедникът посвещава живота си на това, да открие всички отговори. Той упражнява ума си в изучаване на философия, решен да проучи до дъно житейските дела – задача, от която човек не вижда сън нито денем, нито нощем.

8:17 Тогава той разбира, че Бог е подредил нещата така, че човек не може да сглоби всички части на мозайката. Независимо колко усилено се опитва да го стори, той ще се провали. И независимо колко е умен, той няма да може да открие отговорите на всички въпроси.

В. Насладжението на живота под слънцето (гл. 9)

9:1 В гл. 9 проповедникът **взима всичко присърце** с намерението да разгледа нещата от всички възможни гледни точки. Той вижда, че добрите хора и **мъдрите** хора и всичко, което правят, **са в Божиата ръка. Но дали онова, което им се случва, е белег на Божиата любов или омраза**, не знае никой. Всичко в бъдещето е неизвестно и непознаваемо и е възможно да се случи всичко.

9:2 Онова, което прави нещата толкова загадъчни, е че всички – **праведният и безбожният, добрият и злият, чистият и нечистият**, поклонникът и неверникът – завършват на едно и също място – в гроба. Праведният, също както и безбожният, не може да избегне смъртта – първият няма никакво предимство пред втория. Онези, които се обвързват с

клетва, са в същото положение, както и онези, които избягват да се заклеват.

9:3 Това е голямото нещастие на живота – че смъртта в крайна сметка изисква **всички** хора. Хората могат да живеят жесток и безобразен живот, а след това – смърт. Ако смъртта е краят на съществуването, какво е това, ако не чудовищна несправедливост?

9:4 Докато човек е жив, **има надежда**; т. е. той има какво да очаква. В този смисъл **живо куче** е далеч **по-добре от мъртъв лъв**. Тук **кучето** е споменато не като най-добрия приятел на човека, а като най-долното, най-обикновено животно.³² **Лъвът** е царят на животните, силен и величествен.

9:5 Живите поне знаят, че ще умрат, а мъртвите не знаят нищо за онова, което става в света.

Лъжеучителите постоянно използват този стих като доказателство, че при смъртта душата заспива, и че съзнателното състояние на човека приключва с последния му дъх. Но е напълно безсмислено да се гради доктрина за състоянието след смъртта от този стих или от тази книга. Както постоянно подчертаваме, Екклесиаст представя най-добрите изводи, до които човек може да достигне, търсейки отговорите на въпросите на живота „под слънцето“. Тази книга достига до умозаклучения, основани на наблюдения и на логика, но не и на божествено откровение. Това са нещата, до които мъдрият човек би достигнал, ако нямаше Библията.

Какво ще си помислите, ако видите как някой човек умира и после спускат тялото му в гроба, и знаете, че в крайна сметка той се връща в пръстта? Можете единствено да си помислите: „Това е краят. Сега вече той не знае нищо; не може да се радва на нищо, което става; забравил е всичко и скоро и той самият ще бъде **забравен**.“

9:6 Така стоят нещата, мисли си Соло-

мон. След като човек веднъж умре, вече няма **любов, омраза, ревност** или каквато и да е друга човешка емоция. Той **никога вече няма да има дял** в никое от начинанията на света.

9:7 И така проповедникът отново се връща към основния си извод – живеи си живота, прекарвай приятно времето си, наслаждавай се на хубавата храна, весели сърцето си с **вино**. **Бог вече е благоволил** в онова, което правиш. Той е съгласен.

9:8 Носи светли дрехи, не траурно облекло. Слагай парфюм **на главата** си, а не пепел. Някои хора мислят, че светът е направен за смях и веселие и Соломон е един от тях.

9:9 Освен това човек трябва да се наслаждава и на радостите на семейния живот колкото е възможно повече и по-дълго. Животът така или иначе е празен и суетен, така че най-доброто е да му се наслаждаваш максимално. Радвай се на всеки ден, защото това е всичко, което ще получиш за целия си труд и цялата си мъка.

Ст. 7–9 поразително напомнят за следния пасаж от древния вавилонски епос за Гилгамеш:

Откакто боговете създадоха човека,
те смърт за него отредиха.
Живота те в ръцете си държат.
Затуй ти, Гилгамеш, си напълни корема,
и весели се ден и нощ.
Отреди си радост всеки ден,
деня, нощя лудувай и се смей.
Нека дрехите ти бъдат ярки,
умий главата си с вода.
Желай деца ръката ти да притежава,
с жена на пазвата се наслаждавай.³³

Същественото тук е не че единият е преписвал от другия, а че човешката мъдрост **под слънцето** води до едни и същи изводи. Този факт ми направи силно впечатление, когато четох резюмето

на Денис Аликсандър за това, което хуманизмът ни предлага днес:

Хуманистичният модел наистина изглежда твърде голям хап за преглъщане. Като представител на поколението под тридесетте от края на XX в., от мен най-напред се изисква да вярвам, че съм резултат от чисто случаен еволюционен процес. Единствените предпоставки за този процес са наличието на материя, време и случайност. По някакъв странен каприз на съдбата се е случило така, че аз и другите хора сме единствените материални структури, надарени със съзнание за собственото си съществуване, и от мен се очаква да смятам себе си и другите хора за никак по-ценни от останалите материални структури като например зайците, дърветата или камъните, въпреки че след сто години атомите на моето разложено тяло сигурно ще са неразличими от техните. При това се предполага, че масата от вибриращи атоми в моята глава има по-голямо значение от тази в главата на заека.

Същевременно ми казват, че смъртта е краят на всичко за мен. В календара на еволюцията моят живот е пара, която скоро ще изчезне. Каквото и чувство за справедливост или несправедливост да имам в живота си, всичките ми борби, всичките ми важни решения в крайния сметка ще бъдат погълнати от неспирния ход на времето. След няколко милиона години – време, което е просто капчица в сравнение с цялата история на земята – споменът за най-великата литература, аз най-великото изкуство, за най-великите личности, ще бъде погребан в неумолимото разложение на Втория закон на термодинамиката. Хитлер и Мартин Лутер Кинг, Джеймс Сьюъл и Франциск от Асизи, Председателят Мао и Робърт Кенеди, всички ще бъдат заличени в безмисленото нищо.

И така, казват ми да се възползвам по

най-добрия начин от едно крайно лошо нещо. Въпреки че имам силно чувство за трансцендентност, дълбоко усещане, че съм нещо повече от съпяла прищявка на еволюцията, трябва да забравя подобни обезпокоителни въпроси и да се заема с реалните проблеми – как да живея отговорно в обществото. Въпреки че работата ми е свързана с изучаването на човешкия мозък като механизъм, досущ като другите механизми в природата, трябва да продължавам да вярвам, че човекът има някаква съществена стойност, която е по-голяма от стойността на животните – и макар моите чувства да ми говорят, че това е вярно, не ми се дава никаква друга обективна причина да вярвам, че това наистина е така.³⁴

9:10 Максимата в ст. 10, един от най-известните в книгата, често се използва от вярващите за насърчаване на усърдието в християнското служение. Това наистина е добро. Но в своя контекст максимата всъщност означава, че трябва да сграбчим всяко възможно удоволствие и веселие, докато все още можем, защото в гроба, към който неотклонно сме се запътили, няма да можем да работим, да творим, да мислим или да знаем каквото и да било.

Съветът, даден в този стих, е превъзходен, но основанието е много лошо! А дори и съветът трябва да бъде ограничен само до действията, които са правилни, полезни и изграждащи сами по себе си.

9:11 Проповедникът забелязва и друго – че късметът и случайността играят важна роля в живота. **Надбягването** не винаги се печели от най-бързия бегач. Най-храбрите войници не винаги печелят боя. Най-мъдрите не винаги се радват на най-добрите ястия. Най-умните не винаги са и най-богатите. И най-способните не винаги стават владетели. Лошият късмет преследва всички. **Времето и случаят** са фактори, които играят важна роля в ус-

пеха и провала. Когато милиардерът Дж. Пол Гети бил помолен да обясни успеха си, той отговорил: „Някой хора намират нефт. Други – не.“

9:12 И никой не знае кога ще го споходи лошият късмет. **Както рибите, уловени в зла мрежа, и както птиците – в капан, човек внезапно бива сполетян от зла участ или дори от смърт.** Той никога не знае на кой куршум е написано неговото име.

9:13–15 Друга злочестина в живота е, че **мъдростта** не винаги се оценява. Ето една илюстрация: **малък град с малцина жители** и съответно слабо защитен, бива обсаден с артилерия от силен **цар**, който се подготвя да срине стените му.

Когато ситуацията вече изглежда безнадеждна, един беден, но мъдър човек предлага план, който спасява **града**. За момента той става герой, но после бързо бива забравен.

9:16 Проповедникът е наскърбен от факта, че въпреки че **мъдростта е по-добра от силата**, съветът **на сиромаха** впоследствие **се презира**. Веднага щом кризата отмине, никой не се интересува от онова, което е казал той.

Тази притча има определена евангелизационна нотка. Градът е като човешката душа – малка и беззащитна. Великият цар е Сатана, решен да я превземе и да я унищожи (2 Кор. 4:4; Еф. 2:2). Освободителят е нашият Спасител – беден (2 Кор. 8:9) и мъдър (1 Кор. 1:24; Кол. 2:3). Макар че е осигурил избавление, колко малко хора Го почитат и оценяват делото Му! Повечето живеят, сякаш Той никога не е умирал за греховете им. И дори християните често забравят да си спомнят за Него по начина, който Той е определил – Господната вечеря.

9:17 Въпреки човешката неблагодарност и безразличие продължава да бъде вярно, че **думите на мъдрите, чути в тишина**, струват повече от **крясъка на властващия между безумни**.

9:18 Мъдростта превъзхожда военните оръжия и боеприпасите. Във 2 Царе 20:14–22 четем как една мъдра жена избавя град Авел-Вет-Мааха, когато Йоав го обсажда.

Но един грешен глупак може да развали много добри неща, които върши мъдрият човек, също както малките личици развалят лозето.

Г. Мъдрият и безумният под слънцето (гл. 10)

10:1 Когато мухите паднат в маслото на мировареца, те го правят да вони. Така и човек може да си е изградил добро име с мъдростта и честта си, но може да го разруши дори само с една погрешна стъпка. Хората ще си спомнят това единствено малко неблагодарумие и ще забравят дългогодишните достойни дела. Всеки може да унищожи доброто си име, като изговори публично дори само три погрешни думи.

10:2 Десницата традиционно се приема за по-умела и сръчна, а левията – за по-непехватна. Мъдрият знае правилния начин да направи нещо; безумният е несръчен и некадърен.

10:3 Дори когато безумният прави нещо просто, например ходи по пътя, той проявява липса на здрав разум. Той показва на всекиго, че е безумен, което може да означава, че нарича останалите глупаци, или че показва невежеството си във всичко, което върши. По-вероятно е авторът да има предвид второто.

10:4 Ако някой владетел избухне в гняв срещу теб, най-добре не бързай да си тръгваш ядосан. По-добре бъди кротък и покорен. Така има по-голяма вероятност да го укротиш или да го умилостивиш дори за сериозни грехове.

10:5, 6 Друго противоречие, което измъчва Соломон в този объркан свят, се дължи на неразумните решения и несправедливостта, произхождаща от владетеля. Често хора без подходящи

качества биват поставяни на високи постове, докато способните пропиляват дарбите си в долна работа.

10:7 Така слугите често яздят на коне, а князете трябва да ходят пеша. Подобни несправедливости съществуват в политиката, в индустрията, във военната служба, както и в религиозния живот.

10:8 Който копае яма, за да навреди на другите, ще стане жертва на собствената си злонамереност. Злите дела се връщат върху този, който ги е извършил.

Който разбива каменна ограда, за да влезе без позволение, да напакости или да измени границата на собствеността, може да очаква да бъде ухапан от змия или да си плати за това по друг неприятен начин.

10:9, 10 Дори законните и почтени дейности крият в себе си риск. Каменарят може да бъде наранен от камъните, а който цепи дърва, се излага на опасност от бравдата.

Разумно е човек да работи с наточени инструменти. Иначе трябва да вложи много по-голямо усилие, за да си свърши работата. Времето, изразходвано, за да се наточи бравдата, многократно се компенсира от спестеното време и сили по време на работата. Мъдростта учи човека как да улеснява живота си и да си спестява тежък труд. Лиополд перифразира мисълта: „Мъдростта подготвя пътя на успеха.“⁴³⁵

10:11 Каква е ползата от омайвача, ако змията ухапе, преди да бъде омайна? Или, както ние бихме казали, „след дъжд качулка“. Често пъти някои неща трябва да бъдат свършени навреме, за да има полза от тях и да бъдат ефективни.

10:12, 13 Думите от устата на мъдрият го правят обичан, защото са благодатни. Думите на безумния ще се окажат примка за него. Дори ако започне с безобидни глупости, след време той стига до дива лудост.

10:14 Безумният не знае кога да спре.

Думи, думи, думи. Той говори и продължава да говори, сякаш знае всичко, но всъщност не знае. Безкрайното му дърдорене почти неизбежно стига до хвалби какво ще направи в бъдеще. Той е като богатия безумец, който казва: „Ето какво ще направя: ще съборя житниците си и ще построя по-големи, и там ще събера всичките си жита и богатата си. И ще кажа на душата си: Душо, имаш много блага, натрупани за много години. Успокой се, яж, пий и се весели“ (Лука 12:18–19). Но той не знае какво ще се случи по-нататък. По-добре би било да каже: „Ако иска Господ и сме живи, ще направим това или онова“ (Як. 4:15).

10:15 Той се изтощава от своя неефективен и непроизводителен труд. Дори не може да види очевидното или да намери пътя към нещо толкова ясно видимо като например един **град**. Невежеството му за такива прости неща прави плановите му за бъдещето още по-нелепи.

10:16, 17 Жалко за **земята**, чийто владетел е незрял и впечатлителен като **дете**, и чиито законодатели гуляят **сутрин**, вместо да се занимават със задълженията си. Блажена е онази страна, в която **царят** е човек с благороден характер, и в която другите първенци проявяват умереност и самоконтрол, като **ядат за укрепване, а не за напиване**.

10:18 Продължителната **леност** и небрежност могат да предизвикат разрухата на **къщата**, която може да символизира както управлението на страната, така и индивидуалния живот. Всеки покрив ще протече, ако собственикът му не го поддържа редовно.

10:19 Времето за хранене е щастливо време. **Виното** весели живота. **Парите отговарят на всички**.

Наистина ли Соломон е вярвал, че **парите** са ключ към всяко удоволствие? Може би той просто иска да каже, че с парите могат да се купят всякакви храни и питиета, от които човек би имал нуж-

да. Или може би цитира пияните властици от ст. 16, които биват предупредени докъде ще ги доведе тяхната невъздържаност (ст. 18). Факт е, както е казал някой, че парите могат да купят всичко освен щастие и са билет за навсякъде, освен за небето. Животът на човека не се състои в изобилието на имота му.

10:20 Внимавай да **не** говориш зло против **царя** или неговите **богати** подвластници. Може да си мислиш, че никой не те чува. Но дори стените имат уши и някоя неподозирана **птица** ще **отнесе** известието в царския дворец. „Недискретността си прави крила.“

Д. Разпространението на доброто под слънцето (11:1–12:8)

11:1 Тук **хлябът** е използван като символ на зърното, от което е направен. Изразът „**хвърли хляба си по водата**“ може да бъде свързан с практиката да се засяват наводнени площи или да се отнася до превозване на зърното по море. Във всеки случай обаче мисълта е, че широкомащабното разпространение на доброто ще доведе до щедра печалба по времето на жетвата.

Този стих е верен и по отношение на евангелието. Може сега да не виждаме незабавни резултати, когато споделяме хляба на живота, но жетвата, която ще последва накрая, е сигурна.

11:2 Да дадеш **дял на седмина**, дори **на осмина**, предполага две неща – неограничена щедрост или влагане на капиталите в различни предприятия. В първия случай идеята е, че трябва да проявяваме безкористно милосърдие, докато можем, защото може да дойде време на бедни и нещастия, когато това няма да ни бъде възможно. Повечето хора спестяват за черни дни; този стих ни съветва именно заради несигурността на живота да проявяваме неограничена щедрост.

Или пък мисълта може да бъде да не слагаш „всички яйца в една кошница“,

а да инвестираш в различни начинания, така че ако едното пропадне, да можеш да продължиш с другите. Това се нарича *диверсификация*.

11:3 Ст. 3 продължава мисълта на предходния, особено във връзка с незначителното зло, което може да се случи на земята. Той внушава, че житейските беди са свързани с определена неизбежност и безвъзвратност. Така, както е сигурно, че натежалите облаци **изливат дъжд на земята**, така е сигурно и че човешките синове биват сполетявани от беди и изпитания. И след като **дървото падне** веднъж, то си остава повален великан. Съдбата му е окончателно решена.

Едно по-широко приложение на този стих виждаме в стиховете:

Както дърво падне, така и ще лежи.
Както човек живее, така и ще умре.
А както си умре, така и ще стои
на вечността през всички дни.

Джон Рей

11:4 Възможно е човек да бъде прекалено предпазлив. Ако чакаш, условията да станат идеални, няма да постигнеш нищо. Обикновено винаги има някакъв **вятър** и някакви **облаци**. Ако чакаш пълно безветрие, никога няма да излезеш да си засееш нивата. Ако чакаш докато се убедим, че няма никакъв риск да завали, реколтата ще изгние, преди да я пожънеш. Човекът, който чака абсолютна сигурност, ще чака вечно.

11:5 Тъй като не знаем всичко, трябва някак да се справяме със знанието, което имаме. Ние не разбираме движението **на вятъра** или как се образуват **костите в утробата** на бъдещата майка. Не разбираме **всичко**, което **прави Бог**, нито защо го прави.

11:6 Тъй като не знаем тези неща, най-добре е да запълваме деня си с всякакви ползотворни дейности. Няма как да знаем кои **ще успеят**. Може би всички.

Когато разпространяваме Божието Слово, успехът е гарантиран. Но също така е вярно, че едни методи са по-плодотворни от други. Затова трябва да бъдем неуморни, гъвкави, изобретателни и верни в християнското служение.

Трябва да сеем в **сутринта** на живота и да не се отпусваме и **вечер**. Ние сме призовани за непрестанна служба.

11:7, 8 **Светлината** може би е свързана със светлите и бляскави дни на младостта. Чудесно е да си млад – да си здрав, силен и жизнен. Но независимо на колко години благополучие и сили се радва човек, той трябва да съзнава, че почти сигурно ще дойдат и **дните на тъмнината**. Болестите и мъките на старостта са неизбежни. Тя е отегчително, живото време от живота.

11:9 Трудно е да се каже дали ст. 9 е искрен съвет или цинизъм на един разочарован старец. Прави, каквото желае **сърцето ти**, и гледай с очите си колкото можеш повече. **Но** само **помни**, че накрая **Бог ще те доведе на съд – съдът** на старостта, която на Соломон му се струва като божествено възмездие за греховете на ранния живот.

11:10 Докато още имаш **младостта** си, увеличавай веселието си и намалявай **печалта** и неприятностите. (Тук вероятно **зло** означава беди, а не грях.) **Младостта** и **черните коси са суета**, защото отришат изключително бързо.

Никъде в литературата няма друго толкова класическо описание на старостта както в първата половина на гл. 12. Значението му не е на повърхността, тъй като то е представено като алегория. Скоро обаче се очертава образа на един треперещ старец, ходещ гериатричен музей, който неотклонно се влачи по пътя си към гроба.

12:1 Тъжната картина на старостта и сенилността е предупреждение към младите хора да **помнят своя Създател в дните на младостта си**. Забележете,

че Соломон не казва своя Господ или Спасител, или Изкупител, а своя **Създател**. Това е единственият начин, по който Соломон е могъл да опознае Бога от своята гледна точка под слънцето. Но въпреки това съветът е добър. Младите хора *трябва* да **помнят** своя **Създател ... преди** залеза на живота, когато дните са тежки и жестоки и годините са напълно лишени от **удоволствие** и веселие. Копнежът на всеки млад човек трябва да бъде като изразения в следните стихове:

Господи, в цвета на своята сила
желал бих аз за Тебе да съм силен.
И докато тук през радости минавам,
Теб с песните си искам да прославям.

Не бих желал да се отдам на този свят
и после чак за любовта Ти да разказвам.
Не бих желал безсилен, остарял
в служение на Теб да се доказвам.

Не искам със усърдие крилато
да тичам аз по светските задачи,
а към небето бавно, не сърцато,
отпадналите си крака да влача.

Не са за Тебе слабите желания
и мойта бедна, недостойна част, плътта.
Не са за Тебе гаснещите ми огньове
и на сърцето прегоряло пепелта.

О, избери ме в моите златни дни.
Участвай Ти във радостта ми
скъпоценна.

За Теб да бъде слава от делата най-добри
и пълнотата на сърцето ми
неразделено!³⁶

Томас Г. Хил

12:2 Старостта е време, когато светлините избледняват – както физически, така и емоционално. Дните са отегчителни, нощите са дълги. Унинието и потиснатостта настъпват трайно.

Дори и в по-ранните години има опре-

делено количество **дъжд** – това са бедите и обезсърченията. Но слънцето скоро се явява и духът бързо се възвръща. Сега слънчевите дни сякаш са си отишли и след всеки **дъжд облаците** отново се събират, предвещавайки още и още.

Младостта е времето да помниш Създателя, защото тогава **слънцето, ... луната и звездите** още не са се **помрачили** и **облаците** не се **вържат след дъжда**.

12:3 Тук тялото на стария човек е изобразено като **къща**. **Стражите на къщата** са ръцете, някога силни и дейни, а сега сбръчкани, възлести и треперещи от болестта на Паркинсон.

Силните мъже са краката и бедрата, които вече не са стройни и атлетични, а огънати като скоби, сякаш поддали под тежестта на тялото.

Онези, които мелят, престават, защото намаляха – зъбите не могат повече да дъвчат, защото горните са оредели и не се срещат с малкото останали долни. Зъболекарят би казал, че има недостатъчна оклузия.

Гледащите през прозорците се помрачават. Очите постоянно отслабват. Първо са имали нужда от два диоптъра, после от три, а след това от операция за перде. Сега могат да четат само много големи печатни букви с помощта на лупа.

12:4 **Вратите към улицата се затварят**. Тук, разбира се, става дума за уши-те. Всичко трябва да се повтаря по много пъти. Силните шумове като стърженето на **мелницата заглъхват** и сякаш са много далечни.

Старият човек страда от безсъние; той **става** рано-рано, когато запее първата **птица** или петелът изкукурига.

Всички тонове на песента се приглушават. Гласните струни са много отслабнали. Гласът е хриплив и треперещ и за песен не може да става и дума.

12:5 Старите хора развиват **акрофобия**, т. е., **страхуват се от височина** – от стълби, от високи сгради, да пътуват със

самолет – **и от ужаси по пътя** – вече не са уверени в себе си и се страхуват да излизат сами или през нощта.

Цъфтящият **бадем** се приема за символ на бялата коса, която отначало е буйна, а после опадва по земята.

Скакалецът може да бъде тълкуван по два начина. Първо, **скакалецът натегва** – т. е. дори най-леките предмети представляват тежест за стареца и той не може да ги носи. Или скакалецът, който се влачи (НАСПБ), е карикатура на стария човек, който прегърбен и изкривен се влчи стъпка по стъпка с конвулсивни, непохватни движения.

Охотата изчезва в смисъл, че естествените апетити намаляват или напълно изчезват. Храната вече няма аромат и вкус и другите основни влечения изчезват. Сексуалната жизненост вече я няма.

Дегенеративният процес се развива, защото **човек отива в дългогодишния си дом** – гроба – и скоро неговата погребална процесия ще премине по улицата.

12:6 И така, съветът на мъдреца е да помни Създателя си, **преди да се скъса сребърната верижка и да се счупи златната чаша, и да се строши стомната при извора и да се счупи колелото на кладенеца**. Трудно е всеки от тези образи да се свърже с конкретно значение.

Скъсването на **сребърната верижка** вероятно е свързано с прекъсването на нежната нишка на живота, когато духът напуска тялото. Сляпата поетеса явно е разбирала това именно по този начин, когато е писала:

Един ден сребърната нишка ще се скъса
и няма вече както днес да пея.

Но с колко радост аз ще се събудя
в палатите на Царя да живея.³⁷

Фани Дж. Кросби

Някои са възприемали **златната чаша** като черепната кухня, а счупването ѝ –

като поетичен образ на секването на мисълта при смъртта.

Счупените **стомна и колело**, взети заедно, може би са свързани с кръвообращението и срива на систоличното и диастолното кръвно налягане.

12:7 Настъпва трупното вкочаняване. Тогава тялото започва да се връща в **пръстта**, а **духът** се връща **при Бога, който го е дал**. Или поне на Соломон му се струва така. Ако починалият е ярващ, заключението му е вярно. Но ако е невярващ, духът отива в Хадес, за да чака там Съда пред Големия бял престол. Тогава духът отново ще се съедини с тялото и цялостната личност ще бъде хвърлена в огненото езеро (Откр. 20:12–14).

12:8 Така Проповедникът прави пълен кръг и завършва там, откъдето е започнал – с дълбокото убеждение, че животът под слънцето е **суета**, безсмислен, неплоден и празен. Неговият патетичен рефрен ни напомня за малкото момиченце, което отишло на панаира и останало там прекалено дълго.

Исках оркестърът вечно да свири –
твърде дълго ли стоях на тоз панаир?
И клоунът да пуска шеги, да не спира –
дали закъснях на тоз панаир?

И сини панделки си купих за косите,
но никои и не ме погледна даже там.
На хорото вихъра забавиха свирците –
май твърде съм дълго на тоз карнавал.
Как исках в карнавалния град да остана,
да живея във смях и любов всеки ден –
исках приятели мили, забавни,
исках някой да го е грижа за мен.
А моите панделки – новички, сини –
избледняха и вече така не блестят.
Въртележката сякаш

над мен се присмива –
май твърде докъсно останах аз тук?
Какво още да правя, къде да стоя?
Няма какво да спечеля,
а и кой ли ме иска?

Не останах ли дълго във таз суета?

Май твърде бе дълго.

(И съзлите ми плисват.)³⁸

Били Барнс

Достигайки до това последно подчертаване на суетата на живота под слънцето, се сещам за една история, която разказваше Е. Стенли Джоунс. На борда на един кораб, с който пътувал, той видял една доста дебела съпрузеска двойка. Двамата имали тъпи физиономии и явно живеели само за да ядат. Имали големи пенсии, но всъщност нямали нищо.

Ядосвах се на сервитьорите, че не им носят допълнително. Сякаш се страхуваха да не умрат от глад между отделните хранения. Физическите им апетити като че ли бяха единственото, което ги вълнуваше. Никога не ги видях да четат книга или вестник. Между храненетата седяха и гледаха безизразно, явно в очакване на следващото ядене. Една вечер ги гледах как си седят и се взират с празен поглед, когато тъпият мозък на мъжа беше озарен от гениална идея. Той отиде до полицата над камината, вдигна вазите, погледна в тях и после се върна при жена си с новината: „Празни са!“ Без малко щях да избухна в смях. Той беше прав. „Празни са!“ Но не само вазите! И душите и мозъците и на двамата бяха празни. Имаха много в портфейлите си, но нищо в сърцата си; и това беше тяхното наказание. Те имаха сигурност с досада – без никакво приключение. Коланите им се разтягаха, но хоризонтите им се смалваха.³⁹

IV. Епилог: най-доброто под слънцето (12:9–14)

12:9 Освен че самият той е мъдър, проповедникът споделя знанието си и с другите. Той се стреми да предаде мъдростта си под формата на **притчи, след**

като внимателно ги претегля и ги изпитва дали са верни.

12:10 Проповедникът внимателно подбира **думите** си, старайки се да съчетае утешителни, приятни и истинни неща. Сякаш приготвя питателно ястие, което накрая сервира с клонче магданоз.

12:11 Поученията на **мъдрите са като остри, наточени инструменти**, ясно разбираеми, директни и убедителни. И събраните поговорки **са като добре забити гвоздеи, дадени от един Пастир**, или като колчета, които държат шатрата. Те дават стабилност и сила и същевременно са опори, на които можем да окачим мислите си.

В повечето преводи на Библията думата **Пастир** е с главна буква, което показва, че според преводачите става дума за Бога. Трябва обаче да помним, че хората от Изтока възприемат и царя като свой пастир. Омир е казал: „Всички царе са пастири на народа.“ Затова е възможно под **един пастир** цар Соломон да има предвид *себе си*. Това тълкуване по-добре подхожда на контекста.

12:12 Соломон въобще не си мисли, че е изчерпал темата. Той би могъл да пише още много, но предупреждава читателите си, че изводът би бил същият. Писането и публикуването на **книги няма край** и би било крайно изтощително да прочетем всичките. А и защо да си правим труда? Всичко, което биха могли да разкрият, е суетата на живота.

12:13 Неговото окончателно заключение може да създаде впечатлението, че най-накрая се е издигнал над слънцето. Той казва: „**Бой се от Бога и пази заповедите Му, понеже това е всичко за човека**, цялото му задължение.“ Но трябва да помним, че страхът **от Бога** тук не непременно е спасителната вяра. Той е робският ужас на създаването пред неговия Създател. А **заповедите** не непременно са Божия закон, разкрит в Стария

Завет. Това по-скоро би могло да означава всички заповеди, които Бог е вложил като инстинкти в сърцата на хората.

С други думи, не бива задължително да приписваме някакво много високо духовно проникновение на думите на Соломон. Може би това са просто изводите, до които един мъдър човек би достигнал с помощта на естествената си интуиция и от практическия си опит.

Това е всичко за човека – не само цялата му задача, но и основните елементи, необходими за пълноценен и щастлив живот.

12:14 Тук мотивът за страха и покорството на **Бога** е сигурността на предстоящия **съд**. Ние като вярващи трябва да бъдем вечно благодарни на Спасителя за това, че ни е освободил от този страх.

„В любовта няма страх, а свърше-

ната любов изгонва страха, защото в страха има наказание, но който се страхува, не е станал свършен в любовта“ (1 Йн. 4:18).

Ние вярваме и се покоряваме не от страх, а от любов. Благодарение на Неговото завършено дело на Голгота ние имаме уверението, че никога няма да дойдем на съд, а сме преминали от смърт в живот (Йоан 5:24). Сега можем да кажем:

За мене няма проклятие,
няма пъкълът да ме обгърне,
и ни мъчения, ни огън
очите ми нявга ще зърнат.
За мене няма осъждане,
смъртта изгуби своето жили,
защото Господ, който ме обича,
с крилото Си ще ме покрие.

Паул Герхард

Крайни бележки

¹ (Въведение) L. S. Chafer, *Systematic Theology*, I:83.

² (Въведение) See Gleason Archer, *A Survey of Old Testament Introduction*, pp. 478-88.

³ (Въведение) *Megillah 7a; Sabbath 30*.

⁴ (Въведение) W. Graham Scroggie, *Know Your Bible*, I:143.

⁵ (Въведение) Соломон е широко възприеман като „прототип“ (или предобраз) на Христос, който царува в мир по време на Хилядолетното царство.

⁶ (Intro) Quoted by Scroggie, *Know Your Bible*, I:144.

⁷ (1:3) H. L. Mencken, quoted by Bill Bright, *Resolution Now*, 1969, p. 15.

⁸ (1:4) Will Houghton, „By Life or by Death.“

⁹ (1:8) Author unknown. „Thou Alone,

Lord Jesus.“ in *Hymns of Grace and Truth*, no. 220.

¹⁰ (1:13) Malcolm Muggeridge, *Jesus Rediscovered*, p. 11.

¹¹ (1:13) Например това име е било използвано и от други семитски народи, а Стария Завет *Елохим* се използва дори за лъжливи „богове“. Спорно е дали думите на Сатана в Битие 3:5 трябва да бъдат преведени: „Ще бъдете като Бога“ (ПБКДж, НИПБКДж) или „Ще бъдете като богове“ (НАБ, Нокс).

¹² (1:15) Robert Laurin, „Ecclesiastes.“ in *The Wycliffe Bible Commentary*, p. 587.

¹³ (2:1) B. E. „None but Christ Can Satisfy!“ in *Hymns of Truth and Praise*, no. 306.

¹⁴ (2:2) From *Selected Poems of Edwin*

- Arlington Robinson. London: The Macmillan Company 1965, pp. 9, 10.
- ¹⁵ (2:8) Samuel Johnson, *The History of Rasselas, The Prince of Abyssinia*, ed. J. P Hardy
- ¹⁶ (2:8) Quoted by David R. Reuben, „Why Wives Cheat on Their Husbands,“ in *Reader's Digest*, Aug. 1973, p. 123.
- ¹⁷ (2:11) Ralph Barton, quoted by Denis Alexander, *Beyond Science*, p. 123. Used by permission of Lion Publishing.
- ¹⁸ (2:11) E. Stanley Jones, *Growing Spiritually*, p. 4.
- ¹⁹ (2:16, 17) *Choice Gleanings Calendar*. Grand Rapids: Gospel Folio Press.
- ²⁰ (2:18) C. E. Stuart, *Thoughts on Ecclesiastes*, in *Assembly Writers Library*, Vol. 5, p. 186.
- ²¹ (2:21) Robert Jamieson, A. R. Fausset, and David Brown, *Critical and Experimental Commentary on the Old and New Testament*, III:518.
- ²² (2:25) Jules Abels, *The Rockefeller Billions*, p. 299.
- ²³ *Table Talk*, Vol. 11, No. 4, August 1987, p. 3.
- ²⁴ (3:21) Същата еврейска дума, преведена като дух, може да означава и дъх.
- ²⁵ (4:1) James Russell Lowell, „The Present Crisis,“ in *Complete Poetical Works*, p. 67.
- ²⁶ (4:4) Cited by Henry G. Bosch, *Our Daily Bread*, 24 May 1973.
- ²⁷ (4:4) Quoted by Bill Bright, *Revolution Now*, p. 37.
- ²⁸ (5:15) *Choice Gleanings Calendar*.
- ²⁹ (6:9) H. C. Leupold, *Exposition of Ecclesiastes*, p. 141.
- ³⁰ (7:20) *Ibid.*, p. 167.
- ³¹ (7:27, 28) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, p. 217.
- ³² (9:4) Кучетата в Близкия Изток често са подвели ръмжащи зверове, които тичат по улиците и се хранят с боклуци, а не са обичаните домашни любимци от западните домове.
- ³³ (9:9) The Gilgamesh Epic, quoted by Leupold, *Ecclesiastes*, p. 216.
- ³⁴ (9:9) Denis Alexander, *Beyond Science*, pp. 132-33. Used by permission of Lion Publishing.
- ³⁵ (10:9,10) Leupold, *Ecclesiastes*, p. 242.
- ³⁶ (12:1) Thomas H. Gill, „Lord in the Fullness of My Might,“ in *Hymns*, no. 26.
- ³⁷ (12:6) Fanny J. Crosby, „Saved by Grace,“ in *Hymns of Truth and Praise*, no. 621.
- ³⁸ (12:8) Billy Barnes, „I Stayed Too Long at the Fair.“ Used by permission.
- ³⁹ (12:8) E. Stanley Jones, *Is the Kingdom of God Realism?*, pagination unknown.

Библиография

Delitzsch, Franz. „Ecclesiastes.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 18. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Eaton, Michael A. *Ecclesiastes*. The Tyndale Old Testament Commentaries.

Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 1983.

Erdman, W. J. *Ecclesiastes*. Chicago: B.I.C.A., 1969.

Hengstenburg, Ernest W. *A Commentary on Ecclesiastes*. Reprint. Minneapolis: James and Klock Christian Publishing Co., 1977.

Lange, John Peter, ed. „Ecclesiastes.“ In *Commentary on the Holy Scriptures*. Vol. 7. Reprint (25 vols. in 12). Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Laurin, Robert. „Ecclesiastes.“ In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.

Leupold, H. C. *Exposition of Ecclesiastes*. Grand Rapids: Baker Book House, 1952.

MacDonald, William. *Chasing the Wind*. Chicago: Moody Press, 1975.

ПЕСЕН НА ПЕСНИТЕ

„В славния храм на откровението – мястото, което Господ, нашият Бог, е избрал, за да настани в него Името Си дори в по-блестяща слава отколкото в храма в материалния свят – тази книга е като една от стаите в храма на хълма Сион – малка наистина, но изцяло изпипана, със стени и таван от нещо по-ценно от кедр и по-разкошно от блестяща, обкована със сапфири слонова кост, изпълнена с образци на истина, свалени от небето от Светия Дух и поставени тук за утеха и наслада на онези, които обичат жилището на Божия дом, мястото, където обитава Неговата слава.“

Джордж Бъроус

Въведение

I. Уникално място в канона

Заглавието „Песен на песните“ е еврейски идиоматичен израз, който означава „най-прекрасната песен“. Юдейският мидраш я нарича „най-похвалната, най-превъзходната, най-високо ценената сред песните“. Тази песен е призната от всички за най-трудната за *разбиране* книга в Библията. Франц Делищ пише: „Песен на песните е най-неясната книга в Стария Завет.“¹ Не е трудно да ѝ се *наслаждаваш*, ако харесваш поезията, любовта и природата, но какво всъщност *представява* тази книга и какво *означава*?

Изследователите са на различни мнения дали това е антология от кратки и несвързани помежду си любовни песни, кратка драма или „единен драматизиран лиричен любовен диалог“.² В светлината на постоянно повтарящите се рефрени, постепенното развитие разказа и факта, че творбата е прекалено кратка, за да бъде истинска „пиеса“, третото предложение вероятно е най-добро.

Но все пак, как да *тълкуваме* тази книга? Тук въображението на читателите през вековете се е развихряло. Докато някои евреи и християни строго са избяг-

вали книгата като „чувствена“, някои от най-благочестивите светии дълбоко са се наслаждавали на нейните страници.

II. Авторство

Според еврейската традиция Соломон е написал Песен на песните в младостта си. Притчи – в разцвета на силите си, а Еклисиаст – след като се е отегчил от този свят. Това виждане среща широко одобрение. Тъй като авторът възхвалява съпругеската вярност, се предполага, че Соломон е посветил книгата на първата от многото си съпруги, преди да се отдаде на полигамия и да си събере множество наложници. Настоящият коментар обаче поддържа съвсем различно виждане.

Седем стиха в книгата споменават Соломон по име (1:1, 5; 3:7, 9, 11; 8:11, 12). Първият вероятно посочва неговото *авторство* (въпреки че той би могъл да бъде преведен и „Песен на песните, която *разказва за Соломон*“). Позоваването на природата съответства на интересите на Соломон (3 Царе 4:33). Освен това споменаването на царските коне, колесници и носилка подкрепят авторството на Соломон. Споменаването на географски обекти предполага, че всички тези места са се намирили в едно обединено царство,

което е било така главно по времето на царуването на Соломон.

Ето защо имаме всички основания да приемем традиционното виждане за авторството, а контрааргументите са неубедителни.

III. Датирание

Цар Соломон вероятно е написал тази най-прекрасна от своите 1005 песни (3 Царе 4:32) в някакъв момент от своето четиридесетгодишно царуване (971–931 г. пр. Хр.). Традиционното схващане, че той е бил все още млад и не е бил преситен от прекалено много жени, е логично и примамливо.

IV. Исторически фон и теми

Традиционното християнско тълкуване, предлагано за тази книга, е че тя представя любовта на Христос към Неговата църква. Заглавията на отделните глави, които много издания на Библията добавят, следват това тълкуване. Според това виждане Соломон е образ на Христос, а Суламит е образ на църквата. Внимателният изследовател на Писанието обаче ще забележи, че това не би могло да бъде първоначалното значение на книгата, тъй като църквата е била тайна, скрита в Бога от основаването на света, която не е била открита до времето на апостолите и пророците в Новия Завет (Римл. 16:25, 26; Еф. 3:9). Малцина християни биха отrekli, че в тази книга имаме една много красива илюстрация на любовта на Христос към църквата, но това е *приложение*, а не тълкуване. Главното *тълкуване* на книгата най-вероятно е свързано с Йахве и народа на Израил.

Според едно друго тълкуване тази книга е протест срещу съпругеската изневяра. Соломон, със своите много жени, ухажда младата девойка Суламит. Но тя си има възлюбен – овчар – на когото е вярна, и не отстъпва пред ласкателства-

та на Соломон. Всеки път, когато той я ласкае, тя започва да говори за своя любим. В края на книгата виждаме как тя и нейният любим се наслаждават на любовта си. Онези, които приемат това тълкуване, сочат, че в повечето от случаите, когато се споменава Соломон, обстановката е градът или дворецът, докато овчарят, напълно подходящо, се явява предимно на фона на селски пейзажи. Този ярък контраст между града и селото засилва представата, че в драмата участват двама мъже, а не един. Това тълкуване не е особено популярно, защото представя Соломон в неблагоприятна светлина.³ Не можем да отречем обаче, че Соломон е бил многоженец, докато Божията наредба за Неговия народ е моногамията. Народът на Израил, разбира се, е бил неверен на Йахве, като е тичал след други любовници. Тази песен говори за красотата на вярната любов.

Трето тълкуване разглежда девицата Суламит като образ на вярващия остатък от Израил в бъдещето. Соломон е образ на Господ Иисус. Песента разкрива отношенията на любов с Него, на които ще се радва този остатък, когато евреите погледнат на Него, когото прободоха, и заплачат за Него, както плаче някой за единичкия си син. Фактът, че Соломон е многоженец, не му пречи да бъде образ на Господа. Образът е несъвършен; Първообразът е съвършен.

Четвърто виждане, много популярно днес, е книгата да се приема като насърчение на вярната любов и чистота в рамките на брака. В светлината на експлоатацията на секса без брак в днешния свят, това е една много уместна възможност, която точно съответства на Битие 1:27 и 2:20–24.

Независимо кое тълкуване предпочита човек, много християнски двойки използват Песен на песните на своите сватби като насърчение и благословение за своя брачен живот.

Схема на изложението

- I. Заглавие (1:1)
- II. Суламит в Соломоновия дворец си мисли за своя любим пастир, който е далеч, и разказва на придворните дами за него и за себе си (1:2–8)
- III. Соломон ухазва Суламит, но тя е глуха за ласкателствата му (1:9–2:6)
- IV. Заръката на девицата към Ерусалимските дъщери (2:7)
- V. Суламит си спомня за едно посещение на своя възлюбен пастир, прекъснато от заповедта на братята ѝ да се залавя за работа (2:8–17)
- VI. Девицата сънува среща със своя възлюбен (3:1–4)
- VII. Повторение на заръката към ерусалимските дъщери (3:5)
- VIII. Кортежът на Соломон пристига в Ерусалим (3:6–11)
- IX. Соломон отново се опитва да спечели девицата, но тя е глуха за ухажванията му (4:1–6)
- X. Младият овчар пристига и увещава девицата да напуснат Ерусалим и да отидат в дома, който са си пригответе в провинцията, и тя изразява своята готовност (4:7–5:1)
- XI. Суламит си спомня един тревожен сън, в който не е успяла да се срещне с любимия си заради сънливостта си (5:2–8)
- XII. Запитана от придворните дами, тя възхвалява прелестите на възлюбения си, и така събужда у тях желанието да го видят (5:9–6:3)
- XIII. Соломон възобновява своите любовни молби (6:4–10)
- XIV. Тя обяснява на придворните дами неочаквания начин, по който е била доведена в двореца (6:11–13)
- XV. Последният опит на Соломон се оказва напразен (7:1–10)
- XVI. Суламит разговаря със своя възлюбен пастир, който е дошъл да я отведе (7:11–8:2)
- XVII. Последна заръка към Ерусалимските дъщери (8:3, 4)
- XVIII. Влюбените пристигат в своето село в провинцията, заклеват се във вярност и заживяват щастливо (8:5–14)

Коментар

I. Заглавие (1:1)

Тук **Песен на песните** е представена като творба на **Соломон**. Заглавието обаче би могло да означава и „за Соломон“.

II. Суламит в Соломоновия дворец си мисли за своя любим пастир, който е далеч, и разказва на придворните дами за него и за себе си (1:2–8)

1:2–4 Суламит копнее за **целувките** на

своя възлюбен овчар. Като си представя, че той е при нея, тя му казва, че **любавта му е по-добра от вино**. Сравнявайки достойнствата му с ароматно **блугухание**, тя вижда в тях причината да го обичат всички други **девици**, но копнее той да дойде при нея и да я обяви за своя. Ерусалимските дъщери напразно ще се опитат да ги последват. Цар Соломон е **въвел Суламит в покоите си**, вероятно с намерението да я прибави към харама си, но това е напълно против нейната воля. Когато ерусалимските дъщери разбират чувствата ѝ към нейния любим и се идентифицират с тях, тя коментира, че с право го ценят.

1:5, 6 За разлика от бледите придворни дами, идващата от село Суламит е прекарала много време на **слънцето** като **пазачка на лозята**. Ето защо тя е мургава – **почерняла, но⁴ хубава**.

1:7, 8 Мислите ѝ се връщат при нейния любим. Тя се чуди **къде пасе стадото си, къде го успокоява по пладне**. И не може да разбере **защо** не може да бъде с него, вместо да седи забулена в присъствието на други мъже, които нямат голямо значение за нея.

Ерусалимските дъщери⁵ с насмешка ѝ подмятат, че би могла да го намери, ако последва **стъпките на стадото**.

III. Соломон ухажда Суламит, но тя е глуха за ласкателствата му (1:9–2:6)

1:9, 10 Соломон започва да ухажда Суламит. Тя му напомня на богато украсена **кобила** от разкошните **фараонов**и **колесници**. Вижда **бузите** ѝ окичени с избрани **украшения**, а **шията** ѝ – със **златни огърлици**.

1:11 Говорейки за себе си в множествено число, той ѝ предлага да я дари със **златни украшения** и **сребърни капки**.⁶

1:12–14 Суламит не обръща внимание на ласкателните думи на царя и на съблазнителните му предложения. Тя може да мисли само за своя любим. **Докато царят седи на трапезата си**, тя се наслаждава на своя източник на **благоухание** – малко пликче с **nard**, което пази като спомен от своя пастир. За нея той е така ароматен **като кипрова китка в лозята на Енгади**.

1:15 Соломон отново се опитва да я ухажда, този път като възхвалява красотата ѝ и сравнява **очите** ѝ с тези на **гълъб**.

1:16, 17 Но Суламит отклонява мислено този разговор към любимия си, като му казва колко е **красив**. Тя описва широките простори като техен дом, тревата – като тяхна **постелка**, надвиснали-

те **кедрови** и **кипарисови** клони – като техен покрив. Обстановката, в която се разгръща любовта им, неизменно е пасторална – сред полята и горите, но никога сред двореца.

2:1 Девицата продължава, като отстоява своята простота и скромност. Когато се оприличава на **саронски нарцис** и **кремът на долините**,⁷ тя мисли не за култивираните цветя, които наричаме „нарциси“ и „лилии“, а вероятно за обикновените диви алени анемони, или може би минзухари.⁸

2:2 Соломон вероятно я е чул как отстоява посредствеността си, защото ѝ казва, че е много специална. Сравнена с другите девизи, тя е като **крем сред тръните**.

2:3 Мислейки отново за селските простори, тя си представя любимия си като облагородено **ябълково дърво** сред дивите **горски дървета**. Да бъде с него винаги ѝ е носело наслада и общуването с него неизменно е било така **сладко**.

2:4–6 Дори само да бъде до него е за нея като да бъде **в дома на виното; знамето му на любов** е винаги над нея. Изпълнена с мисли за него, тя моли за **сушено грозде** и **ябълки**, с които да се подкрепи. Той сякаш е наистина до нея, сякаш я държи и прегръща.

IV. Заръката на девицата към Ерусалимските дъщери (2:7)

Като се обръща към **ерусалимските дъщери**,⁹ Суламит изразява основната идея на книгата. Има време за любов. Тя не бива да бъде възбуждана с чувствени средства (както се опитва да направи царят). Тя ги **zakлева** в прелестните **полски кошути** да не възбуждат и да не събуждат **любовта, докато сама не пожелает**. С други думи, „любовта не е нещо, което може да се купува, да се изтръгва принудително или да се имитира. Тя трябва да възникне спонтанно, да бъде дадена безусловно и искрено.“¹⁰ Ако Из-

раил беше следвал този прост принцип, той не би изневерил на Йахве.

V. Суламит си спомня за едно посещение на своя възлюбен пастир, прекъснато от заповедта на братята ѝ да се залавя за работа (2:8–17)

2:8–14 Сега девицата си припомня една отминала среща със своя **любим**. Той идва, **играйки по планините и скачайки по хълмовете**, бърза да стигне до нея. Прелестен е като **сърна или млад елен**. Скоро той застава **зад стената, гледа през прозорците и наднича през решетката**. Тя чува гласа му, който я приканва да тръгне с него. **Тъмната нощ на зимата е преминала и дъждът си е отишъл**. Явили са се всички признаци на пролетта – **цветята, гургулицата, смокинята със зелените смокини и разцъфтелите лозя**. Той я подканва: „Стани, ... и ела!“ Може би е имало известно забавяне, защото после той я моли да дойде до прозореца, за да може да **види лицето ѝ и да чуе гласа ѝ**. Досега тя е била скрита от него като **гълъбича в пукнатините на скалата** или в тайна **кана**.

2:15 Всяка възможност да тръгне пропада, когато се появяват братята ѝ и заповядват на нея и придружителите ѝ¹¹ да уловят **малките лисици, които съсипват лозята** в критичния момент, когато те **цъфтят**.¹²

2:16, 17 Това е голямо разочарование, но тя се утешава с факта, че тя и възлюбеният ѝ пастир си принадлежат един на друг. Затова тя все едно му казва: „Върни се отново в хладината на вечерта, когато **побягнат сенките**. Върни се със скоростта на млад елен по **разцепените планини**.“

VI. Девицата сънува среща със своя възлюбен (3:1–4)

Сега девицата си спомня един свой сън, в

който се среща със своя възлюбен. Една **нощ** тя го е търсила, но като **не** е успяла да го **намери**, е излязла в **града**, претърсила е **улиците и площадите**, и дори е питала **стражарите**. После почти веднага го е намерила, прегърнала го е и го е отвела в дома на семейството си.

VII. Повторение на заръката към Ерусалимските дъщери (3:5)

Суламит прекъсва спомените си, за да повтори клетвата си към **ерусалимските дъщери да не възбуждат ... любовта, докато сама не пожелае**.

VIII. Кортетът на Соломон пристига в Ерусалим (3:6–11)

Сцената се сменя. Сега наблюдаваме колоритното и грандиозно влизане на кортежа на **Соломон** в Ерусалим. Въпросът, който това описание внушава, е: „Кой би устоял на романтичните предложения на такъв славен цар?“ А отговорът, разбира се, е: „Суламит!“ Тя е вярна на своя любим и е глуха за всички други гласове.

Зрителите по протежение на цялото шествие са възхитени от пристигането на царя, обвито в облаци **дим и благоухания**. Те наблюдават **ложето или носилката** на Соломон, охранявана от **шестдесет** въоръжени до зъби войници. Тя е изработена от великолепни **стълбове от сребро, подложка от злато, постелка от пурпурна тапицерия и покривало, изтъкано с любов от ерусалимските дъщери**. Жителите на Сион са призовани да приветстват **цар Соломон**, който носи **венеца**, даден му от **майка му в деня на неговата сватба**.

IX. Соломон отново се опитва да спечели девицата, но тя е глуха за ухажванията му (4:1–6)

4:1–5 Онези, които поддържат виждането за три действащи лица в Песен на песните, не са единодушни дали в тези стихове говори Соломон, или овчарят.

Ние ще приемем, че това е Соломон, с неговите много жени, който току-що се е върнал в Ерусалим и прави нов опит да запленени Суламит.

Той се впуска в детайлно описание на нейната красота. **Очите** ѝ, гледащи иззад **булото**, му напомнят за очите на **гълъб**. Блестящите вълни на **косата** ѝ напомнят за **стадо кози**, **слизаци** по склона на **планината Галаад** по залез. Искрящите ѝ бели **зъби** му напомнят за току-що остригани и изкъпани овце. Зъбите ѝ са като агнета близнаци, защото всеки горен има съответстващ долен – никой не липсва. **Устните** ѝ са като **червена прежда**, а симетрията на **уста-та** ѝ е съвършена. **Челото** зад **булото** ѝ е очергано като **парче от нар**. **Шията** ѝ, напомняща **Давидовата кула**, издава достойнство и сила. **Двете ѝ гърди са като сърнета** близнаци, което подсказва деликатна и нежна прелест.

4:6 Суламит го прекъсва,¹³ за да даде на Соломон да разбере, че е глуха за ласкателствата му и че чака с нетърпение да се прибере обратно при своя възлюбен. Когато **денят** захладнее и **сенките** избледнеят, **тя ще отиде в планината на смирната** и на **хълма на ливана**, т. е. при своя възлюбен овчар.

X. Младият овчар пристига и уве-щава девицата да напуснат Ерусалим и да отидат в дома, който са си приготвили в провинцията, и тя изразява своята готовност (4:7–5:1)

4:7–15 Сега овчарят пристига¹⁴ и увещава своята годеница да дойде с него **от Ливан**, като същевременно възхвалява нейната красота, **любовта**, **устните** ѝ и **благоуханието на дрехите** ѝ, с което има предвид нейния живот и целомъдрие. Той я оприличава на добре напоявана

градина, раждаща най-отбрани **плодове** и най-благоуханни **аромати**.

4:16 С поетични изрази тя му казва да дойде в **градината** и да да я обяви за своя.

5:1a Тук пастирът отговаря на покана-та на Суламит от 4:16, като ѝ казва, че идва в **градината** да събере подправките си, да **яде медена пита**, и да пие **вино** и **мляко**.

5:1b Последната част на първи стих прилича на анонимно насърчение от заинтригувани зрители към двамата горещо влюбени.¹⁵

XI. Суламит си спомня един тревожен сън, в който не е успяла да се срещне с любимия си заради сънливостта си (5:2–8)

5:2–7 Тук девицата описва сън, в който го чува да чука на вратата и да я моли да му **отвори**. Той е мокър от вечерната **роса**. Когато тя се поколебава да му отвори, защото вече се е изкъпала и си е легнала да спи, той отдръпва **ръката си** от вратата. Накрая тя става и отива до вратата. **От ръцете ѝ капе бистра смирна**, която се стича по **дръжките на ключалката**. Но любимият ѝ **си е оти-шъл**. Тя го търси, вика го, но **не може да го намери**. Градските **стражи** – като тълкуват погрешно появата ѝ – **я биат и ѝ вземат покривалото**.

5:8 В мъката си тя заклева ерусалимските дъщери да му **кажат**, ако някак си успеят да го видят, че тя все още го обича, както винаги го е обичала.

XII. Запитана от придворните дами, тя възхвалява прелестите на възлюбения си, и така събужда у тях желанието да го видят (5:9–6:3)

5:9 Нестихващото ѝ въодушевление от

един обикновен овчар възбужда интереса на ерусалимските дъщери. Те не могат да разберат защо някой би отказал любовта на Соломон заради някакъв незначителен селски младеж, затова я питат с **какво** е толкова специален нейният **любим**.

5:10–16 Това ѝ дава точно възможността, която е искала, за да възвее физическата му привлекателност, която „**личи между десет хиляди**“. Като използва голямо богатство от поетични метафори и сравнения, тя възторжено описва цвета на кожата му, **главата му, къдриците му, очите му, бузите му, устните му, ръцете му, тялото му, краката му, изгледа му, и устата му**. С две думи **любимият ѝ и приятелят ѝ е целият желателен**.¹⁶

6:1 Сега вече ерусалимските дъщери наистина искат да видят този образец на мъжка хубост. Те я питат **къде могат да го търсят** заедно с нея.¹⁷

6:2, 3 Отговорът на девицата е целенасочено двусмислен и уклончив – той е отишъл „**в градината си**“. Защо да им казва *на тях*? Тя е негова и той е неин, и тя възнамерява нещата да си останат точно така!

XIII. Соломон възобновява своите любовни молби (6:4–10)

Соломон отново се появява и се опитва да я спечели. С близкотоизточна образност той екзалтирано възхвалява нейната физическа красота; по-голямата част от това, което казва, е повторение на 4:1–3. По негово мнение тя превъзхожда **шестдесет царици и осемдесет наложници, и безброй девойки**. Тя не само е любимата на **майка си**, но всички **царици, наложници и девичи я хвалят** с думите: „**Коя е тази, която поглежда като зората, красива като луната, ясна като слънцето, страшна като войска със знамена?**“

XIV. Тя обяснява на придворните дами неочаквания начин, по който е била доведена в двореца (6:11–13)

6:11, 12 Суламит отклонява комплиментите на Соломон с неясен разказ, вероятно за това как царската колесница е дошла, докато тя е била на полето да проверява плодовете и **градината с орехите**. Последвалото желание на царя да я отведе в доверца си в Ерусалим не е нещо, което тя сама е планирала или желала.

6:13 Когато си тръгва, може би Соломон и ерусалимските дъщери, или приятелите му, я молят да се обърне, за да погледнат още веднъж красотата ѝ. Но тя ги пита защо искат да гледат такава обикновена девойка като нея. Последното изречение е трудно разбираемо. **Маханаим** (евр. два стана), за който говори Суламит, би могло да бъде танц, в който две групи танцьори се смесват един с друг, а после отново се разделят.

XV. Последният опит на Соломон се оказва напразен (7:1–10)

7:1–9а Соломон продължава своята пресилена възхвала и подробно обрисова нейните физически прелести, сравнявайки я с най-прочутите места в своето обширно царство: **Есевон, Бат-Рабим, Дамаск** и планината **Кармил**. След това я описва като **великолепна палма** и разкрива желанието си да я прегърне. Когато направи това, **гърдите ѝ ще бъдат като налети гроздове, дъхът ѝ – като ябълки**, а целувките ѝ – като **ароматно вино**.

7:9б–10 Девицата завършва изречението, като му дава да разбере, че **виното** ѝ не е за него, а за **възлюбения ѝ**. Тя принадлежи на своя любим, а не на царя. И сега, когато казва това, тя знае, че нейният пастир копнее за нея.

XVI. Суламит разговаря със своя възлюбен пастир, който е дошъл да я отведе (7:11–8:2)

7:11–13 Любимият ѝ овчар вече е пристигнал в Ерусалим и тя е свободна да **излезе на полето и в селата** заедно с него. Представя си как се разхожда в **полето** с него, излизат заедно на зазоряване да проверят **лозата и нарочето**. В тази селска идилия, където се разнася благоуханието на **мандраторовите ябълки**, тя ще му даде любовта си и всякакви приятни **плодове**, които е запазила за него.

8:1, 2 Суламит продължава да говори. **Да беше овчарят** нейн **брат**, тя би го целунала и не би била укорявана за това. Би го **завела в къщата на майка си** и би му наляла най-отбраното **ароматно вино**, приготвено от **нароче**.

XVII. Последна заръка към Ерусалимските дъщери (8:3, 4)

Като се обръща към **ерусалимските дъщери**, Суламит си представя, че е в обятията му и за последен път ги **заклева да не възбуждат любовта, докато сама не пожелае**.

XVIII. Влюбените пристигат в своето село в провинцията, заклеват се във вярност и заживяват щастливо (8:5–14)

8:5a Хората от родното ѝ село я виждат как се връща от Ерусалим и питат: „**Коя е тази, която идва от пустинята, като се опира на любимия си?**“

8:5b После, когато влюбените приближават, нейният пастир ѝ посочва позна-

тите им места – **ябълката**, под която е започнала тяхната любов, а също и нейното родно място.

8:6, 7 Суламит предлага да подновят обещанията си. С необикновено красиви думи, които често се цитират, тя го уверява, че няма съперник за нейната **любов**. Тя е **силна като смъртта**, неугасима и безценна.

8:8, 9 Преди години, когато обмисляли бъдещето на младата Суламит, братята ѝ взели следното решение. Ако тя се проявяла като целомъдрена, чиста и вярна, те щели да ѝ дадат **сребърна зестра**. Ако обаче била разпусната и достъпна като **врата**, щели да я скрият в уединение.

8:10, 11 Сега, когато вече е на възраст за брак, тя ги уверява, че е била непоклатима като **стена**. Любимият ѝ знае това. Разказва им за **лозето на Соломон във Ваал-Хамон** и многото му наематели.

8:12 Но тя не е проявила интерес. Имала си е своето **лозе** – нейният възлюбен пастир. Що се отнася до нея, Соломон можел да си задържи богатството за себе си.

8:13 Пред свидетели овчарят я умолява да му се посвети в брачна клетва, да му каже „да“.

8:14 С образни изрази тя казва на **любимия** си да **побърза** да я вземе за своя жена. И така книгата завършва. Тя е наречена

... горещата подкрепа на моногамията в Стария Завет пред лицето на най-грубия пример за полигамия, който може да се открие в Писанията. Това е настойчив апел към Израил в дните на Соломон да се върне към дадения от Бога образец на любовта и женитбата.¹⁸

Крайни бележки

¹ (Въведение) Franz Delitzsch, „The Song of Songs,“ in *Biblical Commentary on the Old Testament*, XVI:1.

² (Въведение) Arthur Farstad, „Literary Genre of the Song of Songs.“ p. 63.

³ (Въведение) Коментарът на Кларк (вж. библиографията) застъпва същото виждане като настоящия коментар.

⁴ (1:5, 6) Малката дума, преведена като „но“ (*ve*) може да бъде преведена (както е в много други случаи) и като „и“. Тогава буквалният превод ще бъде „черна и хубава“.

⁵ (1:7, 8) В някои преводи ст. 8 се разглежда като думи на възлюбения, и следователно не саркастични. Възлюбеният и Соломон се разглеждат като една и съща личност, а не като съперници за любовта на Суламит. Трябва да се отбележим, че заглавията във всички преводи на Библията са добавени от редакторите, а не са част от текста.

⁶ (1:11) НИПБКДж приема, че множественото число визира ерусалимските дъщери.

⁷ (2:1) В проза, поезия и песни нашият Господ е уподобяван на саронския нарцис и крема на долините. Това сравнение е валидно, но не това е мисълта в този пасаж.

⁸ (2:1) Farstad, „Literary Genre,“ p. 79, f.n. 6.

⁹ (2:7) Според НИПБКДж обръщението към дъщерите започва в ст. 4.

¹⁰ (2:7) W. Twyman Williams, „The Song of Solomon,“ *Moody Monthly*, February 1947, p. 398.

¹¹ (2:15) Множественото число „уловите“ може да се обясни и с възможност-

та тези строфи (които звучат крайно напевно и в оригинал са пълни с рими) да са „лозарска песничка“ (Делицш, „Песен на песните“, стр. 53). Ото Цюклер пише, че „този стих е малка песничка на гроздоберачите или поне фрагмент от такава“ и казва, че всички коментатори от неговото време, които не тълкуват стиха алегорично, се спират на това мнение („Песен на песните“, в Коментар на Светите Писания от Ландж, V:71).

¹² (2:15) Малките лисици (терминът може да включва и чакалите) излизат през пролетта и унищожават лозята като копаят ходове и дупки под корените и така ги подкопават. Вж. Делицш, „Песен на песните“, стр. 54.

¹³ (4:6) Редакторите на НИПБКДж разглеждат този стих като част от речта на любимия.

¹⁴ (4:7–15) Редакторите на НИПБКДж не виждат признаци за смяна на говорителя и приемат тези стихове като част от думите на възлюбения.

¹⁵ (5:16) Редакторите на НИПБКДж са съгласни с това, като наричат тези хора „неговите приятели“.

¹⁶ (5:10–16) В съответствие с христологичното тълкуване на книгата изразите „личи между десет хиляди“ и „целият е желателен“ се прилагат по отношение на нашия Господ в проповеди и песни. В духовен смисъл такива приложения са много уместни, макар да не са вложени в оригиналния контекст.

¹⁷ (6:1) Според христологичното тълкуване „свидетелството“ на невястата (= църквата) за превъзходствата на любимия ѝ (= Христос) кара другите също да Го търсят.

¹⁸ (8:14) Williams, „Song,“ p. 422.

Библиография

Bellett, J. G. *Meditations upon the Canticles*. London: G. Morrish, n.d.

Burrowes, George. *A Commentary on the Song of Solomon*. Philadelphia: William S. & Alfred Martien, 1860.

Clarke, Arthur G. *The Song of Songs*. Kansas City, KS: Walterick Publishers, n.d.

Delitzsch, Franz. „The Song of Songs.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*, Vol. 16. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Zöckler, Otto. „The Song of Solomon.“ *Lange's Commentary on the Holy Scriptures*. Vol. 5. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Списания

Williams, W. Twyman. „The Song of Solomon.“ *Moody Monthly*, February 1947.

Непубликувани материали

Farstad, Arthur L. „Literary Genre of the Song of Songs.“ Th. M. Thesis, Dallas Theological Seminary, 1967.

ВЪВЕДЕНИЕ В ПРОРОЦИТЕ

Частта на Стария Завет от Исаия до Малахия често се нарича „Пророците“. Исаия, Еремия, Езекиил и Даниил са известни като *Големите пророци*, просто защото книгите им са по-дълги от тези на другите пророци. Дванадесетте по-кратки книги на останалите пророци се известни като *Малките пророци*.

I. Служението на пророците

В истинския библейски смисъл на тази дума пророкът е човек, който говори от името на Бога. Тези мъже¹ били издигнати в периоди на грях и упадък, за да обвинят народа за неговия грях и да предскажат Божията присъда, която ще го сполети, ако не се покае.

В Стария Завет пророческият период започва от времето на Самуил (ок. 1100 г. пр. Хр.), след като свещенството се е провалило. Пророците продължават своето служение до края на старозаветната история (ок. 400 г. пр. Хр.), включително и по времето на завръщането от Вавилонския плен и възстановяването на Ерусалим и на храма.

Онези от старозаветните пророци обаче, които са *записали* своите пророчества, се явяват на сцената едва по времето на разделеното царство (ок. 930 г. пр. Хр.). Така те попадат в историческата рамка на събитията, описани в 3 и 4 Царе и 1 и 2 Летописи, като достигат и до времето на Ездра и Неемия.

II. Методите на пророците

Често се изтъква, че посланията на пророците се състоят едновременно от прогласяване и предсказание.

Под *прогласяване* разбираме, че тези пророци предават Божието Слово. Те

са били наясно, че правят това. Използват изрази като „така казва Господ“ или „Господното слово дойде към мен“ (вж. Ер. 1:9 и Езек. 2:7).

Предсказанието означава, че те виждат в бъдещето и заявяват на хората какви ще бъдат последиците, ако се подчинят, или ако не се подчинят. Самите пророци не винаги са разбирали тези послания (Дан. 7:28; 8:15–27; 10:7–15; Откр. 7:13, 14; 17:6). Особено са се затруднявали, когато са разкривали пророчества за идещия Месия. Когато са пророкували за страданията на Христос и последващите ги слави (1 Петр. 1:10–13), те не са могли да разберат как Месията ще дойде като страдащия Слуга на Йахве и същевременно ще владее като Цар над цялата земя. Те не са осъзнавали, че това са две отделни идвания – идването Му във Витлеем и завръщането Му на Елеонския хълм. Не са разбирали, че между тези две идвания ще има интервал от време.

III. Темите на пророците

Темите, разглеждани от старозаветните пророци, могат да бъдат обобщени по следния начин:

1. Божията святост.
2. Грехът и падението на Божия избран народ.
3. Призив към покаяние.
4. Божията присъда над народа, ако не се покае.
5. Божията присъда над околните народи.
6. Завръщането на част от нацията от изгнание.
7. Идването на Месията и Неговото отхвърляне.

8. Идването на Месията в сила и голяма слава.
9. Възстановяването на Божия избран народ.
10. Всемирното царство на Христос.

Тук е мястото да отбележим, че църквата не е предмет на старозаветните пророчества. Не бива да очакваме да срещнем църквата тук, тъй като в Новия Завет изрично е казано, че тя е тайна, скрита в Бога от създаването на света (Еф. 3:4–6).

„Законът на двойното значение“ е полезен ключ за разбирането на определени старозаветни пасажии. Този термин означава просто, че някои от пророчествата в Стария Завет са имали непосредствено частично изпълнение, а в определен бъдещ момент ще получат своето окончателно и пълно изпълнение. Пророчеството в Йоил 2:28–32 например се е изпълнило частично на Петдесетница (Деян. 2:7–21), но окончателното му изпълнение ще бъде, когато Господ Исус се завърне да установи Своето царство на земята в края на периода на Голямата скръб.

Добре е да помним, че докато някои пророчества са кристално ясни от самото начало, има други, които няма да станат ясни, докато не се сбъднат в действителност.

Трябва да се стремим да избягваме фангастичните тълкувания на пророчествата. Голяма вреда са нанесли твърденията, че определени личности и събития са изпълнение на дадени пророчества, когато впоследствие е ставало очевидно, че не са.

IV. Терминологията на пророците

Някои от ключовите термини, които ще ни помогнат да разберем пророците, са следните:

1. Името *Израил* обикновено се отнася за Северното царство,

десетте племена. Но понякога се отнася и за целия народ – всички наследници на Авраам.

2. *Юда* се отнася за Южното царство, двете племена Юда и Вениамин.
3. *Ефрем*, особено в Осия, се използва като наименование на десетте племена, Северното царство. Домът на Йосиф също се отнася за Северното царство.
4. *Самария* е столицата на Северното царство и често се споменава.
5. *Ерусалим* е столицата на Южното царство.
6. *Ниневия* е столицата на Асирия.
7. Град *Вавилон* е столицата на вавилонската нация (нарича се още Вавилония).
8. *Дамаск* е главният град-държава на Сирия или Арам.

Изобличавайки идолопоклонството, пророците често използват свързани с него думи като „изваяни образи“, „високи места“, „дъбрави“ или „дъбове“ и „градини“.

„Съд“ или „присъда“, както и „правда“ често означава справедливост. Пророците изобличават изкривяването на правосъдието, т. е. осъждат съдиите, които приемат подкупи и не раздават правосъдие.

В пророческите книги ясно личи идеята за остатък от народа на Израил. Тези книги предсказват завръщането на вярващ остатък от народа в последните дни, подобен на остатъка, завърнал се след Вавилонския плен.

V. Класификация на пророческите книги

Книгите на пророците могат да бъдат класифицирани по няколко начина. Вече видяхме, че те са разделени на Големи и Малки пророци. Те могат да бъдат разделени и според времето, през което са живели:

Преди плена

Исая	Йона
Еремия	Михей
Осия	Наум
Йоил	Авакум
Амос	Софония
Авдия	

По време на плена

Езекиил	Даниил
---------	--------

След плена

Агей	Малахия
Захария	

Първата група пророци са служили *преди* нацията да бъде отведена в плен във Вавилон. Втората група са говорили от Името на Бога *по време* на Вавилонския плен. А пророците, завърнали се с евреите *след* плена, са ги призовавали да съградят отново града и храма и да обнови морала си.

Пророците могат да бъдат класифицирани и според народа, към който главно са били отправени посланията им:

Израил Народите

Осия	Наум
Амос	Авдия
Йона	

Юда

Исая	Софония
Еремия	Езекиил
Йоил	Даниил
Михей	Агей
Авакум	Захария
Малахия	

Някои от тези пророци са служили на повече от една от тези групи. Йона например би могъл да бъде поставен и сред пророците, служили на народите. Михей

е пророкувал на Израил, както и на Юда. Наум е говорил на Юда (1:15), както и на Ниневия. Авакум говори много и за народите.

В редица случаи името на пророка е скрито в текста на неговото пророчество. Например името Исая означава *Йахве е спасение*. В Исая 12:2 четем: „...Господ БОГ и Той стана мое спасение.“

Еремия – *Йахве утвърждава* или *издигнат от Йахве* – 52:31.

Езекиил – *Бог укрепва* – 34:16.

Йоил – *Йахве е Бог* – 2:13.

Михей – *Кой е като Йахве?* – 7:18.

Софония – *скрит от Йахве* – 2:3.

Малахия – *Мой пратеник* – 3:1.

VI. Хронологията на пророците

Следната хронология ще помогне на читателя да разбере множество позовавания на личности и събития в книгите на пророците.

Царството на Израил (Северните племена)

Основният външен враг на Израил след разделението на царството е Арам (Сирия).

По-късно Асирия става силна и започва да застрашава Израил. Етапите, на които Асирия завладява Израил, са следните:

1. Ииуй плаща данък на асирийския цар Салманасар (842 г. пр. Хр.).
2. Манаим плаща данък на Теглат-Феласар. Последният започва да отвежда израилтяните от земята.
3. По време на царуването на Факей Теглат-Феласар плячкосва градовете на Нефталим и отвежда жителите им в Асирия (2 Царе 15:29). Освен това той опустошава страната източно от Йордан и изселва двете и половина племена в Месопотамия през 740 г. пр. Хр. (1 Лет. 5:26). С неговото съгласие Факей е убит и на престола е поставен Осия.

4. Осия става васал на Салманасар и му плаща данък, но организира заговор против него, като изпраща подаръци в Египет и търси съюз с него с намерението да отхвърли асирийското иго (4 Царе 17:3, 4).
5. Салманасар обсажда Самария. Градът е превзет в първата година от царуването на Саргон, 722 или 721 г. пр. Хр. Голяма част от народа е изселена в Месопотамия и Мидия (2 Царе 17:5, 6, 18). На останалия народ е наложен данък.

Царството на Юда (Южните племена)

След превземането на Северното царство Асирия започва да заплашва Юда. Бог дава на юдеите уверение, че въпреки че асирийците ще тръгнат срещу тях, те няма да успеят, а ще бъдат изтребени. Това се случва, когато Сенахирим настъпва срещу Ерусалим при царуването на Езекия.

После Вавилонското царство става силно и се превръща в най-голямата заплаха за Юда. Политическите стъпки, които водят до превземането на Юда от Вавилон, са следните:

1. Йоаким става марионетка на египетския цар.
2. Вавилон превзема Египет и Асирия и така Юда преминава под негова власт (605 г. пр. Хр.)
3. През 605 г. пр. Хр. (третата или четвъртата година на Йоаким) Навуходоносор идва в Ерусалим, отнася някои от съдовете от храма във Вавилон и отвежда в плен някои от членовете на царското семейство. Сред пленниците са царят (Йоаким) и пророк Даниил (4 Царе 24:1–6; 2 Лет. 36:5–8; Ер. 45:1; Дан. 1:1, 2).
4. През 597 г. пр. Хр. Навуходоносор отвежда Йоахин (Йехония или Хония) и много други (4 Царе 24:10–

16). При тази депортация във Вавилон е отведен и Езекиил.

5. През 586 г. пр. Хр. войските на Навуходоносор изгарят храма, разрушават Ерусалим и отвеждат останалата част от населението, като оставят в земята само най-бедните (4 Царе 25:2–21).
6. Народът, който остава в земята, е управляван от губернатор, Годолия. Еремия е в тази група. По-късно Годолия е убит и голяма част от народа избягва в Египет, като взема със себе си Еремия (4 Царе 25:22–26).

Седемдесетгодишният плен и периодът след плена

Вавилонската империя господства до 539 г. пр. Хр, когато Кир превзема Вавилон. Именно той издава указа, който позволява на изгнаниците да се завърнат в израилевата земя. Част от народа се завръща заедно със Зоровавел през 538 г. пр. Хр., а друга част – заедно с Ездра през 458 г. пр. Хр.

Мидянинът Дарий царува от 538 до 536 г. пр. Хр.

Мидо-Персийската империя устоява до 333 г. пр. Хр., когато гърците под водачеството на Александър Велики придобиват световно господство.

Седемдесетгодишният плен продължава от падането на Ерусалим през 586 г. пр. Хр. до възстановяването на храма през 516 г. пр. Хр.

Крайни бележки

¹ Има и някои жени пророци (пророчици) като например Олда (4 Царе 22:14; 2 Лет. 34:22).

ИСАЯ

„Исаия ... е най-великият от еврейските пророци и оратори. По своя великолепен език, колоритна образност, многостранност, красота на стила, той е ненадминат. Много правилно е наречен „князът на старозаветните пророци.“

Мерил Ф. Ангър

Въведение

I. Уникално място в канона

Посетителите на красивата столица на Ирландия, които се интересуват от християнската култура, често биват водени в един частен дом, където се е състояла „световната премиера“ на една от най-великите музикални творби. Хенделовата оратория *Месия* е изпълнена за първи път¹ в Дъблин на 13 април 1742 г. Всички интелигентни се възхищават от великолепната композиция на Хендел, но какво да кажем за либретото (думите) на тази най-известна от всички оратории? Те са изцяло от Божието Слово, главно от старозаветните месиански пророчества. А авторът, който има най-голям принос в либретото,² е еврейски пророк, живял седем века преди възплъщението на своя (както и на Хендел, и вашия и моя) Месия. Името му е Исаия и той е написал най-дългото, най-красивото и най-месианското от старозаветните пророчества.

II. Авторство

Исаия (евр. *Йешайаху*, *Йахве е спасение* или *спасението на Йахве*), синът на Амос, е имал видение, което съставлява съдържанието на Книгата на Исаия. Заради критичните теории, които са я „разбили на пух и прах“, към тази книга ще направим по-обширно въведение, отколкото към повечето от другите.

Единството на Исаия

Съществуват няколко теории на така наречената „висша“ или „историческа критика“, поддържани в продължение на около век, които вече в много кръгове се приемат дори не като хипотези, а почти като факти. Например: Мойсей не е написал Петокинижieto, Даниил не е написал Даниил, Петър не е написал 2 Петрово, Павел (вероятно) не е написал Пастирските послания,³ а Исаия е написал само първата част от шестедесет и шестте глави, които му се приписват.

Поради факта, че Исаия е толкова значима книга, изпълнена е с толкова много месиански пророчества (особено в частите, които критиците приписват на други), и е толкова често цитирана в Новия Завет, смятаме, че е необходимо да отделим повече място на тези критични въпроси, отколкото обичайно бихме отделили в една книга на популярно ниво, предназначена за обикновените вярващи.

Нашият подход ще бъде да представим *положителните аргументи* за авторството на Исаия на цялата книга, а след това да отговорим един по един на всеки от аргументите, представяни против това единство.

1. Свидетелството на историята и традицията

До края на XVIII в. практически всички еврейски и християнски изследователи приемат Исаия за едно дълго пророчество

на един много надарен писател – Исая, сина на Амос.

Но през 1795 г. Дж. К. Дъодерлайн предлага един „Втори Исая“ (или „Девтеро-Исая“) като автор на глави 40–66. Разбира се, разликата в съдържанието и перспективата между Исая 1–39 и 40–66 е била забелязвана от всички внимателни читатели в продължение на векове, но

това не непременно изисква авторите да са различни. През 1892 г. Б. Дум отрича и единството на глави 40–66, като предлага „Трети Исая“ (или „Трито-Исая“) за глави 55–66. Някои стигат и още по-далеч, но като цяло в либералните кръгове се приемат двама или трима „Исаи“.

Никоя ранна традиция никога не е предлагала двама или повече автори;

Пророците на Израил и Юда

всъщност вярата в единството на Исаия е ранна, неизменна и не е била поставяна под съмнение.

2. Свидетелството на Новия Завет

Исаия е втората най-често цитирана старозаветна книга в Новия Завет (след Псалмите) и винаги се предполага нейното единство. Цитати от втората част от пророчеството, приемани като изречени от Исаия, привеждат Йоан Кръстител (Мат. 3:3; Лука 3:4; Йоан 1:23), Матей (8:17; 12:18–21), Йоан (12:38–41) и Павел (Римл. 9:27–33; 10:16–21). Цитатът в Йоан 12:38–41 е особено съществен, защото там се говори за автора като за личност, а не за книгата му: „Това каза Исаия, защото видя славата Му и говори за Него“ (ст. 41). „Това“, което Исаия е казал, е Исаия 53:1, което е от втората част на книгата (ст. 38), и Исаия 6:10 (където Исаия вижда славата на Христос) (ст. 39–40), което е от първата ѝ част.

3. Единството на плана и развитието

Книгата на Исаия показва последователен план и ред, които не съответстват на теорията за събиране на фрагменти от двама или повече различни автори.

4. Прелестното великолепие на поезията

Забележителната красота на втората част на книгата прави крайно невероятно предположението, че такъв удивителен писател, за когото се твърди, че е живял в 500-те години пр. Хр., е могъл да бъде напълно забравен. Все пак авторите на книгите на Малките пророци, които са твърде кратки, са посочени по име.

5. Ръкописите от Мъртво море

В ръкописите на Исаия от Мъртво море (II в. пр. Хр.) не се забелязва никакво разделяне в 40 гл.

Отговори на аргументите против единството на Исаия

Против единството на книгата се издигат три главни аргумента: *историческата* ѝ гледна точка, *езиковият* аргумент и *богословският* аргумент.

1. Историческата гледна точка

Почти всички се съгласяват, че книгата на Исаия се състои от два основни раздела (гл. 1–39 и 40–66). Частта от гл. 36–39 е нещо като историческа интермедия. Интересно е как гл. 1–39 отразяват Стария Завет, а гл. 40–66 – Новия завет дори и по броя си – по една глава за всяка старозаветна и всяка новозаветна книга. Това обаче би могло да бъде и съвпадение, тъй като разделянето на глави не е част от боговдъхновения текст.

Историческата перспектива на гл. 1–39 е определено свързана с времето преди плена, а тази на гл. 40–66 ясно говори за времето след него. Би ли могъл Исаия да се пренесе в бъдещето и да пише от гледната точка на бъдещето? Много критици казват, че не. Но въпреки това Еремия, Даниил и дори нашият Господ (Мат. 13) понякога правят именно това.

Ако гл. 40–66 са написани ок. 500 г. пр. Хр., защо тогава книгата има палестинско, а не вавилонско звучене?

2. Езиковият аргумент

Стилът на „Втория Исаия“ е различен от този на Исаия, твърдят критиците. Всички сме забелязали промяната в перспективата, която започва с думите „Утешавайте, утешавайте народа ми“ (40:1). Но това може просто да свидетелства за разностранния талант на писателя. Платон, Милтън и Шекспир също са могли удивително да променят стила си в зависимост от съдържанието. Славната утеха на Месията, разкрита в гл. 40–66, е достатъчна, за да обясни разликата.

Освен това между двете (или трите) части на книгата съществуват множество сходства в стила. Разбирането на много от детайлите изисква владеенето на еврейски, но един от изразите на Исая, който се среща из цялата книга, е „Светият Божи“ – божествена титла.

3. Богословският аргумент

Критиците не твърдят, че има противоречие между теологията на „Първия“ и „Втория“ Исая, а просто, че „Вторият“ Исая е „по-напреднал“. (Това е изразение на цялостната погрешна теория за еволюцията, която се прилага към всичко, а не само в биологията. Твърди се, че Исая подчертава Божието величие, а „Вторият Исая“ – Неговата безграничност. Книгата на Михайл обаче, който е съвременник на Исая, съдържа идеи, подобни на предполагаемия „Втори Исая“.)

Богословският аргумент е най-слабият от трите, но той най-ясно разкрива *истинската* причина за създаването на тези теории – принципно отричане на свръхестественото.

Исая споменава по име Кир далеч преди той да бъде роден – ако приемем само един Исая. Йосиф Флавий твърди, че самият Кир е бил силно повлиян, когато е прочел това в Исая 45 гл.⁴

Много от пасажите, за които най-често се твърди, че са били добавени впоследствие, са предимно *конкретни пророчества, които са се сбъднали*. Това отново е белег, че отричането на ранното им датiranje е предубеждение срещу свръхестественото.

В края на краищата Бог е всезнаещ и за Него не е проблем да предскаже бъдещето чрез Своите пророци с такива конкретни подробности, каквито пожелае.

Ето защо, въпреки пробивите, които такива теории правят в привидно хрис-

тиански кръгове, древната, неизменна, евангелска позиция, е силна и много логична – цялата книга е написана, както е казано в 1:1, от Исая, сина на Амос.

III. Датiranje

Исая започва своето служение „в годината на смъртта на цар Озия“ (6:1; ок. 740 г. пр. Хр.). Неговото служение, главно на Юда, преминава при царуването на четирима царе: Озия и Йотам, които са предимно добри царе; Ахаз, който е зъл цар, и Езекия, който е много добър цар и личен приятел на пророка. Тъй като Исая е записал смъртта на Сенахирим (681 г. пр. Хр.), той вероятно е живял поне до 680 г., което означава, че служението му е било много дълго – шестдесет години! Според традицията Исая умира по време на злото царуване на Манасия.

IV. Исторически фон и теми

Значението на името на Исая разкрива и основната тема на книгата. Спасението е от Господа. В неговото пророчество думата *спасение* се среща 26 пъти, докато във всички други пророци, взети заедно, се среща само 7 пъти. Тази тема също илюстрира единството на книгата – гл. 1–39 описват огромната нужда на човека от спасение, а гл. 40–66 разкриват как Бог милостиво отговаря на тази нужда.

Исая предупреждава Израил, че покарата му ще бъде наказана, но въпреки това един ден Бог в Своята благодат ще даде Спасител както за евреите, така и за езичниците.

Политическите суперсили, между които малкият Израил се оакзва толкова често приклящен, са Асирия от север, увеличаваща мощта и влиянието си, и Египет от юг, който запада. В последната част от книгата Светият Дух пренася пророка 200 години напред в бъдещите дни на суперсилата Вавилон.

Схема на изложението

- I. Пророчества за наказание и благословение от времето на Исая (гл. 1–35)
 - A. Присъдите над Юда и Ерусалим, през които проблясват лъчите на славата (гл. 1–5)
 1. Делото на Бога срещу Израил (гл. 1)
 2. Бъдещото благословение чрез очистване (гл. 2–4)
 3. Наказанието на Израил за неговия грях (гл. 5)
 - B. Призоваването, очистването и възлагането на мисията на Исая (гл. 6)
 - B. Книгата на Емануил (гл. 7–12)
 1. Свръхестественото раждане на Месията (гл. 7)
 2. Прекрасната земя на Месията (гл. 8–10)
 3. Хилядолетното царство на Месията (гл. 11, 12)
 - G. Съдът над народите (гл. 13–24)
 1. Съдът над Вавилон (13:1–14:23)
 2. Съдът над Асирия (14:24–27)
 3. Съдът над Филистия (14:28–32)
 4. Съдът над Моав (гл. 15, 16)
 5. Съдът над Дамаск (гл. 17)
 6. Съдът над неназовани земи в Африка (гл. 18)
 7. Съдът над Египет (гл. 19, 20)
 8. Съдът над Вавилон (гл. 21:1–10)
 9. Съдът над Едом (21:11, 12)
 10. Съдът над Арабия (21:13–17)
 11. Съдът над Ерусалим (гл. 22)
 12. Съдът над Тир (гл. 23)
 13. Съдът над цялата земя (гл. 24)
 - D. Книгата на песните (гл. 25–27)
 1. Хвалението на Израил за благословенията на царството (гл. 25)
 2. Песента на Юда за Вечната Канара (гл. 26)
 3. Песента на Бога за изкупения Израил (гл. 27)
 - E. Падането и повторният възход на Израил и Ерусалим (гл. 28–35)
 1. Горко на Ефрем / Израил (гл. 28)
 2. Горко на Ариил / Ерусалим (гл. 29)
 3. Горко на съюза с Египет (гл. 30, 31)
 4. Царуването на Праведния Цар (гл. 32)
 5. Горко на грабителя / Асирия (гл. 33)
 6. Горко на всички народи (гл. 34)
 7. Славата на идещото царство (гл. 35)
- II. Исторически преход: книгата на Езекия (гл. 36–39)
 - A. Избавлението на Езекия от Асирия (гл. 36, 37)
 1. Асирия предизвиква Бога (гл. 36)
 2. Бог унищожаваш Асирия (гл. 37)
 - B. Болестта и оздравяването на Езекия (гл. 38)
 - V. Грехът на Езекия (гл. 39)
 - III. Утешителни пророчества пред перспективата на предстоящия плен (гл. 40–66)
 - A. Утехата на предстоящото избавление на Израил (гл. 40–48)
 1. Утехата на Божията прошка и мир (40:1–11)
 2. Утехата на Божиите качества (40:12–31)
 3. Утехата на Светия Израилев (гл. 41)
 4. Утехата на Божия Служител (гл. 42)
 5. Утехата на възстановяването на Израил (гл. 43, 44)
 6. Утехата на Кир, Божия помазаник (гл. 45)

7. Утехата на падането на вавилонските идоли (гл. 46)
 8. Утехата на падането на Вавилон (гл. 47)
 9. Утехата на завръщането на Израил след наказанието му (гл. 48)
- В. Месията и Неговото отхвърляне от Израил (гл. 49–57)
1. Месията като Служител (гл. 49)
 2. Месията като верен Ученик (гл. 50)
 3. Месията като праведен Владелец (51:1–52:12)
 4. Месията като изкупителна жертва за греховете (52:13–53:12)
 5. Месията като Изкупител и Възстановител (гл. 54)
 6. Месията като Благовестител за целия свят (55:1–56:8)
7. Месията като Съдия над безбожните (56:9–57:21)
- В. Грехът, съдът, покаянието и възстановяването на Израил (гл. 58–66)
1. Насладата на истинската духовност (гл. 58)
 2. Беззаконията на Израил (гл. 59)
 3. Бъдещата слава на Сион (гл. 60)
 4. Служенията на Месията (гл. 61)
 5. Бъдещото блаженство на Ерусалим (гл. 62)
 6. Денят на отмъщението (63:1–6)
 7. Молитвата на остатъка (63:7–64:12)
 8. Отговорът на Господ на молитвата на остатъка (гл. 65)
 9. Завършекът – мир като река (гл. 66)

Коментар

I. Пророчества за наказание и благословение от времето на Исая (гл. 1–35)

A. Присъдите над Юда и Ерусалим, през които прогляват лъчите на славата (гл. 1–5)

1. Делото на Бога срещу Израил (гл. 1)

1:1 Първият стих на книгата на Исая много прилича на заглавие; историческите отправки в него вече бяха разгледани в нашето Въведение.

1:2, 3 Тук цялата вселена е призвана да присъства на един съдебен процес, в който Съдията е Бог, а обвиняемите са Юда и Ерусалим. Обвинението срещу на-

рода е, че израилтяните са били непокорни синове, които са **отстъпили** от Бога и не проявяват естествената благодарност и всеотдайност, които могат да се очакват дори от едно домашно животно!

1:4–6 Народът е виновен в тежко **беззаконие** за това, че е обърнал гръб на **Светия**. Божие наказание е било безуспешно, въпреки че тялото на народа е покрито със **струпеи и синини, и гнойни рани**.

1:7–9 Като започва от ст. 7, пророкът описва бъдещето така, сякаш то вече се е сбъднало.⁵ Враговете нашественици са оставили Юда **пуст**. Ерусалим, **сионската дъщеря**, е като грубо скована, временна колиба, която тъжно се издига сред развалините. Но ако не е била Божията благодат, която е пощадила **малък остатък**, изтреблението би било така пълно като на **Содом и Гомора**.

1:10–15 Князете и народът на Ерусалим (**Содом и Гомора**) трябва да разберат, че Бог презира ритуали без истинско съдържание, **жертви** без послушание, дарове без дарителите. Докато народът живее в грях, посещението на храмовите служби е обидно тъпкане на Неговите **дворове**. Смесицата от **беззаконие** с **тържествено събрание** Му е омразна. Той няма да обърне внимание на техните протегнати **ръце** или на **много** им **молитви**.

У. Е. Вайн предупреждава вярващите за същата опасност и днес:

Чисто външната религиозност винаги е прикритие на беззаконие. В Своите остри изобличения в Мат. 23 Господ осъжда всяко такова нещо. Тази греховна комбинация се е развила твърде много и в християнството. Съвестта на един вярващ може дотолкова да се притъпи, че да практикува религията си и да продължава да живее в грях.⁶

1:16, 17 Онова, което трябва да направят, е да **се измият** чрез покаяние и оставяне на **злото**, а после да постоянстват в правда и социално **правосъдие**.

1:18–20 Ако последват божествения съвет, те ще бъдат очистени и от най-тежките си **грехове** и ще се наслаждават на **благо**, което Бог е приготвил за тях. Много е важно, че още първата глава на книгата на евангелския пророк, чието име означава „Спасението на Йахве“, започва с чудесния призив на евангелието:

Елате сега да **разискваме**, казва **ГОСПОД**. Ако **греховете** ви са като **пурпур**, ще станат **бели** като **сняг**, ако са **алени** като **червено**, ще станат като **бяла вълна**.

Божественото разискване, прието с вяра, учи, че има **очистване** от греха и това **очистване** не е свързано с човешки заслуги или усилия, а може да бъде постиг-

нато само чрез изкуплението, извършено от Господ Иисус, който е пролял Своята кръв на кръста. Кой може да каже какви множества са се отзовали на поканата на Исая 1:18? Този призив продължава да звучи и днес!

Но ако народът откаже и отстъпи, го очаква война и разруха.

1:21–23 Ерусалим вече не е **град** на **вярност**, **правосъдие** и **правда**. Сега той е **град-блудница**, **свърталище** на **убийци**. Най-доброто в него е **покарено** и **князете** му са **измамници**. Навсякъде **цари** **корупция** и **несправедливост**.

1:24–31 **Затова** Бог **ще** **излее** **гнева** Си **върху** **всички**, които с греха си **показват**, че са **Негови врагове**. **Присъдите** Му **ще** **очистят** всяка **нечистота** и **ще** **възстановят** **придшната** **слава** на Ерусалим. **Неговата** **правда** **ще** **гарантира** **спасението** на **всички**, които **се** **покаят**.

Съставното име **ГОСПОД** на **Войнствата** **внушава** **неизбежността** на **описаните** **присъди**.

Грешните **ще** **бъдат** **изтребени**. **Идолопоклонниците** **ще** **се** **посрамят** **заради** **своите** **капища** (**дъбове** и **градини**). **Самите** **те** **ще** **станат** **като** **дъб**, **чиито** **листа** **вехнат**, и **изсъхнала** **градина**, **която** **няма** **вода**. **Първенците**, които **разчитат** на **собствената** **си** **сила** (**силният**), **ще** **станат** **като** **кълчица**, **ще** **се** **възпламнат** от **искрата** на **собствените** **си** **злодеяния**.

2. Бъдещото благословение чрез очистване (гл. 2–4)

2:1–3 Сега **синът** на **Амос** **поглежда** **отвъд** **настоящия** **хаос** **към** **славното** **царство** на **Месията**. По това време **Ерусалим** **ще** **се** **утвърди** като **религиозна** и **политическа** **столица** на **света**. **Езически** **те народи** **ще** **пътуват** **до** **Сион** **за** **поклонение** и **божествено** **наставление**.

2:4 **Царят** **ще** **разрешава** **международните** **проблеми** и **ще** **разглежда** **споровете** **между** **народите**. В **резултат** на **това** **ще**

настъпи всеобщо разоръжаване.⁷ Средствата, изразходвани по-рано за въоръжение, сега ще се използват за производството на земеделско оборудване. Тези встъпителни думи много напомнят на Михей 4:1–3 – или защото са били вдъхновени от същия Свети Дух, или защото единият пророк е цитирал другия.

2:5 Славната перспектива на царството на Христос подтиква Исая да призове народа на Юда да се покае незабавно.

2:6–9 Като се обръща директно към Бога, Исая припомня греховете, които са довели народа до бедствие. Вместо да гледат към Бога, израилтяните са се съветвали с ясновидци от изток и са станали гадатели като филистимците. Сключвали са непозволени съюзи с езичниците. В нарушение на Божия закон са трюпали материални **съкровища** и **коне** и **колесници**, уповавайки се на тях за сигурността си. Покланяли са се на идоли, направени от самите тях. Това е причината, поради която Бог ги е унижил и не им прощава. Изразът „**те се напълниха с учения от изток**“ много точно описва съвременната популярност на източните религии в западните страни.

2:10, 11 Обръщайки се към народа, пророкът го предупреждава да търси убежище от идещия **страх** от гнева на Йахве, който ще се изсипе върху **гордите очи човешки**.

2:12–18 Тук Исая рязко преминава към присъдите в **Деня на ГОСПОДА**, който ще предхожда царуването на Христос. **ГОСПОД на Войнствата** ще съкруши всяка човешка надменност, била тя на отделни личности (**кедри** и **дъбове**), правителства (**високи планини** и **хълмове**), военна мощ (**кула** и **стена**), или търговия (**кораби** и **приятни произведения**). Човешката гордост ще бъде изравнена със земята и **само ГОСПОД ще се възвиси**. **Идолите** ще бъдат изоставени.

2:19–22 Хората ще търсят подслон, където да могат да се скрият. Ще стане

ясно, че мимолетният човек е недостоеен за доверие. Само Господ заслужава неразделеното доверие на Своя народ.

3:1–5 В деня, за който четем в 2:20, **Господ ще отнеме** отговорното ръководство, на което народът е разчитал. Загубата на **хляб** и **вода** може да се разбира като настъпване на глад, но тук **хлябът** и **водата** вероятно символизират жизненоважните водачи, както е загатнато в следващия стих. Ще има недостиг на способни, зрели водачи във всяка сфера на живота. Ще настане време на потисничество, анархия, безочливост, неуважение и неподчинение.

3:6–8 Хората ще се опитват да принудят някой роднина да поеме грижата за „**това разорено място**“, но последният ще отказва, **защото в къщата си няма нито хляб, нито дреха**. И народът няма кого да обвинява за тази беда, казва Исая, освен самия себе си.

3:9–12 В ст. 9 пророкът започва серия от осем „горко“ – две в тази глава и шест в гл. 5. Първото обвинява народа за неговото пристрастие и безсрамие. Второто го укорява за безбожието му, но обещава благословение за **праведния** остатък. Един от резултатите от греха на народа е, че водачите му са неопитни и незрели (**деца**), слаби (**жени**) и измамници.

3:13–15 В тези стихове **ГОСПОД** призовава Израил да застане на **съд**. Обвиненията са повдигнати. Той обвинява владетелите, че са се обогатявали за сметка на **сиромаша** (несъмнено чрез корупция и изнудване). Тъй като са признати за виновни, присъдата е произнесена.

3:16–24 След това идва остро изобличение на жените на Юда за тяхната гордост, показната им превзетост и скъпите им облекла и украшения. Лицата, които са мазали със скъпа козметика, ще се покрийт със струпеи. Телата им ще бъдат лишени от цялата си **слава**. От елегантни дами те ще се превърнат в дрипави бижанки – с вонящи тела, препасани с

въже, с обръснати глави, облечени единствено с **вретище**, с жигосани знаци за разпознаване.

3:25–4:1 Допълнително бедствие ще бъде загубата на техните **мъже ... във война**. Намаляването на мъжкото население ще накара **седем жени** настоятелно да искат да се омъжат за **един мъж**, обещавайки да се издържат сами, само и само да могат да носят неговото име и така да избегнат ужасния **срам** да останат неомъжени и да умрат бездетни.

4:2–6 Останалата част от гл. 4 описва бъдещото славно царство на Христос. Той е **Издънката** от ст. 2, за **красота и слава**. Матю Хенри коментира:

Той е *издънката Господна*, човекът-издънка. Това е едно от Неговите имена, с които Той е наречен в книгите на пророците – *служителя Си, наречен Издънка* (Зах. 3:18; 6:12), *праведна издънка* (Ер. 23:5; 33:15), *пръчка от Есеевия пън и издънка от корените му* (Исаия 11:1), и това, както мислят някои, е загатнато в Мат. 2:23, когато е наречен *Назарянин*. Тук Той е наречен *издънката Господна*, защото е насаден от Неговата сила и цъфти за Негова прослава. В древната халдейска преифраза тук четем: *Христос, Господния Месия*.⁸

Той е и първият **плод на земята**, с който ще се гордеят възстановените израилтяни. Невярващите вече ще бъдат изтребени от Господ Исус при Неговото второ идване. Спасените евреи, **записани за живот в Ерусалим, ще се наричат свети**. Очистването в ст. 4 се извършва чрез **съд**, а не чрез евангелието. **Хълмът Сион** ще бъде покрит с покривало от **облак ... денем и пламтящ огън нощем**, символи на Божията грижа и закрила.

3. Наказанието на Израил за неговия грях (гл. 5)

5:1, 2 В песента, която Исаия пее за

своя **възлюбен** (Йахве, или ГОСПОД, НИПБКДж), той описва нежната грижа на Господа за **лозето Му**. Бог избира най-доброто място, обработва земята, насажда я с **избрана лоза**, защитава я и приготвя **лин** с надеждата за добра реколта. Но вместо жетвата, която очаква (послушание, благодарност, любов, поклонение, служение), Той намира зловонни **киселици** (непокорство, бунт, идолопоклонство).

5:3–6 Господ възмутено пита Юда **какво още** е могъл да **направи**, и **защо** е получил такива лоши резултати. После Той обявява предстоящото наказание. Той ще вдигне защитната **ограда** на Юда. Страната ще бъде нападната и опустошена. Земята ще бъде върната на **тръните и бодилите** и ще страда от суша. Всичко това, разбира се, е описание на идващия плен.

5:7 Делото е ясно – Бог е **очаквал правосъдие и правда** от Израил и Юда, но не е намерил нищо друго освен убийства и **писъка** на потиснатите.

5:8–10 В ст. 8–23 виждаме шест „горко“, които са продължение на тези от гл. 3. Те са обявени по следния начин:

Първо горко: Алчните земевладелци, които се опитват да завладеят пазара на недвижими имоти, като създават остър недостиг на къщи и земи, а те **живеят сами** в разкош. Пленът ще изпразни **много къщи**, а земята ще дава само частична жетва. Десет акра лозя ще дават само 20 литра вино, а при житото жетвата ще бъде една десета от засятото.

5:11–17 *Второ горко:* Заклетите алкохолици, които пиянстват от **сутрин ... до късно вечер**. Те пируват и гуляят в пълно незначитане на Бога и Неговите дела.

Именно заради това безразсъдно поведение идва пленът. **Почитаните мъже и множеството** ще търпят глад, а после и смърт. Някоя социална прослойка няма да избегне унижението. Но Бог ще защити името Си чрез Своето **правосъдие**,

когато изпрати чужденците бедуини да пасат стадата си сред развалините на Израил.

5:18, 19 *Трето горко:* Закоравелите лъжци и отричащите Бога, които са впрегнати в греха и влачат вина и наказание след себе си. Те предизвикват Бога да **побърза** с наказанието, с което ги заплашва.

5:20 *Четвърто горко:* **Онези**, които заличават моралните граници, като отричат разликата между **доброто** и **злото**.

5:21 *Пето горко:* Надутите хора, на които не може да се каже нищо.

5:22, 23 *Шесто горко:* Съдиите, които са герои **да пият**, и които изкривяват **правото**, като приемат подкупи.

5:24, 25 Безбожните хора, които не уважават Божието Слово, ще бъдат погълнати като трева в полски пожар. Бог ще съди **народа Си**, така че **планините** ще се тресат и **пътищата** ще се покрият с **трупове**. Но това не е всичко!

5:26–30 **Той ... ще подсвирне** на вавилонците да дойдат. Вижте приближаващите им войски – в идеално физическо състояние, в съвършени униформи, перфектно въоръжени. Конете и колесниците им се връхлитат яростно. Войските се нахвърлят **като лъвица** върху народа, а после го отвеждат в изгнание. Това е мрачен ден за Юда!

Б. Призоваването, очистиването и възлагането на мисията на Исаия (гл. 6)

6:1 **В годината на смъртта на цар Озия,**⁹ Исаия вижда във видение Царя на царете. От Йоан 12:39–41 научаваме, че Царят, когото е видял, е не койкой друг освен Господ Исус Христос. Ф. К. Дженингс коментира:

Той, като Йоан на Патмос, се оказва „в Духа“ и вижда Адон (името на Бога като върховен Господ на всичко, и тук, както

в Римл. 9:5: „Христос, който е *над всички*, Бог, благословен до века“) в цялото съпътстващо Го царско великолепие, седящ на престола, който сам е „висок и извисен“, защото „престолът Му владее над всичко“; но докато седи на извисения Си престол, полите на дрехата Му изпълват този славен храм.¹⁰

6:2–5 Служат Му ангелски същества, наречени **серафими**,¹¹ с „по четири крила за благоговение и две за служение“. Те възхваляват Божията святост и изискват от всички Божии служители да се очистят, преди да могат да Му служат.

Видението предизвиква у пророка дълбоко изобличение за грях, което го довежда до изповед.

6:6–8 Тя незабавно е последвана от очистиване. Едва тогава Исаия чува призива на **ГОСПОДА**. Той бързо се посвещава на Господа и получава своята мисия.

6:9, 10 Той трябва да прогласи Словото на Господа на **народ**, който ще бъде предаден на осъждането на слепота и закоравяване, тъй като ще отхвърли посланието. Ст. 9 и 10 описват не *целта* на служението на Исаия, а неговия неизбежен *резултат*. Тези стихове са цитирани в Новия Завет като обяснение на отхвърлянето на Месията от страна на Израил. Вайн пише:

Хората толкова упорито са изкривявали пътищата си, че вече са преминали отвъд каквато и да било възможност за обръщане и изцеление. Човек може да се закорави в злото до такава степен, че състоянието му да стане нелечимо, и това е резултат от Божията присъдата и Божието възмездие над него.¹²

6:11–13 Въпросът „**Докога?**“ означава колко дълго ще продължи Божието осъждане над Неговия народ. Отговорът е: „**Докато опустеят градовете, да няма жител, и къщите, да няма човек,**

и земята да запустее съвсем; докато отдалечи ГОСПОД хората.“ Бог ще пощади остатък (една десета част), но дори и този остатък ще трябва да премине през дълбока скръб. Светият род е като жив пън на голямо дърво, който оцелява, след като другата част от дървото е била отсечена.

В. Книгата на Емануил (гл. 7–12)

1. Свръхестественото раждане на Месията (гл. 7)

7:1, 2 Гл. 7–12 са наречени Книгата на Емануил заради своите ясни пророчества за Христос.

Между гл. 6 и 7 Исая подминава царуването на Йотам и довежда разказа до времето на Ахаз. Това е времето, когато Арам (Сирия) и Израил (Ефрем) се съюзават против Юда и застрашават Ерусалим.

7:3 Исая и синът му Сеар-Ясув¹³ излизат да посрещнат цар Ахаз ... при края на водопровода на горния водоем, по пътя към тепавичарската нива. Може би царят е отишъл там, за да осигури безопасността на градския водоизточник. Тепавичарската нива е мястото, където хората простират току-що изпраните си дрехи, за да се избелят на слънцето.

7:4–9 Чрез пророка Господ уверява Ахаз, че не бива да се страхува. Царете на Арам и Израил (Расин и Факей) не са нищо друго освен опашки на димящи главни, които са на път да изгаснат. Въпреки че конфедерацията действително планира да нападне Юда и да постави някой си неизвестен син на Тавейл като марионетен цар, този план ще се провали. (Сирия и Израил действително нахлуват в Юда, но се оттеглят заради настъпването на Асирия.) Както е сигурно, че главният град-държава на Арам е Дамаск, а главата му е Расин, така е сигурно и че Израил ще бъде превзет след

шестдесет и пет години. (Вж. изпълнението в 4 Царе 17.) Както е сигурно, че столицата на Израил е Самария и неговата глава е Факей, така е сигурно и че Ахаз ще падне, ако не вярва на Словото от Господа.

7:10–13 ГОСПОД казва на Ахаз да поиска знамение на земята или на небето, потвърждаващо че съюзът между Арам и Израил няма да надделее против Юда. Тъй като не желае да изостави надеждата си за защита от страна на Асирия, Ахаз отказва с престорено благоговение и смирение. Господ е разгневен от отношението на царя, но въпреки това дава знамението. Вайн коментира:

Тъй като Ахаз отказва да поиска знамение, Господ ще му даде такова по Свой избор. Обхватът на това знамение далеч ще надхвърли обстоятелствата от времето на Ахаз и ще доведе до кулминация пророчествата и обещанията за „Давидовия дом“. Ахаз и хора като него няма да имат дял в благословенията и славите от изпълнението на това знамение.¹⁴

7:14 Както много други пророчества и това сякаш е имало ранно (в дните на Ахаз) и по-късно, окончателно изпълнение (при първото идване на Христос). Ст. 14 неустоймо сочи към Христос – Синът на девица,¹⁵ чието име показва, че Той е Емануил, „Бог е с нас“. Отново цитираме Вайн:

В Исая думата „ето“ винаги въвежда нещо, свързано с бъдещи обстоятелства. Изборът на думата *алма* е от съществено значение, тъй като тя е различна от *бетула* (девица, която живее с родителите си и не ѝ предстои скоро да се омъжи); тази дума описва девица, която е зряла и готова за женитба.¹⁶

7:15–17 В ст. 15 и 16 може би се говори за втория син на Исая, Махер-Шалал-

Хаш-Баз, за когото в 8:18 се казва, че е знамение. Този роден от девица син ще живее в бедност (**ще яде масло и мед**), докато достигне възрастна на отговорност. Но **преди** да достигне тази възраст, земите на Арам и Израил ще бъдат **изоставени** от техните **царе** и така от съюза, от който се страхува Юда, няма да остане нищо. Но освен това Бог ще накаже и Юда чрез нападенията на **асирийския цар**. Как?

7:18–22 Бог ще подсвирне на мухите (Египет) и на пчелите (Асирия) и те ще се спуснат върху Юда. Асирия ще бъде **нает** от Бога **бръснач**, който причинява срам и позор. Дженингс отбелязва:

В онзи ден Юда наистина ще бъде *беден*, защото цялото имущество на човек ще се състои от едно теле и две овци или кози, но въпреки това пашата от необработените земи ще бъде толкова изобилна, че дори тези три твари ще му предложат цялата храна, от която се нуждае, или която може да получи.¹⁷

7:23–25 Земята, която по-рано е давала изобилна реколта, ще бъде покрита с тръни и бодили. Тъй като вече не се обработва, тя ще може да се използва само за **добитък**.

2. Прекрасната земя на Месията (гл. 8–10)

8:1–4 Господ казва на Исаия да напише с ясни букви „Махер-Шалал-Хаш-Баз“ на една дъска и да си вземе двама **свидетели, свещеника Урия и Захария, сина на Еврехия**, които по-късно ще потвърдят посланието. Името означава „бърза грабеж, тича плячка“ и предсказва унищожението на Арам и Израил от Асирия. **ГОСПОД** разтълкува значението на името, когато заповядва на Исаия да нарече с това име новороденото си **момче**.

8:5–10 **ГОСПОД** има да каже нещо и

за Израил. Понеже **народът** на Северното царство е **презрял тихо течещите води на Силоам**, те ще бъдат потопени от **реката Ефрат**. Силоам е тайният водоизточник на Ерусалим и тук се използва като символ на Божието Слово, на Неговата благодат или на упованието в Господа. Ефрат е символ на Асирия, която ще завладее Израил и Арам. Тя **ще залее** и **Юда** и ще покрие **ширината на земята** на Емануил, но няма да има окончателен успех – само **до гуша**. В крайна сметка враговете на Юда ще бъдат **съкрушени** въпреки плановете и пригответленията си.

8:11–15 Йахве **говори** на Исаия да не споделя страха на **този народ от заговора**, подготвен срещу него, а да се уповава само на Господа. **Той ще бъде за светилице** на всички, които разчитат на Него, **но и камък за препъване** на всички други.

8:16–18 Исаия заповядва казаното от Господа да се съхранява от верни ученици, докато историята отбележи неговото изпълнение. Пророкът **ще чака ГОСПОДА**, който сега се е отдалечил от народа Си, и **ще се надява на Него**. Исаия (*Йахве е спасение*), Сеар-Ясув (*остатък ще се върне*), и Махер-Шалал-Хаш-Баз (*бърза грабеж, тича плячка*) със самите си имена са **знамения и чудеса** за милостта, която Бог в крайна сметка ще покаже към **Израил**, и за присъдата над враговете им.

8:19 Пророкът предупреждава своя народ против онези, които съветват за допитване до духове с помощта на **медиуми и спиритисти**. Хората трябва да се обръщат към живия Бог, а не към **мъртвите за живите**. Днешната страст към окултното не е нищо ново:

Преди всяка голяма криза в човешките дела е имало бум на спиритизма. Така е било и в Израил и Юда. Така е било и по времето на Въплъщението на Христос и

Неговата изкупителна смърт. Така е и днес. Бог е осигурил всичко необходимо за нашето ръководство и духовни нужди в Писанията (2 Тим. 3:16, 17).¹⁸

8:20–22 Всички учители трябва да бъдат изпитвани чрез Божието слово. Ако учението им противоречи на Писанията, „**няма за тях зазоряване**“. Всички подведени по този начин ще се скитат напред-назад **тежко притискани и изгладнели**, като проклинат **царя си и Бога си** за положението си. Ще гледат към небето и към **земята** за облекчение, но няма да намерят нищо освен **тъмнина и мъчителен мрак**.

9:1–5 Тук се пренасяме напред във времето на идването на Месията. Северната територия на Израил, наречена **земята Нефталим**, която е опозорена от нашествениците, ще стане славна. (**Галилея езическа** е мястото, където Спасителят прекарал детството Си и част от общественото Си служение.) Първото идване на Христос носи **светлина** на Галилея. Второто Му идване ще донесе **радост** на народа и ще сложи край на робството и войната.

9:6 Първото идване е описано в ст. 6а: „**Защото ни се роди Дете, Син ни се даде**.“ Първият израз говори за Неговата човешка природа, а вторият – за Неговата божественост. Следващата част от стиха описва второто Му идване:

Управлението ще бъде на рамото Му – Той ще царува като Цар на царете и Господ на господарите.

Останалата част от стиха описва Неговите лични достойнства:

Името Му ще се нарече Чудесен – *това име е съществително*, а не прилагателно, и разкрива Неговата Личност и дело.

Съветник – Неговата мъдрост в управлението.

Бог могъщ – всемогъщият, върховен Владетел.

Отец на вечността – Той е Източникът на вечността. Сам по Себе Си вечен, Той удостоява с вечен живот онези, които вярват в Него. Вайн коментира: „В това има дваюко откритие: (1) Той населява и притежава вечността (57:15); (2) Той е любящ, нежен, състрадателен и всемъдър Съветник, Инструктор и Снабдител.“¹⁹

Княз на мира (*Сар-Шалом*) – Онзи, който най-накрая ще донесе мир на този размирен свят.

9:7 **Властта** Му ще бъде обширна, мирна и безкрайна. От **престола на Давид** Той ще владее с **правосъдие и правда**. Как ще се сбъдне всичко това? Ревностната грижа на Господа за Неговия народ **ще извърши това**.

9:8–12 Пророкът отново се връща към мълниците на осъдението, като разделя посланието си на четири куплета, всеки от които завършва с рефрена: „**При всичко това гневът Му не се отвърна и ръката Му е още простряна**“ (ст. 12, 17, 21, 10:4).

Пренебрегвайки предишното наказание, Израил **гордо и с надменно сърце** се заканва да **съгради** всичко далеч по-славно отколкото преди. Но Господ обещава, че те ще бъдат нападнати от **Арам** от изток и от **филистимците** от запад.

9:13–17 По-нататък той предупреждава за пълно изтребление на населението – от уважавания **старец до пророка, който поучава лъжа**. Заради огромното разпространение на покварата Господният гняв **не се отвръща и ръката Му е още простряна** – но не в милост, а в осъждение.

9:18–21 Поради всеобщото **беззаконие** земята **изгаря от огъня** на гражданска война, анархия, глад, грабежи и канибализъм.

10:1–4 Тук се прогласява **горко на** владетели, които **лишават бедните**, потискат **сиромасите** и **пишат неправедни наредби**. Когато паднат под Божията

присъда, те ще изгубят цялото богатство, придобито чрез корупция и изнудване.

10:5–11 Бог ще използва Асирия, за да накаже Юда. Но **асириецът** има големи планове от това! Неговата цел е да построи световна империя чрез завоеванията си. Той се хвали, че **князете** му (военачалниците му) са **всички царе**, че градовете на пътя му не са по-велики от онези, които вече е превзел, и че **идолите** на Израил и Юда не могат и да се сравняват с онези на царствата, които вече е превзел, или пък с него самия.

10:12–19 Но Бог **ще накаже** гордостта и надменността на **асирийския цар**. Последният си обяснява успехите си със собствената си **сила и мъдрост**. **Жезълът и тоягата** в ръцете на Господа не бива да се хвалят против ръцете, които ги държат. Храбрите асирийски бойци, наречени още **славата** на царя и **славата на гората му и на плодородното му поле**, ще бъдат сполетени от ужасяваща гибел. **Светлината на Израил** е Господ, а **бодилите и тръните му** са асирийските войски. Оцелелите от тази армия **ще бъдат** толкова **малко**, че дори дете **ще може да ги преброи**.

10:20–23 **И в онзи ден остатъкът на Израил ... няма да продължава да се обляга на асириецата**, както е правел Ахаз, а на **ГОСПОДА**. Много неща от това пророчество се отнасят за второто идване на Христос.

10:24–27 Въпреки че асирийският цар ще тръгне против Ерусалим от север, народът на Юда не бива да се страхува, защото **ГОСПОД на Войнствата** ще се намеси, както е направил против **Мадиям и Египет**, и Юда ще бъде освободен от страха от асирийско владичество.

10:28–34 Чрез споменатите градове виждаме едно нагледно и твърде картинно описание на бойния поход на асирийците. При приближаването на нашествениците навсякъде насъхва паника и бягство. Накрая те достигат край **възвишението**

на Ерусалим. Тогава **Господ** се намесва и изстребва армията – военачалници и войници – сякаш сече гора.

3. Хилядолетното царство на Месията (гл. 11, 12)

11:1 Исаия 11 гл. е един от най-великите пасажии, описващи Хилядолетното царство, както в Стария, така и в Новия Завет. С една от бързите смени, така често срещани в книгите на пророците, ние се озоваваме във времето на второто идване на Христос.

Най-напред виждаме потеклото на Давидовия Син, **Пръчка от Есеевия пън**,²⁰ т. е. от бащата на Давид (1 Царе 17:12).

11:2 Помазването на Месията с **Духа на ГОСПОДА** е изразено с три двойки духовни качества. У. Е. Вайн ги обяснява ясно и кратко:

Първата, „**Дух на мъдрост и разум**“, е свързана с умствените способности – мъдростта разбира природата на нещата, разумът разкрива разликите между тях. Втората, „**Дух на съвет и сила**“, е свързана с практическата дейност – съветът е способността да се стига до правилни изводи, силата е способността те да се прилагат на практика. Третата двойка, „**Дух на знание и страх от ГОСПОДА**“, е свързана с общуването с Йахве; знанието тук е познаването на Йахве (и двата елемента на тази двойка се отнасят към Йахве). Сам Христос казва: „вие не сте Го познали (*гноско*, т. е. не сте започнали да Го познавате), но Аз Го познавам (*ойда*, т. е. Аз Го познавам интуитивно и пълно)“, Йоан 8:55.²¹

11:3–5 След това с величествени поетични изрази е описана абсолютната **правота** на царуването на Христос; после наказанието на **нечестивия**, личната **правда** на Христос и Неговото царство на мир и безопасност.

11:6–9а Дори дивите животни ще се

покорят на властта на Месеята, поради което ще бъде възможно и **сукалце да играе над дупката на пепелянка**.²²

11:96 Едно от най-славните обещания в цялото Свето Писание е втората половина на ст. 9, който описва причината за идеалните условия по време на Хилядолетното царство – всичко ще бъде изпълнено със **знание за Господа**.

11:10–16 Месеята ще бъде **знаме**, което ще привлече **народите** към Себе Си и към **славния престол** на Своята власт. **Господ ще събере остатъка на народа Си** от всички посоки на света. **Юда** и **Израил (Ефрем)** ще живеят заедно в мир и ще покорят враговете си – филистимците, едомците, моавците и амонците. **Заливът на Египетското море** (Червено море) ще бъде пресушен и **реката Ефрат** ще намалее до **седем потока**, за да могат евреите да се върнат в земята си. **Път** ще свързва **Асирия** и **Израил**, за да бъде завръщането от север по-лесно.

12:1–6 В този щастлив ден от Милениума Израил ще пее песни на благодарност и упование. Спасеният остатък с веселие ще утоли жаждата си, като **гребе вода от изворите на спасението**. Израил ще пее и като Божии мисионери към народите, като ги кани да потърсят наслада в Христос.

Г. Съдът над народите (гл. 13–24)

1. Съдът над Вавилон (13:1–14:23)

13:1–5 Следващите 11 глави съдържат пророчества против езическите народи. Първият е Вавилон, световната сила, която сменя Асирия (ок. 609 г. пр. Хр.). В гл. 13 виждаме как мидийците и персийците разгромяват Вавилон (539 г. пр. Хр.). Някои пророчества обаче надхвърлят това събитие и говорят за окончателното унищожение на Вавилон в края на Голямата скръб (Откр. 17, 18).

Бог свиква мидо-персийската армия („осветените Си“) да **влязат в портите**

на благородните (град Вавилон) и да **погубят цялата земя**.

13:6–13 След това са описани ужасите на бедствието – страх и **скърби**, ужасяващи небесни сътресения, много сериозно намаляване на броя на населението. Някои от тези стихове обаче достигат отвъд мидо-персийския триумф до **Деня на ГОСПОДА**, който ще разтърси целия свят, и който всъщност ще предизвика катаклизмите в **небесата**.

13:14–22 Ще има масово бягство на чужденци от Вавилон, които се опитват да се върнат в родните си земи. Онези, които останат, ще пострадат от неопикуема жестокост. Ст. 19–22 вече са се сбъднали частично,²³ но окончателното им изгълнение все още предстои.

Съществуват известни трудности, свързани с пророчествата за унищожението на Вавилон – както на града, така и на държавата като цяло (Ис. 13:6–22; 14:4–23; 21:2–9; 47:1–11; Ер. 25:12–14; 50; 51). Например превземането на града от мидийците (Ис. 13:17) през 539 г. пр. Хр. не довежда до унищожение, подобно на това на Содом и Гомора (Ис. 13:19); не оставя града завинаги ненаселен (Ис. 13:20–22); не е извършено от народ от север – мидо-персийците идват от изток (Ер. 50:3); не довежда до това, Израил или нещо повече от малък остатък от Юда да потърси Господа и да се върне в Сион (Ер. 50:4, 5); и не включва разрушаването на стените и изгарянето на портите (Ер. 51:58).

Когато достигнем до подобни трудности, как се справяме с тях? Преди всичко, отново потвърждаваме пълното си доверие в Божието Слово. Ако съществува някаква трудност, това е заради нашата липса на знание. Но ние си даваме сметка, че пророците често сливат непосредственото бъдеще и по-далечното бъдеще, без да дават никакви времеви ориентири. С други думи, едно пророчество може да има локално, частично изпълнение и

отдалечено, пълно и окончателно изпълнение. Такъв е случаят и с Вавилон. Не всички пророчества са се сбъднали. Някои все още предстоят.

Вавилон играе важна роля в Голямата скръб. Участиа му е ярко описана в Откр. 17 и 18 гл. Всички пророчества за унищожението на Вавилон ще се изпълнят до най-малката подробност преди Второто пришествие на Христос. Онова, което за нас днес е неясно, ще бъде кристално ясно за онези, които ще живеят по това време.

14:1, 2 В Своята милост ГОСПОД ще възстанови израилтяните **в земята им**. Езическите народи ще подпомагат завръщането им и ще живеят в мир с Божия народ. Бившите господари на Израил ще станат негови слуги.

Яков и израилевият дом са описание на евреите, отведени в плен във Вавилон. Това, че Господ ще ги избере, означава, че Той ще ги освободи от страната на плена и ще ги засели обратно **в земята им**. **Чужденците**, които ще се **прилепят към якововия дом**, са прозелити от Вавилон. **Народите**, които **ще ги заведат на мястото им**, ще се състоят от онези, които помагат на евреите в завръщането им поради подкрепата на Кир.

14:3–11 Освободен от преследване и **тежко** робство, Израил ще пее подигравателна песен **против вавилонския цар**. ГОСПОД е **строшил** властта му и е сложил край на тиранията му. Сега земята тържествува – дори горите, които вече няма да бъдат изсичани от войските му. Най-накрая мир! Жителите на **Шеол** излизат да го поздравят, като се радват, че и той вече е изгубил властта си. **Великолепието** и блясъкът на вавилонския цар са отминали. Дворцовата музика вече не свири. Той спи на постелка от **червеи** и е завит със завивка от **трупни червеи**.

14:12–17 По-нататък темата на подигравателната песен сякаш се разширява от падането на вавилонския цар до пада-

нето на онзи, който го вдъхновява, самия Сатана (Луцифер²⁴). Райри пише, че тук „определено се има предвид Сатана, защото и Христос го описва по подобен начин (Лука 10:18), и защото изразите от Ис. 14:13–14 не могат да бъдат сложени в устата на никой друг, освен на Сатана (ср. 1 Тим. 3:6).“²⁵ Понеже тази ярка звезда, **син на зората**, надменно е издигнал своята воля над Божията, той е бил хвърлен от небесата. В ст. 13 и 14 са записани прословутите „Ще“ на Сатана, с които той предизвиква Бога. В крайна сметка той ще бъде предаден на **Шеол** и ще стане обект на удивление. Обитателите на Шеол ще се чудят как онзи, който е упражнявал такава власт, е бил свален толкова ниско.

14:18–21 Песента се връща към вавилонския цар и споменава, че докато повечето **царе** лежат във великолепни гробове, той е лишен от достойно погребение. Той няма да има гробница и царският род (**синовете му**) ще бъде отсечен.

14:22, 23 Градът Вавилон ще бъде обезлюден и изметен от Божията **метла**.

2. Съдът над Асирия (14:24–27)

Сега темата преминава към унищожението на **Асирия**, която по това време има надмощие над Вавилон. Войските на Асирия ще бъдат разгромени на **планините** на Израил.²⁶ Окончателното изпълнение на това пророчество ще бъде по време на Голямата скръб, когато Северният цар ще бъде разбит, докато се опитва да опустоши земята на Емануил.

3. Съдът над Филистия (14:28–32)

14:28–31 Филистия не бива да се **радва** за смъртта на Ахаз, внука (наречен тук **тоягата**) на Озия, който е **удрял** филистимците (2 Лет. 26:6, 7). Друг негов потомък, Езекия, ще ги нападне като **усойница** и **хвърката огнена змия** (вж. 4 Царе 18:80). Тогава **сиромасите** и **бедните** на Бога **ще бъдат в безопасност**,

но Господ ще поразии филистимците с глад и ще убие оцелелите. Асирийците ще нахлуят от север като облак от дим. Божият народ обаче ще бъде в безопасност в Ерусалим.

14:32 Ако езически пратеници попитат какво става, ще им се каже, че ГОСПОД изпълнява обещанията Си към Сион и защитава жителите на Ерусалим.

4. Съдът над Моав (гл. 15, 16)

15:1–7 Исаия изпява изразителна погребална песен за участта на Моав. Двата му укрепени града, Ар и Кир, са опустошени внезапно. Градовете и селата са хвърлени в скръб. Дори Исаия изпитва състрадание към бежанците, които напускат страната. Пейзажът се превръща в пустиня и хората се стичат през границата, носейки, каквото са успели да спасят от имуществото си.

15:8, 9 Вопълът достига до пределите на Моав. Името на града Девон („убождане“) в ст. 2 става Димон в ст. 9 – това може би е игра на думи, тъй като Димон напомня еврейската дума дам (кръв) – „водите на Димон са пълни с кръв“. Дори онези, които избягат, ще бъдат нападнати като от лъв.

16:1, 2 Описанието на опустошението на Моав продължава и в гл. 16. Моавците, които са избягали в Села (Петра, столицата на Едом) да търсят убежище, получават съвет да изпратят като данък агне на княза на земята (царя на Юда) в планината на сионската дъщеря (Ерусалим), както по-рано са изпращали агнета в Самария (4 Царе 3:4). Народът е нервен и възбуден поради надвисналото бедствие.

16:3–5 Господ съветва Моав да скрие прогонените евреи като с мрачна сянка, да им осигури убежище и безопасност. Разорителят, потисникът и насилникът ще изчезнат и Господ ще царува на престола на Давид с милост ... с истина, ... с правосъдие и правда.

16:6–12 Падането на Моав е причинено от неговата гордост и високомерие. Навсякъде земята е огласена от жалеене. Плодородните ниви на Есевон са пусати и избуялите лозя на Севма са разрушени. Отново и самият пророк плаче заради тази повсеместна разруха. Когато Моав се помоли на своите идоли, няма да дойде никаква помощ.

16:13, 14 Към предишните пророчества за падането на Моав сега Бог добавя информацията, че това ще се случи за три години, каквито са годините на наемник – т. е. нито минута по-дълго от договореното време.

5. Съдът над Дамаск (гл. 17)

17:1–3 Третото пророчество предсказва унищожаването на Дамаск, главния град-държава на Арам, и на неговите сателитни градове. Заради своя съюз с Арам Ефрем (Израил) ще бъде сполетян от подобна разруха. Ефрем ще бъде лишен от своята защита, Дамаск – от своето царство, а оцелелите арамити – от своята слава. Дамаск е унищожен от асирийските войски през 723 г. пр. Хр., а Самария пада десет години по-късно.

17:4–6 В деня на своя съд Израил ще бъде опозорен и ще гладува. Той ще бъде обран като ожънатата нива в долината Рафаим – ще остане само малък остатък.

17:7–11 Тогава народът ще се обърне към истинния и жив Бог, Онзи, който го е направил, Светия Израилев, и ще изостави всичко, свързано с идолопоклонството. Укрепените градове ще опустеят като градовете на евейците и аморейците, след като израилтяните са ги завладели. И защо ще стане всичко това? Понеже Божият народ Го е забравил и се е обърнал към чужди фиданки, т. е., съюзи с чужди народи, чужди религии и обичаи. Жетвата ще бъде катастрофална.

17:12–14 От ст. 12 до края на гл. 18 имаме интермедия с две действия, и две-

те започващи с „Горко“. Първото показва езическите народи, които настъпват против Израил със страховития шум на съвременна армия. Но внезапно Господ ги връща назад и в миг заплахата срещу Израил изчезва, точно както става при унищожението на асирийската войска.

6. Съдът над неназовани земи в Африка (гл. 18)

Тук първата дума е по-скоро „О“, отколкото „Горко“²⁷. Обръщението е към неизвестен, приятелски настроен народ, който **изпраща посланици** до народа на Израил (ст. 2, 7).

Същевременно други езически народи ще се нахвърлят върху Божия народ, докато Бог безмълвно наблюдава. Но накрая Той ще ги изтреби и ще остави трупове им за храна на **зверовете и птиците**.

Тогава Израил ще дойде **на хълма Сион като дар на ГОСПОДА**. В ст. 7 по-скоро се има предвид, че самият народ е дар на Господа, а не че той ще принася дар. Тук се говори за възстановяването на Израил при Второто пришествие на Христос.

7. Съдът над Египет (гл. 19, 20)

19:1–3 Когато ГОСПОД слезе да съди Египет, **идолите ще потреперят** и народът ще изпадне в паника. Ще избухне гражданска война и най-големите му умове напразно ще прибегнат към **идолите** и различни форми на спиритизъм (**врачовете**).

19:4–10 **Жесток деспот ще владее** земята. Свирела суша ще пресуши водоизточниците, като ще унищожи реколтата, ще сложи край на риболова, ще затвори тъчакните станове и ще донесе разруха на всички слоеве на населението – и на първенците, и на обикновените хора.

19:11–15 Най-добрите **съветници** на фараона, които живеят в **Цоан и Мемфис**, няма да имат мъдрост да се справят

с положението. Всъщност тъкмо техните съвети докарват гибел на Египет, така че ситуацията е безнадеждна.

Първите 15 стиха вече са се сбъднали. След смъртта на Тирак, който управлява Египет по времето на Исаия, страната се разкъсва от граждански вражди. Египет е разделен на 12 царства, всички подчинени на Асирия. Най-накрая страната отново е обединена под властта на Псаметих, който е „жестокият господар“ от ст. 4. Останалата част от пророчеството все още не се е сбъднала.

19:16, 17 Когато Бог поклати ръката Си, народът ще се разтрепери от **ужас**. Само споменаването на **Юда** ще кара сърцата на египтяните да примират от страх.

19:18–20 Но **египетската земя** също получава обещание за възстановяване. **Пет града** ще станат център на поколението на Йахве, включително и Хелиополис (града на Слънцето), наречен още **Херес** (град на разрушение). **Ще има олтар на ГОСПОДА сред египетската земя и стълб на ГОСПОДА при границата ѝ**, и те ще бъдат свидетелства за ГОСПОДА. Йосиф Флавий казва, че пророчеството от ст. 19 се е сбъднало през 1 г. пр. Хр., когато първосвещеникът Оний, бягайки от Ерусалим, получил разрешение да построи олтар в Египет. Но цялостният смисъл на пророчеството несъмнено е свързан с Хилядолетното царство.

19:21, 22 Божиите присъди над **Египет** ще накарат народа да Му се поклони.

19:23 През Израил ще преминава **път от Египет за Асирия**, по който ще може свободно да се минава. Народите ще се обединят в поклонението си пред Йахве.

19:24, 25 Тогава **Израил ще бъде трети с Египет и Асирия** – те ще сключат тристранен съюз, който ще се радва на благословенията на Христовото царство. Забележете повторението на израза „**в онзи ден**“ (ст. 16, 18, 19, 21, 23, 24).

20:1–6 През 711 г. пр. Хр. **тартанът**, главният военачалник на **асирийския цар Саргон**, превзема филистимския град **Азот**. В това време **ГОСПОД** казва на **Исаия** да ходи **гол** (оскъдно облечен – не чисто гол) и **бос за знамение и предвещание** за тригодишното унижение, което ще сполети **Египет** и **Етиопия**, когато бъдат завладени от **Асирия**. Тогава народът на Юда ще види колко безумно е да се уповава на Египет за защита от Асирия. (Някои коментатори предполагат, че в ст. 5 и 6 се говори за филистимците или едновременно за Юда и филстимците, т. е. за цялата палестинска земя.)²⁸

8. Съдът над Вавилон (21:1–10)

21:1–4 Трите пророчества в гл. 21 съдържат лоши новини за Вавилон, Едом и Арабия.

Пустинята на морето е Вавилон, може би тази част от Вавилон, която се намира непосредствено до Персийския залив. Изтреблението ще го връхлети като **вихрушките ... от пустинята**. Понееже продължава да **граби** и да плякосва, той ще бъде изравнен със земята от персийците (**Елам**) и мидийците (**Мидия**). Вавилон повече няма да кара и други да стенат като еврейските изгнаници. Видението е толкова ужасяващо, че причинява на Исаия остра **болка**.

21:5 Докато владетелите гуляят в своята въображаема безопасност, внезапно се чува сигнал за тревога („**Изгъскайте щитове!**“). Тук, разбира се, става дума за пира на Валтасар (Дан. 5).

21:6–10 **Господ** нарежда на Исаия да **постави страж**, който да опише нападащите орди, особено безбройните конни отреди. След като е чакал дни и нощи, той докладва за приближаването на ездачи по двойки. С това може би се имат предвид мидийците и персийците. Тогава, с вик като лъвски рев, той обявява падането на Вавилон и на неговата идо-

лопоклонническа религия. Това известие е послание на утеха към Израил – народ, който е бил овършан и пресят от Вавилон. Добре е да помним, че това пророчество е направено около двеста години преди падането на Вавилон.

Ние също можем да бъдем стражи за Божието царство:

Стражът е човек, който стои в Божия съвет, знае какво предстои и очаква събитието. Така онзи, който научава от цялото Писание онова, което Бог е предсказал, като разбира Неговите намерения не чрез спекулативно тълкуване, а като сравнява писание с писание и приема онова, което се изяснява там, може да предупреждава и да съветва другите. Той стои на стражевата кула (ст. 7) в общение с Бога.²⁹

9. Съдът над Едом (21:11, 12)

Едом е Идумея. Един разтревожен едомец пита **стража** докъде е напреднала **нощта**, т. е. дали заплахата от Асирия вече отминава. Отговорът е:

Нощта на сегашния ви смут ще свърши и ще дойде нов ден, но скоро след него ще настъпи друга нощ. Ако търсите утешителен отговор на тревожните си въпроси, първо трябва да се „върнете“ – дума, която също така означава да се „покаете“. Едва тогава отговорът ще бъде такъв, на какъвто се надявате; нощта на вашето страдание ще свърши и за вас ще изгрее ново светло утро на избавление.³⁰

10. Съдът над Арабия (21:13–17)

И на **Арабия** ѝ предстоят неприятности. **Керваните** ще се скрият (**пренощуват**) в **гората** от асирийската армия и онези, които избегнат клането, ще страдат от ужасен глад и жажда. **ГОСПОД** е наредил **славата** на Арабия да **изчезне** за

една година и само малцина от нейните храбри воини да оцелеят. Изразът „**годините на наемник**“ означава нито ден повече от една година.

11. Съдът над Ерусалим (гл. 22)

22:1–5 Долината на **видението** е Ерусалим (вж. ст. 9–11). Градът е обсаден. Народът ходи по **покривите**, за да види врага пред портите. Улиците на някога веселия град сега са покрити с жертви на мор. Началниците и народът, които се опитват да избягат, биват **вързани** без борба. Самият Исаия е неутешим заради гледката на надвисналия Божи съд над Ерусалим.

22:6–11 **Елам и Кир** са съответно южното и северното подразделение на вавилонската войска. Техните колесници и конница изпълват **долините** около града. Евреите замислят сложни планове да устоят на обсадата. Те преобръщат въоръженията си (**къщата „Ливанска гора“**) и събарят **къщи**, за да използват камъните им за ремонт на **стената**, опитват се да създадат временен водоизточник. Правят всичко, освен да погледнат към **Онзи, който е направил това**, който е планирал това бедствие от много **отдавна**.

22:12–14 Във време, в което **Господ** ги призовава на покаяние, те живеят необузвано и се закоравяват. Това няма да им бъде простено.

22:15–19 **Шевна**, дворецовият администратор в двора на Езекия, **си** приготвя богато украсен **гроб**. Чрез Исаия Бог казва, че усилията му са напразни. **Господ** ще го **метне** в плен **като** смачкана **топка** и той ще умре в чужда **земя**, така че ще го помнят дълго. Шевна може би е бил водач на партията, която е подкрепяла съюз с Египет.

22:20–24 След като Шевна бъде отстранен, неговото място ще заеме **Елиаким** (Бог ще утвърди). Като символ на Господ Иисус Елиаким ще бъде отгово-

рен и състрадателен властник. Той ще получи **ключа на Давидовия дом**³¹, ще контролира двореца и ще избира слугите за царското домакинство. (В Октр. 3:7 за Господ Иисус се казва, че има ключа на Давидовия дом.) Елиаким ще бъде здраво утвърден на своя пост и ще има пълна власт в своята област на служение.

22:25 Тъй като е ясно, че Елиаким е **забитото на твърдо място колче** (ст. 23а), неговото отстраняване и падане ще означава пленяването на дома на Юда, чийто представител е той.

12. Съдът над Тир (гл. 23)

23:1–5 Когато достигат **Китим**, завръщащите се от **Тарсис** (което тук вероятно означава Испания) моряци от **Тир** чуват вестите за падането на града. Понеже къщите им са разрушени и вече няма пристанище, в което да се завърнат, те започват да вият от ужас. **Сидонските търговци** седят безмълвни, като зашеметени, спомняйки си как съседите им от Тир са кръстосвали **морето**, носейки **жито** от горен Нил (**Сихор**), как те са били **търговците** на народите. **Сидон**, градът-майка на Тир, е **засрамен** от звука на вълните, които се блъскат в развалините на Тир, и отразяват като ехо плача на града. Сякаш Тир никога не е имал деца, които да живеят в него! **Египет** също е в **болки от известието** за загубата на своя най-добър клиент.

23:6–9 Господ казва на тирците да търсят убежище далеч в Испания (**Тарсис**). Някога **жители на дъвен** и процъфтяващ **град**, сега **краката** им ги **отнасят** в **далечни** земи. И кой е докарал този ужас на **Тир**, с цялата му сила, богатства и слава? **ГОСПОД на Войнствата**, решен да **посрами гордостта на всяка** човешка **слава**.

23:10–17 С оглед на предстоящата атака на Навуходоносор над Тир, пророкът казва на народа да бяга в други страни, да се разпростре **като реката** (т. е. река

Ефрат, която тече през много страни). Бог е подбудил Вавилон да разруши търговския град (**Ханаан**). Дори да избягат в **Китим**, и там бежанците няма да намерят **почивка**. Пророкът се учудва как един незнаен народ със скромно начало, **основан** от Асирия, превръща Тир в **развалини**. **Тир ще бъде забравен** по време на **седемдесетте години** на халдейската монархия. В края на това време той с радост ще поднови търговското си **блудство с всички земни царства по лицето на света**.

23:18 „Доходът и печалбата на Тир“ са свързани с второто идване на Христос, когато „тирската дъщеря *ще дойде* с подарък“ (Пс. 45:12). Нейните съкровища ще бъдат свят принос за Господа.

13. Съдът над цялата земя (гл. 24)

24:1–3 Божият съд като че ли започва с израилевата земя, но после се разширява и обхваща цялата земя и дори злите същества в небесата. Под „**земята**“ може да се има предвид Израил, а споменаването на **свещеника** в ст. 2 предполага, че в ст. 1–3 става дума именно за него. Забележете, че текстът говори ту за **земята**, ту за **народа**. Разрухата е катастрофална и засяга всички слоеве на населението.

24:4–13 Споменаването на „**света**“ в ст. 4 води до предположението, че сцената на съда се е разширила. Причината за световното разпространение на покварата е, че хората са **нарушили вечния завет**. Някои свързват това със завета с Ной (Бит. 9:16), но този безусловен завет зависи изцяло от Бога. Други мислят, че става дума за Мойсеевия закон, но той е даден само на Израил и за него не се казва, че е **вечен завет**. В *Коментар на Библейското познание* се казва, че това е „заветът, с който хората мълчаливо са приели да спазват Божието Слово“.³² **Опустелият град** може би е Ерусалим, но в по-широк смисъл това би могло да включва цялата градска цивилизация.

24:14–20 Тук се чува как един запазен остатък пее възхвала на Йахве за Неговата спасителна благодат.

После пророкът скърби за потресаващите ужаси на Голямата скръб. Това ще бъде време на предателство. Бягството ще бъде невъзможно. **Земята ще се клати като пиян**, като поразена от колосално земетресение. Тя ще падне и никога повече **няма да стане**.

24:21–23 Злите **войнства** в небесата също ще бъдат осъдени. Това е разкрито и в Откр. 19:19, 20; 20:1–3. **Земните царе**, които са служили като техни марионетки, ще споделят тяхната присъда при Второто пришествие на Христос. Превъзходната слава на Господа ще накара **слънцето и луната** да се **засрамят**.

Д. Книгата на песните (гл. 25–27)

1. Хвалението на Израил за благословенията на царството (гл. 25)

25:1–5 Гл. 25–27 са наречени „Книгата на песните“. Тук възстановеният остатък от евреите прославя **ГОСПОДА** за Неговото избавление по време на Голямата скръб. Вражеските градове (не непременно някой конкретен град) са били унищожени, а езичниците са били принудени да признаят властта на Йахве. Бог е бил за Своите всичко, от което са имали нужда.

25:6–9 На хълма Сион **Господ** приготвя **угощение** от най-прекрасни духовни деликатеси. Той **отмахва покривалото** на невежеството, **завесата** на сатанинската слепота, която е **покривала всичките племена**. Той побеждава **смъртта** (като възкресява загиналите светии от периода на Голямата скръб), премахва **скръбта и отмахва позора** от еврейския **народ**. Остатъкът ще казва: „**Ето, това е нашият Бог, чакахме Го. Ще се радваме и ще се веселим в спасението Му.**“

25:10–12 Враговете на Израил, чийто представител вероятно е **Моав**, ще бъдат

позорно **стъпкани**. В ст. 11 Бог е сравнен с плувец, който **простира ръцете** си в осъждение сред моавците.

2. Песента на Юда за Вечната Канара (гл. 26)

26:1–4 Завърнал се обратно в земята, възстановеният остатък възхвалява живота на вяра и упование. Божият **град** е в контраст с човешкия град (24:10). **Праведният народ** (изкупеният Израил) се наслаждава на **съвършения мир**, който идва от крепкото упование на Йахве. Знаменитият американски баптистки автор на песни Филип П. Блис казва за ст. 3: „Обичам този стих повече от всеки друг стих в Библията: „Ще опазих в съвършен мир онзи, чийто ум се обляга на Теб, защото на Теб се уповава.“³³

Муди свързва ст. 3 със ст. 4 в следните думи: „Дървото на мира впира корените си във Вечната Канара.“³⁴ Най-накрая те разбират, че „**Господ БОГ е Вечна Канара**“. Именно от този израз Огъстъс Топлейди взима идеята за една от най-великите песни на английски език: „Вековна Канара“. Търсейки подслон в една пукнатина в канарист зъбер по време на една свирепа гръмотевична буря, той написал:

Вековна Канара, за мен разломена,
нека в Твоята сянка прибегна.
Нека водата и кръвта, изтекли
от Твоята прободена страна,
да бъдат двоен цар за моя грях –
спаси ме от вината му и от властта му.

Щом последния дъх си поема
и склопя очи във смъртта,
в непознатия свят се издигна
и Те видя на престола на съда –
Вековна Канара, за мен разломена,
нека в Твоята сянка прибегна.

26:5, 6 Гордата човешка цивилизация е сведена до нивото, на което **краката на**

сиромаха и бедния тъпчат **високостояща град**.

26:7–15 Ст. 7–19 сякаш повтарят молитвите на остатъка, докато преминава през изпитанието на Голямата скръб. Господ е изравнил техния път и те с нетърпение са Го **чакали** да се изяви. Едва когато Бог постанови присъдите Си, безбожните ще се **научат на правда**. Божията **ръка** е била издигната и готова, но едва когато с ярост се стовари върху тях, те **ще се засрамят** и тогава ще има **мир за Израил**. Остатъкът е бил владян от много езически **господари**, но Бог е техният истинен и единствен Господ. Народите, които са притеснявали Израил, **няма да станат**, за да измъчват отново Божия народ. Този стих не отрича телесното възкресение на безбожните, той просто обещава, че езическите сили никога вече няма да се възстановят.

26:16–19 Но след като Израил премина през тежки мъки, подобни на родилните, но привидно безполезни, народът ще преживее възкресение. Йахве отговаря на молитвата на Своя народ с ясно обещание за национално възстановяване, което ще се изпълни, когато освежителната **роса на тревите** (Светият Дух) се излее на земята.

26:20, 21 Междувременно Господ съветва верния остатък от Своя **народ** да се **скрие в тайни стаи**, докато Той излее гнева Си над бунтовния свят.

3. Песента на Бога за изкупения Израил (гл. 27)

27:1 В идещия ден на ГОСПОДА Йахве **ще накаже Левиатан, бягащата змия** (Асирия), **Левиатан, виещата се змия** (Вавилон), **и ще убие морското чудовище** (Египет). Някои коментатори приемат *и трите* чудовища за символ на Вавилон. Други пък ги приемат за образи на Сатана, който вдъхновява световните сили; той е наречен змия и змей (Бит. 3:1; Откр. 12:3; 13:2; 16:13).

27:2–6 В онзи ден Бог с песен ще ликува за Своето изкупено лозе с **прекрасно грозде** (Израил). Той ще го пази **нощем и денем**. Бог вече няма **яроост** против Своя народ. Ако някакви враждебни сили се надигнат против остатъка, Той ще ги **изгори** като **тръни** и **бодили**. Такива сили по-добре да се обърнат към Господа и да потърсят от Него **закрила** и **мир**. По време на Хилядолетното царство **Израил** ще **напълни** и ще **разцъфти**, и ще **напълни** с **плод** **лицето** на **света**.

27:7–9 Бог не е постъпил с **Израил** така, както с неговите езически поробители! Не, Той е наказал Израил ограничено и с **мярка**. Той го е откарал в плен, за да го очисти от **греха** на идолопоклонството. Тази цел ще бъде постигната, когато Израил напълно унищожи и последните следи от **кумирите**.

27:10, 11 Междувременно Ерусалим е в развалини, което се вижда от **телетата**, които пасат **храсталаците**, и **жените**, които събират **клони** за **огън**. Всичко това се е случило, защото народът не е проявил **духовно** разбиране.

27:12, 13 В един бъдещ ден **ГОСПОД** ще пресее истинното от лъжливото в **израилевата** земя. Тогава Той ще събере отново евреите, разпръснати сред такива езически народи като Асирия и Египет. Завърнали се обратно в земята, те ще **дойдат** в **Ерусалим** да се **покланят** на **ГОСПОДА**.

Е. Падането и повторния възход на Израил и Ерусалим (гл. 28–35)

1. Горко на Ефрем / Израил (гл. 28)

28:1–4 Горделивият **венец**, **повехналият цвят** на **пияниците** на Израил (**Ефрем**) е **Самария**. Разположеният **на върха** на **хълма** град е като **венец**, който гледа към **тлъстата долина** на **народ**, **победен от вино**, **удоволствия**, **материализъм** и **разврат**. Асирийските завоева-

тели **стоят** в **готовност** да **погълнат** **града** като **зряла смокиня** през юни.

28:5, 6 **ГОСПОД** на **Войнствата** ще **бъде** **неповяхващ славен венец** на **верния остатък**, когато се завърне, за да установи Своето царство. Той ще даде сила на началниците да **упражняват** **правосъдие** и да **отблъснат** **врага** към **неговата** **собствена градска порта**.

28:7, 8 Пророкът се обръща към Юда. И той като Израил е **пиян** и се **валя** в **собствения** си **бълвоч** и **нечистота** на **трапезите**. **Дори свещеникът** и **пророкът** са се **развратили**.

28:9, 10 Религиозните водачи се подиграват с Бога, като **недоволстват**, че Той се обръща към тях, сякаш **говори** на **бебета**. Наистина ли **Господ** си **мисли**, че си **има** **работа** с **първолаци**, че ги **учи** с **едносрични думи** (на еврейски)?³⁵

28:11–13 „Добре“, казва **Бог**, „след като не искате да **слушате** **моя** **прост**, **разбираем** **език**, ще ви **изпратя** **чужденци** **нашественици** (Асирия).“ **Техният чужд език** ще **бъде** **знамение** за **осъждане** на **народа**, който е **отказал** да **послуша** **Бога**, когато Той **напрасно** му е **предлагал** **почивка**, както и **способността** да **дава** **почивка** и на **други**. **Колкото** до **ГОСПОД**, Той ще **продължи**, както **казва** **Дженингс**,

да **говори** с **най-простите**, **най-ясни думи**; но **това** ще **бъде** **така**, за да **може** **цялата** **отговорност** за **тяхното** **отхвърляне** да **падне** **не** **върху** **неразбираемостта** на **посланието**, а **върху** **онези**, които го **отхвърлят**.³⁶

28:14, 15 Владетелите на Юда се **гордеят със завета**, който са **склучили** с **Египет**, като се **надеяват**, че **той** ще **ги спаси** от **нападението** на **Асирия**, но **този съюз** **означава смърт ...** и **Шеол** за **тях**. Те се **уповават** на **лъжа** и **измама**. (**Заветът със смърта** и **договорът с Шеол**, **разбира** се, **не** са **истински договори**. **Идеята** **вероятно** е, че **Юда** **си** **мисли**, че е **постиг-**

нал споразумение **със смъртта и Шеол** и няма от какво да се страхува поради своя съюз с Египет. Някои коментатори разглеждат този завет като символ на все още предстоящия съюз между Израил и Звяра [Дан. 9:27].)

28:16, 17 Бог е утвърдил Месията като единствения достоен обект за доверие, **здрава основа**. На онези, които разчитат на Него, никога няма да им се наложи да бягат от страх. Под Неговото царуване всичко ще трябва да премине през изпитанието на **правосъдието и правдата**, а съдът **ще помете** всеки лъжлив обект на вяра.

28:18–22 Политическата власт на Юда няма да успее да я предпази, **когато** дойде нашественикът. Всяко нападение на врага ще бъде успешно. Народът твърде късно ще осъзнае истинността на казаното от Бога. **Леглото е твърде късо, завивката твърде тясна – заветът** няма да успее да осигури желаната помощ и защита. **ГОСПОД ще стане** на съд против Своя народ, както по-рано е ставал против неговите врагове – съд, който Му е крайно чужд. Ако се присмиват, само ще утежнят робството си.

28:23–29 Както посочва Херберт Ван-дер Лугт, пророкът илюстрира

начина, по който Бог постъпва със Своите деца, като се позовава на три аспекта от работата на земеделеца. Първо той посочва, че орачът не продължава да преорава земята безкрайно дълго, а спира, когато тя вече е готова за сеитба (ст. 24). Така и нашите изпитания приключват веднага щом изпълнят Неговите цели в нашия живот. После пророкът казва, че земеделецът сее семето си с разум, като пръска кимiona, но засява житото на редове (ст. 25, 26). Това ни уверява, че Господ внимателно подбира възпитанието, подходящо за конкретната ни нужда. И накрая, Исая описва работника, който вършее реколтата си. С голямо внимание

той очуква копъра с лека пръчка, а кимиона – с по-тежка тояга. За пшеницата използва точно толкова тежко колело, че да не се смачка зърното (ст. 27, 28). Така и Всемогъщият използва възможно най-лекото докосване за нашето състояние и никога не оставя страданието да бъде по-тежко, отколкото можем да понесем.³⁷

2. Горко на Ариил / Ерусалим (гл. 29)

29:1–4 Ариил е привилегированият град Ерусалим, **в който** е била главната квартира на Давид. Народът може да изпълнява религиозни ритуали **година след година**, но Бог ще докара притеснение на града, докато той се превърне в Ариил. Името Ариил има две значения: „Божи лъв“ и „олтар“ (вж. Езек. 43:15, 16, където *ариил* е преведено като „огнище на олтар“). Градът, който някога е бил „Божи лъв“, сега е *пламтящ олтар*. Неговите жители са жертвите за принос.

29:5–8 Бог обаче ще се намеси **внезапно** и враговете ще бъдат изгласкани назад **като ситен прах и плява**. Тъкмо когато противниците си мислят, че ще погълнат Ерусалим напълно, те ще бъдат отблъснати, сякаш се събуждат от сън.

29:9–12 Слепотата от упорство на народа е довела до слепота като осъждане, изпратена върху тях от Бога, и те **политат като пияни**. Божието Слово е неразбираемо за тях. За някои то е **запечатана книга**, а за други е нечетливо. Всеки си има извинение.

29:13–14 Понеже тяхната религия е изцяло външна и единственият им страх от Бога е въпрос на заучена изповед, Бог ще им наложи свръхестествена присъда, като лиши и най-острите умове от мъдрост и разум. **„Чудното дело“** в ст. 14 е свързано с нападението на Сенахирим. У. Е. Вайн пише:

Владетелите на Юда търсят и разчитат

на подкрепата на Египет. Това е пример за политическа мъдрост от естествена гледна точка; в Божиите очи това е акт на бунт; затова Бог унищожавя тази политика, като смирява Юда до състояние на безпомощност, за да може да зависи единствено от Бога.³⁸

Днес „чудното дело“ се върши от евангелието (вж. 1 Кор. 1:18–25).

29:15, 16 Горко очаква измамните владетели, които кроят заговори с Египет, сякаш Бог не ги вижда. Те са обърнали всичко с главата надолу, като поставят **глината** на мястото на **грънчаря** и обратно, и така отричат Божията сила и знание.

29:17–21 Но идва денят на избавлението, когато Бог ще преобърне нещата. Онова, което сега е дива гора (**Ливан**), ще се превърне в **плодоносно поле**, а това, което сега се счита за **плодоносно поле**, ще се счита за **обрасла гора**. Тогава **глухите ще чуят, слепите ще прогледнат и кротките ще умножат радостта си в ГОСПОДА**. Потисниците и присмивачите вече няма да ги има, както и онези, които чрез лъжливи обвинения се опитват да препънат праведния!

29:22–24 Заключителните стихове описват ярващия остатък, наречен тук **Яков**. Срамът и укорът ще останат в миналото. Синовете на Яков ще осъзнаят как Бог се е намесвал в тяхна полза и ще Го почитат за това. **Заблудените и роптателите** ще приемат поука и наставление.

3. Горко на съюза с Египет (гл. 30, 31)

30:1–7 **Непокорните синове** са юдейските политици, които се съюзават с Египет против Асирия. Тъй като няма исторически данни за такъв съюз, логично е да мислим, че той е все още в бъдещето. Юда ще разбере, че Египет не е достоен за доверие. Керваните пренасят

дарове и данъци от Юда за Египет през опасните области на Негев (юга), но въпреки че юдейските пратеници стигат чак до **Цоан** и **Ханес**, целият проект е обречен на провал. Бог нарича Египет **Рахав-Хем-Шебет** („Рахав, който си седи на мястото“).

30:8–14 Нека бъде записано за поколенията, че договорот с Египет (и всяко друго подобно неуместно доверие) е крещящо отхвърляне на **закона на ГОСПОДА**, изявен чрез Неговите пророци. Юда ще види, че Египет е слаба защитна стена. **Високата стена** всъщност ще **се срине** и ще рухне. Тя ще се строши напълно, като пръстен **съд**, от който не остава дори **парченце**, достатъчно голямо, за да се свърши с него и най-дребната работа.

30:15–17 Бог е казал на Юда: „Спасението ви е в **обръщането** към Мен и в почивката ви в Мен. **Силата ви** е в тихото **упование** на Мен, а не в безумния бяг към Египет.“ Но Юда казва: „**Не, ще побегнем** против врага.“ На това Бог отговаря: „Наистина ще побегнете, но в отстъпление и паника! Ще бъдете преследвани от малочислени сили, докато станете като самотно мършаво **дърво на планински връх**.“

30:18–25 Но въпреки всичко **ГОСПОД** ще **чака**, за да се **смили**. „Бог чака, докато бедата, предизвикана от нашия избор, ни покаже глупостта на този избор.“ Когато Юда се обърне към Господа, Той ще бъде техен Учител, Водач, **ще им даде дъжд**, плодородие и благополучие, ще бъде техен Изцелител, тяхна Канара и Закрилик. „Неговият народ ще изхвърли идолите си като някакви боклуци, каквито са всъщност, като вика след тях: „Прав ви път!“

30:26–33 Силната **светлина** от ст. 26 трябва да се разбира като символ на славата и правдата. Безбожните народи ще бъдат пресети в ситото на изтреблението. **Асириецът ще бъде смазан** от Гос-

пода и всеки удар на наказанието ще бъде придружен от празнична музика от Юда. Горящите огньове на **Тофет** (ада) са готови да посрещат безбожния цар.

31:1–3 Бог е против онези, които отиват в Египет за помощ, които се упават на коне, ... колесници ... и на конници за победа. Той ще стане против дома на злите (Юда) и против помощниците (Египет) на вършещите беззаконие (Юда). Помощникът (Египет) ще се спъне и онзи, на когото помага (Юда), ще падне.

31:4–9 Бог е като лъв, когото множество овчари (Асирия) се опитват да прогонят. Или, ако използваме друга илюстрация, Той е като ято птици, които кръжат над Ерусалим; готов е да защити и да избави града. Когато се обърне към Господ, Израил ще захвърли идолите си. Асирийците ще погинат в резултат от пряка намеса на Господа. Унищожаването на Сенахирим не изчерпва значението на тези стихове, следователно пророчеството има и своето бъдещо изпълнение, което ще се случи по време на Голямата скръб.

4. Царуването на Праведния Цар (гл. 32)

32:1–8 Първите пет стиха описват Хилядолетното царуване на Христос. Той е царят, който царува с правда; князете може би са дванадесетте апостоли (вж. Мат. 19:28). „Един човек ще бъде като заслон от вятър...“ – този Човек е Господ Иисус, който осигурява подслон, закрила, свежест и сянка. Слепотата като присъда повече няма да угнетява народа, нито ще има уши, затворени, за да не слушат с покорство. Онези, които сега вземат безразсъдни решения, ще имат разум, а онези, които заекват, ще се изразяват без запъване. Моралните граници няма повече да бъдат заличавани. Безумните хора вече няма да бъдат почитани. Идването на Христос ще разкрие

хората в тяхната истинска светлина. Безумният и измамникът ще бъдат разобличени като такива (и достойно наказани). Щедрият също ще бъде изявен и благословен. Ст. 6–8 описват живота такъв, какъвто е бил по времето на Исаия.

32:9–15 Но това царство все още не е дошло. Жените на Юда все още живеят в разкош, безгрижие и самодоволство. Скоро ударът на осъждението ще падне – провал на реколтата, обезлюдяване и запустение. Мъките на Юда ще продължат, докато Духът се излее при Второто пришествие на Христос. Тогава пустинята ще стане плодородно поле, а онова, което сега се приема за плодородно поле, ще избуи като гора.

32:16–20 Социалната справедливост и правда ще обхватат всеки аспект от живота и ще доведат до мир, покой, сигурност и увереност. Врагът (гората) ще бъде поразен от градушката на Божия съд и градът (неговата столица), ще бъде изравнен със земята. Ще настъпи щастливо време, в което хората ще могат да сеят в безопасност край всички води и когато волът и магарето ще могат да пасат свободно без никаква опасност.

5. Горко на грабителя / Асирия (гл. 33)

33:1–6 Желанието за разрушение и коварството на асириецта се връщат върху него самия (ст. 1, 2). Тогава Божият народ се моли на ГОСПОД за изобавление във времето на скръбта. Когато Бог пристъпва към действие, гръмоуен шум обръща народите в бяг. Сега е ред на юдеите да се нахвърлят върху плячката на бягащия враг и да го оставят без нищо. Христос се е възцарил и изпълва Сион с правосъдие и правда, като дава спокойни времена и обогатява Своя народ с духовно съкровище.

33:7–9 Тези стихове насочват към времето, когато Езекия изпраща посланици на мир до Сенахирим и асирийците из-

искват от него да заплати триста таланта сребро и тридесет таланта злато (4 Царе 18:13–16). Но дори и това не успява да умилостиви асириецта. Той напада Юда, оставяйки след себе си дияра от опустошение и страдание.

Пратениците от Юда плачат заради провала на своята мисия. Асириецът се е отнетнал от думата си, като е нахлул в Юда. Най-живописните места сега са в развалини.

33:10–12 В критичния момент **ГОСПОД** става, за да порази врага. С хавлива ирония Той описва асириецта като заченал **слама** и раждащ **плява**. С други думи, неговите планове са безплодни. Гневът, който е изливал върху другите, ще се върне на главата му и ще го погълне напълно. **Горящите вар и тръни** говорят за пълно осъждане.

33:13–16 Господ отправя послание към безбожните езичници (**вие далечни**) и юдеите отстъпници в Сион (**вие близки**). Единствените, които ще оцелеят в огъня на Божия съд, в пламъците на Неговия гняв, са онези, които **ходят праведно** и се разграничават от всяка форма на **зло**.

33:17 Тогава, сигурен и доволен, вярващият остатък **ще гледа Царя в красотата Му и земята**, чиито граници са разширени до огромни предели.

А. Дж. Гордън използва този стих за една от своите песни:

Аз Царя в Неговата красота ще видя
в далечната страна – във небесата,
когато сенките се вдигнат
и светъл ден прогони тъмнината.
Аз ще Го видя в цялата слава –
Агнецът, който беше заклан.
И ще възпявам таз милост пречудна
с неизброимото множество там.
Алилуя! Алилуя на Агнеца нявга заклан!
Алилуя! Алилуя! Алилуя! Амин!

33:18, 19 Моментите на **ужас**, когато асирийците са претегляли златото, пла-

щано като данък, когато разузнавачите им са **броили** кулите на града, подготвяйки се да го нападнат, когато юдеите са чули сред себе си непознатия им **език**, ще бъдат само безобиден спомен.

33:20–22 По време на Хилядолетното царство **празниците в Сион** отново ще се празнуват. Градът ще бъде като шатра, разпънатата завинаги в безопасност. **ГОСПОД ще бъде** за Сион всичко, което е една река за един град – закрила, свежест и красота. По тази река **няма да премине вражески кораб с гребла** или **великолепен кораб**, защото **ГОСПОД** е там.

33:23, 24 Коментаторите не са единодушни дали в ст. 23а се говори за Ерусалим, или за враговете му. Ако става дума за враговете на Сион, тогава той описва участта на всеки кораб, който би се осмелил да нападне града. Ако говори за Ерусалим, то ст. 23

описва слабостта и неспособността на народа сам да управлява държавния кораб или, което е по-вероятно, сам да разпъне шатрата си като свое жилище, с нужните въжета, колчета и платнище.³⁹

В царството дори **недъгавите** ще могат да вземат **плячка**. Вече няма да има болести и **беззаконието на народа** ще бъде **простено**.

6. Горко на всички народи (гл. 34)

34:1–4 В гл. 34 четем за Божия **гняв против всички народи** като цяло и по-конкретно против Едом. Тук последният може би е използван като представител на всички останали народи. Когато Йахве съди езичниците (**народите**), въздухът ще воня от миризмата на разлагащите се **трупове** и **планините** ще се топят от пороя на **кръвта им**. Дори звездните **небеса** ще се сгърчат.

34:5–7 **Мечът на ГОСПОДА**, „напоен с кръв“, ще се спусне с ярост **върху**

Едом – както върху обикновените хора (**агнета, козли, овни**), така и върху първенците на народа (**диви говеда, телци, бикове**).

34:8 **Защото е ден на отмъщение от ГОСПОДА.**

Думата „отмъщение“ е от решаващо значение. Тя не означава да си го върнеш на някого, както ние я използваме. Тя говори за Божието действие на изпълнение на присъдата, която Той като Съдия справедливо е наложил. (*Ежедневни бележки на Скрипчър Юнгън*)

34:9–17 Този пасаж описва участието на Едом – пламтящ пъкъл, ненаселена пустош, завладяна от странни птици и **пустинни зверове**. Бог няма да спре докато Едом не стане пуст и неустроен.⁴⁰ Няма да има **царство**, няма да има цар, няма да има нищо, което да може да се нарече **първенци**. Развалините му ще обраснат с **тръни** и ще се превърнат в жилище за мистериозни създания (които не могат да бъдат определени със сигурност). Всяко чудато същество ще си има **другарка** и така ще се възпроизведат, защото Бог им е дал да **владят** руините на Едом **от поколение в поколение**. В тази глава **до века** (ст. 10, 17) означава **от поколение в поколение**.

7. Славата на идещото царство
(гл. 35)

35:1–7 След изстреблението на бунтовните народи е представено славното царство на нашия Господ и Спасител Исус Христос. Сред характерните белези на този период ще бъдат увеличеното плодородие на земята и личното присъствие на **ГОСПОДА в слава и великолепие**. Светиите ще се насърчават взаимно. Всякакви недъзи ще бъдат отстранени и превръщането на **пустинята** в добре напоени ниви ще бъде отпразнувано с голямо веселие.

35:8–10 Стотиците мили пустинен маршрут от земята на изгнанието обратно към Ерусалим ще стане „**Път на Светостта**“, прокаран специално за изкупения народ на Бога. Завръщането на Израил от разпръсването му по света е предобраз на **веселието и радостта**, които ще съпътстват събирането на вярващите в дома на Отца, когато Исус се завърне отново.

В някои издания на Библията добавените заглавия на пасажите в Исаия по същество гласят: „Благословения за църквата“ и „Проклетия над Израил“. Но в действителност почти всички такива предсказания се отнасят пряко за Израил – били те благословения или проклетия, а църквата се явява по-късно или само като приложение. Дженингс заклежда това несправедливо отношение от страна на много християни към Израил:

Ние справедливо укоряваме онези, които приемат за себе си всички обещания на Стария Завет, а за бедните евреи оставят само заплахите, понеже те много се заблуждават. В тяхното твърдение обаче има и известен елемент на истина, защото „в Христос Исус всичките Божии обещания са Да и Амин“. Тяхната заблуда е в твърденията им, че тъй като Бог повече няма да използва Израил, тези утешителни предсказания се отнасяли само и единствено за християните, но не и за Израил като народ! Да благодарим на Бога, че всичко, което има духовен характер, действително се отнася и за християните – материалните благословения, които Израил ще получи на основата на новия завет на благодатта, в духовен смисъл принадлежат и на нас благодарение на същата благодат. Но приложението им към църквата не е *изпълнение* на тези обещания, дадени директно на Израил, които ще станат реалност, когато той приеме своя Месия, Исус, и които са дадени много преди Божията Църква изобщо да бъде разкрита от Писанията.⁴¹

II. Исторически преход: книгата на Езекия (гл. 36–39)

Пасажът от гл. 36–39, наричан понякога „Книгата на Езекия“, представлява историческата част на книгата на Исаия. С изключение на 38:9–20 тази част е почти дословно повторение на 4 Царе 18:13, 17–20:19.

A. Избавлението на Езекия от Асирия (гл. 36, 37)

1. Асирия предизвиква Бога (гл. 36)

36:1–3 В гл. 36 **рапсакът** (букв. *главен виночерпец*, но използвано за управител или военачалник), пратеник на асирийския цар, се среща с трима представители на **Езекия при водопровода на горния водоем по пътя към тепавичарската нива**. Това е същото място, където е стоял Ахаз, когато е бил склонен да се довери на Асирия за спасение от съюза между Сирия и Ефрем, вместо да потърси Йахве (7:3).

36:4–10 **Рапсакът** ги предупреждава, че е безумие да се **уповават** на обещанията от **Египет**, защото това подло царство ще рани всеки, който **се опре** на него. Ако пък твърдят, че се уповават на Йахве, той казва, че Езекия е премахнал **високите места и жертвениците** на Йахве. Това е или невежество, или умишлено изопачаване; **Езекия е премахнал високите места** на идолите и е утвърдил поклонението на Йахве в храма. По-нататък рапсакът се подиграва, че царят на Юда не би могъл да осигури **ездачи**, дори ако Сенахирим би му подарил **две хиляди коня**. След като Юда е с толкова малочислени сили, как би могъл да се надява да разгрозми асирийците, дори и с помощта на Египет? Накрая той лъжливо заявява, че **ГОСПОД** е заповядал на асирийците да **съспият** Юда.

36:11–20 Пратениците на Езекия се страхуват, че арогантните хвалби и за-

плахи на распака, изговорени на еврейски, ще съкрушат бойния дух на юдейските мъже, затова го молят да **говори на арамейски**. Той не само отказва, но и започва друга високопарна реч **със силен глас**, в която обвинява **Езекия**, че мамии народа, като му обещава лъжлива сигурност. После обещава на хората много храна, ако му се предадат, плюс евентуално преселване в друга, също толкова плодородна земя. Той изброява поредица от превзети градове (включително и **Самария**), чиито **богове** са се оказали неспособни да ги спасят от непреодолимата сила на асирийците и многозначително пита какъв шанс има **Ерусалим**. Рапсакът арогантно решава, че Божият народ трябва да му се предаде.

36:21, 22 По заповедта на **царя** мъжете на **Езекия** не се опитват да му отговорят, а отиват и докладват думите му на царя.

2. Бог унищожавя Асирия (гл. 37)

37:1–4 **Когато цар Езекия чува** какво е казал рапсакът, той изпада в униние. Първо отива в храма, а после изпраща **при Исаия пратеници**, които да му кажат: „**Децата дойдоха до раждане, но няма сила за раждане.**“ Както отбелязва Дж. А. Аликзандър, тази метафора е израз на крайна болка, надвиснала опасност, критична спешност, върховна слабост, пълна зависимост от подкрепата на други.⁴⁴² С плахост, надминаваща вярата му, Езекия предполага, че може би **Йахве** е чул подигравателните **думи на рапсаката, и ще го накаже**.

37:5–7 Тогава **ГОСПОД** чрез Исаия уверява царя, че няма причина да се страхува от асирийския цар. **Господ ще сложи в Сенахирим дух** (може би на страх), така че той ще **чуе слух и ще се върне в земята си** и там ще бъде убит.

37:8–13 **Когато рапсакът** напуска Ерусалим, за да се върне при Сенахирим, той разбира, че последният е пренасочил атаката си **от Лакис към Ливна**, 15 км

на северозапад. Друга част от войската му обсажда Ерусалим. После, смутен от слух, че **Тирак**, етиопецът, който управлява Египет, е потеглил, за да го нападне, Сенахирим **изпраща посланици до Езекия** с богохулно писмо, подобно на арогантната реч, произнесена от рапсакка. Той посочва колко е глупаво да се уповават на Йахве, като припомня историческите победи на асирийските царе.

37:14–20 Езекия мъдро занася писмото в храма и **го разгъва пред ГОСПОДА**. В кратка, но вълнуваща молитва, която демонстрира забележителната вяра на царя, той моли Бога да **спаси** Юда от асирийския цар, „за да **познаят** всичките земни царства, че **Ти, ГОСПОДИ, си единственият Бог!**“

37:21–29 Чрез **Исаия** Йахве отговаря в поема, която отначало изобразява **Ерусалим** като **девица**, която се присмива на Сенахирим, докато последният върви към своя разгром. Тогава Йахве изобличава асириец за това, че се е присмивал на Самия **ГОСПОД** и се надува така, сякаш вече е завладял Юда и Египет. Бог казва на Сенахирим, че той е само пионка в ръцете на Йахве и прави онова, което Той е запланувал от много отдавна. Същият Господ, който знае всичко за този зъл цар, **ще го върне** обратно в Асирия като животно с **кука в ноздрите** му.

37:30–32 После, като се обръща към Езекия, Господ го уверява, че въпреки че **тази** и следващата година хранителните запаси ще бъдат ограничени поради асирийското нашествие, на **третата година** реколтата ще бъде нормална. Хората, които са се укрили в **Ерусалим** заради предстоящата обсада, **ще излязат** и ще се върнат към обичайния си живот. **Ревността** на Йахве за Неговия народ гарантира това.

37:33–35 ГОСПОД уверява Езекия, че **асирийският цар няма да влезе в Ерусалим** и **няма да се приближи** достатъчно, за да може да го нападне. Бог **ще**

защити града и ще върне нашественика **по пътя, по който е дошъл**.

37:36 Така и става. **Ангелът ГОСПОДЕН избива сто осемдесет и пет хиляди асирийски войници през нощта**.

Една от великите поеми на английски език, написана през 1815 г., разказва за това събитие. Тъй като много читатели нямат достъп до богати библиотеки, ние си позволяваме да го цитираме изцяло:

Като вълк към кошарата, точно така асириецът идеше с пищна войска; остри копия светеха сякаш звезди в Галилея над сините морски води.

Като летните горски зелени листа тия орди шумяха преди вечерта; като шумата в есенни голи гори тия орди лежах без ред призори.

Вчера ангелът бял на смъртта долетя и в лицата им той само дъхна с уста; и скова там очите на спящите мраз, и навеки сърцата им спряха тогав.

Ето кон със затворени ноздри замрял, горделивият дъх в тях отдавна е спрял; по моравата пяна разпръснал е той, по-студена от пръски на морски прибой.

И е проснат ездачът по-блед от платно със ръждясала броня и росно чело; върху стана от шатри цари тишина, глъхнат хвърлени копия и знамена.

И в Ашур горко стенат вдвоици безброй, и кумирът Ваал е разбит в храма свой; и мощта на езичника зъл и жесток като сняг разтопи със един поглед Бог.

*Джордж Гордън, лорд Байрон
(1788–1824)*⁴³

37:37, 38 Сенахирим се **върща в Ниневия** само за да бъде убит от **синовете** си **Адрамелех** и **Сарасар** в храма на своя идол.

Б. Болестта и оздравяването на Езекия (гл. 38)

38:1–8 Гл. 38 не следва хронологично гл. 37, тъй като в ст. 6 Езекия получава обещание за избавление от асирийската заплаха, докато в края на предишната глава виждаме заплахата вече отминала.

Когато **Езекия** сериозно се разболява, той настойчиво се моли **животът** му да бъде продължен и **Бог на баща му Давид** му дава още **петнадесет години**. Като **знамение**, че той ще оздравее, и че Сенахирим ще бъде отблъснат, Бог обещава да накара **сянката върху слънчевия часовник на Ахаз да се върне с десет стъпала назад**. Значението на еврейския текст на ст. 8 не е много ясно, но се предполага, че Ахаз е построилobelisk за отчитане на времето, към който са водили стъпала, и Бог по свръхестествен начин е накарал **сянката да се върне назад с десет стъпала** пред очите на Езекия.

38:9–15 За да отпразнува оздравяването си, Езекия написва поема или псалм. Това е уникалната част от историческия раздел на книгата; тя няма паралел в 4 Царе. Започва с тъгата, която го изпълва, когато чува, че ще умре **в средата на дните си**. Той **няма да види ГОСПОДА**, т. е. няма да изпита благостта на Господа и ще бъде отсечен отсрещ хората. **Животът му** приключва, както се вдига **овчарска шатра**, или както се **отрязва** готов плат от стана. Езекия описва своето чувство на изоставеност, **огорчението** си, горещите си молби и безпомощността си под ударите на Бога.

38:16–20 Но в ст. 16 настъпва промяна. Езекия признава, че **чрез тези** изпитания **се живее** и те имат благотворно влияние върху човешкия характер. Сега Бог го е избавил от смърт – показател за царя, че Господ е простил **греховете** му. Ст. 18 отразява неясното виждане за безтелесното състояние, което са имали

старозаветните светии. Сега, понеже е жив, той благодари на Господа и разказва **на синовете си** за **Божията вярност**. Решен е да хвали Йахве **през всичките дни на живота си**.

38:21, 22 Тези два стиха се намират хронологично между ст. 6 и 7. Като ги поставя тук, пише Кели, „Бог показва Своята грижа за децата Си, независимо от тяхната слабост, и обяснява какви средства е използвал и защо е дал знаменieto.“⁴⁴

От този пасаж Матю Хенри извлича две добри поуки за изцелението:

1. Божиите обещания нямат за цел да заместят, а да ускорят и насърчат употребата на лечебни средства. Езекия е сигурен, че ще оздравее, но пак трябва да *вземе калъп сушени смокини и да ги наложи на възпалението*, ст. 21. Ние не се доверяваме на Бога, а Го изпитваме, ако Го молим за помощ, а не подкрепяме молитвите със своите усилия... 2. Целта, към която най-вече трябва да се стремим в копнежа си по живот и здраве, е да можем да прославяме Бога и да вършим добро, да се усъвършенстваме в знание, благодат и пригодност за небето.⁴⁵

В. Грехът на Езекия (гл. 39)

39:1–7 Гл. 39 описва колосалната грешка, която Езекия допуска, като показва всичките си богатства на делегация, изпратена от **вавилонския цар** уж да го поздрави за оздравяването му. **Езекия** вероятно се е надявал, че вавилонците ще помогнат на Юда срещу асирийската заплаха. Когато **Исаия** чува какво се е случило, той произнася Божията присъда. Юда ще бъде отведен в плен от вавилонците. **Синовете** на царя **ще станат скопци в двореца във Вавилон**. Това предсказание е направено 70 години преди тези събития, когато главна заплаха за Юда е била *Асирия*, а не Вавилон.

39:8 Отговорът на Езекия: „Добро е ГОСПОДНОТО слово ...!“ отразява неговото покорство, както и облекчението му, че той лично няма да доживее да види това бедствие.

III. Утешителни пророчества пред перспективата на предстоящия плен (гл. 40–66)

Ако предните 39 глави съответстват на броя на книгите на Стария Завет, тогава следващите 27 глави, изпълнени с илюстрации на Месията Исус, несъмнено отговарят на книгите на Новия Завет.

В този раздел от книгата на Исая (гл. 40–66), пророкът предсказва завръщането на Юда от Вавилонския плен, а след това и бъдещото възстановяване на целия народ при Второто пришествие на Христос.

A. Утехата на предстоящото избавление на Израил (гл. 40–48)

1. Утехата на Божията прошка и мир (40:1–11)

40:1, 2 Гл. 40 започва с послание на **утеха** към връщащите се пленници. Мъките на Ерусалим са приключили, **беззаконието му е простено, защото е взел ... двойно** (това означава пълна и подобаваща мярка) **за всичките си грехове**. Това ще се реализира напълно при второто идване на Христос. А дотогава тази окаяна земя и дори църквата имат огромна нужда от утеха. Всеки от нас може да даде своя дял в утехата на Божия народ:

Моли се дарба Бог да ти даде
да можеш страдаци да утешаваш.
Да можеш себе си да посветиш
на делото – съчувствие да даваш.
Че тежък е товарът – затова
на всеки болно е сърцето.
А малко са тешители в света,
които черпят сила от небето.

A. E. Хамилтън

40:3–5 Разнася се призивът: „**Пригответе пътя на ГОСПОДА!**“ Йоан Кръстител изпълнява ролята на предвестник при първото идване на Христос (Мат. 3:3), а Илия ще я изпълни при второто Му идване (Мал. 4:5, 6). Подготовката за Неговото идване е морална и духовна, а не топографска. Морган пише:

Верните сред хората приготвят пътя Му и правят прави пътеките Му, когато Му предоставят безрезервната си вяност и се доверяват единствено на Него.⁴⁶

Планините и хълмовете изобразяват гордите и надменните сред хората, а долините – хората от ниските слоеве. Всяка неравност и грапавина на характера трябва да бъде изгладена. **Славата на ГОСПОДА** (т. е. Самият ГОСПОД) **ще се яви и всяка плът ще я види** (вж. Откр. 1:7).

40:6–8 Господ заповядва на пророка да „**провъзгласи**“ на хората колко преходни са те, и колко неизменно е Неговото **слово**. Макар че тези стихове описват преходността на всички хора, може би те се отнасят преди всичко за поробителите на Израил.

Думите „**словото на нашия Бог ще трае до века**“ са възприети като мотото на много християнски училища, използвани предимно на латински: *Verbum Dei manet in aeternam*. Уилям Кели пише, че

колкото повече приближава краят, толкова повече ние се нуждаем от простота, за да се облягаме на Божието Слово. За такива като нас може би има трудности и Словото ни се струва като нещо твърде слабо, на което не можем да се доверим за вечността, но то е истина, по-стабилна от небето и земята.⁴⁷

40:9–11 Вестителката на добрата вест за идването на Месията може би е самата **Сион**, или вестите достигат до Сион чрез

някоя друга вестителка. („Ти“ е в женски род.) Ст. 10 и 11 показват строгостта и благостта на Бога – строгост към онези, които отказват да Го признаят, но нежна благост към Неговото стадо и агнетата Му, които са били разпръснати между езичниците. Тези стихове изобразяват Неговото идване в сила и слава.

2. Утехата на Божиите превъзходства (40:12–31)

40:12 Тук започва един класически пасаж за Божието величие, което ярко контрастира с пълната безполезност на идолите. Йахве е **измерил морските води с шепата Си и измерил небесата с педя** – разстоянието от върха на палеца Му до върха на малкия Му пръст. Той е **побрал в мярка пръстта на земята**.

40:13, 14 Никой никога не е съветвал Духа ГОСПОДЕН. Всички Негови дела в сътворението и промисъла Му са извършени без чужда помощ.

40:15–17 За Него **народите са незначителни като капка от ведро**. Горите на Ливан **не стигат за гориво** и всичките му животни са недостатъчни за достойно **всеизгаряне** за Него.

40:18–26 Какъв направен от човек **кумир** би могъл дори да наподобява такъв велик **Бог**? Богатият прави своя идол от скъпоценен метал, а бедният – от дърво. Колко смешно! **Не знаят ли и не са ли чули** за величието на Личността и силата на Йахве? Какъв образ би могъл да улови **величието** на Онзи, който е направил звездите? Когато ги вика да излязат нощем, **ниито една не липсва**.

40:27–31 Ако някой от народа на Юда е обезсърчен и се чуди дали Бог още Го е грижа за него, нека осъзнае, че **онези, които чакат ГОСПОДА**, имат уверението, че **силата** им ще се **подновява**. Абсурдно е да си мислят, че Той се грижи за Своя народ по-малко отколкото за звездите, които така непогрешимо води.

3. Утехата на Светия Израилев (гл. 41)

41:1 Бог призовава народите да водят спор с Него – те трябва да **подновят силата си**, т. е. да подготвят най-силните си доводи.

41:2–4 Най-напред Йахве описва как е призовал Кир – **праведния от изток**. Използвано е минало време, за да се подчертае сигурността на онова, което все още предстои. Трябва да отбележим, че някои коментатори смятат, че ст. 2 и 3 говорят за призоваването на Авраам, но военните победи на описаната тук личност далеч надхвърлят постиженията на Авраам. Този човек (персийският цар Кир) притежава ненадминат рекорд от победи. По пътя на непреодолимата му сила съпротивата е **като прах** и окосена трева. Той бързо напредва в места, които са съвсем нови за него. **Кой е издигнал** Кир и кой призовава едно поколение да наследи друго? Това е Йахве – **първият; и с последните**, т. е. с последното поколение Той остава същият.

41:5–7 Народите се ужасяват, когато чуват за приближаването на завоевателя. Хората се опитват да се окуражат един друг, че няма нищо страшно. Те набързо си изработват идол, който да ги спаси от изстреблението. Горкият идол трябва да бъде закован на мястото си, **за да не се клати!**

41:8–10 Ст. 8–20 описват личната любов и грижа на Бога за Неговия народ. Въпросът, който Той всъщност задава, е: „Погрижили ли са се някога идолите така нежно за теб?“ Бог е призовал Израил от Ур Халдейски, за да бъде Негов **служител**; в може би един от най-красивите стихове в Исаия Той го уверява в Своето присъствие, Своята родственна връзка, Своята помощ и Своята укрепваща сила:

Не бой се, защото Аз съм с теб; не се страхувай, защото Аз съм твоят Бог.

Ще те укрепя, да, ще ти помогна, да, ще те подпра с праведната Си десница.

41:11–16 Враговете му ще погинат и ще изчезнат; Бог е неговят Помощник и **Изкупител**. Бог ще използва Израил като Своя **диканя** против народите и Израил **ще се зарадва само в ГОСПОДА**.

41:17–20 Господ ще се погрижи за **сиромасите и бедните**. По време на Хилядолетното царство на земята ще има **вода** в изобилие и **пустинята** ще разцъфти от огромно разнообразие от дървета. Това ще бъде урок за всички, че **ГОСПОД** наистина се грижи за Своите Си.

41:21–24 В ст. 21 Бог отново се връща към Своя спор с народите. Той ги предизвиква да изработят идоли, които могат да предскажат **какво ще стане** или поне да разкажат за онова, което вече се е случило. Нека да пророкуват или нека направят нещо **добро** или **зло** – каквото и да е, с което да покажат, че изобщо могат да направят *нещо!* Но те не могат. Те са частичка от **нищо** – даже не са и цяло нищо.⁴⁸

41:25–28 В ст. 25 отново се явява Кир, този път като **един от север**. Първоначално той идва от Персия (изток, „от изгрева“, ст. 2), после превзема Мидия (**север**) и продължава завоеванията си оттам. Кир призовава Божието име в смисъл, че признава Бога като Онзи, който го е водил и му е давал сила (Ездра 1:2). Никой идол никога не е могъл да предскаже идването на Кир. Бог предварително разкрива това на Своя народ, но сред идолите той не може да намери и един, който да говори с авторитет. Всички са заблуда, недостойни за доверие.

41:29 Последният стих на гл. 41 ясно разкрива контраста между Бога и безполезните „излени идоли“. Вайн пресъздава стиха максимално близко до оригинала:

Погледнете ги всички! Суета! Произведенията им са нищо; вятър и пустош са излените им идоли.⁴⁹

4. Утехата на Божия Служител (гл. 42)

42:1–4 Исаия използва името „Служител“ за *Месията*, за целия *народ на Израил*, за *благочестивия остатък* от народа (43:10) и за *Кир*. Обикновено от контекста личи за кого става дума. В ст. 1–4 това ясно е Господ Иисус – подкрепян и избран от Бога и облечен със Светия Дух. **Той ще възвести съд на народите**, няма да бъде демагог популист, **няма** да смаже истинското покаяние, нито да **угаси** искрата на вярата, **няма** да **отслабне**, нито да **отпадне**, **докато установи** Своето праведно царство.

42:5–9 Бог, могъщият Създател, сега се обръща към Месията и разкрива какво **възнамерява** да направи чрез Този, когото е **призовал в правда**. Бог **няма** да сподели **славата Си** с **друг**, а най-малко с **изваяните идоли**. Предишните му предсказания са се сбъднали и сега Той отново разкрива бъдещето.

42:10–13 Израил призовава най-отдалечените народи на земята да се включат в хвалата на идващия Месия – **силен мъж, воин**, който идва да въздаде възмездие **над враговете Си**. Споменаването на **Кидар** и **скалите** означава, че в тази **нова песен** ще се включат и гласовете на Арабия.

42:14–17 Тук говори Йахве. Времето на Неговото въздържане е отминало; сега Той ще излее яростта Си над враговете Си, ще постъпи милостиво с вярващия остатък на Израил и до крайна степен ще посрами всички идолопоклонници.

42:18–22 В ст. 19 **служителят** вече не е Месията. Това е Израил, **глух** и **сляп** за думите и делата на Йахве. „**Кой е сляп както съвършения?**“ може да означава **съвършен** по силата на привилегированото си положение или може да се преведе: „Кой е сляп както онзи, на когото се доверих?“ (НПБДЖНД), или: „Кой е толкова сляп като онзи, който е в мир с

Мен?“ (НАСПБ). Израил е влязъл в заветни отношения с Господа, но не е живял достойно за високото си призвание. Господ е издигнал **закона**. Той е бил **почитан** за Него. Но Израил го е презрял и не го е пазил, в резултат на което е бил предаден на разграбване, **плячка** и затвор.

42:23–25 Пророк Исаия пита: „**Кой от вас ще даде ухо на това? ... Кой предаде Яков на обир и Израил – на грабителите? Не ГОСПОД ли, срещу когото съгрешихме?**“ Бог е излял **върху Израил яростта на гнева Си и силата на битката**, но като че ли никой не е разбрал значението на това наказание и никой **не го е взел присърце**.

5. Утехата на възстановяването на Израил (гл. 43, 44)

43:1–7 С нотка на нежна любов Йахве уверява Своите, че **не бива да се боят**, защото Онзи, който ги е създал, образувал, изкупил и призовал, **ще бъде** с тях в потоп и в **огън**. **Светият Израилев дава Египет за техен откуп** – обещание, което се реализира след завръщането на юдеите от плен. Вайн пише:

Господ възнагражда персийския монарх Кир за това, че ги освобождава, като позволява на него и на сина му Камбис да завладеят Египет и съседните царства. Сева е обширна област между Бели и Сини Нил, граничеща с Етиопия. Притежанието на тези земи не е просто подарък, то е цена за откуп (*кофер* или покритие). Цената на народа, за който той е заплатен, е покрита от него.⁵⁰

Понеже Израил е **скъпоценен, почетен и възлюбен**, Бог ще даде **хора** в замяна на него – т. е. езичниците във всички посоки ще понесат съд, за да могат Неговите **синове и дъщери** да бъдат възстановени в земята си. Ст. 5–7 описват това възстановяване.

43:8–13 Сега Господ призовава Израил и **всички народи** на съдебно дело. **Нека доведат свидетели** за способността на идолите да предсказват бъдещи събития. В противен случай, нека признаят, че единствено Бог е истинен. **ГОСПОД** призовава израилтяните като **Свои свидетели**;⁵¹ те трябва да свидетелстват, че Той е единственият истински **Бог**, че той е вечен, че **освен Него няма спасител** и Избавител, и че Неговите наредби и дела не могат да бъдат осуетени.

43:14–21 **ГОСПОД** е решен да смаже **Вавилон** заради Израил. Това ще демонстрира, че Той е **ГОСПОД, Светият** на народа Си, неговият **Създател** и **Цар**. Той е Онзи, който го е превел през **Червено море**, като същевременно е изтребил преследващите го египтяни. Но Изходът е нещо незначително в сравнение с това, което Той ще направи сега. Той ще **направи за народа Си път в пустинята**, за да се върне от плен. В обновената земя пустите места ще се радват на изобилни водни запаси и създанията на **пустинята** ще бъдат благодарни. Божият **народ** също ще бъде благодарен и ще **хвали Името Му**.

43:22–24 Тези стихове се връщат към времето преди плена на Израил. Народът е изоставил молитвата и се е отегчил от Бога. Въпреки че формално са Му принасяли приноси, сърцата им са били далеч от Него – все едно, че изобщо не са Му принасяли жертви. Те не са претоварили Бога с даровете си – само с беззаконията си!

43:25–28 Въпреки това в Своята благодат Той **изтрива** техните **престъпления** и прощава и забравя **греховете** им. Могат ли да посочат някаква заслуга в себе си, заради която Той да направи това? Не. Цялата им история е един неизменен разказ за грях и провал – от Адам до ден-днешен. Ето защо присъдата Му идва върху тях.

44:1–5 В тези стихове чуваме как Бо-

жието сърце тупти за Неговия народ. Целият им грях не е успял да угаси любовта Му. Той ги нарича **Яков** (измамник), **Израил** (Божи княз) и **Есурун** (праведен). Онзи, **който ги е направил**, който ги е **образувал**, и който ги е избрал, **ще им помага**. Обещанието за Духа се е изпълнило частично на Петдесетница, но окончателното му и цялостно изпълнение ще бъде при Второто пришествие на Христос. Тогава **жадната земя**, в буквален и преносен смисъл, ще се насити с **течащи води**. **Потомството** на Израил ще процъфтява и те няма да се срамуват да **се наричат с името на Израил, с името на Яков** и с името на **ГОСПОДА**. (Или пък ст. 5 би могъл да означава, че *езициниците* ще се отъждествяват с Йахве и с Неговия народ, вж. Пс. 87:4, 5.)

44:6–8 ГОСПОД, Царят на Израил, е уникален – единственият истински Бог. Той предизвиква всеки така наречен бог да предскаже бъдещето, както прави самият Той, особено по отношение на **древния народ**, Израил. Неговият народ **не бива да се страхува** от никакво предизвикателство към Неговото превъзходство. Те са Негови **свидетели**, че Той е предсказал **бъдещето** и че е единственият **Бог**. Той Самият **не знае** за някаква друга истинска **канара**; откъде тогава Израил би могъл да знае за такава?

44:9–11 Всички, които правят идоли, са осъдени на срам и разочарование. Идолите са **безполезни** и **безсилни**.

44:12–17 Ето един **ковач**, който прави идол за богат човек. Той работи усилено, като му придава желаната форма. Но все някога трябва да спре за почивка – има нужда от храна, питие и отдих. Ако майсторът на идола толкова бързо изнемошва, какво да кажем за неодошновения образ, който изработва?

Или пък ето един **дърводелец**, който прави дървен идол за беден човек. Той дялка дървения ствол, докато се появи **човешки образ**. Може би той самият е

посадил дървото. Част **от него** използва за гориво да **се топли**, друга част – да си опече храна, а от трета част си прави **бог**. После **пада пред него** и се покланя на делото на собствените си ръце.

44:18–20 Заради отказа им да виждат, Бог е **замазал очите** на идолопоклонниците. Те никога не се замислят, че същото дърво, което е техен господар, също така е и техен слуга, че на част от него се покланят, а друга използват за домакински нужди! Те разчитат на нещо безполезно като **пепел** и се заблуждават в самоизмама, не могат да се **избавят** от своето робство и никога не си признават факта, че богът, който държат в **десницата си**, е **лъжа**.

44:21–23 Израил е призван да **помни**, че Бог е неговият Създател, който никога не го забравя, и че той е Негов **служител**. Той е **изличил облака** на **престъпленията**, които са скрили лицето Му от израилтяните; откупил ги е от робството и ги кани да се **върнат** при Него. Цялото творение е призвано да ликува и да **вика**, защото **ГОСПОД** е **изкупил Яков**.

44:24–27 Бог се представя на верния остатък като **Изкупител**, Йахве (**ГОСПОД**), Създател, Закрилник и Възстановител. Той осуетява предсказанията на халдейските **лъжци** и **... врачевите** и мъдростта на **мъдреците**. **Утвърждава** предсказанията на Своите пророци, че **Ерусалим** и **Юда** ще бъдат възстановени, и че Неговият народ ще се завърне от плен по силата на указа на Кир.

44:28 Това пророчество за **Кир** е забележително с това, че го посочва *по име* 150–200 години преди раждането му. Удивително е също и че Бог го нарича „**Моят пастир**“.

Кир отново е посочен като онзи, когото Бог ще използва, за да избави народа Си от Вавилон и да го упълномощи за възстановяването на **храма**. Еврейският историк Йосиф Флавий пише:

Кир научава това (за построяването на храма), като прочита останената от Исаия преди 210 години книга с неговите пророчества... Исаия предсказва тези неща 140 години преди храмът да бъде разрушен. След като обаче Кир ги прочита и остава удивен от техния божествен характер, той усеща вътрешния подтик да изпълни написаното.⁵²

6. Утехата на Кир, Божия помазаник (гл. 45)

45:1–6 ГОСПОД нарича **Кир** Свой „помазаник“ (на еврейски същата дума като „месия“), защото персийският монарх е първообраз на Месията, който ще донесе окончателно избавление на народа Си. Йахве обещава да му даде победа над **народите**, предимно Вавилон, да премахне всички препятствия пред неговото настъпление, и да му предаде огромни количества **скрити богатства, пазени в тъмнина**. Като продължава да говори на Кир, ГОСПОД се представя като единствения истински **Бог**, който **призовава Кир по име**, който го назовава свой **помазаник** и пастир (44:28), и който го подготвя за мисията му. Бог прави всичко това заради Своя народ и за да може целият свят да знае, че само Той е ГОСПОД.

45:7 В ст. 7 не се твърди, че Бог създава морално „зло“, както твърдят някои, позовавайки се на някои ранни преводи.⁵³ Делици посочва, че ранният „християнски“ еретик Маркион, еретиците валентинианци и други гностически секти са злоупотребявали с този текст, като са го използвали, за да докажат, че Богът на Стария Завет е „същество, различно от Бога на Новия“.⁵⁴

Разглеждайки проблема за злото (включително и за бедствията) Делици продължава: „Несъмнено злото не е пряко дело на Бога, а спонтанен акт на същество, надарено със свобода“.⁵⁵

В настоящия контекст контрастите са между **светлината** и нейната противоположност – **тъмнината**; между **мира** и неговата противоположност – бедствието (**злото**). В Библията често се казва, че Бог **твори** нещо, което Той всъщност позволява да стане. Някои смятат, че **светлината** и **тъмнината** са свързани с два принципа, които персийците практически приемали за два бога, които били в непрестанен конфликт. (Други твърдят, че липсват каквито и да било доказателства, че Кир някога е бил последовател на тази религия.) Когато Кир провежда кампаниите си, ще има **мир** за Израил и бедствие (**зло**) за враговете му, а Бог е Онзи, който надзирава цялата операция.

45:8 Идеалните условия на изобилна **правда** (или справедливост) и **спасение** (или избавление), описани тук, ще се реализират само в малък мащаб в резултат от намесата на Кир в полза на Израил. Тяхното *цялостно* изпълнение ще бъде в Хиллядолетното царство.

45:9–11 Горко очаква всеки, който поставя под въпрос правото на Йахве да използва чужденец, за да изкупи Израил. Такъв прилича на **кал**, която обвинява **този, който я оформя**, че **няма ръце** – че е безсилен. Ст. 11 може би трябва да се чете като въпрос: „*Питайте* **Ме** какво целя в далечното **бъдеще** за **синовете** Си ли, или **Ми** *заповядвате* за **делото на ръцете Ми**?“ С други думи: „Какво право имате вие да **Ме** питате?“

45:12, 13 Същият, който е **създал човека** и **разпрострял небесата и земята**, е **издигнал** Кир да освободи Неговите **пленници** и да **сгради** Неговия **град** Ерусалим. Въпреки че строителството на града всъщност се извършва по-късно по указа на Артаксеркс (Неем. 2:8б), основата на този проект е поставена именно под ръководството на Кир, който позволява на юдеите да се завърнат от Вавилон.

45:14–17 Предишните врагове на Из-

раил един ден ще дойдат пред него с дарове и данъци и ще признаят, че **Богът** на евреите е истинският **Бог**, и че **няма друг**. Това обещание, както и всички други Божии дела, ще накарат спасения остатък да хвали Бога за Неговите неизследими присъди и неведомите Му пътища. Създателите и поклонниците на лъжливи богове **ще се посрамят**, докато **Израил, спасеният от ГОСПОДА**, никога повече **няма да се посрами** след второто идване на Месията.

45:18, 19 Когато **ГОСПОД** е **създавал** света, той не го е направил хаотичен или **пуст** (*тоху*, същата дума, използвана в Бит. 1:2). Той го е **образувал, за да се населява** от хората и Се е разкрил на хората на ясен, разбираем език. Не е творил хаотично, нито им е говорил безсмислено и неразбираемо. Разкрил Се е в истина и **правда** като абсолютен и върховен Бог.

45:20, 21 Той предизвиква езичниците, които мъкнат идолите си и се молят на безсилни богове, да представят доказателства, че техните идоли могат да предсказват бъдещето, както е правил Той. Той единствен може да прави това – и Той е единственият **праведен Бог и Спасител**.

45:22–25 Той кани езичниците да потърсят спасение при Него и заявява, че **всяко коляно ще се преклони пред Него и всеки език ще Го признае** (вж. Римл. 14:11; Фил. 2:9–11). Това ще се сбъдне в Хилядолетното царство. Тогава хората ще признаят Господ Исус за единствен източник на **правда и сила**. Всички Негови врагове ще дойдат пред Него с разкаяние, а **Израил ще се оправдае и ще се хвали** с Него, а не с идоли.

7. Утехата на падането на вавилонските идоли (гл. 46)

46:1, 2 Персийците извозват с каруци **Вил и Нево**, идолите на Вавилон. Докато изтощените **животни** се влачат по пътя,

идолите се прекатурват. Боговете, които те представят, не могат да спасят товара и **те самите отиват в плен**.

46:3, 4 За разлика от идолите, които трябва да бъдат носени от хора, истинският Бог **ще носи** Своя народ дори и в **старостта** му. Джеймс Стюарт обобщава накратко:

От Исаия насам хората знаят, че една от първостепенните разлики между истинската религия и фалшивата е, че докато втората е мъртво бреме, което трябва да бъде носено от човешката душа, първата е жива сила, която сама носи душата.⁵⁶

46:5–7 Какъв образ би могъл изобщо да изрази абсолютното и изключителното Божество? И все пак заблудените хора плащат щедро на **златаря**, за да им направи **бог**. **Падат по лице да му се поклонят, носят го**, и когато го поставят на **мястото му**, той си **стои там**, неспособен да **мръдне**. Нито може да чуе молитва, нито да **избавя**.

46:8–11 Всички, които клонят към идолопоклонство, трябва да се спрат и да размислят, че само истинският Бог е разкрил събитията, преди да се случат, с решимостта да изпълни всички Свои планове. Той ще извика Кир (**хищна птица от изток**) да избави Неговия народ от халдейците.

46:12, 13 Онези, които упорито отказват да приемат доказателствата, сега чуват твърдото намерение на Бога да **даде спасение в Сион**.

8. Утехата на падането на Вавилон (гл. 47)

47:1–4 Град Вавилон е изобразен като красива млада **девица** – царица, която е принудена да слезе от своя **престол**. Тя ще стане слугиня, ще върши долна работа и ще гази реки на път към изгнанието си. Ще бъде съблечена гола и изложена на показ. Бог **ще Си отмъсти и няма да**

пожали никого, защото действа като Изкупител ... Светия Израилев.

47:5–15 Вавилон ще бъде наказан за четири греха.

1. Въпреки че Бог действително я е определил да отведе народа Му в плен, Той *не* ѝ е заповядал да бъде жестока и безмилостна. Тя е преиграла ролята си. Сега си мисли: „**Вечно ще бъда господарка**“, но Бог ѝ казва: „**Няма вече да те наричат господарка на царствата.**“
2. Тя е горда и надменна, като си мисли, че нищо не би могло да разруши благоденствието ѝ. **В един ден** тя ще стане бездетна и ще овдолее и всичките ѝ заклинания няма да я предпазят от гибелта ѝ.
3. Мислила си е, че никой не знае какво прави, и никой не може да я накаже. Но ще плати за своето самодоволство и самонадеяност с бедствие.
4. Доверявала се е на заклинатели и **астролози**. Дженингс пише: „Йахве я съветва да повика на помощ всички тези сили, защото ще има огромна нужда от тях.“⁵⁷ Божието наказание ще бъде пламтящ пъкъл, а не уютен **огън** в огнището. Онези, които са търгували с нея, ще отминат по своите си дела, неспособни да я **спасят**.

9. Утехата на завръщането на Израил след наказанието му (гл. 48)

48:1, 2 Тук Бог се обръща към **юдовите** пленници във Вавилон. Повечето от тях вероятно са вероотстъпници; само малцина са верни на Йахве. Той негодува, че те се наричат с името на **Израил** („Божи княз“), но не са князе. Потомци са на Юда („хвала“), но не Го хвалят. Изповядват израилевия Бог, но не изповядват греховете си. **Вземат името си от светия град**, но не са свети. **Подпират се на израилевия Бог**, но не са богобоязливи.

48:3–5 Йахве е предсказал тяхната история достатъчно рано и всичко е **настъ-**

пило според предвиденото. Познавайки упорството и твърдоглавието им, Бог го е **обявил**, за да не могат да отдадат слушането се на действието на идолите си.

48:6–8 Сега Той ще им предскаже нещо **ново** – завръщането от плен по силата на указа на Кир. Той ще направи това, за да не могат те да кажат: „**Ето, знаех** за това **отдавна.**“

48:9–11 Той ще сложи край на плена на Юда, но не заради техни заслуги, а **заради Себе Си**. Той ги е **очистил, но не като сребро** в буквален огън, а в **пещта на скръбта** (Вавилонския плен). Сега Той ще ги върне заради **Името Си – Име**, което те са **осквернили**. Бог няма да раздели **славата** за това възстановяване с техните идоли.

48:12–16 Представяйки Себе си като вечния, абсолютен Бог (**първият и последният**), Създателя и Крепителя на вселената, Режисьора на историята, Той провъзгласява, че ще издигне един, когото обича (Кир), да разгроми вавилонците и да избави народа на Израил. Забележете, че в ст. 16 се срещат и трите Лица на Троицата – **Господ БОГ и Неговия Дух**, и Мен („**ме**“, т. е. Христос). Тук почти незабележимо престава да се говори за Кир и темата се измества към неговия Първообраз, Господ Исус, който ще събере народа от разпръскването му по целия свят при Своето второ идване.

48:17–19 **ГОСПОД** отново се обръща към народа на **Израил** като техен **Изкупител**, техен **Бог**, техен **Учител** и **Водач**. Ако са Му били покорни, те са щели да се радват на **мир, правда, плодородие** и ненарушено общуване с Него.

48:20–22 Той призовава **благочестивия остатък да излезе от Вавилон** и с радост да **известят**, че Господ е техен **изкупител** (вж. Откр. 18:4). Ст. 21 се е изпълнил при Изхода от Египет. След като Йахве е направил това веднъж, може да го направи и отново. **Безбожните** израилтяни, които отказват да се подчинят

на Господа, като излязат от Вавилон и от всичко, на което той е символ, никога не могат да намерят **мир**.

Б. Месията и Неговото отхвърляне от Израил (гл. 49–57)

1. Месията като Служител (гл. 49)

В раздела от гл. 49–53 Бог изобличава Своя народ за това, че отхвърля Месията. Това е книгата на Страдания Служител на Йахве.

49:1–6 В ст. 1–3 изглежда, че **служителят** на Йахве е Израил, но само Господ Исус напълно отговаря на описанието в този текст. В трети стих **Израил** е споменат по име, но това е Христос, истинския „Божия Княз“, а не народът. От ст. 5 и 6 личи, че Служителят и Израил са различни личности. В тези стихове се сливат двете завръщания на Израил, едното по указа на Кир, а след това бъдещото възстановяване, когато Месията утвърди Своето царство.

Служителят призовава народите по света да **внимават** на Него, като разказва за Своето раждане, за **името**, което е получил преди раждането Си (Мат. 1:21), разкрива Своето настоячиво, авторитетно послание и как Бог Го е направил Свой Служител, Божия Княз (**Израил**), **в когото** Йахве **ще се прослави**. По-нататък Той описва сърдечната скръб, която е преживял заради Своето отхвърляне от страна на Израил (вж. Мат. 11:16–24), но после и радостта Си, че Бог ще Му даде **награда** (ср. ст. 4 и Мат. 11:25, 26).

Бог Го е призовал не само да извърши духовното новородение на Израил, но също и да донесе спасение **на народите**. Стих 6б е цитиран в Деяния 13:47, като се казва, че в него става дума за Христос.

49:7 При Своето първо идване **ГОСПОД** е бил дълбоко презиран и ненавиждан от **народа на Израил**, по-ниско в социално отношение от езическите **царе**.

Но по при второто Му идване земните монарси ще Му отдадат почит. Изразът „**Слугата на владетелите**“ се е отнасял и за Израил – спомнете си за Йосиф, Мардохей, Ездра, Неемия и Даниил.

49:8–13 Бог отговаря на молитвата на Христос, като Го възкресява от мъртвите, а после Му възлага мисията да доведе Израил обратно в земята му. Служителят на Йахве ще призове **народа** да се завърне в земята и ще им осигури идеални условия за пътуване. Те ще дойдат **от** целия свят – дори от **Синим** (вероятно Китай). За света ще бъде радостен ден да гледа как Израил се радва на тази утеха и милост.

49:14–16 Междувременно градът **Сион** има чувството, че неговият **Господ** го е **забравил**. Отговорът на Йахве е, че дори една майка да може да **забрави** **кърмачето си**, но Той никога **няма да забрави** Своя град. Сион е **врян** **на дланите** Му и **стените** му **са винаги** в ума Му. Ние инстинктивно сравняваме споменаването на **дланите** на Йахве с раните на любовта, които Христос е понесъл за нас. Един велик английски поет изразява това по прекрасен начин:

Моето име, на дланите Му начертано,
не може вечността да изличи.
Там отпечатано, стои в сърцето Му
и с белезите на благодатта блести.

Огъстъс Толпейди

49:17, 18 Израилевите синове бързат към Сион, докато запустителите се оттеглят. Множествата, стичащи се отвсякъде към града, приличат на бижута на **невяста**.

49:19–21 **Разорените и запустелите места** на Израил ще преживеят демографски бум. Сионската дъщеря ще се чуди откъде са дошли толкова много евреи – тя е толкова дълго е била вдовица!

49:22, 23 По сигнал от **Господ** Бог народите ще организират масово превозва-

не по въздуха на изгнаниците обратно в земята им. Езическите монарси ще служат на Божия народ и Израил ще осъзнае, че все пак наистина си е струвало да чака Господа.

49:24–26 Ако пленниците във Вавилон имат някакви колебания относно възможността да бъдат освободени от **мощния** тиранин, нека знаят, че **Йахве ще се съди с** противниците им и **ще спаси синовете** им. Когато угнетителите им пожнат онова, което са посели, светът ще познае, че Господ е **Спасителят** на Израил и техният **Изкупител, Силният Яковов**.

2. Месията като верен Ученик (гл. 50)

50:1–3 В сърдечен разговор с Израил Йахве му напомня, че се е развел с него не заради някаква Своя маловажна прищявка (но все пак се е развел с народа, Ер. 3:8), нито пък го е предал на халдейците заради някакъв дълг към този езически народ. Причината са били собствените **беззакония** и **престъпления** на Израил. Никой от народа не Го е посрещнал и никой не е откликнал на зова Му. Мислят си, че е неспособен да ги **избави** ли? Нима не е пресушил Червено море и река Йордан? Нима не е **облякъл небесата** в жалееене?

50:4–9 Тук говори Месията. Народът, който презрително е отхвърлил Йахве в Стария Завет, отхвърля и Исус в Новия Завет. Той идва като Верен Ученик, учен от Бога да говори правилните думи. **Всяка сутрин ухото** Му е било **отворено** за напътствия от Неговия Отец за съответния ден. Той се наслаждава да върши волята на Бога, дори и ако това означава да отиде на кръста. **Не се обръща назад**, а с готовност предава Себе Си на страдание и срам. С пълна увереност, че **Бог** ще го оправдае, Той **прави лицето Си като кремък** в решимостта да отиде в Ерусалим. И, разбира се, бива оправдан чрез

Своето възкресение. Сега Той предизвиква противника Си, Сатана, да Го **осъди**. (Ние също можем да отправим същото предизвикателство, Римл. 8:31–39.) Всички Негови врагове **ще се разпадат** като проядена от **молец дреха**.

50:10 Последните два стиха описват две групи хора. Първите са онези, които живеят в зависимост от **ГОСПОДА**. Те признават своята нужда от ръководство. Божият съвет към тях е да **се уповават на Името на ГОСПОДА** и да **се облягат на своя Бог**. Тогава ще бъдат залети със светлина.

50:11 Втората група са онези, които се опитват сами да си бъдат водачи и не чувстват нужда от божествено ръководство. Те могат да **ходят в пламъка** на собствените си **главни**, но Господ ще се погрижи те да **легнат в място на скръб**.

3. Месията като праведен Владетел (51:1–52:12)

51:1–3 Всички в Израил, които търсят изобавление, трябва да си спомнят Божията грижа за тях от времето, откакто Той ги е **отсякъл от канарата** (Месопотамия). Споменът за милостивото действие на Бога спрямо **Авраам** и **Сара**, и за това, как Той им е дал неизброимо потомство, би трябвало да ги насърчи. Те могат да се ободрят и в обещанието Му да **утеши Сион**. Забележете трите призова за **слушане** (ст. 1, 4, 7) и трите призова за събуждане (51:9, 17; 52:1).

51:4–6 Месията ще владее над езическите **народи**, както и над Израил по време на Хилядолетното царство. В края на царството **небесата** и **земята** ще бъдат унищожени и всички невярващи ще погинат, но Божият народ ще има вечна сигурност.

51:7, 8 Господ насърчава остатъка да не се страхува от гнева **на хората** в черните дни на Голямата скръб, защото присъдата на злите хора е подпечатана, а изобавлението на Неговия народ – сигурно.

51:9–11 Това подтиква остатъка да призовава **ГОСПОДА** да избви Своя народ, както го е избвил от Египет (**Раав**) и от фараона (**морското чудовище**, неговия символ), като е **пресушил морето**, за да **преминат изкупените**. Споменът за Божията намеса в миналото ги кара да предвидят завръщането на **откупените** пленници в **Сион**. Ф. К. Дженингс пре-красно описва това събитие:

Главите им са увенчани с радостта и веселието, които досега са преследвали напразно, но най-накрая са получили, докато бурята, през която са преминали, се разсейва като гъст облак и всичките им сълзи и въздишки се изпаряват!⁵⁸

51:12–16 Йахве изрича послание на утеха към онези, които се страхуват от тиранина, бил той Навуходносор в онова време или човекът на греха в бъдещето. Те трябва да се боят от **ГОСПОДА**, който е **разпрострял небесата и основал земята**; трябва да изоставят страха си от смъртния човек. **Вързаният скоро ще бъде развързан и няма да умре в рова и няма да му липсва хлябът му**. Тези пленници тогава са били **развързани** от Кир и ще бъдат **развързани** от Месията при Неговото явяване в слава. Йахве ще се погрижи това да се сбъдне; Онзи, който е безкрайно извисен, е и безкрайно близък и **покрива** Своя народ със **санката на ръката Си**. Той **слага словата Си в устата** на Своите, за да бъдат Негови мисионери в света. Ст. 16 може да се отнесе и към Господ Иисус. Отец **слага словата Си в устата** на Месията, защитава Го и Му предоставя всичко необходимо, за да **устрои** новите **небеса** и да **основе** новата **земя** на хилядолетния период и да **каже на Сион: Ти си Мой народ**.

51:17–20 „Събуди се, събуди се!“ – зове Той **ерусалимската** дъщеря след тъмната нощ на нейното страдание, в ко-

ято никой от нейните **синове** не е могъл да я **води**, когато е била опустошена от глад и меч, когато мъжете ѝ са лежали като **примираща антилопа**, хваната в **мрежа**.

51:21–23 Той ще **вземе чашата на яростта Си**, от която Ерусалим е зали-тал, и ще я даде на враговете му, които са прекрачили определените им от Бога граници, като са били жестоки и безмилостни.

52:1, 2 **Сион** отново е призован да **се събуди** от съня на своето пленничество и да **облече великолепните си дрехи**. Той вече никога няма да бъде превзет от езичниците. Това, разбира се, се отнася за установяването на царството на Христос; едва тогава то ще се изпълни.

52:3–6 Израил не е бил **продаден** в робство за парична печалба; по същия начин той **ще бъде изкупен без пари**. **Отначало** израилтяните **слизат в Египет** като гости; но впоследствие биват заробени. По-късно **асирийците ги потискат без причина**, но пак не за пари. **Сега** отново потисниците **тормозят** Божия народ, без да плащат на Господа. Поробителите се веселят, а Божие **Име се хули**. Но Той ще изяви силата Си в защита на народа Си и те ще разберат, че Той е всичко, което е обещал да бъде.

52:7–10 Следващите стихове описват завръщането на евреите от разпръсването им по света. Пред изгнаниците, връщащи се по **планините към Сион**, вървят вестители, които провъзгласяват **благата вест** за царуването на Месията. **Стражите** по стените на **Ерусалим** запяват от радост, когато **виждат как ГОСПОД се връща** начело на множеството. И самият **Ерусалим** е призован да празнува могъщото изобавление на Господа.

52:11, 12 Господ **настойчиво** призовава изгнаниците да оставят зад себе си нечистотата на земята на пленничеството, докато **носят** обратно към Ерусалим храмовите **съдове**. Те няма да си тръгнат

в паника или страх; **Израилевият Бог** ще бъде тяхна защита както отпред, така и **отзад**.

4. *Месията като изкупителна жертва за греховете (52:13–53:12)*

Заклучителните стихове на гл. 52 всъщност принадлежат към гл. 53. Те проследяват историята на Служителя на Йахве от Неговия земен живот до кръста, а след това и да славното Му завръщане. Адолф Сафир, сам еврейски християнин, възторжено говори за това най-велико от всички пророчества за кръста:

Благословена, скъпоценна глава! Колко много хора от древния народ на Божия завет са били доведени от теб до подножието на Христовия кръст! – същия кръст, над който е висял надписът: „Иисус Христос, Юдейският Цар!“ И какъв ли ще бъде славният коментар, който ще получиш, когато в последните дни вярващият и покаял се Израил възкликне, гледайки на Онзи, когото прободоха: „А Той всъщност понесе печалта ни и със скърбите ни се натовари. А ние Го сметохме за наказан, поразен от Бога и унижен!“⁵⁹

52:13 Слугата на Йахве е постъпвал благодарумно през времето на Своето земно служение. Той бива **извисен** във Възкресението, **издигнат** във Възнесението и **възвеличен твърде много** в слава при Божията десница.

52:14 При първото Му идване **мнозина** са **ужасени от дълбочините** на Неговото страдание. Лицето и тялото Му са били **толкова обезобразени**, че е бил неузнаваем като **човек**.

52:15 Но когато **Той** дойде отново, хората ще бъдат **удивени** от великолепието на славата Му. Езическите **царе** ще изгубят ума и дума, когато видят нечувания Му блясък. Тогава те ще разберат, че скромният Човек от Голгота е Царят на царете и Господ на господарите:

Дори и Твоят Бог ли тогава те напусна, от Твоят горка скръб

отвърна Своето лице?

В лицето нявга грозно, обезобразено днес цялата Му вечна слава се чете.

мис К. Томпсън

53:1 Покаяният се израилев остатък си спомня, че когато се е разнесло **известие**то за първото идване на Месията, са **повярвали** само малцина. И впоследствие спасителната сила на **ГОСПОДА** също не **се е открила** на мнозина.

53:2 Господ Иисус израства пред възхитения поглед на Йахве като нежно растение, екзотична **издънка** в този греховен свят. Той е **като корен от суха земя**. **Сухата земя** е Израил – твърде необещаваща почва. Народът на Израил не може да види в Него никакво **великолепие**, нищо привлекателно във вида Му. Ф. Б. Майер описва тайнството на Неговото смирение:

Издънката – израстъкът, който болезнено си пробива път през кората на спечената земя, липсата на естествена привлекателност. Тази образност очаква и получава цялостното си тълкуване от Новия Завет, от неговия разказ за Христос и Неговото селско потекло, за раждането Му в яслите и скромното Му обществено положение – избраните Му ученици са рибари, бедността е Негов постоянен жребий, искрените Му последователи са обикновени хора, крадци и престъпници са разпънати от двете страни на кръста Му, Неговата Църква се състои от скромните и бедните. Това е истинско унижение, макар от висините, от които идва Той, разликите в човешките съдби да са едва различими.⁶⁰

53:3 Презряен и отхвърлен, Той е **човек на скърби**, който знае какво е **печал**. За хората Той е неприятен; дори Израил не Го оценява.

Човек на скърби – чудно име
за Сина Божи – Той дойде
изгубените грешни да изкупи.
Какъв Спасител! Алилуя!

Понесе позор, подигравки,
вместо мен там прокълнат вися.
И подпечата свободата ми с кръвта Си.
Какъв Спасител! Алилуя!

Филип П. Блис

53:4–6 Сега остатъкът разбира и признава истината за Него. Те изповядват: „Той **понесе нашите скърби, натовари се с нашите** мъки, но въпреки това, когато Го видяхме на кръста, ние помислихме, че е **наказан от Бога** за *Своите* грехове. Но не! Това беше за **нашите** престъпления, за **нашите беззакония**, и за да имаме *ние* мир, за да бъдем ние **изцелени**. Истината е, че *ние* се бяхме залутали **в своя собствен път** и ходехме по своята си воля, а Йахве стовари **беззаконието на всички ни** върху Него, безгрешния Заместник.“

До времето, когато остатъкът ще Го признае, ние, християните, можем да изповядваме:

Той бе ранен за наште престъпления
и наште грехове понесе на дървото.
Дари ни мир вместо срам и вина,
вместо окови даде свободата.
И с неговите рани, и с Неговите рани,
и с Неговите рани душата ни се изцели.

Той към престъпниците беше причислен,
а ние сметнахме, че изоставен е от Бога.
Като невинна жертва Той умря,
за да се удовлетвори законът.
И целият ни грях, и целият ни грях,
и целият ни грях възложен бе на Него.

Ний сами се отклонихме,
изгубихме се всички
далеч от къщи,
от Добрия Пастир на овците.

Но той ни потърси и сам ни намери
по страховити урви,
в пустош без пътеки.

И ни доведе у дома, и ни доведе у дома,
и ни доведе безопасно у дома при Бога.

Томас О. Чизхолм

Нашият Господ Иисус понася всички-те пет вида рани, познати на медицината: *контузия* – от ударите с тояга; *разкъсване* – от бичуването; *прободни рани* – от трънния венец; *перфорация* – от гвоздите; *порезна рана* – от копиеето.

53:7, 8 **Като овца, която мълчи и не издава глас пред стригачите си**, Той изгърпява кръста. Той бива **грабнат от утеснение и съд**, бива лишен от справедлив процес. Изглеждало е невъзможно да има някакво потомство, защото е бил **отсечен отсред земята на живите**, заклан за греховете на народа.

53:9 Бебожните планират да Го погребат с престъпниците, но Бог надделява и той е положен **при богатия в смъртта Си** – в новия гроб на Йосиф от Ариматей. Хората са замисляли за Него позорно погребение, въпреки че **не е извършил зло** и не е изговорил лъжа.

53:10, 11а **Но ГОСПОД** намира за уместно **Той да бъде съкрушен и Го оставя да страда**. След като душата Му бъде направена **жертва за вина**, Той **ще види потомството Си** – това са всички, които вярват в Него – **ще продължат дните Си**, като живее по силата на един неунищожим живот. В Него ще се изпълнят всички Божии цели. Той **ще се насити** изобилно при вида на множеството на изкупените чрез Неговата кръв.

53:11б „**Праведният Ми Слуга ще оправдае мнозина чрез познаването Му...**“ Това би могло да означава, че Неговото **познаване** на волята на Отца Го е отвело на кръста, и че чрез Неговата смърт и възкресение вярващите могат да бъдат счестени за праведни. Също така би могло да означава „**чрез познаването**

Му от тях“, т. е. че хората могат да се оправдаят само ако Го познават (Йоан 17:3). Коего и от двете значения да приемем, оправдаването на „мнозина“ е възможно само заради това, че Той е поне-съл техните **беззакония**.

Последният куплет на песента на Томас Чизхолм възпява това велико дело:

Кой Неговото поколение ще изброи?
И кой победите на кръста Му
ще възгласи?

Милиони мъртъвци сега живеят
и хиляди във Неговите стъпки ходят.

О, Господ – Победител,
о, Господ – Победител,
о, Господ – Победител
и наш очакван Цар!

53:12 Друг резултат от Неговото завършено дело е, че Йахве ще **Му определи за дял великите** – светиите, чието величие е единствено в тяхната връзка с Него. **И със силните ще дели плячка**; тук **силните** отново са онези вярващи, които са слаби сами по себе си, но са силни в Господа.

Посочени са четири причини за Неговата славна победа: Той (1) **предаде Себе Си на смърт**; (2) **към престъпници беше причислен** – това са двамата разбойници, разпънати до Него; (3) **понесе греха на мнозина**; (4) **ходатайства за престъпниците**. Дейвид Барън коментира:

Глаголът ... *йафгуа* („ходатайства“) е в несвършен вид, или неопределено бъдеще време, и изразява действие, което е започнало, но все още не е завършено. Неговото най-поразително изпълнение, както отбелязва Делищ, е молитвата на разпънатия Спасител: „Отче, прости им, защото не знаят какво правят.“ Но това застъпническо дело, започнато на кръста, Той продължава да върши и днес до десницата на Отца, където е сега като

Княз и Спасител, за да даде на Израил покаяние и прощение на греховете.⁶¹

Муди коментира парадоксите на този велик пасаж като цяло:

Презрян, и въпреки това приет и обожаван. Беден, но все пак богат. Умира, но за да живее. Равините казват, че тази глава може да бъде изпълнена само от двоен Месия.⁶²

5. Месията като Изкупител и Възстановител (гл. 54)

54:1–3 Не е случайност, че гл. 54 започва с думите: „**Радвай се!**“ Непосредствено след гл. 53, която разказва за смъртта, погребението, възкресението и възнесението на Христос, нищо друго не би било по-подходящо.

Първият стих описва контраста между **безплодния** и **пуст** пленен Израил и възстановената и изкупена нация, плодovitа и ликуваща. В Галат. 4:21–31 Павел прилага този стих към небесния Ерусалим в противовес на земния град. Границите на страната ще бъдат разширени значително вследствие на демографския бум, Израил ще бъде водач на **народите** и Божият народ ще насели **градовете**, които преди са били изоставени.

54:4–8 Целият срам, свързан с робството в Египет (**младостта**) и плена във Вавилон (**вдовството**), ще бъде забравен, защото Йахве ще възстанови връзката Си с народа. Изгнанието е било израз на Неговия моментен **гняв**; възстановяването ще демонстрира огромното Му състрадание и **вечната Му благост**.

54:9, 10 Също както е направил завет с **Ной**, така сега Бог обещава, че след като Израил влезе в Хилядолетното царство, той никога вече няма да изпита Неговото изобличение или Неговия гняв.

54:11, 12 Въпреки че Ерусалим е бил угнетен и **блъскан от буря**, Бог ще го

възстанови и ще го украси. **Камъните** му ще бъдат поставени върху **бисери**, а **основите** му – покрити със **сапфири**. **Кулите, портите, оградата** му ще бъдат **скъпоценни камъни** – образни изрази, внушаващи невероятна красота. Дийн Алфърд изобразява бъдещето на Ерусалим със следния стих:

Далеч зад хоризонта
градски кули се издигат –
нашай Бог там обитава.
За нас е този чуден дом!
Улиците от яспис блестят,
портите му в злато светят,
живата река тече
и неземна радост носи.

54:13–15 Всички ще бъдат научени от Бога и ще живеят в благоденствие. Навсякъде ще цари **правда**. **Ужасът** от нападения, изгнание, **насилие** ще изчезне. Всеки, който причинява неприятности на Израил, ще бъде съден и наказан.

54:16, 17 Бог, който е създал майстора на оръжия (**ковача**) и завоевателя (**разорителя**), има и власт над Своите създания. Той е постановил **нищо едно оръжие, направено против Израил, да не успее**, а самият Израил да **осъди всеки обвинител**. Тази свобода от осъждане и сигурна победа са **наследството на слугите на ГОСПОДА**. Така Бог ще защитава Израил в златния век на мир и благоденствие.

6. Месията като Благовестител за целия свят (55:1–56:8)

55:1 Божият Дух отправя благовестителска покана към Израил да се завърне и същевременно кани **всички** навсякъде на угощението на евангелието. Всичко необходимо за участието е осъзнаването на нуждата – жажда. Благовестията са **водите** на Светия Дух, **виното** на радостта и **млякото** на доброто Божие

Слово. Те са безплатен дар на благодат, **без пари и без цена**.

55:2–5 В отчуждението си от Бога Израил е прахосвал своята енергия и средства. Истинско удовлетворение и трайно удоволствие могат да се намерят само в Господа. Ако Израил се завърне при Него, той ще получи всички **верни милости, обещани на Давид във вечния завет** (вж. Псалм 89:3, 4, 28, 29). Тези благословения се изпълняват в Господ Иисус и Неговото славно царуване. Езическите **народи** също ще споделят облагите на царството и между Израил и народите ще царят приятелски отношения.

55:6, 7 Пътят на благословието е в търсенето на **ГОСПОДА** и в изоставянето на **греха**. Онези, които **се обрънат към ГОСПОДА**, ще Го намерят пълен с милост и прошка.

55:8, 9 Хората не бива да съдят за Йахве според своите собствени **помисли и пътища**. Той мисли и постъпва по начини, които са далеч отвъд всичко, което човек би могъл да си представи. Това е изразено най-ясно в евангелския спасителен план, който е изцяло дело на Божията благодат, и не оставя място за слава въз основа на собствени усилия. Уилиям Каупър изразява това в своя елегантен стил в стихотворението си „Истина“:

О, колко сложни са човешките
творения –
сравнени с небесния безхитроsten и
ясен план.

Той няма с твоите заслуги да те мами –
без пишна, зрелищна украса
той е изкован.

Във него няма показност, ни слабост,
той извисява се като небесната дъга,
величествен във своята простота.
Над портата изписан, отдалеч светлей
заветен надпис като водеща звезда.
Четат се в своята ведрa светлина,
утеха-думи към човешката душа:
ПОВЯРВАЙ И ЖИВЕЙ!

55:10, 11 Божието слово е така преодолимо и действено като дъжда и снега. И всички армии на света не могат да спрат дъжда и снега и те изпълняват възложените им задачи. Така и Божието Слово никога не се проваля в изпълнението на своите цели:

Така ще бъде словото Ми, което излиза от устата Ми – няма да се върне празно при Мен, а ще извърши волята Ми и ще благоуспее в онова, за което го изпращам.

55:12, 13 Онези, които търсят Господа, ще напуснат земята на изгнанието с радост и ще се върнат у дома с мир. Цялата природа ще ликува за тяхното освобождение. Земята ще се наслаждава на освобождението от проклятието и на плодородие. **Вместо трън и драка ще израстат елха и мирта.** Всички тези благословения на Хилядолетното царство ще донесат слава на **ГОСПОДА** и **ще бъдат за вечно знамение** – вечен спомен за Неговата благодат и благодост.

56:1–8 В светлината на приближаващото Божие избавление езичниците са призовани да упражняват **правосъдие и правда** и да пазят **съботата**. Нито **чужденецът**, нито **скопецът** не бива да се страхуват, че ще бъдат лишени от което и да било благословение на Христовото царство. Всъщност онези, които се подчиняват на Словото на Господа, ще имат привилегировано положение. Тогава храмът ще бъде **молитвен дом за всички народи**, а не само за Израил. Към Своето стадо, израилевия дом, Бог ще прибави и езичниците.

7. Месията като Съдия над безбожните (56:9–57:21)

56:9–12 Ст. 9 се връща към дните на бунта на Израил. Народите (**животни**) са призовани да накажат народа, чиито стражи не виждат опасността. Те са като **неми кучета, които не лаят** и не предупреждават хората. Те са като съ-

нуващи, любители на **дрямката**. Те са користолюбиви, егоистични, **лакоми овчари**. Канят приятелите си да **пият** и да гуляят, като им казват: „**Утрешният ден ще бъде като този, и още много по-велик.**“

57:1, 2 Първите два стиха на гл. 57 са свързани със ст. 9–12 от предходната глава. Когато владеят грях и потисничество, **праведните** биват пометени от преследването. От човешка гледна точка **никой** не го е грижа за това. Но Бог внимава – Той избавя благочестивите от **злото** и ги въвежда в **мир и почивка**.

57:3–6 Дори в изгнание някои от народа продължават със своите идолопоклоннически практики. В този смисъл те са **потомство** на своите неверни родители, **прелюбодеец** и **блудниците**. Понеже **се подиграват** на Господа, те са **синове на престъпление и лъжа**. Те се разпалват в похот в поклонение пред дървета, принасят **децата** си в жертва на Ваал и **Молох в деретата**.

57:7–10 По капищата в планините те продължават да поддържат прелюбодейната си връзка с идолите. Вместо да записват Божия закон на **стълбовете на вратите** си (Втор. 6:9; 11:20), те закачат символи на идоли **зад вратите** и участват в сексуални оргии. Принасят дарове и приноси **на царя** и изпращат **посланици в Шеол**, за да търсят нови гнусотии. Дори когато се изморят от разврата си, те не се отказват, а сякаш намират нови сили и продължават с още мерзости.

57:11–13 Без страх от Йахве те лъжат и изобщо не се замислят за Него. Понеже Той **мълчи**, те губят уважението си към Него. Но Той ще изложи на показ тяхната себеправедност и грях, и **идолите** им няма да им помогнат. Боговете им ще им изневерят напълно, а онези, **които се уповават** на Господа, ще получат благословение.

57:14–19 На верните в изгнание Бог обещава, че за тяхното завръщане ще

бъде построен път и всяка пречка ще бъде отмахната. Защото Бог, **който обитава вечността**, също така обитава и в **смирено** и **съкрушено** сърце. Той **няма да се съди** вечно с **душите, които е направил**, защото тогава те биха загинали от гнева Му. Бог действително е изпратил Своя гняв против алчните и **отстъпниците** от Своя народ, но гневът Му има своите граници. Той **ще върне** онези, които изоставят идолопоклонството и ще ги доведе да Му **принесат плода на устните си**.

57:20, 21 Чудесното сравнение, в което Исаия описва **безбожните като развълнувано море**, е преведено превъзходно в следния стих:

А безбожните – те са като бурно море –

бушува, вълнува се, няма покой,
но вълните му, вдигащи тиня и кал
свършват в мръсен, разпенен прибор.⁶³

Праведните ще се радват на мир, **но няма мир за безбожните**.

В. Грехът, съдът, покаянието и възстановяването на Израил (гл. 58–66)

Последните девет глави от книгата на Исаия описват окончателния край както на верните, така и на отстъпниците. Алфред Мартин обобщава:

Заклучителната част на книгата описва славния завършек, който Бог е приготвил и пази за Израил, народа на Неговия Служител, и Божия канал за благословение на света. В тази част наблюдаваме ярък контраст между бунтовните и верните – контраст, който никога не липсва напълно в която и да е по-обширна част от Божието Слово.⁶⁴

1. Насладата на истинската духовност (гл. 58)

58:1–5 Пророкът трябва гръмко да про-

възгласи **отстъплението** на Юда. Израилтяните изглежда се наслаждават да извършват предписаните обреди **всеки ден** и да се държат като истински покорен **народ**. Всъщност обаче те обвиняват **Бога**, че е безразличен към техните пости и ритуали на смирение. А Бог ги обвинява, че угаждат на себе си, че се облагодетелстват за сметка на работниците си, и че се бият с **юмруци** по време на поста си. Техният пост не е такъв пост, на който Бог би обърнал внимание. Истинският пост не е въпрос на физическо въздържание или външна демонстрация на жалеее.⁶⁵

58:6–8 Бог желае **постът** да бъде съпроводен от счупване на оковите на **безбожието**, вдигане на **ярема** на потисничеството, нахранване на **гладния**, обличане на **голия** и оказване на помощ на нуждаещия се ближен. Онези, които така практикуват социална справедливост, получават обещание за ръководство, здраве и закрила. „**Правдата ти**“ може да означава гореспоменатите милостиви дела или пък Божията правда, която се вменява на онези, които вярват. Перифразата на ст. 5–8 в Шотландския псалтир гласи:

Нежно ти съчувствай на страдалеца
потиснат,

специално погрижи се
за бездомния бедняк.

Нахрани сираци гладни
и без те да ти искат,
на морен странник у дома си
постели креват.

Дай на измръзналия в хапещ студ
и топлина, и дреха,
блажен бъди да носиш
на оскърбения утеха.

Тогаз кат светло утро в мир и радост
ще са твоите дни,

и Божията слава всички твои пътища
ще озари.

58:9–12 Благочестивият получава уверението, че когато Го призове, **ГОСПОД ще отговаря: „Ето Ме.“** Ако премахне потисничеството, спре **соченето с пръст** в знак на обвинение или подигравка, прекрати клеветата и злословието, ако облекчава човешката нужда, както физическа, така и духовна, тогава Бог обещава, че нощта му ще се превърне в ден. Той ще се наслаждава на водителство, изобилие от блага, здраве и сила, красота и плодovitост, както и национално възстановяване. „Синовете ти ще издигнат наново отдавна запустелите развалини на градовете ти, и ти ще станеш известен като „народа, който издига наново стените и градовете си“ (ст. 12, ЖБ).

58:13, 14 Ако Божият народ почита **съботата**,⁶⁶ като се въздържа от работа, ако възприема като **наслажда** почитта към **светия ден на ГОСПОДА**, тогава той ще се наслаждава в Онзи, който е дал този ден, а Бог ще му даде ръководна позиция на земята и **наследството**, което е обещал на **Яков**. Нищо не може да попречи на това, защото **устата на ГОСПОДА** го е изговорила.

2. Беззаконията на Израил (гл. 59)

59:1–8 Грехът на Израил е онова, което пречи на Бога да го избави; вината не може да бъде прехвърлена на Йахве. **Ръцете им, пръстите им, устните им и езиките им** вършат убийства и лъжат. Изкривяването на **правдата** и нечестиято са масово разпространени. Хората **зачеват зло и раждат престъпление**. Делата им са опасни като **яйца на усойника** и безполезни като **паяжина**. Грехът владее всяка област от живота им – делата, стъпките и мислите им. Не ги е грижа за **мира** и **правосъдието**, предпочитат да живеят **изкривено**. Каквото важи за Израил, важи и за цялото човечество (Римл. 3:15–17).

59:9–15a Говорейки от името на вярващия остатък, Исаия изповядва грехове-

те им като свои собствени. Той признава тяхната несправедливост, неправда, слепота, липса на живот. Те **реват** от нетърпение и **стенат** от безнадеждност. Няма **правосъдие** и няма избавление. **Престъпленията** им са се **умножили** в Божиите очи и **свидетелстват против** тях. Отрекли са се от Господа и са избягали от Него. Говорили са с езика на **насилието**, бунта и лъжата. **Правосъдието е изтикано назад и правдата стои далеч**, а **истината пада** като жертва на **площада**. На правдата е отказан достъп, **истината** не може да се намери никъде, а благочестивият е нападан.

59:15б–21 Когато **ГОСПОД** поглежда надолу, Той е наскърбен от факта, **че няма правда**. Учудва се, че **няма мъж (посредник или застъпник)**, способен да се справи със ситуацията, затова Той се надига и поема нещата в Свои ръце. **Неговата ръка (сила) Му носи победа** и **Неговата правда Го подкрепя**. Той надява въоръжението и тръгва срещу враговете Си в **правда, спасение, отмъщение, ревност и ярост**. Той въздава на езичниците точно каквото заслужават, така че най-накрая всички народи от изток до запад са принудени да признаят, че Той е Господ, защото Той (Месията) **ще дойде като поток**, изливан от дъха на Йахве. Той ще дойде като **Изкупител** за благочестивия остатък в **Сион**. Тогава Бог ще направи нов **завет** с израилевия дом, както четем и в Еремия 31:31–34; Евреи 8:10–12; 10:16, 17.

3. Бъдещата слава на Сион (гл. 60)

60:1–3 Дошло е времето Сион да **стане** и да **свети**, защото се е явила **славата ГОСПОДНА** – Самият Месия. Това е моментът на Неговото Второ пришествие. Светът все още е в духовна **тъмнина** и в **мрака** на Голямата скръб, но **ГОСПОД** сияе над Израил и чрез Израил и на останалия свят. Представители на езичниците, сред които и **царе**, се тълпят

в Ерусалим, за да изразят почитта си към възродената нация.

60:4–7 Когато Ерусалим **повдига очите си**, той **вижда синовете и дъщерите си**, които се завръщат в земята си. Изобилна радост изпълва **сърцето** му, като гледа как **народите** носят своите дарове и подаръци. Кервани от **камили** от близо и далеч идват, натоварени със **злато и тамян**, и хвалят името на Йахве. В Ерусалим пристигат огромни **стада**, които ще бъдат използвани за жертви в храма, напомнящи за завършеното дело на Месията на Голгота. Обърнете внимание, че в ст. 6 не се говори за смирна. Смирната е свързана със страдание. Изкупителните страдания на Христос са приключили веднъж завинаги! При Неговото Второ идване ще има само **злато** (слава) и **тамян** (благоухание).

60:8, 9 Самолети връщат израилевите **синове** и изгнаници в Израил като ята птици, заедно с големи **кораби**, превозващи натрупаните им богатства.

60:10 Чужденци сформират строителни бригади, а **царете** са слуги на Божия народ. Позициите се сменят. Сега Бог **се смилява** над народа, който е наказал.

60:11–14 Градските **порти** няма нужда да се заключват, защото няма опасности. Точно обратното, важно е да се държат **отворени**, защото **царете** и керваните с **богатство** пристигат **денем и нощем!** Изтребление очаква всеки **народ, който не би служил** на Израил. **Ливан** изпраща най-отбраните си дървета, за да **украсят** района на храма с тях. Потомците на онези езичници, които преди са преследвали Израил, сега признават Ерусалим за **град на ГОСПОДА, Сион на Светия Израилев**.

60:15, 16 По-рано **оставен и намразен**, Сион се превръща в град на **величие**, хранен и поддържан от останалата част на света. Тогава древният народ на Йахве ще познае, че Той е техният **Спасител и Изкупител, Силният Яковов**.

60:17–22 За строителството на града ще се използват най-скъпи материали – **злато и сребро, бронз и железно**. **Надзирател** ще бъде **мирът**, а полиция – **правдата**. Мястото на **опустошението и разорението** ще заемат **Спасение и Хваление**. Светлината на **слънцето и луна**та вече няма да бъде нужна в Ерусалим, защото славата на **ГОСПОДА** ще дава всичката необходима **светлина**. Мракът ще избледнее и **жалеенето** на Израил **ще свърши**. **Земята** ще бъде **притежавана от праведен народ**, посаден от Бога за Негова слава. Най-скромните от народа ще бъдат благословени с неизброимо потомство, защото **ГОСПОД** е заповядал това и ще побърза да го извърши.

4. Служенията на Месията (гл. 61)

61:1–4 Знаем, че говорителят тук е Господ Иисус, защото Той цитира ст. 1–2а в синагогата в Назарет (Лука 4:16–21), след което добавя: „Днес се изпълни това писание във вашите уши“ (ст. 21). Той е **помазан** със Светия Дух при Своето кръщение и земното Му служение е свързано с прогласяване на благата вест **на бедните**, превързване на **съкрушените**, прогласяване на **освобождение на пленниците** на греха и **отваряне на затвора** (или очите, СИ, РИСПБ, бележка под линия) **на вързаните**. Той завършва цитата с думите „да проглася **благоприятната ГОСПОДНА година**“, защото онова, което следва по-нататък, ще се изпълни при Второто Му пришествие. При Своето славно явяване, Той ще провъзгласи **деня** на Божия съд. Тогава ще **утеши наскърбените в Сион**, ще сложи на главата им **венец** вместо пепел, **масло на радост** вместо плач, **хваление** вместо унил дух. Неговите избрани хора **ще се нарекат дървета на правда, насадени от Господа**, за да Го прославят. Те ще съградят градовете в Обещаната земя, които са се превърнали в **развалини**.

61:5–9 Чужденци ще служат на изра-

илтяните като земеделски работници и ще ги почитат като **свещеници и служители на нашия Бог**. Евреите ще получат **богатството** на езическите народи, а укорът, продължил векове, ще бъде заменен от **двойна порция слава**, на която Господният народ ще се наслаждава с **вечна радост**. („Ти“ и „те“ в ст. 7 се отнасят за едни и същи хора – юдеите.) Спомняйки си за несправедливостта, **грабителството** и злините, които Неговите избрани са понесли, Йахве ще ги възнагради и **ще склучи с тях вечен завет**, за да ги признаят **народите за благословени от Бога**. Всеобщо прието е, че това е новият завет (Ер. 31:31–34; Евр. 8:8–12).

61:10, 11 Месията повежда възхвалата на Своя изкупен остатък. Той възпява славните **одежди на спасение и правда**, с които ги е украсил Бог, и буйния растеж на практическа **правда и хвала** в Израил пред народите по време на Хилядолетното царство. (Говорителят в ст. 10, 11 се приема за Исаия, Сион, или самия Месия. Ние предпочитаме последното – същия говорител като в ст. 1–3.)

5. Бъдещото блаженство на Ерусалим (гл. 62)

62:1–5 Господ **няма** да мълчи или да се успокои, докато всички благословения, обещани на Израил, не се реализират. Тогава **народите ще видят** Сион оправдан и Йахве ще даде на града **ново име**. Той ще се възхищава на Сион, както цар се възхищава на **венеца** си. Градът, наречен „**Оставена**“, вече ще се нарича „**Благоволенieto ми е в нея**“, а земята, наричана „**Пуста**“, ще бъде преименувана на „**Венчана**“. Тези имена разкриват нежната привързаност и съпружеско възхищение на Бога към Неговия град и Неговата земя. Жителите на Ерусалим ще бъдат женени за него и Господ **ще се радва на Сион като младоженец на невеста**.

62:6–9 Дотогава Йахве е **поставил**

стражи на стените на Ерусалим и им е заповядал да **не Му дават почивка докато ... Ерусалим** не стане градът, който властва над света. Продукцията на Израил никога вече няма да бъде отнасяна от **враговете** му. Вече ще ѝ се наслаждават онези, **които са се трудили** за нея.

62:10–12 Сега изгнаниците са призвани да минат през портите на Вавилон и да се върнат в Израил по добре изравнените пътища, гордо развявайки **знамето** си. По целия свят се е разнесла вестта, че **спасението** на Израил е дошло в Личността на Месията и Той ще възнагради Своя народ. Те ще носят достойното име „Свят народ“, а Ерусалим ще се нарича „**Погърсена, град неизоставен**“. Сми сълът на този пасаж надхвърля завръщането от Вавилон и се отнася и до окончателното възстановяване на Израил при Второто пришествие на Христос.

6. Денят на отмъщението (63:1–6)

Когато Господ се завърне да установи Своето царство, Той най-напред трябва да изтреби враговете Си. Това унищожение се извършва по различно време и на различни места. Единият етап ще протече в долината Армагедон (Откр. 16:16), друг – в Йосафатовата долина, а трети – в **Едом**. Тук в гл. 63 четем за последния. Месията настъпва **от Восора**, главен град на **Едом**, в славно **облекло, червено от кръвта** на враговете на Израил. Когато Го питат **защо облеклото Му е червено**, Той използва метафората за **лин**, за да опише как е смазал враговете Си. Настъпил е моментът да изпълни **отмъщението** си над тях и да изкупи народа Си. Понеже сред хората по света не се е намерил избавител, Той е тръгнал Сам и е победил.

7. Молитвата на остатъка (63:7–64:12)

63:7–10 По-нататък пророкът, говорейки от името на остатъка в плен, търси

избавление от тяхното окаяно положение. Най-напред той припомня как Бог се е отнасял с народа в миналото. Йахве не е показал нищо друго освен **благости, голяма добрина и милости**. Бог ги е призовал като Свой народ. Въпреки че предварително е знаел какво ще направят, тук Той е представен, сякаш е смятал за немислимо те някога да Го оставят заради други богове. **И им става Спасител**. Става техен партньор в изпитанията им и особено **във всичките им скърби** в Египет. **Ангелът** (същата дума като *Пратеник*) **на присъствието Му** (Месията) **ги е избавил**. **В любовта Си и в милосърдието Си Той ги е изкупил** от Египет и се е грижил за тях по време на всичките им скитания през пустинята. Но те са се разбунтували и са се отвърнали на любовта Му, и затова Той се е превърнал в техен Противник.

63:11–13 Но споменът за **древните дни**, за **Мойсей** и неговото поколение, ще предизвика въпросите: „**Къде е Онзи, който изведе Израил от Червено море с Мойсей и Аарон и другите пастири? Къде е Онзи, който положи Светия Си Дух в Мойсей, после раздели морето на две, така че Мойсей ги преведе през него, и така донесе вечна почит на името Си? Къде е Йахве, който ги преведе през морето и направи пътя равен като гладка пустиня, където кон никога не може да се препъне?**“

63:14 Както животно слиза в долината да намери почивка и освежаване, **така** и Бог е **водил народа Си** в земя на почивка и с това **си** е спечелил **славно име** за Себе Си. Забележете в тези стихове Троицата – Господ Йахве (ст. 7), Ангелът на Йахве (ст. 9), **Духът ГОСПОДЕН** (ст. 10, 11, 14).

63:15, 16 Припомнянето на миналите Божии милости кара пророка да погледне напред към Вавилонския плен и да се застъпи за изгнаниците. Изглежда така, сякаш Бог задържа от остатъка Своята

ревност, мощните Си дела и милостите Си. Исая изтъква, че Бог все още е техен **Отец, въпреки че Авраам и Израил** не биха ги признали.

63:17–19 В ст. 17 изглежда, сякаш остатъкът обвинява **ГОСПОДА** за своето отстъпление, но истината е, че Бог само закоравява сърцата на хората, след като първо те са **закоравили** своите **сърца**. Вероятно остатъкът има предвид: „Защо допусна да се заблудим от пътищата Ти?“ Често се казва, че Бог прави онова, което Той всъщност допуска да се случи. Във всеки случай изгнаниците викат към Йахве да се **върне** при тях в благодат. Израил е **владял** земята в мир само за сравнително кратко време и сега **светилището** лежи в развалини, а израилтяните, Божият народ, не са по-добре от който и да било друг народ, който никога не е встъпвал в заветни отношения с Господа.

64:1–5 Молитвата, която започва в 63:15, сега продължава и преминава в изповед. Остатъкът умолява Бога **да раздере небето и да слезе** с ярост върху **противниците Си**. Те припомнят за предишните намеси на Бога, уникални демонстрации на единствения истински Бог, **който извършва** такова **нещо за онзи, който Го чаква**. Спомнят си, че Бог оказва благоволение на онези, които се наслаждават на практическата **правда**, но те са си навлекли Неговия гняв с продължителните си грехове и се чудят дали изобщо има някаква надежда за хора като тях да **се спасят**.

64:6, 7 Те изповядват своята лична нечистота и признават, че и най-добрите им дела (**правда**) са **като омърсена дреха**.⁶⁷ Не е изненадващо, че те са повехнали листа, издухвани от **вятъра** на собствените им **беззакония**. В Израил цари духовна смърт. Никъде не могат да се намерят застъпници, защото Йахве ги е оставил на последиците от техните грехове.

64:8, 9 Въпреки всичко **ГОСПОД** все още е техен **Отец** и все още има надежда, че **грънчарят** може да направи нещо с **глината**. И така те Го молят да успокои гнева Си, да им прости и да забрави греховете им, и да признае, че те все още са Негов **народ**.

64:10–12 Опустошението на страната и особено на **Ерусалим** и Господния дом е сериозна причина, поради която Бог трябва да смекчи Своя гняв и решително да се намеси и да окаже помощ на Своя угнетен народ.

8. Отговорът на Господа на молитвата на остатъка (гл. 65)

65:1 Тук започва отговорът на Йахве на представената по-горе молитва (63:15–64:12).

В контекста ст. 1 говори за провала на Израил да търси Бога и неговото нежелание да отговори на призива Му. Но Павел прилага този стих към призоваването на езичниците в Римл. 10:20: „Намерен бях от онези, които не Ме търсеха; явен станях на тези, които не питаха за Мен.“

65:2–7 В тези стихове несъмнено се говори за Израил. Бог неуморно се опитва да спечели **народ**, който се предава на **гнусотии**, свързани с идолопоклонство и езичество. Понеже са посветени в тайни ритуали, те се смятат за **по-свети** от другарите си. Тъй като постоянно дразнят Всевишния, Той **ще им отплати** за цялото идолопоклонство и грях.

65:8–12 Йахве обещава да пощади един добър **грозд** (верния остатък) от иначе лошото лозе (останалата част от народа). Този запазен остатък **ще се засели** в земята. В равнината **Сарон** на запад и в **долината Ахор** на изток ще пасат **стада** за благословението на светиите. За масата отстъпници обаче нещата стоят другояче. Те са изоставили храма и се покланят на **Гад** (означава Войска, бог на щастието или късмета) и **Мени** (означава число, богиня на съдбата). Затова Бог

ще определи участта им **за меч**. Вместо да отговорят на настойчивата молба на Бога, те са избират нещата, които са зли и омразни на Господа.

65:13–16 Тук е представен контрастът между участта на истинските вярващи и на невярващите. Разликата е между изобилната храна и глада, между обилното питие и жаждата, между ликуването и срама, между песента и риданието, между проклятието на прелюбодейката (Чис. 5:21–24) и благословието. В това време, когато неправдите на земята ще бъдат изправени, хората ще използват името „**Бога на истината**“, когато **благославят** или когато се заклеват. С други думи Бог ще бъде признат като такъв, който довежда плановете Си до изпълнение, който извършва онова, което е казал, че ще извърши.

65:17 Заключителните стихове на гл. 65 описват условията в Хилядолетното царство. Тук **новото небе** и **новата земя** се отнасят до царството на Христос на земята, докато в Откр. 21 това е вечното състояние. В **новото небе** и **новата земя** на Исаия все още има грях и смърт; в Откр. 21 тези неща са отминали.

65:18–23 Когато царството настъпи, Господ **ще се радва на Ерусалим** и **за народа** на Израил. **Глас** на скръб и мъка **вече няма да се чуе**. Детската смъртност и преждевременната смърт ще изчезнат. Човек, който умре на възраст от **сто години**, **ще се счита за момче**. Всеки, който върши явен грях, **ще бъде отсечен**. Хората **ще доживеят** да се наслаждават на **плодовете** на своя труд, защото продължителността на живота за верните **ще обхваща целия период** на Царството. Няма да има непродуктивен труд, а младите хора **няма да загиват** във войни или бедствия. Родители и деца **ще се радват** на благословенията на **ГОСПОДА**.

65:24, 25 Вече няма да има никакви пречки за молитвата. Дивите животни **ще бъдат опитомени**, а отровните змии

ще се хранят с **пръстта** на поражението и унижението. Повече няма да има никаква опасност в Божия **свят хълм** Сион.

9. *Завършекът – мир като река*
(гл. 66)

66:1, 2 Встъпителните думи на последната глава на Исая са обръщение към непокаяните се израилтяни. Те не бива да си мислят, че в това състояние могат да угодят на Бога, като построят храм за Него. Все пак Той е Създателят и Собственикът на вселената, седящ на **престол в небето**, със **земята** като Свое **подножие**. Жилището, което Той желае, е сърцето на човек, който е смирен и **съкрушен**, и **който трепери от словото Му**.

66:3, 4 Непокаяните се оскърбят Бога със своите религиозни дейности. Лишени от практическа святост, техните **жертви** и приноси са престъпления и **гнусотии**. Те могат да изберат своите лицемерни **пътища**, но не могат да **изберат** техните последици. Това ще направи Бог. Онези, които отхвърлят Неговия призив към покаяние и ходят в **пътища**, които Той мрази, ще изпитат Неговия гняв.

66:5, 6 Верните, богобоязливи евреи, **който треперят от словото Му**, ще бъдат преследвани от собствените си **брата**. Злите потисници ще си мислят, че служат на Бога, както се вижда от уж набожната им подигравка: „**Нека се прослави ГОСПОД, че да видим радостта ви!**“ С това те имат предвид **радостта** от някакво свръхестествено избавление. Но Господ ще се намеси и ще посрами враговете им. Изпълнението на съда ще започне **от храма**; там **гласът** на Йахве ще покаже, че е дошло времето за разплата.

66:7–9 В ст. 7 Израил ражда **мъжко** дете (Месията) *преди* времето на своите родилни болки (Голямата скръб). В ст. 7 Израил ражда **синове след** времето на мъките си. Първото раждане се е състояло преди около две хиляди години във

Витлеем. Второто е духовното новораждане на Израил, което ще стане факт след Скръбта. Нищо няма да попречи на Бога да постигне тази цел.

66:10–17 Денят на възстановяването на Израил ще бъде време на голямо ликуване в Ерусалим. Всички, **който обичат ерусалимската дъщеря**, и които са плакали заедно с нея, ще споделят възторга и тържеството на този момент. Обогатена от **славата на народите**, тя на свой ред ще предложи благоденствие, препитание, утеха и подмладяване на всички, които идват при нея. Тогава за всички ще бъде очевидно, че Йахве държи на добруването на Своите и на наказанието на **враговете Си**. Второто идване на Господа ще означава изливане на Неговия пламтящ гняв върху всички идолопоклонници и бунтовници. Той ги наблюдава как извършват редица обреди на ритуално очистване само за да се впуснат след това в най-гнусните идолопоклоннически практики.

66:18–21 Той **знае делата им и помислите им** и когато навали осъждение върху тях, те **ще видят славата Му**. Той ще им даде някакво свръхестествено **знамение**, което понастоящем не можем да определим. **Онези, които се отърват**, ще отидат до краищата на земята с вестите за Господната сила и **слава**. Тогава езичниците ще мобилизират всичките си транспортни средства, за да превозят разпръснатите израилтяни обратно в земята им, все едно **донасят принос** на Йахве. Бог ще установи наново свещенството и левитските отреди за службата в храма на Хилядолетното царство.

66:22, 23 Положението на Израил пред Бога ще бъде така постоянно и сигурно **както новото небе и новата земя**. Поклонници от всички народи ще идват в Ерусалим в определеното време **да се покланят**.

66:24 Идвайки, те ще преминават през долината на Еномовите синове и ще гле-

дат как **труповете** на бунтовниците горят във вечния **огън** на градското бунище.

Важно е да отбележим, че нашият Господ цитира последния стих на Исаия като предупреждение към онези, които живеят в грях и подвеждат към грях малките братя на Христос. В Марк 9 Исус използва три пъти⁶⁸ тежките думи на Исаия: **„Червезят им няма да умре и огънят им няма да угасне“** (ст. 44, 46, 48).

Добрата новина е, че човек може да избегне вечния огън на ада като повярва в Спасителя, Господния Служител, когото Исаия описва така очарователно в толкова свои пророчества.

За повечето от нашите читатели, които вече са приели Христос като свой Спасител, книгата на Исаия е велико пророчество и велика поезия – със сигурност сред най-изящните в Стария Завет. Но би било срамно ако това беше всичко. Ние трябва да *прилагаме* тази книга в

ежедневния си живот и да вършим онова, което е угодно на Бога.

Завършваме с един практически призив от благочестивия английски библийски изследовател В. Е. Вайн:

Всичко това разкрива колко безумно, безплодно и греховно е да вървим по собствените си пътища, да изгълняваме собствените си планове и да преследваме онова, което Бог не харесва, вместо да чакаме Него, да слушаме Неговия глас и да се наслаждаваме да вършим Неговата воля. Когато ходим с Бога, Той изпълнява, и ще продължава да изпълнява обещанията на Своето Слово. Той отговаря на искреното доверие в Себе Си като добавя Амин на Своите уверения. Мирът на покорното сърце и вярващия дух единствено може да се наслаждава на светлината на Неговото лице и на спокойствието на святото общение с Него.⁶⁹

Краини бележки

¹ (Въведение) Това бил благотворителен концерт „за подпомагане на затворниците в няколко затвора, за подкрепа на болницата Мърсър на Стивън Стрийт и за подпомагане на благотворителната болница на Инс Куей“. В светлината на акцента, който Исаия поставя на освобождаването на затворниците и превързането на раните на болните, той несъмнено би се радвал на благотворителните дейности, с които често е било свързано ранното изпълнение на Месия.

² (Въведение) Непосредствено след увертюрата, в самото на начало на втората част соло тенор пее думите на Исаия: „Утешавайте народа Ми“ (40:1). Кой може да прочете Исаия 7:14, без в

ушите му да зазвучи алтовото соло: „Ето, девицата ще зачене“, или Исаия 9:6, без да чуе как хорът пее: „Родни се Дете, Син ни се даде“? „А Той всъщност понесе печалта ни и със скърбите ни се натовари“ са други по-малко известни думи на либретото, взети от Исаия (53:4). Също от Исаия са думите: „О ти, който носиш добра вест на Сион“ (40:9); „Тогава очите на слепите ще се отворят и ушите на глухите ще се отпушат“ (35:5); „Той ще пасе стадото Си като овчар“ (40:11); и вълнуващото: „Той беше презрян и отхвърлен от хората“ (53:3). Сравнително малка част от ораторията е по текстове от Новия Завет, което е необичайно, особено като се има предвид, че темата е свързана изцяло с Месията.

- ³ (Въведение) Вж. въведенията към въпросните книги в настоящия коментар за защита на традиционните и ортодоксални представи за авторството.
- ⁴ (Въведение) Josephus, *Antiquities* XI:1:f.
- ⁵ (1:7–9) Изпълнението на пророчествата е толкова сигурно, че на еврейски те често се излагат в свършено време, предполагащо завършено действие.
- ⁶ (1:10-15) W. E. Vine, *Isaiah: Prophecies, Promises, Warnings*, p. 14.
- ⁷ (2:4) Този стих, без въстпителните думи за Бога, е изписан на сградата на Обединените Нации в Ню Йорк.
- ⁸ (4:2-6) Matthew Henry, „Isaiah,“ *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:27.
- ⁹ (6:1) Това е било през 740 г. пр. Хр. Муди пише: „Царуването на Озия е нещо като викторианска епоха в юдейската история. Точно когато тя отминава в срам и позор, Исаия вижда Вечния Цар на Своя престол.“ *Бележки от моята Библия*, стр. 85
- ¹⁰ (6:1) F. C. Jennings, *Studies in Isaiah*, p. 61.
- ¹¹ (6:2–5) Думата *серафим* идва от еврейския глагол *сераф*, „горя“, изразяващ огнената святост на Бога, както в израза: „Нашият Бог е огън пояждащ“ (Евр. 12:29, ср. Втор. 4:24).
- ¹² (6:9, 10) Vine, *Isaiah*, p. 32.
- ¹³ (7:3) Името на сина му означава „оста-тък ще се върне“.
- ¹⁴ (7:10-13) Vine, *Isaiah*, p. 35.
- ¹⁵ (7:14) Еврейската дума, преведена като „девица“ (*алма*) в ст. 14, би могла да означава и „млада жена“. Пророчеството може би е имало и ранно, частично изпълнение, когато жената на Исаия ражда Махер-Шалал-Хаш-Баз (8:1–4). Но окончателното, пълно изпълнение е раждането на Христос. Когато Матей цитира ст. 7, той използва гръцката дума *партенос*, чието единствено значение е *девица* (Мат. 1:23).
- ¹⁶ (7:14) Vine, *Isaiah*, p. 35.
- ¹⁷ (7:18-22) Jennings, *Isaiah*, p. 90.
- ¹⁸ (8:19) Vine, *Isaiah*, p. 41.
- ¹⁹ (9:6) *Ibid.*, p. 43.
- ²⁰ (11:1) Красивата стара немска песничка „Ето, розичка изникна“ е уловила много добре мисълта на Исаия. По поетични съображения авторът е избрал роза за пръчката, израснала от Есеевия пън.
- ²¹ (11:2) Vine, *Isaiah*, p. 49.
- ²² (11:6–9a) Самоукният американски художник квакер Едуард Хикс толкова обичал този пасаж, че нарисувал няколко доста буквалистични картини, наречени „Царството на мира“. Очарователният му стил далеч компенсира познанията му по анатомия на животните.
- ²³ (13:14–22) Райри пише: „Упадъкът на Вавилон е наспятил на етапи. До 20 г. пр. Хр. Страбо го описва като „огромно запустение“. Дори пустинните скитници (*арабите*) отбягвали мястото му, защото то се превърнало в поличба за лош късмет.“ (*Учебна Библия на Райри, НИПБКДж*, стр. 1053).
- ²⁴ (14:12–17) „Луцифер“ е латинската дума за „сияйна звезда“ и означава „носител на светлина“.
- ²⁵ (14:12-17) Ryrie, *Study Bible*, p. 1054.
- ²⁶ (14:24–27) Райри пише, че „изпълнението на това предсказание за унищожението на Асирия е записано в 37:21–38“, *нак там*, стр. 1055.
- ²⁷ (18:1–7) Думата е обикновената дума за „горко“, но тук „тя се различава от гл. xvii 12 и е по-скоро израз на съчувствие (ср. Исаия 1 ст. 1, Зах. ii.10) отколкото на гняв“, Франц Делици, „Исаия“, в *Библейски коментар върху Стария Завет*, XVII:348.
- ²⁸ (20:1–6) Името „Палестина“ произхожда от думата „филистимец“.
- ²⁹ (21:6-10) Vine, *Isaiah*, p. 62.
- ³⁰ (21:11,12) Victor Buksbazen, *The Prophet Isaiah*, p. 224.

- ³¹ (22:20–24) Д. Л. Муди пише: „Испанските евреи имат сребърен ключ на Давид, на който е написано „Бог ще отвори, Царят ще влезе“ (*Бележки*, стр. 85).
- ³² (24:4-13) John A. Martin, „Isaiah,“ *The Bible Knowledge Commentary, Old Testament*, p. 1072.
- ³³ (26:1-4) Quoted by Moody in *Notes from My Bible*, p. 86.
- ³⁴ (26:1-4) *Ibid.*
- ³⁵ (28:9, 10) Тези стихове често се посочват извън контекста като правилен начин за преподаване (например преминаване от познатото към непознатото, малко по малко). Макар че това несъмнено е добър съвет, със сигурност това не е смисълът на този текст в неговия контекст.
- ³⁶ (28:11-13) Jennings, *Isaiah*, p. 333.
- ³⁷ (28:23-29) H. Vander Lugt, *Our Daily Bread*, Radio Bible Class, further documentation unavailable.
- ³⁸ (29:12-14) Vine, *First Corinthians*, p. 23.
- ³⁹ (33:23, 24) Vine, *Isaiah*, p. 83.
- ⁴⁰ (34:9–17) Еврейските думи за „пустота и празнота“ в ст. 11 са същите като думите, преведени като „пуста и неустроена“ в Бит. 1:2.
- ⁴¹ (35:8-10) Jennings, *Isaiah*, p. 417.
- ⁴² (37:1-4) J. A. Alexander, *The Prophecies of Isaiah*, p. 289.
- ⁴³ (37:36) превел Любен Любенов, Джордж Байрон, *Лирика*, Народна Култура, София, стр. 109.
- ⁴⁴ (38:21, 22) Kelly, *Isaiah*, p. 289.
- ⁴⁵ (38:21, 22) Henry, „Isaiah,“ VI:209.
- ⁴⁶ (40:3-5) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, p. 229.
- ⁴⁷ (40:6-8) Quoted by Jennings, *Isaiah*, p. 467.
- ⁴⁸ (41:21-24) Jennings, *Isaiah*, p. 486, f.n.
- ⁴⁹ (41:25-29) Vine, *Isaiah*, p. 105.
- ⁵⁰ (43:1-7) *Ibid.*, p. 115.
- ⁵¹ (43:8–13) Един от култовете, които се обявяват против Триединството, извлича името си от думите: „Вие сте Мои свидетели, казва Йехова“. Тъй като те свидетелстват против толкова голяма част от Господната истина, се опасяваме, че те по-скоро трябва да бъдат наречени *лъжесвидетели*. Контекстът няма нищо общо с начина, по който те използват този пасаж.
- ⁵² (44:28) Flavius Josephus, *Antiquities*, xi.2.
- ⁵³ (45:7) В английския език (както и в българския – бел. прев.) има доста разнообразни думи. Еврейската дума, преведена тук като „зло“ в ПБКДж и „бедствие“ в НИПБКДж, може да има едно от тези две значения, както и още няколко („гибел“, „лошотия“ и т. н.). За съжаление, през 1611 г. е избрана английската дума, която означава *морална неправда (зло)*. Преводът „бедствие“ много по-добре съответства на контекста.
- ⁵⁴ (45:7) Delitzsch, „Isaiah,“ in *Biblical Commentary on the Old Testament*, XVIII:220, 21.
- ⁵⁵ (45:7) *Ibid.*, p. 221.
- ⁵⁶ (46:3, 4) James S. Stewart, further documentation unavailable.
- ⁵⁷ (47:5-15) Jennings, *Isaiah*, p. 556.
- ⁵⁸ (51:9-11) *Ibid.*, p.593.
- ⁵⁹ (52:11, 12) Quoted by David Baron in *The Servant of Jehovah*, pp. 46, 47.
- ⁶⁰ (53:2) F. V. Meyer, *Christ in Isaiah*, p. 126.
- ⁶¹ (53:12) David Baron, *The Servant of Jehovah*, p. 140.
- ⁶² (53:12) Moody, *Notes*, p. 87.
- ⁶³ (57:20, 21) Jennings, *Isaiah*, p. 668.
- ⁶⁴ (58:Въведение) Alfred Martin, *Isaiah*, p. 107.
- ⁶⁵ (58:1–5) Буквалният пост би могъл да бъде добро средство за духовна дисциплина. Макар че Новият Завет не запovedва да се пости, Господ казва: „*Когато постиш...*“ (не: „*Ако постиш...*“).
- ⁶⁶ (58:13, 14) За коментар на съботата и какво значение има тя за християните,

вж. Коментара на Новия Завет към Мат. 12 гл.

⁶⁷ (64:6, 7) Букв. дрехи от менструация.

⁶⁸ (66:24) В някои гръцки ръкописи тези

два стиха липсват. За подробности вж. крайните бележки в Коментара на Новия Завет към Марк 9 гл.

⁶⁹ (66:24) Vine, *Isaiah*, pp. 214, 215.

Библиография

Alexander, Joseph A. *The Prophecies of Isaiah*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1974.

Archer, Gleason L. „Isaiah.“ In *The Wycliffe Bible Commentary*, Chicago: Moody Press, 1962.

Baron, David. *The Servant of Jehovah: The Sufferings of the Messiah and the Glory that Should Follow*. Reprint. Minneapolis: James Family Publishing, 1978.

Buksbazen, Victor. *The Prophet Isaiah*. West Collingswood, N.J.: The Spearhead Press, 1971.

Delitzsch, Franz. „Isaiah.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 17, 18. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Jennings, F. C. *Studies in Isaiah*. New York: Loizeaux Bros., 1935.

Henry, Matthew. „Isaiah.“ In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, Vol. IV

Kelly, William. *Exposition of Isaiah*. London: Robert L. Allen, 1916.

Martin, Alfred. *Isaiah: The Salvation of Jehovah*. Chicago: Moody Press, 1967.

Meyer, F. B. *Christ in Isaiah*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1952.

Vine, W. E. *Isaiah—Prophecies, Promises, Warnings*. London: Oliphants, Ltd., 1947.

Young, Edward. *Who Wrote Isaiah?* Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1958.

ЕРЕМИЯ

„Най-внушителен от всичко е начинът, по който популярната мисъл свързва Иисус Христос с Еремия. Когато веднъж Иисус пита учениците Си какво е общественото мнение за Него (Мат. 16:13 и сл.), те казват, че някои Го идентифицират със забележителния образ на пророка от VII в. преди Христос. Не е изненадващо, че някои хора приемат Човека на скърби за пророка със съкрушено сърце, защото както Еремия, така и Христос скърбят и плачат за своите съвременници (ср. 9:1 и Лука 19:41).“

Р. К. Харисън

Въведение

I. Уникално място в канона

Еремия е най-известен като „плачещият пророк“. Това е и ключът към неговите писания – ако помним това, както и причината за неговия плач, ще можем да разберем и неговото послание.

Този пророк е забележителен с това, че повече от всеки друг старозаветен пророк разкрива своето сърце и индивидуалност.¹ По природа той е чувствителен и сдържан, но бива божествено призван да изобличи остро отстъплението на своето време. Международното напрежение между Вавилон, Египет и Асирия за световно надмощие, жестокият духовен упадък на Израил след последното възраждане по времето на Йосия, както и фактът, че възпитаният в Божието Слово и истинската религия народ се обръща към езическите култове – всичко това много ни напомня на днешното западно християнство.

II. Авторство

Пророчеството е написано от Еремия (евр.: *Йирмейаху* или *Йирмейах*). Името вероятно означава *Йахве хвърля* или *запраща*, може би в смисъл на поставяне на основа, отгук *Йахве утвърждава*.

Друго възможно значение е *издигнат от Йахве*. Пророкът е син на Хелкия, свещеник от Анатот, град, разположен на по-малко от пет километра от Ерусалим, в територията на Вениамин.

Като повечето проповедници, които са верни на Бога и са готови да изложат на опасност своето положение и финансова сигурност, като проповядват послание, което хората не желаят да чуят, и Еремия е бил клеветен и представян в лъжлива светлина от своите врагове. Няма сведения самият той някога е встъпвал в свещеническа служба.

III. Датиране

Из цялата книга на Еремия се срещат множество хронологични забележки. Той започва своето служение ок. 627 г. пр. Хр. (тринадесетата година от царуването на Йосия, 1:2). Служението на Еремия е дълго и продължава до единадесетата година на царуването на Седекия. Той пророкува през последните четиридесет години на Юда, чак до времето когато Ерусалим пада и юдеите са изселени във Вавилон (586 г. пр. Хр.).² След падането на Ерусалим Еремия е под протекцията на управителя Годолия. Когато Годолия е убит от фанатици, пророкът отива заедно с останалите юдеи в Египет. Там той прекарва остатъка от дните си.

Изглежда, че той е продължавал да служи до ок. 582 г. пр. Хр. (гл. 40–44).

Като изучаваме Еремия, е добре да помним, че пророчествата не са изложени в хронологичен ред.

IV. Исторически фон и теми

Еремия започва своето служение за Юда, след като Северното царство вече е било завладяно от асирийците, и не много преди края на Юдовото царство. По времето на неговото пророчуване се води тристранна борба за надмощие между Асирия, Египет и Вавилон. Предупреден от Бога, че Юда ще бъде отведен в плен от вавилонците, Еремия призовава против какъвто и да било съюз с Египет, защото този народ ще бъде губещ. Асирия принуждава Юда да ѝ плаща данък, но след двадесет години столицата ѝ, Ниневия, пада след ужасна обсада. Египетският фараон Нехао настъпва на север през Палестина към Харан, като убива Цар Йосия (609 г. пр. Хр.). Той и остатъкът от асирийците намират гибелта си от ръката на Навуходоносор, който разгромява силите им при прочутата битка при Кархамис. Юда автоматично преминава в ръцете на Вавилон. Преди това Нехао детронира наследника на Йосия Йоахаз и поставя на негово място Йоаким с надеждата, че той ще бъде по-благоприятен към Египет. Навуходоносор за известно време пренебрегва Юда, като по този начин дава на Йоаким шанс да се опита да потърси подкрепата на Египет, с помощта на която да извоюва независимост за Юда. През 598 г. пр. Хр. Навуходоносор напада Ерусалим, пленява Йоахин, наследника на бунтовника, и отвежда в плен част от народа. Той поставя на престола Седекия.

Вероятно Псамтик II, наследникът на Нехао, се опитва да създаде съюз против Вавилон. Еремия остро възразява против участието на Юда в него (напр. гл. 28). Той казва, че онези, които предлагат това, са лъжепророци.

Поради съюза с Египет, Седекия губи доверието на Вавилон и така предизвиква неговия владетел да обсади Ерусалим. Това става през 588 г. пр. Хр., а Египет освобождава града от обсадата със своите войски. Скоро обаче обсадата е подновена и Еремия се оказва прав в мнението си, че Египет е „счупена тръстика“, на която не може да се разчита. За своя голяма скръб пророкът вижда изпълнението на повечето от своите пророчества, предричащи опустошение и плен.

Бог разкрива на пророка, че греховете на Юда ще станат причина народът да бъде отведен в плен от вавилонците и да остане в изгнание седемдесет години. Неприятната мисия на Еремия е да обяви този факт на своите сънародници и да ги посъветва да се подчинят на властта на Вавилон. Те го обвиняват в предателство и се опитват да го убият.

Когато накрая Ерусалим пада под властта на чуждите нашественици, Еремия е един от онези, на които е разрешено да останат в родната си земя, докато по-голямата част от народа е отведена в изгнание. След това той съветва останалите да не бягат в Египет да търсят помощ, но те пренебрегват съвета му и го отвеждат със себе си. Там пророкът умира.

Освен че предсказва Вавилонския плен, Еремия също така пророкува и краха на тази империя в края на седемдесетте години и завръщането на юдеите в земята им.

Схема на изложението

- I. Въведение: призоваването и възлагането на мисията на пророк Еремия (гл. 1)
- II. Общественото служение на Еремия (гл. 2–10)
- A. Проповед срещу умишлената невярност на Юда (2:1–3:5)
- Б. Бъдещето на Юда зависи от покаянието му (3:6–6:30)
1. Миналият грях и бъдещата слава (3:6–18)
 2. Необходимостта от покаяние (3:19–4:4)
 3. Горко поради присъдата, идеща от север (4:5–31)
 4. Греховете на Юда ще бъдат съдени (гл. 5)
 5. Предсказание за падането на Ерусалим (гл. 6)
- В. Служението на Еремия в храмовата порта (гл. 7–10)
1. Лицемерната религия на Юда (гл. 7)
 2. Нечувствителността на Юда към греха (гл. 8)
 3. Оплакването на плачещия пророк (гл. 9)
 4. Присмех над идолопоклонството (10:1–18)
 5. Молитвата на плачещия пророк (10:19–25)
- III. Личните преживявания на Еремия (гл. 11–19)
- A. Еремия и анатотските мъже (гл. 11, 12)
- Б. Еремия и разваления пояс (гл. 13)
- В. Ходатайството на Еремия заради сушата (гл. 14, 15)
- Г. Самотното служение на Еремия (16:1–18)
- Д. Непоколемимото сърце на Еремия (16:19–17:18)
- Е. Проповедта на Еремия за съботния ден (17:19–27)
- Ж. Еремия в къщата на грънчаря (гл. 18)
- З. Еремия и глинената стомна (гл. 19)
- IV. Пророчества против гражданските и религиозни водачи на Юда (гл. 20–23)
- A. Пророчество против Пасхор (20:1–6)
- Б. Оплакването на Еремия пред Бога (20:7–18)
- В. Пророчество против цар Седекия (21:1–22:9)
- Г. Пророчество против цар Селум (22:10–12)
- Д. Пророчество против цар Йоаким (22:13–23)
- Е. Пророчество против цар Йехония (Йоахин) (22:24–30)
- Ж. Пророчество за праведния Цар (23:1–8)
- З. Пророчество против лъжливите пророци на Юда (23:9–40)
- V. Пророчества за разрушението на Ерусалим и Вавилонския плен (гл. 24–29)
- A. Знамението със смокините (гл. 24)
- Б. Предсказание за седемдесетгодишния плен във Вавилон (25:1–11)
- В. Вавилонските поробители ще бъдат съдени (25:12–38)
- Г. Предупреждението на Еремия към народа (гл. 26)
- Д. Знамението с ярема (гл. 27)
- Е. Лъжливото пророчество и смъртта на Анания (гл. 28)
- Ж. Посланието на Еремия към юдеите, пленници във Вавилон (гл. 29)
- VI. Пророчества за възстановяването (гл. 30–33)
- A. Пленниците ще бъдат събрани отново (гл. 30)
- Б. Страната ще бъде възстановена (31:1–30)

- Г. Разкриване на новия завет (31:31–40)
- Д. Градът ще бъде построен отново (гл. 32)
- Е. Утвърждаването на завета (гл. 33)
- VII. Историческа част (гл. 34–45)
 - А. Падането на Юда и Ерусалим (гл. 34–39)
 - 1. Предсказване на пленяването на Седекия (гл. 34)
 - 2. Възнаграждаването на покорството на рихавците (гл. 35)
 - 3. Цар Йоаким изгаря свитъка на Еремия (гл. 36)
 - 4. Седекия затваря и разпитва Еремия (гл. 37, 38)
 - 5. Падането на Ерусалим (гл. 39)
 - Б. Събитията в Юда след падането на Ерусалим (гл. 40–42)
 - 1. Еремия живее с управителя Годолия (гл. 40)
 - 2. Убийството на управителя Годолия (гл. 41)
 - 3. Бог забранява бягството в Египет (гл. 42)
 - В. Еремия и остатъкът в Египет (гл. 43, 44)
 - Г. Посланието на Господа към Ва-рух (гл. 45)
- VIII. Пророчества против езическите народи (гл. 46–51)
 - А. Пророчества против Египет (гл. 46)
 - Б. Пророчества против Филистия (гл. 47)
 - В. Пророчества против Моав (гл. 48)
 - Г. Пророчества против Амон (49:1–6)
 - Д. Пророчества против Едом (49:7–22)
 - Е. Пророчества против Дамаск (49:23–27)
 - Ж. Пророчества против Кидар и Асор (49:28–33)
 - З. Пророчество против Елам (49:34–39)
 - И. Пророчества против Вавилон (гл. 50, 51)
- IX. Заключение: падането на Ерусалим (гл. 52)

Коментар

I. Въведение: призоваването и възлагането на мисията на пророк Еремия (гл. 1)

1:1–10 Първата глава на пророчеството представя Еремия, сина на Хелкия, и описва неговото призоваване и напътствията, които му дава Бог. Неговият баща е представен като един от **свещениците в Анатот, във вениаминавата земя**. Еремия е определен за пророк преди раждането си (ст. 5), приема неохотно призиванието си (ст. 6), получава божествена сила за служението си (ст. 8, 9) и получава поръчението да предскаже

опустошение и възстановяване (ст. 10). Уилиям Кели превъзходно обобщава личността и делото на пророка:

Различията в характера и стила на Еремия, сравнен с Исаия, не могат да не направят впечатление на всеки внимателен читател. Тук имаме не величественото разкриване на Божиите цели за тази земя, чийто център е Израил, а пророчеството в неговия морален аспект, насочено към душите на Божия народ. Тук несъмнено са произнесени много присъди над езичниците, но намерението е да се въздейства върху съвестта на юдеина, и виждаме как за тази цел Божият Дух използва много от личните преживявания на Ере-

мия. От всички пророци никой друг не анализира толкова своите чувства, своите мисли, своите пътища, своя дух.³

1:11–19 По-нататък Йахве (ГОСПОД) дава на Своя пророк нагледен урок – с помощта на **бадемово дърво** и **кипящ котел**. **Бадемовото дърво**, първият признак на пролетта, показва колко близко е изпълнението на Божието слово (ст. 11, 12). **Кипящият котел с лице на север** е Вавилон, който е готов да попари Юда, защото народът е изоставил Бога и е приел идолопоклонството (ст. 13–16). Еремия трябва да пророкува това непопулярно послание **против царете на Юда**, първенците му и **против народа му**, но за целта ще получи божествена помощ. **Те ще воюват против него**, но Бог **ще бъде с него, за да го избавя** (ст. 17–19).

II. Общественото служение на Еремия (гл. 2–10)

A. Проповед срещу умишлената невярност на Юда (2:1–3:5)

2:1–3 Гл. 2 до 19 съдържат всеобхватно изобличение към Юда. Тя някога е била страстно влюбена в Йахве. Била е свята за Него и всеки, който ѝ е причинявал беда, е бил **постиган от зло**. Сега обаче, както казва Кайли Йейтс:

Меденият месец е прилючил. Бог припомня на бунтовницата Израил за страстта, топлината и чистотата на любовта ѝ от ранните дни. Тя е била дълбоко влюбена в своя Любим и тази нежна любов е изпълвала живота с музика, радост и надежда. Израил е била чиста и свята. Никаква невярност или нечиста мисъл не е помрачавала прелестта на нейната преданост. Но сега картината е сърцераздираща. Божието сърце е съкрушено от скръб и разочарование. Сега Израил живее в открит грях. Тя е изневерила

на клетвите на завета. Други богове са откраднали любовта ѝ. Престанала е да обича Йахве и поведението ѝ е изключително срамно.⁴

2:4–19 Сега ГОСПОД я пита защо се е променила. Народът, **свещениците, пастирите и пророците** са забравили всичко, което Бог е направил за тях. За разлика от такива езически земи като **Китим и Кидар**, които са верни на своите **богове**, Юда е **оставила ГОСПОДА, своя Бог**, заради **безполезните** идоли. Защо израилтяните са изоставили Господа и така са разменили свободата си за робство, като са сключили съюзи с Асирия и Египет?

2:20–25 Ст. 20 гласи: „**Понеже отдавна съм строшил ярема ти и съм разкъсал връзките ти**“, което означава, че Бог ги е освободил от робство в Египет. Стихът би могъл да има и друг прочит: „Понеже отдавна си строшила ярема си и си разкъсала връзките си, и си казала: Няма вече да служа“ (РИСПБ), като в този случай значението е, че Юда е отхвърлила божествените ограничения, наложени от закона. И в двата случая по-нататък пасажът описва колко много се е изродил народът в идолопоклонството си. Бог ги е **насадил като отбрана лоза**, но те са се превърнали в **изродени** издънки на **чужда лоза; беззаконието** им не може да се измие със **сапун**; те са като **бърза камила** или **дива магарича**, изгаряща за половно сношение, отчаяно влюбена в **чужденци**.

2:26–37 Когато **израилевият дом** бъде постигнат от своя грях и извика за избавление, безбройните му **богове** ще бъдат безсилни да го спасят. Междувременно Бог ги обвинява, че не се поправят дори от наказание, отхвърлят връзките на божествените ограничения, забравят Бога, в греха си надминават и блудница, избиват **невинните сиромаси**. И при всичко това твърдят, че са невинни. Заради упо-

ванието им в народи, които Бог е отхвърлил, Той ще ги накаже с изгнание.

3:1–5 Според Втор. 24:1–4 един мъж не може да се ожени повторно за **жена си**, с която се е развел, ако тя междувременно **се е омъжила за друг** мъж. Юда е имала **много любовници**, но въпреки това Господ я кани да **се върне**. Нейната разюзданост е причинила оскверняване и суша на земята, а тя се е държала безсрамно като блудница. Говорила е на Бога думи на престорено покаяние, но Той познава нейните зли думи и дела.

Б. Бъдещето на Юда зависи от покаянието му (3:6–6:30)

1. Миналият грях и бъдещата слава (3:6–18)

3:6–14 Израил, северното царство, е практикувал възмутително блудство и е отказал да **се върне** при Господа. **Юда** е видяла как Израил е бил отведен в плен от асирийците, но въпреки това е продължила да упорства в греха си и е отказала да се върне при Господа. И така, понеже десетте отстъпили племена на **Израил са по-праведни от невярната Юда**, Бог ги кани да изповядат греха си, да се покаят и да се върнат при Него, и Той ще ги **въведе** обратно в Сион.

Забележете, че в ст. 8 Бог се развежда с Израил поради нейното прелюбодейство. Думите на Спасителя в Матей 19:9 са в съгласие с това. Той посочва, че за невинния партньор разводът е позволен, когато другият се е провинил в неморалност. Когато четем в Малахия 2:16, че Бог мрази развода, трябва да си даваме сметка, че става дума за небиблейския развод, а не за всякакъв вид развод.

3:15–18 Тези стихове предвкусват Хиллядолетното царство. Бог ще им **даде пастири по сърцето Си**, които ще ги **пасат със знание и разум**. Тогава няма да има нужда от **ковчега на завета**, защото Самият Месия ще бъде там. **Ерусалим**

ще бъде столица на света и ще бъде наричан **престол ГОСПОДЕН**. Израил и Юда ще бъдат събрани от целия свят и отново ще се обединят.

2. Необходимостта от покаяние (3:19–4:4)

Тук виждаме един бъдещ диалог между Йахве и Неговия народ. Той желае най-доброто за тях, но греховете им са възпрепятствали благословието им. Те отговарят с **плач** на разкаяние. Той отново ги призовава да **се върнат**. Те признават, че идолите са измама, че Бог е единственото **спасение**, че тяхното отстъпление им е струвало скъпо, и че сега са покрити със **срам** и **позор**.

3. Горко поради присъдата, идееща от север (4:5–31)

4:5–13 За онези, които се **върнат** при **ГОСПОДА**, ще дойде Месията, и **народите ще се благославят в Него**. Сега Господ предупреждава **юдовите мъже и Ерусалим**, като отново ги увещава да се покаят и да изоставят идолите си. В противен случай Бог ще изпрати нашественика (Вавилон) като **лъв**, **сух горещ вятър**, **облаци**, **вихрушка** и **орли**. Ст. 10 изразява неспособността на Еремия да съгласува предишните Божии обещания за мир със сегашните Му заплахи за съд. Пророкът знае, че Бог е верен, но прави грешката, че в мрака се усъмнява в онова, което е знаел в светлината. В моменти на беда и обезсърчение ние сме склонни да се разколебаваме в убежденията си. За християните е по-добре да вярват в онова, в което вярват, и да се съмняват в съмненията си, а не да се съмняват в това, в което вярват, и да вярват в съмненията си.

4:14–18 Юда трябва да побърза да се обърне от **злината си**, защото от **Дан** и от **Ефремовата планина** на север вече идват предупреждения за **скръб**. **Обсадниците** са готови да тръгнат към Еру-

салим заради **горчивия** грях и бунт на Юда.

4:19–22 Привързаността на пророка към неговия народ е изразена в ст. 19–21: „**Сърцето ми! Сърцето ми!**“ Това означава „Мъката ми, мъката ми.“ Той е съкрушен при мисълта за приближаващата война, **гибел върху гибел** и опустошение. Въпросът в ст. 21: „**Докога ще гледам знаме, ще слушам глас на тръба?**“ получава отговор от Господа в ст. 22, където Той по същество казва: „Докато народът се обърне от безумието и греха си.“

4:23–31 Еремия описва видение, в което е видял предстоящата всеобхватна катастрофа на Юда. **ГОСПОД** предупреждава, че опустошението ще бъде огромно, но въпреки всичко няма да бъде тотално и окончателно. Твърдата решимост на Бога да наложи наказание няма да бъде разколебана от коземтичната хубост на Ерусалим или от нейния писък на **болки като на жена, раждаща за пръв път**.

4. Греховете на Юда ще бъдат съдени (гл. 5)

5:1–9 Господ би **простил на Ерусалим**, ако в него би могъл да се намери един праведен **човек**. След като не успява да намери такъв сред **простолудиецо** и **безумните**, Еремия отива да търси сред **големците**, но със същия успех. Затова присъдата, изобразена от хищните набези на **лъв**, **пустинен вълк** и **леопард**, е неизбежна. **Как** би могъл Господ да **прости** на народ, който някога е встъпил в завет с Него, а сега **се кълне** в други **богове** и се предава на **прелюбодейство**?

5:10–13 Врагът получава заповед да напада и да разрушава (**но да не изтребва напълно**), защото народът отхвърля **ГОСПОДА** и пренебрегва надвисналата опасност, а **пророците** говорят лъжи.

5:14–19 Думите на Еремия са като **огън**, изгарящ **народа**, който е като **дър-**

ва. Вавилонците идват да поглъщат и да опустошават, но не напълно. Робството на Юда в чужда **земя** ще бъде нейната отплата за това, че е служила на чужди богове в своята земя.

5:20–31 Бог се удивява от невъзприемчивостта на Своя **неразумен народ**. **Морето** Му се подчинява, а хората – не. Те не показват никаква склонност да се **боят** от Онзи, **който дава дъжд**, дори когато Той не им дава дъжда. Как би могъл Бог да не наложи наказание на толкова **упорит**, толкова **опърничав**, толкова пропит от грях народ? Кели отбелязва:

А най-лошото в това национално зло е, че не само определена част от народа е виновна, но „удивително и ужасяващо нещо“, казва той, „става в земята: пророците пророкуват лъжливо и свещениците властват чрез тях; и народът Ми така обича. А какво ще правите на края на всичко това?“ (ст. 30, 31).

Така всички извори на моралната правда са замърсени; и следователно е ясно, че от Господа не може да дойде нищо друго освен наказание.⁵

5. Предсказание за падането на Ерусалим (гл. 6)

6:1–8 Предупредителна **тръба** и сигнален огън предупреждават **вениаминовите синове** да **бягат отсрещ Ерусалим**, защото вавилонските **пастири** и **стадага им** (военачалниците и войниците) се подготвят да атакуват. Халдейците усилено обсъждат своята стратегия. Бог е наредил изгнание за Юдея заради **злото**, **насилието** и **грабежа**, вършени от народа. Дори и в този късен час Той предупреждава Своя народ да остави греха си.

6:9–15 **ГОСПОД** на **Войнствата** предупреждава, че вавилонците ще оголят земята и ще я направят така пуста, както **гроздоберач** обира последните плодове по **пръчките**. Еремия е обезсърчен

да **говори** на хора, които няма да **чуят**, но не може да се въздържа. Йахве му заповядва да **излее** посланието за предстоящата гибел заради тяхната **алчност**, лицемерието на пророците и свещениците и безсрамието им. За лъжепророците е характерно да обещават благополучие във време на духовен упадък.

6:16–21 Хората отхвърлят Божия призив да ходят в древните пътеки на правдата и отказват да приемат предупреждението. Ето защо **злото** ще дойде въпреки благоуханните жертви, които принасят. Народът ще се спъне и ще погине.

6:22–26 Нападението на врага от **северната страна** ще причини голям **ужас**, **оплакване** и **горчив** плач.

6:27–30 Господ определя Еремия за **изпитател** на метали. Металите са хората на Юда, **заковавели** като **бронз** и **желязо**, като **олово**, от което не може да се отдели шлаката, **отхвърлено сребро**. Йейтс коментира:

Може би някой ден ще можем да видим ясно колко отблъскващи, колко отвратителни, колко безполезни са грешните хора в Божиите очи. Колко много се нуждаем от способността да погледнем обективно на себе си и да видим тази отвратителна празнота, която е толкова ясно видима за Бога! Няма смисъл да се събира отпадъчното сребро. То няма стойност. А възможно ли е Бог вече да е счел за безполезни мнозина, които се мислят за полезни?⁶

В. Служението на Еремия в храмовата порта (гл. 7–10)

1. Лицемерната религия на Юда (гл. 7)

7:1–4 Гл. 7 е наречена „Проповедта в храма“. Мъжете на **Юда** си мислят, че са в безопасност, понеже Бог никога няма да позволи **храмът** да бъде разрушен. Но

те грешат! Напразно се уповават на сградата вместо на Онзи, който обитава там.

7:5–15 Истинската им безопасност е в това, **наистина** да изоставят греха и да живеят праведно. Мислят си, че биха могли да останат безнаказани за греховете си, като идват в храма и казват: **„Отгървахме се!“** Нашият Господ, чието мнение за външната религия напълно съвпада с това на Еремия, Сам използва думите на пророка в ст. 11, че храмът е превърнат в „**разбойнически вертеп**“, когато очистиwa дома на Своя Отец (Мат. 21:13; Марк. 11:17; Лука 19:46). Понеже Юда е омърсил и осквернил храма, той ще бъде разрушен също както е било унищожено и светилището в **Сило**. (Смята се, че разрушаването на светилището в Сило е станало по времето на Съдии или 1 Царе.)⁷

7:16–26 Еремия **не бива да се моли за Юда** – дори и в този момент те се покланят на **небесната царица**⁸ и на **други богове по улиците**. Нека хората **ядат всеизгарянията и жертвите си**. Онова, което Бог иска, е послушание, а не ритуали. Ст. 22 трябва да се разбира в светлината на ст. 23 – жертва без посвещение е безполезна.

7:27–34 Еремия трябва да заплаче заради постоянния отказ на Юда да **приеме поправка**. Понеже са осквернили храма и са принасяли човешки жертви, те ще бъдат застигнати от ужасно клане и **земята ще стане пустош**.

2. Нечувствителността на Юда към греха (гл. 8)

8:1–7 Костите на онези, които са се покланяли на звездното **небесно войнство**, ще бъдат изкопани от вавилонците и изложени под небето, а живите ще си пожелаят да бяха умрели. За разлика от онези, които **падат** и отново **стават**, които извършват грях и се покаяват, Юда отказва да се **върне** при Йахве. А по отношение на спазването на закона,

народът не би могъл и да се сравни с **шъркела, гургулицата, лястовицата и жерава**, които стриктно **пазят** определеното **време** на миграцията си.

8:8–12 Хората си мислят, че са **мъдри** спрямо **закона на ГОСПОДА**, но **книжникът, пророкът и свещеникът** го тълкуват превратно и на практика са го **отхвърлили**. Те са алчни и измамни и решават проблемите повърхностно. Заради безсрамие то си те ще споделят предстоящото наказание.

8:13–17 Бог ще ги помете като напълно обрана **лоза** и **смокиня**. Народът е оставен да погине в града. Вавилонската войска напредва като **усойници, които не се омайват**.

8:18–22 Съкрушеният пророк сякаш чува как заточените юдеи питат: „Къде е Бог?“ Бог им отговаря с въпроса защо са Го изоставили заради **изваяни идоли** и **чужди суети**. Народът отново ридае за това, че избавлението, на което се е надявал, не е дошло. Еремия безутошно плаче заради привидно безнадеждното положение на народа. Ст. 22 е първоизточникът на широко известната духовна песен „Има балсам в Галаад“:

Има балсам в Галаад –
раненото и болното да изцели,
има балсам в Галаад –
да очисти грешните души.

3. *Оплакването на плачещия пророк (гл. 9)*

9:1–11 В първите два стиха говорителят е Еремия. Неговото прозвище „плачещият пророк“ е прекрасно разкрито в ст. 1: **О, да беше главата ми вода, очите ми – извор на съзми! Щях да плача денем и нощем за убитите на дъщерята на народа си**.

Много проповедници и мисионери поздрават добре чувствата на Еремия, изразени в ст. 2. Кайли Йейтс пише:

В този стих зърваме един изморен, изтощен, обезсърчен пророк в един от тежките му мигове. Този момент би могъл да се нарече „преминаващата сянка, паднала върху една велика душа“. В своето раздразнение той си представя, че би искал да избяга далеч от народа, който не заслужава да получи нищо от него. Колко сладко е да бъдеш освободен от цялата отговорност и от всички грижи! На него буквално му прилязва да гледа празния, безбожен, формален заместител на религията. През всичките си дни се е молил, обичал, проповядвал и предупреждавал, само за да срещне такава нечувствителност, която изсушава душата му.⁹

Той оплаква греховността на народа и наказанието, което ще я последва. После цитира как Господ изброява греховете им и потвърждава неизбежността на присъдата. Въпреки това обаче той **плаче** за това, че **Бог ще направи Ерусалим жилище на чакали, а юдовите градове – пустиня**.

9:12–22 Бедствието е пряко свързано с идолопоклонството на Юда и именно заради този грях народът ще отиде в изгнание. **ГОСПОД** напътства **оплаквачките** да подемат **оплакване** за ужасните кланета и опустошения. Безползено е хората да се хвалят с **мъдрост, сила** или **богатство**; единственото, което има смисъл, е познаването на **ГОСПОДА**.

9:23, 24 Това са два от най-известните стихове в Еремия. Както отбелязва Г. Хърбърт Ливингстън, те

си струва да се научат наизуст. Хората се борят за **мъдрост, сила** и **богатство**, докато Бог се наслаждава на **милост, правосъдие** (справедливост) и **правда**. Благословен е онзи, който **разбира** Господа дотолкова, че да се наслаждава на онова, на което се наслаждава Той.¹⁰

9:25, 26 Допълнителна горчилка в ча-

шата на Юда ще бъде и това, че ще бъдат наказани заедно с езическите народи, защото Юда е с **необрязано сърце**. Стриженето на краищата на косата или брадата е езическа практика, забранена за юдеите (Лев. 19:27).

4. Присмех над идолопоклонството (10:1–18)

10:1–5 Тази глава съпоставя суетата на идолите с Божието величие. Божият народ не бива да **се учи на пътя на народите** и на техните безжизнени идоли.

По повод на сатирата на идолите Йейтс казва:

Еремия е жесток в отношението си към бедните, беззащитни идоли, които хората използват като заместители на Бога. Те са безжизнени дървета, които трябва да бъдат украсявани, за да се прикрие, че са само мъртво дърво. Вместо да носят, те трябва да бъдат носени. Трябва да им се придаде форма – а Бог е Онзи, който придава форма на целия свят. От тях не може да се очаква реч, сила, интелигентност, достойнство, влияние или неизменност. За разлика от тях Йахве е вечен, жив, действен, силен.¹¹

10:6–9 Бог е **великият Цар на народите**, от когото всички трябва да се боят. Онези, които се покланят на идоли, са **глупави и безумни**, те се навеждат пред **изделие на човешки ръце**.

10:10–16 ГОСПОД е **истинският и живият Бог**. Изработените богове **ще погинат**. Йахве е Богът на Творението и промисъла. Майсторите на идоли са **глупави**, а **кумирите им са суета**. Богът (Делът) на **Яков** е Създателят, ГОСПОД на **Войнствата**.

10:17, 18 Господ заповядва на **жителите на земята да съберат** каквото могат да носят, защото Той ще ги изпрати в изгнание.

5. Молитвата на плачещия пророк (10:19–25)

Говорейки от името на народа, Еремия оплаква ужасите на обсадата, признава човешкото невежество, моли Бога да възпитава народа Си и да **излее яростта Си върху** враговете му, защото те са **изполяли** Неговия народ.

III. Личните преживявания на Еремия (гл. 11–19)

A. Еремия и анатотските мъже (гл. 11, 12)

11:1–10 ГОСПОД заповядва на **Еремия** да напомни на народа за **завета на закона**, който е дал на планината Синай, за проклятията на непокорните и за благословенията на послушните. Непрестанното напомняне на Бога в миналото се е сблъскало с упорит отказ. Сега **юдовите мъже** сякаш правят **заговор** да нарушават **завета**, за да заменят Бога с **други богове**.

11:11–13 Когато се стовари Божията присъда, Той **няма да послуша** молитвите им и безбройните **богове** на Юда ще бъдат **безсилни да ги спасят**.

11:14–17 Господ три пъти казва на пророка да **не се моли за този народ** (7:16; 11:14; 14:11). Хората нямат право да идват в храма с жертви, като че ли да прикриват вината си или да предотвратят **злото**, приготвено от Бога. Някога наричан от ГОСПОДА **маслина зелена**, Юда сега е осъден да бъде изгорен заради своето идолопоклонство.

11:18–23 ГОСПОД уведомява **кроткия** и нищо неподозиращ пророк, че **анатотските мъже кроят замисли** да го убият. Когато се моли, пророкът получава уверението, че противниците му **ще бъдат наказани**.

12:1–6 Еремия пита защо ГОСПОД, който е **праведен**, допуска **безбожните**

като анатотските мъже да **благоденстват**, а оставя праведните като него да страдат. Бог отговаря, че Еремия ще се сблъска и с по-остра съпротива от тази, включително и предателство от страна на собствените си **братя**. Ако му се струва трудно да се справи в относително спокойни условия (да бяга с **пешаци**те), какво ще прави в жестоките изпитания, които предстоят (да се състезава с **конете**)?

12:7–14 С много думи, които разкриват обичта Му към **Юда**, Бог изразява Своята скръб за разорението, което тя е навлякла върху себе си. Птица, която явно се различава, често бива нападана от другите, ето защо Бог нарича Юда **пъстра хищна птица**. Бог ще накаже езическите народи и ще върне **Юда** в земята ѝ.

12:15–17 Но по-късно и езичниците ще бъдат върнати в своите земи и ако се обърнат от идолите към Бога, те ще споделят Неговите благословения **сред народа** Му. В противен случай ще бъдат изтребени.

Б. Еремия и разваления пояс (гл. 13)

13:1–11 Юда е сравнен с употребяван **пояс**, за който Еремия получава инструкцията да го занесе **при Ефрат** и да го **скрие**. Някога Юда е заемал място на най-голяма близост до Йахве, но също като **пояса** ще бъде отведен и „скрит“. Заради греха си **Юда** е отведен надалеч (ок. 400 км) и „скрит“ в изгнание близо до **Ефрат** (Вавилон). Когато Еремия отново прибира **пояса**, той е **развален** и **не става за нищо**. По въпроса дали Еремия действително е ходил до Ефрат, Скофийлд предлага следната полезна забележка:

Някои поставят под въпрос възможността Еремия действително да е скрил своя пояс (или колан) при река Ефрат заради

голямото разстояние и военното време. По време на служението на Еремия обаче е имало и периоди, през които целият регион е бил в мир. Не е невъзможно Еремия действително да е посетил Вавилон и ако е така, е много вероятно това да се е случило по това време. Тогава той може да е скрил пояса си на път за там и да го е прибрал на връщане. Също така е възможно и да преведем еврейската дума не със значението Ефрат, а Вади Фара, която се намира на няколко километра от Ерусалим. В такъв случай той би могъл да зарови колана по всяко време преди последната вавилонска атака. Следователно има причина да стигнем до извода, че този пасаж описва действително събитие – не просто видение или въображаема случка. Разваленият пояс на Еремия е символ, разкриващ недостойния живот и служение на Израил.¹²

13:12–14 Целият народ **ще бъде напълнен с вино** – но не буквално вино, както си мислят те, а гнева на Всеомогъщия Бог, и те ще бъдат строшени като шишета. Харисън коментира:

Еремия подчертава, че също както алкохолът повлиява на преценката и нарушава подвижността, така и във времето на предстоящата криза хората ще се държат като пияни, неспособни да различат приятел от враг или да се защитят.¹³

13:15–23 Покаянието е спешно необходимо – в противен случай изгнанието е неизбежно. Ако хората не прославят Бога, те ще намерят **мрак** и **смъртна сянка**. **Царят** и **царицата-майка** ще бъдат детронирани, а **градовете на юг** – обсадени. Вавилонците ще превърнат земята в пустиня – и всичко това заради беззаконието на Юда. Юда и нейните грехове са неразделими.

13:24–27 Думите, с които е описано от-

стъплението на Юда – **прелюбодейства, цивилиения, безсрамие и блудство**, имат смисъла на сексуална неморалност.

Харисън обяснява илюстрацията:

Както всички формални вярващи от всички времена, хората не вярвали, че могат да ги постигнат подобни бедствия. Еремия обаче стоварва вината изцяло на техния гръб и им обещава срамния публичен позор, който постига простиутките... Иронията в това е, че то ще бъде извършено именно от онзи народ, който Юда някога е ухажвала. Заради това, че се е отдавала на безплодните дела на тъмнината, Юда ще бъде разобличена публично като бечестна развратница, каквато е всъщност, от Онзи, който отначало я е взел за своя жена с любовта на Своя завет.¹⁴

В. Ходатайството на Еремия заради сушата (гл. 14, 15)

14:1–6 Посланията в гл. 14–39 са отправени преди падането на Ерусалим. Юда е постигнат от жестока **суша** и глад.

Значението на сушата точно по това време е много голямо. Тя е едно от знаменията, предсказани в Палестинския завет (Втор. 28:23–24), и вече частично се е изпълнило при царуването на Ахав (3 Царе 17:1 и сл.). Тъй като това знамение е било последвано, макар и след дълъг интервал от време, от пленяването на северното царство от асирийците, Юда би трябвало да го приеме като най-сериозно предупреждение.¹⁵

14:7–16 Пророкът изповядва греховете от името на народа и се моли за облекчение, но **ГОСПОД** казва, че облекчение няма да има. Народът ще бъде изтребен **с меч и с глад, и с мор**. Лъжливите **профи** обещават безопасност, но те лъжат и **ще бъдат изтребени** заедно с **народа**,

на който пророкуват. На Еремия е заповядано да плаче за ужасното опустошение на Юда **в града** и в селските райони.

14:17–22 Той продължава да умолява Бога за народа, което напомня застъпничеството на Авраам (Бит. 18:23–33), Мойсей (Изх. 32:11–13) и Самуил (1 Царе 7:5–9). Той изповядва тяхното **безбожие** и обещава, че **ще се надяват** на единствения **Бог**, който може да даде **проливни дъждове**.

15:1–4 Застъпничеството за народа е безполезно; той е обречен **на смърт, меч, глад и плен**. Дори превъзходни застъпници като **Мойсей и Самуил** не биха могли да предотвратят изпълнението на присъдата. Причината за всичко това е **Манасия** – той е въвел ужасни форми на идолопоклонство в Ерусалим, включително и поклонението на Молох (вж. 4 Царе 21:1–6).

15:5–9 Окаяното състояние на **Ерусалим** е предизвикано от факта, че той не се е повлиял от наказанието от Господа. Жената с идеално семейство няма да живее да се радва на децата си.

15:10–18 Еремия е мразен от своя народ без причина, но Бог му обещава, че ще го защити, като принуди враговете му да търсят помощ от него. Юда няма да може да **счупи желязото** от север (халдейците). Напротив, те ще отнесат **скровищата** на Юда. Пророкът е объркан от преследванията и страданията, които понася, особено при положение, че е бил толкова верен на Господа. Въпреки това той черпи сила от Божието **слово**, което е **наслада и радост за сърцето** му.

15:19–21 Божият отговор е, че пророкът е хранил погрешни представи за Него и понякога е давал израз на тези недостойни мисли. Те трябва да бъдат очистени, както човек отделя **нищожната** шлака от **скъпоценния** метал. Враговете му могат да **се върнат при него**, но той **не бива да се връща при тях**. Г. Кемпбъл Морган коментира:

Нека очисти сърцето си от такава шлака и нека се посвети само на златото на истината за Бога. Така и само така той ще бъде подходящ да бъде устата на Бога, която изрича Неговите послания.¹⁶

Бог ще **направи** пророка **здрава бронзова стена**, която потисниците му няма да могат да съборят. Той ще **избави** и ще **изкупи** Своя служител.

Г. Самотното служение на Еремия (16:1–18)

16:1–9 Господ заповядва на Еремия да не се жени заради надвисналото разорение. Той е единственият човек в Библията, на когото е забранено да се жени. **Оплакването и пируването** също са забранени, защото смъртта е навсякъде и защото бедствието е дело на Господа.

Ст. 7 разкрива обичая, според който роднините и приятелите се събирали в дома на умрелия, за да **разчупват хляб** заедно и да пият **чаша** вино, възхвалявайки добродетелите на починалия. Така те утешавали скърбящите. Кели показва как тази древна юдейска традиция е била преобразувана от нашия Господ:

Практиката за разчупването на хляб във връзка със смъртен случай вероятно е свързана с произхода на великия ритуал, който Господ Исус освещава за Свое възпоменание. „Нито ще разчупват хляб в жалеенето, за да утешат някого за мъртвия, нито ще ги напият от чашата на утешението...“ Тук виждаме Господната вечеря и в двете ѝ части. Тя е била утвърден обичай сред юдеите, но Господ ѝ придава уникално значение и изразява в нея нова истина. Тя е свързана с пасхата, понеже, както знаем, именно тогава е била постановена. Нейното установяване точно в този, а не в друг момент е имало съвсем конкретна причина, защото тя трябва да отбележи забележителната промяна на великия главен и фундамен-

тален празник на Израил. За християните започва един нов и различен празник.¹⁷

16:10–18 Ако го попитат каква е причината за **това голямо** бедствие, което Бог предрича, Еремия трябва да им припомни непокорството и идолопоклонството, в които са упорствали **бащите** им, както и самите те. Някой ден Бог ще **върне** народа от плен, но преди това **рибари** и **ловци** (вавилонците) ще ги издирят и ще ги отведат в изгнание, където Бог ще ги накаже за **беззаконието им** и за **греха им**.

Д. Непоколебимото сърце на Еремия (16:19–17:18)

16:19–21 Пророкът предсказва деня, когато **народите** ще се обърнат от идолите към Бога. В ст. 21 Господ изразява Своята твърда решимост да накара Юда да **познае** Неговата **сила** чрез наказанието, което ще ѝ наложи.

17:1–11 Идолопоклонството на Юда, дълбоко **начертано на сърцето** ѝ, ще доведе до отвеждането ѝ в плен. Божията **планина** е Ерусалим. ... Упованието в **човек** носи проклятие; упованието в **ГОСПОДА** води до благословение. Бог познава **измамното** човешко **сърце** и ще накаже онзи, **който придобива богатство** нечестно, „**като яребица**,¹⁸ **който мъти, каквото не е снесла**“.

Ст. 9 е една много популярна (но въпреки това много точна) оценка на естествено сърце на човека. Р. К. Харисън коментира израза, преведен „отчайващо зло“ в традиционния ПБКДж, а от други – „страшно болно“ (РИ), „безсилно“ (РИВ) и „съвсем покварени“ (СИ):

Ненородената човешка природа е в отчайващо състояние без божествена благодат; тя е описана с израза *тежко болно* в ст. 9 (РИСПБ: *отчайващо покварено*, НАБ: *отчайващо болно*). Ср. 15:18 и 30:12, където се използва изразът „не-

изцелимо“. Всяко поколение се нуждае от новородение на душата чрез Духа и Божията благодат (сравн. с Ин. 3:5 и сл.; Тит 3:5).¹⁹

За онези, които смятат, че това е прекалено строга присъда за *техните* сърца, цитираме едно обширно, но необходимо експозе от Матю Хенри:

В нашите сърца има такава злина, която ние нито съзнаваме, нито подозираме; нещо повече, характерна грешка на човешките синове е да мислят себе си, или поне сърцата си, за нещо много по-добро, отколкото са в действителност. *Сърцето*, съвестта на човека, в своето покварено и паднало състояние, е *измамливо повече от всичко*. То е лукаво и лъжливо; склонно е да си служи с *измама* (както много точно посочва използваната дума); именно това име получава Яков – *измамник*. То нарича злото добро и доброто зло, представя нещата в лъжлива светлина и обещава мир на онези, които нямат мир. Когато хората казват в сърцата си (т. е. оставят сърцата си да им подишват), че няма Бог, или че Той не вижда, или че няма да търси сметка, или че ще имат мир, дори да продължават така, – в това, както и в хиляди подобни внушения, сърцето е измамливо. То лъже хората за тяхна собствена погибел и именно това е най-лошото, че те се самоизмамват, саморазрушават. В това сърцето е *отчайващо зло*; то е смъртноносно, то е безнадеждно. Положението действително е тежко и безнадеждно, ако съвестта, която трябва да коригира заблудите на другите духовни органи, сама ражда лъжа и подклажда заблуда. В какво ще се превърне човек, ако онова нещо в него, което би трябвало да бъде *Господното светило*, дава лъжлива светлина, ако представителят на Бога в душата, на когото е поверена защитата на Божиите интереси, ги предава? Тол-

кова голяма е измамливостта на сърцето, че без колебание можем да кажем: *Кой може да го познае?* Кой може да опише колко лошо е сърцето!²⁰

17:12–18 Еремия ликува, че **мястото на сигурността на Юда е славният престол на Бога**. После говори за безумието да се уповаваш на някой друг и се моли на **надеждата на Израил** за доброто на народа, за изцелението и избавлението му. Народът го пита **къде е присъдата**, която е обещал Бог. Еремия напомня на Господа, че той **не** се е опитвал да избяга от отговорността да бъде Негов **пастир**, нито е **пожелал деня на скръбта** и разорението на Ерусалим; той само е говорил думите на Господа. Сега умолява Бога да го защити, като накаже онези, които се присмиват на Господното слово.

Е. Проповедта на Еремия за съботния ден (17:19–27)

Тук Господ увещава **юдовите царе и целия Юда, и всички ерусалимски жители да освещават съботния ден**. Той обещава да им даде бъдещи владетели от династията на Давид и поклонението в храма да продължи, ако Го послушат, и ги предупреждава за наказанието, което ще последва, ако откажат да Му се подчинят (**разрушаването на Ерусалим**). Ървинг Л. Йенсен обяснява защо спазването на съботата е толкова важно за Израил:

Истинският тест за отношението на сърцето към Бога е *покорството на Неговото Слово*. Един от законите за Израил е освещаването на съботата чрез въздържане от работа в този ден (17:21, 22). Постоянният натиск на материализма върху всички, включително и върху Божия народ, прави спазването на такава заповед трудно, и по тази причина именно тази от десетте заповеди е истински тест за при-

оритета на временното или на вечното в сърцето. Дали наистина спазването на закона за съботата е толкова съдобносно за Юда? Символичното действие на Еремия и категоричните думи, които Господ му заповядва да говори, ни дават утвърдителен отговор.²¹

Подобни принципи важат и за Господния ден за християните. Той също е предназначен за духовна и физическа почивка, за припомняне за Изкупителя и нашето изкупление, за поклонение пред Господа и за съвместно възпоменаване на победата на Господното Възкресение в първия ден на седмицата.

Ж. Еремия в къщата на грънчаря (гл. 18)

18:1–12 Грънчарят е Господ; Юда (наречен тук **израилев дом**) е **съдът**. Съдът се разваля не по вина на Бога, а по вина на Израил. **Глината** е в Божията **ръка**, за да прави Той с нея каквото пожелае – за осъждане или за благословение. Бог заплашва със **зло**, ако хората не се покаят, но техният отговор е, че **ще ходят според замислите си**.

18:13–17 ГОСПОД посочва, че тяхното поведение е безподобно и неестествено. С идолопоклонството си те си навличат разорение, от което ще се удивят всички, които видят как **земята** е **направена за ужас**. Снегът не изчезва от Ермон (вероятно това е значението на „**скалата на полето**“) и планинските потоци не пресъхват. Всеки може да разчита на тези неща *в природата*, а Бог не може да разчита на *Своя народ!* „Дори снегът не оставя Ливан, а Израил е забравил извора на жива вода, от който към него тече водата на живота.“²²

18:18 Като чуват това, жителите на Ерусалим **скрояват замисли против Еремия**, изразяват доверие в своите собствени пророци и свещеници, и се наговарят да го **поразят** с клеветата.

18:19–23 Еремия изразява съжаление, че изобщо е молил Бога да ги пощади. Подобна молитва едва ли е подходяща за вярващите в настоящата епоха на благодатта.

З. Еремия и глинената стомна (гл. 19)

19:1–9 Господ казва на Еремия да занесе една **глинена стомна** на градското бунище и да **вика на юдовите царе** и на **ерусалимските жители**, че **Бог** се кани да строши Юда заради идолопоклонството му и принасянето на човешки жертви. **Долината на Еномовия син** ще стане **долина на клането**. **При обсадата** на Ерусалим ще се стигне до канибализъм.

19:10–15 Като чупи **стомната**, пророкът изобразява опустошението и разрухата, които ще причинят вавилонците. Местата за погребване ще бъдат оскъдни, а къщите, където е практикувано идолопоклонство, **ще бъдат нечисти**. Еремия се връща в **двора** на храма и повтаря, че изпълнението на Господната присъда вече е наближило, защото народът отказва да **слуша** Божиите думи и да се покае.

IV. Пророчества против гражданските и религиозни водачи на Юда (гл. 20–23)

A. Пророчество против Пасхор (20:1–6)

Пасхор, главният служител в ГОСПОДНИЯ дом, заповядва да бият **Еремия** и го **слага в клада**. **На следващия ден**, когато пророкът е освободен, той обявява на Пасхор неговата съдба, съдбата на неговото семейство и съдбата на целия Ерусалим и **Юда**. **Вавилонският цар** ще ги отведе в плен. Името на Пасхор е променено на **Магор-Мисавив** (**ужас** от всички страни), което обозначава какво ще му се случи.

Б. Оплакването на Еремия пред Бога (20:7–18)

В ст. 7–18 Еремия съжالياва за своето непопулярно служение. Господ го е убедил (**примамил**) за него. Еремия е искал да спре да прогласява непопулярното известие за вавилонския плен, но не е можал. **Словото на ГОСПОДА** е горяло като огън в него. Той подслушва как приятелите му се наговарят против него, но поверява делото си на **ГОСПОДА**. Понякога той е уверен и хвали **ГОСПОДА**, но друг път е толкова обезсърчен, че си пожелава никога да не се беше раждал.

В. Пророчество против цар Седекия (21:1–22:9)

21:1–7 Когато цар Седекия изпраща **Пасхор** (не същия от гл. 20) и **Софония** (не пророка) да се **допитат до ГОСПОДА** за настъпващите вавилонци, Еремия ги изпраща обратно с думите, че Господ ще помогне на нашествениците против Юда. **Царят и народът**, които оцелеят, ще бъдат отведени в плен. Във връзка с това негово действие против царя, Кели коментира:

Царската институция винаги е била последната опора на благословието в историята на Израил. Дори ако само царят е бил праведен, колкото и заблудени да са били народът и пророците, Бог все пак е изпращал благословение на Израил. Всичко е зависело от царя. Давидовото семе. Бог би могъл да наказва пророците, свещениците и народа, но не би ги отхвърлил заради слугата Си Давид. Но когато не само те се отклоняват от Неговия път, а и самият цар е водач на безбожието, е невъзможно Бог да ги търпи, и печалната задача на Еремия е да провъзгласи божественото решение.²³

21:8–14 Онези, които се съпротивляват, ще загинат; онези, които се преда-

дат на вавилонците (**халдейците**), ще **останат живи**. Господ предупреждава царския **дом** да прекрати своята несправедливост и потисничество. Народът на Ерусалим, жителите на **долината** са предупредени за своето унищожение. Думите „**която обитаваш в долината и в скалата на полето**“ вероятно са израз на презрение и подигравка; те не приличат на буквални описания на Ерусалим.

22:1–9 Гл. 22 говори за последните четирима царе на Юда макар и не в хронологичен ред. Историческият ред е следният: Йоахаз, Йоаким, Йоахин (Йехония) и Седекия; с други думи, последният цар е първи, а останалите следват подред. Първият цар, Седекия, е предупреден да раздава справедливост и **правосъдие**; в противен случай Юда, макар величествен като **Галаад** и **Ливан**, ще бъде запустен и обезлюден. Това предупреждение се подчертава чрез историята на тримата царе, стигнали до страшен край.

Г. Пророчество против цар Селум (22:10–12)

Селум, вторият цар, наречен още Йоахаз, е **син на Йосия**. Той бива отведен в плен в Египет и умира там, без да **види вече** родната си земя.

Д. Пророчество против цар Йоаким (22:13–23)

22:13–19 Третият цар, **Йоаким**, строи своя дворец с неплатен труд, не следва примера на баща си (**Йосия**) и заради това **ще бъде извлечен извън** Ерусалим и ще умре неоплакван. Той **ще бъде погребан с магарешко погребение** – ще бъде хвърлен в яма.

22:20–23 Господ казва на жителите на Ерусалим да се **изкачат на Ливан** и **Васан** и да оплакват унищожението на своите **любовници** (чуждестранни съюзници) и **пастири** (владетели) от Навуходоносор. Самите те ще стенат от робски-те **мъки** на плена.

Е. Пророчество против цар Йехония (Йоахин) (22:24–30)

Йехония (наричан още Хония и Йоахин), четвъртият цар, ще бъде отведен в плен от вавилонците и **ще умре** във Вавилон. **Никой от потомството** му няма да седне на престола на Давид. Никой от наследниците му не замества Йехония на престола. Неговият заместник, Седекия, му е чичо. Чарлз Х. Дайър коментира:

Това пророчество ни помага да обясним и родословията на Христос в Матей 1 и Лука 3. Матей представя законната родословна линия на Христос чрез Неговия втори баща Йосиф. Родословието на Йосиф обаче преминава през Салатиил, който е син на Йоахин (Йехония, Мат. 1:12; ср. 1 Лет. 3:17). Ако Христос беше физически потомък на Йосиф, а не роден от девица, Той би бил дисквалифициран като израилев Цар. Лука представя физическото родословие на Христос чрез Мария, която е наследница на Давид чрез родословната линия на сина му Натан (Лука 3:31). По този начин Христос не е под „проклятието“ на Йоахин.²⁴

Ж. Пророчество за праведния Цар (23:1–8)

Владетелите (**пастирите**) са осъдени заради провала си да се грижат за Божия народ. Но Бог ще възстанови остатък от народа Си и ще има даде верни пастири. Той ще издигне Месията да бъде техен цар. Кели предлага на вниманието на нас, християните, едно не много популярно, но необходимо предупреждение:

Ясно е, че това пророчество говори за Месията, Господ Иисус. Но тук се говори за Господ Иисус като Месия повече в отношението Му с Израил отколкото с нас. Много е важно да се придържа-ме здраво към това. Много хора хранят

представата, че ако тези пророчества не бъдат приложени за християните и църквата, ние губим нещо. Но честността винаги е най-добрата стратегия. Не можеш да вземеш нещо от ближния си, без самият ти да изгубиш много повече, отколкото губи ближният ти. Той несъмнено ще има малка загуба, но ти ще имаш ужасна загуба. Онова, което важи за естествените неща, важи в много по-голяма степен за духовните. Не можете да ограбите от Израил една част от неговия дял, без неизмеримо да ограбите самите себе си.²⁵

В ст. 5 Месията е наречен **Издънката** (или Син) **на Давид**. В Захария 3:8 Той е „Моят служител, наречен Издънка.“ В Захария 6:12 Той е представен като „мъж, Издънка“. А в Исая 4:2 Той е „Издънката ГОСПОДНА“. Това отговаря на четирите начина, по които Христос е представен в евангелията – като Цар, Слуга, Човешки Син, Божи Син.

„**ГОСПОД, НАША ПРАВДА**“ или *Йахве-Цидкену* (ст. 6) е едно от седемте съставни имена на Йахве.²⁶ МЧейни е написал прекрасна песен за това как се е научил да цени Господа с това име:

ЙЕОВА ЦИДКЕНУ – *Господ наша правда*

Някога бях чужд на благодатта, на Бога, не усещах опасност, не чувствах ярем. Приятели говореха с възторг за Христос и за кръста, но Йеова Цидкену не значеше нищо за мен.

Често четях – за утеха или даже от скука – на Исая словата красиви и разказа прост на Йоан, но дори когато те рисуваха кръвта на дървото, пак Йеова Цидкену не значеше нищо за мен.

Както дъщерите сионски ронеха сълзи,
 тъй плачех и аз,
 че Той бе под вълните потопен.
 Но не знаех, че моят грях
 на кръста Го държи,
 Йеова Цидкену не бе още нищо за мен.

Щом благодатта ме пробуди,
 осветли ме отгоре,
 ужас ме обзе от закона и
 страх от смъртта,
 не виждах прибежище,
 сигурност в себе си –
 трябва Йеова Цидкену да ме спаси!

Изчезна страхът ми пред сладкото име;
 стопи се вината, дойдох дръзновен
 свободно да пия от живителен извор –
 Йеова Цидкену стана всичко за мен.

Йеова Цидкену! Съкровище, моя хвалба!
 Йеова Цидкену! Навеки спасен и покрит!
 В Теб побеждавам по суша и по вода –
 мое въже, моя котва, моя броня и щит!

И даже да ходя през тъмния дол на
 смъртта,
 дъхът ми пресекващ ще свързва парола
 една;
 и докато Бог отвързва от тялото
 мойта душа,
 Йеова Цидкену ще е моята песен
 в нощта.

Робърт Мъри М'Чейни

Бог ще бъде известен като Онзи, **кой-**
то е довел народа обратно в земята.

3. Пророчество против лъжливи- те пророци на Юда (23:9–40)

23:9–22 Остатъкът от гл. 23 е строго изобличение на лъжливите **пророци**, както в Израил, така и в **Ерусалим**. Те продължават да обещават **мир**, но ако бяха послушали Божието Слово, щяха да знаят, че Неговата присъда е неизбежна и тя ще продължи, докато божествените

цели не бъдат постигнати. Те говорят, без Господ да ги е упълномощил.

23:23–29 Всеприсъстващият и всезнаещ Бог разобличава **пророците** за техните **сънища**, които вкарват народа в идолопоклонство. Сънищата им са като **пльава**, сравнени с Божието **слово**, което е като хранително **жито**, а също и **като огън ... и като чук**.

23:30–32 **ГОСПОД** е **против** лъжливите **пророци**. Йейтс ги описва точно:

Те са професионалисти, които претендират, че говорят с божествен авторитет, но всъщност бълват лъжи и измама. Еремия отправя срещу тях три обвинения. Той казва, че те в действителност са неморални, че не познават Бога и че нямат послание за народа. Не ги е грижа за свещените им отговорности и приемат моралните стандарти на народа, като участват активно в греха. Тяхното знание за Бога е на ниско ниво. Като не разбират Неговата свята същност, те си мислят и проповядват, че Той не може да изостави Израил.²⁷

Те до голяма степен са с нас и досега.

22:33–40 Явно **народът** се е подигравал на Еремия с въпроса: „Какъв е **наложението от ГОСПОДА** товар (**слово**)²⁸?“ Пророкът трябва да отговори, че самите те са товар за Бога и Той ще ги захвърли. Бог им забранява да използват вече думата „товар“ (**слово**) с насмешка. Ако не Го послушат, Той сурово ще ги накаже.

V. Пророчества за разрушението на Ерусалим и Вавилонския плен (гл. 24–29)

A. Знамението със смокините (гл. 24)

24:1–7 **ГОСПОД** показва на Еремия две **кошници смокини**, сложени **пред храма**. Едната е пълна с **много добри смокини**, а другата – с **много лоши**.

Добрите смокини изобразяват изгнаниците във **Вавилон**, които ще бъдат **врънати** в земята, защото ще се **врънат при** Бога с цялото си сърце.

24:8–10 Лошите смокини символизират **юдовия цар Седекия**, първенците му и народа, който ще остане в земята след изселването по времето на Йехония. Изгнаниците ще бъдат **врънати** обратно в **земята**, но другите ще бъдат **разпръснати** и довършени от **меч, глад и мор**.

Б. Предсказание за седемдесет-годишния плен във Вавилон (25:1–11)

Еремия е предупреждавал **целия юдов народ** в продължение на **двадесет и три години**; други Божии мъже също не са спирали да ги призовават към покаяние. Понеже не са **послушали**, те ще бъдат отведени в плен от Божия **слуга, Навуходоносор**, и ще останат в изгнание **седемдесет години**.

Причината пленът да продължи седемдесет години и как Бог предварително оповестява продължителността му, е разкрита във 2 Летоп. 36:20, 21:

А оцелелите от меча отведе във Вавилон и те станаха роби на него и на синовете му, докато дойде на власт персийското царство, за да се изпълни ГОСПОДНОТО слово чрез устата на Еремия, докато земята се наслади на съботите си. Защото през цялото време на запустението си тя пазеше събота, докато се изпълниха седемдесет години.

Левит 25:3–5 учи, че земята трябва да се оставя незасята всяка седма година. Народът не е опазил този закон.

В. Вавилонските поробители ще бъдат съдени (25:12–38)

25:12–29 Следователно надеждата за скорошно завръщане е лъжа. След **седемдесетте години** Бог ще насочи гнева Си против халдейците (вавилонците).

Като използва символа на **чаша с вино**, Бог казва на Еремия да провъзгласи Божията **ярост**, надвиснала над Юда и над другите **народи**, които ще бъдат опустошени от Навуходоносор, а накрая ще се излее и върху самия Навуходоносор (**царя на Сесах**). Чрез своето пророческо слово Еремия трябва да каже на тези народи, че те със сигурност ще **трябва** да **пият ... чашата** на Божия гняв. Ако Бог наказва първо Ерусалим, народите едва ли могат да очакват, че ще избегнат яростта Му.

25:30–38 Тези стихове подробно се спират на ужасите на чашата на Божия **яростен гняв**, като за описанието ѝ се използват ярки думи като **изреве, вик и екот**. **Високопоставените на стадото** на юдеите ще ридаят, **защото ГОСПОД опустошава пасбището им**.

Г. Предупреждението на Еремия към народа (гл. 26)

26:1–11 ГОСПОД заповядва на Еремия да **застане в двора на храма** и да предупреди хората, че ако не се покаят, Той ще изостави храма, както е сторил със **Сило**. (Забележете, че Бог може да отстъпи от Своите **условни обещания**, ако човекът не изпълни условията [ст. 3]. Бог никога няма да се **разкае за** Своите **безусловни обещания**.) Свещениците, лъжливите пророци и народът се разяряват и заплашват пророка.

26:12–19 Еремия храбро повтаря своето послание. **Тогава първенците и целият народ** се застъпват за него, а старейшините напомнят на тълпата, че **Михей** смело е пророкувал в дните на един добър цар и **не е бил умъртвен**.

26:20–24 Тези стихове може да са аргумент на опозицията или просто описание на факта, че **Йоаким** е заповядал ексекуцията на един пророк на име **Урия**, пророкувал същите неща като Еремия. Но **Ахикам, синът на Сафан**, успява да надделее и избява **Еремия** от смърт.

Д. Знамението с ярема (гл. 27)

27:1–11 Това пророчество е датирано във времето на **Йоаким** (ст. 1), но останалата част от главата го поставя във времето на царуването на Седекия. Някои обясняват това с грешка на преписвачите. Посланиците на петима езически царе са дошли в Ерусалим, вероятно за да създадат съюз против Вавилон. Чрез нагледния урок с **ремъци и прътове на ярем** Еремия им показва, че **ярема на Вавилон** ще дойде върху тях, докато Вавилон не бъде победен от Мидо-Персия, и че ако не се покорят на ярема, те ще бъдат унищожени – независимо от онова, което казват гледачите на тези народи.

27:12–22 Бележката на Райри за един тогавашен обичай по отношение на храма ще изясни този пасаж:

Според този обичай завоевателят е отнасял идолите на завладения народ в храма на своя собствен бог. Тъй като юдаизмът е религия, в която липсват изображения, вместо тях са взети храмовите съдове.²⁹

Еремия настойчиво умолява **Седекия** да се покори на вавилонците и да **не вярва** на лъжливите **пророци**, които предсказват, че **съдовете на ГОСПОДНИЯ дом** ще бъдат донесени скоро от **Вавилон**. Еремия предлага тези пророци да докажат своя авторитет, като поискат от Бога да не допусне **съдовете, които са останали в Ерусалим, да бъдат занесени във Вавилон**. Но това би било напразно. Тези съдове **ще бъдат занесени във Вавилон** и ще останат там до края на плена – цели седемдесет години.

Е. Лъжливото пророчество и смъртта на Анания (гл. 28)

28:1–9 Пророк Анания, синът на Азор, прави лъжливото предсказание, че вавилонският плен ще свърши след две години. Еремия отговаря, че би искал това

да е вярно, но наемква, че пророчеството няма да се събдне. Истинските пророци неизменно са предсказвали **зло**; **мир** са пророкували лъжепророците.

28:10–17 Анания чупи дървения **хомот от врата на Еремия** и изрича лъжливо пророчество. **Еремия отива по пътя си** (ст. 11). Кели хвали пророка за неговото самообладание:

Господният слуга не бива да се кара. Същият човек, Еремия, който е като бронзова стена, който се е противопоставял открито на царе, пророци, и свещеници, сега отказва да спори с пророк Анания.

Причината за неговото поведение е ясна. Еремия усърдно е увещавал и предупреждавал, докато е имало надежда за покаяние, или когато дълготърпеливата благодат го е изисквала. Но когато вече съвестта не действа, когато има лъжлива претенция за думи от Господното име, той просто си отива по пътя. Остава Бог да отсъди между пророк и пророк. Ако Еремия говори истината, Анания лъже.³⁰

Бог обаче ще сложи **железен ярем на народите, за да слугуват на вавилонския цар Навуходоносор**. Той разобличава **Анания** като лъжлив **пророк** и му казва, че **ще умре същата година**; Анания действително умира два месеца по-късно (ср. ст. 1, в **петия месец**, ст. 17, в **седмия месец**).

Ж. Посланието на Еремия към юдеите, пленници във Вавилон (гл. 29)

29:1–9 Това е писмото, което **Еремия** **изпраща** на пленниците във **Вавилон**, и в което ги съветва да се подготвят за дълъг престой, като ги предупреждава да не слушат лъжливите **пророци и врачове**.

29:10–14 **ГОСПОД** обещава, че пленът във **Вавилон** ще свърши след **седемдесет години**, и че народът ще се върне в земята си.

Ст. 13 е насърчение за всички, които търсят Господа, понякога без видим успех:

Божие Слово към Неговия народ в дните на Еремия продължава да бъде Неговото сигурно послание към хората, които са съгрешили и са изгубили връзка с Вечния. Човек не може да придобие богатото съкровище, по-ценно от всяко злато, само с някаква повърхностна имитация на интерес. Бог винаги е достъпен. Неговият копнеж е всички хора да погледнат към Него и да живеят. Ръцете Му са винаги отворени в любяща покана към всички, които се обърнат към Него. Също така обаче е вярно, че е необходимо съвременно търсене. Онзи, който осъзна своята нужда, изпита прекрасния дар на Бога и се впусне да Го търси, може да бъде сигурен в победата, ако Го потърси с цялото си сърце. Той ще получи очистване, мир, радост и победа от ръката на любящия Бог, който с радост приветства Своите деца у дома.³¹

29:15–32 Противно на онова, което казват лъжливите **пророци във Вавилон**, царят и народът, които останат в Ерусалим, ще бъдат погубени от **меч, глад и мор**, защото са отказали да **послушат Божиите думи**. Произнесена е присъда и над двама лъжепророци – **Ахав, сина на Колая, и Седекия, сина на Маасия**, – както и над още един на име **нехемалеца Семая**, който е писал **писма**, в които обвинява свещеника в Ерусалим, че не е изпълнил задължението си да затвори Еремия в **окови**. **Свещеникът Софония прочита писмото на Еремия**. Еремия пророкува, че **потомството** на Семая ще бъде изтребено и той няма да доживее **да види края на плена**.

VI. Пророчества за възстановяването (гл. 30–33)

Гл. 30–33 съдържат послания на надежда

и избавление и са светлия лъч в книгата, говореща предимно за осъждане. Клайд Т. Франциско ги характеризира така:

Никога не са писани по-вълнуващи пасажки от тези в тази част на книгата на Еремия. Въпреки че повечето от неговите послания са свързани с осъждане и присъди, когато мечтае за бъдещето, той може да проповядва така, както наистина иска. В тези проповеди той влага цялото си сърце.³²

Завръщането от плена е само частично изпълнение; тези глави говорят за последните времена и окончателното възстановяване.

Това е една много важна част от книгата, тъй като тя съдържа най-известния пасаж за *новия завет*, който предрича възраждането на народа на Израил. Това може да стане едва след „времето на утеснението на Яков“ (Голямата скръб) в 30:4–17. Бог пази Своите завети, противно на мнението на някои. Той заръчва на Еремия да си купи нива, за да покаже колко е сигурно възстановяването.

A. Пленниците ще бъдат събрани отново (гл. 30)

30:1–11 И Израил, и Юда ще бъдат върнати обратно в земята си. Преди това обаче ще бъде **времето на голямата скръб на Яков**, а после Бог ще **строши властта** на езичниците над своя народ. Най-често се приема, че обещанието, че **Бог ще им издигне царя** им Давид, се отнася за Господ Иисус, семето на Давид. Някои обаче смятат, че става дума за буквалния Давид, който ще бъде възкресен от мъртвите.

30:12–17 Въпреки че сега **раната** на народа изглежда **неизлечима**, Бог ще **изцели раните** им и ще **предаде на плячкосване притеснителите** им.

30:18–24 Тези стихове описват идиличните условия по време на Хилядо-

летното царство. Последните два стиха на главата описват Божията присъда над **безбожните**; тя ще предложи Неговото благословение на Израил, както виждаме в следващата глава.

Б. Страната ще бъде възстановена (31:1–30)

31:1–20 С нежни думи **ГОСПОД** обещава да възстанови **Израил**, северните племена; израелтяните ще се върнат от целия свят и ще се изпълнят с песен вместо с **плач**. **Рахил**, която **оплаква децата си**, е образен израз, който разкрива скръбта от изгнанието. Тя ще престане, когато Израил се покае и Господ му прости. Матей цитира ст. 15 във връзка с избиването на деца, извършено от Ирод (Мат. 2:18). Кели коментира:

Прекрасно е, че Светият Дух ... прилага към това събитие пасажа за скръбта, но не и за радостта... Той само посочва онова, което се е сбъднало. Тогава е царяла горчива скръб, даже и в родното място на царя. Където е трябвало да владее най-велика радост, е имало дълбока мъка. Раждането на Месията е трябвало да бъде знак за всеобща радост в израилевата земя. И наистина е щяло да има радост, ако е имало вяра в Бога и в Неговото обещание, но такава е липсвала. А и поради срамното неверие на народа на престола е властвал едомец узурпатор. Затова в земята се ширели насилие и измама, а Рахил плачела за децата си и не можела да се утеши, защото ги няма... Така Светият Дух прилага първата част на пророчеството, но там Той спира.³³

31:21, 22 Покаялата се **Израил** ще се върне по пътища, обозначени с **пътни знаци** и **стълбове за упътване**. Дните на нейната невярност са отминали, защото Господ е извършил **нещо ново** – **жена ще обкръжи** или прегърне **мъж**. **Жената** тук е Израил, а мъжът е Йахве.

„Предсказанието“, пише Уилямс, „е че девицата Израил ще престане да ходи напред-назад след идолите и ще потърси и ще се прилепи към Емануил.“³⁴

Кели, искрено вярващ изследовател с несъмнено ортодоксални убеждения, обяснява защо популярното тълкуване на ст. 22б е невалидно:

Сред Отците и богословите е било общоприето ... да свързват този пасаж с раждането на Господа от Дева Мария, но пророчеството няма ни най-малко отношение към това. Жена, която обкръжава мъж, няма нищо общо с девица, която обкръжава и ражда син. Обкръжаването на мъж няма никаква връзка с раждането на дете.³⁵

31:23–30 **Юда** също ще бъде възстановена, а **градовете** ѝ построени отново. В този момент Еремия се **събужда** от приятен **сън**. Както Юда, така и Израил отново ще бъдат населени. Хората ще бъдат наказвани **за собственото си беззаконие**, не за греха на бащите си.

Г. Разкриване на новия завет (31:31–40)

Идват дни, когато Бог ще склочи нов завет с Израил и Юда, не като Закона, а завет на благодат. Хората ще получат нова нравствена природа и признаването на Господа ще бъде всеобщо разпространено (вж. Евр. 8:8–13; 10:15–17).

Бог сключва новия завет на първо място с Израил и Юда (ст. 31). За разлика от Мойсеевия закон, той е безусловен; забележете употребата на 1 л. ед. ч. в ст. 33 и 34. Посредникът на новия завет е Исус, защото тези благословения са осигурени именно чрез Него (Евр. 9:15). Заветът е утвърден чрез Неговата кръв (Лука 22:20). Той няма да влезе в сила за Израил като народ преди Второто идване на Христос. Междуременно обаче отделни вярващи вече се наслаждават на някои от

неговите благословения. Например тяхното послушание е мотивирано от благодарат, а не от закон; Бог е техен Бог и те са Негов народ; Бог вече не помни техните грехове и беззакония. Всеобщото познаване на Господа (ст. 34а) ще стане факт по време на Милениума.

Добре би било онези, които се опитват да изтрият Израил от лицето на земята, да научат наизуст ст. 35 и 36. **Израил ще престане да бъде народ само когато – и ако – изчезнат наредбите на слънцето, луната, звездите и морето.** В един бъдещ ден Ерусалим ще бъде съграден отново и областите, които сега са нечисти, **ще бъдат свети на ГОСПОДА.**

Д. Градът ще бъде построен отново (гл. 32)

32:1–5 По това време вавилонците обсаждат града. **Седекия е затворил Еремия в двора на стражата** заради това, че е предсказвал успех за вавилонците. В ст. 4 е едно от пророчествата, изречени за Седекия. Тук се казва, че той ще **види вавилонския цар** лице в лице. В Езек. 12:13 четем, че той няма да види Вавилон, и че ще умре там. Ето как се сбъдват тези привидно противоречиви пророчества: Навуходоносор изважда очите на Седекия в Ривла, в земята Емат (4 Царе 25:7). След това Седекия е отведен във Вавилон, но не го вижда (защото е спял) и умира там.

32:6–25 В изпълнение на Господната заповед пророкът **купува нивата** на братовчед си **Анамеил в Анатот за седемнадесет сикъла сребро.** (Анамеил сам идва и му я предлага.) Това е уверение към народа, че Бог ще го върне обратно от Вавилон. И двата **записа** са предадени на **Варух** за съхранение в **пръстен съд.** Тъй като вавилонците обсаждат града, Еремия недоумява защо Бог му е казал да **си купи нивата** в Анатот.

32:26–44 Отговорът на Господа към Еремия е класически: „Ето, Аз съм

ГОСПОД, Бог на всяка плът; има ли нещо невъзможно за Мен?“

Спасителят може

всеки проблем да реши,
да развърже всички възли на живота.
За Исус няма твърде трудни задачи,
няма нещо, което Той не може да стори.

неизвестен автор

Въпреки че Бог ще разруши **Ерусалим** заради идолопоклонството на народа, по-късно Той отново **ще събере** Своите и богато ще ги благослови. Отново ще се купуват и продават имоти и така записът за нивата в Анатот в един бъдещ ден отново ще бъде валиден.

Е. Утвърждаването на завета (гл. 33)

33:1–16 Докато Еремия е все още затворен в двора на стражата, Господ дава още вълнуващи обещания за възстановяването на **Израил и Юда** – земята отново ще бъде населена с радостен народ; **планините** ще бъдат отрупани със **стада**; и най-радостното – **Месията**, „**праведната издънка**“, потомъкът на **Давид**, ще дойде. **Ерусалим** ще се нарича **ГОСПОД, НАША ПРАВДА.** Йахве дава името Си на възстановения Израил, също както един мъж дава името си на невястата си и както Христос дава Своето на Църквата (1 Кор. 12:12).

33:17–26 Божието обещание да увековечи Давидовата династия и левитското свещенство ще бъде неизменно като **завета Му за деня и за нощта.** Някои от народа обвиняват Бога, че е изоставил двата Си дома – Израил и Юда – и по този начин презират евреите като отхвърлени, като че вече не са народ. Господ отговаря, че Неговият **завет с народа Му** е неизменен като природните закони. **Потомството на Давид** ще бъде неизброимо като **небесното войнство и морския пясък.**

VII. Историческа част (гл. 34–45)

A. Падането на Юда и Ерусалим (гл. 34–39)

1. Предсказване на пленяването на Седекия (гл. 34)

34:1–7 Докато вавилонците обсаждат Ерусалим, ГОСПОД заповядва на Еремия да каже на цар Седекия, че ще бъде отведен в изгнание и ще умре във Вавилон, макар и не от меч.

34:8–22 На даден етап от войната цар Седекия е убедил народа да обяви освобождение за всички еврейски роби, вероятно с цел да помагат за отбраната на града. По-късно, когато врагът се отдръпва за малко под натиска на египетската войска (37:1–10), народът отново подчинява в робство всичките си слуги! Така те оскверняват Божието име, като нарушават обещанието, което са дали пред Него. Затова Бог постановява те да понесат „освобождението“ на меч, мор и глад. Онези, които са утвърдили завета да освободят робите (ст. 15), като са принесли в жертва теле в двора на храма, а после са нарушили завета, ще бъдат предадени на враговете си за клане. Седекия и първенците му ще бъдат отведени в плен. Вавилонците ще се върнат и ще изгорят града с огън.

2. Възнаграждаването на покорството на рихавците (гл. 35)

35:1–11 По поръчение на Бога Еремия кани рихавците в ГОСПОДНИЯ дом и им предлага да пият вино. Рихавците учтиво отказват да пият заради заръката, която им е завещал баща им. Освен това те са се отказали да строят къщи, да сеят семе, да садят или да имат лозя. (Били са принудени да се преместят да живеят в Ерусалим заради настъплението на халдейците.) Те са живели като истински странници и пришълци. Какъв пример!

35:12–19 Юдеите ярко се отличават от тях. Те са непокорни на Бога и ще бъдат наказани. Рихавците ще бъдат възнаградени с това, винаги да имат човек, който да стои пред Бога. Рихавците са наречени така по името на Рихав, чийто син Йоонадав оказва активна помощ на Ииуй в изкореняването на поклонението на Ваал в Северното царство през 841 г. пр. Хр. Те са номадско племе, произхождащо от кенейците (1 Лет. 2:55), които са се присъединили към Юда и са продължили да живеят заедно с тях, но не са възпрели техния начин на живот (*Ежедневни бележки на Скрипчър Юниън*).

Някои смятат, че рихавците са били асимилирани от племето на Леви и това е начинът, по който се е изпълнило Божието обещание. Макар че днес не можем да определим кои са рихавците, ние вярваме, че самоличността им ще стане известна по време на Хилядолетното царство.

3. Цар Йоаким изгаря свитъка на Еремия (гл. 36)

36:1–10 В четвъртата година на Йоаким Господ заповядва на Еремия да напише всички пророчества, които е изрекъл; Еремия ги продиктува на Варух, а той ги прочита публично в храма една година по-късно. Не е дадено обяснение защо не е отишъл самият Еремия. По това време той не е бил затворен, но със сигурност е бил преследван.

36:11–19 Когато Михей чува пророчествата, той незабавно докладва на първенците. Те на свой ред извикват Варух и го карат да им ги прочете. После му заръчват той и Еремия да се скрият, така че никой да не знае къде са.

36:20–26 Когато първенците докладват на царя (Йоаким) в двора за пророчествата, той изпраща да донесат свитъка. Докато Юдий му чете, царят отрязва части от свитъка (Божие Слово) и ги хвърля в огъня – една прекрасна илюс-

трация на онова, което либералните богослови и рационалистите винаги са правили с Божието Слово. Накрая **целият свитък изгаря** въпреки протестите на трима от първенците. Царят изпраща да търсят **Варух и Еремия, но ГОСПОД ги скрива.**

36:27–32 След като царят изгаря свитъка, Еремия отново написва пророчествата, като уместно добавя още една част за ужасяващото зло, което ще сполети **Йоаким!** Фактът, че Йехония е син и наследник на Йоаким (4 Царе 24:6), сякаш опровергава проклятието в ст. 30а. Обичайното обяснение е, че Йехония царува само три месеца, което прави царуването му незначително.

4. Седекия затваря и разпитва Еремия (гл. 37, 38)

37:1–10 Въпреки че цар Седекия, васален владетел на Навуходоносор, не послушва думите на Еремия, той моли пророка да се помоли за него и за неговите последователи. Когато египетската **войска** идва на помощ на Юда, **халдейците** (вавилонците) оставят Ерусалим, за да ги отблъснат. Тогава Еремия изпраща да кажат на Седекия, че вавилонците **ще се върнат** да разрушат Ерусалим. Дори Седекия да успее да намали халдейската войска до остатък **от само някои ранени**, те пак ще успеят да изгорят града.

37:11–21 Когато Еремия напуска Ерусалим по лична работа, той бива арестуван и хвърлен в тъмница по обвинение в дезертърство. След много дни Седекия изпраща да го доведат, за да чуе какво има да каже **ГОСПОД**. Еремия смело обявява, че вавилонците ще превземат града и ще заловят царя. После моли царя да го освободи от **тъмницата** и молбата му е удовлетворена. Той е преместен **в двора на стражата.**

38:1–13 Еремия е хвърлен в тинестата **яма** за това, че е съветвал народа да напусне града и да се предаде на вавилонци-

те. Седекия открито заявява своята слабост – той не може да се противопостави на волята на първенците, за да защити пророка. Един **етипоец скопец** успява да **го извади с въжета и скъсани дрипи и вехти парцали** и го връща в двора на стражата.

38:14–20 Когато цар Седекия търси съвет от Еремия, като му обещава имунитет, пророкът му казва да **излезе при** нашествениците и го уверява, че **юдеите**, които са **преминали** на тяхна страна, няма да **се гаврят** с него.

38:21–23 Ако Седекия откаже да се предаде на нашествениците, дворцовите **жени** ще му се присмиват в присъствието на вавилонските поробители, като му напомнят как близките му **приятели** са го заблудили, а после са го изоставили. Освен това **жените и синовете** на царя, както и самият той, ще бъдат хванати в плен от нападателите, а Ерусалим ще бъде **изгорен.**

38:24–28 Седекия моли Еремия да не казва какво са обсъждали, а просто да каже, че е помолил да не го връщат в тъмницата. **Първенците** действително идват и го питат и Еремия отговаря, както му е поръчал Седекия. Тук очевидно възниква въпрос относно етичността на отговора на Еремия. Това истина ли е било, или полуистина, или пълна лъжа? Онова, което е казал, вероятно е било вярно, но той не се е чувствал длъжен да каже всичко, което е знаел. **Еремия остава в двора на стражата** до падането на Ерусалим.

5. Падането на Ерусалим (гл. 39)

39:1–10 Когато Ерусалим бива превзет от вавилонците (586 г. пр. Хр.), Седекия, синовете му и воините му се опитват да избягат, но са заловени и **заведени в Ривла**. Синовете на царя са **посечени**, неговите **очи са избодени** и той е отведен в плен. Градът е разрушен и само **сиромасите от народа са оставени в земята.**

39:11–14 Вавилонският цар **Навуходносор** нарежда на началника на **телохранителите Навузардан** да се отнасят добре с Еремия. Така пророкът е освободен от **двора на стражата** и е поверен на **Годолия**.

39:15–18 Господ по-рано е обещал безопасност на **етиопеца скопец Авдемелех**.³⁶ Вероятно тогава той е преживял това избавление. Ст. 15–18 следват хронологично след 38:13.

Б. Събитията в Юда след падането на Ерусалим (гл. 40–42)

1. Еремия живее с управителя Годолия (гл. 40)

40:1–6 Когато **началникът** на халдейските **телохранители Навузардан** дава възможност на **Еремия** да избере дали да отиде **във Вавилон**, или да остане в **земята** под управлението на **Годолия**, той се колебае. Забелязвайки неговата нерешителност, **началникът** го изпраща **при Годолия** и му дава **храна и подарък** за из път. Това, че **началникът** използва името „**ГОСПОД, твоят Бог**“, може да се дължи на факта, че той познава еврейския речник, или на божествено внушение.

40:7–10 Когато **всичките военачалници**, които са на полето, чуват, че **Годолия** е **поставен** над някои от оцелелите, те идват **при него в Масфа**, която сега е станала столица на вавилонската провинция Юда. Той ги убеждава да се подчинят на халдейското владичество и да възобновят обичайната си работа. Той ще бъде техен представител **пред халдейците**.

40:11–16 Други юдеи бежанци се връщат при **Годолия** от **Моав, Амон, Едом**, и други **страни** и възобновяват обичайните си дейности. **Йоанан** и други предупреждават **Годолия**, че **Исмаил** е натоварен от **Ваалис, царя на синовете на Амон**, да го **убие**, и дори му предлага

тайно да **убие Исмаил**. За свое нещастие **Годолия** не му повярва и обвинява **Йоанан**, че **клевети Исмаил**.

2. Убийството на управителя Годолия (гл. 41)

41:1–9 **Исмаил** и десет от неговите **мъже убиват Годолия** и неговите последователи, вероятно защото не одобряват това, че той преговаря с вавилонците, или може би защото искат те да владеят, тъй като **Исмаил** е **от царския род**. Като имитира съчувствие, **Исмаил** убива и седемдесет оплаквачи, които идват **от Сихем**, за да се поклонят на мястото на разрушения храм, и после **хвърля** телата им **в ров**. Той пощадява десет от тях, които са складирали хранителни запаси и ги разменят за живота си.

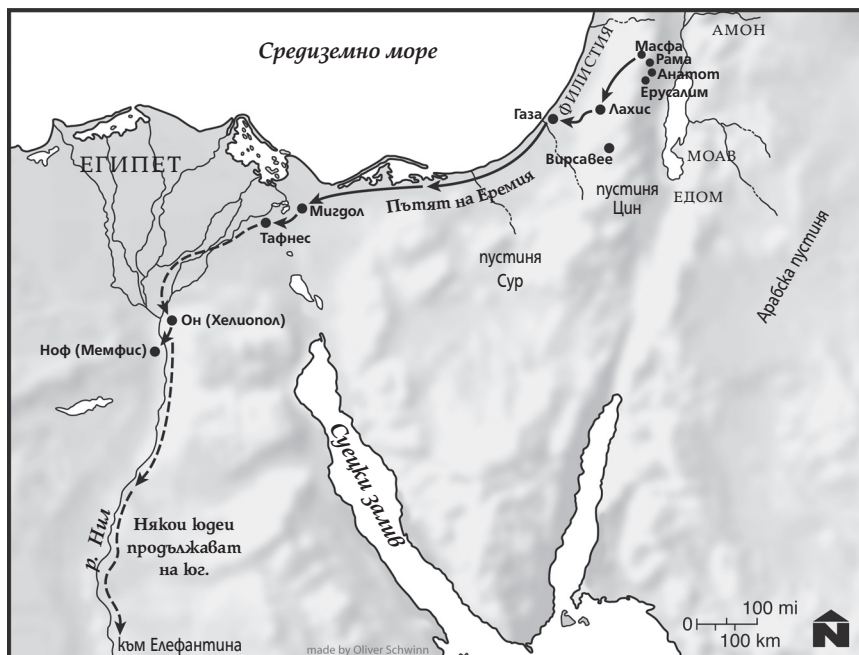
41:10–18 Другите **пленени**, сред които и **царските дъщери**, са спасени от **Йоанан** и неговите **военни мъже**, и бягат **във Витлеем**, като планират оттам да **избягат в Египет**, защото ги е страх от наказание от **халдейците**. **Исмаил** и **осем** от неговите **мъже избягват** при амонците.

3. Бог забранява бягството в Египет (гл. 42)

42:1–6 **Йоанан** и неговите уплашени придружители молят **Еремия** да попита **ГОСПОДА** какво да **правят**. Когато **пророкът** се съгласява, те обещават да се подчинят, независимо какво ще бъде Неговото указание.

42:7–22 **Десет дни** по-късно отговорът идва: Не бягайте **в Египет**, а останете в **земята**. Ако останат, **Бог** ще им даде **благоденствие**. Ако **избягат**, всички **опасности**, от които **се боят** в **Юда**, **ще ги стигнат** в **Египет**. Но изглежда, че хората са вече **решени** да бягат в **Египет**, затова **Еремия** категорично им казва, че там ще **намерят гибелта** си.

Съвременните християни често правят същото. Те молят **Бога** за **ръководство** и

Пътуването на Еремия към Египет

уж търсят съвет от родители, учители в неделното училище, старейшини, пастори и други, но всъщност вече са решили да направят каквото искат. За жалост такава „търсене на съвет“ е само фасада.

В. Еремия и остатъкът в Египет (гл. 43, 44)

43:1–7 Като обвинява Еремия, че лъже, и че е заблуден от Варух, Йоанан взема целия си народ, заедно с Еремия и Варух, и отива в египетската земя.

43:8–13 В Тафнес, в Египет, ГОСПОД запovedва на Еремия да положи няколко големи камъка в глината при тухларната при входа на фараоновия дворец. Той предрича, че Навуходносор ще превземе Египет и ще постави престола си върху скритите камъни. Онези, които не загинат от глад, мор или меч, ще бъдат отведени в плен. Египет-

ските богове ще бъдат унищожени с огън.

44:1–14 Гл. 44 е последната информация, която имаме за Еремия в Египет. Предполага се, че той е умрял там.

Еремия напомня на сънародниците си, че цялото им зло идва поради идолопоклонството; въпреки това обаче те продължават да служат на лъжливи богове в Египет. Заради това те ще бъдат напълно изтребени; никой няма да се върне в Юда освен неколцина бежанци.

44:15–30 Но хората отказват да послушат Еремия, като твърдят, че им е било по-добре, когато са служили на небесната царица. В това идолопоклонство мъжете са участвали наравно с жените. Пророкът отново им казва, че идолопоклонството е причина за бедите им, и че заради своя грях те са изгубили правото си да призоват Името на ГОСПОДА.

Ужасяваща присъда! Те ще бъдат тежко наказани и **египетският цар**, на когото се упоават, ще бъде победен.

Г. Посланието на Господа към Варух (гл. 45)

Тази глава е **написана** по време на царуването на **Йоаким** и следователно хронологично е преди гл. 44. Тя вероятно следва след 36:1–8. Това е утешително послание към Варух, който явно е бил обезсърчен от застрашителните присъди над Юда. Може би е бил и разочарован, защото стремежът му към висок пост е бил осуетен. Бог има правото да издига и да събаря. Варух **не** трябва да **търси големи неща за себе си** или за Юда, а трябва да бъде готов да се отърве само **с живота си** и да изпълни, каквато задача му бъде поставена, независимо колко е скромна. Кели коментира:

Големият урок за Варух е, че във време на съд подходящата нагласа за един светия и Божии слуга е отсъствието на егоизъм. ... Смиреното отношение подхожда на светията винаги, но особено в ден на зло то е единственото, което дава безопасност. Смирението е морално правилно винаги, и то е единственото, което може да запази от съд. Тук говорим не за окончателния Божии съд, а за този, който се изпълнява в настоящия живот. Струва ми се очевидно, че Варух не е научил този урок. Той трябва да го научи сега. Това е словото на пророка за него в един по-ранен момент – четвъртата година от царуването на Йоаким.³⁷

VIII. Пророчества против езическите народи (гл. 46–51)

В тази част Еремия на поетичен и красив език отправя предупреждения за разорение и съд. Той пророкува против девет народа – Египет, Филистия, Моав, Амон, Едом, Дамаск, Арабия (Кидар и Асор),

Елам и Вавилон. Народите са изброени географски, т. е. от запад на изток. Тематично тези пророчества попадат след 25:13. Те се събдват след разрушението на Ерусалим. Вавилон ще бъде унищожен и запустен, докато Израил ще бъде изкупен. Това пророчество за Вавилон вероятно вече се е събднало, макар че някои изследователи очакват повторно съграждане³⁸ и последващо разрушение на Вавилон. Възходът на мидийците е описан в 51:1–24.

А. Пророчества против Египет (гл. 46)

46:1–12 Гл. 46 е песен, разказваща за **Египет**, и поставя началото на поредица от пророчества за езическите народи. Виждаме **войска**, която се приготвя за **бой**, но после бързо се оттегля. Това е египетската войска, но тя се състои основно от наемници – от **Етиопия, Ливия и лидийци**. Тя е разгромена през 605 г. пр. Хр. при Кархамис.

46:13–19 После Господ предупреждава **Египет** да се подготви за нападение и изгнание. Когато Навуходоносор нападне земята, смелите наемни войници ще **паднат един върху друг**, а после ще решат да **се върнат** у дома. **Фараонът** ще бъде наричан с прякора „Шумотевица“ – той само вдига празен шум. Завладяващото присъствие на халдейците, като **Тавор** и **Кармил**, ще означава **плен** за египтяните.

46:20–24 Вавилонският **стършел** ще жили **много хубавата** египетска **юница**; **наемниците ѝ, тлъсти** и необуздани **юнци**, ще се разбягат в безпорядък. Звукът на Египет, който бяга от врага, е като шумоленето на бягаща **змия**. Нападателите приближават с бойни **секири** и **изсичат** египтяните като гъста **гора**. Те **са повече** от рояци **скакалци**. Египет е напълно опозорен.

46:25–28 **ГОСПОД** ще **накаже Ноамон** (бога на слънцето на древна Тива),

фараона, Египет и боговете му, и царете му. Но след това отново ще се насели. Израил също ще бъде събран и върнат в земята му и ще се радва на мир и спокойствие.

Б. Пророчества против Филистия (гл. 47)

Филистимците ще бъдат разбити от вавилонската инвазия **от север. Тир и Сидон** ще бъдат **отсечени**, а големите им градове, **Газа и Аскалон**, ще бъдат хвърлени в скръб и поразени **от меча ГОСПОДЕН.**

В. Пророчества против Моав (гл. 48)

48:1–10 Моав също е предназначен за унищожение от Вавилон. Градовете му ще бъдат **опустошени. Плачевният вик за разрушение се чува** из цялата земя. Народът получава съвет да **бяга от опустошителя.** Те напразно са се **уповавали на делата си и на съкровищата си;** сега техният национален бог **Хамос** ще **отиде в плен** заедно с тях. Ст. 10 е проклятие за нападателя, ако не свърши работата си докрай. Той би могъл да бъде и предупреждение към нас да не вършим Господната работа небрежно и да не пропускаме да обявим цялата Божия воля, независимо колко непопулярна може да е тя.

48:11–27 Моав е имал спокойна история и затова характерът му не е бил закален. Бил е като ново вино, което не е **изпразвано от съд в съд**, за да се отцедят **дрождите** му, и така е станало негодно за пиене. Сега халдейците ще унищожат всичко, на което народът е разчитал. Моав ще бъде **посрамен** заради **Хамос**, също както **Израил** е бил посрамен заради златното теле във **Ветил.** Празните хвалби ще се обърнат на погребална песен. **Крепостите са разрушени**, народът бяга, страната е унижена. **Градовете на равнинната земя** са в развалини. Поне-

же се е присмивал на **Израил**, Моав ще бъде **напит** с Божията ярост.

48:28–39 Някога гордият народ е призован да търси скривалище в усамотени места. Неговата **гордост** и **високомерие** са добре известни, но сега Бог искрено скърби за опустошената му реколта и за загубата на **веселието и радостта** му. **Моав** надава отчаян **писък**, когато Бог заплашва да сложи край на този идолопоклоннически народ. Господ отново оплаква **мъжете на Кир-Арес**, които са изгубили **богатството си.** **Всички в Моав** ридаят.

48:40–47 Вавилон ще връхлети ненадейно **като орел**, всявайки ужас и опустошение. Бягството ще бъде невъзможно. Макар че моавците ще бъдат отведени в плен, **в последните дни** ще бъдат **върнати.**

Г. Пророчества против Амон (49:1–6)

Синовете на Амон завладяват територията на Рувим и Гад, след като тези племена са отведени в плен. Те ще бъдат наказани за своята гордост и самонадеяност, но няма да бъдат напълно унищожени.

Д. Пророчества против Едом (49:7–22)

Едом се гордее със своята **мъдрост** и своето неуязвимо положение (**в пукнатините на скалите**), но Бог е наредил той да остане без население. Уилямс коментира: „Първата част на ст. 12 се отнася за Израил; втората – за Едом. Ако и Божиите деца трябва да бъдат наказани за греха си, колко повече ще бъдат наказани онези, които не са Негови деца!“⁴³⁹ Едом не получава обещание за възстановяване.

Е. Пророчества против Дамаск (49:23–27)

Дамаск (Арам, Сирия) е включен в списъка за унищожение; **младежите му** ще

паднат по площадите му, всичките му войници ще бъдат изтребени и **Дамаск** ще бъде изгорен. Ст. 25 вероятно са думите на някой жител на Дамаск, които Господ цитира.

Ж. Пророчества против Кидар и Асор (49:28–33)

49:28, 29 Номадският народ на Кидар (арабите) ще бъде поразен от вавилонците.

49:30–33 Незащитеният **Асор** ще бъде нападнат от **Навуходоносор**, съкровищата му ще бъдат разграбени и той ще бъде превърнат в **пустош**.

3. Пророчество против Елам (49:34–39)

Еламците (персийците) ще бъдат разпръснати по цялата земя, но Господ ще ги върне **в последните дни**. Бог ще **постави престола Си в Елам** в смисъл, че ще изпълни там присъдите Си.

И. Пророчества против Вавилон (гл. 50, 51)

50:1–16 Тази и следващата глава описват Божията присъда над **Вавилон**. Тези пророчества са били частично изпълнени при завземането на Вавилон от мидийците. Но окончателното им изпълнение все още предстои.

Вавилон се споменава 164 пъти в книгата на Еремия – повече отколкото в цялото останало Божие Слово. Тази страна ще бъде нападната **от север**. Шест пъти, след като пророкът говори за присъдата над Вавилон, той предрича благословение за Израил и Юда; първият път е ст. 4–7. Господ призовава юдеите в плен да поведат завръщането на изгнаниците, защото Вавилон ще бъде нападнат. В армията, която го напада, ще има представители на няколко народа. Ст. 11 е адресиран към халдейската армия. „**Майка ви**“ е самият народ. Вж. коментара към

Исаия 13:14–22 за определени проблеми, свързани с унищожението на Вавилон.

50:17–34 **Разпръснатите** овце на **Израил** ще бъдат върнати в плодородна земя и Бог ще им прости. В ст. 21–23 е описан Божият гняв срещу Вавилон, а след това – как Той си спомня за Израил и Юда.

50:35–46 Изтребление с **меч** очаква народа на **Вавилон**. Нападателят ще остави града пуст, а вестите за падането му ще се разнесат **между народите**. Ст. 41–43 и 44–46, които преди това са се отнасяли съответно за Юда и Едом (6:22–24; 49:19–21), сега се отнасят за **Вавилон**.

51:1–19 Бог ще **изпрати** срещу **Вавилон** разрушител, който няма да жали; това ще бъде доказателство, че Той не е оставил **Израил** и **Юда**. Бог използва **Вавилон** като **златна чаша**, пълна с Неговата присъда, която кара **народите** да залитат като пияни; сега сам той ще понесе **отмъщението на ГОСПОДА**. В ст. 9 и 10 юдеите изгнаници във Вавилон говорят от името на всички народи, които са били завладени от Вавилон. Божието величие е противопоставено на идолите; истинският Бог е Богът на Израил и Юда.

51:20–37 Ст. 20–23 са адресирани към мидийците; ст. 24 вероятно е отправен към Юда. След това ст. 25 отново се връща към Вавилон („**гибелна планина**“). Той ще бъде **вечна пустош без жители, грамади** развалини, убежище на диви животни. В ст. 34 и 35 говорят жителите на Юда и **Ерусалим**.

51:38–44 Тези стихове се събдват частично през 539 г. пр. Хр., когато мидийците превземат **Вавилон**, докато Валтасар и свитата му пируват (Дан. 5). Тогава обаче градът не е разграбен. **Морето** е символ на бъдещите нападатели, които ще разрушат Вавилон.

51:45–51 Юдейските пленници са предупредени да напуснат града преди напа-

дението и да се върнат в **Ерусалим**, колкото е възможно по-скоро.

51:52–58 Гордият град ще падне, **изважните му идоли** ще бъдат унищожени, хвалбите му ще замлъкнат, **първенците му** ще бъдат избити, а **стените му** – срилати.

51:59–64 Еремия **заповядва на Сарая** да вземе със себе си тези записани пророчества във **Вавилон**, в земята на пленна. След като **ги прочете**, той трябва да ги **хвърли в Ефрат** – символ на гибелта на **Вавилон**. Хронологично тези стихове се отнасят към гл. 29.

IX. Заключение: падането на Ерусалим (гл. 52)

Последната глава на книгата на пророк Еремия е историческа. Тя разказва за завладяването на Ерусалим и отвещането на пленниците.

52:1–16 Разказът за последните дни на Седекия е повторен в ст. 1–11. В ст. 12–16 се повтаря разрушаването на **Ерусалим**.

52:17–23 След това е представен подробен опис на всички вещи от храма, заграбени от вавилонците.

52:24–27 **Началникът на телохранителите** завежда седемдесет и четирима мъже от Ерусалим при вавилонския цар, който на свой ред ги убива в Ривла.

52:28–34 Останалите са отведени в плен на три пъти. **В тридесет и седмата година от пленяването му цар Йоахин е изведен от тъмницата** и оттогава се радва на любезно отношение **до деня на смъртта си**.

Така една пророческа книга, наситена с осъждение и сълзи, завършва с обнадеждаваща нотка.

Не бива да мислим, че това е просто „еврейска история“, написана в много свои части предварително, като пророчество. Тя наистина е и това. Но книгата на Еремия е част от Божието Слово, винаги свежо и винаги актуално. Преди близо три века английският коментатор Матю Хенри обобщава за нас духовните уроци от Еремия:

И така, като обобщение, ако сравним пророчеството и историята на тази книга, можем да стигнем до следните общи изводи: (1) Не е нищо ново, високо почитани църкви или отделни личности да се изродят и да станат много покварени. (2) Беззаконието има способността да унищожава онези, които му се отдават. И ако не се покаят от него и не го изоставят, то неминуемо ще доведе до гибелта им. (3) Външните изповеди и привилегии не само не дават извинение за греха и спасение от гибелта, която той предизвиква, но до голяма степен утежняват и двете. (4) Нито една Божия дума няма да падне на земята, а събитието напълно ще отговаря на предсказанието; и неверието на човека няма да отмени Божиите заплахи, а още по-малко – обещанията Му. Тук Божиите истина и справедливост са написани с кървави букви, за изобличение или за объркване на всички онези, които се надсмиват над Неговите заплахи. *Нека те не се лъжат, Бог не е за подиграване.*⁴⁰

Крайни бележки

- ¹ (Въведение) Вж. напр. 10:23, 24; 11:18–12:6; 15:10–21; 17: 14–18; 18:18–23; 20:7–18.
- ² (Въведение) Това означава, че той е служил по време на царуването на петима царе: Йосия, Йоахаз, Йоаким, Йоахин (наричан още Йехония и Хония) и марионетния цар Седекия.
- ³ (1:1-10) William Kelly, *Jeremiah: The Tender-Hearted Prophet of the Nations*, p. 9.
- ⁴ (2:1-3) Kyle M. Yates, *Preaching from the Prophets*, p. 139.
- ⁵ (5:20-31) Kelly, *Jeremiah*, p. 20.
- ⁶ (6:27-30) Yates, *Preaching*, p. 141.
- ⁷ (7:5–15) „Разкопките показват, че светилището в Сило е било разрушено ок. 1050 г. пр. Хр. Това вероятно е било по времето, когато филистимците пленяват ковчега (1 Царе 4:11).“ (*Библия на Уесли*, НИПБКДж, редактирана от Алберт Ф. Харпър и сътр., стр. 1095). Мойсеевата скиния остава невредима в Сило и по-късно е пренесена в Гаваон (2 Лет. 1:2, 3).
- ⁸ (7:16–26) След като християнството става държавна религия на Римската империя, орди от непокаяли се езичници се стичат в църквите, като внасят в тях своите езически идеи. Използването на езическата титла „небесна царица“ за девицата, майка на нашия Господ, макар и несъмнено да се е смятало за много почетно, би било напълно отхвърлено от смирената „Господна слугиня“ (Лука 1:38).
- ⁹ (9:1-11) Yates, *Preaching*, p. 143.
- ¹⁰ (9:23, 24) G. Herbert Livingston, „Jeremiah“, *Wesley Bible*, p. 1100.
- ¹¹ (10:1-5) Yates, *Preaching*, p. 144.
- ¹² (13:1-11) *New Scofield Reference Bible, New King James Version*, pp. 784,785.
- ¹³ (13:12-14) R. K. Harrison, *Jeremiah and Lamentations*, pp. 99, 100.
- ¹⁴ (13:24-27) *Ibid.*, p. 101.
- ¹⁵ (14:1-6) *New Scofield, NKJV*, p. 785.
- ¹⁶ (15:19-21) G. Campbell Morgan, *Searchlights from the Word*, p. 243.
- ¹⁷ (16:1-9) Kelly, *Jeremiah*, pp. 43, 44.
- ¹⁸ (17:1–11) „Споменаването на *яребицата* се дължи на популярното вярване, че тя мъти яйцата на други птици“ (Харисън, *Еремия*, стр. 107). В бележка под линия към същата страница обаче Харисън казва, че това „би могло да се отнася за някаква разновидност на пясъчния тетрев“.
- ¹⁹ (17:1-11) *Ibid.*, p. 106.
- ²⁰ (17:1-11) Matthew Henry, „Jeremiah“, in *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:519, 520.
- ²¹ (17:19-27) Irving L. Jensen, *Jeremiah, Prophet of Judgment*, p. 59.
- ²² (18:13-17) C. F. Keil. „Jeremiah“, in *Biblical Commentary on the Old Testament*, XIX:300.
- ²³ (21:1-7) Kelly, *Jeremiah*, p. 47.
- ²⁴ (22:24-30) Charles H. Dyer, „Jeremiah“, in *Bible Knowledge Commentary*, I:1158.
- ²⁵ (23:1-8) Kelly, *Jeremiah*, p. 48, 49.
- ²⁶ (23:1–8) Останалите са: *Йахве-Ире* (ГОСПОД ще промисли – Бит. 22:13, 14); *Йахве-Рофека* (ГОСПОД, който те изцелява – Изх. 15:26); *Йахве-Нусси* (Господ, мое знаме – Изх. 17:8–15); *Йахве-Шалом* (ГОСПОД е мир – Съд. 6:24); *Йахве-Рои* (Господ, моят пастир – Пс. 23:1); и *Йахве-Шама* (ГОСПОД е там – Езек. 48:35).
- ²⁷ (23:30-32) Yates, *Preaching*, p. 146.
- ²⁸ (23:33–40) Същата еврейска дума (*маса*) може да означава или „товар“ (бреме) или „предсказание“. Райри я нарича „обичайна дума за тежко пророческо послание“ (ср. Наум 1:1, Авак. 1:1) в *Учебна Библия на Райри*, НИПБКДж, стр. 1182.
- ²⁹ (27:12-22) Charles C. Ryrie, ed., *The Ryrie Study Bible, New King James Version*, p. 1187.
- ³⁰ (28:10-17) Kelly, *Jeremiah*, p. 67.

- ³¹ (29:10-14) Yates, *Preaching*, pp. 146, 147.
- ³² (гл. 30-33:Въведение) Clyde T. Francisco, *Studies in Jeremiah*, p. 107.
- ³³ (31:1-20) Kelly, *Jeremiah*, pp. 75, 76.
- ³⁴ (31:21, 22) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, p. 552.
- ³⁵ (31:21, 22) Kelly, *Jeremiah*, p. 77.
- ³⁶ (39:15-18) Името му означава „слуга на царя“.
- ³⁷ (гл. 45) Kelly, *Jeremiah*, p. 94.
- ³⁸ (гл. 46–51, Въведение) По време на

- работата над този коментар (1990), Ирак, където е разположен древен Вавилон, вече беше започнал възстановяването на Вавилон по нареждане на Садам Хюсеин. Сега обаче (1991) това възстановяване със сигурност е прекъснато от съюзническите бомбардировки над Ирак по време на подкрепяното от ООН освобождаване на Кувейт.
- ³⁹ (49:7-22) Williams, *Student's Commentary*, p.563.
- ⁴⁰ (52:28-34) Henry, „Jeremiah,“ IV:711.

Библиография

Dyer, Charles A. „Jeremiah“ and „Lamentations.“ In *The Bible Knowledge Commentary. Old Testament*. Wheaton, IL: Victor Books, 1985.

Feinberg, Charles L. *Jeremiah: A Commentary*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1982.

Francisco, Clyde T. *Studies in Jeremiah*. Nashville: Convention Press, 1961.

Harrison, R. K. *Jeremiah and Lamentations*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1973.

Henry, Matthew. „Jeremiah.“ In *Matthew*

Henry's Commentary on the Whole Bible. Vol. 4. McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n.d.

Jensen, Irving L. „Jeremiah and Lamentations.“ In *Everyman's Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1974.

Keil, C. E. „Jeremiah—Lamentations.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 19, 20. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Kelly, William. *Jeremiah: The Tender-Hearted Prophet of the Nations*. Charlotte: Books for Christians, n.d.

von Orelli, Hans Conrad. *The Prophecies of Jeremiah*. Reprint. Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1977.

ПЛАЧЪТ НА ЕРЕМИЯ

„Това е мълчаливо напомняне, че грехът, въпреки своя чар и вълнението, което предлага, носи тежък товар от мъка, скръб, нещастие, безплодие и болка. Това е другата страна на монетата „яж, пий, и се весели“.

Чарлз. Р. Суиндол

Въведение

I. Уникално място в канона

Тази малка книга е наречена „Плач“ от гръцките и латинските преводи. Евреите я наричат с първата еврейска дума в гл. 1, 2, и 4, която се превежда „как“ или „уви“. Книгата се състои от пет отделни поеми, обединени от общата *тема* за разрушаването на Ерусалим от Навуходоносор през 586 г. пр. Хр. и от уникална акростихова *структура* на първите четири глави.

Вероятно за улесняване на наизустяването стиховете на поемата са подредени по еврейския азбучен ред, като всеки стих започва със съответната буква, с изключение на глава 3, където всеки три поредни стиха започват със съответната буква. Броят на стиховете в пета глава е равен на броя на буквите в еврейската азбука (22), но тя не е написана под формата на акростих.

Въпреки трудността да се пише в такава строга рамка, книгата успява да изрази страстно патриотично страдание.

II. Авторство

Самата книга не назовава своя автор по име, но традиционното схващане, че тя е била написана от Еремия, е древно и не е било подлагано на съмнение до XVIII в.

Гръцкият превод (Септуагинта) на Плача дори съдържа предговор, чийто

стил предполага еврейски оригинал: „И след като Израил беше отведен в плен и Ерусалим запустен, Еремия седна и плака, и оплака Ерусалим с това оплакване, и каза...“ (след което започва гл. 1.).

От стила на книгата изглежда вероятно неин автор да е „плачещият пророк“, а 2 Летоп. 35:25 свързва Еремия със създаването на погребални и оплаквателни песни. Фактът, че авторът е очевидец, и че друг логичен кандидат за авторство няма, подкрепя традиционното еврейско и християнско становище, че Еремия е написал Плача.

III. Датиране

Свидетелските описания на опустошаването на Сион са толкова живи и завладяващи, че е много вероятно те да са написани много скоро след самото събитие (ок. 586 или 585 г. пр. Хр.) и преди Еремия да отиде в Египет.

IV. Исторически фон и теми

Падането на Ерусалим е момент на ужасно страдание и страх. Именно тази страшна катастрофа е изтръгнала, както ние вярваме, книгата Плач от сърцето на пророк Еремия.

Книгата представлява нещо като добавка към пророчествата на Еремия. Тя описва дълбоката скръб на пророка от разрушаването на Ерусалим и на храма. Вместо да изпитва удовлетворение, че неговите пророчества са се сбъднали,

той плаче горчиво за нещастията на своя народ.

Като допълнение към самите думи на Еремия може да се приеме, че книгата изразява още:

1. Страданието на юдейския остатък, чийто говорител е Еремия, поради вавилонското нашествие.

2. Мъката на Месията, когато Той идва да страда, да пролее кръвта Си и да умре на Голготския кръст (вж. напр. 1:12).

3. Страданието на еврейския остатък в бъдеще време, когато ще бъде призван да премине през Голямата скръб, времето на умесението на Яков.

Грях → Стрaдание (1:8)

Скръб → Покаяние (1:20)

Молитва → Надежда (3:19–24)

Вяра → Възстановяване (5:21)

Пътят на обновлението

Схема на изложението

I. Страшното опустошение на Ерусалим (1:1–11)

II. Тъжният плач, изповед и молитва на народа (1:12–22)

A. Плачът (1:12–17)

B. Изповедта (1:18, 19)

B. Молитвата (1:20–22)

III. Господ е онзи, който е наказал Ерусалим (гл. 2)

A. Резултатите от Божия гняв (2:1–13)

B. Причината за Божия гняв – лъжливите пророци не са предупредили народа (2:14)

B. Присмехът на наблюдателите (2:15, 16)

Г. Изпълнението на Божиите заплахи (2:17)

Д. Призивът към покаяние (2:18, 19)

Е. Молитвата за Божията милост (2:20–22)

IV. Пророкът изразява съжалението и изповедта на остатъка (гл. 3)

A. Божиите присъди (3:1–18)

B. Божиите милости (3:19–39)

B. Призивът за духовно обновление (3:40–42)

Г. Скръбта на Еремия по Ерусалим (3:43–51)

Д. Молитвата на пророка за избавление от враговете му (3:52–66)

V. Съпоставяне на миналото и настоящето на Юда (4:1–20)

VI. Бъдещата перспектива – Едом ще бъде разрушен, а Юда – възстановен (4:21, 22)

VII. Остатъкът умолява Бога за милост и възстановяване (гл. 5)

Коментар

I. Страшното опустошение на Ерусалим (1:1–11)

Тук виждаме пълното опустошение на Ерусалим. Ст. 1–11 са думите на страничен наблюдател. Някога населеният град сега е безутешна вдовица; княгинята е станала робиня, изоставена от идолите си и предадена от съюзниците си (ст. 1, 2). Народът е **отишъл в плен** заради своя грях и никакви поклонници не идват да се покланят в Сион (ст. 3–9). Скъпоценните съдове на **светилището** са отнесени от вавилонците (ст. 10) и **народът** е измъчван от глад (ст. 11).

II. Тъжният плач, изповед и молитва на народа (1:12–22)

A. Плачът (1:12–17)

Този пасаж разказва за уникалното **страдание** на Ерусалим. Ст. 12 се е превърнал в „класически израз на скръб“⁴¹ и ни напомня за плача на нашия Господ за същия град, който коравовратно Го отхвърля. Изразът подхожда и на състоянието на Христос на кръста, заобиколен от закоравелите войници, религиозните водачи и тълпата, която Го наблюдава като публично зрелище.

Юдейският народ разбира, че **ГОСПОД** е Онзи (ст. 15), който е предизвикал това разорение, и макар че **Сион простира ръцете си** в молба за милост, няма кой да го утеши; той е станал **отвратителен** (ст. 17).

B. Изповедта (1:18, 19)

В своята изповед юдеите признават, че **ГОСПОД** е праведен в това, че ги е изпратил в плен; че те са въстали против заповедите Му, и че техните езически „любими“ – езическите народи – са ги излъгали.

V. Молитвата (1:20–22)

Юдея се моли Бог да отплати на нейните злорадстващи врагове за злината им, като през цялото време с въздишки изповядва престъпленията си.

III. Господ е онзи, който е наказал Ерусалим (гл. 2)

A. Резултатите от Божия гняв (2:1–13)

2:1–7 Тези стихове описват какво е сторил Бог на Юда – разрушил е храма (**подножието**) (ст. 1), **погълнал** е градовете (ст. 2), отказал е да спре **врага**, сякаш Той самият е враг на Юда (ст. 3–5), постъпил е с храма, сякаш той е просто **градина**, преустановил е жертвоприношенията в Сион и е **отхвърлил и цар, и свещеник** (ст. 6, 7).

2:8–13 Той е превърнал града в развалини, владетелите му са отведени в изгнание, **пророците** вече не получават слово от **ГОСПОДА**, **старейшините** скърбят, а девичите **навеждат главите си** от срам (ст. 8–10). **Децата примират** от глад **по улиците**, падат и умират (ст. 11, 12). Бедствието на народа е толкова голямо, че пророкът няма думи, с които да го **утеши** (ст. 13). Народът е трябвало да бъде сионска дъщеря (девица), но не е бил.

B. Причината за Божия гняв – лъжливите пророци не са предупредили народа (2:14)

Пророците на Юда са виждали суетни и глупави видения. Вместо да изобличават беззаконието на народа, те са си измисляли суетни пророчества.

V. Присмехът на наблюдателите (2:15, 16)

Съседите на Юда злорадстват за падането на Ерусалим. Те **пляска**т с ръце,

подсвиркват и казват със садистично удоволствие: „**Наистина това е денят, който очаквахме. Доживяхме, видяхме!**“

Г. Изпълнението на Божиите заплахи (2:17)

ГОСПОД е изпълнил Своята дума. Той е сринал Своя собствен народ и е издал властта (**рога**, еврейски образен израз) на противниците на Юда.

Д. Призивът към покаяние (2:18, 19)

Родителите са призовани непрестанно да **викат към Господа за децата си, които примират от глад по ъглите на всички улици.**

Е. Молитвата за Божията милост (2:20–22)

Жени ядат собствените си рожби заради глада. **Улиците са осеяни с убити**, защото Бог е свикал вавилонците да дойдат като на празнично събрание.

IV. Пророкът изразява съжалението и изповедта на остатъка (гл. 3)

А. Божиите присъди (3:1–18)

Постоянно преминавайки между първо лице единствено и множествено число, пророкът прави паралел между своите собствени преживявания и преживяванията на своя народ. Божията **ярост** е описана с илюстрациите на **тъмнина**, непрестанни удари от **ръката** Му (ст. 1–3); преждевременно състаряване, **строшени кости**, обграждане с **горчивина и мъка** и жива смърт (ст. 4–6); затваряне в затвор, от който не може да се избяга, **молитва** без отговор (ст. 7–9); **засада** като за диви животни, **стрелба** по мишена (ст. 10–12); дълбоки рани, ястие от **горчивини** (ст. 13–15); **строшени зъби**, облекло

от **прах** (ст. 16); загуба на памет, **мир** и благоденствие, **гибел** на всяка **надежда** за божествена помощ (ст. 17, 18).

Б. Божиите милости (3:19–39)

С молитва към Бога да **си спомни** неговата горчивина, но все още в трайно униение заради страданието си (ст. 19, 20), пророкът отвърща очи от себе си и поглежда към Господа. **Надеждата възкръсва**, когато той си спомня, че **милостите и милосърдията на ГОСПОДА се подновяват всяка сутрин**, и че **Неговата вяност е голяма**² (ст. 21–24). Той се позовава на уроците, научени в училището на страданието – **добро е тихо да се очаква** Господното избавление и човек да се покори на Неговия **ярем** още от ранните дни на живота си (ст. 25–27). Добре е да се приема божественото наказание, а на ударите и обидите от хората да не се отвърща (ст. 28–30). Отхвърлянето от Бога не е нито окончателно, нито безпричинно; Неговите **милости** и състраданието Му със сигурност ще дойдат (ст. 31–33). **ГОСПОД** не одобрява потиснатостта, несправедливостта или потъпкването на правата (ст. 34–36). Той е пълновластен, Словото Му винаги надделява, всичко служи на волята Му. Да **се оплакваш**, когато Той наказва греха, е безсмислено (ст. 37–39).

В. Призивът за духовно обновление (3:40–42)

Пътят към благословието е в себеизпитването и във **връщането при ГОСПОДА**. Той няма да **прости** непризнатия грях.

Г. Скръбта на Еремия по Ерусалим (3:43–51)

Темата отново се връща към страданието на Еремия и неговия народ. Бог ги е **преследвал и убивал** без жалост, за-

пушил е ушите Си за техните молитви и ги е превърнал в измет на земята (ст. 43–45). **Всичките им врагове** се смеят, докато Божият народ понася **ужас**, заплаха и **разрушение**. Опустошението на народа му кара пророка непрестанно да плаче (ст. 46–51).

Д. Молитвата на пророка за изобавление от враговете му (3:52–66)

Гонен като птичка, бит с камъни в **ров**, потопен от вода, пророкът мисли, че е дошъл краят (ст. 52–54). Молил се е искрено **от най-дълбоките** дълбочини и Бог е отговорил, като му е казал да **не се бои** (ст. 55–57). Сега той моли **ГОСПОД** да обърне внимание на лошото отношение, което е понесъл – **отмъщението, замислите, хулите**, обидите, клоките и подигравките, отправени по негов адрес – и да отсъди справедливо. Правдата изисква враговете му да бъдат наказани, прокълнати, преследвани и изтребени (ст. 58–66). „**Слепота на сърцето**“ (ст. 65), вероятно не означава „закоравяване, а залепяване на сърцето, което води до гибел“³ както се казва и че „при прочитането на Мойсей покривало лежи на сърцето им [на евреите]“ (2 Кор. 3:15).

В. Съпоставяне на миналото и настоящето на Юда (4:1–20)

Пророкът сравнява предишната слава със сегашното жалко състояние на Ерусалим. Храмът е разрушен, майки изоставят **малките си** (ст. 3, 4), хора умират от глад (ст. 5), **наказанието** е утежнено (ст. 6), **първенците не се познават по улиците** (ст. 7, 8), канибализъм се среща дори сред **милостивите жени** (ст. 10), а градът, считан преди за непревземаем, е паднал (ст. 12). Всичко това е предизвикано от **греховете на пророците му и свещениците му**, и народа (ст. 13–16). Те напрасно гледат към Египет за по-

мош (ст. 17). Вавилонците са ги обсадили внезапно (ст. 18, 19) и цар Седекия, **ГОСПОДНИЯТ помазаник**, е заловен (ст. 20).

VI. Бъдещата перспектива – Едом ще бъде разрушен, а Юда – възстановен (4:21, 22)

Едомската дъщеря тържествува за падането на Ерусалим, но тя ще бъде наказана строго и **греховете** ѝ ще бъдат изложени на показ. Сион ще бъде възстановен.

VII. Остатъкът умолява Бога за милост и възстановяване (гл. 5)

5:1–14 В тези стихове народът оплаква ужасните условия, в които се намира – високата цена на стоките от първа необходимост (ст. 4), принудителния труд (ст. 5), потисничеството (ст. 8), глада и опасностите (ст. 9, 10), зверствата, извършвани над **девиците, първенците и старейшините** (ст. 11, 12), изпитанията на **младежите, децата и старейшините** (ст. 13, 14).

5:15–18 Заради всички тези ужаси **радостта** на Юда е **престанала**, **хорото** му се е превърнало в **жалеене**, **венецът** е **паднал от главата** му, а **хълмът Сион** е **опустошен**.

Те признават причината за всичко това: „**О, горко ни, защото съгрешихме!**“

5:19–22 Накрая народът умолява **ГОСПОД** да го **върне при Себе Си**, за да се възроди и обнови. Интересно е да се отбележи, че в много еврейски ръкописи ст. 21 се повтаря още веднъж след ст. 22, явно за да завърши книгата с нотка на надежда, а не на отчаяние.⁴ Но всъщност, както отбелязва Кайл, правилното разбиране на ст. 22 прави такова повторение излишно:

Това заключение напълно подхожда на характера на Плача, в който оплакването

и молбите трябва да продължат докрай – но не и без елемент на надежда, макар и тя да не се издига до висините на радостна победа, а, както се изразява Герлах, е „само далечен отблясък, като светлината

на утринна звезда през облаците, която самичка не може да прогони сенките на нощта, но въпреки това прогласява, че изгревът на слънцето е близо и ще спечели победата.“⁴⁵

Крайни бележки

¹ (1:12-17) R. K. Harrison, *Jeremiah and Lamentations*, p. 210.

² (3:19–39) Ако читателят извини един малък личен спомен, бих искал да кажа, че ст. 22 и 23 имат специално значение за редактора. Баща ми обичаше да цитира: „Заради милостите на ГОСПОДА ние не се довършихме“ (ст. 22), а любимата песен на майка ми, „Велика е Твоята вярност“, е написана по ст. 23. Едва след като и двамата

бяха отишли при Господа, ние осъзнахме, че техните любими думи – така характерни на техните личности – стоят „ръка за ръка“ в гл. 3 на Плача.

³ (3:52-66) C. F. Keil, „Lamentations,“ in *Biblical Commentary on the Old Testament*, XX:455.

⁴ (5:19–22) Подобно повторение с цел по-добро звучене при четене в синагога се появява и в края на Еклисиаст, Исаия и Малахия.

⁵ (5:19-22) Keil, „Lamentations,“ XX:455.

Библиография

Вж. Еремия.

ЕЗЕКИИЛ

„От първата до последната глава на Езекиил през цялата книга преминава една главна мисъл – мисълта за върховната власт и славата на Господ Бог. Той е върховен Господар на Израил и владее и делата на народите на света, макар да изглежда, че гръмките и необуздани претенции на хората са заглушили тази истина. В Своята суверенна воля Бог е постановил да Го прославяме с живота и свидетелството си до краищата на земята.“

Чарлз Лий Файнбърг

Въведение

I. Уникално място в канона

Главно благодарение на прочутите духовни химни „Езекиил видя колелото“ и „Сухи кости“ Езекиил е известен на милиони хора като библейски герой. За съжаление нивото на библейското познание за неговата трудна книга често не се простира много по-далеч. Безспорно Езекиил не е първата книга, която християните трябва да четат, когато повярват, макар че има хора с особени литературни наклонности, които са били заплени от Библията именно благодарение на забележителния стил на този пророк.

Необикновеното при Езекиил (за разлика от Еремия и в по-малка степен Исая и повечето от малките пророци) е това, че той наблюдава не на осъждането, а на *утехата* на Божия народ. От реката Ховар, място, което може би е било нещо като древен концентрационен лагер в близост до Вавилон, Езекиил пише своите пророчества за насърчение на юдейските изгнаници.

II. Авторство

Езекиил („Бог укрепва“ или „укрепен от Бога“) е сред втората група пленници, отведени във Вавилония единадесет години преди Ерусалим да бъде разрушен.

До 20-те години на XX в. пророчествата на Езекиил до голяма степен са избягвали „ножицата“ на критиците-рационалисти. Но някои недоволни от това либерали бързо се заемат със съчиняването на теории, отричащи единството на книгата, авторството на Езекиил и традиционно приетата дата на написване.

В действителност обаче древната и всеобща юдео-християнска позиция, че книгата е написана от пророка-поет, „свещеника Езекиил, сина на Вузи“, е солидно защитена и критичните твърдения са получили подобаващ отговор.¹

Обобщаваме шест аргумента на Джон Б. Тейлър за единството на книгата и за това, че е написана от един автор:

1. От началото до края си книгата проявява *последователност*, която предизвиква целенасочен ефект.
2. Книгата притежава *последователно послание* – падането на Ерусалим и разрушаването на храма.
3. *Стилът и езикът* са еднородни и включват специални изрази, които се повтарят навсякъде (като напр. „човешки син“, „ГОСПОДНОТО слово беше към мен“, „ще познаят, че Аз съм ГОСПОД“, и „ГОСПОДНАТА слава“).
4. Книгата на Езекиил има ясна *хронологична последователност*, уни-

кална за книгите на Големите пророци (вж. Исаия и Еремия).

5. Повсеместната употреба на *първо лице единствено число* придава на книгата ясен автобиографичен характер. В 1:3 и 24:24 е посочено, че авторът е Езекиил.
6. *Индивидуалността и характерът* на Езекиил се разкриват последователно в цялата книга. Те се изразяват в неговата задълбоченост, любов към символизма, внимание към подробностите и благоговение пред Божията слава и съвършенство.²

III. Датирание

Езекиил посочва много точно датите на своите пророчества. Първото му пророчество (1:2) идва в петата година от изгнанието на Йоахин (593 г. пр. Хр.); последното си датирано прочоичество пророкът получава през 571 г. пр. Хр. (29:17). От това следва, че служението му е продължило поне двадесет и две години. Ако, като свещеник, той е започнал служението си на тридесетгодишна възраст, той е бил на над петдесет години, когато е приключил с прокукуването си.

IV. Исторически фон и теми

Езекиил служи като пророк на своите събратя изгнаници през първите две десетилетия на плена. Юдеите неоснователно очаквали да се върнат в Ерусалим, затова той ги учи, че най-напред трябва да се върнат при Господа.

Пророчеството на Езекиил е разделено на три части. Първо той припомня греховете на Юда и предупреждава за неизбежната присъда на Бога, която ще се изрази в отвещането на народа в плен и в разрушаването на столицата. Това е ярко и живо представено чрез необикновени видения и символични действия. Един ярък, блестящ облак, изобразяващ Божието присъствие, стои над храма,

после неохотно се оттегля. Това означава, че Бог повече не може да живее сред Своя народ заради неговия грях, и мечът на Неговия съд скоро ще се стовари върху осквернения храм. Господната слава е една от ключовите идеи, които преминават през цялата книга на Езекиил.

Във втората част съседите на Юда са осъдени заради своето идолопоклонство и заради жестокото си отношение към Божия народ. Това са амонците, моавците, едомците, филистимците, тирците, сидонците и египтяните.

И накрая Езекиил говори за завръщането и обединението на целия народ – Израил и Юда. Когато хората се покаят за греховете си, Бог ще сложи в тях Своя Свет Дух. Месията ще дойде при народа Си и ще изтреби и последните му врагове. Храмът ще бъде построен отново и Господната слава ще се върне в него. Тези пророчества все още не са се изпълнили, а очакват хилядолетното царуване на Христос на земята – Милениума.

Както много други пророчески книги пророчествата в книгата на Езекиил не са изложени напълно хронологично, макар че тази книга следва много по-ясно изразен хронологичен ред от книгите на Исаия и Еремия. Трябва да обръщаме внимание на датите или на периодите, посочени в началото на много от главите. Алберт Барнс подрежда пророчествата в следния хронологичен ред:

Пророчествата са разделени на групи от датите, указани в началото на различни глави, и бихме могли да предположим, че пророчествата, които нямат дати, са били дадени на последната посочена дата или поне много скоро след нея.

1. Петата година от плена на Йоахин.
Гл. 1–7. Призоваването на Езекиил и предсказването на предстоящата обсада на Ерусалим.

2. Шестата година.
Гл. 8–19. Преглед на цялостното състояние на народа с предсказания за предстоящото наказание.
3. Седмата година.
Гл. 20–23. Нови изобличения и ново предсказване на предстоящото опустошение.
4. Деветата година.
Гл. 24. Годината, в която започва обсадата. Прогласяване, че градът ще бъде превзет.
5. Същата година.
Гл. 25. Пророчества против Моав, Амон и филистимците.
6. Единадесетата година.
Гл. 26–28. Пророчества против Тир. През тази година, след осемнадесет месеца обсада, Ерусалим е превзет, а храмът е разрушен.
7. Десетата година.
Гл. 29:1–16. Пророчество против Египет.
8. Двадесет и седмата година.
Гл. 29:17–30:19. Пророчество против Египет.
9. Единадесетата година.
Гл. 30:20–31:18. Пророчество против Египет.
10. Дванадесетата година.
Гл. 32. Пророчество против Египет.
11. Същата година.
гл. 33–34. Упрек към неверните водачи.
12. Същата година или някоя друга между дванадесетата и двадесет и петата.
Гл. 35. Присъдата над хълма Сиир.
13. Същата година.
Гл. 36–39. Утешителни видения. Унищожението на Гог.
14. Двадесет и петата година.
Гл. 40–48. Видението за храма.³

По въпроса как Езекиил е можел да предава посланието на Божието Слово през многото километри между Вавилония и Юдея, в *Ежедневни белешки на Скрипчър Юниън* четем:

Един от проблемите в тази книга е, че служението на Езекиил е било отправено към юдеите в далечен Ерусалим, докато самият той се е намирал в изгнание във Вавилония. Трябва да заключим, че изселените юдеи са можели свободно да поддържат връзки с родната си земя. Тъй като по онова време цялата територия е била обединена и умиротворена под властта на Вавилон, това несъмнено е било много по-лесно от практическа гледна точка, отколкото в по-ранни времена. За един пратеник е било много по-лесно да опише със свои думи някой символичен акт на Езекиил, отколкото да носи устно послание, което би могло да избледнее в паметта му, или писмено съобщение, което би могло да предизвика вниманието на вавилонските власти.

Схема на изложението

- I. Призоваването и възлагането на мисията на Езекиил (1:1–3:21)
 - A. Обстоятелствата, при които Езекиил получава пророчествата (1:1–3)

- B. Езекиил вижда видение, в което Божията слава се вози на колесница-престол (1:4–28a)
- V. Господ поставя Езекиил да пророкува на народа на Израил (1:28b–3:21)

1. Характерът на народа – бунтовен (1:28б–2:7)
 2. Същността на посланието – осъждение, указано от свитъка (2:8–3:3)
 3. Характерът на народа – безочлив и коравосърдечен (3:4–11)
 4. Ролята на пророка – страж (3:12–21)
- II. Описание на присъдата над Юда и Ерусалим (3:22–24:27)
- А. Нагледни средства, илюстрации предстоящата присъда (3:22–5:17)
1. Бог заповядва на Езекиил да се преструва на нем, докато Той не му каже да говори (3:22–27)
 2. Обсадата на Ерусалим, избразена с помощта на глинена плоча (гл. 4)
 3. Участиа на народа, предсказана символично с остър меч и косми (гл. 5)
- Б. Изкореняването на идолопоклонството и запазването на остатък от народа (гл. 6)
- В. Неизбежността и жестокостта на вавилонското нашествие (гл. 7)
- Г. Видението за нагло идолопоклонство в храма (гл. 8)
- Д. Оттеглянето на Божието присъствие и последващото изстребване на идолопоклонниците (гл. 9)
- Е. Видението за Божията слава, която посещава Ерусалим с осъждение (гл. 10)
- Ж. Отхвърлянето на съвета на безбожните първенци (11:1–13)
- З. Обещание за запазването на остатък (11:14–21)
- И. Оттеглянето на облака на славата към Елеонския хълм (11:22–25)
- Й. Знаменията на Езекиил за предстоящия плен (гл. 12)
1. Багажът му (12:1–16)
 2. Треперенето му (12:17–28)
- К. Гибелта на лъжливите пророци и пророчици (гл. 13)
- Л. Божията заплаха към старейшините идолопоклонници (гл. 14)
- М. Притчата за неплодната лоза (гл. 15)
- Н. Притчата за сватбата на Ерусалим (гл. 16)
- О. Притчата за двата орела (гл. 17)
- П. Отмяната на поговорката за киселото грозде (гл. 18)
- Р. Оплакване за последните царе на Юда (гл. 19)
- С. Защита на Божието действие спрямо Израил (20:1–32)
1. Идолопоклонството в Египет (20:1–9)
 2. Оскверняването на Божиите съботи (20:10–17)
 3. Бунтът в пустинята (20:18–26)
 4. Идолопоклонството (20:27–32)
- Т. Божието обещание за бъдещо възстановяване (20:33–44)
- У. Илюстрации на предстоящото нашествие (20:45–21:32)
1. Знамението с горския пожар (20:45–49)
 2. Знамението с извадения меч (21:1–17)
 3. Знамението с разклона на пътя (21:18–32)
- Ф. Три пророчества за нечистотата на Ерусалим (гл. 22)
- Х. Притчата за двете сестри блудници (гл. 23)
1. Оола (23:1–10)
 2. Оолива (23:11–21)
 3. Вавилонското нашествие (23:22–35)

4. Присъдата над Оола и Оолива (23:36–49)
- Ц. Притчата с врящия котел (24:1–14)
- Ч. Знамето със смъртта на жената на Езекиил (24:15–27)
- III. Пророчества против седем езически народа (гл. 25–32)
- А. Пророчество против Амон (25:1–7)
- Б. Пророчество против Моав (25:8–11)
- В. Пророчество против Едом (25:12–14)
- Г. Пророчество против Филистия (25:15–17)
- Д. Пророчество против Тир (26:1–28:19)
1. Разрушаването на Тир (гл. 26)
 2. Оплакването за Тир (гл. 27)
 3. Падането на княза на Тир (28:1–19)
- Е. Пророчество против Сидон (28:20–26)
- Ж. Пророчество против Египет (гл. 29–32)
1. Обща заплаха към фараона и неговия народ (гл. 29)
 2. Оплакване за падането на Египет (30:1–19)
 3. Падането на фараона (30:20–31:18)
 4. Оплакване за фараона и Египет (гл. 32)
- IV. Връщането на Израил и наказанието на враговете му (гл. 33–39)
- А. Пророкът отново е поставен за страж (гл. 33)
- Б. Фалшивите пастири и Добрият Пастир (гл. 34)
- В. Гибелта на Едом (гл. 35)
- Г. Възстановяването на земята и народа (гл. 36)
- Д. Видението за долината на сухите кости (37:1–14)
- Е. Обединението на Израил и Юда (37:15–28)
- Ж. Изстребването на бъдещите врагове на Израил (гл. 38, 39)
- V. Сцени от Хилядолетното царство (гл. 40–48)
- А. Храмът на Хилядолетното царство в Ерусалим (гл. 40–42)
1. Мъжът с мерителната тръстика (40:1–4)
 2. Източната порта на външния двор (40:5–16)
 3. Външният двор (40:17–19)
 4. Другите две порти на външния двор (40:20–27)
 5. Трите порти към вътрешния двор (40:28–37)
 6. Принадлежностите за жертвоприношения (40:38–43)
 7. Стаите за свещениците (40:44–47)
 8. Преддверната зала на храма (40:48, 49)
 9. Светилището и Пресвятото място (41:1–4)
 10. Страничните стаи (41:5–11)
 11. Сградата западно от храма (41:12)
 12. Размерите на храма (41:13–15a)
 13. Вътрешната украса и обзавеждане на храма (41:15b–26)
 14. Жилищата на свещениците (42:1–14)
 15. Размерите на външния двор (42:15–20)
- Б. Поклонението по време на Хилядолетното царство (гл. 43, 44)
- В. Управлението по време на Хилядолетното царство (гл. 45, 46)
- Г. Израилевата земя по време на Хилядолетното царство (гл. 47, 48)
1. Изцелението на водите (47:1–12)
 2. Границите на земята (47:13–23)
 3. Делението на земята (гл. 48)

Коментар

I. Призоваването и възлагането на мисията на Езекиил (1:1–3:21)

A. Обстоятелствата, при които Езекиил получава пророчествата (1:1–3)

В началото на книгата Езекиил вече е в плен, отведен при някоя от по-ранните депортации. Но той пророкува за разрушаването на Ерусалим шест или седем години преди то да се случи. По това време Езекиил вероятно е бил на тридесетгодишна възраст („в тридесетата година“). Първите двадесет и четири глави са написани *преди* падането на Ерусалим, но *след* първите изселвания.

B. Езекиил вижда видение, в което Божията слава се вози на колесница-престол (1:4–28a)

Първата глава разказва видение за Божията слава сред пленниците. Най-напред Езекиил вижда свиреп **бурен вятър**, който идва от север. После вижда **четири живи същества, всяко от които има четири лица** (на лъв, вол, орел, и човек),⁴ четири **крила, прави крака** и ръце под крилето си. Съществата символизират онези качества на Бога, които са разкрити в творението – Неговата върховна власт, сила, бързина и мъдрост. Много народи забравят за Бога над облака, който седи на престола. Те се покланят на Неговите творчески атрибути вместо на самия Творец.

Над свода има престол, на който седи **ГОСПОД на славата**. До всяко от живите същества има **колело** или по-скоро **колело в колело** (може би едното колело е под прав ъгъл с другото, като жiroskop). Така видението сякаш представя колесница-престол с **колела на земята**, четири живи същества, поддържащи платформата, и Божия **престол** над нея.

Именно това видение на Божията слава предшества призоваването на Езекиил за пророческо служение.

Този пасаж предизвиква отклика на прекрасната песен на Фабер:

О, Боже, колко си прекрасен,
как Твоето величие блести,
как чуден е престолът благодатен,
сред Твоите пламтящи светлини!

Пред Твоите вечни дни благоговеем,
о, безконечни Боже на безкрая!
Ангели прекланят се пред Тебе,
ден и нощ те славят, величат.

Отче на Иисус, за таз награда
копнея, любя и се състезавам –
с възторг пред трона Ти да падна
и вечно, вечно да Те съзерцавам.

Фредерик Уилям Фабер

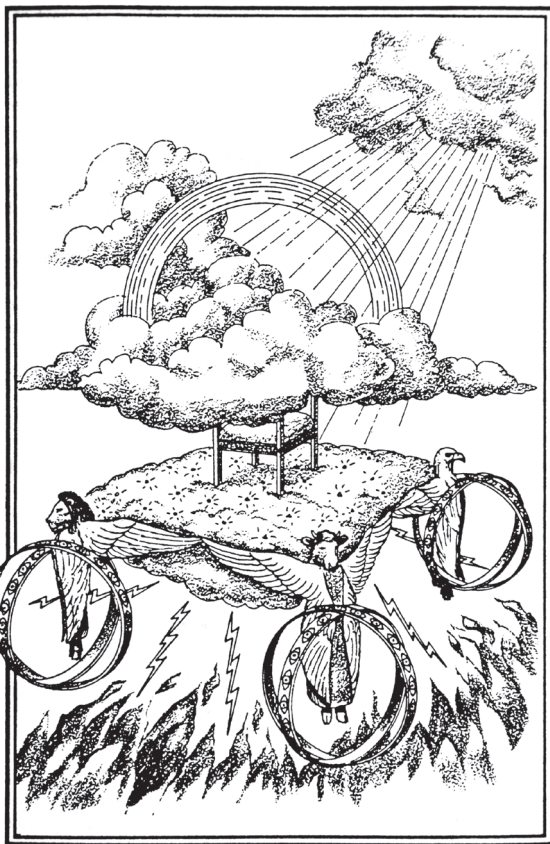
В 43:3 Езекиил обяснява онова, което е виждал, като „видението, което видях, когато Той⁵ дойде за разрушението на града“. С други думи, видението изобразява Бога в Неговата слава, който идва от север, за да изпълни присъдата над Ерусалим, като Негови пълномощници за изпълнението на тази присъда са вавилонците.

B. Господ поставя Езекиил да пророкува на народа на Израил (1:28b–3:21)

1. Характерът на народа – бунтовен (1:28b–2:7)

Духът влиза в Езекиил, поставя го на краката му и му казва да пророкува на един бунтовен народ, на Юда, независимо какви ще бъдат резултатите. Той трябва да бъде смел и покорен.

Господ упълномощава Езекиил, когато нарича „**сине човешки**“.⁶ Този важен израз се среща 90 пъти в книгата Езекиил. Тейлър обяснява неговата употреба:

Видението на Езекиил на престола-колесница.

Това е представата на автора за престола-колесница от Езекиил 1 гл. Тя се отличава от описанието на текста в това, че всяко от четирите същества има четири лица, а тук за простота сме показали само по едно лице на всяко от тях.

Първите думи, които Бог отправя към Езекиил, съвсем уместно поставят пророка на неговото правилно място пред величието, което е видял в своето видение. Изразът *човешки син* е староеврейски идиоматичен израз, който подчертава незначителността на Езекиил като един, който е просто човек. „Син“ означава „участник в естеството“ и комбинирано с *адам*, „човек“, това означава

чисто и просто „човешко същество“. В множествено число този израз е широко използвано понятие за „човечество“.⁷

До времето на Даниил (7:13, 14) това понятие вече е придобило почти месианско звучене и в първи век е станало название за Месията:

Употребявайки този израз, нашият Гос-

под сякаш се е възползвал от двусмислито на неговото просто и неговото специфично значение, така че в известен смисъл никой не е можел да Го обвини в открити претенции за месианство, а от друга страна нищо не е пречело на онези, които имали необходимата духовна проникателност, да приемат цялостната значимост на Неговата личност.⁸

2. Същността на посланието – осъждане, указано от свитъка (2:8–3:3)

2:8–10 Тогава Господ заповядва на Езекиил да **изяде свитък**, в който са написани болезнените присъди, които ще сполетят нацията.

Той е предупреден, че служението му няма да бъде популярно. Ние също сме предупредени, че истинното представяне на евангелието ще бъде оскърбително за неспасените. Този факт е известен като спънката на кръста. За някои хора ние сме смъртоносно ухание.

3:1–3 Езекиил **изяжда свитъка**, както му е заповядано. Един по-късен пророк, апостол Йоан, ще направи същото (Откр. 10:8–10). Всеки пророк или проповедник се нуждае от това, да приеме посланието в себе си, като го направи част от собствения си живот (ср. 3:10).

3. Характерът на народа – безочлив и коравосърдечен (3:4–11)

Тогава Бог повтаря, че Езекиил е **изпратен при народ**, който **няма да послуша** (тук Юда е наречен **израилевият дом**). Езиковите бариери могат да бъдат преодоленни, както ни казват много мисионери. Но бариерата на **бунтовното сърце** не може да бъде преодоляна. Той трябва да бъде смел, когато говори на юдеите в земята им и на юдеите в изгнание.

Верните служители на Христос трябва да имат **корав** ум, но не и **кораво** сърце.

4. Ролята на пророка-страж (3:12–21)

3:12–15 Господ отнася Езекиил при пленниците при реката Ховар и той остава там в мълчание седем дни. Йейтс описва положението на Езекиил:

Призивът към Езекиил да напусне удобния си дом и да отиде да проповядва на пленниците в Тел-Авив идва като нежелано прекъсване. Той усеща Божията ръка върху себе си, изпитва боежествена принуда, на която не може да устои, и с горчивина на духа се заема с неприятната задача. За негова радост и за радост на народа той не започва да им проповядва веднага, а седи мълчалив сред смутения народ в продължение на цяла седмица. Това преживяване му дава ясна представа за техните проблеми, тяхната злочестина и окаяната им нужда. Проповедникът, който може да види живота през очите на слушателите си, ще може да им помогне и да им даде ръководството, от което толкова остро се нуждаят.⁹

3:16–21 Езекиил е определен за **страж**, отговорен да **говори** Божието Слово и строго да **предупреждава** хората. Важният факт за вината за чужда кръв е разкрит не само в Стария Завет (ст. 18–20), но и в Новия Завет (Деян. 20:26). Но колкото и тежка да е отговорността на Божия пратеник, християните не бива да разбират това в смисъл, че трябва да бият всички хора по главата с евангелието или да свидетелстват във всеки асансьор. Въпреки голямата си отговорност Езекиил е бил принуден от Бога да мълчи и е трябвало да чака предоставени от Него възможности. Ние също трябва да бъдем чувствителни към Неговото ръководство за свидетелство. *Понякога* трябва да мълчим. В повечето случаи обаче ние мълчим, когато трябва да говорим.

II. Описание на присъдата над Юда и Ерусалим (3:22–24:27)

A. Нагледни средства, илюстриращи предстоящата присъда (3:22–5:17)

Съдът, пише Петър, трябва да започне от Божия дом (1 Петр. 4:17). И така, Бог започва от центъра на религията на Неговото откровение – храма в Ерусалим.

1. Бог заповядва на Езекиил да се преструва на ням, докато Той не му каже да говори (3:22–27)

Най-напред Езекиил отива в **равнината**, където вижда **ГОСПОДНАТА слава**. После получава заповед да отиде в къщата си, където ще бъде вързан и **ням**, докато Бог му открие какво да говори.

2. Обсадата на Ерусалим, изобразена с помощта на глинена плоча (гл. 4)

4:1–8 Ерусалим е построен с камъни върху скална основа. **Глинената плоча** (направена от същия материал като тухлите) е символ на Вавилон (ср. Бит. 11:3, 9). Сега Ерусалим е станал по-лош и от Вавилон в своята поквара и идолопоклонство (вж. 5:7). Затова Бог заповядва на Езекиил да **начертае обсадата на Ерусалим**, като използва **глинена плоча** като символ на **града** и **желязна плоча**, която да изобразява **желязната стена**, която ще спре всякаква помощ за града. Пророкът е представител на Бога. Това означава, че Сам Господ обсажда Ерусалим. Езекиил трябва да **лежи на лявата си страна триста и деветдесет дни за Израил и на дясната си страна четиридесет дни за Юда**.

Всеки ден изобразява една година, но никак обяснение за тези числа не е достатъчно удовлетворително. Септуагинта се опитва да реши проблема като променя 390 на 190, но такава промяна не може

да се подкрепи с еврейските ръкописи. Друг въпрос, който не получава отговор, е дали Езекиил действително е лежал на всяка от двете си страни денем и нощем в продължение на тези два периода от време. Много коментатори предполагат, че той е правел това само за известно време всеки ден, когато хората са го *виждали*, тъй като това е била нагледна илюстрация на неговото послание.

4:9–17 Тези стихове описват глада, до който ще доведе обсадата, когато **храната** и **водата** ще бъдат давани на точно определени дажби. Отначало е трябвало да се използват **човешки изпражнения** като гориво за печене, но по-късно се позволява по-приемливата **говежда тор**. Тази глава говори за обсада, неудобства, глад и нечистота – всичко това е резултат от греха на Юда и от това, че те са изоставили Бога.

3. Участиа на народа, предсказана символично с остър меч и косми (гл. 5)

5:1–9 Чрез друг нагледен урок Езекиил показва, че **една трета** от населението на града ще умре от мор (**огън**) или глад (ст. 2), **една трета** ще падне от **меч** (нож) и една трета ще бъде разпръсната по други земи (ср. ст. 2 и ст. 12). Малък остатък ще бъде пощаден, но дори и от него по-късно някои ще загинат (ст. 3, 4); може би това са убитите, когато Исмаил убива Годолия. Тези бедствия ще сполетят **Ерусалим**, защото народът е постъпвал по-покварено дори **от** съседните **народи** въпреки огромните си привилегии.

Ние като християни имаме дори още по-големи привилегии от евреите. Дано Господ ни даде благодат да не злоупотребяваме с тях и така да си навличаме присъди в този живот и загуба на вечни награди!

5:10–17 Канибализмът ще бъде често срещан (ст. 10). Понеже храмът е бил

осквернен, Бог няма да се смили (ст. 11–13). Юдеите ще бъдат презрени **сред народите** и ще бъдат подложени на жестокости и **унищожение** (ст. 14–17).

Б. Изкореняването на идолопоклонството и запазването на остатък от народа (гл. 6)

6:1–7 Тук израилевите планини са използвани като нарицателно за идолопоклонството, тъй като капищата на идоли (**високите места**) обикновено са били строени по планините. Земята ще бъде наказана за своето идолопоклонство.

6:8–14 Господ обаче ще пощади **остатък**; те ще си **спомнят** за Него в своя плен и ще се **отвращават от себе си заради ... мерзостите си** (ст. 8–10). Идолопоклонството ще бъде наказано с **мор**, война и **глад** (ст. 11–14).

Във всички времена Бог отделя остатък като свидетелство за Себе Си – но не моралното мнозинство, а *презряното мащинство*.

В. Неизбежността и жестокостта на вавилонското нашествие (гл. 7)

7:1–18 Времето за изпълнението на Божията присъда **идва**, и няма никакво съмнение, че **ГОСПОД** е Онзи, който нанася удара (ст. 1–13). **Никой** няма да отговори на призива за **бой**; храбростта и силата ще изчезнат заради ужасното опустошение (ст. 14–18)

7:19–22 Материалните притежания ще бъдат безполезни (ст. 19). Понеже храмът („**славата на красотата**“) е бил осквернен с идоли, той ще бъде предаден на **чужденци** – вавилонците. Те ще го плякосат и ще го **осквернят** (ст. 20–22).

7:23–27 Всички обществени класи ще бъдат постигнати от **гибелта** – **царят**, първенците, пророците, свещениците, старейшините и **народа на страната**. **Народът** е трябвало да бъде свидетелство за Бога, но той напълно се е прова-

лил. Единственото свидетелство за Бога, което може да се представи сега, е присъдата. Каква сериозна мисъл! Осъждението е поголовно – то засяга всички класи и цялата земя. Всеки народ, който отхвърля познаването на Бога, губи своите морални устои и няма никакъв източник на помощ, когато го сполети беда. Това се отнася и за отделните хора.

Г. Видението за нагло идолопоклонство в храма (гл. 8)

8:1–6 Старейшините трябва да станат свидетели на осъждението, което не са успели да предотвратят. Това често се случва и днес. Господ пренася Езекиил от Вавилон в **Ерусалим чрез видения**. Там той вижда някои ужасни примери за идолопоклонството на народа. Вижда и един отвратителен **идол ... при входа на храма** – идол, който предизвиква **ревността** на Господа.

8:7–15 Второто, което пророкът **вижда**, е в **дворът** на храма. Там са събрани **старейшините** на Юда, като **всеки** от тях държи **кадилница в ръката си** и се покланят на отвратителни образи, **изобразени наоколо по стената**.

Третата гледка е при северната порта – там **жените оплакват Тамуз**, вавилонско божество. Според преданията зелената изсъхвала, ако той умираше.

8:16–18 Четвъртият пример на идолопоклонство е **във вътрешния двор на храма**, където **около двадесет и петима мъже**, представляващи свещениците, **се кланят на слънцето** и изпълняват неприличните ритуали на този култ. Смисълт на „**клончето**“ или „вейката“ (ст. 17) е неясен. **Поднасянето на клончето до носа** може би изразява презрение или присмех към Бога. Възможно е клончето да е било циничен фалически символ.

Често спасени религиозни водачи се прочуват със своето възмутително поведение и със скандалните си ереси; но Бог вижда и Той ще има последната дума.

Д. Оттеглянето на Божието присъствие и последващото изстребване на идолопоклонниците (гл. 9)

9:1, 2 В тази глава виждаме **шестима** палачи, които идват **от север** (посоката, от която трябва да дойдат вавилонците), за да изстребят идолопоклонниците от предишната глава. **Облеченият в лен мъж** може би символизира благодатта.

9:3 Облакът на **славата** (символ на Божието присъствие) напуска пресвято място на храма, наскърбен от идолопоклонството на народа. Облакът на **славата** се придвижва **към прага на дома**, откъдето блясъкът му изпълва двора.

9:4 Онези верни юдеи, които са се противопоставяли на идолопоклонството, са подпечатани с **белег върху челата** си, за да не бъдат убити. Този стих би трябвало да ни накара да се замислим. Как реагираме, ако някои не следват Господа? Присъединяваме ли се към тях? Успяват ли да ни повлияят? Оправдаваме ли ги? Или проявяваме безразличие? Тези верни мъже и жени въздишат и плачат; реакцията им разкрива онова, което е в сърцата им, и ги предпазва от присъдата.

Знакът, или белегът на челото, е последната буква на еврейската азбука (*тав*), която според равнините символизира пълнота. Тя също така е и първата буква на думата *тора* (закон). Файнбърг забелязва „забележително сходство между описаното тук и в Откр. 7:1–3“.¹⁰ Той добавя и един очарователен паралел от по-късни времена:

Християнските тълкуватели виждат тук донякъде пророческо загатване за знака на кръста. В ранния правопис последната буква на еврейската азбука (*тав*) е имала формата на кръст. Езекиил, разбира се, не би могъл да мисли за християнски символизъм, а и този пасаж не е пряко предсказание за Христовия кръст. И все пак това е забележително съвпадение.¹¹

9:5–7 Тогава палачите **започват да убиват** идолопоклонниците, като първи са **старейшините** (старците). „**Не се доближавайте до никого от тези, върху които е белегът**“, казва Бог. Ние не знаем дали те са знаели за този белег, но вярващите днес могат да бъдат сигурни въз основа на уверението на Божието Слово, че са защитени от съд. Колко страшно е да нямаш тази увереност!

9:8–11 Господ Езекиил се застъпва за народа, Господ казва, че **няма да пощади**, нито **да пожали**. Хората казват, че след като **ГОСПОД** Бог ги е **изоставил** и вече не се интересува от положението им, те повече не Му дължат лоялност. „**ГОСПОД не вижда**“ – това звучи като съвсем съвременен цитат!

От този и други текстове (като например за Ной и ковчега) можем да стигнем до заключението, че за Бога е характерно да избавя истинските вярващи, преди да излее присъдата над безбожните.

Е. Видението за Божията слава, която посещава Ерусалим с осъждане (гл. 10)

Гл. 10 е тясно свързана с гл. 1, тъй като дава допълнителна информация за престола-колесница, живите същества (тук наречени херувими) и Господната слава. Но гл. 1 е адресирана до изгнаниците, а тази – към бунтовниците в Ерусалим.

10:1, 2 Господ заповядва на **облечения в лен мъж** да вземе **горящи въглени от мястото между херувимите** и да ги **пръсне върху** Ерусалим. Това изобразява Божието осъждане, което ще се изсипе **върху града**.

10:3–5 Тези стихове са вмъкнати и повтарят описанието на движението на облака на славата от 9:3.

10:6–17 В тези стихове е дадено описание на херувимите и колелата на престола-колесница, които несъмнено е трудно да си представим. Лицето на херувим в ст. 14 вероятно е лицецо на вол от 1:10.

10:18, 19 След това облакът на славата се премества от прага към източната порта на дома.

10:20–22 Езекиил подчертава, че херувимът е същото живо същество, което е видял при реката Ховар в гл. 1.

Това видение ни учи никога да не губим съзнанието за грандиозната власт, мъдрост, и величие на нашия Бог.

Ж. Отхвърлянето на съвета на безбожните първенци (11:1–13)

11:1–3 Двадесет и петимата мъже (които представляват първенците) казват на жителите на града, че няма от какво да се страхуват, и ги съветват: „нека градим домове“ (СИ). Те се чувстват в безопасност като месо, поставено в железен котел. С това двадесет и петимата мъже категорично противоречат на словото, което Господ е говорил за града. Чрез Еремия Бог е заповядал пленниците да си строят къщи във Вавилон, защото Ерусалим ще падне. Мъжете, които измислят неправда, се опитват да събудят лъжливи надежди у изгнаниците чрез писма. Въпреки огъня на Божието осъждение първенците на Ерусалим се чувстват напълно сигурни там.

По същия начин и много номинални християни се чувстват в безопасност от Божието осъждение въпреки греха в своя живот, но Господ ще им каже: „Аз никога не съм ви познавал.“

11:4–12 ГОСПОД казва на Езекиил да разтълкува тяхната символика по съвсем различен начин! **Градът** Ерусалим действително е котел, а **убитите хора са месото!** Самите те ще бъдат **извадени отсрещ** града и ще бъдат **съдени на границата на Израил** (вж. 4 Царе 25:18–21; Ер. 5:24–27).

11:13 Когато **Фелатия** (може би водачът на двадесет и петимата мъже) пада мъртъв, както изглежда заради своя зъл съвет, Езекиил се застъпва пред **БОГА** за своя народ.

З. Обещание за запазването на остатък (11:14–21)

11:14,15 ГОСПОД отговаря, като казва на пророка какво са казвали жителите на Ерусалим, а именно, че изгнаниците са се отдалечили от ГОСПОДА, и че земята принадлежи на онези, които са останали в Юда и Ерусалим.

11:16–21 Но Господ БОГ обещава, че ще бъде за изгнаниците светилище за малко, и че отново ще ги събере в израилевата земя, напълно очистени от идолопоклонството и с послушно на Господа сърце. Йейтс коментира:

Езекиил също както Еремия насърчава духовната религия. Религията, която Бог изисква, е религия на сърцето. Сърцето не може да се поправи. Ще им бъде дадено ново сърце. Формализмът трябва да бъде забравен. Концентрирането върху духовното ще им даде такава връзка с Йахве, която ще преобрази мисленето им, поклонението им, поведението им и верността им. Като специален дар техният Бог ще им даде нов дух (ср. 18:31; 36:26 и сл.).¹²

Истинската надежда за изгнаниците се основава на обещанието на Господа. Обещанията за **едно сърце (сърце от плът)** и **нов дух** са безусловни; те все още предстои да се изпълнят в новия завет.

Иисусе, в Твоите нозе ний ще паднем,
Ти си всичко – Господ, надежда живот.
Освен в Теб няма къде да прибягнем –
само Ти си свещен и закрилящ кивот!

Самуел Медли

И. Оттеглянето на облака на славата към Елеонския хълм (11:22–25)

В края на главата облакът на славата се вдига **отсрещ** града и се придвижва към

Елеонския хълм, който е на изток от Ерусалим. Джордж Уилямс коментира:

Той се оттегля с неохота. Престолът му отначало е Пресвятото място, 8:4; след това той се премества към прага, 9:3; после – над прага, 10:4; след това се оттегля към източната порта, 10:19; и накрая – към хълма на изток от града, 11:23. Така в търпелива любов Богът на Израил неохотно изоставя Своя град и храм, за да не се върне до 43:2 (все още в бъдещето).¹³

Й. Знаменията на Езекиил за предстоящия плен (гл. 12)

1. Багажът му (12:1–16)

12:1–12 Господ заповядва на Езекиил да премести покъщината си от едно място на друго, като знамение за юдеите, че ще бъдат изселени в плен. Като прокопава стената през нощта с покрити очи, той предсказва, че Седекия (князът) ще избяга от града по тъмно, когато няма да може да вижда земята.

12:13–16 Той обаче ще бъде заловен и откаран във Вавилон, макар че никога няма да го види с очите си (ст. 13). Точно така и става. Седекия е заловен, докато бяга от Ерусалим, очите му са избодени в Ривла, след което е отведен в Халдея (4 Царе 25:7). Народът ще бъде разпръснат сред нациите и мнозина ще умрат от меча, от глада и от мора.

2. Треперенето му (12:17–28)

12:17–20 Като яде и пие с треперене и трепет, Езекиил нагледно предсказва страха и ужаса, които ще предхождат изгнанието.

12:21–28 Народът има поговорка, че Божиите предсказания за разорение никога не се сбъдват. Бог им дава друга поговорка, с която известява, че словото приближава, и че всяко пророчество (видение) ще се сбъдне. Онези, които

казват, че словото е за бъдещето, ще го видят да се изпълнява в своите дни.

Склонността на хората да измислят естествени обяснения на пророчествата или да ги отнасят към бъдещите поколения продължава да е същата. Когато Бог ни говори чрез някакво послание или книга, ние веднага знаем как *нашият брат или сестра* трябва да приложат посланието и да се променят. Склонността да отнасяме Божието Слово към други, а не към своя живот, е зла и разрушителна.

Също така трябва да се пазим от благозвучни клишета, които противоречат на Божието Слово или отричат или отлагат Неговата намеса.

К. Гибелта на лъжливите пророци и пророчици (гл. 13)

13:1–3 Темата тук са лъжливите пророци (ст. 1–16) и лъжливите пророчици (ст. 17–23). Първите измислят пророчества от своето си сърце и подвеждат народа, когато той най-много се нуждае от истината. Използват думите „ГОСПОД заявява“, но това е лъжа, суетно видение.

И днес се нуждаем от проповедници, които не излагат собствените си мисли и мнения, а получават посланията си в молитвената стаичка и от Божието Слово.

Денис Лейн дава следната характеристика на проповядването по времето на Езекиил:

То никога не се издигало по-високо от проповядване на собствените мисли. Измамно претендираше, че е Божие слово. Нямащо практически или полезен ефект. Предлагало евтина благодат и фалшив мир. То просто отразявало последните виждания на света.¹⁴

13:4–7 Лъжливите религиозни водачи, като лисици в развалините, винаги търсят плячка сред разрухата, за да задоволят собствените си нужди и желания.

В подобна ситуация дългът на проповедниците е да застанат в **проломите** да ходатайстват и да поправят **стената**, като водят хората към покаяние и свят живот. Това става, когато се проповядва Божието Слово.

13:8–16 За това, че предричат **мир**, когато **няма мир**, и варосват **стена**, която е готова да рухне (замазват я с **кал**), те ще бъдат изтребени. **Стената** символизира усилията на управниците да предотвратят изпълнението на божествената присъда. Дейвидсън обяснява илюстрацията:

Картината ярко описва безплодните планове на народа и долнопробното ласкателство и одобрение на пророците. Когато един слаб човек не може да създаде нищо сам, той придобива известен престиж (поне в собствените си очи) като решително одобрява замислите на другите: „Точно така! Горещо приветствам това и дори сам бих го предложил.“ Причината, поради която пророците варосват стената, построена от народа, отчасти е чувството, че в положението, което заемат, те трябва да направят нещо и да поддържат своя авторитет като водачи, дори когато са водени. А може би, понеже самите те нямат по-голяма мъдрост от народа, съвсем искрено одобряват неговите действия. Тъй като споделят с народа духа на времето, те с готовност приемат неговите инициативи.¹⁵

Съвременните религиозни водачи отстъпници са съвсем същите – варосани стени.¹⁶

13:17–23 Пророчиците практикуват магьосничество, като поставят магически **превръзки** на китките и **покривала** на **главите**. Те обричат някои хора на смърт с помощта на магически заклинания, а други запазват **живи**. **БОГ ще избави народа Си** и ще изтреби тези лъжливи пророчици.

ЖБ перифразира ст. 17–19 така:

Сине на пръстта, говори и на пророчиците, които претендират, че Господ им е дал думите Си. Кажи им, че Господ казва: Горко на жените, които проклинат душите на народа Ми, и на млади, и на стари, като връзват магически превръзки на ръцете им, дават им покривала и им продават опрощение. Те отказват дори да помогнат, ако нямат изгода от това. За няколко нищожни шепи ечемик и за парче хляб ли отвързвате народа Ми от Мен? Докарайте до смърт онези, които не трябваше да умират! И обещахте живот на онези, които не трябваше да живеят, като лъгахте народа ми – и колко много му харесаха лъжите ви!

Л. Божията заплаха към старейшините идолопоклонници (гл. 14)

14:1–11 Когато **някои от израилевите старейшини**, идолопоклонници по сърце, идват при Езекиил, за да потърсят съвет от Господа, **ГОСПОД** извества, че Той ще **отговори** на идолопоклонниците пряко, а не чрез пророк. **И ако пророкът** отговори на идолопоклонниците, той ще бъде заблуден и ще бъде наказан заедно с онези, които се допитват до него.

14:12–20 Дори **и ако в земята** са намират **трима праведни мъже** като **Ной, Даниил и Йов**, Бог няма да се вслуша в застъпничеството им, а ще изпрати **глад, зли зверове, меч и мор** в земята. Даниил живее в двора на Навуходносор по времето, когато Езекиил пише, и въпреки това е изброен заедно с Божиите праведници от древността. Не е вярно, че днес не може да има герои и героини на вярата, както е имало в предишни времена. Ти ще бъдеш ли един от тях?

14:21–23 Ако Той би осъдил така строго всяка земя, **колко повече Ерусалим**, където е разположен Неговият храм. Но малцина **оцелели** ще бъдат спасени, за да засвидетелстват, че **ГОСПОД** е праведен във всичко, което е извършил.

Вината на Юда е прекалено голяма, за да бъде простена, дори и чрез застъпничеството на Ной, Даниил и Йов. Какво да кажем тогава за *нашето* общество с неговата престъпност, насилие, аборти, безнравственост, идолопоклонство, наркотици и светски хуманизъм?

М. Притчата за безплодната лоза (гл. 15)

От една лоза има полза само ако дава плод. Тя не става за дървен материал, от нея не може да се направи дори малко **колче**. Ако е обгоряла в **огън**, тя е още по-безполезна. В известен смисъл **лозата** е народът на **Ерусалим** (ст. 6). Понеже не е родил плод за Бога, той е бил изгорен в огъня на вавилонското нашествие. Но в един по-широк смисъл лозата е символ на цялата нация, която включва и Израил, и Юда (ст. 4). Северният край на **пръчката** е бил изгорен от асирийците. Южният край е бил изгорен от египтяните. А сега средата, т. е., Ерусалим, ще бъде изгорена от вавилонците (вж. 4 Царе 25:9). Вторият **огън** в ст. 7 символизира пленяването на избягалите. Бог е решен да **направи земята на пустош** (ст. 8).

Като вярващи ние имаме големи привилегии, но също така и отговорността да принасяме плод за Божията слава. Ако не прославяме Бога с живота си, нашето съществуване е празно и безполезно. То е като безплодната лоза и нашето свидетелство ще бъде съсипано (ср. Йоан 15:6). Като пръчки в Христос, Истинската лоза, нашата главна функция е да принасяме плод за Бога. Това означава на първо място изграждането на християнски характер, който се познава по плодовете на Духа.

Н. Притчата за сватбата на Ерусалим (гл. 16)

16:1–7 ГОСПОД проследява историята на Ерусалим като символ на народа. Тя

започва като подхвърлено дете – неизкъпано и нежелано. Господ се смилая над нея и я обгръща с любяща грижа, **тя порасва и става голяма, и достига превъзходна красота**.

16:8–22 Когато тя става млада девойка, Йахве се сгодява за нея, очиства я за сватба, обсипва я щедро с блага и я **украсява**. Но понеже **се уповава на красотата си**, тя се отвръща от Него към идолиите, като **блудства с всеки минаващ**.

16:23–34 Вместо да се уповава на Господа, тя протитуира с езичници като египтяните, асирийците и **търговците на Халдея**. Както е казал някой, „тя става по езичница от езичниците“. Но за разлика от обикновените **блудници** *тя* е онази, която дава заплата, за да съгрешават с нея! Кой би направил подобно нещо? Възможно ли е блудниците да плаща на мъжа? Да раздава скъпоценните си притежания? Въпреки това мнозина, които казват, че следват Господа, се отказват от скъпоценната си награда и наследство горе и прахосват парите и времето си в светски удоволствия, вместо да събират съкровища на небето. Те правят компромис със света и губят вечната си награда и благословение. Това се нарича духовно прелюбодейство и всеки, който го практикува, плаща висока цена.

16:35–43 Присъдата над нейната **нечистота** ще бъде, че тя ще бъде опустошена от езическите народи, които е ухаждала като наемни **любовници**. Онези, които изоставят Бога като неверни любовници и правят компромиси със света, ще бъдат унищожени от света, с който са искали да се сприятелят. Това е сериозно предупреждение към нас (ср. Як. 4:4–10).

16:44–52 Мерзостите, извършени от Ерусалим (Юда), са по-големи от тези на нейните езически предшественици – хетейците, аморейците, **Самария** и **Содом**. Сексуалните извращения са били само **един** от греховете на Содом. Беззаконие-

то на Содом се е състояло и в **пресищане с храна и безгрижно спокойствие**. Това твърде много напомня на описания на съвременното християнство! Файн-бърг коментира:

Забележете, че гордостта е посочена като корен на мерзостите на Содом, когато те са проследени до дъно. Бог изобилно я е благословил с излишък от хляб (Бит. 13:10), но тя монополизира тези благословения за собствените си удоволствия и се наслаждава на благосъстояние и безгрижие. Задоволяването на собствените ѝ нужди я прави нечувствителна към нуждите на другите; тя няма социална съвест. Тогава тя извършва гнусотиите и чудовищните мерзости, неразделно свързани с нейното име. Когато вижда това, Бог я поразява с *един* окончателен удар (Бит. 18:21).¹⁷

16:53–58 В своята благодат Бог ще възстанови и **Содом**, и **Самария**, и Ерусалим в един все още бъдещ ден. Ст. 53 описва възстановяването на градовете, но по никакъв начин не загатва за спасение на безбожните мъртви.

16:59–63 Той ще утвърди за Своя народ **вечен завет** и Юда ще **се засрами**, че е изоставила Господа заради идолите. Това е един безусловен завет на благословение, сключен с патриарсите, който Господ ще изпълни в бъдеще.

Джон Нютън е бил прав, когато е написал, че ярката слава на Божията благодат блести над другите Му чудеса.

О. Притчата за двата орела (гл. 17)

17:1–6 ГОСПОД казва на Езекиил да зададе гатанка на **израилевия дом**. Един голям орел идва в Ливан, откършва **връхчето на ... най-високото от клончетата на едно кедрово дърво**, и го занася в чужда земя. Освен това той **взема ... семето на земята и го посажда**

в плодородна почва. Там то **пониква** и се превръща в **разстлана лоза**.

17:7–10 Тогава **лозата** започва да расте **към ... друг голям орел**, но оттогава спира да вирее добре.

17:11–21 Сам ГОСПОД разкрива тълкуванието на алегорията. Първият орел е Навуходоносор, **вавилонският цар** (ст. 12). Той отвежда Йоахин, **царя** на Юда (най-високото клонче), от **Ерусалим** (Ливан) във Вавилония (земята на търговците), и **Вавилон** (град на търговци). Освен това той взема Седекия, **от царския род**, и го поставя за свой васален цар в Юда (ст. 13). За известно време Седекия, **снишената**, **разстлана лоза**, **избуява** в родната земя, но после се обръща към царя на **Египет** (другия голям орел) за освобождение от Вавилон. Когато Седекия **нарушава договора** с Навуходоносор (2 Лет. 36:13), все едно, че **нарушава договора** с Бога (ст. 19). Заради това Седекия ще бъде отведен във **Вавилон** и ще умре там: **фараонът** Офра няма да може да му помогне (ст. 16–21).

17:22–24 В тези стихове е обещано идването на Месията (**крехкото клонче**); Той ще бъде потомък на дома на Давид. Той ще бъде плодородно **дърво** и ще донесе сигурност на народа (ст. 23). Бог на надеждата не ги оставя безнадеждни, а насочва погледа им към Месията. Ние също трябва да гледаме към бъдещето и да се утешаваме взаимно с тези истини. Карл. Ф. Кайл обяснява:

Кедърът, ... който се издига над другите дървета, е царският дом на Давид, а крехкото клонче, което Йахве откъсва и засажда, е не суверенното месианско царство, ... а самият Месия. ... Високата планина, описана в ст. 23 като издигнатата израилева планина, е Сион, считан за престол и център на Божието царство. Тя трябва да бъде издигната от Месията над всички други планини на земята (Ис. 2:2 и т. н.). Клончето, посадено от Госпо-

да, ще израсте в славен кедр, под който ще живеят всички птици. В основаното от Него царство Месията израства като кедр, в който всички жители на земята ще намират и храна (от плодовете на дървото) и закрила (под неговата сянка).¹⁸

Политиката винаги се проваля. Само завръщането на Христос представлява надежда за този поробен от греха свят.

П. Отмяната на поговорката за киселото грозде (гл. 18)

18:1–4 Юдеите имали поговорка, с която приписвали бедите си на греховете и провала на своите предци:

„Бащите ядоха кисело грозде, а зъбите на синовете скоминясаха.“

Бог отхвърля поговорката, като посочва, че отделните хора лично ще бъдат държани отговорни за греховете си.

18:5–24 После Той дава няколко примера за принципите на Своя съд:

- 1. Ако някой избягва греха и живее праведно, той непременно ще живее** (ст. 5–9).
- 2. Злият син на праведен човек непременно ще умре** (ст. 10–13). Юдеите по времето на плена, както и по времето на Господ Иисус, се гордеели, че Авраам е техен баща (Лука 3:8; Йоан 8:39). Бог посочва, че никак няма да ги полза, че имат праведен баща, ако техният собствен живот е покварен. Ние също имаме склонността да разчитаме на духовността на други. Но праведният и свят живот на нашите бащи и благочестиви водачи трябва да стане реалност в нашия собствен живот.
- 3. Праведният син на неправеден човек непременно ще живее** (ст. 14–17), но неправедният баща ... ще умре в беззаконието си (ст. 18).
- 4. Безбожният, който се покае и се обърне от греховете си, ще живее** (ст. 21–23).

5. Праведният, който се обърне от правдата си и върши беззаконие, ... ще умре (ст. 24).

Няма противоречие между ст. 20 и Изход 20:5. Вярно е, както се казва в Изход, че като цяло децата носят последиците от греховете на родителите си. Вярно е също, както се казва тук, че всеки човек е лично отговорен за своите действия.

Наказанието, за което се говори в ст. 20, е *в това време*, а не във вечността. То е *физическа* смърт заради греха. Принципите, посочени в ст. 5–24 не разглеждат *вечния* живот; в противен случай бихме били принудени да заключим, че спасението е чрез дела (ст. 5–9), и че праведните могат да бъдат изгубени – две доктрини, ясно опровергани от нашия Господ в Новия Завет (напр. Еф. 2:8, 9; Йоан 10:28).

18:25–32 Народът продължава да обвинява Бога в несправедливост, но Той му показва, че няма несправедливост, защото дори **безбожен** човек може да се спаси, ако се обърне от греховете си. Господ иска от народа именно това.

Когато Бог прощава, Той забравя (ст. 22). Това не означава лоша памет, а че Неговата справедливост е напълно удовлетворена от изкупителното дело на Христос. За вярващия случаят е приключен.

Р. Оплакване за последните царе на Юда (гл. 19)

19:1–9 Това е оплакване за последните царе на Юда. Не всички са единомисни за самоличността на царете, но те вероятно са Йоахаз, Йоахин и Седекия. Юда е **лъвица**. Другите нации са **лъвовете**, а техните владетели са **младите лъвове** (ст. 2). Лъвчето, което **става млад лъв** (ст. 3), може би е Йоахаз, който е пленен и отведен в Египет (ст. 4). Другото лъвче (ст. 5) вероятно е Йоахин. Юда не е била по-различна от другите народи – **лъвица сред лъвовете**. Водачите на народа

са свирепи и егоистични, „но между вас няма да бъде така“. Господ очаква Неговият народ да бъде различен. Ако не е така, той предизвиква Неговия съд.

19:10–14 „Майка ти“ (ст. 10) е Юда или Ерусалим, **плодовитата и клонеста лоза**. Някога тя е имала силни царе (**здрави пръчки**), но ще бъде унищожена от Вавилон (**източния вятър**), а народът ще бъде отведен в плен (**пустинята**, ст. 11–13). Седекия, **огънят** от ст. 14, е представен като узурпатор и разсипник на народа си.

Израилтяните са искали цар като другите народи. Тук Езекиил спуска завесата след последното действие на тяхната монархия. Бог иска Неговият народ да бъде различен от света, да бъде свят народ за Него и да признава *Него* за Цар.

С. Защита на Божието действие спрямо Израил (20:1–32)

1. Идолопоклонството в Египет (20:1–9)

Когато **старейшините** идват при Езекиил да се **допитат до ГОСПОДА**, Той отказва те да се **допитват до Него**. Вместо това Бог им припомня многократните им бунтове против Него. Старейшините са консервативни и правоверни, допитват се до Господа, но сърцата им са далеч от Него. Идолите ни пречат да получаваме от Бога отговори на своите въпроси. Когато Бог ни припомня греховете и ни изявява благодатта Си, като ни води към покаяние, мнозина от нас се отегчават: „Толкова пъти сме слушали това.“ „Библията е пълна само със заповеди и забрани.“ „Нищо друго освен осъждане ли няма в нея?“ Вместо да реагираме правилно на Божието Слово, ние се излагаме на опасността да останем хладки.

Въпреки идолопоклонството им **в египетската земя** (ст. 4–8а), Бог не ги наказва там, за да не се присмиват **народите** (ст. 8б–9).

2. Оскверняването на Божиите съботи (20:10–17)

Израилтяните оскверняват Божиите **съботи в пустинята** (ст. 10–13а). Господ отново въздържа гнева Си и **ги пощадва да не ги изтреби**, за да не се подиграват езичниците (ст. 13б–17).

3. Бунтът в пустинята (20:18–26)

Тук се припомня бунтът на **синовете** на първото поколение **в пустинята** (ст. 18–21а). Бог отново въздържа **яростта Си** против **тях** (ст. 21б–26).

4. Идолопоклонството (20:27–32)

Тяхното ужасно идолопоклонство в Обещаната земя включва дори **превеждане на синовете през огън** – принасянето им като човешки жертви.

Т. Божието обещание за бъдещо възстановяване (20:33–44)

20:33–38 Въпреки всички техни усилия Бог никога няма да допусне те да станат **постоянно като народите** и да **служат на дървета и камъни** (ст. 32). Той ще ги събере **от народите**, сред които ги е разпръснал, **ще ги съди** пред Себе Си, ще приеме праведните (ст. 37) и **ще изчисти бунтовниците** от сред тях (ст. 38).

20:39–44 Когато народът се завърне **в израилевата земя**, той вече няма да **служи на идолите**, а ще се покланя на **ГОСПОДА** в светост (ст. 39–44).

Призивът на апостол Йоан е винаги актуален: „Дечица, пазете себе си от идоли.“

У. Илюстрации на предстоящото нашествие (20:45–21:32)

1. Знаменето с горския пожар (20:45–49)

Със ст. 45 в еврейската Библия започва гл. 21 – по-уместно място за прекъсване, както личи от съдържанието. В ст. 45–49

е дадено пророчество против **юга** (евр. *Негев*, част от Юда); той ще бъде унищожен от **огън** (вавилонското нашествие).

2. Знаменето с извадения меч (21:1–17)

21:1–7 Бог изразява Своята решимост да опустоши Юда и **Ерусалим** с наострения Си **меч**. Въздишането на Езекиил има за цел да предупреди народа за ужаса на присъдата, която **идва**.

21:8–17 Вавилонският **меч** е подготвен за **клане** (ст. 8–13) и ще удовлетвори яростта на Йахве (ст. 14–17). Ст. 10в и 13 са особено трудни. Мисълта вероятно е, че не е време за Юда да се **радва**. Те са презрели всички оръжия, с които са били угнетявани преди, които са били направени от **дърво**. Сега върху тях ще се стовари стоманеният **меч** и е възможно да стане така, че **жезълът, който презира**, т. е. Юда, да го няма вече.

3. Знаменето с разклона на пътя (21:18–32)

21:18–24 В следващата сцена **вавилонският цар** тръгва към **земята**. Той стига до един **кръстопът** – едното отклонение води към **Ерусалим**, а другото към **Рава** (столицата на Амон). Кой град да нападне първо? Той използва три метода за гадаене: (1) Отбелязва една стрела за **Ерусалим** и една за Рава; (2) **Пита домашните си** богове; (3) **Разглежда черния дроб** на някакво заклано животно. Решението? Да нападне **първо Ерусалим!**

21:25–27 **Оскверненият и безбожен княз** от ст. 25 е Седекия. Царуването му е **преобърнато** и той ще бъде последният цар над Божия народ, докато дойде Месията, **на когото принадлежи** правото да царува. Матю Хенри коментира:

Няма вече да има други царе от Давидовия дом след Седекия, докато дойде Христос, на когото принадлежи царството, който е онова Давидово семе, в

което обещанието ще се изпълни изцяло, и *на него ще го дам*. Той ще притежава *престола на баща си Давид*, Лука 1:32. ... Като имащ правото, той ще получи и притежанието на времето му: *на него ще го дам*. По-скоро всичко ще бъде преобърнато, отколкото той да не получи правото си. Със сигурност предстои поваляне на всяка съпротива, за да се направи място за него, Дан. 2:45; 1 Кор. 15:25. Това се казва тук за утеха на онези, които се страхуват, че обещанието, дадено в Давид, ще пропадне завинаги. „Не“, казва Бог, „това обещание е сигурно, защото царството на Месията ще трае вечно.“¹⁹

21:28–32 След това вавилонският цар ще нападне **синовете на Амон**; те ще бъдат напълно изтребени.

Историята и настоящите събития изобилстват от примери за това, как Бог преобръща човешките режими и управления, докато дойде Христос, на когото принадлежи правото да царува.

Ф. Три пророчества за нечистотата на Ерусалим (гл. 22)

22:1–12 Тук е представен списък с греховете на Ерусалим – кръвопролитие (ст. 9, вероятно в този контекст се отнася за човешки жертвоприношения), идолопоклонство (ст. 3, 4), убийства (ст. 6), презрение към родителите, угнетяване на чужденците, сираците и вдовиците (ст. 7), оскверняване на храма и нарушаване на **съботите** (ст. 8), клевета, идолопоклонство и похот (ст. 9), безнравственост (ст. 10), прелюбодейство, кръвосмешение (ст. 11), корупция, лихварство, **насилие** и забравяне на **Господ БОГ** (ст. 12).

22:13–22 **Заради** тези грехове на **онеprawдаване и кръвопролитие** народът ще бъде **разпръснат между народите** (ст. 13–16). Ерусалим ще бъде като пещ за пречистване, в която хората **ще**

бъдат **стопени** (ст. 17–22) като безполезна **шлака**.

22:23, 24 ГОСПОД казва на Езекиил да **каже** на земята, че състоянието ѝ е печално. Тейлър обяснява какво означава това за земята:

В това пророчество земята е описана като лишена от благословието на дъжда. Повечето коментатори предпочитат да следват Септуагинта в ст. 24, където вместо „не се е очистила“ се казва „върху която не е валял дъжд“. Така изречението гласи „земя без валежи и върху която не е валял дъжд“.²⁰

22:25–31 Всички социални слоеве са виновни пред Господа – управниците (ст. 25, Септуагинта²¹, според мазоретския текст „**пророците**“), **свещениците** (ст. 26), **съдиите** (ст. 27), **пророците** (ст. 28), **народът** (ст. 29). Не може да се намери нито един праведен **мъж** или реформатор, или застъпник, който **би застанал** за Бога (ст. 30, 31).

Бог не търси нови методи или програми; Той винаги търси някой човек, който да застане в пролома. Дори само един човек е от значение.

X. Притчата за двете сестри блудници (гл. 23)

1. Оола (23:1–10)

23:1–4 Това е притчата за двете сестри блудници, Оола, по-голямата, и Оолива, по-малката ѝ сестра. Оола е Самария, а Оолива е Ерусалим.

23:5–10 Оола означава „[тя има] свой собствен шатър“. Самария си е направила свой собствен център на поклонение. Божият храм е бил в Ерусалим.²² **Оола блудства** с привлекателните и мъжествени асирийски **конници**; затова Бог я изоставя на **любовниците ѝ** и те **откриват голотата ѝ** и я **убиват с меч**.

2. Оолива (23:11–21)

Оолива („моят шатър е в нея“) стига дори още по-далеч в своето идолопоклонническо **блудство** и неморалност. Най-напред тя се **разпалва** по асирийците, също като Израил (ст. 12, 13). После безумно се влюбва в **изобразените на стената мъже** от Вавилон. **Разпалва се по тях и изпраща посланици при тях**, като ги кани в земята си (4 Царе 16:7). Повтаряйки греховете на **младостта си в египетската земя**, тя **умножава блудствата си** и се отдава на вавилонците да вършат с нея ужасен **позор**.

3. Вавилонското нашествие (23:22–35)

Заради това Бог ще унищожи **Оолива** чрез нейните вавилонски **любовници**. **Привлекателните младежи**, по които се е разпалвала, ще се отнасят към нея **с омраза**. Тя се е опитвала да намери удовлетворение в плътския свят, без да търси Бога. Сега греховете ѝ ще бъдат съдени. Ст. 33 и 34 описват симптомите на депресия и отчаяние, които днес срещаме на всяка крачка. Само ако пием от живата вода на Бога, никога повече няма да ожаднеем.

4. Присъдата над Оола и Оолива (23:36–49)

И двете сестри са виновни за еднакви грехове: **прелюбодейство** (буквално и духовно), убийство, човешки жертвоприношения (ст. 37), оскверняване на храма, нарушаване на съботата (ст. 38), смесване на идолопоклонството с поклонението на Бога (ст. 39), духовно прелюбодейство с чужди нации (ст. 40–44). **Справедливи мъже** (избрани от Бога народи) **ще въздадат** на двете сестри за техния **разврат** със съвсем заслужено опустошение (ст. 45–49).

Религията на Юда е синкретична, т. е., тя съчетава поклонението на Йахве с идолопоклонство и езичество. За съжа-

ление и голяма част от съвременното християнство комбинира елементи от Библията с юдаизъм, езичество, източни религии, хуманизъм и психология.

Ц. Притчата с врящия котел (24:1–14)

В **деня**, в който започва обсадата на Ерусалим, Езекиил изрича **притчата** за врящия котел. Котелът е Ерусалим, **късовете месо** са народът. Котелът трябва да **заври**. По него има **ръжда** – **нечистотата** на идолопоклонството. След като бъде напълно изпразнен, котелът трябва да бъде нажежен в огъня, за да се махне ръждата. Така **ГОСПОД** ще се опита да очисти народа Си от идолопоклонство.

Ч. Знамението със смъртта на жената на Езекиил (24:15–27)

24:15–18 Езекиил е предупреден, че **жена** му, **радостта на очите** му, ще умре. Тя **умира вечерта** на същия ден и, противно на нормалната реакция, Бог му заповядва да **не я оплаква**.

24:19–24 Когато хората питат какво означава странното му поведение, той им казва, че когато **радостта на техните очи** (храмът) бъде унищожена и **синовете** им и **дъщерите** им бъдат убити, те **няма да оплакват**.

Една от целите на изпълненото пророчество е светът да **познае** кой е **Господ БОГ** (ст. 24).

24:25–27 Езекиил не бива да изрича повече никакви пророчества за Юда, докато при него не дойде бежанец с известието, че **силата им** (крепостта им) е паднала. Това събитие е записано в 33:21, 22. Следващите глави, 25–32, са пророчества, отправени към *езическите* народи, а не към Юда.

Ш. Пророчества против седем езически народа (гл. 25–32)

В тези глави четем за Божиите присъди над седем езически народа. Тези народи са

съдени за различни форми на бунт срещу Бога. Те са имали връзка с Божия народ, знаели са за Бога, но не са пожелали да се обърнат към Него. Нека внимателно ги разгледаме, защото Божиите пътища винаги разкриват Неговите мисли, било то в осъждане, или в благодат.

А. Пророчество против Амон (25:1–7)

Първият народ, срещу който е произнесена присъда, е Амон. Понеже амонците са **се радвали** на падането на Божието **светилище**, **Израил** и **Юда**, и на Вавилонския плен, и те ще бъдат унищожени от вавилонците (**синовете на Изтока**). **Рава** ще стане **пасбище за камили** и **Амон** – **място, където лежат стада**.

Б. Пророчество против Моав (25:8–11)

Вторият народ е **Моав**, който заедно със **Сиир** е имал враждебно отношение към Юда. Земята на Моав ще бъде отворена за вавилонците и ще понесе същата участ като Амон. Територията ще бъде прочистена от **градовете** си и Моав ще познае, че Бог е **ГОСПОД**.

В. Пророчество против Едом (25:12–14)

Третата нация е **Едом**. **Понеже се е отнесъл отмъстително към юдовия дом, казва Господ БОГ**, сега той ще познае *Неговото отмъщение*.

Г. Пророчество против Филистия (25:15–17)

Филистимците са четвъртият народ. Тяхната нестихваща **омраза** към Юда ще им навлече **отмъщението** на **ГОСПОДА**.

Също както тези народи установяват, че ако докоснат Божия народ, докосват Самия Бог, така и онези, които нападат християните днес, един ден ще разберат, че вярващите са зеницата на Божието

око. Това е вярно дори когато Божиите хора падат в грях и биват съдени за него. Ние трябва да се пазим от всяка зложелателна радост, от злорадство и от отмъстителни мисли. По-добре като Езекиил да скърбим, да се застъпваме и да изповядваме греховете на другите вярващи като свои собствени.

Д. Пророчество против Тир (26:1–28:19)

1. Разрушаването на Тир (гл. 26)

26:1, 2 Петият обект на Божия съд е крайбрежният град **Тир**. Неговото наказание е изложено от 26:1 до 28:19. Богатият търговски град Тир ликува, когато чува, че неговият конкурентен град, **Ерусалим**, е паднал. То се надява, че сега ще завладее *цялата* търговия! Ерусалим е контролирал всички сухопътни търговски пътища и падането му означава по-свободен трафик за Тир с Египет и други южни страни.

26:3–11 Бог ще използва **много народи**, за да накаже този град-държава. Предсказанията в стихове 4–6 са се сбъднали буквално. Отначало **Навуходоносор, вавилонският цар, царят на царете**,²³ настъпва срещу Тир от север и го напада (ст. 7–11). Обсадата е изключително дълга – от ок. 587 г. до 574 г. пр. Хр. Файнбърг ярко описва обсадата на този прочут град:

Укрепленията, насипите и щитовете са все познати детайли. Щитовете са се използвали като покрив или „коруба на костенурка“ за защита от стрели, изстреляни през стената. Обсадните кули и стенобойните машини също са известни. Мечовете са използвани като нарицателно за всякакви бойни оръжия. Някои разглеждат първата част на ст. 10 като хипербола, но не е невъзможно това да се е изпълнило буквално. Вражеската конница е била толкова многочислена,

че би могла да покрие града с прах при влизането си и същевременно би могла да разклати стените с шума от конниците и колесниците. Всяка улица е трябвало да бъде разграбена, а народът – заклан с меч. Стълбовете, за които се говори, всъщност са обелиски, и може би са същите, които споменава Херодот, и които са били издигнати в храма на Херакъл в Тир. Единият бил от злато, а другият – от изумруд. Той блестял ярко през нощта и бил посветен на Мелкарт, бога на Тир (ср. 3 Царе 7:15). Тези внушителни стълбове щели да бъдат съборени от нашественика.²⁴

26:12–14 Населението обаче успява да избяга с притежанията си на един остров, също наречен Тир. Там хората остават в безопасност в продължение на 250 години. После Александър Велики посторява провлак до острова, като разрушава до основи първоначалния град и насипва отломките в морето. Именно това дело на войниците на Александър (332 г. пр. Хр.) е описано в този пасаж. Имаме едно описание на развалините на Тир от един пътешественик, писано преди около сто години, което представя всичко точно така, както е било предсказано:

Самият остров е дълъг не повече от километър и половина. Частта, която се простира на юг по протежение на провлака, е широка около 400 метра и е камениста и неравна. Тя е ненаселена, с изключение на някои рибари, които я използват като „място за простирание на мрежи“.²⁵

26:15–21 Вестите за падането на Тир ще предизвикат смайване и ужас сред другите народи. Цялата му красота, на която толкова са се възхищавали, ще бъде опустошена. Но Бог ще постави вечно **украшение в земята на живите** – слава, която е част от същото царство, на което принадлежим и ние.

Тир никога не е бил построен отново, в изпълнение на ст. 21. В своята книга „Науката говори“ Питър Стоунър казва, че според теорията на вероятностите цялото пророчество за Тир, с всички подробности около него, има шанс да се сбъдне случайно едно към четиристотин милиона.²⁶

2. Оплакването за Тир (гл. 27)

27:1–9 Тир е оприличен на красив и луксозен кораб, построен със скъпи материали от цял свят. Тир не е бил военна сила, която се е опитвала да завладее света; тирците са били търговци. Те **търгували** с всевъзможни **стоки** и знание с цел лична печалба. Като цяло нямаме нищо против това – но всяка красота и всяко знание без Господ Исус са празни. Какво те ползва, ако спечелиш целия свят, а изгубиш душата си? Какво ще дадеш в замяна на душата си?

27:10–36 Армията на Тир, която включва войници от Персия, Лидия и Ливия, е описана в ст. 10 и 11. **Изобилието** на търговията му с **всякакви богатства** е описано в ст. 12–27а. Но то ще бъде съсипано от **източния вятър** (вавилонците, ст. 26б, 27). Другите народи ще бъдат потресени от падането на града (ст. 28–36).

3. Падането на княза на Тир (28:1–19)

28:1–10 Гордостта, **мъдростта** и **богатството** на **княза на Тир** са описани в ст. 1–6, а след това и убийството му от вавилонците (ст. 7–10). Този княз несъмнено е преобраз на Антихриста.

28:11–19 В ст. 11 забелязваме преход от княза на Тир към **царя на Тир**. Последният е духът, който вдъхновява княза. Царят на Тир е бил зебележителен със своята **красота**, но е бил поразен заради гордостта си.

Описанието на **царя на Тир** като **печат на съвършенството**, като **пълен с**

мъдрост и съвършен по красота, като живял в Едем, в **Божията градина**, като **обсипан с всякакви скъпоценни камъни**, като **помазан херувим**, **бил на Божия свят хълм** – всичко това взето заедно, изглежда прекалено внушително за *който и да било* велик владетел, дори ако се допусне силна хипербола или литературно преувеличение.

По тази причина много библейски изследователи виждат в ст. 11–19 описание на Сатана и неговото падане от небето. Файнбърг обяснява:

Езекиил ... сякаш разглежда ситуацията на своето време, като вниманието му е било приковано от владетеля на Тир, възплъщението на човешката гордост и безбожие. Но като разсъждава за мислите и пътищата на този монарх, той ясно съзира зад тях мотивиращата сила и личност, която го движи в неговата съпротива срещу Бога. Накратко казано, той вижда действието на Сатана, когото царят на Тир в много отношения наподобява. Спомнете си случката в Матей 16:21–23, където Петър бива изобличен от нашия Господ Исус. Към никого Христос не е отправял по-остри думи по време на Своето земно служение. Но Той не е имал предвид, че по някакъв начин Петър се е превърнал в самия Сатана, а че съпротивата на Петър срещу Неговото отиване на Голгота, е мотивирана от някой друг, а от самия княз на демоните. Ситуацията тук е подобна. Някои либерални тълкуватели признават, че може би Езекиил е имал предвид някакъв дух или гений на Тир, подобен на ангелските власти и князе в книгата на Даниил, които се занимават с делата на нациите.²⁷

Ако гордостта е била достатъчно смъртоносна, за да съсипе едно изключително мощно и мъдро същество, колко повече трябва да внимаваме ние, смъртните, да не ходим независимо от Господа!

Е. Пророчество против Сидон (28:20–26)

28:20–23 Шестият обект на Божия съд е **Сидон**. Това е крайбрежен град близо до Тир. Бог предупреждава, че Той ще бъде подложен на **мор** и **меч**, но не казва, че ще бъде унищожен завинаги. Сидон все още съществува като град в Ливан, за разлика от библейския Тир, който е бил напълно изличен (вж. 26:21).

28:24–26 Тези стихове предсказват завръщането на Израил, когато един ден **Господ БОГ** ще утвърди царството Си на земята.

Ж. Пророчество против Египет (гл. 29–32)

Седмата и последна нация в този списък с присъди е Египет (гл. 29–32). Тази присъда изглежда най-безпощадна от всички. Без река Нил Египет би бил мъртъв и затова би могло да се очаква, че египетският народ ще цени високо живота. Но не, Египет е земята на смъртта. Неговата най-известна книга е *Книгата на мъртвите*. Неговите най-големи паметници са пирамидите, които всъщност са огромни *гробове*. Неговите царе строели малки дворци, но големи *гробници*, и били балсамирани, за да живеят добре в *гроба!* Сърцето на египтянина остава безразлично пред лицето на смъртта и е изпълнено със самоувереност. Затова Египет, нацията, която Библията използва като символ на света, особено на света без Бога, трябва да понесе своята присъда.

1. Обща заплаха към фараона и неговия народ (гл. 29)

29:1–12 В ст. 1–5 **фараонът** е сравнен с крокодил в голямата **река** Нил. Този крокодил е горд, но недалновиден. **Рибите** са народът на Египет. Всички ще бъдат наказани от Бога. Като е търсил помощ от Египет, Израил се е **облегал** на счупена **тръстика** (ст. 6–9а). Египет

получава най-суровата присъда, защото е непостоянен и недостоеен за доверие. Ако като вярващи притежаваме този недостатък на характера, трябва да се променим с помощта на Господа – Той може да променя характера.

Заради гордостта на фараона **египетската земя** ще бъде **пустош** в продължение на **четиридесет години** (ст. 9б–12).

29:13–21 След това Бог **ще събере** народа, но Египет никога вече няма да бъде велико **царство** и Израил **вече** няма да търси помощ от него (ст. 13–16). **Навуходоносор** е положил тежък труд в обсадата на **Тир**, но не е получил **заплата** за това (защото народът е избягал в островната крепост заедно с притежанията си). Заради това Бог **ще му даде** Египет като **заплата** (ст. 17–20). **В деня**, в който Навуходоносор получи Египет като заплата, Бог **ще направи да поникне рог на израилевия дом** (възраждане на силата, което не е споменато другаде) и Езекиил ще обяви Божието послание на народа (ст. 21).

2. Оплакването за падането на Египет (30:1–19)

30:1–12 Египет и всичките му съюзници – **Етиопия**, Ливия и Лидия – ще **паднат от меча** на вавилонците (ст. 1–9). **Вавилонският цар Навуходоносор** е посочен като онзи, който ще **разори земята** (ст. 10–12).

30:13–19 Тук са изброени главните градове на **Египет**, които са осъдени на унищожение заедно със своите **идоли** и **кумири**: **Мемфис**, **Патрос** (може би в горната южна част на Египет), **Танис**, **Но** (Тива), **Син**, **Илиопол** (Он), **Пивесет**, **Гафнес**²⁸ (може би древният Дафне, ст. 13–19). Пророчеството „**вече няма да има княз от египетската земя**“ (ст. 13) се е изпълнило буквално. Оттогава в Египет не е царувал нито един чистокръвен египтянин. Цар Фарук принадлежи към династия, основана в началото на XIX в.

от един албанец. Фарук даже е бил първият член на династията, който е владеел добре арабски език!

3. Падането на фараона (30:20–31:18)

30:20–26 Тук са представени двата етапа на падането на Египет. Едната **мишца** на фараона е **строшена** символично, когато той е разгромен при битката при Кархамис (605 г. пр. Хр.). Другата е **строшена**, когато вавилонците нахлуват в Египет и го превземат.

31:1–9 **С кого се сравнява фараонът във величието си?** Той е като асирийския цар – **висок** и величествен **кедър**. Този цар е станал толкова силен, че не е имало друг така велик като него – гигантско дърво, **под чиято сянка са живели всички народи**.

31:10–14 Но понеже **сърцето му се надига** в надменност, Бог го предава на вавилонците.

31:15–18 Асирийският цар е хвърлен в **Шеол** пред очите на другите **народи** (ст. 15–17). **Народите ... са се утешили** (ст. 16) в смисъл, че са били благодарни да видят унижението на Асирия – народа, който ги е презирал. Фараонът е като асириец – макар че е станал велик, той също ще бъде хвърлен **в най-долните места на рова** (ст. 18).

4. Оплакване за фараона и Египет (гл. 32)

32:1–16 **Фараонът** се мисли за **млад лъв**, но Господ го вижда като **чудовище**, което ще хване в **мрежата** Си и ще убие. **Вавилонският цар** ще превърне в нищо **гордостта на Египет** и земята ще стане пуста и тиха. Народите плачат със сълзи. **ГОСПОД** заповядва на Езекиил да изговори **оплакване за Египет и цялото му множество**.

Господ Исус също пролива сълзи за един град на убийци, който не иска да Го приеме и да потърси закрила под крила-

та Му. Бог обича създанията Си и не се радва да ги съди. Господи, дай ни сълзи на състрадание за изгубените!

32:17–32 В ст. 17–31 виждаме **Шеол (рова)**, където е изпратен Египет. Там са Асирия (ст. 22, 23) и **Елам** (ст. 24, 25), **Мосох и Тувал** (ст. 26, 27), **Едом** (ст. 29) и **сидонците** (ст. 30). Египет е бил велик в този свят, но в Шеол той е унижен до същия позор като останалите народи (ст. 28, 31, 32). Така завършват пророчествата на Езекиил против седем народа (и градове-държави).

IV. Връщането на Израил и наказанието на враговете му (гл. 33–39)

От гл. 33 до края на книгата Езекиил говори предимно за възстановяването на Израил и повторното построяване на храма.

A. Пророкът отново е поставен за страж (гл. 33)

33:1–9 В тази глава Езекиил е сравнен със **страж**. Ако той вярно **предупреди** хората, но те не го послушат, тогава сами ще бъдат отговорни за гибелта си. Ако той не **предупреди** хората и те загинат, Бог **ще изиска кръвта** им от **ръката** на стража.

Бог държи Езекиил отговорен за **израилевия дом**. За всеки вярващ стои въпросът: За кого ни държи отговорни Бог? На кого трябва да свидетелстваме? На нашите роднини, колеги, съседи, приятели? Това е сериозна отговорност и ние наистина вредим на душата си, ако не я изпълняваме вярно.

33:10–20 Народът отчаяно пита: „**Как ще живеем?**“ Колко много хора днес са изгубили всякаква надежда и са изпаднали в униние и отчаяние. Отговорът на Господ е: **Покайте се!** И за най-злия грешник има надежда, но единствената надежда е оставянето на греха, а не извиняването му. Народът се оплаква, че Бог не се отнася с тях справедливо, но

Той отрича това, като им напомня, че ще прости на **безбожен** човек, който признава и изоставя **греха си**; също така Той ще накаже **праведен** човек, който се обръща към **безбожието**.

33:21, 22 Устата на Езекиил **се отваря** и той **вече не е ням**, когато един беганец **от Ерусалим** идва и обвестява: „Градът е превзет!“ (вж. 24:27).

33:23–29 Този стих явно се отнася за юдеите, които са останали **в израилевата земя** след падането на Ерусалим. Те се аргументират, че ако **един човек, Авраам**, е **получил за притежание земята**, колко по-голямо право имат те, като група, над нея. Но Бог се интересува от качеството, а не от количеството. Дори тогава те продължават да практикуват разнообразни форми на идолопоклонство и **земята** трябва да бъде очистена от такива **мерзости**, които свидетелстват против тях. Те не са истински (духовни) потомци на Авраам. Тяхната външна изповед не би могла да ги спаси от съд, защото Бог не се интересува от голи думи, а от живота (ср. Як. 2:14).

33:30–33 Народът обича да *слуша* Езекиил, но няма намерение да се *подчини* на **думите му!** **Когато** пророчествата му се сбъднат, хората **ще познаят, че сред тях е имало пророк**.

Ние трябва да пристъпваме към Божието Слово с намерението да го изпълняваме и постоянно да изпитваме сърцата си дали прилагаме онова, което сме чули. Най-добрият отклик на една проповед е не: „Това беше прекрасно послание“, а: „Бог ми говори; трябва да направя нещо.“

Б. Фалшивите пастири и Добрият Пастир (гл. 34)

34:1–6 **Пастирите** (управниците) са се грижили само за **себе си**, а не за доброто на **овцете** (народа). Те са **властвали жестоко** и овцете са **се разпръснали**.

И до днес много религиозни водачи не

са научили урока да *служат* на овцете. Те бъркат своето „служение“ със средство за *печалба*. Нека да благодарим на Бога за ръководители, които служат усърдно, като пример за стадото.

Господ допуска **стадото да се разпръсне** преди всичко с цел да го предпази от още щети (ст. 10). Йейтс точно описва ситуацията:

Тук виждаме една сърцераздирателна картина на неверните проповедници от времето на Езекиил. Стадото е разпръснато и гладно, никой не го пасе и не се грижи за него, докато себичните пастири си угаждат и живеят разпуснато в безделие и разкош без ни най-малка мисъл за своята отговорност. Те полагат огромно старание да търсят храна, облекло и утеха за себе си, но нито за минута не се замислят за някой друг.²⁹

34:7–10 **Затова** Бог е решен да спаси **овцете** Си от тези мними **пастири**. Той винаги цели благословение и затова ще събере овцете и ще се погрижи за нуждите на всяка една от тях. Най-великото благословение ще бъде връзката между Господа и Неговите овце, интимното общуване между Бога и човека.

34:11–16 Той ще бъде техен Пастир и **ще ги доведе в земята им** и ще владее над тях (по време на Хилядолетното царство). Евангелизаторът Д. Л. Муди прекасно описва как Бог служи на Своите овце:

Забележете какво ще направи Господ Бог за Своите овце.

Пастирът и Неговите овце:

ст. 11. Аз ще ги потърся и ще ги издиря.

ст. 12. Аз ще ги спася.

ст. 13. Ще ги събера.

ст. 13. Ще ги доведе в земята им.

ст. 14. Ще ги паса.

ст. 15. Аз ще ги успокоявам.

ст. 16. Ще превържа ранената.

ст. 16. Ще подкрепя болната.

В Божието стадо има много мършави овце, но не и на Неговото пасбище.³⁰

Някои хора, сред които и един вид проповедници, се опитват да внушат, че Богът на Стария Завет е жестоко и студено Божество, за разлика от Бога, както е представен в Новия Завет.³¹ Джон Тейлър прекрасно обединява откровенията за Бога като Пастир и в двата завета:

Образът на пастира, който търси заблудилата се овца в ст. 12, е забележителен първообраз на притчата за изгубената овца (Лк. 15:4 и сл), в която нашият Господ несъмнено се позовава на този пасаж в Езекиил. Той илюстрира по възможно най-добрия начин нежните, любящи черти на Бога от Стария Завет, и нанася смъртоносен удар на онези, които се опитват да забият клин между Йахве, Бога на Израил, и Бог Отец на нашия Господ Исус Христос. Освен това този не е единственият пасаж, който говори за нежния пастир (ср. Пс. 78:52 и сл.; 79:13; 80:1; Ис. 40:11; 49:9 и сл.; Ер. 31:10).³²

34:17–24 Освен това **Господ БОГ** ще спаси истинските Си **овце** от фалшивите овчари, които са себични и жестоки. Изразът „**слугата Ми Давид**“ в ст. 23 и 24 се отнася за Господ Исус, който е потомък на Давид. Еврейският християнин Дейвид Барън обяснява:

Дори според юдеите името „Давид“ в тези пасажии се отнася за Месията – великия Давидов Син, в когото са фокусирани всички обещания на Давидовия дом. В този дух Кимхи казва в своя коментар на Езекиил 34:23: „слугата Ми Давид – т. е. Месията, който ще израсне от неговото семе във времето на спасението“. А в коментара към ст. 24 на гл. 37 отбелязва: „Царят Месия – Той ще бъде наричан Давид, защото ще бъде от семето на Да-

вид.“ Така на практика смятат и всички еврейски коментатори.³³

34:25–31 Тук са описани сигурността и благоденствието на Божието стадо по време на бъдещото царуване на Христос. Под **завета на мир** (ст. 25) ще има **дъжд на благословение** (ст. 26) и **прочуто насаждение** (ст. 29).

Идеалната форма на управление е благотворна, абсолютна монархия, в която Цар е Христос.

В. Гибелта на Едом (гл. 35)

35:1–7 **Планината Сиир** е Едом. Този народ е осъден от Бога заради неговата **вечна омраза** към евреите, радостта му, когато Ерусалим пада, жестокостта му към бежанците и намеренията му да заграби **израилевата** земя. Едом иска *благословието*, но те не иска *Господа*. Извън Господ Исус не можем да бъдем благословени и това продължава да е вярно и днес. Едом е осъден на вечно опустошение и търговията му ще бъде отсечена (ст. 7).

35:8–15 Едом хули евреите и постъпва с тях като с врагове. Но Господ все още се отъждествява със Своя народ. Той е подложен на наказание, но не е отхвърлен. Едом не успява да види разликата.

Както Едом **се е развеселил** за опустошението на Израил, **така цялата земя ще се весели** за разорението на Едом.

Бог не е доволен, когато вярващите тайно се радват на падането на врагове на вярата. Истинската любов не изпитва ни най-малко задоволство, когато другите страдат, били те приятели или врагове.

Г. Възстановяването на земята и народа (гл. 36)

Гл. 36 е наречена „Евангелието на Езекиил“, главно заради пасажа в ст. 25–30.

36:1–7 **Народите**, които са заграбили **израилевата земя** и са се присмивали на

Божия народ, особено народът на **Едом**, ще бъдат наказани от Йахве.

36:8–15 Израилевите **градове** и села ще бъдат **населени**, земята ще бъде плодородна и ще процъфтява повече от когато и да било, и другите **народи** повече няма да се подиграват на Израил.

36:16–21 Не само **земята** ще бъде възстановена, но и народът ще се завърне в нея. Причините за тяхното изгнание са кръвопролитията и идолопоклонството; така те са **осквернили** Божието **Име между народите, където** са отишли.

36:22, 23 Павел цитира ст. 22 в Римл. 2:24 в своето обвинение към евреите за тяхната непоследователност по отношение на езичниците и закона. **Не заради** Израил, а за да защити **Името Си**, Бог ще върне народа в родната земя.

36:24–29а Ст. 24–29 описват духовното обновление на Израил. Бог **ще ги очисти, ще им даде ново сърце и нов дух** (новорождението), и **ще ги спаси от ... нечистотии**. Кайл коментира този важен пасаж:

Очистването от греховете, което съответства на оправдаването и не бива да бъде бъркано с освещението, ... е последвано от обновление чрез Светия Дух, който премахва старото каменно сърце и дава ново сърце от плът, за да може човекът да изпълнява Божиите заповеди и да ходи в нов живот.³⁴

Когато нашият Господ се учудва на невежеството на Никодим по отношение на новорождението, със сигурност това е един от главните текстове, които той като израилев учител би трябвало да знае (Йоан 3:10).

36:29б, 30 Реколтата от **жито и плодове** ще се увеличи чувствително и те повече няма да **гладуват**. Господ ще направи всичко това не защото те го заслужават, а заради честта на Своето Име.

36:31–38 Околните **народи ще позна-**

ят, че Бог е населил и насадил земята. Тогава **хората** ще бъдат многобройни като **стада** от животни в **Ерусалим по празниците му**. Тези пророчества са се сбъднали частично, когато евреите са се завърнали в страната си от Вавилон, но цялостното им изпълнение очаква бъдещото царуване на Христос.

Съществуването на днешната държава Израел започва през 1948 г. Макар и в неверие и евреите продължават малко по малко да се връщат в земята. Вероятно скоро ще дойде времето Господ да се завърне.

Д. Видението за долината на сухите кости (37:1–14)

37:1–8 Във видението в ст. 1 и 2 Езекиил вижда **сухите ... кости** на Израил и Юда наред едно **поле**. Господ му заповядва да **проорокува на костите**, че ще оживеят. Иейтс отбелязва нашата собствена сегашна нужда от жизнено дихание:

Със старховит реализъм и драматична сила пророкът разкрива насърчителната новина, че Израил може да се надява на живот. Съживяването е възможно! Дори сухите кости, без сухожилия, плът или кръв, могат да оживеят. Идването на Божия Дух носи живот. Същата вълнуваща истина все още е нужна и днес в един свят, в който навсякъде има сухи кости. Онова, от което се нуждаем, е присъствието на Светия Дух с Неговата оживотворяваща сила, която може да донесе на земята истинско съживление. (Ср. и Бит. 2:7; Откр. 11:11.)³⁵

Първият път, когато той говори Божие Слово, **върху костите се появяват сухожилия, ... плът ... и кожа**.

37:9–14 Следващият път, когато проорокува на вятъра, или **диханието, диханието** идва в телата. Тази случка изобразява националното възраждане на Израил (ст. 11–14) – първо възраждане-

то на духовно мъртвия народ, а след това неговото новораждане.

Тук трябва да забележим паралела с нашето собствено новораждане. За него са необходими словото на Господа (ст. 4) и Духът (диханието) на Бога (ст. 9).

Е. Обединението на Израил и Юда (37:15–28)

37:15–23 След това Господ заповядва на Езекиил да **си вземе** две пръчки, едната изобразяваща **Юда**, а другата – Израил (**Йосиф** или **Ефрем**). Като опира краищата им, той ги съединява **в едно дърво**. Това означава, че **двете царства, разделени** в дните на Ровоам, ще бъдат обединени. **Един цар** (Месията) **ще царува над тях** и те ще бъдат спасени, очистени, и възродени.

37:24–28 Царят ще бъде **Давид** (тук Господ Иисус) и хората ще Му се подчиняват безусловно. Бог **ще склучи с тях вечен завет на мир**, а храмът ще бъде издигнат **сред тях**. Всичко това все още предстои.

Тази и следващата глава предсказват унищожението на бъдещите врагове на Израил. Гог е водачът на враговете, а Магог е неговата земя. Библейски изследователи са на различни мнения за това кой е Гог. Очевидно времето на описаните тук събития ще бъде след връщането на Израил в земята му, но преди Хилядолетното царство. Гог и Магог, описани в Откр. 20:8 обаче принадлежат към периода *след* Хилядолетното царство.

Ж. Изтребването на бъдещите врагове на Израил (гл. 38, 39)

38:1–16 Бог ще подмами **Гог** и съюзниците му да мобилизират **войските** си (ст. 1–6). За Гог се казва, че е **княз на Рос**,³⁶ **Мосох**, и **Тувал**, които някои приемат за древните имена, от които произхождат Русия, Москва, и Тоболск. Това е много интересна възможност, която обаче по никакъв начин не е доказана. Те

ще тръгнат на юг към **израилевата** земя. Евреите ще живеят спокойно в **неукрепени села**. Бог знае плановете на врага дори хиляди години по-рано. Той има план да избави Своя народ, което носи огромна утеха на вярващите.

38:17–23 Тогава силите на **Гог** ще се струпат в земята. Но те ще бъдат посрещнати от пламтящата **ярост** и **ревност** на Бога. Земята ще бъде ужасно разтърсена от **голямо брожение**; хората на Гог ще бъдат ужасени от **мор, кръв, пороен дъжд, каменна градушка, огън и сяр**а (ст. 17–23).

Унищожението на Божиите врагове ни напомня за обещанието на Господа в Исаия 54:17: „Нито едно оръжие, направено против теб, няма да успее ... Това е наследството на слугите на ГОСПОДА.“

39:1–6 Ордите на **Гог** ще бъдат напълно унищожени **на израилевите планини**. Споменаването на **лъкове** и **стрели** в ст. 3 не непременно означава, че бъдещите армии ще се върнат към използването на примитивни оръжия, макар че би могло да означава и това. Бихме могли да се запитаме защо би станало такова нещо. Едно от възможните обяснения е, че в продължение на редица години много военни сили разработват изобретения, които биха могли напълно да извадят от строя всякакви модерни оръжия като танкове, самолети и др. Ако тази цел бъде постигната, това би наложило отново използването на на коне и немоторизирани оръжия.

От друга страна С. Максвел Коудър твърди, че еврейските думи са достатъчно гъвкави, за да включват в смисъла си и използването на модерни, сложни бойни съоръжения. В този смисъл **лъкове** и **стрели** би могло да означава обстрелващи устройства и снаряди. „Конете“ в 38:4 (буквално „скачащи“) биха могли да бъдат самозадвижвани превозни средства като танкове или хеликоптери. Оръжията в 39:9, 10 не задължително са

направени от дърво. Думата би могла да означава военно оборудване като например петролно гориво и ракетно гориво, както смятат мнозина.³⁷

39:7, 8 В този ден ГОСПОД ще защити **святото Си Име**.

39:9, 10 **Оръжията** на Гог, разпилени по планините, ще осигурят гориво за **седем години**. Фактът, че евреите няма да имат нужда от **дърва от полето** и от **горите**, с които да палят огньовете си, сякаш подкрепя мнението, че многобройните изоставени оръжия действително са направени от дърво.

39:11–16 **Погребването** на мъртвите тела ще се извърши в **долината на Амон-Гог** (множеството на Гог), на **изток от Мъртво море**. Задачата ще изисква **седем месеца**.

39:17–20 Мъртвите тела на **коне и ездачи** ще осигурят голямо пиршество за лешоядните птици и зверове.

39:21–24 В онзи ден **народите ще познаят**, че израилтяните са били отведени в плен не защото Бог е бил неспособен да го *предотврати*, а защото **нечистотата и престъпленията им** са го *изисквали*.

39:25–29 Възстановяването на Израил ще бъде пълно. Той ще забрави **позора си** и ще признае ГОСПОДА, който ще излее Духа Си **върху израилевия дом**.

V. Сцени от Хилядолетното царство (гл. 40–48)

A. Храмът на Хилядолетното царство в Ерусалим (гл. 40–42)

Тази и следващите две глави представят детайли на храма, който ще бъде издигнат в Ерусалим. Много от описанията действително са трудни за разбиране, но общата схема може да се види. Пол Лий Тан пише:

Коментатори, които не приемат текста буквално, твърдят, че това пророчество

е символ на християнската църква. Това главно пророчество в книгата на Езекиил обаче съдържа описания, спецификации и размери на храма в Хилядолетното царство, които са толкова подробни, че по тях действително може да се направи скица, както и за историческия храм на Соломон. Всъщност Ф. Гардинър в *Коментар на цялата Библия* на Еликоут успява да начертае схемата на хилядолетния храм – и то при все че постоянно отрича, че това е възможно. Това е предизвикало Алва Дж. Макклайн да коментира, че „ако един небоговдъхновен коментатор би могъл да добие известна представа за архитектурния план, несъмнено бъдещите строители, работещи под божественото ръководство, няма да имат никакви проблеми да издигнат сградата.“³⁸

1. Мъжът с мерителната тръстика (40:1–4)

В началните стихове Езекиил получава видение, в което вижда **града** Ерусалим и хилядолетния храм. **В четиринадесетата година след превземането** на Ерусалим Езекиил е взет **във видения** и е **поставен на една много висока планина**. Там **един мъж, чийто вид е като ... бронз**, му показва видение на **града** Ерусалим и храма по време на Хилядолетното царство. Той заповядва на пророка да внимава в сърцето си за всичко, което вижда, и да го **разкаже на израилевия дом**. В следващите глави той прави точно това.

2. Източната порта на външния двор (40:5–16)

Тъй като храмът е разположен по направление изток-запад, логичният му вход е източната порта и архитектурното описание започва с тази порта. Най-напред е измерена **стената околоръст на дома** (ст. 5). След това е описана източната порта на този външен двор (ст. 6–16).

3. Външият двор (40:17–19)

Върху **настилката**, която би могла да бъде мозайка, като е описаната във 2 Легоп. 7:3 и в Естир 1:6, трябва да има **тридесет стаи**.

4. Другите две порти на външия двор (40:20–27)

Портата, която гледа на север, трябва да бъде като източната, със **сводовете ѝ** и с **палмите ѝ**. **Портата, обърната на изток**, има същите размери и конструкция. Няма порта, която гледа на запад.

5. Трите порти към вътрешния двор (40:28–37)

Вътрешният двор също има три порти: **южната порта** (ст. 28–31), втора порта, обърната **на изток** (ст. 32–34), и **северна порта**.

6. Принадлежностите за жертвоприношения (40:38–43)

В преддверната зала при северната **порта** ще бъдат поставени осем **маси** за жертвоприношения на животни. Освен тях **за всеизгарянията** ще се използват **четири маси от дялани камъни**. Ще бъдат осигурени и **инструменти** за колене на жертвите, както и **куки, приковани околоръст на дома**.

7. Стаите за свещениците (40:44–47)

За певците ще бъдат осигурени **стаи** – една, която **гледа на север**, и една, която **гледа на юг**. Първата ще бъде **за свещениците, които се грижат за храма**; стаята, гледаща **на север, е за свещениците, които се грижат за олтара (синовете на Садок)**.

8. Преддверната зала на храма (40:48, 49)

Преддверната зала или покритият вход **на дома** изглежда проектирана като тази в Соломоновия храм. Стълбовете ни на-

помнят за стълбовете, наречени Яхин и Воаз в тази сграда (3 Царе 7:21).

Гл. 40 се занимава главно с района около храма. Гл. 41 описва самия храм.

Подробните размери в гл. 40–43 ни напомнят, че в цялото си служение ние трябва да градим според Божиите инструкции (вж. Изх. 25:40). Прецизните размери биха били безсмислени, ако не ставаше дума за истинска постройка. Една алегория или символ едва ли биха били толкова прецизни в архитектурно отношение. Освен това никой не е дал задоволително обяснение на множеството части, ако те са просто символични.

9. Светилището и Пресвящото място (41:1–4)

Размерите на светилището ще бъдат същите като на Соломоновия храм и два пъти по-големи от скинията в пустинята. Мъжът, който изглежда като бронз, **завежда Езекиил в храма**, но влиза сам в **Пресвящото място**, което ни напомня за забраната за влизане в древния храм и скинията (вж. Евр. 9:8, 12; 10:19). Същото разделяне на две, съществувало в древния храм, явно ще продължи и в храма по време на Хилядолетното царство.

10. Страничните стаи (41:5–11)

Храмът ще бъде много масивен и просторен; той ще има **три реда** с **тридесет стаи на ред**. Когато човек се изкачва, те ще се **разширяват**, вероятно като се навлиза стъпаловидно навътре в основния корпус на сградата (ст. 7).

11. Сградата западно от храма (41:12)

В западния край на храмовия комплекс има отделна сграда с размери **седемдесет на деветдесет лакътя**. Предназначението на тази постройка не е посочено.

12. Размерите на храма (41:13–15a)

Водачът на Езекиил в храма **измерва**

дължината на храма на **сто лакътя** и ширината му на **сто лакътя**.

13. Вътрешната украса и обзавеждането на храма (41:156–26)

Отвътре храмът трябва да има **галерии** от двете страни, **прагове** и **решетъчни прозорци**.

Украшенията ще бъдат **херувими** и **палми**, редуващи се **околовръст** по сградата. Херувимът, който говори за Божията святост (вж. Бит. 3), има **лице на млад лъв към едната палма** и **лице на човек към другата палма**. В Писанията палмовите дървета са символ на победата и правдата.

Олтарът, който трябва да бъде изработен **дървен**, е наречен от водача на Езекиил „**масата, която стои пред ГОСПОДА**“.

Храмът трябва да има **две врати** с по **две крила** всяка, по които също са изработени **херувими** и **палми**.

Преддверната зала отвън ще бъде покрита с **дървен** навес.

Не са споменати нито завеса, нито ковчег, нито първосвещеник. Завесата е разкъсана на две на Голгота. Символизъмът на ковчегата се е изпълнил в Христос. А Самият Той е там като велик Първосвещеник.

14. Жилищата на свещениците (42:1–4)

Свещениците ще имат жилища, разположени на **север** и на **юг** от храма. На тези места свещениците ще **ядат пресветите неща** и ще съхраняват светите си **дрехи** за служение.

15. Размерите на външния двор (42:15–20)

Размерите на външния двор ще бъдат **петстотин тръстици** по всяка от четирите му страни. Разграничението между **святото** и **несвятото** в ст. 20 е разликата, която ние бихме направили между *све-*

щено и *светско*. Това е разликата между поклонението и обикновените неща от ежедневиия живот.

Б. Поклонението по време на Хилядолетното царство (гл. 43, 44)

43:1–5 По-рано в книгата на Езекиил (11:23) видяхме как облакът на славата неохотно напуска храма в Ерусалим. Но **славата на Израилевия Бог** ще се завърне в личността на Господ Иисус, когато Той дойде да царува.

43:6–9 Той ще **обитава сред** Своя народ **до века**. Израилтяните няма вече да вършат духовни **блудства** (идолопоклонство) и свързаните с тях **гнусотии** в сянката на храма.

43:10–12 Когато израилтяните се **засрамят за всичко, което са вършили**, те ще видят **строежа, очертанията и устройството** на новия дом. Веднага щом се покаят, Бог ще им даде нова надежда. (Ние също трябва да реагираме така, когато някой се покае.) Езекиил трябва да каже на народа, че **на върха на хълма цялото му пространство околовръст**, където ще бъде построен храмът, **ще бъде пресвято**.

Един истински поглед към Господната слава ни кара да се засраим за беззаконията си (ст. 10):

Само погледът, който Петър стои, само лицето, което Стефан видя; само сърцето, което плака с Мария може да ни отвърне от идоли в света.

неизвестен автор

43:13–17 След това са представени **мерките на олгара**, който очевидно ще представлява нещо като платформа на тераси. **Жертвеникът** е повърхността на олтарата, върху която се пали огънят. Той ще има **четири рога нагоре**. Една необичайна особеност на този олтар е фактът, че към него водят **стъпала**; това е било забранено при предишните храмо-

ве. Този олтар ще бъде толкова висок, че за изкачването до върха му ще са нужни стъпала.

43:18–27 Тук е описан ритуалът, който ще съпровожда осветяването на **олтара** с кръв. Той ще отнеме **седем дни**, а значението му за общественото поклонение на Израил може да се види в няколко старозаветни текста: Изход 29:37; Левит 8:11, 15, 19, 33; 3 Царе 8:62–65; и 2 Летоп. 7:4–10. След всички тези ритуали, **на осмия ден**, могат да започнат редовните **жертви**.

Главата завършва с насърчителна нотка – Бог не само ще приеме приносите на народа, но и „**Аз ще ви приема**“, **заявява Господ БОГ**.

Обърнете внимание, че **свещениците** по това време ще бъдат синове на **Садок** (ст. 19), чест, която вероятно се дължи на неизменната вяност на Садок към Давид и Соломон.

44:1–3 Източната **порта** на **външния двор** трябва да бъде постоянно **затворена**, защото, след като **ГОСПОД** се завърне веднъж в храма, Той никога вече няма да го напусне. Само **князът** може да **седне в преддверната зала на портата** и да **яде** жертвената трапеза там. Някои смятат, че князът е самият Месия, други предполагат, че той е потомък на Давид, който ще служи като вицерегент под властта на Царя Христос. Ф. У. Грант обаче посочва, че той не би могъл да бъде Месията, защото има синове (46:16) и принася жертва за грях за себе си (45:22).³⁹

44:4–9 Когато Господ **завежда** Езекиил **пред дома**, пророкът се изпълва с благоговение пред **ГОСПОДНАТА слава**, която **изпълва дома**. Ст. 4 трябва да събуди у нас страстно желание за съхраня за поклонение, където славата на Господа се вижда така ясно, че поклонниците падат по лице пред Него.

Господ му заповядва да обърне сериозно внимание на новите **наредби за храма**,

на входа и изходите му (ст. 5), и да предупреди народа, че участието на каквото и да е **чужденец** в храмовата служба трябва да се прекрати (ст. 6–9).

44:10–16 Отсега нататък обслужващата **работа** ще бъде поверена на **левитите**, които по-рано са изпаднали в идолопоклонство. Само **синовете на Садок** могат да служат като **свещеници**, като се **приближават** да служат на Бога. **Синовете на Садок** са били верни във време на беда по времето на Давид (2 Царе 15:24; 3 Царе 1:32 и т. н.; 2:26, 27, 35). Левитите може би са отстранени от свещеническата служба заради проклятието над рода на Илий или заради своята невярност във времената на царете. От всичко това научаваме, че грехът често има горчиви последици, и че верността ще бъде възградена.

44:17–19 **Свещениците** трябва да носят **ленени дрехи**, а не вълнени. Изразът „за да не осветяват народа с дрехите си“ (ст. 19б) се отнася за ритуалната святост, запазена само за службата на светилището, а не за обикновените задължения на свещениците (Изд. 29:37; 30:29; Лев. 6:18, 27; Аг. 2:10–12).

44:20–22 След това са представени изисквания за подстригването на свещениците, ограничения за употреба на **вино** и изисквания за подходящи бракове за свещениците.

44:23, 24 Синовете на Садок ще служат също и като учители и съдии, като **учат** Божия **народ да различава между онова, което е свято**, и онова, което е **несвято**, между **нечисто и чисто**.

44:25–27 Необходимият допир с **мъртъв човек** ще изисква определени ритуали на очистване.

44:28–31 Те ще се издържат от неща, **посветени** на Господа. Господ иска Той да бъде тяхното наследство и те да нямат нищо на земята. Това е верно и за Божиите служители днес; Той иска да намiramе пълното си удовлетворе-

ние в Него и така да бъдем свободни да Му служим, без светът да ни обвързва. Също като Павел трябва да се научим да бъдем доволни във всякакво състояние (Фил. 4:11). Но ние наистина трябва да се *научим* на това, защото то не става по естествен път с никого. Съкрушеният човек може да каже: „И на земята не желая нищо друго освен Теб ... Бог е канарата на сърцето ми и моят дял до века“ (Пс. 73:25, 26).

В. Управлението по време на Хилядолетното царство (гл. 45, 46)

45:1 В центъра на израилевата земя трябва да бъде отделено парче земя за ГОСПОДА като **свят дял**. То ще има размери **двадесет и пет хиляди на десет хиляди лакътя**.

45:2–5 То ще бъде разделено на две ивици. В горната ще бъде **светилището** и тя ще бъде и за **свещениците**. Долната половина ще бъде за **левитите**.

45:6 В дъното на парцела ще има трета ивица, място за обикновени дейности, там ще бъде разположен **градът** Ерусалим.

45:7, 8 Цялата земя на **изток** и на **запад** от този парцел, чак до границите на земята, ще принадлежи на **княза**.

45:9–12 **Израилевите князе** трябва да **вършат правосъдие** в делата си (ст. 9), като използват **прави везни** и мерки.

45:13–17 В тези стихове от **целия народ** се изисква да **принася** определена част от реколтата си **за княза в Израил**, за да се осигури необходимото за редовните **приноси** и **определените празници**.

45:18–20 На **първия ден** от **първия месец** **светилището** трябва да бъде очистено, а на **седмия ден** от същия **месец** и **народът** трябва да бъде очистен от грехове, извършени несъзнателно или **от незнание**.

45:21–25 **Пасхата** трябва да се празнува на **четринадесетия ден** от **пър-**

вия месец, а **Празникът на колибите** – на **петнадесетия ден** от **седмия месец**.

Не са споменати празникът **Петдесетница**, **празникът на тръбите** и **Денят на умилостивението**.

В светлината на всички тези ритуали и свети дни колко много трябва да бъдем благодарни за вседостатъчното и окончателно заместително дело на Христос за нас!

Жертвите по време на Хилядолетното царство

В Езекиил 43:20, 26; 45:15, 17 за някои от жертвите, които ще бъдат принасяни по време на Хилядолетното царство, ясно се казва, че са предназначени за умилостивение. Как може да се съгласува това с Евреи 10:12: „Но Той, като принесе една жертва за греховете, седна завинаги отдясно на Бога“, или с Евреи 10:18: „А където има опрощение за тези неща, там вече няма принос за грях“?

Употребата на думата „умилостивение“ (букв. покриване) никъде в Стария Завет не предполага отстраняване на грехове. Евреи 10:4 ни напомня, че „не е възможно кръвта от юнци и от козли да отстрани греховете“. Жертвите по-скоро са били ежегодно напомняне на греховете (Евр. 10:3). Какво тогава означава *умилостивение*? Това значи, че жертвите създават външна, ритуална чистота. Те са били необходими за ритуално очистване на хората, което ги е правело способни да се приближат към Бога като поклонници и да общуват с Него. Жертвите са служели за умилостивение дори за неодоушени предмети като например олтара (Иzx. 29:37), където не би могло да става дума за опрощение на грехове. Това означава единствено, че олтарът е бил очистван церемониално и така е ставал годен за служба за Бога.

Когато четем за умилостивение във връзка с опрощаване на несъзнателен

грях (Лев. 4:20), това би могло да означава само премахване на церемониалната нечистота, за да може човекът да участва в поклонението.

В наши дни думата *умилостивение* е придобила много по-обширно значение. Понякога например тя се използва за цялото жертвено дело на Христос, чрез което нашите грехове са отстранени и ние сме примирени с Бога. Но в Библията тя никога няма това значение.

Жертвите в историята на Израил са били първообраз на съвършената и завършена жертва на Христос. Жертвите по време на Хилядолетното царство ще напомнят за Неговото дело на Голгота. Те ще бъдат възпоменание за Израил, също както е Господната вечеря за нас.

Пасажите в Евреи не изключват жертвени церемонии в бъдеще. Но те категорично твърдят, че никакви бъдещи жертви няма да могат да отмахват грехове, както не са могли и миналите.

46:1–8 Ст. 1–8 описват как **князът** трябва да **застане** в източната **порта** на **вътрешния двор** да се **поклони**, когато **принася приносите** си за съботния ден и за **дена на новолунието** (ст. 6). Той не може да влиза във вътрешния двор. **Народът** трябва да стои зад княза и да се **покланя**, когато **свещениците** жертват. Нито князът, нито народът могат да влизат във вътрешния двор.

По време на Хилядолетното царство Израил ще вижда в жертвите Христос – нещо, което народът като цяло никога не е правил в миналото.

46:9, 10 **Народът** трябва да напуска външния двор през срещуположната **порта** на онази, през която е влязъл. Хората трябва да вървят след княза.

46:11–18 В ст. 11 и 12 са описани доброволните приноси на княза; в ст. 13–15 са посочени ежедневните жертви. Зако-

ните, регламентиращи собствеността на княза, не допускат той да я изгуби завинаги, нито да я увеличава чрез несправедливост.

46:19–24 За **свещениците** и за **народа** са осигурени **кухни (готварници)**.

Г. Израилевата земя по време на Хилядолетното царство (гл. 47, 48)

1. Изцелението на водите (47:1–12)

Езекиил вижда във видение река, която **извира** от вратата **на дома**, минава покрай **олтара**, през стената южно от източната порта, и достига **Мъртво море**. **Водата на морето ще оздравее** и то ще избилства от **риба**. **Иейте** пише:

Водата на живота е обичан символ в Стария Завет. Пустинните области се нуждаят от вода, за да бъде възможен животът. Потокът, който Езекиил вижда да извира от храма, се отправя към сухите области на Араба. Като се превръща във все по-дълбока река, той продължава пътя си, като носи живот, здраве и изобилен плод навсякъде, откъдето минава. Той е единственото необходимо лекарство. Иисус използва този символ като основа за Своята проповед към жената на кладенеца. (Ср. също Пс. 1:3; 46:4; Йоиц 3:18; Зах. 14:8; Йоан 4:7–15; 7:38; Откр. 22:1, 2.)⁴⁰

Този поток (който ще бъде действителна географска река), е ярък образ на изобилното, макар не цялостно (ст. 11), благословение, което ще извира по време на хилядолетното царуване на Христос. Бог ще обитава в храма и затова от него ще извира постоянно нарастващ поток на благословение, който ще тече към други места. Днес Бог обитава в нашите тела (1 Кор. 6:9) и затова от нас би трябвало да тече поток на благословение към другите наоколо (Йоан 7:37, 38). „Ако човек е изпълнен със Светия Дух и неговият

живот докосне живота на други, се случва нещо за Бога.“ Какво предизвикателство за нас е да отговаряме на условията, които ще донесат благословение!

Реката ще носи живот навсякъде, където тече – жива картина на животворното служение на Светия Дух.

2. Границите на земята (47:13–23)

47:13–20 След това са дадени бъдещите граници и деление на земята. В този параграф са описани границите.

Споменаването на река Йордан като граница на земята (ст. 18) не би могло да бъде грешка; Езекиил със сигурност е знаел, че земята ще се простира на изток до Ефрат (Бит. 15:18). Тук той може би има предвид предварително заселване на самата Палестина. Възможно е и да посочва, че Йордан ще съставлява само част от източната граница, докато останалата част от границата ще достига на север-североизток до Ефрат. Второто обяснение е по-непопулярно, но тъй като описанието на Езекиил е изключително детайлизирано, а изобщо не споменава Ефрат, то заслужава внимание.

47:21–23 В рамките на племенните дялове земята трябва да бъде **раделена** чрез жребий, но **чужденците** не бива да бъдат изключвани от **наследство** в нея.

3. Делението на земята (гл. 48)

48:1–7 Изглежда, че земята ще бъде разделена на хоризонтални ивици, от Средиземно море към източната граница. Най-северната ивица ще бъде за племето на **Дан** (ст. 1). След това, на юг, за **Асир** (ст. 2), за **Нефталим** (ст. 3), за **Манасия** (ст. 4), за **Ефрем** (ст. 5), за **Рувим** (ст. 6) и за **Юда** (ст. 7).

48:8–22 Южната част на Юда ще бъде дельт, вече определен за княза, и ще включва светилището и града Ерусалим. Този „свят възвишаем принос“ ще представлява голяма квадратна територия, която ще граничи със северната част

на Мъртво море. Тя ще бъде разделена на три хоризонтални ивици, като най-северната ще принадлежи на свещениците, а хилядолетният храм ще бъде в центъра ѝ. Средната ивица ще бъде за левитите, а южната – за обикновените хора, като в нейния център ще бъде Ерусалим. Останалата територия на изток и на запад от парцела ще принадлежи на **княза**.

48:23–27 Южната част на този свят участък ще представлява **дялове** за племената на **Вениамин** (ст. 23), **Симеон** (ст. 24), **Исахар** (ст. 25), **Завулон** (ст. 26) и **Гад** (ст. 27).

48:28–35 Новият **град** Ерусалим ще има дванадесет **порти** – по три от всяка **страна**, и по една за всяко едно от дванадесетте племена на Израил. Неговото **име** ще бъде **Йахве Шама** – **ГОСПОД Е ТАМ**.

Това име ни напомня какво Бог винаги е имал на сърце – Той толкова много обича Своите творения, че иска те постоянно да са близо до Него. Той винаги търси, като пита: „Къде си?“, и призовава към покаяние и вяра. Като Божи Син Той идва на земята, за да умре за нас. Неговото желание ще се изпълни – човекът ще бъде близо до сърцето Му. Ние можем да се включим и да участваме в Неговото търсене на изгубените още сега – като живеем близо до сърцето Му тук на земята. Това е Божието желание за нас.

Завършваме нашия коментар към Езекиил с едно обобщение на еврейския християнски изследовател Чарлз Л. Файнбърг:

Това несравнимо пророчество започва с видение на Божията слава и завършва с описание на славата на Господа в прославения град Ерусалим. Езекиил, както и Йоан в Откровение, завършва с описание на това, как Бог живее заедно с човека в святост и слава. В историята и в Божиите отношения с човека няма по-велика цел от тази.⁴¹

Крайни бележки

- ¹ (Въведение) Напр. Gleason Archer, in *A Survey of Old Testament Introduction*, under „Ezekiel.“
- ² (Въведение) John B. Taylor, *Ezekiel: An Introduction and Commentary*, Tyndale Old Testament Commentaries, pp. 14—16.
- ³ (Въведение) Albert Barnes, *The Bible Commentary, Proverbs-Ezekiel*, p. 302.
- ⁴ (1:4–28a) Тези четири лица традиционно се свързват с четирите образа на нашия Господ в евангелията: Матей – лъв (Христос като цар); Марк – вол (Христос като слуга); Лука – човек (Христос като съвършения Човек); Йоан – орел (Христос като Божи Син). Вж. коментара към Новия Завет, Въведение в Евангелията.
- ⁵ (1:4–28a) НИПБКДЖ, както и РИВ, следвайки Мазоретския текст, гласи: „когато дойдох“. Бележката в Новата Библия на Скофилд по този текстуален проблем гласи: „Очевидно Онзи, който е дошъл да разруши града Ерусалим за греховете му, е бил не Езекиил, а Самият ГОСПОД. В съответствие с изискванията на контекста, шест ръкописа, превода на Теодотий и Вулгатата, най-добрият прочит е „когато Той дойде да разруши града“. Един възможен превод, може би най-уместният, е последната буква на обсъжданата дума да се прочете като добре известната абrevиатура за „ГОСПОД“, при което изречението ще гласи „когато ГОСПОД дойде да разруши града“.
- ⁶ (1:28б–2:7) Някои съвременни преводи като напр. НРИСПБ перифразират „човешки син“ на „смъртен“ с цел да постигнат „полово неутрално звучене“, като избегнат думата син. Това замъглява връзката с Даниил и употребата на същото понятие от нашия Господ.
- ⁷ (1:28б–2:7) Taylor, *Ezekiel*, p. 60.
- ⁸ (1:28б–2:7) *Ibid*.
- ⁹ (3:12–15) Kyle M. Yates, *Preaching from the Prophets*, p. 181.
- ¹⁰ (9:4) Charles Lee Feinberg, *The Prophecy of Ezekiel: The Glory of the Lord*, p. 56.
- ¹¹ (9:4) *Ibid*.
- ¹² (11:16–21) Yates, *Prophets*, p. 182.
- ¹³ (11:22–25) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, p. 579.
- ¹⁴ (13:1–3) Denis Lane, *The Cloud and the Silver Lining*, pp. 53–62.
- ¹⁵ (13:8–16) A. B. Davidson, *The Book of the Prophet Ezekiel*, p. 88.
- ¹⁶ (13:8–16) Нашият Господ нарича фарисеите с подобно (но още по-лошо!) прозвище: „варосани гробници“ (Mat. 23:27).
- ¹⁷ (16:44–52) Feinberg, *Ezekiel*, p. 91.
- ¹⁸ (17:22–24) Carl F. Keil, „Ezekiel,“ in *Biblical Commentary on the Old Testament*, XXI:244, 245.
- ¹⁹ (21:25–27) Matthew Henry, „Ezekiel,“ in *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:878, 879.
- ²⁰ (22:23, 24) Taylor, *Ezekiel*, pp. 168, 169.
- ²¹ (22:25–31) Тейлър, Езекиил, стр. 169. Тук Септуагинта гласи: „първенците“. Този древен гръцки превод на места е съхранил и други оригинални еврейски прочити освен този в традиционния еврейски (мазоретски) текст.
- ²² (23:5–10) Този конкурентен център на лъжливо поклонение продължава да съществува и по-нататък. Изглежда, че в Йоан 4:20 самарянката защитава тези „деноминационни особености“ пред нашия Господ.
- ²³ (26:3–11) Навуходonosор получава тази титла, понеже е покорил много други царе под своята власт.
- ²⁴ (26:3–11) Feinberg, *Ezekiel*, p. 149.
- ²⁵ (26:12–14) Quoted by W. M. Thomson in *The Land and the Book*, p. 155n.

- ²⁶ (26:15-21) Peter Stoner, *Science Speaks*, p. 76.
- ²⁷ (28:11-19) Feinberg, *Ezekiel*, pp. 161, 162.
- ²⁸ (30:13–19) Това е добре известният пограничен град, където е отведен Еремия след убийството на управителя Годолия (Ер. 43:7; ср. 44:1).
- ²⁹ (34:1-6) Yates, *Preaching*, p. 183.
- ³⁰ (34:11-16) D. L. Moody, *Notes from My Bible*, p. 90.
- ³¹ (34:11–16) Един либерален протестантски „епископ“ на Вашингтон, Д. К. през 1950-те обижда Бога на Стария Завет с думата „тиранин“.
- ³² (34:11-16) Taylor, *Ezekiel*, pp. 220, 221.
- ³³ (34:17-24) David Baron, *The Shepherd of Israel*, pp. 8, 9.
- ³⁴ (36:24-29a) Keil, „Ezekiel,“ p. 110.
- ³⁵ (37:1-8) Yates, *Preaching*, p. 184.
- ³⁶ (38:1–16) Името *Пос* би могло да се отнася за Русия, но това не е задължително. Повечето историци и географи идентифицират Мосох и Тувал като области, които сега се намират в централна Турция.
- ³⁷ (39:1-6) S. Maxwell Coder, „That Bow and Arrow War,“ *Moody Monthly*, April 1974, p. 37.
- ³⁸ (40:Въведение) Paul Lee Tan, *The Interpretation of Prophecy*, p. 161.
- ³⁹ (44:1-3) F. W. Grant, „Ezekiel,“ in *The Numerical Bible*, IV:273.
- ⁴⁰ (47:1-12) Yates, *Preaching*, p. 184.
- ⁴¹ (48:28-35) Feinberg, *Ezekiel*, p. 239.

Библиография

Alexander, Ralph. *Ezekiel*. Everyman's Bible Commentary. Chicago: Moody Press, 1976.

Davidson, A. B. *The Book of the Prophet Ezekiel. The Cambridge Bible for Schools and Colleges*. Cambridge: The University Press, 1900.

Feinberg, Charles Lee. *The Prophecy of Ezekiel: The Glory of the Lord*. Chicago: Moody Press, 1969.

Grant, F. W. „Ezekiel.“ In *Numerical Bible*. Vol. 4. Neptune, N.J.: Loizeaux Bros., 1977.

Henry, Matthew. “Ezekiel.“ In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*,

Vol. IV McLean, VA: Mac-Donald Publishing Company n.d.

Keil, C. F. „Ezekiel.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vols. 22, 23. Reprint. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co 1971.

Mills, Montague S. *Ezekiel: An Overview*. Dallas: 3E Ministries, n.d.

Tatford, Frederick A. *Dead Bones Live: An Exposition of the Prophecy of Ezekiel* Eastbourne, East Sussex: Prophetic Witness Publishing House, 1977.

Taylor, John B. *Ezekiel: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press 1969.

ДАНИИЛ

„Искам да подчертая ... че никой от пророците не е говорил така ясно за Христос както този пророк Даниил. Той не само е потвърдил, че Христос ще дойде – предсказание, характерно и за другите пророци, – но освен това е посочил и точното време, в което това ще стане. Освен това е изброил различните царе по ред, посочил е точния брой на годините и предварително е обявил най-ясните знаци на предстоящите събития.“

Йероним (347–420 г. сл. Хр.)

Въведение

I. Уникално място в канона

Даниил е една от най-впечатляващите и същевременно една от най-ключовите книги в Стария Завет. Несъмнено благодарение на точните си предсказания, месиански пророчества и вдъхновяващ пример на твърдо разграничение от отстъпническата светска религия книгата Даниил е станала мишена на атаките на рационалистите и невярващите изследователи. Не е изненадващо, че консервативният библейски изследовател сър Робърт Андерсън е озаглавил една от своите книги „Даниил в рова с критиците“.

Основната насока на атаките е дали книгата действително е написана от *пророк* на име Даниил в VI в. пр. Хр., както твърдят консервативните юдеи и християни, или от неизвестен автор през II в., който е писал *история* (особено гл. 11), *като че ли е пророчество*.

II. Авторство

Тъй като традиционното гледище за авторството на Даниил се отхвърля от широки кръгове, а за един вярващ е много важно да има добре обосновано разбиране за тази велика книга, тук се спираме на проблема за авторството по-подробно отколкото при повечето други книги.

Първият залп срещу ортодоксалното схващане, че Даниил е бил истински пророк, който е получил по божествен път подробни видения за империите на езиическия свят и за идването на Месията, е отправен през III в. сл. Хр. от анти-християнския философ Порфирий.

По-късно неговите идеи са възприети от някои юдеи през XVII в., а после и от някои християнски среди през XVIII в. и по-късно. С разпространението на рационализма тези идеи се развиват и се приемат в либералните и полу-либералните кръгове.

Мерил Ф. Ангър пише:

Съвременната критика смята приемането на дата на написване на книгата от времето на Макавеите (около 167 г. пр. Хр.) и отхвърлянето на традиционната представа за авторството на Даниил като едно от сигурните си постижения. Тези представи обаче се градят върху поредица от много незабележими заблуди и необосновани предположения.¹

Нека, преди да разгледаме главните доводи *против* авторството на Даниил, да отбележим няколко положителни доказателства *за* тази позиция.

1. Нашият Господ Иисус Христос изрично цитира книгата като написана

- от Даниил (Мат. 24:15). Дори само това единствено доказателство е напълно достатъчно за искрения християнин.
2. Книгата блести с местния колорит и обичаи на древен Вавилон и Мидо-Персия, а не на макевейска Палестина.
 3. В продължение на векове и евреи, и християни са били просвещавани и благославяни от тази книга. Макар това да е вярно и за някои небоговдъхновени писания, мощното използване на тази книга от Светия Дух не допуска възможността тя да е фалшификация.
 4. Смята се, че един от ръкописите на книгата на Даниил, открит в Кумранската пещера 1, е бил преписан по време на или преди Макевейската епоха, което означава, че оригиналът е по-стар.

Аргументите против автентичността на Даниил са три вида – лингвистичен, исторически и теологичен.

Лингвистичният аргумент е, че Даниил не може да е написал книгата през VI в., защото тя съдържа персийски и дори гръцки думи, а за арамейския език, използван от автора, се твърди, че е смесица от по-късен период.

Тъй като обаче Даниил е живял и служил през Мидо-Персийския период (ок. 530 г. пр. Хр.), присъствието на персийски думи показва точно обратното на либералното твърдение. Вероятността някакъв палестински фалшификатор от II в. да знае персийски е твърде малка.

Що се отнася до *гръцките* думи, повечето библейски изследователи са шокирани, когато разберат, че те са само три – и всички са имена на музикални инструменти! Добре известен факт е, че имената на *предмети* често преминават от една култура в друг език много преди да е налице мащабно межкултурно взаимодействие. Въпреки че Гръцката

империя все още е в бъдещето, когато Даниил пише, културата и изобретенията на гръците вече се разпространяват в древния свят.

По отношение на *арамейския* Китчън и Кътчър са доказали, че той действително съответства на имперския период на книгата.

Историческият аргумент против ортодоксалната позиция за авторството включва твърдението, че юдеите са поставили книгата на Даниил в третата част на Стария Завет („Писанията“), а не сред „Пророците“, – според критиците понеже този раздел от канона вече бил завършен, когато „Даниил“ бил писал. Много по-просто е да си дадем сметка, че Даниил е бил пророк не по призвание, а по служение. По професия той е бил държавник. Именно поради това той не е поставен редом с професионалните пророци – Исая, Еремия и т. н.

Против автентичността на Даниил са използвани като аргументи много необосновани исторически проблеми – но всички те са получили разумни отговори от доказано почтени консервативни изследователи. За онези, които искат да се занимаят по-дълбоко с този проблем, препоръчителните автори (в хронологичен ред) са: Робърт Дик Уилсън, Чарлз Боутфлауър, Джон Ф. Уолвуурд, Р. К. Харисън и Глийсън Арчър.

Теологичният аргумент против Даниил е, че книгата дава твърде „напредничава“ представа за ангелите, за отвъдния живот (възкресението) и за Месията. Този възглед произтича от идеята за еволюция в религията. *Истинските* възражения срещу Даниил, както малцина либерални богослови, като например Р. Пфайфър (*Въведение в Стария Завет*, стр. 755), са били достатъчно честни да признаят, са всъщност предразсъдъците срещу свръхестественото. В книгата има твърде много чудеса, твърде много прецизни предсказания, за да може раци-

оналистичната критика да ги преглътне. Също както самият пророк Даниил излиза невредим от рова с лъвовете, така и неговите пророчества излизат невредими от „рова с критиците“ в умовете и сърцата на интелигентните вярващи.

III. Датиране

Учените определят дати от VI в. до II в. пр. Хр. за възникването на Даниил. Почти всички либерали и техните съмишленици датират книгата в настоящия ѝ вид в Макавейската епоха. Като цяло те разглеждат книгата като опит за насърчение на юдеите по време на ужасяващите антисемитски ексцесии на Антиох Епифан.

Онези, които вярват, че Бог може да вдъхнови не само общи пророчества за царства, които все още не съществуват (Гърция и Рим), но също така и подробни детайли за периода на гръцката империя, няколко века преди те да станат факт (гл. 11), нямат проблеми да приемат консервативния възглед, че Даниил е написал пророчеството си през VI в., вероятно ок. 530 г. пр. Хр.

Но дори и при „късното“ датиране, както посочва Ангър, критиците не могат да избегнат всезнаещото проникновение на Бога в бъдещето:

Трябва да помним, че дори и ако най-късните дати, приписвани на съставянето на книгата на Даниил, бяха доказани като верни, пророчеството все пак демонстрира знание за бъдещето, което може да бъде обяснено единствено с божествено вдъхновение.²

IV. Исторически фон и теми

Приемайки ортодоксалния възглед за авторството и датирането на книгата, ние вярваме, че Даниил е бил един от интелигентните и привлекателни млади юдей-

ски пленници, отведени във Вавилон от Навуходоносор, когато цар на Юда е бил Йоаким (ок. 604 г. пр. Хр.). Името му означава „Бог е мой Съдия“. Характерът и поведението му показват, че той е живял в светлината на този факт.

По своята длъжност Даниил е бил високопоставен държавник в администрацията на Навуходоносор и Валтасар. Когато Мидо-Персия превзема Вавилон, Даниил е издигнат като първият от тримата министри на Дарий. Той служи също и при Кир. Както вече отбелязахме, вероятно именно затова книгата на Даниил е поставена в раздела на еврейския Стар Завет, наречен „Писанията“, а не в „Пророците“.

Служението на Даниил обаче е пророческо, и нашият Господ го нарича именно пророк (Мат. 24:15 и Марк 13:14). Като много други вярващи Даниил е имал „светска“ работа и същевременно е посвещавал много време на изучаване и проповядване на Библията. Така например сър Робърт Андерсън – сам усърден изследовател на пророчествата на Даниил – е оглавявал отдела на Скотланд Ярд за криминални разследвания по време на късната викторианска епоха, и същевременно имал много благословено библейско служение.³

Тъй като голяма част от книгата се занимава с езическите световни сили, не бива да се учудваме, че частта от 2:4 до гл. 7 е написана на арамейски. Това е езически език, сроден с еврейския, и широко използван в международните комуникации по времето на Даниил почти както днес се използва английският. Някои изследователи разделят пророчеството на Даниил според тези промени в езика.

По отношение на *контекста* първите шест глави на книгата на Даниил са предимно *разказвателни* с включени в тях пророчески теми. Последните шест глави са предимно *пророчески* с включени в тях разказвателни елементи.

Схема на изложението

- I. Непоклатимата вярност на Даниил и неговите приятели (гл. 1)
- II. Видението на Навуходоносор за образа, направен от четири метала (гл. 2)
- III. Златният идол на Навуходоносор и огнената пещ (гл. 3)
- IV. Сънят на Навуходоносор за отсеченото дърво и неговото значение (гл. 4)
- V. Съдбата на Валтасар, обявена от пишещата на стената ръка (гл. 5)
- VI. Указът на Дарий и ровът с лъвовете (гл. 6)
- VII. Сънят на Даниил за четирите звяра, символизиращи четирите световни империи (гл. 7)
- VIII. Видението на Даниил за народа-овен и народа-козел (гл. 8)

- IX. Видението на Даниил за седемдесет седмици господство на езичниците (гл. 9)
- X. Видението за Божията слава, очертаващо бъдещите събития (гл. 10)
- XI. Пророчества за близкото бъдеще (11:1–35)
 - A. Превземането на Мидо-Персия от Гърция (11:1–3)
 - B. Упадъкът на гръцката империя (11:4–35)
 - 1. Войните между Египет и Сирия (11:4–20)
 - 2. Царуването на безбожника Антиох Епифан (11:21–35)
- XII. Пророчества за далечното бъдеще (11:36–12:13)
 - A. Антихристът (11:36–45)
 - B. Голямата скръб (гл. 12)

Коментар

I. Непоклатимата вярност на Даниил и неговите приятели (гл. 1)

1:1–7 Мястото на действието е дворецът на **Навуходоносор** във Вавилон, след като той е нападнал **Ерусалим в третата година от царуването на Йоаким**. Навуходоносор заповядва няколко юдейски момчета да бъдат подготвени да му служат като хора с **мъдрост и знание**. Сред тях са **Даниил, Анания, Мисаил и Азария**. Техните халдейски имена са **Валтасасар, Седрах, Мисах и Авденаго**. Като част от своята подготовка те трябва да се хранят с **царските ястия** и да пият неговото **вино**. Тези храни вероятно са включвали нечисти според старозаветния закон меса или може би са били свързани с идолопоклонство.

Между ст. 1 и Ер. 25:1 има привидно противоречие. Тук се казва, че Навуходоносор е обсадил **Ерусалим в третата година от царуването на Йоаким**. Па-

сажът в Еремия твърди, че четвъртата година на Йоаким е била първата година на Навуходоносор. Това може да се обясни с разликата между юдейското и вавилонското летоброене.

1:8–12 Даниил достойно отказва да яде от тези ястия. Той моли възпитателя си вместо тях той и приятелите му да **ядат зеленчуци и да пият вода**. **Началникът на скопците** Асфеназ (без да разбира юдейските обичаи и без да познава техния Бог) е ужасен от тази идея и отбелязва, че собствената му **глава** е избелезена на риск, ако планът се провали! Все пак той е отговорен за тях.

1:13–21 Въпреки това молбата на Даниил е удовлетворена. В края на десетдневния изпитателен срок те застават **пред ... царя** и се оказват **десет пъти по-добри от всичките** вавилонски мъд्रेци. Затова царят ги приема. **Бог** милостиво ги надарява със **знание и способност за всякаква книга и мъдрост**, а на **Даниил** дава **разбиране на всякакви видения и сънища**.

II. Видението на Навуходоносор за образа, направен от четири метала (гл. 2)

2:1–13 Навуходоносор сънува сън, за който иска да му известят не само тълкуването му, но и самия сън – изключително тежко, да не кажем невъзможно изискване. Неговите мъдреци, халдейците, са неспособни да му кажат съня или значението му, затова той взима прибързаното решение всички мъдреци (включително Даниил и другарите му) да бъдат избити!

2:14–30 В отговор на молитва Даниил научава от Господа в нощно видение същността на съня и тълкуването му. В израз на благодарност Даниил благославя небесния Бог с прекрасна молитва на възхвала. След това той отива при Ариох, за да предотврати убийството на вавилонските мъдреци. Ариох го въвежда пред царя и Даниил разкрива източника на божествено откритата му тайна.

2:31–35 Даниил обявява, че царят е видял един огромен образ, едновременно бляскав и страшен. Главата на този образ е била от чисто злато, гърдите му и мишците му – от сребро, коремът му и бедрата му – от бронз, подбедрениците му – от желязо, краката му – отчасти от желязо, а отчасти от глина. Навуходоносор е гледал, докато се е откъснал камък, но не от ръце, който е разрушил образа и е станал голяма планина, изпълваща цялата земя.

2:36–45 Образът представя четирите езически сили, които ще упражняват световно господство и ще владеят над юдейския народ. Абсолютният монарх Навуходоносор (Вавилон) е златната глава (ст. 38). Персия е сребърните ръце, като едната ръка символизира Мидия, а другата – Персия. Гърция, третото царство, е коремът и бедрата от бронз. Римската империя е двете подбедреници

и краката от желязо, като двата крака изобразяват източната и западната част на царството. Краката от желязо и изпечена глина изобразяват възстановената Римска империя, а пръстите на краката символизират десет царства. Забележете намаляващата стойност на металите и нарастващата им сила (с изключение на краката от желязо и глина). Забележете също, че човекът си представя своите империи като скъпоценни метали, докато Бог представя същите тези царства като диви зверове (гл. 7). Господ Исус е камъкът, който се е откъснал, но не от ръце. Той ще разруши четирите царства и ще владее над цялата земя, а царството му ще трае до века.

2:46–49 Когато цар Навуходоносор чува мъдростта на Даниил, той го поставя за владетел над цялата вавилонска област и за главен началник над всичките вавилонски мъдреци. Другите трима юдейски младежи стават управители или пълномощници.

III. Златният идол на Навуходоносор и огнената пещ (гл. 3)

3:1–7 Навуходоносор ... прави златен образ на идол, висок около 30 метра и го изправя в равнината Дура. После заповядва, когато чуят звука на тръбата, на свирката, на арфата, на лирата, на псалтира, на гайдата и на всякакъв вид музика, всички хора навсякъде да паднат и да се поклонят на образа. Всеки, който откаже, ще бъде хвърлен в огнена пещ.

3:8–12 Седрах, Мисах и Авденаго като верни юдеи отказват да се поклонят на идола и биват издадени от някои халдейци на царя.

3:13–21 Той им дава възможност да променят решението си, но те отказват. Увереността им в избавлението е великолепна. Но дори „и ако не“, те пак ще останат верни на Господа. Затова царят заповядва да нагорещат огнената пещ

седем пъти повече от обикновено, а после заповядва да хвърлят вътре тримата юдеи с дрехите им.

3:22–25 Пещта е толкова **нагорещена**, че **мъжете**, които ги хвърлят в нея, загиват, но когато изуменият **Навуходоносор** поглежда в пещта, той **вижда четирима мъже** – тримата юдеи и **четвърти**, който **по вида си прилича на Божи Син**. Ние вярваме, че това действително е бил **Божият Син**, независимо как Го е виждал царят. Господ или ни избавя от бедите, или е заедно с нас в тях.

3:26–30 Юдеите са невредими. Огънят е изгорил само въжетата, с които са били връзани. Изпитанията успяват да изпълнят Божиите цели и да ни освободят от нещата, които ни връзват. Това прави такава дълбоко впечатление на **царя**, че той забранява на когото и да било да говори **против Бога** на юдеите и повишава тримата млади мъже във вавилонската област. И всичко това, въпреки че са **престъпили думата му!**

IV. Сънят на Навуходоносор за отсеченото дърво и неговото значение (гл. 4)

4:1–9 Тук **Цар Навуходоносор** свидетелства за величието на **Всевишния Бог** и за едно преживяване в своя живот, което е довело до обръщението му (ст. 1–3). Той **сънува сън**, който **мъдреците** не успяват да разтълкуват, затова изпраща да повикат **Даниил** и му разказва съня си.

4:10–15б Той е **сънувал дърво**, високо, красиво и плодородно. **Дървото ... стига до небето** и се **разпростира до краищата на цялата земя**. **Един свят страж слиза от небето** и заповядва **дървото да бъде отсечено**, като само **пънят с корените му да бъдат оставени в земята**.

4:15в–18 После светият страж описва човек, който губи разсъдъка си и живее като див звяр цели **седем години**.

4:19–2б Даниил казва на царя, че **дървото** изобразява него и неговата светов-

на империя. Той ще изгуби престола си, ще полудее и ще живее като животно на полето **седем години**. (Медицинското название на това състояние е боантропия.⁴) Но **пънят** символизира, че **Навуходоносор** няма да загине, а ще бъде възстановен.

4:27–37 Освен това Даниил съветва царя да промени делата си. Но след **дванадесет месеца** липса на покаяние от страна на царя видението се сбъдва. В продължение на **седем години** той живее като животно. **В края на тези дни** се обръща към Бога и признава, че Той е **Всевишният и Вечно Живият**. Тогава **му се възвръща славата на царството му**.

V. Съдбата на Валтасар, обявена от пишещата на стената ръка (гл. 5)

5:1–4 **Валтасар** е син на Набонид и внук на **Навуходоносор** („баща“ в ст. 2 може да означава и дядо). Той **прави голям пир**, в който използва за идолопоклонническа оргия свещените **златни и сребърни съдове, които ... Навуходоносор** е откраднал от храма ... в Ерусалим. Царят и свитата му се напиват с вино и **хвалят боговете от злато, сребро, бронз, желязо, дърво и камък**.

5:5–9 Докато той и благородниците му пируват и пиянстват, **се появяват пръсти на човешка ръка**, които пишат **по стената**. Ужасеният цар предлага **морав** мантия, **златна огърлица** и повишение до положението на **трети властник в царството** (вероятно заедно с Набонид и Валтасар) на всеки, който успее да разтълкува написаното.

5:10–1б По предложение на царицата **Даниил** е извикан, за да разтълкува **написаното**.⁵ Дори след всички тези години и промени във властта, все още има някой, който да си спомня за **превъзходната мъдрост** и духовност на Даниил. И така, **Даниил е въведен пред царя**.

5:17–24 След като припомня прежи-

вяването на **Навуходоносор** и дръзко избличава **Валтасар** за това, че е осквернил **съдовете** на храма, като ги е използвал за пиянски идолопоклоннически гуляй, Даниил му разкрива **писанието** и неговото значение.

5:25–31 Надписът е **МЕНЕ, МЕНЕ, ТЕКЕЛ, УФАРСИН. МЕНЕ** означава „**преброен**“. **Бог** е преброил дните на вавилонската империя и **ги** е свършил. **ТЕКЕЛ** означава „**претеглен**“. Валтасар е **претеглен на везните** и е **намерен недостатъчен**. **УФАРСИН** означава „**разделен**“ или **разделения**. (Фарсин е мн. ч. на **перес**, а „у“ означава „и“.) **Царството** на Валтасар е **разделено** и е **дадено** на мидяните и персите. **В същата нощ** мидо-персийските войски нахлуват във Вавилон, убиват **Валтасар** и завземат световното господство. **Мидянинът Дарий** е новият цар.

VI. Указът на Дарий и ровът с лъвовете (гл. 6)

6:1–3 В тази глава, една от най-известните в цялата Библия, Даниил живее под персийска власт. Цар **Дарий** го повишава и го прави **един от тримата началници над сто и двадесетте сатрапи**. Заради превъзходния дух в Даниил **Дарий** **намисля** да го постави **над цялото царство**.

6:4–8 Управителите, които завидват на Даниил и знаят, че **никога няма да намерят** в него **вина** за някакво истинско престъпление, убеждават **царя** да издаде указ, който забранява молитвата към всеки друг освен към Дарий в продължение на **тридесет дни**. След като веднъж **указът** стане **закон**, той става **неотменим**. Твърдостта на Даниил е предизвикателство за нас (1 Петр. 3:13–17).

6:9–13 Цар **Дарий** **подписва писмената забрана**, но Даниил продължава да се моли на **Бога три пъти на ден** и враговете му бързо докладват това на **царя**.⁷

6:14–17 До **залез слънце** Дарий се

бори да освободи Даниил, но **указът** е неотменим, затова той е принуден да **хвърли** Даниил **в рова на лъвовете**. Въпреки това този езически цар насърчава Даниил, че **Бог, на когото** Даниил **служи непрестанно**, ще го **спаси**. Прекрасно е да видим как дори невярващи хора понякога възприемат нещо от вярата и смелостта на верните вярващи, с които са близки. За съжаление християните твърде често вредят на своите неспасени приятели и роднини като *не* живеят според високите стандарти на вяра и поведение, които светът очаква от Божия народ.

6:18–28 Като се отказва от обичайните си нощни забавления, Дарий **пrenoщува, постейки**. Много **рано сутринта** разтревоженият **цар** бърза да **отиде при рова** и намира юдейския пророк невредим и непокътнат от **лъвовете**.

По обичайния си начин посветеният пророк отдава славата на Господа: „**Моят Бог** изпрати Ангела Си и **затвори устата на лъвовете** и **те не ме повреди**.“

После обвинителите на Даниил са **хвърлени на лъвовете** и те веднага ги разкъсват и ги изяждат. Резултатът от всичко това е, че **цар Дарий издава указ до всички народи, племена и езици** да почитат **Бога на Даниил**.

VII. Сънят на Даниил за четирите звяра, символизиращи четирите световни империи (гл. 7)

Първите шест глави на Даниил са предимно исторически, а последните шест са пророчески. Сънят и виденията на Даниил в гл. 7 и 8 са от времето на царуването на вавилонския цар Валтасар, преди мидийците и персийците да дойдат на власт.

7:1–4 В гл. 7 е представено видението на Даниил, в което той вижда **четири големи звяра, излизачи от морето**. (Голямото море е Средиземно море.) Те символизираят четирите световни империи.

Лъвът символизира *Вавилон*. **Орловите криле** говорят за бързина и светкавични завоевания.⁸ Изскубаните **криле** може би са свързани с лудостта на Навуходоносор, а останалата част от ст. 4 – с неговото излекуване и обръщение.

7:5 Мечката е образ на *Мидо-Персия*. Персийците придобиват по-голямо влияние от мидийците. **Трите ребра**, които мечката **държи в устата си**, може би символизира трите области на Вавилонската империя, завладяни от мидийците и персийците при владичеството на Кир – Вавилон на изток, Египет на юг и Лидийското царство в Мала Азия.

7:6 Леопардът е символ на *Гърция*. Неговите **четири птичи криле** говорят за бързата експанзия на Гръцката империя. **Четири** е числото на света. **Крилето** символизира бързина. Само за тринадесет години Александър завладява света, като достига на изток чак до Индия. След това той умира на тридесет и три години – с празни ръце. **Четири**те глави на леопарда явно са свързани с разделянето на империята на четири части от четири-ма от пълководците на Александър след неговата смърт.

7:7, 8 Четвъртият звяр, мощен и унищожителен, е различен от останалите, но притежава някои от техните зверски характеристики. Той е описан като **страшен и ужасен и изключително силен, с големи железни зъби**. Той символизира *Римската империя*, която ще последва след Гръцката, ще изчезне, но след определен период от време отново ще бъде възстановена. Именно в тази възстановена форма тя ще има **десет рога**, т. е. десетима царе, и един **малък ... рог** – бъдещия глава на възстановената Римска империя – Антихристът.

7:9–14 В ст. 9 Даниил описва петата и последна световна империя – славното царство на Господ Иисус Христос. Той ще получи универсално господство. Описанието на **Стария по дни** тук напомня

на описанието на Христос в Откр. 1. Но тази представа е малко неясна, тъй като в ст. 13 идва **един като човешки син пред Стария по дни**. Тогава това би означавало, е Христос идва Сам пред Себе Си. Може би е най-добре да приемем, че **Старият по дни** тук е Бог Отец. Тогава този **един като човешки син** ще бъде Господ Иисус, който идва пред Отца, за да получи престола на царството.

Старият по дни седи като Съдия в **съда** (ст. 10, 26). Малкият **рог** и империята му са **погубени** (ст. 11). Другите световни империи също престават да съществуват, но народите и хората продължават да живеят (ст. 12). **На** Господ Иисус **се дава** всемирно **владичество, царство, което никога няма да престане** (ст. 14).

7:15–18 Когато Даниил разтревожено изразява недоумението си, един непознат тълкувател му обяснява, че **четири**те големи **звяра** представляват **четири** световни владетели, **които ще се издигнат от земята**, но ще бъдат изместени от **царството на Всевишния и светиите** Му. Докато царствата на този свят ще отминат, **светиите на Всевишния** ще притежават вечно **царство**. В ст. 3 зверовете излизат от морето, което обикновено символизира езическите народи. В ст. 17 те излизат **от земята**; това е свързано с техния морален облик като земни и плътски, а не духовни.

7:19–22 Даниил пита специално за **четвъртия звяр**, който надминава останалите по жестокост и свирепост. Той **иска да знае** и за **десетте рога**, и за **другия рог, пред който падат три**. Даниил вижда как малкият **рог води война със светиите** по време на Голямата скръб, **докато идва Старият по дни**, който слага край на страданията им и им дава **царството**.

7:23–28 Неназованият тълкувател обяснява същността на **четвъртия звяр, десетте рога** и надмения малък рог.

Последният ще хули **Всевишния**, ще **тормози светиите** и ще реши да промени юдейския календар за три години и половина. (Това е Голямата скръб, за която говори Господ Исус в Мат. 24:21.) Но властта му ще бъде отнета и тогава ще започне славното, **вечно царство** на нашия Господ. Даниил е силно разтревожен и учуден от видението.

VIII. Видението на Даниил за народа-овен и народа-козел (гл. 8)

8:1–4 Две години по-късно Даниил вижда във видение овен и козел. Овенът е Персия, а двата рога са царете на Мидия и на Персия. **Единият рог е по-висок от другия**, защото персийският цар се оказва по-силен. **Овенът** вилнее, като завладява територии **на запад, на север и на юг**. Той изглежда непобедим.

8:5–8 После от запад идва козел (Гърция) и води светкавична война. Той има един забележителен **рог** (Александър Велики). **Козелът** побеждава овена и се впуска в грандиозни завоевания. Когато Александър умира, царството му е разделено на **четири** части, образени от **четирите бележити рога**, които **израстват от четирите световни ветрища**.

8:9–14 Единият от тях по-късно е завладян от **един малък рог** (Антиох Епифан), който постига военни успехи **на юг, на изток** и към Палестина (**славната земя**). Ст. 10 описва преследването, на което той подлага евреите.⁹ Той хули Господа, прекратява **жертвите** в Ерусалим и осквернява храма (ст. 11, 12). Даниил научава, че това оскверняване ще продължи **две хиляди и триста дни**. Това се става между 171 и 165 г. пр. Хр.

8:15–17 Гавриил получава заповед да обясни **видението на Даниил**.

8:18–26 Даниил, макар и благочестив и храбър мъж, е обзет от такъв страх в присъствието на ангела, че **пада замаян на лицето си**. Може би това изтъква Божията сила и святост, които се усещат

дори в присъствието на Неговите ангели. Обяснението на видението започва в ст. 19–22, но в ст. 23 сякаш надхвърля Антиох Епифан и стига до неговото бъдещо съответствие – **цар със свирепо лице**, който безмилостно ще преследва **народа на светиите** през времето на Скръбта. Той ще бъде хитър, горд и лукав и дори **ще въстане и против Княза на князете** (Господ Исус Христос), но ще бъде унищожен чрез божествена намеса. Ангелът казва на Даниил, че **видението се отнася за бъдещето**.

8:27 Даниил е **ужасен** и объркан и **боледува няколко дни**.

IX. Видението на Даниил за седемдесет седмици господство на езичниците (гл. 9)

9:1, 2 Събитията в тази глава се развиват по времето на мидянина **Дарий**. Докато изучава книгата на **Еремия**, Даниил разбира, че **седемдесетте години** на плен са почти изтекли.

9:3–19 Той изповядва своите **грехове и греховете** на народа си (като използва думата „нашите“) и моли Господ да изпълни обещанията Си за **Ерусалим** и народа на **Юда**. В отговор на молитвите му Бог дава на пророка изключително важно откровение за „седемдесетте седмици“, което е наречено „гръбнака на библейските пророчества“.

Молбите на Даниил се позовават на Божия характер (Неговото вдъхващо страхопочитание величие, вяност, **правда**, простителност, **милости**) и Неговите интереси (**народът Ти, градът Ти, светият Ти хълм, светилището Ти**).

9:20–23 Докато той се моли, **Гавриил се докосва до него около часа на вечерния принос**. Той казва на Даниил, че е **възлюбен** – забележителна почит, идваща от Самия Бог. После му обрисова бъдещата история на еврейския народ под формата на седемдесет седмици. Всяка „седмица“¹⁰ представлява седем години.

Тъй като това пророчество е ключово за разбирането на Божия план, ще го разгледаме подробно.

9:24 Седемдесет седмици са определени за народа ти (Израил) и за светия ти град (Ерусалим). Историческото изпълнение на първата част от пророчеството показва, че седмиците са седмици от години. Така седемдесет седмици се равняват на 490 години. Ще видим, че седемдесетте седмици са разделени на седем седмици плюс шестдесет и две седмици, а след това, след известен промеждутък от време, още една последна седмица. В края на тези **седемдесет седмици** ще станат следните шест неща:

За свършване на престъплението и за слагане на край на греховете. Макар че това в общ смисъл би могло да се отнася до всички греховни пътища на Израил, то се отнася специално към отхвърлянето на Месията от страна на народа. При Второто пришествие на Христос остатък от народа ще се обърне към Него с вяра и **престъпленията и греховете** на народа ще бъдат простени.

За правене на умилостивение за беззаконието. Основата на **умилостивението** е поставена на Голгота, но тук става дума за един все още бъдещ момент, когато вярващата част от народа Израил ще влезе в привилегиите и в радостта от завършеното дело на Христос.

За въвеждане на вечна правда. Това също се отнася за Второто пришествие и Хилядолетното царство, когато Царят ще царува в **правда**. Това е **вечна правда** в смисъл, че тя ще продължи и във вечното състояние.

За запечатване на видение и пророчество. Много от старозаветните пророчества са свързани със славното завръщане на Христос на земята и последващото Му царство. Следователно повечето от пророчествата ще се изпълнят в края на седемдесетте седмици.

За помазване на Пресвятото място.

В началото на хилядолетното царуване храмът, описан в Езек. 40–44, ще бъде помазан и осветен в Ерусалим. Славата ще се върне в лицето на Самия Господ (Езек. 43:1–5).

9:25 Затова трябва да се **знае и разбира**, че от издаването на заповедта **да се възстанови и съгради Ерусалим ...** (указът на Артаксеркс в 445 г. пр. Хр. – Неем. 2:1–8)

... до Помазаника, Княза, ... Тук става дума не просто за първото идване на Христос, а по-конкретно за Неговата смърт (вж. ст. 26а).

... ще бъдат седем седмици (49 години) и шестдесет и две седмици (434 години). Шестдесет и деветте седмици са разделени на два периода съответно от **седем седмици и шестдесет и две седмици.**

Градът **ще бъде възстановен**, с площад и ров, **и то в размирни времена.** Ерусалим ще бъде построен отново (по време на първите седем седмици) с улици и защитен канал, но не без съпротива и смутове.

9:26 Тогава, след **шестдесет и две седмици** – т. е. след 62-седмичния период, който бележи края на шестдесет и деветата седмица, **Помазаникът ще бъде отмахнат.** Тук категорично става дума за смъртта на Спасителя на кръста.

Преди около век в своята книга *Идецията* Княз сър Робърт Андерсън прави подробно изчисление на шестдесет и деветте седмици, като използва „пророчески години“, отчита високосни години, грешки в календара, промяната на летоброенето от „пр. и сл. Христа“ и стига до извода, че шестдесет и деветте седмици приключват точно в деня на триумфалното влизане на Иисус в Ерусалим, пет дни преди смъртта Му.¹¹

И няма да има нищо. Това може да означава, че Той не е получил нищо от народа на Израил, при когото е дошъл. Може също да означава, че Той умира

без видима собственост (Ис. 53:8). Или може да е общо твърдение за Неговата крайна бедност; Той не е оставил нищо освен дрехите, които е носил.

И народът на идващия княз ... Идващият княз е главата на възстановената Римска империя, определян от някои като Антихрист. Той ще се издигне на власт по време на Голямата скръб. Неговият народ, разбира се, са римляните.

... ще разруши града и светилището. През 70 г. сл. Хр. римляните, предвождани от Тит, разрушават Ерусалим и неговия великолепен храм, украсен със злато и бял мрамор.

Краят му ще бъде чрез наводнение. Градът е изравнен със земята като от потоп. От храма например не е останал камък върху камък. Тит забранява на войниците си да опожарят Иродовия храм, но за да вземат златото, те нарушават заповедта му и по този начин разтапят златото. За да могат да отделят стопеното злато от камъните, те ги разделят и преобръщат, като по този начин изпълняват думите на Христос в Мат. 24:1, 2, както и пророчеството на Даниил.

И до края: война, определени опустошения. От този момент нататък историята на града ще бъде история на война и опустошения. Тук краят означава краят на времената на езичниците.

9:27 Тук стигаме до седемдесетата седмица. Както споменахме и по-рано, между шестдесет и деветата и седемдесетата седмица има промеждутък от време. Този вмъкнат период е епохата на Църквата, която продължава от Петдесетница до Грабването. Този период не се споменава изрично никъде в Стария Завет; това е тайна, скрита в Бога от основаването на света, но разкрита на апостолиите и пророците от новозаветния период. Принципът на промеждутъка обаче е прекрасно илюстриран от нашия Господ в синагогата в Назарет (Лука 4:18, 19). Иисус цитира Исаия 61:1, 2а, но съкраща-

ва цитата, като стига само до „благоприятната ГОСПОДНА година“ (Неговото първо издание), и остава съда за второто Си идване: „и денят на отмъщението на нашия Бог“ (Ис. 61:26). Между тези две събития се явява цялата епоха на Църквата.

И той (римският княз) **ще потвърди завет с мнозина** (невярващото мнозинство от народа на Израил) **за една седмица** (седемгодишния период на Скръбта). Това може да бъде договор за сътрудничество, договор за ненападение или гаранция за военна помощ срещу всеки народ, който би нападнал Израил.

А в половината на седмицата ще прекрати жертвата и приноса. Римският княз ще се обърне срещу Израил и ще забрани по-нататъшните жертви и приноси за Йахве.

И на крилото на мерзостите... От Матей 24:15 научаваме, че Той ще постави един гнусен образ на идол в храма и вероятно ще кара хората да му се поклонят. Някои мислят, че тук крилото се отнася за крилото на храма.

... идва един запустител... Той ще преследва и ще убива онези, които отказват да се поклонят на образа.

... докато решеното унищожение се излее върху запустителя. През втората половина на седемдесетата седмица, период, известен като Голямата скръб, ще се развихри ужасно преследване на евреите. След това Римският княз, „запустителят“, сам ще бъде убит по заповед от Бога, като бъде хвърлен в огненото езеро (Откр. 19:20).

Х. Видението за Божията слава, очертаващо бъдещите събития (гл. 10)

10:1–9 Събитията, описани в тази глава, се развиват в третата година на персийския цар Кир. Някои от пленниците вече са се върнали в Ерусалим, както им е било позволено от указа на Кир, но Да-

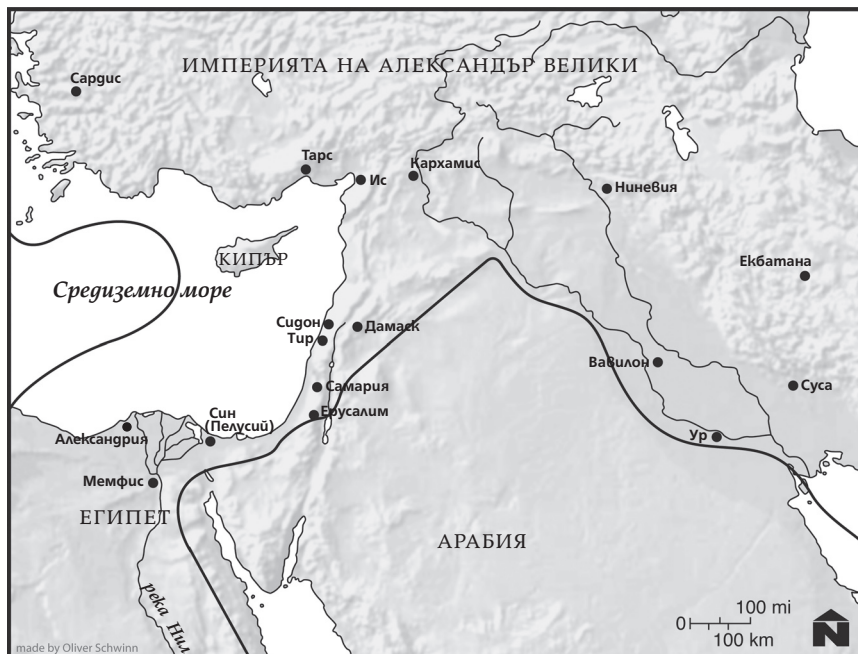
ниил е останал в земята на плена. След жалееене от **три седмици**, може би заради обезсърчителните новини от завърнали-те се (работата по възстановяването на храма е спряла), заради лошото духовно състояние на останалите в плен или пък защото е искал да знае бъдещето на своя народ, Даниил стои на брега на **Тигър** (евр. *Хидеке*). Там той **вижда** във **видение** славен **мъж, облечен в лен**. Това описание напомня описанието на Господ Иисус в Откр. 1:13–16.

10:10–14 Тогава един глас обяснява на Даниил защо отговорът на молитвите му се е забавил. **Князът на персийското царство** се е противопоставял **двадесет и един дни**. Кой е този **княз** (или владетел), който е **противостоял** толкова дълго на отговора на молитвите на Даниил? Тъй като на помощ в борбата е извикан **Михаил**, архангелът и защитникът

на Израил, това вероятно е зла ангелска сила, някой по-могъщ от обикновен човешки „княз“. В своя прекрасен коментар върху Даниил Леон Ууд обяснява:

Тъй като Гърция също ще има подобен „княз“, определен за нея в съответното време (ср. ст. 20), и Божият народ ще бъде под гръцка власт след падането на Персия, изглежда разумно да предположим, че Сатана често поставя специални емисари, които да въздействат на властите против Божия народ. Тази глава несъмнено има голям принос за разкриването на същността на борбите между небесните сили във връзка с Божия план на земята (ср. Еф. 6:11, 12).¹²

Но как би могъл князът на Персия успешно да се противопоставя на Господа в продължение на двадесет и един дни, и

Гръцката империя на Александър Велики

защо всемогщият Господ би имал нужда от помощта на Михаил (ст. 13)?¹³ Едно от предположенията е, че „мъжът“ в ст. 5 и 6 е не Господ, а ангелско същество, вероятно Гавриил.

Във всеки случай гласът обяснява защо молитвите на Даниил са били възпрепятствани – както вече отбелязахме, за това е отговорен **князът на персийското царство**. Гласът обещава да разкрие нещата, които **ще се случат с народа на Даниил, евреите, в последните дни**. Това става в гл. 11 и 12.

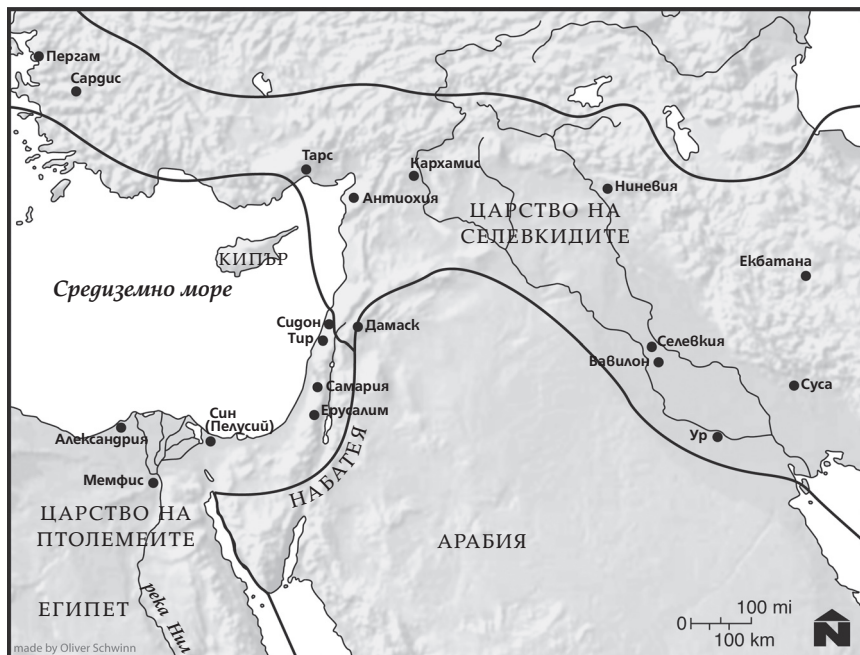
10:15–19 Тогава онзи, към когото Даниил се обръща с думите „**Господарю мой**“, казва, че първо ще **воюва с княза на Персия**, а после ще се сблъска с **княза на Гърция**. Той ще продължи да открива на Даниил **записаното в писанието на истината. Михаил, „вашият“** (на Даниил и неговия народ) **княз** е

единственият, който твърдо стои заедно с него в тези битки.

XI. Пророчества за близкото бъдеще (11:1–35)

А. Превземането на Мидо-Персия от Гърция (11:1–3)

Макар да са били все още в бъдещето, когато са били писани, ст. 1–35 вече са история. Предсказаното в ст. 36–45 все още предстои. „**Му**“ в ст. 1 може да се отнася за Михаил, споменат в предходния стих, или за **Дарий**. В ст. 2 се говори за властта на четирима персийски **царе** и за враждата на последния с Гърция. Четиримата царе са Камбис, Псевдо-Смердис, Дарий I (Хистасп), и Ксеркс I (Асуир). Александър Велики е смелият цар, който отнема световната власт на Персия в полза на Гърция.

Палестина под контрола на Птолемиите

Б. Упадъкът на гръцката империя (11:4–35)

1. Войните между Египет и Сирия (11:4–20)

11:4 Когато Александър умира, **царството му се разделя на четири части** – Египет, Сиро-Вавилон, Мала Азия и Гърция. Владетелят на Египет е южният цар, а владетелят на Сиро-Вавилон е северният цар. Никой от приемниците на Александър не е от **наследниците му** – те всички са негови пълководци.

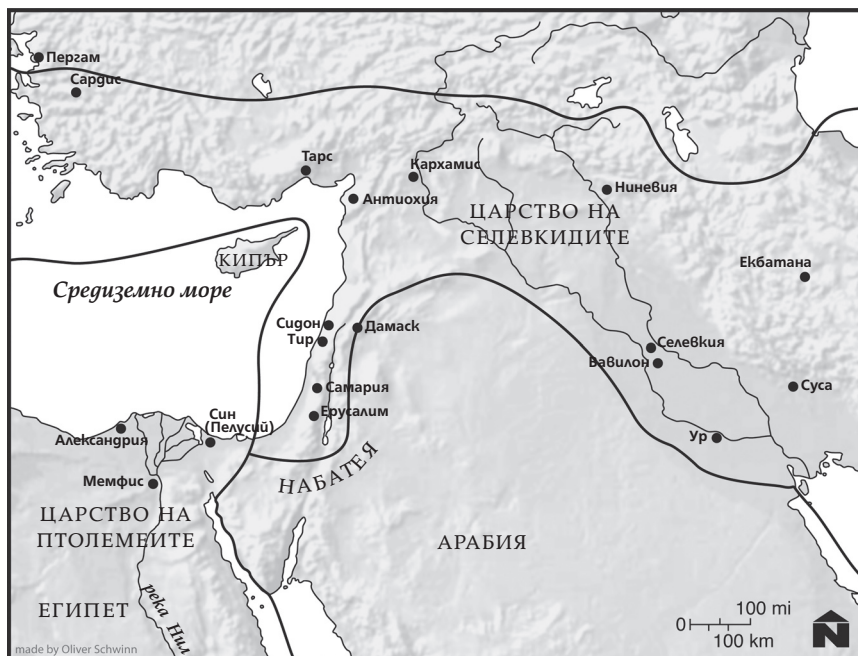
11:5, 6 В ст. 5–35 се описва война между последните две царства, която продължава около два века. *Първият южен цар* е Птолемей I, а онзи, който **ще стане по-силен от него**, е Селевк I от Сирия. Те първоначално са съюзници, но после стават противници.¹⁴ По-късно

Береника, **дъщерята** на Птолемей II, се омъжва за сирийския цар Антиох II, за да постигне помирение между двата народа, но хитростта се проваля в серия интриги и убийства.

11:7–9 Птолемей III, брат на Береника, успешно напада царството на Селевк Калиник и се връща в **Египет** с пленници и голяма плячка. Две години по-късно Селевк Калиник предприема неуспешна атака срещу Египет.

11:10–17 **Синовете му** имат по-голям успех, особено Антиох III. Ст. 10–20 описват как вълната на битките постоянно залива ту севера, ту юга. Ст. 17б ни казва как Антиох III сключва пакт с Египет, като дава **дъщеря** си Клеопатра (не прослудатата египетска царица) за жена на Птолемей V, но тя преминава на страната на Египет.

11:18–20 Когато Антиох III се опитва

Палестина под контрола на Селевкидите, ок. 190 г. пр. Хр.

да нападне Гърция, той е разбит от римляните при Термопилите и Магнезия, след което се връща в родната си страна и умира при бунт. Неговият наследник, Селевк Филопатер, става омраzen заради своите потисничества **на най-славната част на царството**, Израил. Той умира мистериозно, вероятно отровен.

2. Царуването на безбожника Антиох Епифан (11:21–35)

11:21, 22 Ст. 21 ни довежда до издигането на Антиох Епифан, „малкия рог“ от Даниил 8. Този **презрян** човек превзема чрез интриги престола, който законно принадлежи на неговия племенник. Царствата са прегазени от неговата военна мощ, а юдейският първосвещеник Оний, **князът на завета**, е убит.

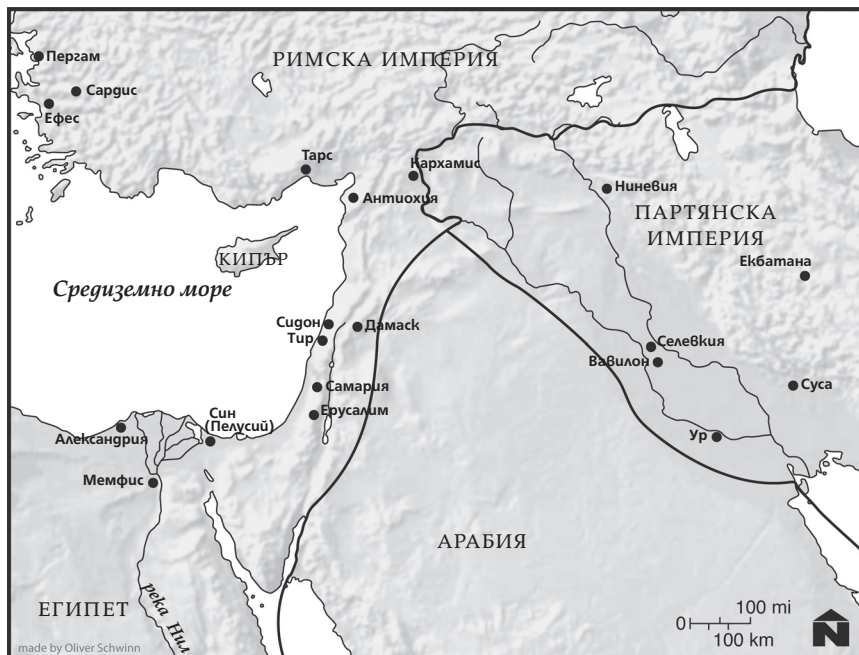
11:23, 24 Антиох сключва договори с

различни народи, особено с Египет, но винаги в своя изгода. Като разграбва завладяната **област**, той използва богатството, за да разшири властта си.

11:25, 26 Специално е посочена неговата операция **против** Египет; **южният цар** е неспособен да му противостои, отчасти заради предателството на някои от сподвижниците си.

11:27, 28 Впоследствие и двамата царе на Сирия и на Египет водят лицемерни и измамни преговори. Когато Антиох **се връща в земята си**, той насочва омразата си срещу Израил, като извършва големи кланета и опустошения.

11:29–31 Следващият път, когато Антиох тръгва срещу Египет, той е разбит от римляните (**китимски кораби**) близо до Александрия. Като се връща през Палестина, той излива гнева си върху Израил. Някои юдеи отстъпници го подпома-

Палестина под контрола на Римската империя

гат. Той прекъсва **постоянната жертва** и заповядва в **светилището** да бъде издигнат идол. Според светските историци той осквернява храма, като принася на олтарта свиня. **Светият завет** (ст. 28, 30, 32) означава юдейската вяра, като става дума особено за системата от жертвоприношения.

11:32–35 Тези безчинства предизвикват бунта на Макавеите, водени от Юда Макавей („чукът“) и неговия род. Отстъпниците юдеи се присъединяват към Антиох, но верните **се укрепяват и действат**. От една страна това е време на ужасно клане, а от друга – на духовен подвиг и възраждане.

ХП. Пророчества за далечното бъдеще (11:36–12:13)

А. Антихристът (11:36–45)

11:36–39 Както вече споменахме, изпълнението на ст. 36–45 все още предстои. Ст. 36 представя своеволия **цар**, чието описание много напомня за Антихриста. Той **ще успява, докато** Божият **гняв** срещу Израил **се изчерпи**. Мнозина вярват, че той ще бъде юдеин, като съдят за това по изрази като „**Бога на бащите си**“ и „**скъпоценното на жените**“ (т. е. Месията). Евреите едва ли биха се подлъгали от месия езичник. При всички положения той извънредно много ще разшири влиянието си чрез агресивни военни действия.

11:40–45 В пасажа от ст. 40–45 съществува проблем за това кой се има предвид под **него** и **го**. Едно от тълкуванията е следното: **южният цар** влиза в битка със своеволия цар. Тогава **северният цар** тръгва на юг през Палестина към Египет. **Но** обезпокоителни **слухове** **от изток и от север** го карат да се върне в Палестина, където разполага лагера си **между моретата** (Средиземно и Мъртво море) и Ерусалим. Той ще бъде унищожен и **никой няма да му помогне**.

Б. Голямата скръб (гл. 12)

12:1–3 Ст. 1 описва Голямата скръб – трите години и половина, предхождащи Второто пришествие на Христос. Някои ще бъдат възкресени, за да влязат в Хилядолетното царство заедно с Христос. Безбожните мъртви ще бъдат възкресени в края на Хилядолетното царство (ст. 2; вж. Откр. 20:5). **Разумните светии** от периода на Скръбта – онези, които са били послушни на Господа и са водили другите във вяра и **правда** – ще заблестят във вечна слава.

Някои коментатори приемат, че ст. 2 говори не за *физическо възкресение*, а за *националното и морално възраждане* на Израил. След като древният Божи народ е бил събран в земята в неверие, остатък от него ще откликне на евангелието и ще влезе в Хилядолетното царство. Това са онези, които **ще се събудят за вечен живот**. Всички останали, които се покланят на Антихриста, ще бъдат осъдени на **позор и вечно презрение**. Погребаният сред езичниците в продължение на векове Израил ще бъде възстановен като нация и тогава вярващият остатък ще преживее духовното възкресение, описано в Исаия 26:19 и Езекиил 37.

12:4 Даниил получава напътствие да запази пророчествата в **книга**. По принцип се приема, че ст. 4б говори за развитието на комуникацията и научното познание. Но той вероятно не означава това. Дарби превежда: „Мнозина усърдно ще я изследват.“ Трегелс предава думите така: „Мнозина обстойно ще изследват книгата от начало до край.“¹⁵ Стихът твърди, че **мнозина** ще изучават пророческото Слово и **знанието** за него **ще се умножава** по време на Голямата скръб.

12:5–10 В тези стихове е записан разговор между две неназовани личности и **мъжа, облечен в лен**, за това, кога ще дойде времето на края. Посоченото вре-

ме е три години и половина (**време, времена и половин време**). Когато Даниил показва, че все още е неспособен да **разбере**, мъжът му отговаря, че видението няма да се изясни напълно, докато не се събдне. Но Даниил може да бъде сигурен, че праведните **ще се очистят, безбожните** ще се проявят ясно като такива, и само **разумните ще разберат**. От началото на Голямата скръб ще бъдат **време, времена и половин време** (три години и половина или 1,260 дни).

12:11 Може би **мерзостта, която докарва запустение**, ще бъде поставена

в храма в Ерусалим тридесет дни преди началото на Голямата скръб; това би обяснило посочените тук **хиляда двеста и деветдесет дни**.

12:12 **Хиляда триста тридесет и петте дни** се обясняват като цялото време, което ще измине заедно с Идването на Христос и съда над враговете Му до началото на Неговото царуване.

12:13 Даниил **ще се успокои** (когато умре) и **ще възкръсне** във възкресението, **за да се наслаждава на дела си** – благословенията на Хилядолетното царство със своя Месия, Господ Исус Христос.

Крайни бележки

¹ (Въведение) Merrill F. Unger, *Introductory Guide to the Old Testament*, p. 396.

² (Въведение) *Ibid.*, p.399.

³ (Въведение) Андерсън първи разработва подробната детайлизирана хронология на седемдесетте седмици на Даниил в своя класически труд *Идецията Княз*.

⁴ (4:19–26) *Боантропията* (човек-говедо) е рядка форма на *мономания*. Д-р Р. К. Харисън разказва в подробности за своята среща с един човек с такава заболяване в Лондонска болница за душевноболни (*Въведение в Стария Завет*, стр. 1114–17).

⁵ (5:10–16) Тя вероятно не е съпругата на Валтасар, а както ние бихме я нарекли, *царицата-майка*.

⁶ (5:25–31) *Текел* е свързана с еврейската дума *шекел*. *Думите*, написани от ръката, са на арамейски – езика на присъстващите там – но смисълът им е толкова загадъчен, че те не могат да разберат *посланието*. Възможно е и думите да са били написани с друго писмо, което не се е използвало за арамейски.

⁷ (6:9–13) В Естир цар Асуир също е

подмамен от свои подчинени да постави „неотменим“ закон, осъждащ Божия народ. Както Даниил, заплашен да бъде хвърлен в рова на лъвовете, така и Естир, която трябва да се изправи пред Асуир, са изложени на опасността да изгубят живота си. И двамата разчитат на своя Бог за спасение и героично се изправят пред опасността. И двамата са чужденци в Персийската империя. И в двата случая персийският цар съжалява, че е подписал указ за неотменим закон. И в двата разказа Божиите хора са избавени от своите врагове.

⁸ (7:1–4) Крилатият лъв е бил символ на Вавилон също както лъвът – на Обединеното кралство, а орелът – на Съединените Щати.

⁹ (8:9–14) Антиох е в дългия списък на антисемити, който включва Аман и Адолф Хитлер. Той вероятно е предобраз на идеция Антихрист. Антиох се наричал Елифан („прочут“), но юдеите го наричали с друго прозвище: Епиман („луд“). Неговата история е разказана в апокрифните книги на Макавеите.

¹⁰ (9:20–23) Еврейската дума за *седмица* означава просто комплект от седем неща (седмица или седморка) и затова

някои предпочитат да я превеждат с думата *хептад* – по-рядко използвана дума за *седем*.

¹¹ (9:26) Според Андерсън това е 6-ти април 32 г. сл. Хр. В наши дни д-р Харолд Хохнер, използвайки малко по-различна начална (444 г. пр. Хр.) и крайна (33 г. сл. Хр.) дата, също съставя перфектна хронология за това пророчество. Вж. *Bibliotheca Sacra*, януари – март, 1975, стр. 62–64.

¹² (10:10-14) Leon Wood, *A Commentary on Daniel*, pp. 272, 273.

¹³ (10:10–14) Някои, като например Уилям Кели, отговарят на тези възражения като предполагат, че говорителят в ст. 13 е личност, различна от Господ.

¹⁴ (11:5, 6) Важно е да помним, че титлите „северен цар“ и „южен цар“ се отнасят за властниците на Сирия и Египет, владеещи конкретно във времето на събитията, описани във всеки един от отделните стихове, а не за едни и същи владетели из целия текст.

¹⁵ (12:4) S. P. Tregelles, *The Prophetic Visions in the Book of Daniel*, p. 158.

Библиография

Anderson, Sir Robert. *The Coming Prince*. London: Hodder & Stoughton, 1881. Reprint. Grand Rapids: Kregel Publications, 1975.

Baldwin, Joyce G. *Daniel: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1978.

Campbell, Donald K. *Daniel: Decoder of Dreams*. Wheaton, IL: SP Publications, Victor Books, 1977.

Dennett, Edward. *Daniel the Prophet: And the Times of the Gentiles*. Reprint. Denver: Wilson Foundation, 1967.

Gaebelein, Arno C. *The Prophet Daniel. A Key to the Visions and Prophecies of the Book of Daniel*. New York: „Our Hope,“ 1911.

Keil, C. F. *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 24. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.

Luck, G. Coleman. *Daniel*. Chicago: Moody Press, 1958.

Pentecost, J. Dwight. „Daniel.“ In *The Bible Knowledge Commentary*. Wheaton: Victor Books, 1985.

Tregelles, S. P. *The Prophetic Visions in the Book of Daniel*. London: Samuel Bagster & Sons, 1864.

Walvoord, John F. *Daniel: The Key to Prophetic Revelation*. Chicago: Moody Press, 1971.

Wilson, Robert Dick. *Studies in the Book of Daniel*. Grand Rapids: Baker Book House, 1979.

Wiseman, D. J., et. al. *Notes on Some Problems in the Book of Daniel*. London: Tyndale Press, 1965.

Wood, Leon. *A Commentary on Daniel*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1973.

ОСИЯ

„В книгата на Осия виждаме едно от най-поразителните откровения за истинската същност на греха и едно от най-ясните проявления на силата на Божествената любов. Никой не може да прочете разказа на Осия, без да осъзнае агонията на своето сърце. А после, когато човешкото се издигне до нивото на Безкрайния, разбира, че грехът наранява Божието сърце.“

Г. Кемпбъл Морган

Въведение

I. Уникално място в канона

Макар че книгата на Осия не е написана в повествователна форма, тя съдържа разказ, който обаче е втъкан в текста.¹ Накратко, историята е, че Осия се жени за Гомер и тя му ражда три деца – Езраел, Ло Рухама и Ло Амми. Гомер е невярна, но въпреки това Осия я търси с голяма любов и я откупва от робство и позор.

Според обичайния превод на Осия 1:2 Бог явно е заповядал на пророка да се ожени за жена, която вече е блудница.²

Много читатели на Библията виждат тук морален проблем. Защо светият Бог ще каже някой от пророците Си да се ожени за „жена блудница“? И защо морално чувствителният пророк ще се покори? Има най-малко три отговора:

1. Първият е, че това е *притча*, чиято цел е да илюстрира Божията любов към грешния Израил, и не бива да се приема буквално. Стилът обаче е *разказвателен*, както в Исая 7:3 и Еремия 13:11, които също са преки заповеди на Бога към пророците и никой не ги приема като притчи. Истината в този възглед е, че разказът прекарно илюстрира Божията любов към греховния Израил; погрешното е твърдението, че е само притча.

2. Според друг възглед Бог действително е заповядал това на Осия и той се

е подчинил. Това действително изглежда естественият начин, по който се възприема текстът. (Но вж. крайна бележка 2.) Целта – в този случай спасението – оправдава средствата и скръбта, която Осия трябва да преживее.

Против това мнение говори фактът, че ако Гомер е била блудница *преди* брака си, тя би била неподходяща илюстрация на Израил.

3. Трето обяснение е, че Осия се е оженил за чиста жена, която *по-късно* е станала блудница. Този възглед съответства добре на представата, че пророкът и съпругата му са символи съответно на Йахве и Неговата невярна съпруга Израил. Той съответства и на високите представи на пророка (и на Библията) за брака. Онези, които поддържат това мнение, посочват още, че Осия едва ли би страдал толкова много за разрушения си брак, ако Гомер е била развратна още *от самото начало*.

Един много силен аргумент против това схващане е, че в Осия 1:2 тя е наречена „жена блудница“, в самата заповед към пророка да я вземе за своя жена!

Може би самото ни отвращение към представата за брак с неморална жена е още една илюстрация на Божията благодат, с която Бог търпи греховете на Израил (и на църквата), и то при положение, че Той е несравнимо по-свят от който и да било пророк или проповедник.

Който и от тези възглед да възприемем, разказът, втъкан в пророчеството, илюстрира ярко, както думите не биха могли, изумителната благодат на Бога към грешния, отклонил се Израил, а оттам и към всички други грешници, които се обръщат от злите си пътища към Бога на любовта.

II. Авторство

Осия е син на Веирий. Името му означава „спасение“ и по същество е същото като името *Йешуа* и гръцката му форма *Иисус*. В съгласие със значението на името си Осия пророкува за спасението на Йахве, което ще дойде, когато Христос се завърне, за да установи Своето царство. Осия е пророк, пророкувал предимно на Израил, но има и пасажи, които засягат Юда.

III. Датиране

Осия пророкува, когато над Израил царува Еровоам II, синът на Йоас, следователно, когато Озия, Йотам, Ахаз и Езекия са царе на Юда. Това обхваща период от няколко десетилетия в VIII в. пр. Хр. Р. К. Харисън вярва, че служението на Осия е „продължило от ок. 753 г. пр. Хр. до времето непосредствено преди падането на Самария през 722 г. пр. Хр.“³

IV. Исторически фон и теми

Осия предсказва асирийското нашествие в Северното царство и падането на Самария.

Когато жена му Гомер го напуска и позорно заживява в грях, Бог нарежда

на Своя служител да я откупи от пазара и отново да я върне в благословение. Целта на всичко това, разбира се, е да илюстрира Божиите отношения с Израил (наричан още Ефрем, Яков, и Самария). Народът се е оказал неверен, като е живял в идолопоклонство и морална поквара. Дълги години той ще живее без цар, без жертва и без идоли. Това е и неговото настоящо състояние.

В бъдеще обаче, когато Израил се обърне към Господа в покаяние, Той ще се смиле за него. Тогава Ефрем ще бъде окончателно изцелен от своето отстъпление в идолопоклонство и ще се обърне към Бога. Хенри Геман пише:

Осия разкрива неизчерпаемата Божия милост, която никой човек не може да възпре или да изтощи. Основната идея в посланието на Осия е, че мощната и неугасима любов на Бога към Израил няма да бъде удовлетворена и няма да си позволи отдиш, докато не върне целия Израил в хармония със Себе Си.⁴

Зад наказанието, посочва Г. Кемпбъл Морган, стои Богът на любовта:

Върховната идея на всяко от пророчествата е, че Богът, с когото тези хора са били близки, им е познат като Бог на нежната любов, на безграничното състрадание, гневен, защото обича, изливащ гняв заради любовта Си, извършващ съд, за да постигне крайната цел на сърцето Си. В тези пасажи отекват ударите на Божието сърце.⁵

Схема на изложението

I. Отхвърлянето на Израил, илюстрирано от имената на трите деца на Осия (1:1–9)

II. Обещание за възстановяването на Израил (1:10–2:1)

III. Божието предупреждение за невер-

- ността на Израил и заплахата за Неговия съд (2:2–13)
- IV. Предсказание за благословеното бъдеще на Израил (2:14–23)
- V. Откупуването на жената на Осия като символ на окончателното завръщане на Израил при Йахве (гл. 3)
- VI. Спорът на Бога с неговия народ (гл. 4–10)
- А. Греховете на народа (4:1–6)
- Б. Греховете на свещениците (4:7–11)
- В. Идолопоклонството на народа (4:12–14)
- Г. Специален призив към Юда (4:15–19)
- Д. Злото поведение на свещениците, народа и царското семейство (5:1–7)
- Е. Обещаните присъди над Израил и Юда и намерението на Бога да изчака покаянието им (5:8–15)
- Ж. Призив за покаяние към Израил (6:1–3)
- З. Греховността на Израил и Юда (6:4–11)
- И. Разобличаване на злинните на Израил (гл. 7)
- Й. Предупреждение да се подготвят за чуждо нашествие заради идолопоклонството си и съюзяването с чужденци (гл. 8)
- К. Предсказание за плена на Израил, който ще последва в резултат от неговото беззаконие (9:1–10:15)
- VII. В гнева си Бог помни милостта (гл. 11–13)
- VIII. Призив към Израил да се покае и да се наслаждава на Божиите благословения (гл. 14)

Коментар

I. Отхвърлянето на Израил, илюстрирано от имената на трите деца на Осия (1:1–9)

1:1–5 ГОСПОД заповядва на пророк Осия, сина на Веирий, да се ожени за невярна жена. (Вж. „Уникално място в канона“, за коментар на моралната страна на въпроса.) Той се жени за Гомер, дъщерята на Девлаим.

Първото им дете бива наречено Езраел („Бог ще разпилее“) – знак за онова, което Бог се кани да извърши с народа на Израил. Асирийската войска ще строши силата на Израил в долината Езраел.

1:6, 7 Второто дете е наречено Ло Рухама („не получила милост“). Това означава, че Израил няма вече да получи милост, а ще бъде изпратен в плен, докато Юда ще бъде пощаден от нападенията на асирийците.

1:8, 9 Третото дете е наречено Ло Амми („не Мой народ“). Бог повече не счита Израил за Свой народ. Някои смятат, че може би и пророкът се е чудел дали това дете е негово.

II. Обещание за възстановяването на Израил (1:10–2:1)

1:10, 11 Но тази присъда над Израил е само временна. Бог отново ще събере Юда и Израил и ще ги признае за Свои. Това ще се случи при Второто пришествие на Христос.

В своя контекст втората част на ст. 10 ясно говори за *Израил*. Павел обаче цитира тези думи в Римл. 9:26, като ги прилага към призоваването на *езичниците*. Това илюстрира истината, че когато Светият Дух цитира старозаветни стихове в Новия Завет, Той Сам е закон за Себе Си.

2:1 В гл. 2 Господ казва на Осия да говори на верния остатък от народа. Той се

обръща към тези **братя** с имената **Амми** („Мой народ“) и **Рухама** („получила милост“).

III. Божието предупреждение за неверността на Израил и заплахата за Неговия съд (2:2–13)

2:2, 3 Верният остатък е призван да се застъпва пред мнозинството от нацията да отхвърли идолопоклонството си и блудствата си, или Бог ще я съблече гола и ще докара върху нея суша.

2:4, 5 Синовете на греховната нация също няма да получат милост, защото са синове на блудница, която е тръгнала след фалшиви богове и е разчитала на тези идоли за храната, облеклото и удовствата си.

2:6, 7 Бог ще поставя всякакви прегради и препятствия пред нея и ще отреже пътя ѝ към идолите ѝ, докато тя реши да се върне при Него (първия ѝ съпруг).

2:8 Тя не е отдала на Бога благодарност за това, че е снабдявал нейните нужди и ѝ е осигурявал разкош, включително и златото и среброто, които е използвала, за да направи идол на Ваал.

2:9, 10 Затова Бог ще я лиши от храната и облеклото ѝ и ще открие докрай срамостата ѝ.

2:11–13 Веселието ѝ и празничните ѝ времена ще бъдат отменени и лозята и смокините ѝ ще бъдат унищожени (тя си е мислила, че те са заплатата от нейните идоли любовници), а тя ще бъде наказана за всичките дни, в които е служила на Ваал.

IV. Предсказание за благословеното бъдеще на Израил (2:14–23)

2:14–17 След това Той ще възстанови и ще утеши Израил. Бог ще ѝ даде лозята ѝ и тя ще пее както по времето, когато е излизала от египетската земя. Тогава тя ще Го нарича *Иши* („Мой мъж“), а не *Ваали* („Мой Господар“). Народът ще бъде очистен от поклонението на Ваал

до такава степен, че няма вече да помни имената на ваалимите.

2:18–20 Нацията ще живее в безопасност и в мир заради завета, който Бог ще направи с полските зверове и другите животни, така че всички диви животни ще станат безопасни. На войните също ще се сложи край. Израил ще се омъжи за ГОСПОДА до века и ще живее с Него в отношения на правда и правосъдие, в милост и в милосърдие, гарантирани от Божията истина.

2:21–23 В онзи ден Езраел (Израил) вече няма да значи *разпръснат*, а *насаден*. Народът ще бъде насаден в своята земя; небето и земята ще го благословят и ще го направят плодоносен. Уилямс ни помага да разберем този пасаж:

Езраел (Израил), насадена от Бога в земята (ст. 23), ще извика на житото, на виното и на маслото да ѝ доставят прехраната; те ще извикат към земята да ги направи да растат; земята ще извика към небето за дъжда, който ѝ е нужен, за да произведе плода; небесата ще извикат към Йахве да ги напълни с необходимата вода, а Той няма да извика към никого, защото Той е Великата Първопричина! В отговор на молбата Той ще напълни небесата с влага, те ще я излеят върху земята, а тя на свой ред ще роди житото, виното и маслото, Израил ще получи преизобилна реколта, а земята и небето ще се свържат заедно във веригата на любовта. Тогава Бог ще се смиле за Израил, ще я приеме за Свой народ, а Израил ще Го приеме за свой Бог.⁶

V. Откупуването на жената на Осия като символ на окончателното завръщане на Израил при Йахве (гл. 3)

3:1–3 Тогава ГОСПОД казва на Осия да отиде на пазара и да откупи обратно своята невярна съпруга. Продажната ѝ

цена – **петнадесет сребърника и хомер ечемик и летех ечемик** (един и половина на хомера ечемик) – е цената на робиня. След това в продължение на **много дни** между тях няма да има брачни отношения; по-късно тя отново ще получи пълните си брачни права. Това изразява миналото, настоящето и бъдещето на нацията Израил. Невярна на Йахве, тя тича след други любовници (идолите). Но Бог я връща обратно.

3:4, 5 Настоящо ѝ състояние е представено в ст. 4 – **без цар, без княз** (или царски род), **без жертва** (т. е. левитските жертвоприношения са престанали), **без свещен стълб** (идол), **без ефод** (символ на левитското свещенство) и **без домашни идоли**. Бъдещето на Израил е дадено в ст. 5 – **тя ще се обърне към ГОСПОДА** и ще се бои от Него с вяруност.

VI. Спорът на Бога с неговия народ (гл. 4–10)

A. Греховете на народа (4:1–6)

4:1–3 Бог спори с Израил заради неверността, жестокостта, безбожието, **клетвата, лъжата, убийството, кражбата и прелюбодейството** на народа. В ст. 2 са обобщени пет от Десетте заповеди. Нарушенията на тези заповеди са причината за състоянието на земята. Дори дивите животни **примират** от страх пред надвисналата присъда.

4:4–6 И **свещеникът, и пророкът** са обвинени заради своята нарочна **липса на знание**. Божият **народ загива от липса на знание**; те са **забравили закона на своя Бог**.

B. Греховете на свещениците (4:7–11)

Колкото повече **съгрешава** народът, толкова повече жертви за грях получават лакомите свещеници. Затова, **каквото народът, такъв и свещеникът** – всички са покарвени. Наказанието им

ще бъде тяхното заробване от **блудство, вино и ново вино**, отдаване на страсти, но без да могат да се задоволят.

B. Идолопоклонството на народа (4:12–14)

След това е описано идолопоклонството на народа. Те търсят водителство от **дърво**. Покланят се в капищата по хълмовете, под **сянката** на дърветата. Мъжете дават пример и жените го следват.

G. Специален призив към Юда (4:15–19)

Юда е предупредена да не следва злия пример на Израил. Израил е упорит, отказва да изостави идолите си и обича срама повече от славата. В РИСПБ, СИ ст. 16 е формулиран като въпрос: „Израил упорства като упорита юница; затова Господ ще ги пасе ли сега като агнета на широко пасище?“

D. Злото поведение на свещениците, народа и царското семейство (5:1–7)

Свещениците, народът и царят са еднакво виновни в идолопоклонство и **Израил е омърсен**. **Ефрем** е станал блудница. И **Израил, и Юда** ще бъдат наказани за своята вина, защото са **постъпили невярно към ГОСПОДА**; ще водят **стада и черди** като приноси за ГОСПОДА, но няма да могат да **Го намерят**.

E. Обещаните присъди над Израил и Юда и намерението на Бога да изчака покаянието им (5:8–15)

5:8–12 Историческият фон на този раздел е описан в 4 Царе 16. Израил (**Ефрем**) и Арам (Сирия) са нападнали Юда. С мощта на Асирия Юда е контраатакувал и е завзел територии. Три от градовете на **Вениамин** са предупредени да се подготвят за наказание с думите: „**Надуйте рог в Гавая и тръба в Рама! Надайте вик във Ветавен** (ст. 8). Бог ще бъде

като молец на Израил и като гнилото (червей) на юдовия дом.“

5:13–15 Щом Ефрем вижда болестта си, той търси помощта на Асирия. Но той не бива изцелен, защото Асирия е наета от Юда (и използвана от Бога) да се бие против него. Бог решава да **се върне на мястото Си** и да чака Израил и Юда да **признаят** греховете си и да **потърсят** лицето Му.

Ж. Призив за покаяние към Израил (6:1–3)

Ст. 1–3 са откликът на Израил на Божия призив за покаяние (5:15). На пръв поглед той изглежда искрен и от сърце, но при по-внимателно вглеждане виждаме, че не е посочен никакъв конкретен грях. Покаянието е повърхностно и неискрено. Това личи и от продължаващото негодувание на Бога към народа по-нататък в главата. Истинското покаяние идва едва в последната глава. Там нацията се отказва от своето идолопоклонство и признава нуждата си от Божията благодат.

Ст. 2 може би съдържа загатване за възкресението на Христос, което става **след два дни на третия ден**. Ако е така, това означава че националното възраждане на Израил се основава и е предсказано от възкресението на Христос. Или пък би могло да става дума за последните три „дни“ на периода на Скръбта. Покаянието и плачът на Израил ще продължат първите два дни. После, на третия ден нацията ще се новороди и Месията ще дойде.

З. Греховността на Израил и Юда (6:4–11)

6:4–6 Понеже Израил и Юда са били неверни, Бог ги е осъдил **чрез пророците**; Той предпочита любовта пред **жертвите** и цени **познаването на Него повече от всеизгарянния**.

6:7–11 „Но те като Адам⁷ престъпиха завета.“ Безбожието на Израил е

изобразено в ст. 7–10 като **град на вършеци беззаконие, разбойници, дружина** от кръвожадни **свещеници**. За Юда също е **определена жетва** на страдание (ст. 11), преди Бог да възстанови добруването на народа Си. (Някои смятат, че това е жетва на благословение, а не на осъждане.)

И. Разобличаване на злините на Израил (гл. 7)

7:1–7 Покварата на Ефрем е заела огромни мащаби и включва **измама**, **грабежи**, **лъжи**, **злини**, **прелюбодейство** и **пиянство**. Народът и царските **първенци** се разпалват в похот.

7:8–10 Те **се смесват с чужденци**, **пилеят** силата си, не желаят да се вслушат в изобличение. Метафората, че Ефрем е **необърната пита**, внушава липса на **уравновесеност**. От едната страна питата е **препечена** и **даже изгорена**, а от другата е **кисава** и **недоопечена**. С две думи, Ефрем е **напълно развален**.

7:11, 12 **Като глупав гълъб Ефрем** отлита в Египет и Асирия да търси помощ, но Бог ще хване гълъба в **мрежа** и ще **накаже** народа.

7:13, 14 Те са **побягнали** от Господа и не са се покаяли искрено. **Ридаели** са към Бога с **гласа си**, но **не със сърцето си**. Това не е бил тихият плач на покаянието, а **вой** от болка на ранено животно.

7:15, 16 Господ ги е **учел** как да печелят победи, като е **укрепвал мишците им**; въпреки това те са се доверили на **идолите**, затова ще понесат поражение и **подигравки**.

Й. Предупреждение да се подготвят за чуждо нашествие заради идолопоклонството си и съюзяването с чужденци (гл. 8)

8:1–3 Асирийският нашественик е сравнен с **орел** или **лешояд**, който **кръжи над Израил**. Израилтяните са **нарушили за-**

кона и поради това присъдата им е близо. Макар да претендират, че **познават** Господа, те презрително са Го отблъснали.

8:4–6 Разделянето на царството на Израил и Юда става без Неговото одобрение. Идолопоклонството им кара Божия гняв да **пламне**. Бог пита: „**Докога няма да са способни на чистота?**“ Или, казано на съвременен език: „Кога най-послед ще се опомнят?“

8:7–10 Зърнената реколта ще се провали и нацията ще бъде разпръсната **сред народите**. Понеже Ефрем е потърсил помощ от **Асирия** и съюзниците ѝ **сред народите**, Бог ще го накаже – „**скоро ще има да страдат**“.

8:11–14 Идолопоклонството на Израил и упованието на Юда в **умножените укрепени градове** ще донесе страдания и опустошение.

К. Предсказание за плена на Израил, който ще последва в резултат от неговото беззаконие (9:1–10:15)

9:1, 2 Израил не бива да се радва. Нейните идоли няма да ѝ дадат богатата жетва, която е очаквала. Идолопоклонството е духовно прелюбодейство. Франсис Шефър обяснява:

Забележете как се изразява тук Бог. Една жена е излязла да жъне на нивата и в разгара на жетвата се оказва свободна. Тя взема пари от някакъв мъж, за да спи с него на хармана по време на жетвата. Това е илюстрация в какво се е превърнал Божият народ. Това представлява съпругата на живия Бог в своето отсъпление.⁸

9:3, 4 Заради идолопоклонството си народът ще бъде отведен в плен – не буквално в **Египет**, а в плен в **Асирия**, подобен на робството в Египет. Те са се отдали на смесено поклонение – идоло-

поклонство, примесено с поклонение на Йахве, като така не угаждат нито на Него, нито на себе си.

9:5–9 Те няма да бъдат в земята, за да спазват определените празници; вместо това ще бъдат отведени в плен. **Шатрите на Ефрем** ще бъдат обитавани от **копириви** и **тръни** вместо от народа. Изгнанието е наближило, както и гибелта на лъжливите **пророци**.

9:10–17 В началото Израил е обещаващ плод като **първотурелите на смокинята**, но е изпаднал в ужасно идолопоклонство и затова е осъден на безплодие и загуба на **синовете си**. Изразът „**човек да не остане**“ (ст. 12) трябва да се разбира относително, а не абсолютно (вж. ст. 17в). Мъжкото население ще намалее драстично. Понеже е заменил **славата си за срамота, Ефрем** получава присъдата: „**Няма раждане, няма утроба, няма зачатие!**“

10:1, 2 Израил, някога плодородна **лоза**, сега е празен, защото е използвал благополучието си, за да умножава идолослуженията си. Бог ги признава за **виновни**, защото са били нерешителни и са позволили **сърцето им** да бъде **разделено**.

10:3, 4 Народът отрича всякаква нужда от Бог или **цар**. В това виждаме колко ниско е паднала нацията Израил. Първоначално на Синайската планина те тържествено са се обrekli на Божието управление чрез Мойсей и Аарон. Последвало е дълго и постоянно отсъпление, което накрая е стигнало дотам, че те вече не могат да приемат над себе си дори властта на цар. Развитието на тяхната духовна смърт се вижда от поредицата от форми на управление, против които те са се бунтували: (1) Бог (теокрация); (2) Мойсей (пророк-законодател); (3) Иисус Навиев (духовен/военен водач); (4) съдиите (съдийско управление); (5) царе (монархия); (6) няма цар (анархия – без управление). **Сключвали**

са завети с празни клетви; затова **осъждането** ще покрие земята като **отровен плевел**.

10:5–8 Златното теле от **Ветавен** (Ветил)⁹ ще бъде заграбено и **отнесено** от асирийците. Вместо да обичат своя Бог, който ги е спасявал много пъти, следните думи на божествен сарказъм подсказват, че Израил се е влюбил в златното теле: „**За телето ... народът му ще жалее за него и жреците му ще треперят за него заради славата му, защото си отиде от него.**“ Нищо чудно, че Бог е решил да ги накаже! Царят на Самария ще загине, идолските капища ще бъдат унищожени и хората ще викат на планините и хълмовете да паднат върху тях.

10:9, 10 В **Гавая** племената са **застанали** заедно, за да накажат Вениамин за неговия грях (Съд. 20). Но оттогава на сам историята на **Израил** е история на греха. Сега Бог ще използва **народите**, за да **накаже** народа, който е обединен в греха.

10:11 **Ефрем** някога е бил **обучена юница**, отделена за леката работа да **върше** зърно, но сега ще бъде **впрегната** в ярема на плена, както и **Юда**, която също ще бъде наказана с тежък труд.

10:12–15 Единствената им надежда да избегнат бедствието е да се покаят и да **потърсят ГОСПОДА**. Но Израил трябва да **пожъне** плодовете на греховното си упование на колесници и войници. Земята ще бъде пометена от война, **всичките ѝ крепости ще бъдат разрушени**, Самария ще бъде опустошена, а царят – убит. **Салман** (ст. 14) е Салманасар III макар че някои смятат, че това е моавски цар на име Саламану.

VII. В гнева си Бог помни милостта (гл. 11–13)

Полезно е да различаваме кой говори в следващите четири глави – дали Господ, или Осия.

Господ: 11:1–12:1

Осия: 12:2–6

Господ: 12:7–11

Осия: 12:12–13:1

Господ: 13:2–14

Осия: 13:15–14:3

Господ: 14:4–8

11:1–4 С любов Бог вика **Израил ... от Египет** (Изх. 12). (Този стих е използван и за Господ Исус в Мат. 2:15.) **Колкото** повече го е **викал**, толкова повече той е **отивал** след идолите. Бог се е отнасял нежно и любящо с **Ефрем**, но той **не е познал**, че Господ го **изцелява**.

11:5–8 Понеже е обърнал гръб на Бога, народът няма да бъде изпратен в Египет, а ще бъде заточен в Асирия. Божие то **сърце** се вълнува при мисълта да направи Израил пуст като градовете на равнината – **Адма** и **Цевоим**.

11:9–12 Тези стихове се отнасят за бъдещето. Бог е намислил възмъждане и благословение за Своя народ, и Той повече **няма да изтреби Ефрем**. В еврейската Библия ст. 12 е първият стих на гл. 12. Той би могъл да означава, че докато Израил е пълен с **лъжи** и **измама**, в дните на Осия **Юда** все **още** се уповава на Господа. Или пък би могъл да означава, че Юда е подобна на Израил в своята необузданост.

12:1, 2 **Ефрем** се храни с **вятър** в смисъл, че разчита за оцеляването си на договори с асирийците и с **Египет**. Бог има спор и с Юда. Макар че грехът на Ефрем е по-голям, Той **ще накаже** и **Яков**.

12:3 Тук става дума за патриарха **Яков**. Въпреки че на други места е представен в лоша светлина, тук той е изтъкнат като пример за човек, който печели победи, като се обръща към Бога.

12:4–6 В ст. 5 е посочено, че **Ангелът** от ст. 4 е **Господ БОГ на Войнствата** и **ГОСПОД**. Това е Господният Ангел, който се явява на Агар (Бит. 16:7–11), Авраам (Бит. 18:1–33; 22:11, 15, 16) и

Яков (Бит. 31:11–13; 48:16). Вж. също и Изход 3:2, 6–15 и Числа 22:22–35. Евангелските изследователи като цяло смятат, че Той е Втората Личност на Троицата преди Своето възплъщение.

Ефрем е призван да подражава на Яков, като разчита на Божията сила, а не на своята собствена (вж. Бит. 32:28).

12:7, 8 Ефрем е измамлив **търговец**,¹⁰ мошеник, самоуверен самохвалко, който си мисли, че няма да бъде хванат.

12:9 **ГОСПОД** му напомня, че той дължи цялото си благополучие на Онзи, който го е извел от Египет. Ако само Го послуша, Бог пак **ще го засели в шатри като в дните на определения празник** (Празника на колибите).

12:10–12 Йахве постоянно е **говорил чрез пророците**, но напразно. **Галаад и Галгал**, двете части на Северното царство, разделени от Йордан, ще бъдат унищожени заради идолослуженията си. Основоположникът на нацията, **Яков**, е бил бежанец в **Арам** и скромен пастир на **овце** в Месопотамия.

12:13 Но Бог милостиво е извел потомците му от робството в Египет **чрез пророка Мойсей**.

12:14 Нехайки за това, **Ефрем горчиво е разгневил** Господа със своето идолопоклонство и е навлякъл вината за **кръвта си върху себе си**. Бог **ще върне срама и укора му върху него**.

13:1 Преди **Ефрем** да затъне в идолопоклонството, **той се е издигнал в Израил, когато е говорел, но** когато се е обърнал към поклонението на **Ваал**, е **умрял**.

13:2, 3 Сега хората затъват все по-дълбоко и по-дълбоко в идолопоклонство, като призовават да се **целуват телетата**. Затова **ще бъдат мимолетни като утринния облак и ранна роса**. Ще бъдат **отвеги като плява и като дим от комин**.

13:4–8 **ГОСПОД** е Онзи, който ги е спасил от египетската земя и се е гри-

жил за тях **в пустинята**. Но те са Го забравили и са се обърнали към идолите. Сега Бог **ще стане за тях като ... полски звяр**.

13:9–13 Когато Господ извърши това, кой ще ги **избави**? **Грехът** на Ефрем е **вързан** и запазен за деня на съда. **Боли на родилка ще го сполетят, но той не застава на време на отвора на утробата**. Това означава, че Ефрем не се покаява въпреки Божиите присъди.

13:14 В РИСПБ първата част на този стих е преведена като въпроси: „Ще ги откупи ли от силата на Шеол? Ще ги откупи ли от смърт?“ Отговорът, който се подразбира, е „Не.“ Напротив, той ще извика на **смъртта** да донесе **язвите** си и на **Шеол** да докара **гибелта** си, защото **разкаянието е скрито от очите** Му. Този стих обаче е цитиран в друг смисъл в 1 Кор. 15:55.

13:15, 16 После е предсказано ужасното опустошение на Израил и Самария от жестоките асирийци („**източен вятър**“).

VIII. Призив към Израил да се покае и да се наслаждава на Божиите благословения (гл. 14)

14:1–3 Израил е призван към покаяние и дори му се дават **думите** на изповедта, които да използва в един все още бъдещ ден. Греховете му са упованието в Асия, надеждата в **конете** на Египет и идолопоклонството. Израилтяните признават, че Бог е единствената им надежда.

14:4–7 С поетични природни сравнения Господ обещава изцеление, любов, освежаване, привлекателност, възраждане и растеж.

14:8 В ст. 8 все още говори Господ.¹¹ Той иска **идолите** на Неговия народ да останат в миналото. Напомня му, че Той е неговият **Закрилник** и **Снабдител**.

14:9 Пророк Осия завършва пророчеството си като подчертава, че мъдростта и благоразумието се крият в послушанието на **пътищата ГОСПОДНИ**.

Крайни бележки

- ¹ (Въведение) Книгата на Йона е единственото пророчество в разказвателна форма.
- ² (Въведение) Морган, следвайки Юалд и бел. в АРВ и АСПБ превежда: „Когато ГОСПОД започна да говори с Осия.“ Той твърди, че пророкът е гледал назад към своето ранно общуване с Бога, т. е, че Осия всъщност казва: „Когато преди много време започна моето служение, преди да ме сполети трагедията в живота ми, Йахве ми говори и ми заповяда да се ожена за Гомер. Там тя е наречена блудница, но не ни се казва, че тогава вече е била такава. Бог със сигурност е познавал заложбите в сърцето на Гомер и че те след време ще се изразят в поведението ѝ. Той е заповядал на Осия да се ожени за нея, като е знаел и какъв опит ще му донесе това за пророческата му дейност. Когато Осия се е оженил за Гомер, тя не е била явна грешница и децата им са родени преди нейната невярност.“

- (Г. Кемпбъл Морган, Осия: *Сърцето и светостта на Бога*, стр. 9).
- ³ (Въведение) R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, p. 860.
- ⁴ (Въведение) Henry Snyder Gehman, Editor, *The New Westminster Dictionary of the Bible*, p. 410.
- ⁵ (Въведение) G. Campbell Morgan, *The Minor Prophets*, p. 6.
- ⁶ (2:21-23) George Williams, *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*, p. 633.
- ⁷ (6:7-11) На еврейски думите *човек* и *Адам* се изписват еднакво.
- ⁸ (9:1, 2) Francis A. Schaeffer, *The Church at the End of the 20th Century*, p. 124.
- ⁹ (10:5-8) Ветил означава „Божия дом“; името Ветавен е пародия на това име и означава „дом на безбожието“.
- ¹⁰ (12:7, 8) Букв. „ханаанец“. Ханаанците са били такива алчни „трафиканти“ (АРВ, АСПБ), че името им е станало нарицателно за търговци.
- ¹¹ (14:8) Пунктуацията не е част от оригинала, но повечето преводачи са съгласни с това.

Библиография

- Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.
- Keil, C. F. „Hosea.“ In *Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.
- Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n. d.
- Kidner, Derek. *Love to the Loveless: The Message of Hosea. The Bible Speaks Today*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1981.
- Logsdon, S. Franklin. *Hosea: People Who Forgot God*. Chicago: Moody Press, 1959.
- Morgan, G. Campbell. *The Heart and Holiness of God*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell, 1967.
- — —. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.
- Pfeiffer, Charles F. „Hosea.“ In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell, 1971.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

ЙОИЛ

„Йоил ... вероятно е бил първият от така наречените пишещи пророци; поради това тази книга ни дава ценен поглед към историята на пророчествата, особено като се има предвид, че тя задава рамката на последните времена, вярно следвана от всички последващи Писания. С писанията на Йоил Бог започва ново дело – подготовката на човечеството за края на тази временна епоха – и така очертава схемата на Своя цялостен план. По-късните пророци, дори и нашият Господ, само ще запълват тази схема със съдържание, но, в съгласие с божествената природа на истинното Писание, никога няма да се отклоняват от това първоначално откровение.“

Монтегю С. Милс

Въведение

I. Уникално място в канона

Пророчеството на Йоил е кратко, но никак не е лишено от красота и значение. В своя ярък стил пророкът използва множество литературни похвати – алитерации, метафори, подобия, синонимен и контрастен паралелизъм (вж. обяснения за паралелизма във Въведение към Псалми). У. Греъм Скроджи описва литературното въздействие на Йоил така:

Стилът е елегантен, ясен и страстен, и заслужава достойно място в еврейската литература.¹

Една много необичайна особеност в книгата на Йоил е язвата от скакалците (гл. 1). Дали те трябва да се възприемат буквално, или като символ на войските на нашествениците? Вероятно и двете. В даден момент от живота на пророка – а времето на пророчеството е много оспорвано – Юда е бил нападнат от всепоглъщаща язва от скакалци, които напълно са опустошили земята. Този природен

феномен е ярък образ на предстоящото нашествие на войски и на великия и страшен ГОСПОДЕН Ден.

Трета забележителна черта на книгата е пророчеството за изливането на Божия Дух на всяка плът (2:28–32) и чудесата, които ще последват. Тъй като Петър цитира този пасаж в своята проповед в Деяния 2, Йоил е станал известен още и като „пророкът на Петдесетница“.

II. Авторство

Йоил е представен като син на Фатуил. Освен това за него не е известно почти нищо. Името му означава „Йахве е Бог“. Наричат го още старозаветният Йоан Кръстител.

III. Датиране

Йоил не споменава никакъв цар и в краткото му пророчество има много малко хронологични загатвания, които да ни помогнат да поместим книгата в съответната ѝ времева рамка. Предлаганите дати варират от X до V в. пр. Хр. Мястото на Йоил в „Книгата на дванадесетте“, както евреите наричат Малките пророци, показва, че еврейската традиция приема

Йоил за ранна книга. Стилът ѝ подхожда по-добре на ранния класически период отколкото на епохата след плена, когато са Агей, Захария, и Малахия. Фактът, че не е споменат цар, би могъл да се дължи на това, че книгата писана, когато свещеник Йодая е бил регент (в юношеските години на Йоас, който е царувал между 835–796 г. пр. Хр.). Освен това врагове на Юда са финикийците и филистимците (3:4), както и египтяните и едомците (3:19), а не по-късните му врагове – арамейците, асирийците и вавилонците.

Схема на изложението

- I. Описание на язвата от скакалците (гл. 1)
 - A. Нейната безпрецедентна тежест (1:1–4)
 - B. Нейният ефект върху:
 - 1. пияниците (1:5–7)
 - 2. свещениците (1:8–10, 13–16)
 - 3. земеделците (1:11, 12, 17, 18)
 - 4. пророк Йоил (1:19, 20)
- II. Описание на нашествието на врага (2:1–11)
- III. Божествен призив за покаяние към Юда (2:12–14)

Коментар

I. Описание на язвата от скакалците (гл. 1)

A. Нейната безпрецедентна тежест (1:1–4)

1:1–4 Използвайки като символ язвата от скакалците, Йоил, синът на Фатуил, описва надвисналото над Юда нашествие

IV. Исторически фон и теми

Ако приемем ранната дата, това ще означава, че Йоил говори на народа на Юда от времето на царуването на Йоас до това на Ахаз. Това би го определило като най-ранния от *пишещите* пророци.

Ключовият израз в книгата е „Денят на ГОСПОДА“, който се среща пет пъти (1:15; 2:1, 11, 31; 3:14).

В 2:18 виждаме явна повратна точка в книгата. До този стих Йоил говори за *опустошението*, което ще сполети Юда. След това Бог разказва за *избавлението*, което ще донесе на нацията.

IV. Обявяване на пост (2:15–17)

V. Обещание за божествено избавление (2:18–3:21)

A. Материално благополучие (2:18, 19, 21–27)

B. Унищожение на врага (2:20)

V. Изливане на Божия Дух (2:28, 29)

G. Знамения, предшествващи Второто пришествие на Христос (2:30–32)

D. Съд над езическите народи (3:1–16a)

E. Възраждане и бъдещо благословение на евреите (3:16b–21)

на войски от север. Това пророчество се е изпълнило частично по време на вавилонското нашествие, но в бъдеще нашественикът ще бъде северният цар (Асирия).

Язвата от скакалците е толкова опустошителна, че старейшините не могат да си спомнят някога да е имало **такова нещо**. Язвата протича на четири етапа – четирите стадия в развитието на скакалците: **лапача, скакалец, изедника, уищо-**

жителя.² Те биха могли да се отнасят за четирите световни империи, които властват над Божия народ – Вавилон, Мидо-Персия, Гърция и Рим.

Б. Нейният ефект върху:

- (1) **пияниците (1:5–7)**
- (2) **свещениците (1:8–10, 13–16)**
- (3) **земеделците (1:11, 12, 17, 18)**
- (4) **пророк Йоил (1:19, 20)**

Народът е призван да се покае, да пости и да се моли – от **пияниците до земеделците** (ст. 11, 12, 17, 18) и **свещениците** (ст. 8–10, 13–16).

Скакалците така са **обелили земята**, че не е останало нищо, от което да се принасят жертви и приноси на **ГОСПОДА** (ст. 8–10).

Пророкът разглежда това като **Деня на ГОСПОДА** и **опустошение от Всемогъщия** (ст. 15). Този израз се отнася за всеки момент, в който Бог извършва съд, като смазва злото и бунта и извоюва славна победа. В бъдещето Денят на Господа ще включва периода на Скръбта, Второто пришествие на Христос, Хилядолетното царуване на Христос и окончателното унищожение на небесата и земята с огън.

Пророкът, който говори от името на народа, вика към ГОСПОДА за милост, **защото огънят е поял и пасбищата, и дърветата**. Дори полските животни **реват** към Бога, **защото водните потоци са пресъхнали**.

П. Описание на нашествието на врага (2:1–11)

2:1–3 Народът е призван на бой от **рог**, който свири сигнал за **тревога, защото Денят на ГОСПОДА е близо**. Този пасаж е непосредствено свързан с вавилонския плен, но цялостното му изпълнение все още предстои. Преди да дойдат нашествениците, **земята на Юда е като**

Едемската градина; след това тя вече е гола пустиня.

2:4–11 Сравнението на скакалците с бързи **конници**, които **се изкачват по стената като воители**, марширувайки в строй, **влизат навсякъде като крадци и потъмняват небето** с огромния си брой, е едно от най-ярките поетични описания в книгите на пророците.

Това непоносимо нашествие е изцяло под командването на **ГОСПОДА**, чийто **стан е много голям**.

Ш. Божествен призив за покаяние към Юда (2:12–14)

Но дори и сега ГОСПОД призовава народа към покаяние. Не е твърде късно те да **се обърнат към Него**. Но това трябва да бъде нещо повече от външен ритуал. Обръщането трябва да бъде **с цялото им сърце, с пост, с плач и с ридание**.

IV. Обявяване на пост (2:15–17)

Всички в Юда са призвани на **тържествено събрание** и да **осветят пост**. В един бъдещ ден **свещениците** ще извикат към **ГОСПОДА** в **тържествено събрание** за покаяние.

V. Обещание за божествено избавление (2:18–3:21)

A. Материално благополучие (2:18, 19, 21–27)

И ГОСПОД ще заревнува за земята **Си** и ще се **смили над народа Си**. Освен че ще премахне **позора** им между **народите**, Той ще им **изпрати житото, младото вино и маслиненото масло**, за да се наситят. Плодородието на земята ще се възстанови. Изобилният **дъжд** ще донесе **преливащи от вино линове и пълни със зърно хармани**. Народът ще бъде възстановен и никога вече **няма да се посрами**. Всичките **години, изпоядени от скакалеца**, също ще бъдат възстановени (2:25).

Б. Унищожение на врага (2:20)

В останалата част от книгата на Йоил Господ казва какво ще направи за Юда. Той ще унищожи **идващия от север** (асирийците), от **предното море** (Мъртво море) до **задното море** (Средиземно море).

В. Изливане на Божия Дух (2:28, 29)

В онзи ден Бог ще излее **Духа Си на всяка плът**. По-младите поколения ще **пророкуват** и ще **виждат видения**, а **старците** ще **сънуват сънища**. Това пророчество се е сбъднало частично в Деян. 2:16–21, но не се изчерпва с Петдесетница. Неговото цялостно изпълнение ще бъде в началото на хилядолетното царуване на Христос.

Г. Знамения, предшествващи Второто пришествие на Христос (2:30 – 32)

Изливането на Духа ще бъде предшествано от **чудеса на небето**. Някои от тези предсказани знамения са: **кръв, огън, стълбове дим; слънцето, се превръща в тъмнина, и луната – в кръв**. Всички, които се обърнат към Исус като Месия и **призоват Името Му**, ще се спасят и ще влязат в Хилядолетното царство заедно с Него.

Д. Съд над езическите народи (3:1–16а)

3:1–8³ Бог ще събере езическите народи в **Йоасафатовата долина** и ще ги съди за тяхното отношение към евреите. Той ще отмъсти на **Тир, Сидон** и **Филистия** за това, че са ограбвали и заробвали Божия

народ. Като отплата за това жителите на тези градове също ще бъдат **продадени** като роби – подходящо наказание за тяхното престъпление.

3:9–16а Господ казва на езичниците да **се подготвят за война**, защото Той ще се бие с тях **в долината на решението**. **В Йоасафатовата долина** Господ ще **седи да съди всички околни народи**. В настоящото време суверенният Бог изпитва всички хора и народи, колкото и непопулярна да е тази идея за днешното светско мислене. Стивънсън отбелязва:

Хората отхвърлят библейското учение за предстоящия съд над отделни хора и народи като остаряла представа. Но Божият народ в продължение на редица поколения е държал здраво увереността, че в „Деня на Господа“ праведният Съдия на цялата земя ще въздаде правда. Това е нашата надежда, основана върху канарата на Светото Писание.⁴

Е. Възраждане и бъдещо благословение на евреите (3:16б–21)

Но **ГОСПОД** ще благослови **народа Си** с изобилие, безопасност от нашественици и изобилна реколта. Земята на Израил ще стане плодородна и добре напоена – **от планините ще роси младо вино, от хълмовете ще тече мляко и по всички потоци на Юда ще текат води**. **Египет** и **Едом** ще станат **гола пустиня, ... а Юда** ще бъде **населен до века**. Освен това Бог ще я **очисти от вината за кръвта**.

Книгата завършва със сигурност и увереност, за която е посочена причината: **И ГОСПОД обитава в Сион**.

Крайни бележки

¹ (Въведение) W. Graham Scroggie, *Know Your Bible*, Vol. I, p. 155.

² (1:1–4) Преводът в ПБКДж, който предполага четири различни вида насекоми, не е много вероятен.

³ (3:1–8) В еврейската Библия пасажът 2:28–32 съставлява гл. 3, а нашата гл. 3 става гл. 4.

⁴ (3:9–16a) Herbert F. Stevenson, *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*, p. 40.

Библиография

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. „Joel.“ In *Commentary on the Old Testament*. Vol. 25, 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.

Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

АМОС

„За разлика от другите пророци Амос не е бил човек, чийто живот е бил посветен на слушане и говорене на Божието Слово. Той не е бил възпитаник на „пророческата школа“, нито „професионален гледач“. По заповед на Бога той е оставил стадото си за известно време, за да предаде специално послание във Ветил. След като е сторил това, той вероятно се е върнал към отглеждането на овце в Текое.“

Хърбърт Ф. Стивънсън

Въведение

I. Уникално място в канона

Книгата на Амос е написана на особено красив старозаветен еврейски. Амос е бил животновъд и е отглеждал черници. Може би това илюстрира периодичната поява в историята на определени от Бога мъже, които говорят много ефективно и дори красиво за Господа, без да имат подготовката на традиционната „пророческа школа“ или формалното образование, които днес толкова много се ценят.

II. Авторство

Амос, чието име означава „бreme“, не дава подробности за произхода си, от което можем да предположим, че той не е бил от благородно или знатно потекло като Исая или Софония. Обикновено проповедниците твърде много обичат да подчертават „селския“ произход на Амос. Думата, използвана за описание на неговата професия, не е обикновената еврейска дума за „пастир“, а дума, която освен тук е използвана само за цар Миса, който е бил преуспяващ животновъд (4 Царе 3:4).¹ Независимо че е принадлежал към юдейското царство, той е бил изпратен да отиде на север в Самария и да пророкува против израилевото царство.

Амос е непреклонен пророк на правдата и безкомпромисната справедливост.

III. Датирание

Амос служи по време на царуването на Озия в Юда (790–739 г. пр. Хр.) и Еровоам II в Израил (793–753) – епоха на охолство, разкош и морална разпуснатост, особено в северното царство. Амос споменава, че това е било „две години преди земетресението“. Това не непременно определя времето с точност, но археологията е открила доказателства за тежко земетресение ок. 760 г. пр. Хр., което съвпада с управлението на царете, споменати от Амос.

IV. Исторически фон и теми

Под властта на Адад-Нирари III Асирия разгромила арамейската конфедерация и по този начин Йоас и Еровоам II получили възможност да завладеят нови земи. Израил натрупал огромни печалби, понеже Самария се превърнала в спирка за търговските кервани. Били построени палати от слонова кост и търговците вече не могли да изтърпят съботните ограничения. Те били корумпирани и потискали бедните. Съдилищата били несправедливи, религиозните служби били или формални, или се състоели

от идолослужения. Ширели се суеверия и неморалност. Амос вижда, че такива ужасяващи условия не могат да продължават дълго, и че облаците на съда вече се сгъстват. Неговата непопулярна

мисия е да отиде на север в Самария, да избличи съперническото царство Израил, и да предупреди за надвисналия съд. Израил е като кошница с летни плодове, чиято присъда вече приближава.

Схема на изложението

I. Надвисналите присъди над осем народа

(гл. 1–2)

А. Въведение (1:1, 2)

Б. Дамаск (1:3–5)

В. Газа (1:6–8)

Г. Тир (1:9, 10)

Д. Едом (1:11, 12)

Е. Амон (1:13–15)

Ж. Моав (2:1–3)

З. Юда (2:4, 5)

И. Израил (2:6–16)

II. Вината и наказанието на Израил

(гл. 3–6)

А. Първият призив да слушат (гл. 3)

Б. Вторият призив да слушат (гл. 4)

В. Третият призив да слушат
(5:1–17)

Г. Първото горко (5:18–27)

Д. Второто горко (гл. 6)

III. Символите на приближаващия съд

(7:1–9:10)

А. Язвата със скакалците (7:1–3)

Б. Изгарящият огън (7:4–6)

В. Отвесът (7:7–9)

Г. Скоба: Амос не се оставя да бъде сплашен (7:10–17)

Д. Кошницата с летни плодове
(гл. 8)

Е. Ударът по капителя (9:1–10)

IV. Бъдещото възстановяване на Израил

(9:11–15)

Коментар

I. Надвисналите присъди над осем народа (гл. 1–2)

А. Въведение (1:1, 2)

В първите две глави Амос произнася присъди срещу осем народа.

Всяко прогласяване на присъда е въведено с думите: „Заради три престъпления, ... да, заради четири ...“ Дж. Сидлоу Бакстър обяснява този характерен еврейски израз:

Изразът не бива да се приема аритметично, т. е., че означава три, а след това четири, а трябва да се разбира идиоматично. Това означава, че мярката е пъл-

на, дори препълнена. Тези хора вече са прекалили с греха. На съвременен език бихме казали, че са „преминали границата“, че „чашата вече е преляла“.²

Б. Дамаск (1:3–5)

Първата заплаха е отправена към **Дамаск**, главният град-държава на **Арам** (Сирия). Арамеите са воювали срещу двете и половина племена източно от Йордан (**Галаад**), явно с варварска жестокост (това е загатнато с **железните вършачки**). Наказанието на **народа на Арам** е да **бъде откаран в плен в Кир**.

В. Газа (1:6–8)

Втората присъда е срещу **Газа**, където **филистимците** са **пленили израилтяни-**

Амос: Осъдените от Бога места

те и са ги **предали** на жестоките едомци. Другите филистимски градове, които ще бъдат наказани, са **Азот**, **Аскалон** и **Акарон**. В резултат от това **остатъкът** на филистимците ще погине.

Г. Тир (1:9, 10)

Третата присъда е срещу **Тир**. Тирците също са **предали** пленници **на Едом** и

са нарушили **братския завет** с Израил. За **дворците на Тир** също е предсказан **огън**.

Д. Едом (1:11, 12)

Четвъртата присъда е срещу **Едом**. Едомците са неизменни и жестоки врагове на братята си (Исав е **брат** на Яков). Заради безмилостната си жестокост и

непреклонната си омраза те ще получат подобаващо наказание, което ще се изсипе върху градовете им **Теман и Восора**.

Е. Амон (1:13–15)

Петата присъда е над **синовете на Амон**. Амонците са вършили ужасни зверства, когато са завладявали части от земята на **Галаад**. В своята жестокост те дори са **разпорили бременните жени на Галаад**. И **царят, и първенците** са обречени на плен, огън и на яростна битка.

Ж. Моав (2:1–3)

Шестата присъда е над **Моав**, който е лишил **едомския цар** от достойно погребение (вж. 4 Царе 3:26, 27, където „първородният син“ вероятно се отнася за сина на едомския, а не на моавския цар).

З. Юда (2:4, 5)

Сега **ГОСПОД** застрашително се приближава към дома – следващите два народа, които ще бъдат съдени, са **Юда и Израил**! Поразително е, че те са изброени заедно с шестте езически народа. За евреите от времето на Амос това е било изключително унижително! Но по този начин Бог показва, че заради греха си Юда и Израил са лишени от привилегиите на специално отношение от страна на Йахве. Юдеите ще бъдат наказани, **защото са отхвърлили закона на ГОСПОДА, не пазят правилата Му** и са се отклонили след ... лъжи (идоли).

И. Израил (2:6–16)

2:6–8 Дотук народът на **Израил** би аплодирал изобличенията на Амос. Но сега той се обръща към самите израилтяни и аплодисментите им бързо се превръщат във възмущение! Те ще бъдат наказани, защото угнетяват **праведния и бедния**, практикуват отвратителни форми на разврат, държат **заложенни дрехи** през нощта,³ и се напиват в храма с **вино**, купено с пари от изнудване и подкупи.

2:9–12 След това Бог им припомня милостите, които им е оказвал в миналото. Той е **изтребил аморейците**, които са живели **като кедри и дъбове** в ханаанската земя. Избавил е Израил **от египетската земя** и е **издигнал назиреи**, които да им показват как да живеят живот на отделяне. Но те са покварили **назиреите** и са **заповядали на пророците да не пророкуват**.

2:13–16 Заради това Бог ще ги съкруши, ще им попречи да избягат и ще направи така, че да паднат пред асирийците. Дори **силните мъже** няма да могат да се избавят и **бързината ще се изгуби от бързия**.

II. Вината и наказанието на Израил (гл. 3–6)

А. Първият призив да слушат (гл. 3)

3:1, 2 **ГОСПОД** отново заплашва със съд **израилевите синове**. Понеже са били в единствени по рода си близки отношения с Йахве, грехът им е много по-сериозен и наказанието им ще бъде много по-сурово. Заради това Той **ще ги накаже за всичките им беззакония**.

3:3–8 Присъдата няма да бъде безпричинна – всяко следствие си има причина. Амос задава седем причинно-следствени въпроса, като кулминацията е въпросът за града, който е сполетян от **беда**, причинена от **ГОСПОД**. Тази беда не бива да се възприема като изненада, защото Бог предварително я е известил чрез **пророците Си**.

3:9–12 **Азот (Филистия) и египетската земя** са призвани да свидетелстват за потисничеството, несправедливостта, **насилието и опустошението в Самария**. Тези грехове ще докарат асирийския нападател в **земята на Израил**. Ще оцелее само малък остатък, картинно описан като останки от разкъсана овца.

3:13–15 **Жертвениците на Ветил**, къ-

дето се извършва поклонението на златното теле, ще бъдат напълно разрушени. Самото теле ще бъде откарано в Асирия (Ос. 10:5, 6). **Многото къщи** на охолниците **ще изчезнат**.

Б. Вторият призив да слушат (гл. 4)

4:1–3 Богатите жени на Самария са оприличени на **васански юници** – добре охранени и своеволни. Тяхната вина е, че угнетяват **сиромасите** и живеят разкошно. Заради това ще бъдат отведени в плен от асирийците, които ще хвърлят земята в смут и паника. Те ще бъдат отведени като с **куки** и **въдици** и ще се провират през проломите.

Някои преводи (като ПБКДж) предават Хармон не като географско име (както е в РИСПБ, НАСПБ, НИПБКДж, РИ, РИВ), а като „дворец“ (СИ: „чертози“). Дарби отбелязва:

Някои превеждат „в планините“, други – „в крепостта на врага“ или „в двореца“ (ПБКДж), както и в 1:4. Точният смисъл не е установен.

4:4–13 Бог иронично ги кани да продължат идолослуженията си, като **носят жертвите си** във **Ветил**; там няма нищо за Него. Бог ги е наказал с **липса на хляб** (ст. 6), **суша** (ст. 7, 8), **главня, мана**, язва от скакалци (ст. 9), **мор**, войни, кланета (ст. 10) и катаклизми (ст. 11). Понеже никое от тези неща не ги е накарало да се покаят, сега **Израил** трябва да **се приготви да посрещне ... Самия Бог, ГОСПОД Бог на Войнствата**. Ст. 12 не е благовестителски призив, а предупреждение за съд.⁴

В. Третият призив да слушат (5:1–17)

5:1–7 Пророкът оплаква падането на Израил; само един войник на десет ще бъде пощаден. Затова народът не бива да тър-

си градовете, където са идолските капища (Ветил, Вирсавее, Галгал) – той трябва да потърси ГОСПОДА, и ще живее.

5:8–13 В противен случай Господ, който е направил съзвездията **Плеяди** и **Орион** и управлява вселената, ще излее върху тях Своя гняв за това, че потъпкват **правотата** и **правдата**. Израилевите грешници мразят праведния, който ги укорява, и ненавиждат честния. Понеже са забогатели нечестно, Бог няма да допусне да се радват на богатството си.

5:14–17 Той отправя към народа призив за правда и социална справедливост: „**Търсете доброто, а не злото ... установете правосъдие**.“ Но от внезапната промяна: „**По всички площади ще има ридание**“, става ясно, че народът няма да послуша и поради това е осъден на наказание.

Г. Първото горко (5:18–27)

5:18–20 Народът не бива да копнее за **Деня на ГОСПОДА**; той ще бъде ден на **тъмнина** и **гибел**, бедствията ще следват едно след друго.

5:21–27 Израилтяните принасят жертви и **приноси** на Господа на **празниците**, но животът им е покварен, затова Той отхвърля **приносите** им. Той предпочита **правдата** пред ритуалите. Дори в пустинята, където са твърдели, че служат на Йахве, те са извършвали идолослужения на Молох и други **богове** като **Сикут** и **Хиун**.

Д. Второто горко (гл. 6)

6:1–8 Техният разкош, удобство, самодоволство и сигурност ще бъдат насилствено нарушени. Прогласено е „**горко**“ на онези, **които лежат на кровати от слонова кост, изтягат се на леглата си**, ядат каквото си поискат, **фантазират под звука на арфата**, невъздържано **пият вино с паници** и **се мажат с най-скъпите парфюми и масла**, докато гуляят по **шумни празненства**. Божият

коментар на тяхното спокойствие и самодоволство е: „**Аз се отворачам от надменността на Яков и мразя дворците му.**“ Самария ще бъде предадена на асирийците.

6:9, 10 Пейдж Х. Кели описва тези трагични стихове:

От епидемиите, които ще обхванат земята, ще има толкова много жертви, че нормалните погребални обичаи ще бъдат изоставени и оцелелите ще прибегнат до необичайната практика да изгарят телата. Когато роднина на починал човек влиза в къщата му, за да вземе тялото му и да го изгори, той открива, че в някой от тъмните ъгли се крие някой оцелял. Когато роднината го повиква, той отговаря с еврейско възклицание, което се превежда като „Шшт!“ , а после добавя: „Не бива да споменаваме името на Господа.“ Тези хора са осквернили Божието име в миналото и сега не смеят даже да Го произнесат, да не би да предизвикат нов изблик на Неговия гняв. Забележително е, че дори до днес ортодоксалните евреи не произнасят заветното Име на израилевия Бог.⁵

6:11–14 Тяхното поведение е безумно и безплодно и е сравнено с **волоче**, които **орат върху скала**. Те изкривяват **правосъдието** и презират **правдата**. Хвалят се с **нищожните** си военни сили. Асирийците ще ги **притиснат от прохода на Емат** на север до южната им граница, **потока на равнината**.

III. Символите на приближаващата съд (7:1–9:10)

A. Язвата със скакалците (7:1–3)

В ст. 1–9 Амос се застъпва за своя народ. Описани са три заплахи за Израил. Първата може би символизира нападението на асирийския цар Фул, изобразен като

напаст от **скакалци**. В отговор на молитвата на Амос присъдата е отменена.

B. Изгарящият огън (7:4–6)

Втората може би е нападението на Теглат-Феласар, изобразен като изгарящ **огън**. Молитвата за малкия **Яков** отново предотвратява катастрофата.

V. Отвесът (7:7–9)

Третата заплаха може би е свързана с разрушаването на Самария от Салманасар. **Отвесът** говори за абсолютната справедливост на присъдата. Бог обявява, че **няма повече да щади** Израил.

G. Скоба: Амос не се оставя да бъде сплашен (7:10–17)

7:10–13 Амасия, идолопоклонническият **свещеник на Ветил**, забранява на Амос да **пролекува** срещу **царското светилище във Ветил**, като му казва да се връща у дома си в **Юда** и там да си **изкарва хляба**.

7:14–17 Амос отговаря, че Бог му е възложил специална мисия. Строго погледнато, той **не е пророк** или **син на пророк**, но трябва да говори **словото на ГОСПОДА**. Затова той оповестява на Амасия страшната участ, която ще сполети него, **жена му**, **синовете** и **дъщерите** му и **земята** му.

D. Кошницата с летни плодове (гл. 8)

8:1–6 Кошницата със зрели плодове означава, че Израил е узрял за съд. Бог **няма повече да го щади**. Богатите угнетяват **бедните**, не могат да дочакат края на празниците, за да продължат да печелят пари. Търговските им практики са нечестни, те **използват лъжливи везни**.

8:7–12 Заради всичко това Господ ще накаже **земята** със страшни земетресения. Тъмнина ще покрие земята през

дена и във всяка къща ще има **оплакване**. Хората ще копнеят да чуят **словото на ГОСПОДА**, но то ще бъде скрито от тях. Ще царят суша и глад (за Божието слово).

8:13, 14 Идолопоклонството ще докара жестока **жажда** за най-привлекателните **девици и юноши** и гибел за онези, които се **кълнат във** фалшиви богове. Хората ще търсят послание от идолите си, но няма да получат.

Е. Ударът по капитела (9:1–10)

9:1–4 ГОСПОД започва изпълнението на присъдата **при олтара**, може би идолопоклонническият олтар във Ветил. Никой няма да успее да се скрие – мечът ще преследва хората, където и да отидат. Дори хипотетичните места, които биха могли да използват за „убежище“, няма да им осигурят защита – **Шеол, небето, Кармил, дълбините на морето, плен сред враговете** им. Тежестта на Божия гняв срещу тях се вижда от думите: „И ще насоча окото Си върху тях за зло, а не за добро.“ Господ съвсем ясно казва на народа на Израил, че се намира в много тежко положение!

9:5–10 Кой може да противостои на Господ БОГ на **Войнствата** с Неговата всемогъща сила? Същият Този ГОСПОД е основал и изградил слоевете на земната атмосфера и скалистия **свод** на самата **земя**. Тук Израил е сравнен с езическа Етиопия и наречен „**грешното царство**“ от Самия Бог – наистина силни думи! Израилтяните са лишени от специ-

алното си привилегировано положение. Бог ще накаже грешниците, но ще спаси остатък, както зърно **се пресява в сито, но и зрънце няма да падне на земята**. Макар че повечето ще бъдат изтребени, онези, които бъдат счестени за достойни от Всемогъщия, ще бъдат пощадени.

IV. Бъдещото възстановяване на Израил (9:11–15)

9:11, 12 В ст. 11–15 е описано възстановяването на Израил. Божиите обещания към **Давид** ще бъдат изпълнени. Макар че някои хора използват ст. 11, за да учат, че Израил и църквата са едно и също нещо, и че сега църквата е „поправената“ **скиния** (букв. „колиба“, символ на детронираната династия, НИПБКДж, бележка под линия), в контекста си този стих несъмнено трябва да се разбира за Израил и **всичките народи** в Хилядолетното царство. Скофийлд пише:

Давидовата монархия, изобразена чрез скинията, ... е в унижено състояние, вж. Ис. 11:1. На основата на този стих равнините, които се опират на Талмуда, наричат Месията *Бар Нафли* („синът на падналия“). Но той ще изгрее (Мал. 4:2).⁶

9:13–15 Реколтата от **лозя, вино**, пшеница, маслини и **плодове** ще бъде удивително голяма, **градовете** ще бъдат издигнати и населени отново и Бог **ще насади** народа, който никога вече няма да бъде изселен **от земята**.

Краини бележки

¹ (Въведение) Думата за пастир е *roe*, а думата за едър животновъд е *ногед*.

² (1:3-5) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, p. 130.

³ (2:6–8) Дреха, дадена в залог, че даден дълг ще бъде изплатен, не бива да бъде задържана за през нощта, защото може да се окаже единствената завивка на бедния човек (Втор. 24:12, 13).

⁴ (4:4–13) Като приложение обаче може да се използва и като прекрасно предупреждение за необходимостта от евангелието. Д. Л. Муди например открива „четири неща в този текст: *а.* Има един Бог; *б.* Ние сме отговорни пред Него; *в.* Ние ще се срещнем с

Него; *г.* Трябва да се подготвим за срещата си с Него.“ (*Бележки от моята Библия*, стр. 92).

⁵ (6:9, 10) Page H. Kelly, *Amos, Prophet of Social Justice*, p. 97.

⁶ (9:11, 12) *The New Scofield Study Bible. New King James Version*, p. 1056.

Библиография

Feinberg, Charles. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Kelly, Page H. *Amos, Prophet of Social Justice*. Grand Rapids: Baker Book House, 1966.

Mills, Montague S. *The Minor Prophets. A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n.d.

Stevenson, Herbert F. *Three Prophetic Voices. Studies in Joel, Amos and Hosea*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

АВДИЯ

„Пророчеството на Авдия е уникално по характера на съдържанието си. Тази книга говори изключително за осъждане, несмекчено от никаква милост или надежда.“

Фредерик А. Татфорд

Въведение

I. Уникално място в канона

„Видението на Авдия“ (1:1) е най-кратката книга в Стария Завет, а в цялата Библия има само още две по-кратки от нея. В нея се разглежда само една тема – изтребването на потомците на Исав, брата-близък на Яков. През цялата си история едомците постоянно са воювали против Израил и са демонстрирали своето презрение към избрания народ.

II. Авторство

В Стария Завет има много мъже, носещи името Авдия (слуга на Йахве), но никой от тях не може с някаква вероятност да бъде идентифициран с този пророк. Всъщност не знаем абсолютно нищо за писателя на тази книга, освен това, което разкриват думите му.

III. Датиране

Тъй като не знаем нищо за автора, датирането трябва да се извърши по вътрешните белези в книгата.

Като цяло либералните, както и много консервативни изследователи, предпочитат по-късно датиране, малко след 586 г. пр. Хр., когато е бил разрушен Ерусалим. Въпреки многото сходства с Еремия, Плача на Еремия, Псалм 137, както и използването на характерни думи¹, които предполагат късна дата, фактът, че пълното разрушение на Ерусалим и на

храма не са споменати, прави по-ранна дата по-вероятна.

По-ранните предложени дати са по време на царуването на Йорам (848–841 г. пр. Хр.) или на Ахаз (731–715 г. пр. Хр.). Последният посочен период се поддържа само от онези, които се позовават на 2 Летоп. 28:17, където се казва, че едомците са нападнали Ерусалим и са отвели пленници.

Ако най-ранната дата е правилна, Авдия е първият от пишещите пророци и е съвременник на Елисей. Освен че книгата не подсказва пълното разрушаване на Ерусалим през 586 г. пр. Хр., ст. 12–14 изглеждат като предупреждение към едомците да не *повтарят* онова, което са извършили в миналото. Ако Ерусалим е бил вече разрушен, подобен призив би бил безсмислен.

Вярващият в Библията християнин може да поддържа всяко от трите мнения, без да прави компромис с разбирането за боговдъхновеността. Все пак дата на написването около 840 г. пр. Хр. изглежда най-вероятна.

IV. Исторически фон и теми

Книгата представлява пророчество против едомците, които са потомци на Исав и злостни врагове на Израил. Според пророчеството те са се радвали за падането на Ерусалим. Матю Хенри обрисова силните емоции, на чийто фон е дадено краткото пророчество на Авдия:

Някои уместно са забелязали, че за израилтяните несъмнено е било голямо изкушение да гледат как, докато самите те – синовете на възлюбения Яков – страдат, едомците, семето на омразния Исав, не само благоденстват, но дори и тържествуват над тях в тяхната скръб. Затова Бог им предсказва унищожението на Едом, което ще бъде пълно и окончателно, както и благополучния край, който ще последва тяхното възстановяване.²

Както отбелязахме, мненията на библейските изследователи се различават по въпроса дали това се отнася за разрушаването на Ерусалим от Навуходоносор, или за някакво по-ранно опустошително нападение над града.

В Новия Завет Едом е известен като Идумея. Доведени до икономическа разруха от арабите, а по-късно завладени от римляните, едомците изчезват от страниците на историята около 70 г. сл. Хр.

Схема на изложението

- I. Гордостта на Едом ще бъде унижена (ст. 1–4)
- II. Унищожението на Едом (ст. 5–9)
 - A. Пълното разграбване (ст. 5, 6)
 - B. Предателството на съюзниците на Едом (ст. 7)

- V. Изтребването на водачите на Едом (ст. 8, 9)
- III. Причините за падането на Едом (ст. 10–14)
- IV. Присъдата на Едом е отмъщение (ст. 15, 16)
- V. Възстановяването на Израил и Юда и изличаването на Едом (ст. 17–21)

Коментар

I. Гордостта на Едом ще бъде унижена (ст. 1–4)

Авдия започва с предсказание за опустошението на Едом от нападатели, което ще го сполети заради неговата **гордост**. Изобразен е **посланик**, който призовава **народите на война против** Едом. Главният град на Едом, Села или Петра, е изсечен **нависоко** в червеникавите скали южно от Мъртво море. Бил е смятан за непревземаем. Господ обаче **ще го сваля** от орловите височини, и ще събори **гнездото** му от **звездите**.

II. Унищожението на Едом (ст. 5–9)

A. Пълното разграбване (ст. 5, 6)

Опустошението на Едом не може да се сметне за дело на **крадци** или **разбойници** – те биха взели само онова, което им трябва. Дори мародери биха оставили **пабирък**, а не биха опустошили всичко. Но дори **скривалищата** на Исав ще бъдат **преровени!**

B. Предателството на съюзниците на Едом (ст. 7)

Всички съюзници на Едом ще го предадат и ще **сложат примка** под него.

В. Изтребването на водачите на Едом (ст. 8, 9)

Неговите мъдри и силни мъже, с които се е славел, ще бъдат изтребени с убийство.

Ш. Причините за падането на Едом (ст. 10–14)

Едомците не е трябвало да се радват, когато са видели, че Ерусалим е нападат. Не е трябвало да злорадстват и да говорят надменно, да плякосват града и да изтребват бягащите юдеи, които са се опитвали да се спасят, нито да предават на врага останалите.

Тук е обрисувано крайно студено, безсърдечно и невъздържано отношение на Едом към Божия народ. Едом е жесток и безмилостен и не показва капка състрадание към брат си Яков. Може би това предателство на семейната връзка е една от причините тяхната „участ“ да бъде така безвъзвратна.

IV. Присъдата на Едом е отмъщение (ст. 15, 16)

Денят на Божия гняв над народите е близо и едомците ще бъдат наказани за своето отношение към Юда. Каквото са направили, ще се стовари обратно на главата им. Ето как Г. Хърбърт Ливингстън обяснява илюстрацията с пиенето:

Пророците понякога сравняват скръбта, съпътстваща наказанието, с пиене на силно вино. В Еремия 25:15–28 тази аналогия е използвана по-разширено. Бог не просто ще използва Едом като пример,

но и по същия начин ще накаже и всички народи за греховете им.³

V. Възстановяването на Израил и Юда и изличаването на Едом (ст. 17–21)

ст. 17, 18 Бъдещото избавление на Израил е предсказано в последната част на пророчеството на Авдия. Израил и Юда ще бъдат пламък, който напълно ще пояде дома на Исав. Татфорд обобщава историята на изчезването на Едом:

Едомците са били изгонени от страната си от наватейците, но по-късно успяват да завземат Негев, който става известен като Идумея, и временно завземат дори част от Юда, докато са изгласкани от Юда Макавей през 185 г. пр. Хр. По-късно Симон Гераски опустошава Идумея и едомците вероятно изчезват напълно през I в. сл. Хр. Петра действително става седалище на християнски патриархат до времето, когато страната е превзета от мохамеданите в VII в. сл. Хр. Днес няма и следа от някой, който би могъл да се определи като едомец. Предсказанието на Авдия, че няма да остане нито един оцелял, се е сбъднало.⁴

ст. 19–21 Земята на Едом ще бъде завладяна от израилтяните, които живеят на юг (Негев). Живеещите в крайбрежните низини (низината) ще получат земята на филистимците. Израилевите пленници отново ще притежават части от земята на ханаанците. Спасители⁵ (или избавители) ще владеят хълма на Исав, а Господ ще царува над цялото царство.

Крайни бележки

¹ (Въведение) Като еврейската дума в ст. 20, преведена като „пленени“.

² (Въведение) Matthew Henry, „Obadiah,“ *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*, IV:1271.

³ (ст. 15,16) G. Herbert Livingston, „Obadiah,“ *The Wycliffe Bible Commentary*, p. 841.

⁴ (ст. 17, 18) Frederick A. Tatford, *Prophet of Edom's Doom*, p. 55.

⁵ (ст. 19–21) Избавителите или спасителите от ст. 21 може би са светиите, които ще царуват с Христос.

Библиография

Feinberg, Charles Lee. *Joel, Amos and Obadiah*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1948.

Henry, Matthew. „Obadiah.“ In *Matthew Henry's Commentary on the Whole Bible*. Vol. IV McLean, VA: MacDonald Publishing Company, n.d.

Livingston, G. Herbert. „Obadiah“ In *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.

Mills, Montague S. „Obadiah.“ In *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n.d.

Tatford, Frederick A. *Prophet of Edom's Doom*. Eastbourne, England: Prophetic Witness Publishing House, 1973.

ЙОНА

„Тази книга е уникална с това, че разказва повече за самия пророк отколкото за неговото пророчество. Състоянието на неговата душа и любящия начин, по който Бог го възпитавал, поучават и смиряват читателя.“

Джордж Уилиямс

Въведение

I. Уникално място в канона

Йона (евр. *גִּלְיָם*) е единственият сред пророците, чието послание се състои не в това, което казва, а по-скоро в неговия собствен живот и преживявания. Онова, което се случва с него, изобразява миналото, настоящето и бъдещето на нацията на Израил:

1. Определен да бъде свидетел за Бога пред езичниците.
2. Ревнува за това, че благовестието на благодатта достига до езичниците.
3. Хвърлен в морето (езическия свят) и погълнат от народите, но без да бъде претопен от тях.
4. Изхвърлен на сушата (възстановен в земята на Израил) и превърнат в благословение за народите.

Единствената част от преживяванията му, която не съответства на това, се намира в гл. 4. Никъде в Библията няма и намек за това, че Израил ще се сърди и ще недоволства, когато благословенията на Хилядолетното царство се излят върху езичниците!

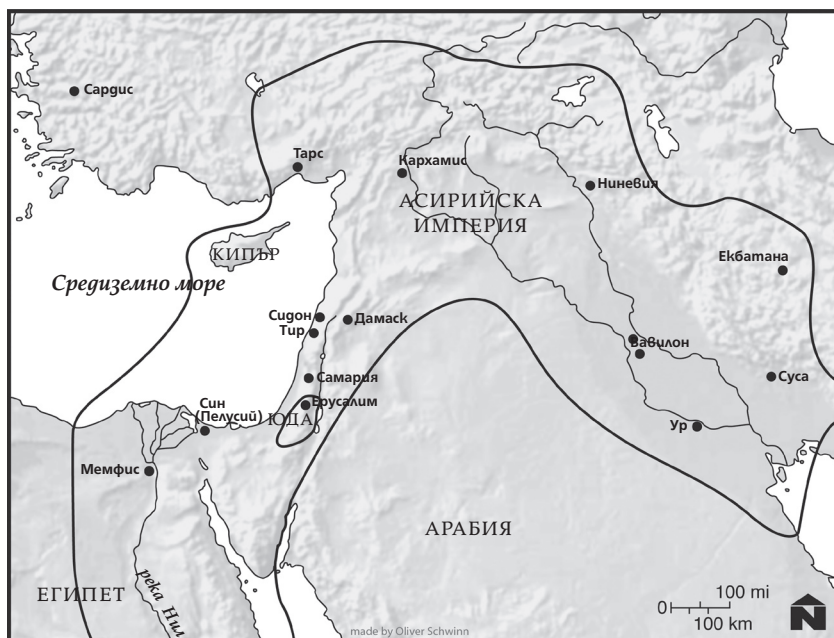
II. Авторство

Единствено гл. 2, съкровеният „псалм“ на Йона от корема на голямата риба, е в първо лице (аз, мен, мой). Фактът, че другите три глави *разказват* за Йона и

използват трето лице, не непременно означава, че Йона не е автор на останалите части от книгата (каквото е традиционното виждане). И други библейски писатели, включително Мойсей, понякога са писали така. Възгледът за авторството на тази книга обаче не бива да се превръща в тест за ортодоксалност, тъй като, строго погледнато, тя е анонимна.

III. Датиране

Йона е изпратен на своята мисия в Ниневия по време на царуването на най-силния монарх на Северното царство, Еровоам II (4 Царе 14:23), който е на власт от ок. 793 до 753 пр. Хр. Въпреки че асирийските хроники не споменават за някакво значително възраждане през тази епоха, редица събития съвпадат по същество с информацията от Йона. Добре известно е, че древните езичници са възприемали периодите на глад и слънчевите затъмнения като божествени поличби за предстоящи бедствия. Може би Господ е използвал именно глада от 765 и 759 г. пр. Хр. и пълното слънчево затъмнение на 15 юни 763 г. пр. Хр., за да подготви сърцата на ниневийците за евангелизаторската мисия на Йона. Краткотрайното обръщане към монотеизъм по време на царуването на царица Семирамида и сина ѝ Адад-Нирари III (810–782 г. пр. Хр.), властвал съвместно с нея, може би е било подготвителен етап за служението на Йона.

Асирийската империя, ок. 650 г. пр. Хр.

IV. Исторически фон и теми

Йона е син на Аматий („верен“ [на Бога]). От 4 Царе 14:25 научаваме, че той произхожда от Гат-Ефер в Галилея.

Той пророкува по времето, когато Асирия е застрашава Северното царство, Израил. Бог изпраща Йона да проповядва покаяние на Ниневия, столицата на Асирия. Той не желае да направи това от страх, че градът наистина ще се покае и ще бъде пощаден. Асирийците са били изключително жестока нация. Ако може да се вярва на надписите им, те одирали враговете си живи, трупали черепите им на купове и вършели много други ужасяващи неща. Високомерните и богохулни думи на рапсака, говорителя на асирийския цар Сенацирим, са записани в 4 Царе 18:19 и сл.

Затова Йона решава да избяга в Тарсис, но на път за там е погълнат от една голяма риба. След избавлението си той

изпълнява възложената му от Бога мисия и проповядва на Ниневия. Градът се покаява и е пощаден – за голямо неудоволствие на Йона!

Господ Исус използва тази случка в живота на Йона като знамение за Своята смърт, погребение и възкресение (Мат. 12:40; 16:4). Йона е коментар към Римл. 3:29:

Или Бог е Бог само на юдеите, а не и на езичниците? Да, и на езичниците също.

Тя също така е илюстрация на Римл. 11:12, 15. Когато Йона бива хвърлен в морето, това довежда до спасението на езичниците в една лодка. Но когато е изхвърлен на сушата, това довежда до спасението на цял град. Така и падането на Израил означава богатство за езическия свят, но колко несравнимо по-големи благословения ще потекат към света чрез възстановяването на Израил!

Схема на изложението

- I. Непокорството на пророка (гл. 1)
- A. Възлагането на мисията на Йона (1:1, 2)
 - B. Бягството на Йона към Тарсис (1:3)
 - B. Морската буря (1:4–10)
 - Г. Йона е изхвърлен зад борда и погълнат от една голяма риба (1:11–17)
- II. Спасението на пророка (гл. 2)
- A. Молитвата на Йона (2:1–9)
 - B. Божият отговор (2:10)
- III. Прогласяването на Божието послание чрез пророка (гл. 3)
- A. Заплахата за предстоящ съд (3:1–4)
 - B. Всеобщото покаяние на града (3:5–9)
 - B. Отменянето на присъдата (3:10)
- IV. Недоволството на пророка (гл. 4)
- A. Раздразнената молитва на Йона (4:1–3)
 - B. Изпитателният въпрос на Бога (4:4)
 - B. Йона отива да се сърди извън града (4:5)
 - Г. Нагледен урок за суверенната Божия милост (4:6–11)

Коментар

I. Непокорството на пророка (гл. 1)

A. Възлагането на мисията на Йона (1:1, 2)

Бог изпраща **Йона** да проповядва на **Ниневия**, столицата на Асирия, най-големия враг на Израил. От чисто човешка гледна точка страхът на пророка да отиде там е лесно разбираем (вж. Исторически фон и теми по-горе).

B. Бягството на Йона към Тарсис (1:3)

Противно на Божията заповед **Йона** се качва на **кораб** за **Тарсис** (вероятно на южното крайбрежие на Испания). Х. К. Уудринг коментира бунта на пророка срещу поставената му задача:

Бог иска от него да отиде в Ниневия – на 800 км североизточно от Палестина. Вместо да тръгне на изток, Йона се отправя на ок. 3000 км на запад. Бог иска

Йона да тръгне на път по суша през Плодородния полумесец. Вместо това той предприема неприятното морско пътешествие (евреите са мразели морето). Бог го изпраща в най-големия метрополис на онова време. Вместо това Йона се отправя към отдалечен търговски пункт в покрайнините на цивилизацията. Господ иска да бъде със Своя пророк. Вместо това Йона решава да избяга от присъствието и силата на Бога.¹

B. Морската буря (1:4–10)

ГОСПОД надига силен вятър ... и голяма буря, която застрашава **кораба** и пътниците в него. **Моряците** езичници, вероятно финикийци, **хвърлят жребий**, за да разберат кой е отговорен за бедата. Виновникът се оказва **евреинът Йона – той бяга от лицето на ГОСПОДА**.

Г. Йона е изхвърлен зад борда и погълнат от една голяма риба (1:11–17)

1:11–16 Въпросът: „Какво да ти направим, за да утихне за нас морето?“

разкрива типичната нагласа на човека да се стреми на всяка цена да спаси собствената си кожа. Все пак, за стари морски вълци, и то езичници, този въпрос показва искрено чувство за справедливост. Йона ги съветва да го **хвърлят** зад борда. Те не искат и решават да **гребат силно, за да върнат кораба към сушата**. Но в крайна сметка се оказват принудени да сторят това като крайна мярка, **защото морето става все по-бурно против тях**.

1:17 Една голяма риба, определена от ГОСПОД, поглъща Йона и го държи в плен в корема си в продължение на три дни и три нощи. (Чудото тук е не, че риба може да погълне човек, а че след като го е погълнала, човекът не е бил смлян в корема ѝ.)

II. Спасението на пророка (гл. 2)

A. Молитвата на Йона (2:1–9)

Молитвата на Йона към Бога от корема на рибата е израз на благодарност за спасението му от удавяне, а не от рибата. Той излиза от корема ѝ след молитвата си. Тя му е забележителна с това, че съдържа части от книгата на Псалмите. Дж. Сидлоу Бакстър анализира молитвата по следния начин:

В молитвата на Йона няма нито една дума на молба. Тя се състои от благодарност (ст. 2–6), разкаяние (ст. 7, 8) и повторно посвещение (ст. 9). Тя действително е псалм на възхвала, „Те Деум“, „славословие“. Познавам един човек, който веднъж изпя Славословието, пхнал главата си в празното си буре за брашно, в израз на вяра, че Бог ще го снабди с брашно! Но пеенето на славословие с глава – и с всичко останало – пхнато в корема на голяма риба наред морето, е напълно безпрецедентно.²

Молитвата на Йона е предсказание за

бъдещото покаяние на Израил. Когато народът признае Месията за свой Спасител, отново ще бъде издигнат до полагащото му се място на благословения при Него.

Поради споменаването на **утробата на Шеол** в ст. 2 някои мислят, че Йона всъщност е *умрял* в рибата и е бил възкресен. Еврейската дума *Шеол* обаче може да означава „гроб“, „живот в отвъдното“, както и други неща. Тук тя вероятно е поетичен израз, използван за „дълбините“ – нещо като образния израз „вдън земя“.

Макар че е много малко вероятно Йона действително да е умрял и да е бил възкресен, нашият Господ използва пророка като символ на Своята собствена смърт, погребение за три дни и нощи, и славното Си възкресение (Мат. 12:40). Между другото това показва, че Христос приема Йона за историческа личност, а не просто за притча, както твърдят някои съвременни проповедници.

B. Божият отговор (2:10)

Веднага щом пророкът признава, че спасението е от ГОСПОДА, **рибата изплюва Йона на сушата**.

III. Прогласяването на Божието послание чрез пророка (гл. 3)

A. Заплахата за предстоящ съд (3:1–4)

ГОСПОД отново изпраща **Йона в Ниневия**³ и този път той се подчинява. След като влиза в **големия град**, той обявява, че след **четиридесет дни градът ще бъде разорен**.

B. Всеобщото покаяние на града (3:5–9)

Ниневийците, които боготворят бога-риба Дагон, очевидно знаят какво се е случило с Йона. Има и други хора, оцелели

след подобни случки, и кожата им е така увредена от храносмилателните сокове на рибата, че те ярко се отличават сред тълпата. За ниневийците Йона е знамение. Целият град се покаява и **повярва на Бога, от най-големия им до най-малкия им. Прогласен е пост за човек и животни и всички, от царя до добитъка, се покриват с вретинце.**

В. Отменянето на присъдата (3:10)

В резултат на това Бог пощадява Ниневия от **злото**. От историята обаче знаем, че асирийците се връщат към злите си пътища и след повече от 150 години благодат столицата им е разрушена.

IV. Недоволството на пророка (гл. 4)

A. Раздразнената молитва на Йона (4:1–3)

Йона се разсърдва за това, че езическите врагове на Израил са пощадени. Той изпада в отчаяние и се моли да **умре**, като може би се страхува, че Асирия би могла отново да застраши Израил.

Обикновено Бог сурово наказва повечето от враговете на Израил и израилтяните очакват изтребването на враговете си, а не спасението им. Въпреки че като проповедник Йона разбира, че Бог е **милостив и състрадателен**, той също така знае, че страни като Асирия обикновено са определени за пълно унищожение от Бога. За обикновения израилтянин е изглеждало напълно погрешно Бог да

прояви милост към Асирия (един от най-злите врагове на Израил по времето на Стария Завет).

Б. Изпитателният въпрос на Бога (4:4)

ГОСПОД предизвиква съвестта на пророка с изпитателния въпрос: „**Добро ли е да се сърдиш?**“

В. Йона отива да се сърди извън града (4:5)

Вместо да отговори, **Йона** излиза от Ниневия и **сяда на изток от града да види какво ще стане с него.**

Г. Нагледен урок за суверенната Божия милост (4:6–11)

4:6–8 Там **ГОСПОД** Бог прави да израсне **едно** голямо **растение**, което да пази пророка от слънцето.⁴ Йона е много доволен от това. **На следващия ден** обаче **Бог** изпраща **един червей**, който **изгризва растението и то изсъхва**. Освен това Господ определя зноен **източен вятър**, който, в комбинация със **слънцето**, довежда пророка до изнемога, така че той отново пожелава **да умре**.

4:9–11 Тогава Бог напомня на Своя пророк, че ако той е **пожалил растението**, колко повече причини има Господ да **пожали един град с повече от сто и двадесет хиляди деца и много добитък**.

Поуката на тази малка книга е, че Бог обича *света* – не само евреите, но също така и езичниците.

Крайни бележки

¹ (1:3) H. Chester Woodring, „Easter Challenge“ Lectures on Jonah, Emmaus Bible School (now College), 1960.

² (2:1-9) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, p. 169.

³ (3:1-4) „Ниневия ... била оградена от комплекс от по-малки градове и села; затова много точно е посочено, че ця-

лата територия на града била толкова обширна, че изисквала три дни да се обиколи (80/100 km).“ Монтегю С. Милс, *Малките пророци, Обзор*, стр. 55.

⁴ (4:6-8) Господ *определя* четири неща за непокорния пророк: (1) голяма риба (1:17), (2) растението (4:6), (3) един червей (4:7), и горещ източен вятър (4:8).

Библиография

Banks, William L. *Jonah, the Reluctant Prophet*. Chicago: Moody Press, 1966.

Blair, J. Allen. *Living Obediently: A Devotional Study of the Book of Jonah*. Neptune, N.J.: Loizeaux Brothers, 1963.

Draper, James T., Jr. *Jonah: Living in Rebellion*. Wheaton, IL: Tyndale House Publishers, 1971.

Feinberg, Charles L. *Jonah, Micah, and Nahum*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1951.

Gaebelein, Frank E. *Four Minor Prophets: Obadiah, Jonah, Habakkuk and Haggai*. Chicago: Moody Press 1977.

Keil, C. F. „Jonah.“ In *Commentary on the*

Old Testament. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kleinert, Paul. „The Book of Jonah.“ In *Lange's Commentary on the Holy Scriptures*. Reprint (24 vols. in 12). Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.

Mills, Montague S. „Jonah.“ In *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n.d.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 2. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

Непубликувани материали

Woodring, H. Chester. „Easter Challenge“ Lectures on Jonah. Emmaus Bible School (now College), 1960.

МИХЕЙ

„Прекрасно е да откриеш достоен защитник на бедните, който има куража и силата да прогласи действено послание. Като познава твърде добре своите сънародници, Михей е способен да отправи към тях ярко и колоритно предизвикателство за справедливост и размисъл. Неговото дълбоко състрадание към угнетяваните хора оживява в незабравими думи. Духът му гори в праведно възмущение, като гледа крещящата несправедливост, извършвана над неговите съседи и приятели. Бедните юдейски селяни намират свой силен защитник в лицето на този млад проповедник от провинцията.“

Кайли М. Йейтс

Въведение

I. Уникално място в канона

Книгата на Михей е четвъртата по големина сред Малките пророци. Тя е цитирана пет пъти в Новия Завет, веднъж от нашия Господ. Най-известният цитат (Мат. 2:6) е от 5:2, стихът, който предсказва, че Месията ще се роди във Витлеем Ефратов (на север е имало и друг град с име Витлеем).

Друга очарователна особеност на книгата на Михей е склонността на пророка да използва „параномазия“, или, казано на обикновен език, игра на думи, каламбури. Много хора обичат каламбурите. Ние общо взето не считаме този литературен похват за сериозен (макар че например Шекспир често го използва). В еврейската литература обаче такива сериозни произведения като книгите на Стария Завет съдържат много игри на думи. В Михей 1:10–15 се среща един много известен пример за това, който някои сравняват с речите на латинския поет Цицерон. За съжаление този литературен стил е един от най-трудните за превод, тъй като няма два езика, които да съдържат точно същите съчетания от

думи с двойно значение. (В някои англоезични преводи са правени опити тези каламбури да се изразят на английски, вж. също и бележките под линия в РИВ.)

II. Авторство

Името Михей – кратка форма на *Микайя* и *Микайаху* („кой е като Йахве“) – разкрива факта, че пророкът е слуга на единствения истински Бог – Бога на Израил. Както имената на много други пророци и неговото име съдържа името на Бога (-ел) или на Йахве (-йах). В 7:18 той вероятно прави игра на думи със собственото си име, като пита: „Кой е Бог като Теб?“

Михей е съвременник на Исаия, но е с по-скромнен социален произход. Той е от Моресет, близо до Гет – на около 40 км югозападно от Ерусалим.

III. Датирание

Михей пророкува от около 740 до около 687 г. пр. Хр., по време на царуването на Йотам, Ахаз и Езекия. Въпреки че посланието му е предназначено за Юда, Михей предсказва и плена на Северното царство, който става реалност през 722/21 г. пр. Хр. Посланията, съставля-

ващи малката му книга, вероятно са били отправени известно време преди да бъдат записани.

IV. Исторически фон и теми

До около VIII в. пр. Хр. традиционното земеделско общество на Израил и Юда със своето до голяма степен равномерно разпределение на богатата постепенно било заменено от алчни, материалистични и жестоки социални отношения, които безмилостно разделили народа на „имачи“ и „нямачи“. Богатите земевладелци забогатявали все повече, а бедните

земеделци ставали все по-бедни. Последните се премествали в градовете, които се отличавали с бедност и поквара, на фона на разкоша на висшата класа и нейната жестокост спрямо бедните.

Освен това търговията с езическите народи внасяла и техните лъжливи религиозни култове и niskия им морал.

С две думи, нещата много напомняли на днешното западно християнство.

На фона на тази мрачна и светска обстановка Михей пише своето пророчество, като го свързва главно с три града – Самария, Ерусалим и Витлеем.

Схема на изложението

I. Предсказание за гняв над Израил и Юда (гл. 1)

II. Гибелта на богатите потисници (2:1–11)

III. Обещание за възстановяване (2:12, 13)

IV. Заклеймяване на властниците, лъже-пророците и свещениците (гл. 3)

V. Славата на хилядолетното царуване на Христос (гл. 4)

VI. Обещанието за идването на Месията (гл. 5)

VII. Изпитанието на Израил (гл. 6)

VIII. Народът оплаква окаяното си състояние (7:1–10)

IX. Бъдещо благословение за Израил (7:11–20)

Коментар

I. Предсказание за гняв над Израил и Юда (гл. 1)

1:1–3 Напускайки светия Си храм, мястото на благословието, Господ БОГ призовава народите да чуят Неговата присъда, с която Той свидетелства против тях.

1:4–7 Наказанието Му за Самария и Ерусалим ще бъде сурово, защото тези градове са се превърнали в центрове на идолопоклонство. Когато Той дойде да

съди, планините ще се стопят под Него, долините ще се разпукнат като восък пред огъня. Самария ще се превърне в грамада камъни, всичките ѝ идоли ще бъдат изпотрошени и раната ѝ ще бъде неизлечима.

1:8, 9 Решимостта на Михей да оплаква и да ридае като самотен чакал през нощта и като камилоптица, да ходи съблечен и гол, е израз на крайна форма на оплакване.

1:10–14 В ст. 10–16 виждаме интелигентна оплаквателна песен, описваща нашествието на асирийските войски в зе-

мята. Редица градове на Израил и Юда са предупредени за приближаването на асирийците: Гет, Вет-Леафра, Сафир, Саанан, Вет-Езил, Марот, Ерусалим, Лахис, Моресет-Гат, Ахзив, Мариса и Одолам. В този пасаж има много игри на думи.¹

1:15, 16 Израил ще бъде превзет от нашественик и народът ще бяга в **Одолам**. Целият Израил трябва да остриже главата си, **защото децата на насладата** му (народът) ще бъдат **отведени от своята земя в плен**.

II. Гибелта на богатите потисници (2:1–11)

2:1–5 Тук са изброени причините за присъдата. Богатите насилствено **отнемат** от бедните **къщите** и земята им. Заради това тези имоти ще бъдат отнети от богатите чрез ръката на чуждите нашественици и те ще останат без нищо.

2:6, 7 Народът казва на Михей да не **пророкува** такива неприятни неща, защото те няма да видят позор. Но Михей им отговаря да не казват (за себе си): „**Негърпелив ли е ГОСПОД? Делага Му осъждение ли са? Думите Му не правят ли добро на онзи, който ходи право?**“

2:8–11 Заради греховете си **народът** е станал **враг** на Йахве – те отнемат дремите на невинните и изгъждат **жените** и **дечицата от къщите им**. За тях е по-добре да **станат** и да отидат в плен, защото земята, която са осквернили, ще ги **погуби**. **Този народ** бързо приема всеки **измамлив пророк**, който го съветва да се напива с **вино и спиртно питие**.

III. Обещание за възстановяване (2:12, 13)

След края на присъдата, Бог **ще прибере остатъка на Израил** обратно от плена. **Онзи, който разбива (ГОСПОД)**, ще разбие всичко, което би попречило на възстановяването му.

IV. Заклеймяване на властниците, лъжливите пророци и свещениците (гл. 3)

3:1–4 **Началниците на израилевия дом** са заклеямени за своята несправедливост, неправда, и алчност. Те се отнасят крайно жестоко с бедните. **Мразят доброто и обичат злото**. Вместо да бъдат пастири на народа, каквито трябва да бъдат началниците, тези политици са **вълци**, които използват овцете за **месо за котел и гърне**. Те са пълната противоположност на Давид, истински овчар, който става пастир на народа (1 Царе 17:15; 2 Царе 5:2, 7:7). Когато бедствието им ги постигне, Бог няма да послуша виковете им за помощ.

3:5–7 Лъжливите пророци предричат **мир** на онези, които им плащат добре, и **война** на онези, които не им плащат. Затова Бог няма да им разкрие волята Си. Те **няма** да получат **отговор от Бога**.

3:8–12 За разлика от тях Михей е упълномощен от **ГОСПОДНИЯ Дух** да оповести Божието послание на **Израил** и **Юда (Яков)**. Користолюбивите **началници, свещеници и пророци** си мислят, че са в безопасност, но Михей заявява, че **Ерусалим** ще бъде сринат и превърнат в **купища развалини**.

V. Славата на хилядолетното царуване на Христос (гл. 4)

4:1–4 Първите осем стиха разказват за благословенията на хилядолетното царуване на Христос. Ерусалим ще бъде **издигнат**, езическите **народи** ще **отиват** там да опознаят **ГОСПОДА** и Той ще царува над всички народи. Всеобщото световно разоръжаване е изобразено ярко и точно с добре известните думи: „**И те ще изковат мечовете си на плугове и копията си – на сърпове.**“⁴² Ще царят мир и сигурност и Господ ще бъде почитан от целия Свой народ.

4:5–8 Ст. 5 противопоставя идолопоклонството, практикувано в дните на Михей, с чистото поклонение, което ще цари по време на Хилядолетното царство. Народът, осакатен от плена, ще бъде възстановен и върнат обратно в земята („ще събере куцата“) и **ГОСПОД ще царува над него**. Първото или **предишното владичество** (ст. 8) означава най-върховната власт на земята, владичеството на Царя-Месия.

4:9–13 Преди това обаче Юда трябва да отиде в плен във **Вавилон**. Също така, преди обещаното завръщане, Господ ще събере езическите **народи** и ще ги съди; Израил ще бъде неговият инструмент, с който Той ще ги накаже, и богатството им ще бъде посветено на **Господаря на цялата земя**.

VI. Обещанието за идването на Месията (гл. 5)

5:1 Ст. 5 може би описва положението на народа по времето, когато Михей пише. Той казва на **Израил**, което тук означава Юда, да се подготви за обсадата на вавилонците. Този стих може би говори за презрението на Сенахирим към Езекия или за униженията, на които Навуходоносор подлага Седекия.

5:2 Ст. 2 предсказва раждането на **Един, който ще бъде владетел в Израил, чийто произход е от начало, от дни-те на вечността**. Тези стихове разкриват вечната природа на Месията и следователно Неговата божественост. Тъй като в Светите земи има два града с името Витлеем, Михей уточнява, че става дума за **Витлеем Ефратов**, на около 10 км южно от Ерусалим. Този стих контрастира със ст. 1 – макар и настоящото състояние на Израил да е обезсърчително, всичко ще се промени, когато дойде Месията.

5:3 Тук са представени три периода от историята на Израил: (1) Понеже изра-

илтяните са отхвърлили Господ Исус, Той **ще ги предаде**, ще се откаже от тях. Това описва настоящото състояние на народа в епохата на благодатта. (2) След това на нацията ѝ предстои време на родилни мъки – Голямата скръб. (3) След тези мъки Израил **ще роди**. Тук става дума за „вярващия остатък, който ще се роди от все още невярващата нация“ (Скофийлд). Тези „**останали**“ от **израилевите синове** ще бъдат върнати обратно в израилевата земя и Христос ще царува над Своя народ.

5:4–6 Ст. 4 разкрива пастирската грижа на Христос за Израил и Неговото световно господство. **Когато** в бъдеще асирийската армия нападне Ерусалим, Месията ще издигне способни водачи, които да я отблъснат. Изразът „**седем пастири и осем човешки князе**“ не бива да се възприема като буквално само петнадесет ръководители, които ще бъдат издигнати, за да се противопоставят на „**асириеца**“. Когато в подобен поетичен текст³ една цифра е следвана от следващата по-голяма, това означава, че е налице достатъчен или пълен брой от това, за което се говори в текста.

5:7–9 Тогава Израил ще се превърне в канал за благословение на всички. Нацията ще бъде непобедима **като лъв** – напълно способна да унищожи **противниците** на Бога.

5:10–15 **И в онзи ден** Израил ще бъде очистен. Той няма вече да се уповава на **коне и колесници** или на укрепени **градове**. Магьосниците и гадателите ще бъдат премахнати. **Изваяните идоли и стълбовете** (езическите капища) ще бъдат унищожени. Вражеските **народи** ще бъдат наказани с Божието **отмъщение**.

VII. Изпитанието на Израил (гл. 6)

6:1–5 Планините са призовани да бъдат съдии в процеса, в който **ГОСПОД** (про-

курорът) представя Своето дело срещу **Израил** (обвиняемия). Той припомня Своята благодат към него – как го е **извел** от Египет и как е попречил на **Валак** и **Валаам** да го прокълнат.

6:6–8 Какво иска **Всевишният** в замяна на това? Не някакви необичайни жертви на животни, а да не говорим за *човешки* жертви! Той иска справедливост, **милост** и смирение. Ст. 8 описва какво всъщност иска Бог – за да може да върши това, човек трябва да притежава божествен живот. Един непокаял се човек е напълно неспособен на такава правда.

6:9–12 **Гласът ГОСПОДЕН вика към града**, като му напомня, че причината за бедите му са греховете му. Жителите му използват лъжливи **грамове** и мерки, практикуват **насилие** и **говорят лъжа**.

6:13–16 Грехът води до собственото си унищожение и греховете на жестоките богаташи ще предизвикат болести, разорение, **глад**, неудовлетворение и безизходица. Няма да им бъде позволено да се наслаждават на нещата, които са придобили нечестно. Изразът „**наредбите на Амрий**“ (ст. 16) най-вероятно се отнася за идолопоклонството, което **Амрий** насъчвава (3 Царе 16:25, 26).

VIII. Народът оплаква окаяното си състояние (7:1–10)

7:1, 2 Тук Михей заема своето място сред народа и се застъпва за него пред Бога. **Благочестивите** и **праведни хора** в града са изчезнали – ширят се **насилие** и **убийства**. Това тъжно състояние е сравнено с **пабирък след гроздобер** – **няма нито един грозд за ядене**.

7:3–6 Началниците и съдиите искат

подкупи, но **наказанието** им е близо. Не може да се разчита на никого. **Приятели**, **съсед** и **роднини** се предават един друг.

7:7–10 Може да се вярва единствено на **ГОСПОД**. Верният остатък предупреждава неприятеля си да не **злорадства заради** него. Бедствията са резултат от греховете на народа, но въпреки това Господ ще възстанови Своите, за ужас и позор на враговете им.

IX. Бъдещо благословение за Израил (7:11–20)

7:11–12 След това пророкът се обръща към Ерусалим. **Стените** му отново **ще бъдат съградени** и границите му **ще бъдат значително разширени**. Изгнаниците **ще се върнат** от земите на плена си и езическият свят **ще бъде наказан** за злината си.

7:13 На пръв поглед този стих изглежда странен. Запустението на **земята** вероятно е резултат от присъдата над езичниците **заради плода на делата им**. Това става непосредствено преди обещаното възстановяване. „Земята“ би могло да се отнася не само за Израил, а и за целия свят. Мофат перифразира тези думи така: „въпреки че целият свят лежи в заустение като наказание за езическите си пътища.“

7:14–17 Ст. 14 е молитва към Господа за храна и пастирска грижа. Господ уверява **народа Си**, че Той **ще извърши** такива удивителни неща за него, че езическите **народи ще се посрамят** и **ще се поклонят** ниско пред Него.

7:18–20 Михей завършва пророчеството си с песен на възхвала на **Бога**, възвеличаване на Неговата **милост**, простиелност, състрадание, ярност и неизменна любов.

Крайни бележки

¹ (1:10-14) Значенията на имената на градовете са посочени в бел. под линия в РИВ.

² (4:1-4) Макар тези думи да са написани на сградата на Обединените Нации в Ню Йорк Сити (от паралелния текст

в Исая 2:2-4, които можете да видите в този коментар), тъй като Князът на мира е пренебрегнат, светът не може да очаква траен мир, докато Той не дойде.

³ (5:4-6) Такава употреба на числа не е необичайна за Стария Завет. Вж. напр. Йов 5:19, Пс. 62:11, 12; Амос 1:3.

Библиография

Carlson, E. Leslie. „Micah.“ In *The Wycliff e Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1968.

Feinberg, Charles L. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. „Micah.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 24. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Mills, Montague S. *The Minor Prophets: A Survey*. Dallas: 3E Ministries, n.d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1960.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 2. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

НАУМ

„Картините, нарисувани от Наум, са изключително ярки и живи и книгата му заслужено е намерила място сред най-добрите произведения на старозаветната литература.“

К. Х. Х. Райт

Въведение

I. Уникално място в канона

Малкото пророчество на Наум, макар и адресирано против столицата на една езическа световна сила (Ниневия), не е националистически трактат, а изобличение на необузданата войнственост и тирания, която при това засяга Божия народ. Макар че Бог използва езичници, за да накаже отстъплението и греха на Своя народ, самият инструмент също подлежи на наказание.

Или, както се изразява Р. К. Харисън:

В това малко пророчество на осъждане авторът с убедителен и незабравим език демонстрира, че Богът на народа, който асирийците презират, всъщност е Създателят и Повелителят на всяка човешка съдба. Дори и най-великата световна сила трябва да се покори на Неговата справедливост в смирение и срам.¹

II. Авторство

Наум произхожда от Елкус. Не се знае със сигурност кой е този град, но често е смятан за Капернаум (евр. *Кафар Наум*, „градът на Наум“) край Галилейското езеро. Името на пророка означава „Утешител“.

III. Датиране

Макар да не е посочено време на написването, то може да се определи с точност до половин век. Това трябва да е станало след завладяването на Но-Амон (Тива) през 663 пр. Хр., тъй като Наум споменава това събитие (3:8), и преди 612 г. пр. Хр., когато Ниневия бива разрушена. Това помества написването книгата във времето на дългото царуване на идолопоклонния цар Манасия (696–642), вероятно между 663 и 654 г. пр. Хр.

IV. Исторически фон и теми

Пророчеството на елкусеянина Наум е утешително послание за Юда, тъй като предсказва осъждението на асирийците и възстановяването на Божия народ. То допълва книгата на Йона. В Йона виждаме покаянието на Ниневия, но в Наум ниневийците отново са се върнали към старите си пътища и са предизвикали Божия гняв. Нашият Господ използва покаянието на ниневийците като добър пример, когато ги сравнява с фарисеите (Мат. 12:41).

Малката книга е класическо изобличение на милитаризма. Асирийците били безмилостни спрямо враговете си. В летописите на военните си победи те се хвалят с това, че простирали кожата на враговете си по стените и по шатрите си. Независимо дали това е била обичайната

им практика или някакво изключение, то разкрива техния манталитет.

Освен това те презирали и Бога на Израил, Бога, в чиято власт е всичко – дори падането на Ниневия.

Наум предсказва разрушаването на

Ниневия, столицата на Асирия и по това време най-големия град на света. В буквален смисъл пророчеството вече се е изпълнило, но в друг смисъл то продължава да важи за бъдещия „асирец“, който ще застраши Божия народ.

Схема на изложението

I. Характерът на Бог, съдията (1:1–8)

II. Сигурността на гибелта на Ниневия (1:9–15)

III. Описание на обсадата на Ниневия (2:1–12)

IV. Бог е решен да унищожи града (2:13–3:19)

Коментар

I. Характерът на Бог, съдията (1:1–8)

1:1–5 Характерът на Бога е представен като **ревнив**, отмъстителен и яростен от една страна, но **дълготърпелив и велик в сила** от друга страна. Той владее и контролира Вселената и жителите ѝ. Неговата ревност е праведната ревност на съпруг, който обича жена си, а не завист за щастието на другите. Израил е „жената“ на Йахве.

1:6–8 Когато Той налага наказание, никой не може да Му противостои. Въпреки това обаче **Той е добър** към **онези, които се уповават на Него**. Съдът Му ще залее като **помитащо наводнение** Асирия и ще разруши Ниневия, нейната столица.

II. Сигурността на гибелта на Ниневия (1:9–15)

1:9–11 Тези думи са адресирани към асирийците. Бог се кани да ги изтреби. Онзи, **който замисля зло против ГОСПОДА**, ще падне. Тук вероятно става дума за Сенахирим или за наглия рапсак.

1:12, 13 Ако и да са временно в **благополучие**, асирийците **ще бъдат посечени**. Ако и да е бил **унижен**, Израил **няма вече** да бъде унижаван и **Бог ще строши асирийския ярем от шията** на Своя народ.

1:14 След това **ГОСПОД** се обръща пряко към асирийския цар. **Името** му ще бъде забравено, храмът на идолите му ще бъде разграбен и **Господ ще му приготви гроб, защото не струва нищо**.

1:15 Този стих представя вестителя, **който благовества** добрите вести за разрухата на Асирия и последващия **мир в Юда**. Павел цитира подобни думи в Римл. 10:15, но там те са използвани в контекста на *евангелието* (Ис. 52:7).

III. Описание на обсадата на Ниневия (2:1–12)

2:1 Първите десет стиха описват обсадата на Ниневия от вавилонците. „**Разсипникът**“ може да се изтъкува като описание на Господа или на вавилонците. Четири заповеди подигравателно призовават обезумелите жители на града да се приготвят за бой: „**Пази крепостта!**“, „**Бди за пътя!**“, „**Стегни слабните си!**“ и „**Събери цялата си сила!**“

2:2 ГОСПОД ще възстанови народа Си. **Величието** на Израил също ще бъде възстановено, но това не непременно ще стане много скоро. Южното царство все още не е изселено, но плаща данък.

Един алтернативен превод на този текст му придава съвсем различен смисъл. В своя коментар на краткото пророчество на Наум (състоящ се от близо 400 страници) Уолтър А. Майер превежда думата „възстановявам“ като „отсичам“, дума с противоположното значение, а „величие“ като „гордост“, което е често използвано значение на думата. Той пише:

Думите „Йахве отсича гордостта на Яков“ описват наказанието, което Йахве е наложил в миналото на Юда, дома на пророците, за това, че арогантно е отхвърлил Всеомогъщия. Наум може би има предвид опустошението, нанесено от Сенахирим, който се хвали, че е разорил Юда.²

Описанието на Израил като **ограбена** и **съсипана** лоза съответства на редица старозаветни образи (Пс. 80:12 и сл.; Ис. 5:5, 6; Ер. 12:10; Ос. 10:1).

2:3–6 В ст. 3 и 4 са изобразени вавилонските войници, облечени в любимите си цветове – вавилонците в **червено**, а съюзниците им, мидяните, в своите **червеникави** наметала. (Бойният цвят на асирийците е бил синьото.) Спяващите се първенци в ст. 5 обикновено се приемат за асирийските защитници, но контекстът насочва по-скоро към вавилонските нападатели. **Реките** се стичат в града, подкопавайки основите му, така че **дворецът се разрушава**.

2:7–10 Царицата е отведена в плен. Народът **бяга** от града, пренебрегвайки заповедта „Стойте!“ **Запасът и богатството** на **Ниневия** са разграбени – плячка от **сребро** и **злато**. Градът е опустял. На всяко лице е изписан ужас.

2:11, 12 Ще разберем тези стихове много по-добре, ако си дадем сметка, че както Великобритания има за свой символ лъв, а Съединените Щати – орел, така асирийците са имали страст към лъвовете. Навсякъде в асирийското изкуство и скулпура се срещат глави на хора с тела на лъвове или обратното. Несъмнено те се възприемали като лъвове и се стремили да действат като такива.

Сравнявайки **Ниневия** с **бърлога на лъвове**, Наум забива дълбоко камата на иронията си в арогантността на Ниневия, използвайки думите **лъвове**, **млади лъвове**, **лъвица**, **лъвче** – осем пъти в два стиха!

IV. Бог е решен да унищожи града (2:13–3:19)

2:13 ГОСПОД на **Войнствата** е решил окончателното унищожение на Ниневия. Тъй като Господ е станал неин враг, тя няма никакъв шанс. **Колесниците** ѝ ще бъдат изгорени и **младите ѝ лъвове** (войниците ѝ) ще бъдат **отсечени от меча**. Шумът на войските ѝ **няма да се чуе вече** и тя няма да взима други жертви.

3:1–3 Гл. 3 продължава с описанието на падането на Ниневия и посочва причините за него – това е **кръвопролитен град**, **пълнен с лъжа** и **насилие**, ограбил и плячкосал мнозина. Сега вавилонските **конници** атакуват с **бляскав меч** и **улиците** са пълни с неизброими **трупове**.

3:4–7 **Нацията** е осъдена за **блудствата** и **заклинанията си**, за това, че е покварила и други народи със своето идолопоклонство и търговия. Йахве ще изложи на показ греха ѝ и ще я покрие със **срам** – наказание, подобаващо на **привлекателната блудница**.

3:8–10 И тя няма да избегне присъдата, също както не я е избегнал и **Но Амон** (Тива)³ – великият град, символ на обединената мощ на **Етиопия** и **Египет**.

Тива също е разчитала за сигурността си на **Фут** и **Ливия** като свои съюзници

и **помощници**. Тези територии обикновено се свързват с Либия, но това не е безспорно доказано. **Фут** може да се е намирал дори на територията на днешна Сомалия.⁴

3:11–13 И Ниневия **ще се опие** от чашата на Божия гняв. Като **първозрели смокини** тя е готова за съд. Защитата ѝ ще се провали, когато **портите на земята** ѝ зейнат **широко отворени за враговете** ѝ.

3:14–17 Въпреки обстойната подготовка на Ниневия за **обсадата** – събирането на запаси от **вода** и поправянето на **укрепленията** ѝ с нови тухли – тя ще падне. Макар **търговците, коронованите** и **военачалниците** ѝ да са многобройни като **небесните звезди**, те ще изоставят

града като **ято скакалци**, които отлитат по изгрев.

3:18, 19 **Пастирите** (първенците) на **Асирия дремят**, т. е. те са мъртви. Нацията е поразена със **смъртоносна рана**. **Вестта** за падането ѝ ще предизвика огромна радост, защото мнозина са пострадали от ръцете ѝ. Ниневия пада през 612 г. пр. Хр.

Пророчеството на Наум се е сбъднало толкова пълно, че в по-късни времена армии като тези на Ксенофон и Александър Велики изобщо не подозирали, че преминават през или близо до руините на великата Ниневия.

Едва през XIX в археолозите са успели да установят точното местоположение на древната Ниневия.⁵

Крайни бележки

¹ (Въведение) R. K. Harrison, *Introduction to the Old Testament*, p. 930.

² (2:2) Walter A. Maier, *The Book of Nahum, A Commentary*, p. 228.

³ (3:8–10) Тук в Таргум и Вулгата е записано „многочислената Александрия.“

⁴ (3:8–10) „Фут“ може би е египетския

„Пунт“, страна на брега на Червено море, достигаща на юг териториите на Сомалия. Вж. Майер, *Наум*, стр. 321, 322.

⁵ (3:18, 19) Пол Емили Бота, Остин Хенри Лейърд и Джордж Смит са първите археолози, които откриват знаменитите руини на Ниневия (между 40-те и 70-те години на XIX в).

Библиография

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. „Nahum.“ In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Maier, Walter A. *The Book of Nahum. A Commentary*. Reprint. Minneapolis: James Family, 1977.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 1. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

АВАКУМ

„Авакум не е егоцентричен човек, загрижен само за удобството и сигурността на себе си и семейството си. Като истински патриот той е дълбоко потресен от моралното и духовно състояние около себе си. Той обича народа си и знае, че той все повече се доближава до пропастта на разрухата, като продължава да потъпква Божиите закони. Заради това от устните му се изтръгват два мъчителни въпроса: Докога? Защо?“

Ричард У. Де Хаан

Въведение

I. Уникално място в канона

Стихът Авакум 2:4 е получил отличието да бъде цитиран три пъти в Новия Завет (вж. по-долу). В Деян. 13:40, 41 апостол Павел завършва проповедта си в синагогата в Антиохия Писидийска с цитат от Авакум 1:5 – още една илюстрация за това, как една привидно неясна и кратка старозаветна книга може да има богато доктринално съдържание. Сравнете също така и Авакум 3:17, 18 с Филип. 4:4, 10–19. И пророкът, и апостолът са способни да се радват в своя Бог независимо от заобикалящите ги житейски обстоятелства.

По отношение на стила еврейският учен и вярващ християнин Чарлз Файнбърг пише:

Всички отреждат на Авакум изключително високо място сред еврейските поети. Думите на трета глава с право са оценявани навсякъде като превъзходна еврейска поезия. Езикът на книгата е удивително красив.¹

II. Авторство

Не знаем на практика нищо за този пророк. Името Авакум² може да означава „прегръщам“ или „боря“.

Тъй като той е един от малцината, ко-

ито сами наричат себе си пророци, някои изследователи вярват, че той е имал не само *дарбата*, но и *длъжността* пророк. (Даниил например е бил държавник по професия, но е имал дарбата да бъде пророк.)

Тъй като в гл. 3 Авакум споменава музикални инструменти, някои предполагат, че той може би е бил свързан с храмовия хор, но това е само догадка.

III. Датиране

Фактът, че Авакум не споменава царе, прави много трудно определянето на времето на написване на неговото кратко пророчество. То вероятно датира от около VII в. пр. Хр., въпреки че някои рационалистични критици, както може да се очаква, го датират много по-късно по свои собствени причини. Консервативните изследователи обикновено смятат, че пророкът е живял по времето на царуването на царете Манасия, Йосия или Йоаким, всички от VII в. пр. Хр. Времето на последния цар вероятно е най-добрият избор, тъй като то е малко преди битката при Кархамис (605 пр. Хр.), в която Вавилон побеждава.

IV. Исторически фон и теми

Религиозното възраждане по времето на цар Йосия не продължава дълго. Общественият морал е паднал изключител-

но ниско, още повече повлиян от покварата на култовете към Ваал и Астарта. Навсякъде се шири несправедливост. Такива се тежките условия, в които живее Авакум.

Този пророк пророкува на Юда преди Вавилонския плен (586 г. пр. Хр.). Тъй като името му може да означава „борец“, уместно е да сметем, че той се бори с Йахве за греха и наказанието на Юда.

Схема на изложението

- I. Пророкът недоумява за това, че Бог не наказва беззаконието на Юда (1:1–4)
- II. Господ отговаря, че ще използва вавилонците, за да накаже Юда (1:5–11)
- III. Авакум недоумява защо Бог избира един по-зъл от тях народ, за да ги накаже (1:12–17)
- IV. Господ отговаря, че праведните в Юда ще оцелеят, но нечестивите халдейци ще бъдат изтребени (гл. 2)
 - A. Авакум очаква Божия отговор (2:1)
 - B. Заповед да запише отговора и да изчака събдването му (2:2, 3)
 - B. Праведният ще живее чрез вяра, а нечестивите халдейци ще загинат (2:4)
 - G. Списък на греховете на халдейците (2:5–19)

Като предпочита значението „прегръщам“, Файнбърг цитира Мартин Лутер:

Авакум напомня за човек, който прегръща някого, обгръща го с ръце. Той прегръща своя народ, взема го в обятията си – утешава го и го насърчава, както човек прегръща плачещо дете, за да го успокои и да го увери, че ако е Божията воля, скоро всичко ще се оправи.³

1. Ненаситност в завоеванията (2:5–8)
2. Алчност и гордост (2:9–11)
3. Обогаляване чрез кръвопролития (2:12–14)
4. Покваряване на съседните народи (2:15–17)
5. Идолопоклонство (2:18–19)
- E. Затихие пред бурята на Божия съд (2:20)
- V. Молитвата и упованието на Авакум (гл. 3)
 - A. Авакум призовава Бога да подейства за народа Си (3:1, 2)
 - B. Авакум припомня как Бог се е грижил за Израил от Египет до Ханаан (3:3–15)
 - B. Авакум чака наказанието на врага (3:16)
 - G. Каквото и да стане, той ще се уповава на Бога, своята сила (3:17–19)

Коментар

I. Пророкът недоумява за това, че Бог не наказва беззаконието на Юда (1:1–4)

„Наложено пророчество, което Ава-

кум видя“, вероятно е заглавието на цялата книга. В ст. 2–4 той се оплаква пред Господа от ужасяващото **беззаконие, насилие, грабителство, раздор** и несправедливост в Юда. Той пита ГОСПОД **докога** ще позволява всичко това да продължава безнаказано. Заради този

и други подобни въпроси към Бога, Авакум понякога е наричан „старозаветния Тома неверни“.

Първите 11 стиха на пророчеството са диалог между Авакум и Господ.

II. Господ отговаря, че ще използва вавилонците, за да накаже Юда (1:5–11)

Божият отговор е представен в ст. 5–11. Той ще надигне халдейската войска да накаже Юда. Врагът ще бъде **необуздан, жесток**, ненаситен, яростен, ужасяващ и горд. Вавилонците са прочути със своята конница, мълниеносна в бой и **по-свирепа от вълци вечер**. Те се надсмиват над пленените **царе и князе** и техен **бог е силата** им. Файнбърг коментира:

Успехът на халдейците ще бъде умножен; те ще помитат всичко пред себе си като ураганен вятър. Така халдейският завоевател трупа вина пред Бога заради безбожните си амбиции и поробването на редица беззащитни народи.⁴

III. Авакум недоумява защо Бог избира един по-зъл от тях народ, за да ги накаже (1:12–17)

Когато Авакум чува това, той е смутен и тревогата му води до втория диалог (1:12–2:20). Как може Бог да накаже юдеите с помощта на един народ, който е по-зъл и от тях? Той спори с Бога, като изтъква разбирането си, че Неговите **очи са твърде чисти, за да гледат злото, и Той не може да погледне нещастие**. А вавилонците несъмнено са крайно зли! Злината на Юда обаче е много по-голяма, понеже юдеите съгрешават срещу много по-голяма светлина. Как може Бог да **гледа безбожието** на вавилонците, които ловят хора като с пълни мрежи – като рибар **с въдица и мрежа**? Те жертват на идолите си и се угояват. Няма ли да прес-

танат да **избиват народите без милост**? Дж. Е. Еванс обяснява:

Аналогията е от живота на рибарите. Хората са като риби, които рибарят улавя в мрежата си, а после отдава божествена почит на мрежата, която го е направила толкова богат. В това сравнение светът е морето, а народите са рибите. Навуходносор е рибарят, мрежата е военната мощ на халдейците, с чиято помощ той успява да придобие огромно богатство чрез завоеванията си.⁵

IV. Господ отговаря, че праведните в Юда ще оцелеят, но нечестивите халдейци ще бъдат изтробени (гл. 2)

A. Авакум очаква Божия отговор (2:1)

Авакум се оттегля на своята стражева кула, за да види как ще му отговори Господ. Той иска да остане сам, за да разбере как Бог гледа на нещата. Това е много важен принцип за вярващите и днес. Независимо дали го наричаме „тихо време“, „лично време с Господа“ или по друг начин, ежедневното общуване с Бога е критично важно за всеки християнин.

B. Заповед да запише отговора и да изчака събдването му (2:2, 3)

2:2 ГОСПОД заповядва на пророка: „**Напиши видението**“ (Божия отговор на въпроса на Авакум), за да може всеки да го прочете и да оповести новината (за падането на Вавилон и възстановяването на Юда).

2:3 А. Дж. Полок казва, че този стих говори за надеждата на евреите – идването на Христос на земята, за да подчини враговете Си, да прочисти царството Си от всички съблазни и да постави началото на славното Си царуване, като направи Израил глава на народите, тъй като наче-

ло на еврейския народ ще бъде Самият Той.⁶ В цитата на ст. 3 в Евреи 10:37 „то“ (**видението**) става „Той“ (Господ), който **непременно ще дойде и няма да закъснее**. В контекста на Новия Завет стихът се отнася до надеждата на християните – Грабването на църквата.

В. Праведният ще живее чрез вяра, а нечестивите халдейци ще загинат (2:4)

Понеже **душата** на вавилонския цар се е **надигнала** в гордост, той ще умре, но благочестивият остатък на Израил **ще живее чрез вяра**. Ст. 4б е цитиран три пъти в Новия Завет. Трите части на стиха – „праведният“ „чрез вяра“ „ще живее“ – много точно подхождат на основната идея на контекста, в който са цитирани – Римл 1:17 подчертава „праведния“, Гал. 3:11 подчертава „вяра“, а Евр. 10:38 подчертава „ще живее“. Стихът би могъл да бъде перифразиран и като „оправданият чрез вяра ще живее.“

Г. Списък на греховете на халдейците (2:5–19)

1. Ненаситност в завоеванията (2:5–8)

2:5 Опиването с **вино** е било национален грях на Вавилон и несъмнено на Навуходоносор. Кайл пише, че тази пристрастеност „е потвърдена от древните автори, ... и от книгата на Даниил е добре известно, че Вавилон е разгромен, докато Валтасар и първенците на царството му пируват на разюздан гуляй.“⁷ Освен това вавилонските царе имали ненаситна страст към завоевания.

2:6–8 От ст. 6 започва подигравателна песен, в която пет пъти се поизнася „горко“ срещу Вавилон. Първото „горко“ е заради страстта му към насилствено присвояване и агресия. **Многото народи**, които Навуходоносор е поразил, ще му се подиграват заради придобитото му

чрез насилие богатство и ще го плячкосват и **обират**, както Вавилон е постъпвал с тях.

2. Алчност и гордост (2:9–11)

Второто „горко“ срещу Навуходоносор е заради неговата алчност и гордост. Той се опитва да направи династията си недосегаема за бедствия, но **неправедната му печалба** и жестокостта му **ще извикат** против него.

3. Благодетелстване чрез кръвопролития (2:12–14)

Третото „горко“ срещу царя е заради жаждата му за разкош и жестоката му тактика. Вавилонските градове, построени с робски труд, ще се превърнат в гориво за ненаситния **огън и земята** ще признае, че Йахве е истинският Бог.

Идва денят, когато цялата земя ще признае истинския Бог. Това славно време е предсказано в заслужено прочулото се поетично сравнение: „**Защото земята ще бъде пълна с познаването на славата на ГОСПОДА, както водите покриват морето**“ (2:14).

4. Покваряване на съседните народи (2:15–17)

Четвъртото „горко“ срещу Навуходоносор е заради това, че се е наслаждавал да покварява и други народи, заради безсрамие то му, и заради това, че е опустошил Ерусалим и Юда. Накратко, Навуходоносор е разпространявал двата главни елемента на съвременните медии – телевизия, кино и „литература“ – безсрамно сексуално поведение (включващо и форми на перверзия) и **насилие**.

5. Идолопоклонство (2:18–19)

Сярък сарказъм петото и последно „горко“ осъжда вавилонския цар за идолопоклонството на Вавилон. Каква полза от **идола**, изработен от **злато** или **сребро**, когато **в него няма никакво дихание?**

Е. Затишие пред бурята на Божия съд (2:20)

В някои църкви този стих се използва в красиво музикално оформление за призоваване на събранието към тих размисъл над проповедта. За съжаление, макар че самите думи действително са подходящи, контекстът тук е, че **ГОСПОД** всеки момент ще изяви могъществото Си чрез съд. Затова цялата земя трябва да замълчи пред Него.

У. Молитвата и упованието на Авакум (гл. 3)⁸

А. Авакум призовава Бога да подейства за народа Си (3:1, 2)

Сега Авакум се моли на **ГОСПОДА**. Той е чул какво е правил Господ на враговете на Своя народ в миналото; сега пророкът Го моли да **оживи делото Си**, като накаже противниците Си и спаси народа Си.

Б. Авакум припомня как Бог се е грижил за Израил от Египет до Ханаан (3:3–15)

3:3–7 В това великолепно видение за Божията върховна мощ, наречено от Скроджи „Ода на теофанията“⁹ (песен за изявяването на Бога), Авакум изобразява Бога, който настъпва срещу враговете Си, смазва ги с мощта Си и славно тържествува над тях. Той често припомня как Господ е наказвал враговете на Израил в миналото, съдът над Египет по времето на изхода, народите, които враждуват срещу Израил по пътя му към Обещаната земя, и народите, изтребени в Ханаан от Иисус Навиев.

В първия пасаж на молитвата Божията слава и сияние се виждат както в *небесата*, така и на *земята*.

Географските названия – **Теман, хълмът Фаран, Етиопия, и мадиамската**

земя – са символи на враговете на Израил. Теман например е голям град в Едом и символизира цяла Идумея.

3:8–11 В тези стихове е подчертана Божията сила – особено в нейното въздействие над **реките, морето и планините**.

Ст. 11 разказва за знаменитото събитие в Гаваон, когато Господ извършва могъщо чудо в небето, за да помогне на Иисус Навиев в битката (Иис. Нав. 10:12).

3:12–15 Тук виждаме как Бог **крачи по земята** и стъпква враговете на Израил в гнева Си.

Ст. 15 разказва за преминаването на Червено море (Исх. 14), когато **пенещите се води** се отдръпват от двете страни на народа, докато той преминава през морето като по суша. Авакум вижда как Бог **преминава през морето с конете Си**.

В. Авакум чака наказанието на врага (3:16)

Когато пророкът **чува** за присъдата над вавилонските нашественици, той се **разтреперва** в очакване на изпълнението на събитието.

Г. Каквото и да стане, той ще се уповава на Бога, своята сила (3:17–19)

Но каквито и изпитания да са призвани да изтърпят пророк Авакум и неговият народ поради вавилонското нашествие – **и да не цъфти смокинята, ... и нивите да не произведат храна, ... и да няма говеда в оборите** – той **ще се радва в ГОСПОДА** и ще се весели в Бога на **спасението си**. Бакстър възкликва:

Буквалният превод гласи: „Ще скачам от радост в Господа; ще се въртя от наслада в Бога.“ Радостта на вярата! – най-голямата радост в най-лошите обстоятелства! Каква победа! Дано тя бъде и наша!¹⁰

Крайни бележки

- ¹ (Въведение) Charles Lee Feinberg, *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*, p. 12.
- ² (Въведение) Повечето хора поставят ударението на втората сричка. На еврейски третата сричка е ударена.
- ³ (Въведение) Feinberg, *Habakkuk*, p. 11.
- ⁴ (1:5-11) *Ibid.*, p. 17.
- ⁵ (1:12-17) J. E. Evans, further documentation unavailable.
- ⁶ (2:3) A. J. Pollock, further documentation unavailable.
- ⁷ (2:5) C. F. Keil, “Habakkuk,” in *Biblical Commentary on the Old Testament*, Vol. 25, pp. 74, 75.
- ⁸ (Гл. 3) Евреите са композирали музика по тази очарователна глава и използват песента в поклонението си.
- ⁹ (3:3-7) Scroggie, “Habakkuk,” in *Know Your Bible*, Vol. 1, The Old Testament, p.196.
- ¹⁰ (3:17-19) J. Sidlow Baxter, *Explore the Book*, p. 212.

Библиография

- De Haan, Richard W. *Song in the Night*. Grand Rapids: Radio Bible Class (booklet), 1969.
- Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York: American Board of Missions to the Jews, 1951.
- Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.
- Keil, C. F. “Habakkuk.” In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 25. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.
- Scroggie, W. Graham. “Habakkuk.” In *Know Your Bible*. Vol. 1. The Old Testament. London: Pickering & Inglis Ltd., n.d.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

СОФОНИЯ

„Ако някой иска да види всички тайни предсказания на пророците, изложени в кратко резюме, нека да прочете кратката книга на Софония.“

Мартин Бъсър (1528)

Въведение

I. Уникално място в канона

Много хора се интересуват от живота на благородниците и внимателно го следят. Като пра-правнук на добрия цар Езекия и поради това далечен браточвед на царуващия по това време благочестив цар Йосия, Софония може би е бил от тези хора. За жалост, между царуването на тези двама праведни царе е било продължилото повече от половин век нечестиво управление на Амон и Манасия. Софония вероятно е имал достъп до царския двор в столицата на Юда, южното царство.

II. Авторство

За Софония, сина на Хусий, знаем съвсем малко. Името му означава *Йахве скрива* – т. е. „пази“ или „съхранява“. Както вече споменахме, той е от царско потекло. Пророкът обича да поставя редом мрака и светлината, рисувайки в изключително мрачни краски Деня на Господа, като същевременно разкрива ярката картина на бъдещата слава на Израил и обръщането на езичниците към Господа. Както отбелязва Хюит, пророк Софония представя нещата директно:

Езикът е безкомпромисен. Той изобличава греха и провъзгласява съд със съвършено безстрашие и завършва книгата си с песен, изпълнена с вдъхновение и надежда в очакване на славното начало на Хилядолетното царство.¹

III. Датиране

Служението на Софония преминава при царуването на Йосия (640–609 г. пр. Хр.). Вярващите изследователи не са на едно мнение за това дали той е писал преди или след голямото възраждане през 621 г. пр. Хр. Ако е било преди възраждането, много вероятно е пророчеството да е спомогнало за духовното събуждане. Но някои детайли, като например цитирането на наскоро открития отново закон, изискват датиране след 621 г. пр. Хр. Тъй като според Софония 2:13 Ниневия все още е съществувала, времето на написването следва да е било преди 612 г. пр. Хр., когато градът е бил разрушен. Това предполага извода, че книгата е написана между 621 и 612 г. пр. Хр.

IV. Исторически фон и теми

Софония вероятно е пророкувал в Ерусалим („това място“, 1:4). Историческия фон на пророчеството му можем да открием в 4 Царе 21–23 и началните глави на Еремия:

Софония вижда застрашителните орди на скитите, надигащи се зад хоризонта, бързи и ужасяващи... Положението на Юда е деликатно и сложно, защото с ограничениете си възможности народът не може да се надява да надделеа над огромните сили на противника. Когато силните народи на север и на юг от Юда се борят за господство над света, слабите народи между тях също биват въвлечени

и често опустошавани. С ясно съзнание за кипящия навсякъде около него смут, Софония става проповедник на правдата и безпощадно избличава злините на своята епоха.²

В своята малка книга той използва израза „Денят на Господа“ седем пъти. Това

разкрива темата на книгата: Божият гняв идва върху Юда заради непокорството му. Други ключови изрази са „ревност“ и „насред“. Бог ревнува в смисъл на негодувание срещу идолопоклонството на Своя народ. Той е сред тях първо като праведен Съдия (3:5) и след това като Победител над техните врагове (3:15).

Схема на изложението

- I. Бог е решен да извърши съд (гл. 1)
 - A. Над цялата земя (1:1–3)
 - B. Над Юда и Ерусалим заради идолопоклонството им (1:4–6)
 - B. Денят на Господа, представен като жертвоприношение (1:7–13)
 - Г. Ужасът на Деня на Господа (1:14–18)
- II. Призив към Юда да се покае (2:1–3)
- III. Гибелта на езическите народи (2:4–15)
 - A. Филистимците (2:4–7)
 - B. Моавците и амонците (2:8–11)
 - B. Етиопците (2:12)
 - Г. Асирийците и особено Ниневия (2:13–15)
- IV. Горко на Ерусалим (3:1–7)
 - A. Непокорство, невъзприемчивост,

- неверие и нежелание за покаяние (3:1, 2)
- B. Алчността на първенците и съдиите (3:3)
- B. Безотговорността и измяната на пророците и светотатството на свещениците (3:4)
- Г. Господното присъствие идва в съд (3:5–7)
- V. Послание на утеха за верния остатък (3:8–20)
 - A. Унищожение на покрварените езичници (3:8)
 - B. Обръщането на останалите народи (3:9)
 - B. Събиране и възстановяване на разпръснатия Израил (3:10–13)
 - Г. Радостта от Второто пришествие на Христос (3:14–17)
 - Д. Какво ще извърши Бог за Своя народ (3:18–20)

Коментар

I. Бог е решен да извърши съд (гл. 1)

A. Над цялата земя (1:1–3)

За пророците е обичайно да посочват името на баща си и понякога на дядо си, тъй като евреите много държат на

своите корени. Но **Софония, синът на Хусий**, проследява потеклото си четири поколения назад, несъмнено с цел да разкрие своя царски произход като потомък на цар Езекия.

Като цяло главата описва опустошението на цялата земя, а после по-специално на Ерусалим и Юда. Бог ще погуби напълно **всичко по лицето на земята**.

Б. Над Юда и Ерусалим заради идолопоклонството им (1:4–6)

Жителите на Юда ще бъдат наказани за своето идолопоклонство – поклонението им пред Ваал, пред звездите и пред Мелхон, бога на амонците.

В. Денят на Господа, представен като жертвоприношение (1:7–13)

1. Гостите – враговете на Юда (1:7)

Господ е приготвил жертва; жертвеното животно е Юда, а вавилонците са гостите.

2. Жертвите – поквареният народ на Юда (1:8–13)

Бог ще накаже Юда за идолопоклонническите му **дрехи** и обичаи, както и за неговото **насилие и измама**. Викове от различни места в столицата като **Рибната порта, другата част на града и хълмовете**, ще оповестят **грабежа** и клането, извършвани от нападателите.

Г. Ужасът на Деня на Господа (1:14–18)

Тук е представена най-ярката картина на **Деня на ГОСПОДА** в Библията. Това е **денят** на Божия **гняв**, предизвикан от злината и покварата на хората, в случая на юдовите мъже. Той е **ден** на война, **скръб** и клане. Един класически латински химн е основан на ст. 15 и 16.

През 1250 г. от Тома от Целано написва прочутият си химн, озаглавен с идеция Господен съд, като използва ст. 15 и 16: „Dies irae, dies illa“, което означава: „Този ден е ден на гняв“. Това е ден на гняв, беда, скръб, опустошение, разруха (със сходното си звучене еврейските думи за пустота и разруха – шоах и умешоах – картинно предават монотонност-

та на опустошението), мрак, тъга, облаци, гъст мрак, тръби, зов за бой срещу укрепени градове и високи кули.³

Бог ревнува за любовта на Своя народ и ще накаже всички Своя съперници.

II. Призив към Юда да се покае (2:1–3)

Бог призовава **безсрамния народ** да се покае. Трети стих изглежда сочи към осатък от праведни евреи. Ако **потърсят ГОСПОДА**, те ще бъдат **скрити в деня** на Неговия свиреп гняв.

III. Гибелта на езическите народи (2:4–15)

А. Филистимците (2:4–7)

Ст. 4–15 предсказват присъдите на съседните народи, живеещи на запад, изток, юг и север. Първи са **филистимците**, които тук са наречени с другото си име – **херетците**. Техните градове – **Газа, Аскалон, Акарон** – ще бъдат **оставени и запустени**. Те ще бъдат разрушени, а земята им ще се използва от овчарите на Юда за пасища.

Б. Моавците и амонците (2:8–11)

Наред са **Моав** и **Амон**. Господ е чул наглите им думи и закани срещу Неговия **народ**. Земите им ще запустеят и **останката** от Божия **народ** ще се засели там. Ст. 11 е пророчество за Хилядолетното царство, когато **ГОСПОД** ще **умори всичките богове на земята**.

В. Етиопците (2:12)

Етиопия ще бъде наказана с Божия **меч** (Вавилонския цар). Някои изследователи като Файнбърг например свързват „**етиопците**“ в настоящия контекст с Египет:

Съдбата на Етиопия е била обвързана с

тази на Египет, който бил подчинен на етиопски династии. Загатвания за това можем да открием в Ерем. 46:9 и Езек. 30:5, 9. Ето защо има причини да се смята, че тук с думата „етиопци“ се има предвид Египет.⁴

Г. Асирийците и особено Ниневия (2:13–15)

Навуходоносор ще погуби и Асур (Асирия). **Ниневия** ще се превърне в обиталище на диви животни и птици и **всеки, който минава край нея, ще подсвиrne и ще помахва с ръката си.**

IV. Горко на Ерусалим (3:1–7)

А. Непокорство, невъзприемчивост, неверие и нежелание за покаяние (3:1, 2)

Град Ерусалим, представен в оригинала в образа на жена, е осъден за това, че е **бунтовен, осквернен и потиснически.** Упорствал е в непокорството си, **не се е уповал на ГОСПОДА** и **не се е приближил към своя Бог.**

Б. Алчността на първенците и съдиите (3:3)

Първенците му са като ревящи лъвове, а съдиите му – ненаситни като вечерни вълци.

В. Безотговорността и измяната на пророците и светотатството на свещениците (3:4)

Пророците му са неверни, а свещениците му – нечестиви. Файнбърг коментира:

В ст. 4 виждаме единственото изобличаване на пророците в тази книга. Те са безотговорни и се отнасят нехайно към най-сериозните неща. В живота и учението им няма нито сериозност, нито постоянство. Те са изменници, защото

вместо да бъдат верни на Този, когото твърдят, че представляват, те насърчават народа в отсъплението му от Господа. С нечестивите си дела те оскверняват свещилището. Поучавайки народа, те насилват закона, като изкривяват ясните му цели и значение.⁵

Г. Господното присъствие идва в съд (3:5–7)

Въпреки цялата тази греховност и поквара, **ГОСПОД е сред него** и съди праведно. Той е наказал други **народи**, смятайки, че това ще накара Юда да се бои от Него, но народът още повече се е закоравил.

V. Послание на утеха за верния остатък (3:8–20)

А. Унищожение на покварените езичници (3:8)

Господ призовава верния остатък на Юда да **Го чака**, докато Той изстреби всичките Си врагове **в огъня на ревността Си.**⁶

Б. Обръщането на останалите народи (3:9)

„Чистите устни“ в ст. 9 символизируют неосквернена от идолопоклонство реч, чисти думи в прослава на Йахве. **Всички народи ще Му служат единодушно.**

В. Събиране и възстановяване на разпръснатия Израил (3:10–13)

В онзи ден на Хилядолетното царство езичниците **ще донесат разпръснатите евреи като принос** на Господа. Злите хора, **които горделиво тържествуват**, ще бъдат изстребени от сред Юда и повече никой няма да плаши верния остатък на Израил. Те ще бъдат **смирени и бедни, ще се уповават на Името на ГОСПОДА** и ще живеят праведно.

Г. Радостта от Второто пришествие на Христос (3:14–17)

Пасажът в ст. 14–20 е песента на възстановения Израил, с която той хвали Йахве за мощното спасение и прославя Неговата удивителна любов към Неговите. **Сионската дъщеря** има много неща, за които да **пее**, да **вика** и да **се радва!** Не само враговете ѝ са сразени, но Месията-**Цар**, Самият **ГОСПОД**, е **сред** нея. Тя няма причина да **отслабва** или да **се бои**, понеже **Бог**, **Силният**, ще я утеши със Своята любов.

Д. Какво ще извърши Бог за Своя народ (3:18–20)

Понеже народът скоро ще бъде поразен от Божия съд, Господ завършва пророчеството със сигурно обещание за пълен обрат за благочестивия остатък. Вместо скръб и **позор заради** невъзможността да отбелязват **празниците**, изгнаниците ще получат **слава и име във всички страни**, където са били за срам.

Крайни бележки

¹ (Въведение) J. B. Hewitt, *Outline Studies in the Minor Prophets*, p. 45.

² (Въведение) *Ibid.*, p. 44.

³ (1:14-18) Charles Lee Feinberg, *Habakkuk, Zephaniah, Haggai, Malachi*, p. 50.

⁴ (2:12) *Ibid.*, p. 59.

⁵ (3:4) *Ibid.*, p. 64.

⁶ (3:8) Софония 3:8 е единственият стих в оригиналният текст на Стария Завет, който съдържа всички букви на еврейската азбука.

Библиография

Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York: American Board of Missions to the Jews, Inc., 1951.

— — —. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Hewitt, J. B. *Outline Studies in the Minor Prophets*. West Glamorgan, U.K.: Precious Seed Publications, n.d.

Keil, C. F. “Zephaniah.” In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol.

26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell Company, 1960.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

АГЕЙ

„Малцина пророци са успели да обобщят в такъв малък обем толкова много духовен здрав разум като Агей.“

Франк Е. Гебелайн

Въведение

I. Уникално място в канона

Уникалният призив на тази втора по краткост книга на Стария Завет е прост: „Възстановете храма!“ Юдеите, завърнали се в Палестина, за да построят отново Божия храм, били изоставили работата за цели шестнадесет години. Бог натоварва Агей със задачата да подтикне левитичните юдеи отново да се заловят за работа. Пророчеството на Агей включва и предсказание за присъдите над безбожните народи, както и за бъдещата слава на Божия народ.

II. Авторство

Агей може би е бил роден на някой юдейски празник, тъй като името му означава „празничен“. Той е единственият човек с това име в Стария Завет. Или може би вярващите му родители са му дали това име с надеждата за бъдещо радостно завръщане в Обещаната земя, тъй като той най-вероятно е бил роден в изгнание.

Агей е първият от тримата пророци, служили след завръщането от Вавилон.

Другите двама са Захария и Малахия. Ездра споменава Агей в 5:1 и 6:14, но на практика ние не разполагаме с никаква информация за неговия живот. Този факт още веднъж изтъква значението на посланието и на *Бого*, който изпраща пророците, в контраст със съвременната (и древна) тенденция да се прославя прорovedникът.¹

III. Датиране

Датата на написването на книгата на пророк Агей може да бъде определена съвсем точно – 520 г. пр. Хр. – „втората година на цар Дарий“ (Дарий I).

IV. Исторически фон и теми

Като пророк от времето след Вавилонския плен, Агей се завръща в израилевата земя с първата група евреи, предложени от Зоровавел. Неговото служение е да насърчи и подтикне народа да построи отново храма (Ездра 5:1).

Ключовата фраза в книгата е: „Аз съм с вас, заявява ГОСПОД“ (1:13; 2:4). Други важни изрази са: „Внимавайте в пътищата си“ (1:5, 7; 2:15, 18) и „Бъди силен“ (2:4).

Схема на изложението

- I. Първо пророчество – първия ден от шестия месец (гл. 1)
- A. Изобличение за незаинтересоваността към построяването на храма (1:1–4)
 - B. Небрежността в строителството води до недоимък и суша (1:5–11)
 - B. Насърчени от Агей, хората започват отново строителството на храма (1:12–15)
- II. Второ пророчество – двадесет и първия ден от седмия месец (2:1–9)
- A. Пророкът отново насърчава народа с уверението за Господното присъствие (2:1–5)
 - B. Славата на бъдещия храм ще надминава тази на предишния (2:6–9)
- III. Трето пророчество – двадесет и четвъртия ден на деветия месец (2:10–19)
- A. Жертвите, принасяни на олтара, са нечисти, докато храмът все още е в развалини (2:10–14)
 - B. Преди да се положи основата на храма, народът е страдал от недоимък (2:15–17)
 - B. Ако възобновят строителството на храма, Господ ще ги благослови (2:18, 19)
- IV. Четвърто пророчество – двадесет и четвъртия ден на деветия месец (2:20–23)
- Народът е насърчен от обещанието на Бога да съкруши езическите царства и да установи Месианското царство

Коментар

I. Първо пророчество – първия ден от шестия месец (гл. 1)

A. Изобличение за незаинтересоваността към построяването на храма (1:1–4)

Времето на пророчеството е посочено като **втората година на мидо-персийския цар Дарий**. ГОСПОД изобличава юдеите за това, че се бавят да построят Господния дом, докато самите те живеят удобно в своите обковани с дъски къщи.

B. Небрежността в строителството води до недоимък и суша (1:5–11)

Те е трябвало да се поучат от недалеч-

ната си история. Когато са пренебрегвали Господния дом, са изпаднали в глад, жажда, и бедност. Сега ГОСПОД им заповядва да започнат работата по **дома**. Докато Божият дом **пустее**, те не могат да очакват нищо друго освен **суша**.

II. Второ пророчество – двадесет и първия ден от седмия месец (2:1–9)

A. Пророкът отново насърчава народа с уверението за Господното присъствие (2:1–5)

Около месец по-късно, в **седмия месец**, народът се е обезсърчил, сравнявайки новата сграда със **славата на първия дом**. Господ призовава водачите да бъдат **силни** и да **не се боят**, защото Божият Дух остава **между** тях.

Б. Славата на бъдещия храм ще надминава тази на предишния (2:6–9)

Бог насърчава водачите с уверението, че **славата на бъдещия дом** (в Хилядолетното царство) **ще бъде по-голяма** от тази на предишните храмове. **Скъпоценните неща на всичките народи** – тяхното **сребро и злато** – ще потекат към Ерусалим, за да послужат за разкрасяването на храма. Ст. 9а гласи: „**Последната слава на този дом ще бъде по-голяма от първата.**“ Двата храма са представени като един и същи дом. Освен **слава** Господ обещава и **мир** за бъдещето.

III. Трето пророчество – двадесет и четвъртия ден на деветия месец (2:10–19)

А. Жертвите, принасяни на олтара, са нечисти, докато храмът все още е в развалини (2:10–14)

Третото пророчество е дадено на двадесет и четвъртия ден от деветия месец. Господ казва на юдеите да попитат **свещениците** две неща: (1) **Ако осветено месо, носено в полата на дрехата, докосне други храни, ще се осветят ли тези храни? Священиците отговарят правилно: „Не.“** (2) **Ако някой, който е станал нечист, като е докоснал мъртвото тяло, се допре до тези храни, ще станат ли те нечисти? Священиците отговарят правилно: „Да.“**

Иначе казано: „Светият не може да предаде святост на нещо друго, но осквернението предава осквернението.“⁴² Или, пак с други думи: „Делата и поклонени-

ето не осветяват греха, но грехът осквернява делата и поклонението.“⁴³ Това трябва да подсети **народа**, че приносите му за Бога за омърсени и самите хора са **нечисти**, докато храмът е в развалини.

Б. Преди да се положи основата на храма, народът е страдал от недоимък (2:15–17)

Преди да започнат строителството на **храма**, те са изпитвали недостиг на зърно и вино, а посевите им са страдали от **главня, мана и градушка**. И сега дългото отлагане на строителството е предизвикало Божието наказание, изразено в трудности и нищета.

В. Ако възобновят строителството на храма, Господ ще ги благослови (2:18, 19)

Но от деня, в който положат основата на **ГОСПОДНИЯ** храм, Бог ще ги благослови.

IV. Четвърто пророчество – двадесет и четвъртия ден на деветия месец (2:20–23)

Народът е насърчен от обещанието на Бога да съкруши езическите царства и да установи Месианско-то царство

Зоровавел тук е образ на Господ Исус Христос. Бог ще **преобърне престолите и ще унищожи царствата на народите** на този свят и ще издигне Хилядолетното владичество на Христос. **Печатът** показва, че Месията получава божествена власт, за да управлява.

Крайни бележки

¹ (Въведение) Д-р Хауърд Хендрик използва един ярък израз за това така типично възхваляване на успешните проповедници след проповед – „церемонията за прослава на червея“.

² (2:10-14) William Kelly, *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*, p. 427.

³ (2:10-14) Donald Campbell, further documentation unavailable.

Библиография

Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1972.

Feinberg, Charles Lee. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.

Keil, C. F. “Haggai.” In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982

ЗАХАРИЯ

„Пророчеството на Захария е много обичано от християните заради уникалния му месиански акцент и заради панорамното представяне на събитията, свързани с първото и особено с второто идване на Христос, водещо след себе си хилядолетното възраждане на народа Израил.“

Мерил Ф. Ангър

Въведение

I. Уникално място в канона

Битие, Псалми и Исая са най-често цитираните книги в Новия Завет, което не е изненадващо, предвид техния размер и съществено съдържание. Мнозина ще бъдат изненадани да научат, че Захария, чиято книга има само четиринадесет глави, е цитиран около четиридесет пъти в Новия Завет. Несъмнено това се дължи главно на месианския характер на книгата, определено най-христоцентричната от Малките пророци.

Впечатляващите символични видения на Захария, заедно с посланието и откровенията му, засилват значението и влиянието на тази книга от времето след Вавилонския плен.

II. Авторство

В Стария Завет има около тридесет мъже с името Захария („Йахве помни“), същото име като като гръцкото Захариас и съвременното Захари.

Този пророк и свещеник е роден вероятно във Вавилон по времето на плена. Неемия споменава неговото пристигане в Ерусалим (12:4, 16), а Ездра съобщава за неговото служение (5:1; 6:14). Захария продължава служението на по-възрастния Агей, за да продължи да насърчава завърналите се от плена.

Служението на Захария е било дълго и той вероятно е написал глави 9–14 много по-късно от тези части на текста, които са датирани.

III. Датиране

Захария започва да пророкува през 520 г. пр. Хр., същата година, в която пророкува и Агей, но продължава поне три години.

IV. Исторически фон и теми

Захария е син на Варахия. Също като Агей, той пророкува на онези юдеи, които са се завърнали в земята след изгнанието. Заедно с Агей той ги насърчава да възстановят храма (Ездра 5:1). Пророчеството на Захария започва някъде по средата между второто и третото послание на Агей.

В осем видения, използвайки силно символичен език, той предсказва краха на световните езически сили, съда над отстъпилите евреи за това, че са отхвърлили Христос, очистването, възстановяването и славата на верния остатък, както и бъдещото благоденствие на Ерусалим. Първите пет видения са послания на благодат, а последните три – на съд.

Забележителните месиански пророчества на Захария предсказват триумфалното влизане на Христос в Ерусалим (9:9), предаването Му за тридесет сребърника (11:12, 13), смъртта Му като

поразен Пастир (13:7), завръщането Му на Елеонския хълм (14:4) и хилядолетното Му царуване като Първосвещеник и Цар (14:9).

Много от пророчествата са претърпели своето частично изпълнение по времето на Захария, но има и много, които предстои да се изпълнят в бъдещето.

Схема на изложението

- I. Призив към покаяние и покорство, предупреждение към народа да се поучи от грешките на бащите си (1:1–6)
- II. Поредица от осем видения, предназначени да насърчат народа да възстанови храма (1:7–6:8)
 - A. Мъж, който язди червен кон (1:7–17)
 - B. Четири рога и четирима ковачи (1:18–21)
 - C. Мъж с мерителна връв (гл. 2)
 - Г. Първосвещеникът Исус (гл. 3)
 - Д. Златният светилник и двете маслинови дървета (гл. 4)
 - Е. Летящият свитък (5:1–4)
 - Ж. Жената в ефата (5:5–11)
 - З. Четирите колесници (6:1–8)
- III. Коронашването на Исус за първосвещеник (6:9–15)
- IV. Юдеите от Ветил питат дали да продължат поста (гл. 7, 8)
 - A. Въпрос за поста (7:1–3)
 - B. Първо послание (7:4–7)
 - C. Второ послание (7:8–14)
 - Г. Трето послание (8:1–17)
 - Д. Четвърто послание (8:18–23)
- V. Първото Господно слово, наблягащо на първото идване на Месията (гл. 9–11)
 - A. Езическите народи ще бъдат съдени (9:1–8)
 - B. Първото идване на Месията в Сион (9:9)
 - C. Разоръжаване и световен мир при Второто пришествие на Христос (9:10)

- Г. Завръщането на пленниците в Ерусалим (9:11, 12)
- Д. Триумфът на целия Израил над Гърция (9:13)
- Е. Намесата на Йахве в защита на Неговия народ (9:14–17)
- Ж. Призив към народа да се моли за дъжд на Господа, а не на идоли-те (10:1, 2)
- З. Бог ще накаже първенците на Юда, ще издигне Месията и ще даде победа на народа (10:3–5)
- И. Израил и Юда ще бъдат отново събрани и царството – възстановено (10:6–12)
- Й. Неверните владетели ще бъдат наказани (11:1–3)
- К. Месията става истинският Пастир на стадото (11:4–8а)
- Л. Месията е отхвърлен от Своя народ (11:8б–14)
- М. Бог предава народа на пастира-идол (Антихрист) (11:15–17)
- V. Второто Господно слово, наблягащо на второто идване на Месията (гл. 12–14)
 - A. Ерусалим ще бъде извор на проблеми за народите (12:1–3)
 - B. Господ ще изтреби враговете на Юда (12:4)
 - C. Евреите ще признаят Господа за своя сила (12:5)
 - Г. Юдеите, живеещи извън Ерусалим, ще унищожат враговете и ще победят първи (12:6–9)
 - Д. Народът ще скърби за това, че е отхвърлил Месията (12:10–14)
 - Е. Средство за очистване от греха (13:1)

- Ж. Идолите и лъжепророците ще бъдат премахнати (13:2–6)
- З. Месията ще бъде поразен и Израил – разпръснат (13:7)
- И. Остатък от народа ще се върне при Господа (13:8, 9)
- Й. Езичниците ще се съберат против Ерусалим (14:1, 2)
- К. Самият Господ ще се намеси (14:3–5)
- Л. Космически промени във времето и небесните светила (14:6, 7)
- М. Река от жива вода (14:8)
- Н. Христос ще владее като Цар (14:9)
- О. Географски промени в земята (14:10)
- П. Ерусалим ще бъде населен и безопасен (14:11)
- Р. Язви и паника ще нападнат езическите врагове (14:12–15)
- С. Оцелелите езичници ще славят Бога в Ерусалим или ще бъдат изложени на язвата (14:16–19)
- Т. Дори и обикновените принадлежности ще бъдат посветени на Господа и търговците вече няма да търгуват в Господния дом (14:20, 21)

Коментар

И. Призив към покаяние и покорство, предупреждение към народа да се поучи от грешките на бащите си (1:1–6)

Първите шест стиха представляват въведение към книгата. Чрез **Захария, сина на Варахия**, те предават посланието на ГОСПОДА към евреите да се **обърнат** към Него. Ст. 3 разкрива основния призив на книгата: „**Така казва ГОСПОД на Войнствата: Обърнете се към Мен, заявява ГОСПОД на Войнствата, и Аз ще се обърна към вас, казва ГОСПОД на Войнствата.**“ Той призовава израилтяните да се поучат от грешките на **бащите си**, които са отказали да **слушат предишните пророци** като Исаия, Еремия и Осия. Народът е бил постигнат от присъда, както Господ го е предупредил, и едва тогава си е дал сметка, че Той го наказва заради злите му пътища.

II. Поредица от осем видения, предназначени да насърчат народа да възстанови храма (1:7–6:8)

Захария започва книгата си с пророчески обзор на събитията от своето време до Хилядолетното царство.

A. Мъж, който язди червен кон (1:7–17)

Значение: Бог негодува срещу езичниците, които се наслаждават на мир и охолство, докато Неговият народ страда. Той ще накаже езическите народи и ще възстанови народа Си.

1:7–11 В ст. 7 пророкът започва своята поредица от осем видения.

В първото видение е представен Господ (мъж на **червен кон**, ср. с „**Ангела ГОСПОДЕН**“, ст. 11) заедно със Своите служители (вероятно ангели), които обхождат **земята на червени, пъстри, и бели коне. Миртовите дървета в дъ-**

ното на долината символизируют Израил под владичеството на езичниците. Пророкът пита какво е значението на ездачите и единият от **ангелите** обещава да обясни, но Господ (**мъжът, който стои между миртовите дървета**) отговаря, че тяхната задача е да **обхождат земята**. Патрулите Му докладват, че **цялата земя седи спокойно и е тиха**, което вероятно означава, че езическите народи и най-вече Вавилон, се радват на спокойствие, докато Божият народ бива потискан.

1:12–17 Ангелът ГОСПОДЕН се състъпва пред **ГОСПОДА на Войнствата** за **Ерусалим и юдовите градове**, които пустеят вече **седемдесет години**. Като получава положителен отговор, **ангелът, който говори с пророка**, му заръчва да **извика** и да провъзгласи, че Бог ще се намеси в полза на Своя народ. **Народите** са разгневили Бога със своята жестокост към Юда. Той ще се завърне в **Ерусалим** и храмът ще бъде построен отново. Тук **мерителната връв** е символ на ново строителство и възстановяване, докато в 4 Царе 21:13 тя символизира разрушение. Пророкът трябва да каже на народа, че Бог ще благослови юдовите **градове, ще утеши Сион и пак ще избере Ерусалим**.

Б. Четири рога и четирима ковачи (1:18–21)

Значение: Унищожение на четирите езически световни империи.

Цялостното изпълнение на това второ видение все още предстои. **Четирите рога** са определени като четирите нации, които са **разпръснали Юда и Израил, и Ерусалим** – с други думи, четирите езически световни империи: Вавилон, Мидо-Персия, Гърция и Рим.¹ Не е посочено кои са **четиримата ковачи**, но те явно са някакви пратеници, издигнати от Бога, за да унищожат езическите сили, които са **разпръснали Юда**. Г. Колман Лак обяснява:

Кои са тези четирима Божии пратеници? Имало е предположения, че те може би представляват четирите Божии присъди, споменати в Езекиил 14:21 и Откр. 6:1–8 – война, глад, диви зверове и мор. Друго предположение, което изглежда по-вероятно, е, че те символизируют четири последователни сили, които покоряват четирите империи, представени в предишното видение, т. е. Мидо-Персия събаря Вавилон, Гърция побеждава Мидо-Персия, а възстановената Римска империя от последните дни ще бъде съкрушена от Месианското царство. Във всеки случай тук ясно е разкрита истината, че всяка зла сила, която се надига срещу Божия народ, в крайна сметка ще бъде съкрушена и съдена.²

В. Мъж с мерителна връв (гл. 2)

Значение: Идещото благоденствие, многочисленост и безопасност на Ерусалим.

2:1–5 Третото видение показва **мъж с мерителна връв**. Когато пророкът го пита **къде отива**, той отговаря, че отива да **измери мястото на Ерусалим**, където градът отново ще бъде построен. **Ангелът, който говори с пророка**, се среща с **друг ангел**, който му казва да увери **младежа** (или Захария, или мъжа с мерителната връв), че **Ерусалим** отново ще бъде гъсто населен и няма да има нужда от **стени**, защото **ГОСПОД** ще го пази. Окончателното изпълнение на това пророчество, разбира се, ще бъде в Хиллядолетното царство на Христос.

2:6–12 Тук юдейските пленници, които продължават да живеят в земята на изгнанието, са призовани да се върнат в Ерусалим **от северната земя**. (Независимо, че Вавилон се намира североизточно от Ерусалим, изгнанниците ще се върнат по пътя през Плодородния полумесец и така ще влязат в Израил от север.) Това също ще се сбъдне, след като „**славата**“ е била изявена и утвърдена, т. е. след Второто пришествие на Христос. Бог ще

накаже враговете на Своя народ, защото този народ е „**зеницата на око**то“ Му. Когато Христос дойде в храма на Хилядолетното царство, всички ще заплят и езическите **народи ще се прилепят към Него в онзи ден**. Това е единственото място в цялата Библия, където за Палестина е използван изразът **святата земя**.

2:13 Всяко създание получава заповед да **замълчи**, когато **ГОСПОД се надига** да накаже народите.

Г. Първосвещеникът Исус (гл. 3)

Значение: Свещенството, което представя народа, ще бъде очистено и възстановено.

3:1–3 Първосвещеникът Исус, облечен в **мръсни дрехи**, изобразява свещенството като представител на Израил. **Сатана** (евр. *vrag*) обвинява Израил, че е неспособен да изпълнява свещеническата си функция. Бог отговаря на **Сатана**, че Той е **изтръгнал** народа като **главня от огън**, т. е. от изгнанието.

3:4–7 Ангелът обещава, че народът ще бъде очистен и **облечен в празнични одежди**. По молба на Захария на **главата** на Исус е **сложена чиста мирта** и той е облечен, докато **Ангелът ГОСПОДЕН стои до него**. Ако евреите са верни и послушни на Господа, те ще управляват **Божия дом** и ще **пазят дворовете** Му, както и ще имат правото на **достъп между онези**, които стоят там.

3:8, 9 Исус и свещениците с него са **поставени за знамение**. Ангър казва:

...мъже на пророческо знамение, мъже, които в своето официално положение загатват за бъдещите събития... Чрез Христос Израил ще бъде изкупен и възстановен и ще играе ролята на първосвещеническа нация, предобраз на която са Исус и другарите му свещеници.³

В ст. 8 Христос е представен като „**Моят служител, наречен Издънка**“;

в ст. 9 Той е представен чрез образа на издълбан **камък** (ср. Дан. 2:34, 35). Някои предполагат, че образът на „**Издънка**“ е свързан с Първото идване, докато **камъкът** – с Второто. Гебелайн казва, че издълбаният **камък със седем очи** на него също така символизира изкупената нация, основата на царството, изпълнена със Светия Дух, тъй като за нея четем: „Аз ще премахна беззаконието от тази земя в един ден.“ Той нарича народа „възстановеният Израил, който е ядрото на Божието царство.“⁴

3:10 Главата завършва със заслужено придобилата известност картина на мирния пасторален живот по време на Хилядолетното царство:

„**В онзи ден, заявява ГОСПОД на Войнствата, ще поканите всеки ближния си под лозата си и под смокинята си.**“

Д. Златният светилник и двете маслинови дървета (гл. 4)

Значение: Израил, Божият светилник, ще издигне храма чрез Божия Дух (изобразен от маслото).

4:1–6 Петото видение съдържа **светилник, цял от злато, с две маслинови дървета** до него. Изглежда, че златният **светилник** има основа, от която излиза ствол. На върха на този ствол има **чаша**, която служи като резервоар за масло. Нагоре от ствола излизат **седем цев**и със **седем малки светила** на върха на всяка, в които гори масло. От двете страни на светилника има по едно маслиново дърво, което очевидно излива масло направо в **чашата** на златния светилник, а оттам през **цевите** от **чашата** до **седемте светила**.

Златният **светилник** вероятно е образ на Израил като Божи свидетел в света. Той може да изпълни мисията си на светлина на света само с помощта на масло, т. е. чрез Светия Дух. Непосредственото значение на видението е, че храмът ще

бъде построен отново, но не чрез човешка енергия и сили, а **чрез** Господния Дух. Пречките ще бъдат отстранени и ръцете на Зоровавел ще завършат строителството на храма, така, както са положили и основата му. Ангър коментира:

Разкритият тук (ст. 6) духовен принцип е красиво илюстриран във видението, в което автоматичното и незабавно наблюдаване на светилника с масло, напълно независимо от каквото и да е човешко участие, изобразява свидетелството на Израил по време на Хилядолетното царство, изявено в пълнотата на изливането на Божия Дух. Но в своя контекст обещанието има непосредствено приложение за Зоровавел, който в този момент е изправен пред колосалната задача да завърши строителството на храма.⁵

4:7–10 Въпреки огромната съпротива **домът** ще бъде завършен и ще предизвика възклицианието „**Благодат, благодат...!**“ заради красотата си. Онези, които са **презрели деня на малките неща**, онези, които са се присмивали и са смятали за невъзможно Бог да извърши нещо велико, ще **видят отвеса в ръката на Зоровавел** – ще **видят деня**, в който той ще завърши строителството на сградата.

Седемте светила са седемте **очи на ГОСПОДА**, които символизират Неговото внимание и грижа за изграждането на храма и за **цялата земя**.

4:11–14 Когато Захария пита за **двете маслинови дървета** и **двете златни цеви**, ангелът обяснява, че те са **двамата синове на маслото, които стоят при Господа**. Мнозина смятат, че това са Зоровавел и Иисус, изобразяващи служенията на цар и свещеник.

Видението внушава, че за възраждането е необходима духовна сила, така както предишното видение учи, че е необходимо очистване.

Е. Летящият свитък (5:1–4)

Значение: Божието проклятие над лъжесвидетелството и кражбите в земята.

5:1, 2 Видението с **летящия свитък** е първото от серията от три видения, свързани с управление и съд. **Свитъкът** е дълъг 9 и широк 5 метра – със същия размер като входа на Соломоновия храм.

5:3, 4 Свитъкът съдържа **проклятие** за всеки **крадец** и за **онзи, който се кълне лъжливо**. Като част от **проклятието** дори **самият дом на онзи, който** е крал, или който се е клел лъжливо, ще бъде разрушен – **и дърветата му, и камъните му**. Може би това видение има връзка с повсеместните присъди, които Бог ще изпълни преди установяването на Христовото царство. Тогава Той ще накаже греховете против човека (кражба) и против Бога (лъжесвидетелство). (Тези сфери на отговорност може би са изразени и чрез двете плочи на закона.)

Ж. Жената в ефата (5:5–11)

Значение: Идолопоклонството и користните религиозни практики се махат от земята и се връщат в древния си дом във Вавилон.

Седмото видение показва **жена в ефа** (еврейската дума за кошница). **Ефата** е била най-голямата мерна единица, използвана в търговията, нещо като 30-литрово ведро. Жената е олицетворение на „**безбожието**“. В израилевата земя върху ефата е поставена **оловна тежест** (капак), което означава, че безбожието е вързано. Но други **две жени** отлитат с ефата към **Сенаар** (Вавилон). Това вероятно означава, че идолопоклонството и користните религиозни практики се отнасят от Израил към мястото, откъдето произхождат – Вавилон. Подобно отмахване е част от подготовката за съда над Вавилон и за установяването на царството. „**Дом**“ в ст. 11 означава „езически храм.“

След Вавилонския плен Израил е бил очистен от идолопоклонството, но в бъдеще той ще прегърне една още по-лоша форма на идолопоклонство, когато се поклони на Антихриста като на Бог.

3. Четирите колесници (6:1–8)

Значение: Обиколката на Божиите съгледвачи показва, че враговете на Израил са победени.

6:1–4 По-нататък Захария вижда **четири** впряга от **коне** и **колесници**, излизащи **измежду две бронзови планини**. Конете са **червени, черни, бели** и **пъстри** – всички са **силни коне**.

6:5–7 **Ангелът**, който говори с пророка, му обяснява, че четирите впряга от коне и колесници са **четирите небесни духове**, Божиите пратеници, излезли с мисията да покорят езическия свят на Месията. **Черните коне** отиват на север, а **пъстрите** – на юг. В пророческите Писания тези две посоки обикновено са свързани с враговете на Израил (например северния цар и южния цар). **Белите** коне следват черните, а червените явно обикалят някакви неназовани райони.

6:8 Ангелът отбелязва, че **излезлите към северната страна са успокоили духа** Му. Това може да бъде свързано с унищожението на северната армия (Вавилон), която е постоянна заплаха за израилевата земя. Като цяло видението най-вероятно говори за изстребването на враговете на Израил от Божиите пратеници. Още веднъж, това е събитие, което ще предшества установяването на Христовото царство на земята.

III. Коронясването на Исус за първосвещеник (6:9–15)

Значение: Образ на Христос, идващ като Цар и Първосвещеник, идеалното съчетание на църква и държава.

6:9–13 След приключването на виденията за присъдите, се разграва едно изклю-

чително символично събитие. Захария получава заповед да **вземе злато** и **сребро** от трима от завърналите се пленници – от **Хелдай**, от **Товия** и от **Йедея** – и да **направи корони** за **първосвещеника Исус**⁶ в къщата на **Йосия**. Обикновено корона се прави за владетел, а не за първосвещеник. Но този акт предвещава идването на Христос като Цар и Свещеник. В ст. 12 Той е наречен **Издънка**, която ще **съгради храма** на Хилядолетното царство, **ще носи царски почести** и **ще седне** и **ще владее на престола Си**. Дейвид Берън отбелязва:

Несъмнено фактът, че еврейската дума, използвана тук (за храм), означава едновременно дворец и светилище, е в съответствие с царското свещенство на Месията. Като Цар Той е влязъл в Своя дворец, а като Свещеник – в светилището Си.⁷

„И съвет на мир ще бъде между двамата“ – това означава, че между Царя и Свещеника (в една и съща Личност) ще има мирна хармония.

6:14 **Короните** трябва да се пазят за спомен в **ГОСПОДНИЯ храм**. Елем е същото име като Хелдай, а **Хен** е Исус.

6:15 Пред народа е представена картината на възстановяването на разпръснатия Израил и изпълнението на месианските пророчества, за да го насърчи към покорство.

IV. Юдеите от Ветил питат дали да продължат поста (гл. 7, 8)

A. Въпрос за поста (7:1–3)

Гл. 7 и 8 разглеждат въпроса за поста. Делегация от Ветил идва да се допита дали да продължат да постят на годишнината от падането на Ерусалим. Те са правили това в продължение на повече от седемдесет **години**.

Б. Първо послание (7:4–7)

Значение: Постите са си били *тяхна* идея, а не *Божия*. Господ иска реалност, а не просто ритуали.

Отговорът на горния въпрос е даден в четири отделни послания (7:4–7; 7:8–14; 8:1–17; 8:18–23). В първото от тях Господ им напомня, че постите както **в петия**, така и **в седмия месец**, са били постановени от тях самите, а не от Него. Както постът им, така и празниците им са за самите тях, а не за Бога. Преди разрушението на **Ерусалим предишните пророци** са предупредили народа, че Бог иска правда и реалност, а не ритуали.

В. Второ послание (7:8–14)

Значение: Народът е бил постигнат от съд, защото е отказал да практикува справедливост, правда и милост.

Във второто послание Бог обяснява защо народът е попаднал под осъждане. Той е призвал юдеите към **истинен съд, милост и състрадание**. Но те са **отказали да слушат**. Обърнете внимание на резултатите от тяхното непокорство – божествен **гняв**, молитви без отговор, разпръсване на нацията **между народите**, запустяване на **земята**. С други думи, постът, за който се допитват, е резултат от собствената им греховност и непокорство. Както предупреждава Уилям Кели:

Каквото и да могат да постигнат ритуалите, в Божиите очи те никога не заместват практическата правда, а още по-малко – вярата.⁸

Г. Трето послание (8:1–17)

Значение: Въпреки всичко Господ ще излива Своите благословения върху Юда.

8:1–5 Третото послание към делегацията от Ветил обещава бъдещи благословения за Юда. Враговете на Юда ще бъдат поразени с **голям гняв** (ст. 2).

Ерусалим ще бъде възстановен и „**ще се нарече Град на истината**“ и **площадите му** ще се превърнат в място за игра на **момченца и момиченца** и място за общуване на стари хора.

8:6–8 Ако това се вижда **чудно** на малобройния **остатък**, означава ли това, че и за *Бога* е трудно да го направи? Той е Онзи, който **ще доведе** обратно изгнаниците и ще **живее сред** тях като **техен Бог**.

Тези стихове имат своето непосредствено приложение за народа по времето на Захария, но тяхното окончателно изпълнение очаква Второто пришествие на нашия Господ.

8:9–13 Хората, които са слушали насърченията на Агей и Захария, са призвани да продължат да строят. **Преди** да започнат работата по храма, е имало масова безработица, а по улиците е царяло насилие. Но сега Бог им обещава **мир** и благополучие и вместо **проклятие** те ще бъдат **благословение за народите**.

8:14–17 Също **както** е обещал бедствия на народа Си във времето на непокорството му, така сега Бог решава да му **стори добро**. С оглед на това Той призовава хората да живеят в истина, справедливост и мир, избягвайки **нещата, които ГОСПОД мрази** (да замислят зло един против друг и да обичат **лъжлива клетва** – нечестност).

Д. Четвърто послание (8:18–23)

Значение: Постите на Израил ще се превърнат в празници и Ерусалим ще бъде световният център на поклонение на Бога.

8:18 Като насърчение към делегацията от Ветил Господ обещава, че постите на жалее ще се превърнат във време на **веселие и радост** и **весели празници**. **Постът на десетия** месец е време на скръб заради обсадата на Ерусалим (4 Царе 25:1), този в **четвъртия** месец

отбелязва превземането му (4 Царе 25:3), постът в **петия** месец отбелязва разрушаването му (4 Царе 25:8–10), а постът в **седмия** месец е възпоменание за убийството на Годолия (4 Царе 25:25).

8:19–23 Заклучителните стихове на главата изобразяват **много езически племена и силни народи**, които се тълпят в **Ерусалим** от целия свят да **потърсят ГОСПОДА на Войнствата**. В онова време евреите ще бъдат проводник за благословение на света. Забележете честата употреба в тази глава на изрази „**Така казва ГОСПОД**“ или „**Така казва ГОСПОД на Войнствата**“ – ст. 2, 3, 4, 6, 7, 9, 14, 19, 20, 23.

V. Първото Господно слово, наблюдащо на първото идване на Месията (гл. 9–11)

Останалите глави съдържат две послания от Господ. Първото, в гл. 9–11, подчертава първото идване на Месията, а второто, в гл. 12–14, предсказва завръщането на Христос в слава.

A. Езическите народи ще бъдат съдени (9:1–8)

9:1–7 Тук, в гл. 9, виждаме Божиите присъди първо **над Сирия (Адрах, Дамаск, Емат – ст. 1, 2а), Тир и Сидон (ст. 2б–4) и Филистия (Аскалон, Газа, Акарон, Азот – ст. 5–7)**. **Тир** се гордее с богатствата и укрепленията си, но **ГОСПОД** ще го **порази в морето**. Филистимските градове ще онемееят от ужас, когато **видят** падането на Тир; те са го мислели за непревземаем. Самите **филистимци** ще бъдат очистени от идолопоклонството си и ще живеят като племе в Израил. **Акарон** ще **бъде като** евусейците в смисъл, че жителите му ще живеят сред народа на Израил като лоялни и мирни граждани.

9:8 Храмът на народа повече няма да

бъде застрашаван от чужди нашественици. Ст. 1–8 се изпълняват частично, когато тези езически сили са разгромени от Александър Велики (вж. споменаването на Гърция в ст. 13).

B. Първото идване на Месията в Сион (9:9)

Следващото насърчение към Божия народ е обещанието за идването на Месията (**Цар**). Ст. 9 описва Неговото първо идване – в смирение и благодат, **на марагаре**. Както евангелието на Матей, най-еврейското от четирите евангелия, така и евангелието на Йоан, най-универсалното, цитират този стих във връзка с т. нар. „триумфално влизане“ на нашия Господ в Ерусалим.

B. Разоръжаване и световен мир при Второто пришествие на Христос (9:10)

Ст. 10 обаче описва Неговото Второ пришествие, когато Той ще се яви в сила и голяма слава. Тогава всички оръжия ще бъдат унищожени и Христос ще царува „от море до море и от реката Ефрат – до краищата на земята“ (Захария цитира Пс. 72:8). Настоящата епоха на благодатта е скрита между ст. 9 и 10.

G. Завръщането на пленниците в Ерусалим (9:11, 12)

Изразът „**кръвта на завета ти**“ се отнася за **кръвта**, с която се утвърждава даден завет. Той може да се отнася за завета на закона (Изх. 24:8), за завета, гарантиращ земята на Израил (Втор. 30:1–10), за завета с Давид (2 Царе 7:4–17) или за заветните отношения на Израил с Йавхе като цяло.

Израилевите пленници ще бъдат **изведени от безводния ров** на чуждите страни и върнати в **крепостта**, което може да означава в Ерусалим, в Палестина или при Самия Бог.

Д. Триумфът на целия Израил над Гърция (9:13)

По това време Юда и Израил (Ефрем) ще надделят над Гърция. Това пророчество се е сбъднало частично по време на Макавейската война, 175–163 г. пр. Хр. То също така е и предсказание за окончателното завръщане на Израил от разпръсването му по целия свят.

Е. Намесата на Йахве в защита на Неговия народ (9:14–17)

Един неизвестен коментатор ярко описва тази „свещена война“:

Божиите победители не само ще проливат реки от кръвта на своите победени врагове и ще бъдат като жертвени съдове, пълни с кръвта, която трябва да се поръси по страните и роговете на олтара, но самите те ще преминат през кървава победа, опръскани с кръв като ъглите на олтара.

Мерил Ангър описва контраста между Израил и враговете му:

В очевиден контраст с враговете на Израил, сравнени в предходния стих с камъни за прашка, тъпкани в калта, Захария сравнява триумфиращите синове на Сион (спасения остатък) със скъпоценни камъни в корона, които сияят над Господната земя. Това несъмнено е образ на наградата на верните мъченици и храбри израилеви светии, които влизат в царството на Месията.⁹

Ж. Призив към народа да се моли за дъжд на Господа, а не на идоли-те (10:1, 2)

Народът е призован да **иска дъжд от ГОСПОДА** и да не се моли на безполез-

ните **идоли**. Поради идолопоклонството хората се **скитат като овце без пастир**.

З. Бог ще накаже първенците на Юда, ще издигне Месията и ще даде победа на народа (10:3–5)

10:3 Божият гняв е **пламнал против пастирите** и водачите (козлите), за това, че отклоняват народа от следването на истината. **ГОСПОД ще посети юдовото стадо** и ще го превърне в **боен кон**.

10:4, 5 Много коментатори тълкуват ст. 4 като обещание за Месията. Той ще излезе от **Юда** и ще бъде главният **крайгъглен камък**, **кол за шатъра**, **боен лък** и **властник**. Други вярват, че това е образ на възстановения Израил. Файнбърг смята, че този пасаж описва какво ще извърши Месията – ще премахне чуждите потисници от земята.¹⁰ Във всеки случай юдовите мъже славно ще триумфират над **враговете си**.

И. Израил и Юда ще бъдат отново събрани и царството – възстановено (10:6–12)

Пасажът в ст. 6–12 предсказва събирането и на Израил (Йосиф) и на Юда от разпръсването им по целия свят. Израил (Ефрем) **ще бъде като силен мъж**.

Господ ще подсвирне на народа Си и ще го събере в **галаадската земя** и в **Ливан** от Египет и от **Асирия**, където го е посял и разпръснал. Народите, които са го поробвали, ще бъдат наказани и Юда и Израил ще тържествуват в **името** на Господа. „Той“ в ст. 11 е Господ. **Скръбта**, с която Той поразява **вълните на морето**, може да означава някаква пречка пред завръщането, така както Червено море е изглеждало като пречка при Изхода.

Й. Неверните владетели ще бъдат наказани (11:1–3)

Гл. 11 разказва за отхвърлянето на Ме-

сията и разрушаването на Ерусалим от римляните, както и за издигането на Антихриста на власт.

Първите три стиха може би са буквално описание на унищожаването на горите на Израил (**Ливан**) и в планините, и в низините. **Пастирите** ридаят, защото пасищата край **Йордан** са унищожени и овцете им нямат паша. Някои смятат, че това се отнася за опустошението на земята от римляните през 70 г. сл. Хр.

К. Месията става истинският Пастир на стадото (11:4–8а)

11:4–6 ГОСПОД заповядва на Захария да влезе в ролята на пастир, чиито **овце са обречени на клане**. В това Захария е образ на Господ Исус. Овцете (еврейският остатък) са били жестоко експлоатирани от предишните си **пастири** (водачите). Бог е решил да предаде безбожните **жители на земята** в ръцете на римския император, когото те ще признаят за свой **цар** (Йоан 19:15).

11:7, 8а Игрисейки ролята на пастир, Захария **си взема две тояги** – **благодат (Благост)** и **единство (Връзки)**. Те изобразяват желанието на Бога да окаже благодат на Своя народ и да обедини Юда и Израил. Захария е трябвало да изгони **трима лъжливи пастири**, обикновено разбирани като трите служения на цар, свещеник и пророк, за да върши работата си. (Ангър предполага, че **тримата пастири** символизират трите управленски позиции в еврейската държава – свещеници, законоучители и граждански съдии. Той обяснява **единия месец** като периода на кулминация на неверието, непосредствено преди първенците на Израил да разпънат нашия Господ.)¹¹

Л. Месията е отхвърлен от Своя народ (11:8б–14)

11:8б–11 Когато народът отхвърля пастира, той ги оставя на съдбата им. Тогава

Захария чупи първата **тояга (Благост)** на две, с което анулира завета, който възпира езичниците да угнетяват Божия народ. Само **окаяните от овцете** разбират какво прави Бог и защо.

11:12, 13 Когато Захария пита за **заплатата** си, те му дават **тридесет сребърника** – изкупителната цена за роб, който е бил прободен от вол. Заплатата е **хвърлена на грънчаря** – пророчество за онова, което Юда ще извърши, след като предаде Господа.

11:14 Тогава Захария чупи на две и **другата си тояга (Връзки)**, показвайки по този начин, че **братството между Юда и Израил** е разрушено, и че между евреите ще има разединение и вътрешни борби.

М. Бог предава народа на пастир-идол (Антихрист) (11:15–17)

Файнбърг посочва, че епохата на църквата е скрита между ст. 14 и 15.¹²

Понеже Израил отхвърля **Добрния Пастир**, той ще получи **лъжлив пастир**. Захария изиграва това като **взема инструментите на безумен овчар**. Това е образ на бъдещия Антихрист, който няма да го е грижа за овцете, а ще ги ограбва и ще ги коли. **Мишцата му ще изсъхне и дяното му око** ще бъде ослепено в битка.

V. Второто Господно слово, наблюдащо на второто идване на Месията (гл. 12–14)

A. Ерусалим ще бъде извор на проблеми за народите (12:1–3)

Тук са изобразени езическите **народи**, които настъпват **против Ерусалим** в един бъдещ **ден**. Всички, които притесняват града, ще бъдат сериозно притеснени. Те сами ще се наранят в опитите си да вдигнат този **тегнещ воденичен камък**.

Б. Господ ще изтреби враговете на Юда (12:4)

В онзи ден Бог ще порази нападателите, и кон, и ездача му, с лудост и паника.

В. Евреите ще признаят Господа за своя сила (12:5)

Юдовите началници извън Ерусалим ще кажат в сърцето си, че ерусалимските жители имат сила от ГОСПОДА.

Г. Юдеите, живеещи извън Ерусалим, ще унищожат враговете и ще победят първи (12:6–9)

В онзи ден юдовите началници ще бъдат като пояждащ огън, изгарящ всичко, до което се докосне. Победата ще дойде първо от юдеите, живеещи в шатри извън Ерусалим, за да не се превъзнасят ерусалимските мъже над тях. Ерусалимските жители ще бъдат защитени и укрепени, а нападащите ги езически народи ще бъдат изтребени.

Д. Народът ще скърби за това, че е отхвърлил Месията (12:10–14)

Народът ще плаче горчиво, когато погледнат на Месията, когото са прободли. „И те ще погледнат на Мен, когото прободоха. И ще плачат за Него, както се оплаква единствен син“ (ст. 10б). Забележете израва „на Мен“. Онзи, когото са прободли, е Господ Иисус Христос, Йахве. Оплакването на единствен син е била най-дълбоката форма на скръб за един израилтянин. „Жалее-нето на Адад-Римон“ (ст. 11) е описано във 2 Легоп. 35:20–24. Сред скърбящите ще бъдат царския род, пророците (Натановия дом), свещениците (родът на левиевия дом), учителите (Семей) и народът. Някои мислят, че Семей би трябвало да бъде Симеон,¹³ който заедно с Леви е проявил жестокост към сиемските мъже (Бит. 34:25). Забележете повторението на думата **насаме** (ст.

12–14) – истинската изповед изисква да бъдем **насаме** с Бога.

Е. Средство за очистване от греха (13:1)

Ст. 1 на гл. 13 е тясно свързан с предходната глава. След като народите на Юда и Израил са били доведени до момента на покаяние за това, че са отхвърлили Месията, ще последва големият национален ден на умилостивението. **Изворът** за очистване е бил отворен на Голгота, но Израил като народ няма да влезе в благословението му до Второто пришествие на Месията.

Ж. Идолите и лъжепророците ще бъдат премахнати (13:2–6)

13:2 Земята ще бъде прочистена от **идоли**, а лъжливите пророци и нечистите духове ще бъдат пропъдени.

13:3–5 Тези стихове очевидно описват гнева, който ще си навлекат лъжливите пророци във времето на възстановяването на Израил. Ако някой лъжливо се представя за **пророк**, собствените му родители ще го заплашват и ще го прободат. Хората няма вече лекомислено да твърдят за себе си, че са пророци, ако не са действително изпратени от Бога, а ще се представят като земеделци или с друга професия, която всъщност имат.

13:6 Ако някой лъжепророк е бил прободен или сам си е нанесъл **рани** като част от култовите практики на лъжепророците, той няма да разкрие истинските причини за тези рани, когато го питат за тях. Вместо това той ще даде някакъв уклончив отговор, като например: „**Защо то ме биха в дома на приятелите ми.**“

Много искрени проповедници са отнасяли ст. 6 към нашия Господ Иисус Христос и раните от гвоздите, които е получил на Голгота. Такова значение обаче е трудно да се съвмести с контекста, който съвсем ясно говори за лъжепророк.¹⁴ В ревността си да запазим старозаветните

месиански пасажи от неверието на критиците-рационалисти трябва да бъдат внимателни да не придаваме на текста значение, каквото той не притежава.

Консервативни библейски учители като Г. Колман Лак също поддържат немесианското тълкуване на този стих:

Човекът отрича, че изобщо някога е бил лъжепророк. Питаният обаче изразява подозрения и продължава да разпитва. За лъжепророците е било обичайна практика да си нанасят порязвания и рани (вж. 3 Царе 18:28; Ер. 16:6, и т. н.).¹⁵

По-нататъшните детайли в самия стих подхождат по-добре на лъжепророк. На еврейски думата за *ръце* се отнася за предмишниците. „**Тези рани сред ръцете ти**“ може да говори за всякакви рани по торса, отпред или отзад, които биха могли да бъдат нанесени при култовите нарязвания (или от „приятелите“ на човека, ако лъжепророкът казва истината). Освен това нашият Господ не е бил ранен в дома на *приятелите* Си, а в дома на най-свирепите Си врагове.

3. Месията ще бъде поразен и Израил – разпръснат (13:7)

Ст. 7 слага началото на пасаж, признат за mesiански от всички вярващи изследователи на Библията. Йахве заповядва на меча Си да **се събуди против** Господ Иисус. **Пастирът бива поразен** на Голгота и оттогава до ден-днешен еврейските **овце са разпръснати**.

И. Остатък от народа ще се върне при Господа (13:8, 9)

Заради това, че са отхвърлили Месията, две трети от народа **ще се изтребят** по времето на Голямата скръб, но остатък от една трета ще бъде запазен. Този остатък ще бъде пречистен като **сребро** и **злато**. Тези евреи ще признаят **Бога** и Той ще ги признае като „**Мой народ**“.

Й. Езичниците ще се съберат против Ерусалим (14:1, 2)

Тук изразът „**Ден на ГОСПОДА**“ се отнася до последната обсада на Ерусалим от народите. Нападащите войски ще **разграбват града**. **Половината от народа ще бъде взет в плен**, а другата половина ще остане.

К. Самият Господ ще се намеси (14:3–5)

Тогава Самият ГОСПОД ще дойде на **Елеонския хълм**. **Хълмът ще се разцепи през средата си – половината на север и половината – на юг**, като между двете половини ще се образува **много голяма долина**. „**И ще дойде ГОСПОД, моят Бог, и всичките светии с Теб.**“ Ангър обяснява:

За да демонстрира своя екстаз, наблюдателят преминава от непряко към пряко обръщение, феномен, често срещан в живия еврейски стил на писане.¹⁶

Л. Космически промени във времето и небесните светила (14:6, 7)

Точното значение на този пасаж е толкова неясно, че много съвременни преводи са възприели един или повече от древните преводи, които изразяват идеята, че „всички температурни крайности ще престанат.“¹⁷ Болдуин предлага алтернативен превод на последната фраза на шести стих: „блестящите (звездите) замръзват, т. е. губят блясъка си.“¹⁸

Значението на текста *като цяло* е ясно: предсказаните промени ще бъдат *космически* по своя обхват.

Ангър, който отхвърля прочитите на ранните преводи като „очевидно погрешни“, разглежда деня като период (Денят на Господа), а не като двадесет и четири часов интервал. Той свързва този пасаж с Исаия 30:26:

И светлината на луната ще бъде като светлината на слънцето, а светлината на слънцето ще бъде седмokratна, като светлината на седем дни, в деня, когато ГОСПОД превързва раната на народа Си и изцелява раната от удара им.¹⁹

М. Река от жива вода (14:8)

Живи води ще текат от Ерусалим: половината към Мъртво море (източното море) и половината към Средиземно море (задното море) през всички годишни времена.

Н. Христос ще владее като Цар (14:9)

ГОСПОД ще бъде Цар над цялата земя и ще бъде признат за единствения истински Бог.

О. Географски промени в земята (14:10)

Цялата страна ще се превърне в равнина, като Ерусалим ще се издигне над останалата част.

П. Ерусалим ще бъде населен и безопасен (14:11)

Ерусалим ще се насели в безопасност и хората, които живеят в него, няма вече да бъдат под заплахата от вражески нападения и проклятие.

Р. Язви и паника ще нападнат езическите врагове (14:12–15)

Хронологично тези стихове са свързани с 14:3, където е описана победата на Христос над враговете на Израил. Тези врагове ще бъдат поразени с ужасяваща язва²⁰ – „месата им ще се разложат, докато още стоят на краката си, очите им ще се разложат в ямите си и езикът им ще се разложи в устата им.“²¹ **Ще има голям смут от ГОСПОДА. Провин-**

циалната част на Юда ще се присъедини към защитата на Ерусалим и плячката ще бъде голяма.

С. Оцелелите езичници ще славят Бога в Ерусалим или ще бъдат изложени на язвата (14:16–19)

Оцелелите езически народи ще идват в Ерусалим всяка година да се покланят на Царя, ГОСПОДА на Войнствата, и да празнуват празника на колибите. Ангър обяснява защо:

Празникът на колибите е единственият от седемте еврейски празника, който според това пророчество ще бъде празнуван в епохата на Хилядолетното царство. Защо? Той е единственият празник, чието символично значение дотогава няма да е станало реалност, и единственият, който ще бъде в процес на изпълнение чрез самото царство.²¹

Онези, които откажат до дойдат и да се поклонят, ще страдат от суша. **Египет** е споменат специално като една от страните, които **няма да имат дъжд**, ако са непокорни.

Т. Дори и обикновените принадлежности ще бъдат посветени на Господа и търговците вече няма да търгуват в Господния дом (14:20, 21)

В онзи ден всичко ще бъде „Свято на ГОСПОДА“. Няма да има разлика между „светско“ и „свято“. **Дори звъниците на конете** и обикновените домакински съдове в Ерусалим и Юда ще бъдат свети! Всеки ханаанец – презрително название за търгаш или нечист човек – ще бъде изгонен от храма, дома на ГОСПОДА на Войнствата.

Крайни бележки

- ¹ (1:18–21) Някои виждат числото *четири* просто като израз на пълно-тата на съпротивата, така както то изразява всички посоки на света в осмото видение“ (Joyce G. Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, стр. 407). Конкретното приложение за четирите отделни народа обаче е традиционно и древно тълкуване.
- ² (1:18-21) G. Coleman Luck, *Zechariah*, pp. 26, 27.
- ³ (3:8, 9) Merrill F. Unger, *Zechariah: Prophet of Messiah's Glory*, pp. 64, 65.
- ⁴ (3:8, 9) Arno C. Gaebelin, *Studies in Zechariah*, p. 42.
- ⁵ (4:1-6) Unger, *Zechariah*, p. 75.
- ⁶ (6:9-13) Многозначително е, че този първосвещеник носи името Исус.
- ⁷ (6:9-13) David Baron, *The New Order of Priesthood*, p. 30 footnote.
- ⁸ (7:8-14) William Kelly, *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*, p. 467.
- ⁹ (9:14-17) Unger, *Zechariah*, p. 170.
- ¹⁰ (10:4, 5) Charles Lee Feinberg, *God Remembers*, p. 188.
- ¹¹ (11:7, 8a) Unger, *Zechariah*, p. 195.
- ¹² (11:15-17) Feinberg, *God Remembers*, p. 211.
- ¹³ (12:10–14) На еврейски Симеон е *Шимон*. В древния текст, съставен само от съгласни, преди да бъдат добавени гласните, името много лесно би могло да бъде преписано погрешно като *Семей* (*Шими*).
- ¹⁴ (13:6) Ангър, виден изследовател на Стария Завет, отнася стиха към Христос, но признава, че малцина библейски изследователи са съгласни с него:
- Дързостта на това месианско пророчество и *драматичната ненадейност*, с която то е представено, са стреснали и отклонили мнозина наблюдатели от истинското му значение поради предположението, че то е неразривно свързано със ст. 2–5, и следователно става въпрос за лъжливия пророк, поради което въвеждането на Месията тук би означавало драстично да се пренебрегне контекстът.
- Д-р Ангър отделя пет колонки в коментара си в защита на своето мнение (стр. 228–230).
- ¹⁵ (13:6) G. Coleman Luck, *Zechariah*, p. 113.
- ¹⁶ (14:3-5) Unger, *Zechariah*, p. 250.
- ¹⁷ (14:6-7) Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, p. 203.
- ¹⁸ (14:6, 7) *Ibid.*
- ¹⁹ (14:6, 7) Unger, *Zechariah*, pp. 252, 253.
- ²⁰ (14:12–15) Много съвременни читатели са забелязали колко силно пораженията, описани в този пасаж, напомнят ужасяващите последици от ядрено нападение.
- ²¹ (14:16-19) Unger, *Zechariah*, p. 265.

Библиография

- Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commentary*. Downers Grove, Ill: Inter Varsity Press, 1972.
- Feinberg, Charles Lee. *God Remembers*. New York: American Board of Missions to the Jews, Inc., 1965.
- Gaebelein, Arno C. *Studies in Zechariah*, New York: Our Hope Publishers 1904.
- Laney, J. Carl. "Zechariah." In *Everyman's Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1984.
- Lindsey, F. Duane. "Zechariah." In *The Bible Knowledge Commentary*. Wheaton: Victor Books, 1985.
- Luck, G. Coleman. *Zechariah*. Chicago: Moody Press, 1969.
- Mills, Montague S. "Zechariah." In *The Minor Prophets: A Survey*. Distributed by 3E Ministries. Dallas: n.d.
- Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol. 3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.
- . *Prophet of the Myrtle Grove*. Eastbourne, England: Prophetic Witness Publishing House, 1971.
- Unger, Merrill F. *Zechariah: Prophet of Messiah's Glory*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1962.

МАЛАХИЯ

„Книгата на Малахия е като късна вечер, слагаща край на един дълъг ден; но тя е и като утринната зора, носеща в утробата си един славен ден.“

Нагелсбах

Въведение

I. Уникално място в канона

Малахия („Мой вестител“, вероятно съкратена форма от *Малакйях*, „Вестител на Йахве“) е характерен с това, че е последният от пророците и представлява мост между Стария и Новия Завет, предсказващ идването както на Йоан Кръстител, така и на Самия Господ Исус.

Колкото и да е странно, някои вярват, че пророчеството на Малахия е анонимно, и че името му е просто титла на Ездра или на някой друг писател. Някои църковни отци дори смятали, че авторът е ангел, тъй като на гръцки (както и на еврейски) същата дума означава както *ангел*, така и *пратеник*!¹

Освен всичко друго книгата на Малахия има специфичен диалектически стил (въпроси и отговори), който е станал причина някои да наричат пророка „еврейския Сократ“.

II. Авторство

Въпреки че според еврейското предание Малахия е принадлежал към „Великата синагога“ и е бил левит от Суфа в Заулон, ние не знаем нищо конкретно за пророка извън книгата му. С пълно основание можем да приемем, че той е бил дързък и дори остър писател, който заедно с Агей и Захария е призовавал евреите от периода след плена да се върнат към своите заветни отношения с Бога.

III. Датиране

Ясно е, че Малахия е писал след 538 г. пр. Хр., тъй като думата, която използва за *началник*, е характерна почти изключително за времето след плена.² Явно е също, че е писал по-късно от другите двама „малки“ пророци от периода след плена – Агей и Захария, – тъй като в Малахия храмът е завършен, ритуалите са възобновени и е изминало достатъчно време, за да настъпи нов духовен упадък. Освен това стените на Ерусалим също са били възстановени.

Написването на книгата на Малахия вероятно трябва да бъде поместено между 470 и 460 г. пр. Хр.

IV. Исторически фон и теми

Проблемите в Малахия са същите като тези в Неемия – смесени бракове с езичници, нечестни финансови практики, задържане на десетъците от Божия дом и обща духовна апатия. Това или са същите проблеми, споменати в Неемия, или са тяхно повторение или продължение не много след неговото време.

Заради безжизнения религиозен живот на евреите след плена Малахия се опитва да ги разбуди, като използва картинния метод на диалог с неверния народ.

Както се изтъква, Малахия много уместно е наречен „Мой вестител“ или „вестител на Йахве“, понеже в кратките си четири глави пророкът описва трима вестители – Господния свещеник (2:2), Йоан Кръстител (3:1a) и Господ (3:16).

Книгата на Малахия документира последния призив на Бога към Неговия народ през времето на Стария Завет. След това пророческият глас ще мълчи четири века до идването на Йоан Кръстител.

Струва си да отбележим, че независимо от това колко „късно“ някои критици

датират книгата на Малахия, нейният текст определено е написан много преди идването на Йоан Кръстител и Господ Иисус. В този смисъл той е истинско *пророчество*, а не „история, написана като пророчество“, както твърдят някои деструктивни критици.

Схема на изложението

- I. Господните обвинения против Израил, техният отговор и надвисналите Божии присъди (1:1–3:15)
 - A. Неблагодарност (1:1–5)
 - B. Светотатство от страна на свещениците (1:6–14)
 - B. Осъждане на свещениците (2:1–9)
 - Г. Разводи и смесени бракове (2:10–16)
 - Д. Отричане на Божията святост и справедливост (2:17)
 - Е. Вметка: Месията идва да съди (3:1–6)
 - Ж. Отстъплението на народа (3:7)

- З. Ограбване на Бога чрез задържане на десyatъци и приноси (3:8–12)
- И. Лъжливи обвинения срещу Бога (3:13–15)
- II. Благословието на верния остатък и осъждането на безбожните (3:16–4:6)
 - A. Възстановяването на верния остатък (3:16–18)
 - B. Осъждането на безбожните (4:1)
 - B. Идването на Месията при остатъка (4:2, 3)
 - Г. Заключително увещание за покорство с обещание за идването на пророк Илия (4:4–6)

Коментар

I. Господните обвинения против Израил, техният отговор и надвисналите Божии присъди (1:1–3:15)

A. Неблагодарност (1:1–5)

В първата глава виждаме как Господ отправя определени обвинения към народа, а народът отговаря с категорично отричане. Най-напред **ГОСПОД** им изтъква любовта Си към тях, а те искат Той да им я докаже: „**В какво си ни възлюбил?**“ Той го прави, като им напомня за любовта Си към **Яков** (на когото те са пото-

ми), за това как е отхвърлил **Исав**, и за Своите присъди над потомците на Исав – едомците. **Очите на народа на Израил ще видят** запустението на Едом и ще признат Божието величие.

B. Светотатство от страна на свещениците (1:6–14)

1:6 След това Господ обвинява **свещениците**, че **презират името** Му и не Му отдават **почит** и **страх**. Те искат от Него да им посочи доказателство за скверното им поведение.

1:7, 8 Господ ги обвинява, че Му принасят **осквернени** приноси. Те отричат и това, но Той им напомня, че те постъпват

така, сякаш каквото и да било е достатъчно добро за Господа. Принасят **слепи и куци** жертви, които не биха и дръзнали да **занесат на началника си**.

1:9 Пророкът ги призовава да се покаят от греховете си, за да не ги постигне Божият гняв.

1:10 **ГОСПОД на Войнствата** би желал **някой да затвори вратите** на храма, за да спрат жертвоприношенията, защото такива жертви са напълно неприемливи за Него.

1:11 Но **ГОСПОД** ще защити **името Си между народите**, макар Неговият собствен народ да не Го почита.

1:12–14 Евреите презират свещените неща на храма и са изморени да служат на Бога. Всички, които принасят в жертва на Бога своите ненужни животни с **недостатък**, ще бъдат проклетни. Причината е, че **ГОСПОД на Войнствата** е **Велик Цар** и името Му е **страшно между народите**.

В. Осъждане на свещениците (2:1–9)

Свещениците получават сериозно предупреждение за страшна присъда, която ги очаква, ако не се покаят и не променят пътищата си. Господ им напомня, че някогашните свещеници са били верни на Божия **завет с Леви**, но сегашните са се покварили до неузнаваемост и затова Бог ги е **направил презрени и нищожни за целия народ**.

Г. Разводи и смесени бракове (2:10–16)

2:10–12 След това идва ред на проблема с разводите и браковете с жени от чужди идолопоклоннически народи. Народът на **Юда** е **постъпил коварно**, като се е женил за чужденки, разрушавайки по този начин националното единство. Онези, които са встъпили в смесени бракове, ще бъдат **отсечени**.

2:13–16 Народът плаче на **олтара**, защото **ГОСПОД** вече не приема приносите им с благоволение. Но защо? **Защото ГОСПОД** е бил **свидетел** на женитбите им, които те с такава лекота разрушават. Той е искал те да бъдат чист народ, създаващ **Божие потомство**, и отделен от покварата на езичниците. **Бог мрази** библейски необоснования **развод** и последващото го **насилие**. Връзката между развода и насилието е обяснена от Болдуин по следния начин:

Той вижда развода като покриване на нечия дреха с насилие, образен израз за всякаква груба несправедливост, която, също като кръвта на жертвата при убийството, оставя следи, които всички виждат.³

Д. Отричане на Божията святост и справедливост (2:17)

Те са **дотегнали на ГОСПОДА**, като постоянно повтарят, че Него не Го е грижа за поведението на **всеки, който върши зло**. Те лицемерно Го предизвикват да се намеси, като казват: „**Къде е Богът на съда?**“

Е. Ветка: Месията идва да съди (3:1–6)

3:1 Тук Бог отговаря на безбожното предизвикателство от предишния стих. Той ще **изпрати Вестителя Си**, обещание, което има своето ранно и частично изпълнение в Йоан Кръстител, но очаква своето по-късно и окончателно изпълнение когато Илия (4:5) ще приготви **пътя на Господа, Ангела на завета, когото те желаят** (иронично). Иронията тук се състои в това, че когато Той по-късно идва (при Своето първо идване), народът на Израил **не Го желяе**, а вместо това Го **разпъва**.

3:2–4 **Денят на идването Му** ще бъде

Второто пришествие. Господ ще дойде със съд за греха и **кой ще** бъде способен да **устои**? Това очистиращо служение, изобразено от очистиването на храма, извършено от Христос, очаква окончателното си изпълнение при Неговото второ идване. **Синовете на Леви** (свещениците) ще бъдат очистени, за да **принесат приноси** на святост и **правда**, които са **приятни на ГОСПОДА, както в древните дни.**

3:5 Освен това Господ ще накаже **блячите, прелюбодейците, кълнящите се лъжливо, угнетителите на наемниците, на вдовиците, на сирачетата, както и онези, които онеправдават чужденеца.**

3:6 Фактът, че ГОСПОД е неизменим, обяснява опазването на **синовете на Яков** от унищожение.

Ж. Отстъплението на народа (3:7)

ГОСПОД кани народа да се **обърне към** Него, но израилтяните отричат, че са се **отклонили**, като питат лицемерно: „**От какво да се обърнем?**“

З. Ограбване на Бога чрез задържане на десятъци и приноси (3:8–12)

Според Мойсеевия закон от израилтяните се е изисквало да дават на Господа десятък от цялата си реколта и добитък (или да откупят този десятък с пари, като добавят една пета от стойността му). Десятъците са били допълнение към многобройните жертви и приноси и са били признание, че всичко принадлежи, на Бога, и че Той е Онзи, който дава всички притежания.

Новият Завет учи вярващите да дават систематично, непринудено, радостно и според както Господ ги е благословил, т. е. пропорционално на дохода си. За десятък обаче не се споменава. Вместо това се предполага, че ако един евреин, живеещ под закона, е давал десятък, колко

повече трябва да дава един християнин, живеещ под благодатта!

Наградата за върното отдаване на десятъка в Стария Завет е била материално благосъстояние; наградата за върното настояничество на материалните неща в настоящата епоха е духовно богатство.

И така, Господ напомня на евреите, че не са давали своите **десятъци и приноси**, и така са **крали от Бога** и са си навлекли проклетие. Ако бъдат верни в **десятъците си**, Той ще ги насити с **благословение** в невероятно **изобилие**. Ще ги избави от суша, язви, врагове и скакалци и ще ги превърне в благословение на земята.

И. Лъжливи обвинения срещу Бога (3:13–15)

ГОСПОД отново ги обвинява, че са говорили **дръзки** неща **против** Него, казвайки, че е **безползно да се служи на Бога** и да се изпълняват заповедите Му. Твърдели са, че **горделивите, безбожните** и онези, които **изпитват Бога**, не само благоуспяват, но и се измъкват безнаказано.

II. Благословието на верния остатък и осъждането на безбожните (3:16–4:6)

A. Възстановяването на верния остатък (3:16–18)

Но има и остатък от народа, който е верен на Йахве. Той ще бъде пощаден и благословен, и провъзгласен за Божие собствено притежание.

Уилям Кели коментира:

Самите евреи няма вече да разчитат просто на това, че са евреи. Те ще осъзнаят суетата на външността, ще ценят това, което е от Бога, и дори още повече ще се гнусят от онези, които са безбожници, защото са евреи (ст. 18).⁴

Б. Осъждането на безбожните (4:1)

Идва Денят, който ще гори като пещ, когато всички горделиви и всички безбожни ще бъдат изтребени, без да им остане нито корен, нито клонче.

В. Идването на Месията при оставката (4:2, 3)

Верните ще приветстват слънцето на правдата, което ще изгрее с изцеление в крилата си. Онези, които се боят от Божието име, ще стъпчат враговете си като пепел под краката си.

Г. Заключение за покорство с обещание за идването на пророк Илия (4:4–6)

Книгата завършва с *увещание* към евреите да **помнят закона на Мойсей** и с *обещанието* на Бога да **изпрати Илия** на Израил **преди Деня на ГОСПОДА**. Той ще внесе промяна в живота на хората, като ги подбуди да живеят като своите благочестиви предци. В противен случай Бог ще трябва да посети **земята с проклятие**. Когато четат Малахия в си-нагогата, евреите повтарят ст. 5 след ст. 6, за да не завършва книгата с проклятие. Както обаче отбелязва Волф, „този опит

да се смекчи посланието не променя жестоката реалност.“⁴⁵

Тъй като ние прочетохме Стария Завет в по-свършената светлина на Новия, какъв по-добър начин да завършим старозаветната част на коментара от това, да цитираме последния пасаж от издържания в духовен и изследователски аспект старозаветен коментар на Кайл и Делищ,⁶ който прекарно свързва двата завета в едно:

Законът и пророците свидетелстват за Христос и Христос идва не за да унищожи закона и пророците, а за да ги изпълни. Затова на планината на Христовото преображение се явяват както Мойсей, основателят на закона и посредникът на Стария Завет, така и пророк Илия, като възстановител на закона в Израил, за да разговарят с Исус за Неговата смърт, която Му предстои да изпълни в Ерусалим ... за практическо свидетелство на апостолите и на всички нас, че Исус Христос, който дава живота Си за нас, за да понесе греховете ни и да ни изкупи от проклятието на закона, е възлюбеният Син на Отца, когото трябва да слушаме, и че чрез вяра в Неговото име можем да станем Божии деца и наследници на вечен живот.⁷

Крайни бележки

¹ (Въведение) Нашата дума *ангел* идва от гръцката дума *ангелос* („пратеник“, „вестител“ или „ангел“). Името на книгата идва от еврейската дума *малак*, която има същите значения.

² (Въведение) Joyce Baldwin, *Haggai, Zechariah, Malachi*, p. 241.

³ (2:13-16) *Ibid.*, p. 241.

⁴ (3:16-18) William Kelly, *Lectures*

Introductory to the Study of the Minor Prophets, p. 536.

⁵ (4:4-6) Herbert Wolf, *Haggai and Malachi*, p. 126

⁶ (4:4-6) Струва си да отбележим, че многотомният труд на Кайл и Делищ, макар и написан преди век, все още се издава и е широко използван. За разлика от рационалистичните коментари, които постоянно биват замествани от все по-радикално не-

верие, доктринално коректните и добре написани коментари могат да се окажат ценни за десетилетия и дори векове.

⁷ (4:4-6) C. F. Keil, "Malachi," *Biblical Commentary on the Old Testament*, XXVI:475.

Библиография

Baldwin, Joyce G. *Haggai, Zechariah, Malachi: An Introduction and Commentary*. The Tyndale Old Testament Commentaries. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1972.

Feinberg, Charles Lee. *Habakkuk, Zephaniah, Haggai and Malachi*. New York: American Board of Mission to the Jews, Inc., 1951.

— — —. *The Minor Prophets*. Chicago: Moody Press, 1976.

Keil, C. F. "Malachi." In *Biblical Commentary on the Old Testament*. Vol. 26. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1971.

Kelly, William. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.

Logsdon, S. Franklin. *Malachi or Will a Man Rob God?* Chicago: Moody Press, 1961.

Morgan, G. Campbell. *The Minor Prophets*. Old Tappan, N.J.: Fleming H. Revell Company, 1960.

Tatford, Frederick A. *The Minor Prophets*. Vol.3. Reprint (3 vols.). Minneapolis: Klock & Klock Christian Publishers, 1982.

Wolf, Herbert. *Haggai and Malachi*. Chicago: Moody Press, 1976.

ОБЩА БИБЛИОГРАФИЯ

- Abels, Jules. *The Rockefeller Billions*. New York: Macmillan, 1965.
- Adams, J. *Competent to Counsel*. Grand Rapids: Baker Book House, 1970.
- Adolph, Paul Ernest. "God in Medical Practice," a chapter in *The Evidence of God in an Expanding Universe* by John Clover Monsma. Bangalore, India: Thomas Samuel, 1968.
- Alexander, Denis. *Beyond Science*. Philadelphia: Holman, 1972.
- The Apocrypha*. Revised Standard Version. New York: Thomas Nelson & Sons, 1957.
- Archer, Gleason. *A Survey of Old Testament Introduction*. Chicago: Moody Press, 1974.
- Armerding, Carl. *The Fight for Palestine*. Wheaton, IL: Van Kampen Press, 1949.
- Barnes, Albert. *The Bible Commentary, Proverbs-Ezekiel*. Grand Rapids: Baker Book House, 1953.
- Barnhouse, Donald Grey. *Words Fitly Spoken*. Wheaton, IL: Tyndale House, 1969.
- Baron, David. *The Shepherd of Israel*. London: Morgan and Scott, Ltd., n.d.
- Baxter, J. Sidlow. *Explore the Book*. London: Marshall, Morgan and Scott, Ltd., 1958.
- Bermant, Chaim, and Michael Weitzman. *Ebla: A Revelation in Archaeology*. New York: Times Books, 1979.
- Borland, James A. *Christ in the Old Testament*. Chicago: Moody Press, 1978.
- Bright, Bill. *Revolution Now*. San Bernardino, CA: Campus Crusade, 1969.
- Bullinger, E. W. *The Companion Bible*. London: Lamp Press, n.d.
- Campbell, M. *From Grace to Glory*. London: Banner of Truth Trust, 1970.
- Chafer, L. S. *Systematic Theology*. 8 vols. Dallas: Dallas Seminary Press, 1947.
- Christenson, Larry. *The Christian Family*. Minneapolis: Bethany Fellowship, 1970.
- Collins, Larry, and Dominique Lapierre, *O Jerusalem!* New York: Simon and Schuster, 1972.
- Cook, F. C., ed. *Barnes' Notes on the Old and New Testaments*. Reprint. Grand Rapids: Baker Book House, 1973.
- Crockett, William D. *A Harmony of Samuel, Kings and Chronicles*. Grand Rapids: Baker Book House, 1961.
- Darby, J. N. *The Collected Writings of J. N. Darby*. 34 vols. plus Index. Reprint. Oak Park, IL: Bible Truth Publishers, 1972.
- — —. *Synopsis of the Books of the Bible*. 5 vols. Reprint. Winschoten, Netherlands: H. L. Heijkoop, 1970.
- Davidson, Stibbs and Kevan, eds. *The New Bible Commentary*. Chicago: Inter-Varsity Christian Fellowship, 1953.

- Durbanville, Henry. *Winsome Christianity*. Edinburgh: B. McCall Barbour, n.d.
- Edersheim, Alfred. *Bible History. Old Testament*. Reprint (7 vols. In 1). Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1982.
- Falwell, Jerry, ed. *Liberty Bible Commentary. Vol. 1. Old Testament*. Lynchburg, VA: The Old Time Gospel Hour, 1982.
- Flynn, Leslie B. *Your God and Your Gold*. Williamsport, PA: Hearthstone Publishers, Inc., 1961.
- Gehman, Henry Snyder, ed. *The New Westminster Dictionary of the Bible*. Philadelphia: The Westminster Press, 1976.
- Gish, Arthur. *Beyond the Rat Race*. Scottsdale, PA: Herald Press, 1973.
- Grant, F. W. *The Numerical Bible*. 7 vols. Neptune, NJ: Loizeaux Bros., 1977.
- Gray, James M. *Christian Workers' Commentary on the Whole Bible*. Westwood, NJ: Fleming H. Revell Co., 1953.
- Griffiths, Michael. *Take My Life*. Downers Grove, IL: InterVarsity Press, 1967.
- Griffith Thomas, W. H. *The Pentateuch*. Grand Rapids: Kregel Publications, 1985.
- Haley, John W. *Alleged Discrepancies of the Bible*. Nashville: Gospel Advocate Company, 1967.
- Halley, Henry H. *Halley's Bible Handbook*. 24th ed. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1965.
- Harrison, Roland K. *Introduction to the Old Testament*. Grand Rapids: William B. Eerdmans Publishing Company, 1969.
- . Ed. *Major Cities of the Biblical World*. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1985.
- Henry, Matthew. *The Matthew Henry Commentary on the Whole Bible*. 6 vols. Grand Rapids: Zondervan, 1974.
- Henry, Scott and others. *The Pocket Bible Commentary*. Vol. 4. Chicago: Moody Press, n.d.
- Hoste, William, and William Rodgers. *Bible Problems and Answers*. Kilmarnock, Scotland: John Ritchie Ltd., 1957.
- Ironside, H. A. *The Continual Burnt Offering*. New York: Loizeaux Bros., 1941.
- Jamieson, Fausset, and Brown. *A Commentary, Critical, Experimental, and Practical on the Old and New Testaments*. 6 vols. London: Wm. Collins and Co. Ltd., n.d.
- Johnson, Samuel. *The History of Rasselas, Prince of Abyssinia*, ed. J. P. Hardy. London: Oxford University, 1968.
- Jones, E. Stanley, *Is the Kingdom of God Realism?* Nashville: Abingdon-Cokesbury, 1940.
- . *Growing Spiritually*. Nashville: Abingdon Press, 1953.
- Josephus, Flavius. *The Works of Flavius Josephus*. Trans. William Whiston. Hartford, CT: The S. S. Scranton Co., 1905.
- Kautzsch, E. ed. *Gesenius' Hebrew Grammar*. Revised by A. E. Cowley. Reprint. Oxford: Clarendon Press, 1976.
- Keil, C. F. *Manual of Historico-Critical Introduction to the Canonical Scriptures of the Old Testament*. 2 vols. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1952.

- Keil, C. F. and Franz Delitzsch. *Biblical Commentary on the Old Testament*. 26 vols. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1971.
- — —. *Lectures Introductory to the Study of the Minor Prophets*. Fifth Edition. London: C. A. Hammond Trust Bible Depot, n.d.
- Kitchen, J. Howard. *Holy Fields. An Introduction to the Historical Geography of the Holy Land*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Company, 1955.
- Kollek, Teddy and Moshe Pearlman. *Jerusalem, a History of Forty Centuries*. London: Weidenfeld and Nicholson, 1968.
- Lange, John Peter. *A Commentary on the Holy Scriptures*. 25 vols. Reprint. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1960.
- Lewis, C. S. *Weight of Glory*. Ed. By Walter Hooper. New York: Mac-Millan Publishing Company, 1980.
- Lockyer, Herbert, Sr., ed. *Nelson's Illustrated Bible Dictionary*. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1986.
- MacDonald, William. *Kingdom Divided: A Study of the Books of the Old Testament from Kings to Esther*. Toronto: Everyday Publications, 1974.
- — —. *16 Men with a Message: The Old Testament Prophets*. Toronto: Everyday Publications, 1972.
- Mackintosh, C. H. *Genesis to Deuteronomy*. Neptune, NJ: Loizeaux Bros, 1972.
- — —. *The Mackintosh Treasury*. Neptune: NJ: Loizeaux Bros., 1976.
- Mantle, J. G. *Better Things*. New York: Christian Alliance Publishing Co., 1921.
- McMillen, S. I. *None of These Diseases*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Co., 1972.
- Meyer, F. B. *Through the Bible Day by Day*. 7 vols. Philadelphia: American Sunday-School Union, 1917.
- Miller, Rev. H. S. *General Biblical Introduction*. Houghton, NY: The Word-Bearer Press, 1956.
- Moody, D. L. *Notes From My Bible*. New York: Fleming H. Revell Company, 1895.
- Morgan, G. Campbell. *An Exposition of the Whole Bible*. Westwood, NJ: Fleming H. Revell Company, 1959.
- — —. *Living Messages from the Books of the Bible, Genesis—Malachi*. New York: Fleming H. Revell Company, 1912.
- — —. *Searchlights from the Word*. London: Oliphants, 1970.
- Muggeridge, Malcolm. *Jesus Rediscovered*. Garden City, NY: Doubleday, 1969.
- Naismith, 1200 *More Notes, Quotes and Anecdotes*. London: Pickering & Inglis, 1975.
- Nee, Watchman. *Do All To The Glory of God*. New York: Christian Fellowship Publishers, Inc., 1974.
- A New and Concise Bible Dictionary*. London: Central Bible Hammond Trust, 1973.
- Orr, James, ed. *International Standard Bible Encyclopedia*. 5 vols. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1939.

- Packer, J. I. *Knowing God*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1977.
- Pentecost, J. D. *Things to Come*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1974.
- Pfeiffer, Charles F. *Baker's Bible Atlas*. Grand Rapids: Baker Book House, 1966.
- . ed. *The Biblical World*. Grand Rapids: Baker Book House, 1966.
- . *An Outline of Old Testament History*. Chicago: Moody Press, 1960.
- Pfeiffer, Charles F., and Everett F. Harrison, eds. *The Wycliffe Bible Commentary*. Chicago: Moody Press, 1962.
- Pierson, Arthur T. *Knowing the Scriptures*. Fincastle, VA: Scripture Truth Book Company, 1975.
- . *An Outline of Old Testament History*. Chicago: Moody Press, 1960.
- Pilkey, John. *Origin of the Nations*. San Diego, CA: Master Book Publishers, 1984.
- Pink, A. W. *The Attributes of God*. Grand Rapids: Baker Book House, 1975.
- Poole, Matthew. *Matthew Poole's Commentary on the Holy Bible*. Edinburgh: The Banner of Truth Trust, 1974.
- Pritchard, James A. *Archaeology and the Old Testament*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1958.
- Reid, John. *The Chief Meeting of the Church*. Waynesboro, GA: Christian Missions Press, 1978.
- The Revell Bible Dictionary*. Ed. By Lawrence . Richards. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1990.
- Ridout, Samuel. *How to Study the Bible*. New York: Loizeaux Brothers, 1947.
- Ryrie, Charles C., *The Grace of God*. Chicago: Moody Press, 1975.
- , ed. *The Ryrie Study Bible, New King James Version*. Chicago: Moody Press, 1985.
- Sanders, J. Oswald. *On to Maturity*. Chicago: Moody Press, 1969.
- Schaeffer, Francis A. *The Church at the End of the 20th Century*. Downers Grove, IL: Inter-Varsity Press, 1970.
- Schultz, Samuel J. *The Old Testament Speaks*. New York: Harper & Brothers, Publishers, 1960.
- Scofield, C. I., E. Schuyler English, et al., eds. *The New Scofield Study Bible*. New King James Version. Nashville: Thomas Nelson Publishers, 1989.
- Scott, Walter. *Handbook to the Bible. Old Testament*. Reprint. Charlotte, NC: Books for Christians, 1977.
- Scroggie, W. Graham. *Know Your Bible. A Brief Introduction to the Scriptures. Vol. 1, The Old Testament*. London: Pickering & Inglis Ltd., n.d.
- The Serious Christian*. Series I. Reprints in 22 vols. Charlotte, NC: Books for Christians, n.d.
- The Serious Christian*. Series II. Reprints in 13 vols. to date. Charlotte, NC: Books for Christians, n.d.
- Sider, Ronald J. *Rich Christians in an Age*

of *Hunger*. Downers Grove: InterVarsity Press, 1978.

Sparks, T. Austin. *What Is Man?* Indianapolis: Pratt Printing Co., n.d.

Spurgeon, C. H. *Morning and Evening*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1980.

———. *Spurgeon's Devotional Bible*. Grand Rapids: Baker Book House, 1974.

———. *Spurgeon's Sermons*. Vol. 1. Reprinted. Grand Rapids: Baker Book House, 1984.

Stevenson, Herbert E. *Three Prophetic Voices*. Old Tappan, NJ: Fleming H. Revell Company, 1971.

Stoner, Peter W. *Science Speaks*. Chicago: Moody Press, n.d.

Tan, Paul Lee. *The Interpretation of Prophecy*. Winona Lake, IN: BMH Books, Inc., 1974.

Tenney Merrill C., gen. ed. And Steven Barabas, assoc. ed. *The Zondervan Pictorial Encyclopedia of the Bible*. 5 Vols. Grand Rapids: Zondervan, 1975.

Thiele, Edwin R. *The Mysterious Numbers of the Hebrew Kings*. 1st ed. Chicago: University of Chicago Press, 1951.

Thomson, W. M. *The Land and the Book; or, Biblical Illustrations Drawn from the Manners and Customs, the Scenes and Scenery of The Holy Land*. London: T. Nelson and Sons, Paternoster Row, 1884.

Unger, M. F. *Introductory Guide to the Old Testament*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1951.

———. *Unger's Bible Dictionary*. Chicago: Moody Press, 1965.

———. *Unger's Bible Handbook*. Chicago: Moody Press, 1966.

Vine, W. E. *First Corinthians*. London: Oliphants, Ltd., 1951.

Walvoord, John F. and Roy B. Zuck, eds. *The Bible Knowledge Commentary. Old Testament*. Wheaton, IL: Victor Books, 1985.

Weston, Keith. *Living in the Light*. Bromley Kent, England: STL Books, 1983.

Westwood, Tom. *Meditations on Elijah and Elisha*. Glendale, CA: The Bible Treasury Hour, Inc., n.d.

Williams, George. *The Student's Commentary on the Holy Scriptures*. 6th ed. Grand Rapids: Kregel Publications, 1971.

Wilson, Robert Dick. *A Scientific Investigation of the Old Testament*. Philadelphia: The Sunday School Times Company, 1926.

Wood, Leon. *A Survey of Israel's History*. Grand Rapids: Zondervan Publishing House, 1970.

Yates, Kyle M. *Preaching from the Prophets*. Nashville: Broadman Press, 1942.

Young, Edward J. *Thy Word Is Truth*. Reprint. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 1957, 1970.

Статии и периодични издания

Brock, Paul. "Your Emotions Can Make You Ill." Reader's Digest, Sept. 1974.

Choice Gleanings Calendar. Grand Rapids: Gospel Folio Press, n.d.

Coder, S. Maxwell. "That Bow and Arrow War." *Moody Monthly*, April 1974.

Daily Notes of the Scripture Union. London: C.S.S.M., various dates.

Houghton, Will. "By Life or by Death." Copyright by Hope Publishing Co.

Our Daily Bread. Grand Rapids, Radio Bible Class, various dates.

Reuben, David R. "Why Wives Cheat on Their Husbands," *Reader's Digest*, August 1973.

Sims, Bennett J. "Sex and Homosexuality." *Christianity Today*, February 24, 1978, p. 29.

Toward the Mark. Weston-super-Mare, England: various dates.

Westwood, Tom. *Meditations on David and Joseph*. Denver: Wilson Foundation, n.d.

Непубліковані матеріали

Gibson, O. J. Unpublished notes, Discipleship Intern Training Program. San Leandro, CA.

Woodring, H. C. Unpublished notes, Emmaus Bible School, Oak Park, IL.

Поезія, пісні і музика

Barnes, Billy. "I Stayed Too Long at the Fair." Hollywood: Tylerson Music, 1957. Copyright 1957, Tylerson Music Co.

The Children of the Night.

Duffield, Samuel Willoughby. *English Hymns: Their Authors and History*. New York: Funk & Wagnalls Company, 1886.

Eliot, T. S. "East Coker," *Pour Quartet*, New York: Harcourt Brace Jovanovich.

Hymns. Chicago: InterVarsity Press, 1947.

Hymns of Grace and Truth. Neptune: NJ: Loizeaux Bros., n.d.

Hymns of Truth and Praise. Fort Dodge, IA: Gospel Perpetuating Publ., 1971.

Lowell, James R. "The Present Crisis." *Complete Poetical Works*. Boston: Houghton Mifflin, 1897.

Selected Poems of Edwin Arlington Robinson. London: The Macmillan Company 1965.

Tozer, A. W. *The Christian Book of Mystical Verse*. Harrisburg, PA: Christian Publications, 1963.

ПЕРИОДЪТ МЕЖДУ СТАРИЯ И НОВИЯ ЗАВЕТ

След като Бог отправил последното Си послание чрез Малахия, Той в продължение на почти четиристотин години повече не говорил чрез хора. Настъпило оглушително мълчание в божественото откровение.

Мълчанието на Бога несъмнено станало причина за изграждането на много теории за Неговия характер. Някои смятали, че Той трябва да продължи да действа така, както е действал по-рано. Други може би предполагали, че човекът е станал твърде грешен, за да може Бог да му говори (това във всички случаи е абсурд, тъй като *всеки* грях е оскърбление за Бога, и ако не беше Неговата благодат, Той не би общувал с никой човек или поколение и *преди* времето на Малахия). Трети стигали до убеждението, че причината за Божието мълчание и привидно бездействие е липсата на вяра от страна на човека.

Тези теории не отчитат всезнанието и суверенитета на Йахве. Неговата решителна заветна любов (евр. *hesed*) вече била определила Неговия курс. Дългото мълчание било част от вечния Му план. Той бил говорил безброй пъти и чрез различни хора, но сега се готвел да каже Своето най-велико и най-силно Слово към човечеството – Исус. Една дълга и ясно забележима пауза подчертава това величествено откровение.

Ние, хората, със сигурност не можем да разберем напълно Божиите пътища. „Защото, както небесата са по-високи от земята, така Моите пътища са по-високи от вашите пътища и Моите помисли – от вашите помисли“ (Ис. 55:9). Но Архитектът на вселената не действа без ред и симетрия, дори в отношенията Си с ограничените, непостоянни човешки

същества. Понякога забелязваме части от този ред.

Един кратък обзор на начина, по който Бог се е откривал на човека през годините, описани в Стария Завет, е много поучителен. В историите, записани чрез вдъхновението на Светия Дух, виждаме един характерен модел на действие. Подобно постоянство в миналото хвърля светлина и върху Божието действие през времето между Стария и Новия Завет.

Две неща са особено характерни. Първото е, че Бог като цяло планира или допуска развитието на *безнадеждна ситуация*, преди да изяви посланието Си или да даде избавлението Си. Второ, Той винаги призовава един *верен служител*, който да „застане в пролома“, да се застъпи пред Него за народа (Езек. 22:30) и да бъде Негов инструмент, чрез който Той да извърши делото Си.

Помислете за ужасните морални условия, царящи в допотопното общество. Бог изразява съжаление, че изобщо е създал човека (Бит. 6:6). На този мрачен и отчайващ фон Библията заявява: „А Ной намери благоволение пред ГОСПОДА“ (Бит. 6:8). И така, имаме отчаяна ситуация и верен Божи служител.

Същият модел се повтаря и при Авраам, когато Бог призовава един избран народ от оплетеното в гордост и идолопоклонство човечество. Виждаме го отново и при Йосиф и спасяването на Израил от глад. Мойсей е още един спасител, който идва точно навреме, за да спаси Божия народ в привидно невъзможни обстоятелства. Същата тема се откроява в книгата на Съдиите и в живота на личности като Естир и Неемия.

Във всички тези и много други подобни примери хората е трябвало да видят,

че усилията им не водят до нищо, преди да дойде божественото избавление. Това, което ни е известно за историята между двата завета, разкрива подобен модел. Изглежда, че Бог е допуснал народът Му да изчерпи докрай възможностите си и да се окаже в още една отчаяна ситуация, преди Той да въведе на сцената Своя най-верен и единствен съвършен Служител – Своя Син Исус Христос.

Времевата рамка

Ако книгата на Малахия е била завършена през 397 г. пр. Хр., тогава въпросният период започва от този момент и продължава до оповестяването на раждането на Йоан Кръстител от ангела (Лука 1:11–17). През целия този четиристотингодишен период не е имало пророци и вдъхновени от Светия Дух писатели на божествено откровение.

През това време се открояват шест исторически епохи. Първата е персийската, която всъщност започва през 536 г. пр. Хр., но се припокрива с междузаветния период от 397 до 336 г. пр. Хр. Следват гръцката (336–323 г. пр. Хр.), египетската (323–198 г. пр. Хр.), сирийската (198–165 г. пр. Хр.), макавейската (165–63 г. пр. Хр.) и римската (63–4 г. пр. Хр.) епоха. Ще разгледаме тези шест периода в хронологичен ред, като ще обърнем специално внимание на историческата ситуация и на развитието на религиозната ситуация във всеки от тях.

Персийската епоха (397–336 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Както вече отбелязахме, персийците са били доминиращата сила в Близкия изток още от 536 г. пр. Хр. Бог е използвал персийците за освобождението на Израил от вавилонския плен (Дан. 5:30, 31).

Отношението на Персия към еврейския остатък в Палестина било толе-

рантно, докато вътрешно съперничество за политически влиятелния пост на първосвещеника не довело до частично разрушаване на Ерусалим от персийския управител. Но като цяло еврейският народ бил необезпокояван през този период.

Развитие на религиозната ситуация

Бог използвал Вавилонския плен, за да очисти Своя народ от идолопоклонство. Евреите се върнали в Ерусалим с ново благоговение пред Писанията, особено Мойсеевия закон. Също така те твърдо поддържали богословската концепция на монотеизма. Тези две влияния се простират и в междузаветния период.

Възникването на *синагогата* като местен център за поклонение датира през този период. *Книжниците* започнали да играят особено важна роля за тълкуването на Писанията в службите на синагогите. До раждането на Исус синагогата вече била добре развита и организирана и била широко разпространена сред еврейските общности по целия свят.

Друго събитие, което повлиява разпространението на евангелието в новозаветни времена, се случило в края на персийското управление. В Самария бил построен храм, в който започнало поклонение, съперничещо на юдаизма. Това събитие способствало за окончателното социално и религиозно разделение между юдеите и самаряните.

Гръцката епоха (336–323 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Централната фигура на този период е Александър Велики, който в много отношения е най-великият завоевател на всички времена. Той завладял Персия, Вавилон, Палестина, Сирия, Египет и западна Индия. Макар че умрял на едва тридесет и три годишна възраст, след

като бил царувал над Гърция само тринадесет години, неговото влияние продължило дълго след него.

Развитие на религиозната ситуация

Голямата цел на Александър била да основе световна империя, обединена от език, обичаи и цивилизация. Под негово влияние светът започнал да говори и да изучава гръцки език. Този процес, наречен елинизация, включвал възприемането на гръцката култура и религия във всички части на света. Елинизмът станал толкова популярен, че устоял и бил насърчаван дори в новозаветни времена от римляните.

Борбата на юдеите срещу влиянието на елинизма върху тяхната култура и религия била дълга и ожесточена. Независимо че до 270 г. пр. Хр. гръцкият език бил достатъчно широко разпространен, за да бъде създаден гръцки превод на Стария Завет (Септуагинта), верните юдеи непоколебимо се противопоставяли на езическия политеизъм.

Египетската епоха (323–198 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Със смъртта на Александър през 323 г. пр. Хр. гръцката империя била разделена на четири части под командването на четирима генерали – Птолемей, Лизимах, Касандър и Селевк. Това са „четирите царства“ от Даниил, които заместват „големия рог“ (Дан. 8:21, 22).

Птолемей Сотер, първият от династията на Птолемеите, получил Египет и скоро завладял близкия Израил. Отначало той се отнасял жестоко към евреите, но в края на царуването му и под властта на неговия наследник Птолемей Филадельфос евреите се радвали на благосклонно отношение. По това време Септуагинта била официално одобрена.

Юдеите процъфтявали почти до края на птолемеевата династия, когато конфликтите между Египет и Сирия ескалирали. Израил отново се оказал по средата. Когато сирийците разгромили Египет в битката при Панион през 198 г. пр. Хр., Юдея била присъединена към Сирия.

Развитие на религиозната ситуация

Политиката на толерантност, следвана от птолемеите, благодарение на която юдаизмът и елинизмът съжителствали мирно, се оказала много опасна за юдейската вяра. Гръцкото влияние неусетно се засилвало и почти незабележимо гръцкият начин на живот се възприемал все повече и повече.

Наблягането на красотата, формата и движението, характерно за елинизма, насърчавало юдеите да пренебрегват юдейските религиозни ритуали, които били естетически непривлекателни. Това водело до все по-голямо наблягане на външността на поклонението за сметка на вътрешния аспект и тази тенденция оказала трайно влияние върху юдаизма.

Възникнали две религиозни партии – елинистите, настроени про-сирийски, и ортодоксалните юдеи, по-специално хасидимите или „благочестивите“ (предшественици на фарисеите). Борбата за власт между тези две групи довела до разделение на юдеите в политическата, културната и религиозната област. Именно този конфликт довел до нападението на Антиох Епифан през 168 г. пр. Хр.

Сирийската епоха (198–165 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Под властта на Антиох Велики и неговия наследник Селевк Филопатер юдеите, макар и отчасти потискани, имали свободата да запазят местно самоуправление под водачеството на своя пър-

восвещеник. Всичко вървяло добре до момента, в който елинистката партия решила да постави своя фаворит Ясон на мястото на Оний III, първосвещеника, подкрепян от ортодоксалните юдеи. За тази цел елинистите решили да подкупят наследника на Селевк, Антиох Епифан. Това сложило началото на политически конфликт, който в крайна сметка докарал разярения Антиох в Ерусалим.

През 168 г. пр. Хр. Антиох пристъпил към унищожаване на всички особености на юдейската вяра. Той забранил всякакви жертви, поставил извън закона ритуала на обрязването и отменил спазването на съботата и юдейските празници. Писанията били повредени или унищожени. Той принуждавал юдеите да ядат свинско и да жертват на идоли. Крайното му светотатство, което довело до гибелта му, било оскверняването на Пресвящото място, където той издигнал олтар и принесъл жертва на бога Зевс. Много юдеи загинали в последвалите гонения.

Тук може би е необходимо отново да припомним начина, по който Бог действа с хората. Той създава или допуска да възникне отчаяна ситуация, а след това призовава Свой специален, верен служител. Човекът обаче често пъти се опитва да се спаси сам и когато изглежда, че почти е постигнал желания успех, се случва така, че той се оказва в състояние, много по-лошо от първоначалното. Точно това се случвало в живота на Божия народ – евреите. Бог просто подготвял сцената за идването на истинския Спасител.

Развитие на религиозната ситуация

Както се вижда от обзора на историческото развитие на този период, юдейската религия се оказала разделена по въпроса за елинизма. Била положена основата на ортодоксална партия, ръководена от книжниците, и по-късно наречена фарисеи, и на друга, както бихме я

нарекли, по-прагматична фракция юдеи, повече или по-малко свързани с поста на първосвещеника. Моделът на мислене, върху който се основавала втората група, по-късно довел до възникването на сектата на садукееите.

Макавейската епоха (165–63 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Един възрастен свещеник на име Мататия, от дома на Хасмон, живеел с петимата си сина в село Модеин, северозападно от Ерусалим. Когато един сирийски чиновник се опитал да наложи езическо жертвоприношение в Модеин, Мататия въстанал, убил един юдеин отстъпник, който принасял такава жертва, както и сирийския чиновник, и избягал в планините със семейството си. Хиляди верни юдеи се присъединили към него и така в историята започнала една от най-благородните демонстрации на свята ревност за Божията чест.

След смъртта на Мататия трима от неговите синове последователно продължили въстанието: Юда, с прякор Макавей (166–160 г. пр. Хр.), Йонатан (160–142 г. пр. Хр.) и Симон (143–134 г. пр. Хр.). Тези мъже имали такъв забележителен успех, че до 25 декември 165 г. пр. Хр. те успели да превземат Ерусалим, да очистят храма и да възстановят поклонението. Това събитие се отбелязва и до днес с празника Ханука (Посвещение).

Борбата продължила в отдалечените области на Юдея с няколко безплодни опита от страна на Сирия да разгроми Макавейите. Най-накрая, под ръководството на Симон, юдеите получили своята независимост (142 г. пр. Хр.). Те се радвали на независимост почти седемдесет години при царуването на династията на хасмонейците, най-изтъкнати от която са Йоан Хиркан (134–104 г. пр. Хр.) и Александър Яней (102–76 г. пр. Хр.).

Развитие на религиозната ситуация

Най-значимото религиозно развитие в този период е следствие от разногласието по отношение на царския престол и първосвещенството на Юдея. От стотици години първосвещениците били поели някои явно политически функции. От значение била не принадлежността към родословието на Аарон, а политическото влияние. Ортодоксалните юдеи негодували и се противопоставяли на това развитие. Когато Йоан Хиркан станал управител и първосвещеник на Израил, той завладял Трансйордания и Идумея и разрушил храма в Самария. Неговата власт и популярност му дали самочувствието да се нарече цар. Това възмутило ортодоксалните юдеи, които по това време вече се наричали фарисеи. Те не признавали цар, който не е от родословието на Давид, а хасмонеите не били.

Онези, които се противопоставяли на фарисеите и подкрепяли хасмонеите, били наречени садукейци. Тези названия се появяват за първи път по време на царуването на Йоан Хиркан, който сам станал садукей.

Римската епоха (63–4 г. пр. Хр.)

Историческа ситуация

Независимостта на юдеите приключила през 63 г. пр. Хр., когато Помпей превзел Сирия и нахлул в Израил. Аристобул II, твърдейки, че е цар на Израил, заключил портите на Ерусалим и не допуснал Помпей да влезе в града. В отговор римският военачалник превзел града със сила и намалил територията на Юдея. За известно време борбата на Израил за свобода изглеждала успешна, но сега като че ли всяка надежда била изгубена.

Антипатър Идумейски бил назначен за прокуратор на Юдея от Юлий Цезар през 47 г. пр. Хр. Ирод, синът на Антипатър, в

крайна сметка станал цар на юдеите около 40 г. пр. Хр.

Въпреки че Ирод Велики, както го наричали, планирал и осъществил изграждането на новия храм в Ерусалим, самият той бил ревностен елинист и мразел династията на хасмонеите. Той избил всички потомци на хасмонеите, включително и собствената си жена Мариана, внучката на Йоан Хиркан. След това убил и собствените си двама сина от Мариана – Аристобул и Александър. Това е човекът, който седял на престола, когато Исус се родил във Витлеем. Каква мрачна и отчаяна ситуация за Божия народ!

Развитие на религиозната ситуация

Вече споменахме за възникването на фарисеите и садукейците. Преди да разгледаме други три важни партии, трябва да отделим малко внимание на тези две главни групи.

(1) *Фарисеите* били наречени така в началото на царуването на Йоан Хиркан. Названието означава „сепаратисти“. Те били силно зависими от книжниците и верни към закона и религията на Йахве. Стремещът им стриктно да се придържат към Писанията довел до строго придържане към „устния закон“, или Мишна, чиято цел била приложение на писания закон в ежедневието.

По време на земното служение на Исус „устният закон“ бил толкова закостенял и изпълнен със законнически допълнения, че обикновено имал твърде малко общо с първоначалното намерение на Писанието. Онова, което започнало като много здравословна и необходима зависимост от Божието Слово, се изродило във формализъм и законничество, които противоречали на духа на Словото.

(2) *Садукейците* водят името си от *садукитите* или може би от еврейската дума *цадик*, която означава „праведен“. Докато фарисеите били тясно свързани

с книжниците, садукееите били близки с първосвещеника. Свещениците явно отдавали по-голямо значение на социалните, политическите и земните аспекти на своя пост. Този модел на мислене бил привлекателен за много от социално ориентираните юдейски водачи.

Макар и много по-малобройни от фарисеите, садукееите били партия, към която принадлежали заможните и влиятелни свещенически фамилии, които образували социалната аристокрация на юдейския народ. Те смятали, че Божият закон и политиката на народа са две съвсем отделни неща. С други думи, те не виждали връзка между необходимостта от святост и съдбата на своята нация. Религията си е религия, политиката си е политика. В резултат на това те се отнасяли доста скептично към фарисеите и изглежда ги смятали за старомодни, неадекватни и фанатични.

(3) *Иродианите* се появили през римската епоха (Мат. 22:16). Те били политическа партия, чиято главна цел била да подкрепя каузата на управлението на Ирод. Те вероятно били движени от страха от римската управа и опасността от пълно унищожение, до което би довел един бунт от страна на юдеите. Иродианите били силно привързани към елинизма и се противопоставяли на фарисеите и техните постоянни призови към отделяне.

(4) *Зилотите* (или *канананитите*, от арамейската дума *канна* – „ревностен“) също били политическа партия, но били в пряка опозиция на иродианите. Те отхвърляли римското управление и не смятали за разумно да чакат търпеливо като фарисеите да дойде Месията и да освободи Израил от римляните. Според тях Бог помагал на онези, които си помагали сами. Юдеите трябвало да бъдат готови да се бият за независимостта си.

Към подобен на фарисейския фанати-

зм по отношение на буквата на закона зилотите добавяли и пламенен националистически дух. Тази група вярвала в постигнатото с човешки усилия военно освобождение, а не в божествената намеса.

(5) *Есеите* също били продукт на римската епоха. Те не са споменати в Новия Завет, но предизвикаха значителен интерес след откриването на ръкописите от Мъртво море.

Тази група била религиозна, а не политическа. Те били един вид псевдодуховен култ и вярвали, че трябва да се изолират от обикновеното човешко общество и да практикуват монашески начин на живот и мистичен юдаизъм.

В своята ревност за духа на закона и отделяне за освещение за Бога есеите напълно изгубили идеята за благовестителската мисия на Израил. Те били доволни да избягат от света, да игнорират проблемите му, и нямали проблем да го оставят да умре без надежда.

Заклучение

Сцената била подготвена. Безплодните опити на човека да се справи с постоянноменящите се вълни на политическа власт и религиозни вярвания не били довели до нищо. Израил се намирал в състояние на духовно робство, което било дори по-страшно от политическото робство. Възникването на различни партии и движения, които разгледахме по-горе, е доказателство за искрено търсене на някакво окончателно решение на неговия проблем. Изглеждало, че всичко е пропаднало. Историческата сцена била в мрак. Ситуацията била безнадеждна.

И внезапно Бог нарушил четиристотингодишното Си мълчание с оповестяването на идването на Христос, верния Господен Служител. Така периодът между Стария и Новия Завет приключил.